Marija Jurić Zagorka

Grička Vještica

1. dio

Tajna krvavog mosta

PRVI OD DEVETORICE

U dubokoj noći crni oblaci. Munje sijevaju po gričkim krovovima i kaptolskim kulama. Odsjev bljeska pada po tamnom mostu nad nabujalim potokom koji dijeli grad na brdu od Kaptola. Tutnje gromovi crnim nebom, zemlja se trese. Ljudi u kućama ne spavaju, pale svijeće, krste se; strahuju nije li propast svijeta. I kum Matijak bdije u svome mlinu na gričkoj obali potoka, u blizini mosta. S njime su znanci. U kutu sjedi kovač Klement. Iz mrkih, obrvama zaraslih očiju viri mu strah. Stolar Boltek nemoćno je složio ruke na koljenima. Pred njim je prazan vrč. Bura divlja nad krovom. Boltek se trese, pa će Matijaku, čvrstom i snažnom mlinaru:

- Oj kume, moj je pehar presušio!

- Još ti nije dovoljno, kaptolska mlako! U to doba ne silazim nikome po vino, a možda ćemo začas zajedno s mlinom plivati u potoku.

- Kad već moram u diku nebesku, tada bar neću poći žedan, jer...

Bolteku zamre riječ na usnama. Tutanj zagluši uši. Mlin se potrese. Trojica blijedih ljudi se preneraze. Opet tutanj groma, a zatim udari pljuštavica kao da se nebo razlijeva nad mlinom.

- Neće dobro svršiti! - reče Matijak.

- Ne sjećam se takve bure.

- Morali su nekoga objesiti! - šapne Boltek.

- Čini mi se, da je grom udario u Patačićev dvor, tamo danas plešu.

- Valjda ih je Bog htio kazniti što u korizmi priređuju plesove! - žučljivo će Klement.

- Cijele zime nisu ta gospoda drugo radila nego plesala, opijala se i kartala.

- A kada oni rade što drugo? - primijeti Matijak.

- Tolikih slava, plesova i parada nije još nikad bilo na Griču kao ove godine.

- Ne, nikada nije bilo toga na Griču! Priredila bi se katkada svečanost, kad bi ban dolazio iz Varaždina u posjete Griču.

Tada bi se dovukli za njim i velikaši, a inače su oni sve orgije slavili tamo u onom zagorskom Parizu, kako ga već zovu.

Lakaji i trgovci koji dolaze odanle pričaju da je u Varaždinu dan i noć pijaca, gozba, ples, muzika i ludovanje.

- E, baš mi je netom pripovijedao jedan o njihovoj slavnoj družini »Pinta«. Kažu da se visoka gospoda zatvore, sama samcata, loču po pet i osam dana, piju i padaju pod stolove kao zaklani. Mora da je gadno biti takva izjelica i ispičutura!

Čovjek se i napije, kao mi subotom uvečer, pa onda u nedjelju malo prospava. Vino je stvoreno za piće, ali da se dan i noć loče, ždere i opet loče, o tome je ružno i misliti. Sva ti se zemlja okreće. Pa kako se samo odijevaju tamo u tom Varaždinu! Kuća do kuće plemićka, pravi plemićki otok usred zagorskog mora, a sad su oni htjeli malo promijeniti zrak i eto ih na Grič lokati!

Dok su tako pričali oluja je jenjavala. Glas noćobdijine trube dopre do njih.

- Andraš je trubio dvanaest puta, ponoć je! - prošapće Kovač kao da se nečega prestrašio. Sva trojica zašute i zagledaju se u prozor.

Na vratima mlina začuje se kucanje. Matijak pogleda svoja dva druga, ali oni šute. Kucanje se ponavlja dva, tri, četiri puta, sve jače.

- Duhovi nisu, to kuca čovjek! Da vidim tko je! - primijeti Matijak i uzme svjetiljku. Svi zajedno izađoše u hodnik.

- Tko je vani? - zapita kućedomaćin.

- Ljudi koje je zatekla bura, otvorite nam! Platit ćemo! Mlinar Matijak dade znak svojim drugovima, potrči k prozoru, i kroz mali otvor pogleda dolje prema vratima, pohita natrag i šapne:

- Vidio sam odijela, plemići su, mogu otvoriti! Otključa vrata. U hodnik ulaze tri pojave zamotane u ogrtačima od glave do gležanja. Među njima je jedna žena. Klementu se pričini to troje kao da su sablasti. Žena i jedan muškarac nose duge plemićke crne plašteve. Matijaku i njegovim drugovima upade u oči da jedan muškarac nosi dugi plašt od svjetlomodre tkanine. To je nešto novo i neviđeno. Lice mu ne mogu vidjeti jer ga sakriva klobuk, a plašt je povukao visoko. Onaj što je nosio crni plašt obrati se Matijaku:

- Želimo se skloniti dok prestane bura. Evo, plaćam unaprijed! U svjetlu Matijakove svijeće zasjalo je zlato.

- To vam je plaća, pustite nas u sobu! - doda opori glas ispod crnog plašta.

Matijak se zamisli, zatim pokupi dukate, spusti se nekoliko stepenica niže i otvori vrata. Klement i Boltek čekali su Matijaka drščući, začuđeni što je imao odvažnosti da otprati tajnovite goste. Matijak se brzo vrati i sjedne k stolu.

- Tko su? - zapitaju šaptom Klement i Boltek.

- Ne znam! Zatvorili su se u sobu i zapovjedili da ih ostavim na miru - odvrati Matijak ogledavajući zlatni novac.

- To nije naš novac! - opazi Klement.

- Kakav je, to ne bih pogodio.

- Bit će da su stranci! Meni se čini da je novac mletački.

- Ja mislim da je stranac samo onaj u svjetlomodrom plaštu, koji je šutio. Takve plašteve ne nose naši plemići.
- Ne znam ni tko su ni što su! - reče Matijak.
- Platili su pošteno, što da razbijamo glavu! Kiša je jenjavala, vjetar se smirio; bura kao da je odlazila prema jugu. Matijaku je odlanulo pa uze iz kuta velik vrč i stavi ga na stol.
- Eto, pijte! Nisam strašljivica, ali dobro će biti da ostanete kod mene dok ovi stranci ne odu.

Boltek uhvati požudno vrč i taman ga nagne kad zatrubi noćobdija. Sva se trojica prenu. Boltek spusti vrč.

- Što je? Andraš trubi! Jedan, dva, tri! -Triput je zatrubio! Dogodila se nesreća! Skoče kao jedan i požure k prozoru.

U tami se vidjelo samo blijedo noćobdijino svjetlo kraj Krvavog mosta.

- Bit će da je negdje vatra, očuvaj nas sveti Florijan! - usklikne Klement.
- Idem pogledati što je! - odluči mlinar.
- A tvoji gosti?
- Pa valjda ih ne trebam čuvati!
- Ja ću pogledati što je, a ti ostani! Kad ima sumnjive goste, gospodar treba da je kod kuće! - promrmlja kovač Klement i izađe.

Klement pohita niz potok i nađe se na Krvavom mostu. Noć je bila tamna, od crnih tmastih oblaka gotovo neprozirna. U njoj je titrala samo svjetiljka noćobdije koji je neprestano trubio u svoj sablasni rog.

- Oj Andraš! - vikne Klement.
- Što je? Što se dogodilo?
- Mrtav čovjek! - odvrati noćobdija.
- Pogledaj, pod mostom je!
- Kada si ga opazio? - upita Klement.
- Maločas.
- A tko je mrtvac?
- Ne poznajem ga.
- Sigurno je nesretnik stradao u buri. Bilo je upravo da pogineš! Gdje leži?
- Dolje, s ove strane! - reče noćobdija, pokaže svjetiljkom lijevo i doda:
- Eto, svjetiljka će mi dogorjeti! Klementu posta tjeskobno pri duši i pode prema noćobdiji da mu bude što bliže. Noćobdija opet zatrubi tri puta. Na pedeset koračaja začuju se glasovi.
- Napokon idu! - odahne noćobdija.
- Ni vrag da se makne, kao da je sve pomrlo!
- Gdje je? - upita ponovno Klement, stigavši do noćobdije.

- Eno ga dolje pod mostom! Klement se sagne. Vidio je tamno ispruženo tijelo, napola na obali, napola u vodi.

- Da ga nije naplavila bujica? - primijeti Klement i uspravi se.

- Tko bi to znao! Sa svih strana počeli su se okupljati ljudi i navaljivati na noćobdiju pitanjima. On odgovara po deseti put:

- Mrtav čovjek pod mostom! Glas da pod Krvavim mostom leži mrtav čovjek otvarao je vrata purgarskih kuća, budio gospodu na Kaptolu i dopro čak u spavaće odaje gričkih plemkinja. Bogatiji ljudi poslali svoje sluge, plemići inoše da vide što se dogodilo, zašto je u gradu nastala tolika graja i tko leži pod Krvavim mostom.

Napokon su se kod zida pojavila dva gradska čuvara s bakljama. Znatiželja poraste do vrhunca. Svatko je htio da bude što bliže mrtvacu, da ga što bolje vidi. Čuvari su se približili s bakljama i osvijetlili ga. Sve se oči uprle u čovjeka što je ležao pod mostom.

- Plemić je! - prošapću ljudi začuđeno.

Gornji dio tijela bio je prislonjen na obalu potoka, donji dio ležao je u vodi. Jedna noga zapela mu o panj, naplavljen kraj mosta, i podigla se uvis. Svatko je mogao odmah opaziti svilene čarape i crne izrezane cipele. Tijelo mrtvaca bilo je omotano plaštem.

- Gle, što je to? - klikne noćobdija, kleknuvši na jedno koljeno i sagnuvši glavu sasvim k mrtvacu.

Purgari se natisnuli tražeći očima ono što je spomenuo Andraš Pogačnik. Bila je to pergamena pribodena na mrtvačevim prsima dugačkom iglom što je na svjetlu baklje sijala poput zlata.

- Na pergameni je napis! - objavi noćobdija purgarima.

- Što piše? - pitaju purgari bez daha.

- Pisano je latinski. Pričekajmo dok dođe ranarnik, on razumije latinski.

Uskoro dođe ranarnik Emerit Kurzbach. Skupina se razdvoji da ga propusti. Stari namrgođeni Nijemac, mrmljajući kletvu što su ga probudili, priđe k mrtvacu i klekne na blatnu zemlju.

- Upozoravam vaše gospodstvo na ovaj napis! - reče noćobdija ranarniku.

- To nije moj posao, neka se za to pobrine grad! Ja imam samo ustanoviti da li je čovjek mrtav ili nije.

Ranarnik odmota s mrtvaca plašt, ispod kojega proviri svileno plemićko odijelo francuskog kroja, opšiveno sjajnim resama. Ruka napipa držak igle. Ranarnik je opipa i reče:

- Srce mu je probodeno iglom! Usklik užasa pomiješa se sa šumom potoka.

- A ova pergamena, gospodine ranarniče? - ponovno će noćobdija.

- I ona je prikopčana iglom.

- Da... venecijanskom iglom.

- Ne bi li vaše gospodstvo bilo tako dobro i kazalo nam što piše na pergameni? - zamoli jedan ugledan stariji građanin.

Ranarnik otkopča s plašta pergamenu i podigavši je k svjetlu pročita latinski napis: »Tu es primus inter novem castigan-dos et octo socii te sequentur.«

- Pod tim su riječima tri križa - reče ranarnik.

Purgari su slušali suspregnuta daha i znatiželjno čekali da im ranarnik kaže što znače te latinske riječi.

Nijemac je plahovito promatrao slova i križeve. Lice mu je odavalo tjeskobu.

Ljudi su nepomično i nijemo zurili u ranarnika i još uvijek čekali da im razjasni što piše na pergameni.

- »Ti si prvi od devetorice koji treba da budu kažnjeni, a slijedit će te osam tvojih drugova« - reče ranarnik.

Začuju se poklici straha i užasa. Svjetina se uskomešala i nagrnula k mrtvacu da ga vidi.

- Kako se čini, plemić je umoren iz osvete! - reče ranarnik nesigurnim glasom.

- Tu se ne da ništa više učiniti! Mrtav... mrtav! Može se prenijeti u mrtvačnicu - dovrši Nijemac.

Ljudi se zgražali, uzbuđeno raspravljali i dolazili bliže k mrtvom čovjeku da ga pogledaju.

- To je paklensko djelo!

- Iglom ubiti čovjeka, to se još nije čulo!

- A ubit će ih još osam!

- To mogu učiniti samo vještice!

- Znam iz mladosti da su dolje podno Mesničke ulice spalili jednu vješticu. Kad joj je plamen zahvatio kosu stala je vikati i proklinjati devet pokoljenja svih onih koji su je osudili na lomaču! - reče jedna starica.

- O, kume mlinaru, što se to dogodilo na vašem potoku? - obrati se neki građanin Matijaku koji nije mogao odoljeti znatiželji i došao je da vidi zašto se ljudi okupljaju, ali nije htio prići k mrtvacu. Matijak ostade postrance, dok su se Klement i Boltek progurali kroz svjetinu.

- Za ime Božje! - klikne Boltek.

Purgari umuknu i okrenu se k njemu.

- Što je, što je?

- To je jedan od vaših tajanstvenih gostiju, kume Matijak! Matijak se lecnu i sjeti se onih što ih je u uzbuđenju ostavio u

mlinu, stranci nisu izašli na glas trube, dok se gotovo cio okoliš Medveščaka sletio k mostu. Njih koji su bili u mlinu, tik mosta, nema ovdje. Iz tih misli Matijaka prenu Klementov glas:

- Jest, to je jedan od onih što su za vrijeme bure ušli u mlin kuma Matijaka...

- Zar ste ga vidjeli? - upita ranarnik Klementa.

- Lice mu nisam vidio zbog krinke i jer je bio sasvim zamotan, ali prepoznajem plašt!

- Da, modar plašt, po tome ga i ja prepoznajem! Plašt takve boje nikada nisam vidio u našem gradu! - javi se Boltek.

Čuvši nagađanje o modrom plaštu Matijak pohiti u svoj mlin. Naskoro se vrati.

- Nestali su!

- Tko? - zapitaju ljudi.

- Dao sam pred burom zaklonište dvojici plemića i jednoj ženi. Tražili su da ih pustim u svoju sobicu u prizemlju, platili su zlatom, a sada ih više nema u mlinu. Prozor je otvoren, utekli su!

- Jedan je imao modar plašt?

- Da, onaj koji je šutio.

- Zar je moguće da su ga tako brzo umorili i bacili ovamo? - upita Boltek.

- Svakako su ga umorili poslije kiše. Da je ležao na pljusku, bio bi napis na pergameni promočen.

- Dok smo mi gore pili, dolje su u tvojoj sobi zaklali čovjeka! - reče Boltek.

Matijak srdito trgne glavom.

- Prokleta im bila duša zanavijeke! Morali su odabrati baš Krvavi most, koji ima krvavu prošlost.

- Što to govoriš! Kaži nam, kakvu prošlost? - pitali su ljudi.

- Morao bih vam pričati dan i noć da bih vam opisao sve krvave bitke što su se vodile na ovom potoku. Čitave čete provaljivale su na Grič; svađale su se općine i građani, zbog tržnice, zbog desetine, zbog Popova tornja i zbog toga što su mnogi bili zavidni Gričanima na lijepim posjedima u okolici.

Zbog svega toga palo je mnogo divnih glava i prolilo se mnogo krvi.

Ljudi su utihnuli i slušali bez daha. Nabujali potok šumio je sve jače, a prestrašeni pogledi upirali su se u mrtvu sjenu na obali.

- I tako su vam jednom sklopili Gričani i Kaptolci primirje pa sagradili između Kaptola i Griča most, ovaj ovdje most od drveta. Lijepo su ga obojili šareno i sami ga nazvali šareni most. No već treće godine mir je nestao iz ljudskih srca.

Kao da je sam vrag podstreknuo staru mržnju, sve se opet obnovilo. To je bilo zlo! Počele su strašne tučnjave, i tako iz godine u godinu. Jednog predvečerja sukobili su se Gričani s Kaptolcima baš na šarenom mostu. Jedni biju s jedne, drugi s druge strane. Biju se i kolju kao nečastivi. Još je sunce bilo gore nad Medvednicom kad su po mostu ležali mrtvi i ranjeni s obje strane. Vele da je krv curila s mosta u potok kao da je netko pustio vodu u mlin. sve je bilo crno i žalosno, sudilo se i pred kraljevima, ali nitko nije mogao uskrsnuti mrtve. Na lijepim šarkama šarenog mosta sušila se krv. Tada su ljudi taj lijepi šareni most nazvali Krvavim mostom. Ljudi, to je istina, to piše u knjigama grada Griča, i sad me izjeda upravo to što smo pod tim mostom našli mrtva čovjeka! Ne čini li se da netko na ovom mostu želi obnoviti krvavo prokletstvo i osvetu?

- Pravo govori kum Matijak, zlo se piše! Na pergameni ubojica veli da je to prvi od devetorice, dakle, još ih osam namjerava ubiti pod ovim mostom!

- Vidiš, tako je, dragi moj susjede! Neka je osveta opet planula i odabrala Krvavi most. Jeza me podilazi kada gledam ovu ogradu na mostu, te daske i stupove. Zar će ih opet zalijevati krvlju, a mi ne možemo ništa protiv toga?

- Trebalo bi da se za to pobrinu gradska gospoda! - oglasi se građanin iz skupine.

- Ali oni ništa drugo ne rade nego same piju i proždiru masne zalogaje. Briga njih za ljude!

- Možda će se ipak pobrinuti, jer je ubijen plemić.

- Upravo to je čudno, što je plemić! Mogli su se potući na mačeve, kao što je njihov običaj, a ne zabosti nekome iglu u srce i baciti ga pod most. Nešto je u tome čudnovato!

- Da nije u to upletena žena? - javi se ženski glas.

- Što ti pada na um! - reče Matijak i pogleda snažnu po stariju gradsku primalju.

- A zašto da bodu nekoga iglom? To djeluje ženski, a ja sumnjam, jer znam, jer sam nešto vidjela.

Svi se uhvate za te riječi kao za iskru u tami i navale s pitanjima.

- Govori, što znaš i što si vidjela? - gotovo zapovijedi Matijak.

- Sve hoćemo čuti, govori, i jao tebi ako što prešutiš! Primalja stade pokorno pričati.

- Vidite li onu kuću?... Ondje! - reče.

- Onu usku, visoku, preko Krvavog mosta.

- Vidimo! Ali u toj kući ne stanuje nitko već nekoliko godina.

- Tim je sumnjivije ono što sam vidjela! Jedne noći vraćala sam se s posla (vi znate da babica ima posla i noću) i kad sam prešla most, ne znam ni sama zašto, okrenem se. Krv mi se sledi u srcu! Gornji prozor bio je rasvijetljen, no to nije bilo svjetlo kao što ga imamo mi ili plemići, nego posve drukčije, čudno!

- Kako je izgledalo?

- Modro, posve modro! Htjela sam pobjeći, ali se od straha nisam mogla maknuti. Zurila sam u čudno svjetlo i najednom opazih kod prozora žensku glavu...

- To nije moguće! U toj kući pet godina ne stanuje živa duša. Ja sam najbliži susjed - tvrdio je Matijak - i znam da od noći kad je barun Makar u ložnici zatekao nevjernu ženu s ljubavnikom, živa duša nije prekoračila prag. Barun je kuću zatvorio i napustio.

- Ali ja sam svojim rođenim očima vidjela na prozoru plavo svjetlo i žensku glavu! Lice joj nisam vidjela jer je imala bijelu koprenu i mahala je rukama. Uskoro je otišla i utrnula svjetlo. Vidite, joj, joj! - vikala je žena dok je gledala prema toj kući.

Svi se okrenu.

Ljudi su prigušeno kriknuli. Prozor se osvijetlio tajanstvenim modrim svjetlom. Na prozoru žena. Glava joj je umotana u bijelu tkaninu, ruke su gole. U jednoj ruci drži malu modru svjetiljku i s njom pravi po zraku krivulje. To se opetovalo tri puta, tada svjetiljka ugasne i ženska glava iščezne u tamnoj sobi.

- Vještica! - šapnu ljudi skamenjeni. Žene su preplašene potrčale kući. Muškarci su pošli bliže i opkolili zgradu.

Već se zabijelio dan kad su došli predstavnici magistrata i sa svih strana pregledali kuću baruna Makara.

Bila je odasvud zatvorena. Na teškom lokotu što je visio na vratima crnio se veliki pečat.

- Eto, ta su vrata ovako šest godina zatvorena i zapečaćena! - reče izaslanik grada.

- A što je ovo? - klikne Matijak pokazujući nešto na zidu.

- Tri križa! Ljudi, to su čarolije! Pod prozorom na kojemu se pokazala tajnovita žena bila su nacrtana tri križa.

MODRI PLAŠT

- Vivat reverendissimus[1] Glavac, viva-a-at! vikalo je u jedan mah sedam hrapavih grla u velikom refektoriju[2] paulinskog

1 Vivat reverendissimus! (lat.) - Živio prepoštovani!
2 Refektorij (lat.) - blagovaonica u samostanu.

samostana na Griču. Vrčevi su se kucnuli i u tili čas bili su iskapljeni.

- Pianissimo, pianissimo, čestiti moji prijatelji! - mucao je gvardijan valjajući se u širokom naslonjaču.

- Moja časna braća mole jutarnju molitvu, nemojte da im porastu zazubice!

- Predlažem da svetu braću pozovemo na jutarnjicu ovamo! - predloži mladić Jurica Meško.

- Tako je! - poviče cijeli zbor.

- Non[3], non, vaša milost! - zaprepasti se gvardijan i pokuša ustati iz naslonjača, ali mu to ne uspije.

- Disciplina, disciplina!

- Vrag odnio i disciplinu kad je čovjek žedan, a onima tamo na jutarnjici sigurno je grlo presušilo!

- Nipošto, nipošto! - branio se gvardijan.

- Molim gospodina Patačića da moje fratre pusti na miru.

- Čujete li, gvardijane, zvoni! - nasmije se Patačić.

- Hajde da pozvonimo i mi!

- To zvoni na molitvu. Da se pomolimo! - pozove gvardijan društvo.

- Da nas Bog okrijepi za nov posao? - reče krajiški pukovnik Holzendorf.

- Pukovniče, vi hulite! - ukori ga gvardijan.

- Čudnovato! - poviče pukovnik.

- Mi pijemo, i on pije; mi hulimo Boga, a on ga slavi! Samo bez privilegija, prečasni oče! Tko želi na jutarnjicu, neka ide! Gospoda nastoje da stanu na noge, ali im to ne uspijeva. Gvardijan se pokuša uprijeti o stol i podići trbuh, ali uzalud. Jedino Meško ustade. Mlad, čvrst, gibak, u licu mu simpatična odlučnost i inteligencija.

- I opet sam ja jedina vucibatina koja još može stajati na nogama! - veli on.

- Živio Meško! Dok nam je u tek vino, ne smije svanuti dan! Mi smo još uvijek na plesu kod grofa Patačića! Je li tako?

- I ja još uvijek plešem s pahuljastom kontesom Elvirom, i neprestano me strah da će mi ispasti iz haljine!

- To bi bio zanimljiv prizor - primijeti gvardijan.

- No ja bih volio da se to dogodi lijepoj Katarini Lehotskoj.

- A-a-a bravo, bravo, u zdravlje lijepe Katarine! - klikne Patačić. Vrčevi se napune. Gvardijan ispije prvi do dna.

3 Non (lat.) - ne.

- Tko se pokuša samo ogledati za lijepom Katarinom toga ću na Katarinskom trgu pribosti mačem o zemlju! - zaprijeti Patačić.

Dan je svanuo i osvijetlio prostrani refektorij staroga samostana. Šest velikaša i gvardijan sjede oko velikog stola, krcatog jelom i pilom, i zbijaju pustopašne šale.

- Silentium, gospodo, netko kuca! - upozori gvardijan.

- Bit će tko od braće! Pokrijte me brzo plaštem, treba čuvati disciplinu...

Pukovnik uze svoju kabanicu, pokrije debelog gvardijana preko glave i otvori vrata. U dvoranu ude mladi fratar, visok i otmjen, vrlo lijepog lica i velikih pronicavih očiju.

- Vivat pater Anselmus! - viknu gospoda.

- Dođite i kucnite se!

- Ne pijem nikada! Ali evo, gospodin notar želi govoriti s gospodom - reče Anzelmo.

- Upravo se uspinje stepenicama.

Pristar gospodin uskoga blijedog lica i šiljaste prosijede brade, odjeven u crno hrvatsko odijelo, uđe u dvoranu.

- Što se dogodilo da ste tako rano ustali? - upita grof Patačić došljaka.

- Nisam uopće spavao! Prošle noći uzbudio je naš grad strašan događaj.

- Kakav događaj? Što se zbilo?

- Pod Krvavim mostom nađen je umoren plemić!

- Tko je umoren? - upitaju svi u jedan mah.

- Nitko ga od nas nije prepoznao. Ubojice su na lešini ostavile zapis da će ubiti još osam njegovih drugova! Grobni muk zavlada društvom. Gospoda su se nijemo gledala.

- U Zagreb nije pao s oblaka! Bit će da je došao kome u posjete. Dođite sa mnom da ga pogledate. Netko će ga od gospode velikaša prepoznati.

Na notarov poziv nitko se nije pomaknuo.

- Neka gospoda izvole pročitati ovu pergamenu i osvjedočiti se da je događaj ozbiljan, vrlo ozbiljan! Osmorica drugova umorenog plemića treba da pođu za njim, a to može i za koga od vas biti sudbonosno.

Velikaši se nevoljko late kobne pergamene, dok je gvardijan prestrašeno izbuljio oči. Otac Anzelmo stade iza svoga glavara. Mirno je promatrao pergamenu, nad koju se nadvilo šest pijanih glava.

- Gospodo, ovo je strašno! Pođimo svi do umorenoga! - predloži Meško.

- Gdje leži?

- U crkvi sv. Marka. Ja sam ga dao tamo prenijeti.

Notarova je vijest gospodu očito malo otrijeznila i pošla su sva osim gvardijana.

Cijelim putem išli su plemići zamišljeno. Kad su ušli u crkvu, Kamenar pođe naprijed, za njim Meško, zatim pukovnik Holzendorf...

Ubijeni plemić ležao je u sakristiji na nosiljci, pokriven modrim plaštem u kojemu ga nađoše pod mostom. Notar ga otkrije.

- Barun Janko Mernay! - kliknu Patačić i Keglević.

- Vi ga, dakle, poznajete? - začudi se notar.

- Bio je prije šest godina dugo moj gost - reče Patačić.

- A gdje je živio?

- U Pešti. U posljednje vrijeme, čini mi se, u Beču. Šest godina nisam o njemu čuo riječi. Kako je, zaboga, došao ovamo? Odjeven je kao da je kanio poći na svečanost.

- Kako je otišao prije šest godina?

- Jednoga jutra došao je k meni blijed i smušen. »Idem«, reče mi. »U Zagrebu se više nećemo vidjeti!« Kad sam ga pitao zašto, odvrati mi: »Nemam volje da nosim glavu u torbi!« Uzalud sam ga molio da mi to razjasni. Otišao je a da mi nije otkrio tajnu!

- Što mislite, tko bi mogao biti među osmoricom drugova koji se trebaju naći na mrtvačkoj nosiljci? - upita notar.

- To pitajte, gospodine, ubojicu! Nebrojeno mnogo nas može se nazvati njegovim drugovima. Pitanje je samo misli li ubojica pod »drugovima« na baruna Mernaya kao plemića, kao političara, kao trgovca žitom ili kao Don Juana?

- Gdje je stanovao? Zašto nam nije javio da je u Zagrebu? Kada je došao ovamo? Upravo je nečuveno što se nije javio bar meni! - razglabao je Patačić.

- U svemu tome mora da se krije neka strahota.

- Niste li kod njega našli kakve spise, prema kojima bi se moglo saznati odakle je došao, gdje je bio i s kime se družio? - upita pukovnik.

- Ništa! Umoreni je orobljen!

- Tada se radi o razbojstvu, a ne o osveti!

- A što veli puk u gradu?

- Krivi vještice.

Notar ispriča što su Matijak i drugi ljudi vidjeli u zatvorenoj kuriji baruna Makara.

- Ludost! - prezirno će Meško.

- Nikada nisam vjerovao u vještice!

- Ima hajduka, dakle ima i vještica, a one nisu drugo nego ženski hajduci! - reče notar.

- Čini se kao da se radi o nekoj tajnoj uroti, ali urotnici i osvetnici neće nikoga orobiti.

- Upravo nas je osam na okupu! - reče Meško.

- Toliko ih je osuđeno na smrt!

- Tvoje lude dosjetke nisu ovog časa nimalo zabavne! - razljuti se Patačić.

Sva osmorica odu iz sakristije u crkvu. Neko su vrijeme stajali i razgovarali, zatim podu prema vratima.

- Tko tuda hoda? - okrene se notar prema glavnom oltaru, stade i prisluhne.

- To je odjek naših koraka.

- Ne, ne, ja sam čuo da je netko onuda prošao.

Velikaši zastanu i ušute. Kod sakristije se čulo šuštanje i za tim štropot, kao da je nešto palo.

- Što je to? - iznenađeno će notar.

- Valjda nije mrtvac oživio i ustao? Svi se vrate prema sakristiji. Kada su otvorili vrata začuo se poklik iznenađenja.

Mrtvac je ležao okrenut na lice. S njega je nestalo modrog plašta, a pred nosilima na bijelom kamenu bila su ugljenom nacrtana tri križića.

Pukovnik Holzendorf se lati mača, a za njim Patačić i ostali.

Jedini se Meško nasmije i reče:

- Čovjeka ovdje nema, a na duha ne možete mačem! U sakristiji nije bilo kutka gdje bi se mogao tko sakriti. Vrata su iznutra zatvorena velikim željeznim prečkama, prozori su visoko.

- Nigdje nikoga! Živo biće nije moglo izaći iz sakristije a da ga ne bismo bili opazili. No ipak je netko okrenuo mrtvaca; netko je odnio plašt i nacrtao te kobne križeve! Snažni, plećati i odvažni bojovnici stajali su s golim mačevima pred nečim tajnovitim i strašnim što im je ugrožavalo živote, a osjećali su da im sva snaga i sve oštrice mačeva ne mogu pomoći.

- To još nikada nisam doživio! - reče pukovnik.

- Ne znam što da mislim!

- Izađimo, gospodo! Ja ću opet zaključati crkvu i postaviti kraj mrtvaca stražu. Strah me da je nevidljivi ubojica spremio plašt za buduću žrtvu - govorio je notar.

S neprijatnim osjećajem i zamračena čela, posve obuzeti događajem, izađoše iz crkve.

* * *

Kad su gvardijanovi gosti otišli u crkvu sv. Marka da pogledaju ubijenog plemića, ostao je on u refektoriju. Sjedio je

u naslonjaču. Vino ga je posve svladalo pa nije mogao misliti na ono što je čuo od notara. Glava mu klonula na prsa i on zaspi.

Anzelmo stoji kraj njega. Lice se mladog fratra promijenilo kao da je s njega skinuo krinku hladnoga mira i spokojnosti. Visoko glatko čelo nabralo se, preko čela nabrekla mu žila kao brazgotina. Iz očiju planu bijes. Usta podrhtavaju kao da se pritom bori s nekom strašnom mišlju.

Brzo pođe k prozoru, pogleda na ulicu, zaustavi se kod vrata, osluhne i tiho se dotakne ključa u bravi. Nastojao ga je okrenuti, ali zahrđala brava nije popuštala. Gvardijan u snu zabaci glavu nauznak. Iz otvorenih usta čulo se hroptanje kao da ga netko guši.

Anzelmo se mučio da okrene ključ, kad odjednom izvana netko pritisne kvaku i otvori vrata. Anzelmo se u tili čas uspravi, položi ruke na prsa i dočeka došljaka mirnog, hladnog lica. Ušao je stariji fratar. Začuđeno je gledao Anzelma i gvardijana.

- Oče Benedikte, molim vas, ne kazujte nikome što ste vidjeli! - blago će Anzelmo.

- Svi smo griješni ljudi! Bili su ovdje velikaši s plesa kod Patačića. Valja da budemo ponizni i da nikoga ne osuđujemo.

- Dobro, dobro, ostavit ćemo ga! - reče fratar.

- Ja ću stražariti pred vratima da ne bi tko od mlađe braće ušao ovamo i vidio glavara u takvom stanju.

- Dobro, časni oče, ja idem u crkvu! - reče Anzelmo i izađe iz sobe.

Otac Benedikt o podne probudi gvardijana. Objed prođe a da nitko nije ništa opazio.

U četiri sata poslijepodne došao je otac Anzelmo u refektorij jer mu rekoše da ga čeka otac gvardijan.

Uđe u dvoranu. Stol je bio pospremljen. Gvardijan je sjedio u naslonjaču. Oči mu bijahu krvave, bilo je očito da se još nije naspavao.

- Časni oče - reče gvardijan - znate li vi da se propisi našega reda ne smiju kršiti, i da to ne smijete činiti ni vi?

- Ja u svemu slijedim vaš primjer, oče gvardijane! - s ujedljivom će poniznošću otac Anzelmo.

- Vi imate slijediti moje zapovijedi i propise samostana! - strogo će gvardijan.

- Javili su mi da vas do pet sati ujutro nije bilo u vašoj ćeliji.

- Kao ni vas, prečasni oče!

- Oče Anzelmo, vi ponovno kršite dužno poštovanje i morate u zatvor!

- Ja u zatvor? - ponovi Anzelmo. Žila mu na čelu nabrekne, lice mu oblije rumen, ruke se spuste s prsiju.

- A kad bih ja rekao da neću u zatvor? - odlučno će fratar s pritajenom mržnjom u glasu.

- Tada ću vas dati odvesti silom! - reče gvardijan bijesno i pođe prema vratima.

Anzelmo zadršće. Krv mu šikne u lice, iz očiju mu sijeva pakao mržnje. Podigne pesnice i u tren oka baci se na gvardijana, spopavši ga za mesnati vrat. Gvardijan se očajno branio i uhvati ruke mladoga fratra da se oslobodi, ali uzalud. Htjede vikati, ali su ga ugušile Anzelmove snažne šake. Gvardijan klone na koljena i sklopivši ruke nijemo zamoli milost. Anzelmo jednim zamahom privuče omašnoga gvardijana i stisne ga:

- Priznaj, kukavice, da me nisi htio zatvoriti zbog kršenja propisa!

- Jest, jest, nisam!

- Htio si me maknuti zbog nje?

- Priznajem!

- Prisegni, huljo, da me nećeš više dirati i da ćeš me ostaviti na miru!

- Prisižem! - očajno će gvardijan podigavši tri prsta.

Anzelmo pusti gvardijanov vrat. U debeloj šiji ostadoše duboki tragovi željeznih prstiju.

- Mogao sam vas ugušiti, i svi bi vjerovali da vas je udarila kap! No za tako nevrijedan život bilo bi šteta okaljati ruke.

Možete, dakle, mirno udovoljavati svojim požudama za jelom i pićem, ali mene ostavite u miru.

Anzelmo se okrene i stade kraj prozora da gleda u dvorište.

- Oče Anzelmo, oprostite, budite mi prijateljem! Ispovjedit ću vam jedan svoj grijeh - šaptom će gvardijan.

- Vi ih imate toliko da ne biste svršili do sudnjega dana.

- Učinio sam nešto što želim popraviti!

- Što ste učinili? - upita Anzelmo i okrene se k njemu.

- Evo, uzmite ovaj ključ! Ja sam je domamio ovamo!

- Nju? - klikne Anzelmo i pozeleni.

- Da, ali ne bojte se...

Fratar priskoči i pograbi gvardijana.

- Što ste učinili s njom?

- Ništa, kunem vam se, ništa! Pitajte je preda mnom! Ako sam joj što nažao učinio, ubijte me! Evo ključa, pođimo k njoj! Zatočio sam je dolje - reče gvardijan pokazavši prema drvenom zidu.

- Gdje? - drhtavim glasom upita Anzelmo.

- Pođite sa mnom! Predajem je vama, pa ako me može optužiti, učinite što hoćete! Anzelmo je zadrhtao od uzbuđenja. Gvardijan zaključa vrata i pođe k zidu. Odmaknu daske nevidljivih vrata i pojave se uske stepenice.

- Uđimo, oče Anzelmo, valja da se spustimo niz stepenice.

Dolje su još jedna vrata, a iza njih lijepo uređene odaje do kojih dopire zrak zidanom šupljinom s našega krova. Tamo je ona zatočena. Ja ću s vama. Evo, idem prvi! Anzelmo nasrne kao bez glave niz stepenice i pretekne glavara.

- Samo polako! - opomene gvardijan poluglasno mladog fratra.

- Kad otvorimo vrata, nadesno su druga, koja vode u njene odaje.

Anzelmo žuri niz stepenice kao da ih i ne dotiče. Gvardijan ga slijedi. Na dnu stepenica otac Anzelmo stade i brzo otvori velikim ključem tešku bravu. Glavar je iza njega. Kad se Anzelmo izgubio iza željeznih vrata, gvardijan ih zalupi i okrene ključ.

- Tu si, huljo! - škrine zubima, uspne se stepenicama, zatvori tajna vrata i otključa ulaz u sobu. Kad malo kasnije dođoše dva starija brata, nađoše gvardijana kako se usrdno moli.

ŽIVI ZAKOPANI

Anzelmo se našao iza željeznih vrata. Okrene se desno, kao što mu je rekao gvardijan, i stade tapkati po zidu da nađe ulaz iza kojega se krije zatočenica, ali ga nije mogao naći. Osjeti pod nogama vlažnu zemlju i stade da pričeka gvardijana. Zovne ga glasno, ne odazva se nitko. Mladi fratar požuri natrag, uvjeren da je pošao krivim putem. Nakon dva-tri koraka naiđe na željezne šipke. Opipa ih, tražeći još uvijek put k zatočenici, ali opet naiđe na šipke koje su se iz stropa spuštale u zemlju. Neprestano je išao amo-tamo i primijeti da se uvijek vraća na isto mjesto. Pričini mu se kao da je u željeznom kavezu. Obuze ga strašna slutnja. Očajno tapkajući oko sebe domogne se željeznih vrata i stade lupati i zvati gvardijana.

Anzelmo je stajao usred tame.

- Jao! - klikne.

- Prevaren sam! Jest, ona me hulja prevarila! Počeo mi govoriti o njoj jer je znao da ću izgubiti glavu i potrčati tajnim stepeništem, ja nesretni luđak! Znao me lukavo obmanuti da

ću ovdje naći nju, da je mogu spasiti! Zašto me ostavlja pamet?

Anzelmo je glasno stenjao i jaukao. Znao je da je zatvoren i činilo mu se da iz tame neće nikada izaći.

- Sad sam izgubljen! - dahne i zaškripi zubima.

- Zauvijek izgubljen! Nikada je više neću vidjeti, nikada, nikada!

Bilo je hladno u podzemnoj tami, a njegovo je čelo oblijevao znoj.

Ponovno pokuša naći izlaz. Nekoliko puta obiđe u krugu svoj željezni kavez, a nigdje otvora. Ni gore ni dolje, nigdje!

Anzelmo klonu iznemogao od očaja, groze i umora. Oko njega gluha tišina. Već ga je počeo svladavati san, ali se trgne. Pričini mu se da je čuo neko tapkanje. Podigne glavu, načuli uši i suspregne dah. Jest, netko tapka po blatu polako, plaho, podjednako, kao da se šulja.

Koraci dolaze sve bliže. Anzelmu jače zakuca srce. Cijelim bičem slušao je kako se netko približava.

»Je li čovjek ili zvijer, ili dolazi mučitelj koji će me staviti na muke?« pomisli zatočenik i protrne. Koraci zastanu, Anzelmo zaustavi dah, upre prestrašene oči u tamu i pogne se naprijed u napetom očekivanju. Kroz nepomičan grobni strašni mir prodre do njega ženski jecaj.

Anzelmo se trgne od užasa. »Zar ona?«

Njegov glas prodre kroz tamu i odjekne muklo kao iz groba. Sam se zgrozio od jeke svoga glasa. Jecaj utihne. Čuo se samo uzdah užasa i strave.

- Tko je tamo? Ako si čovjek, javi se! - poviče Anzelmo.

- Što me pitaš, ljudska zvijeri? Zašto me ne ubiješ odmah - reče ženski glas.

- Neću te ubiti ni mučiti, zatočen sam u željeznom kavezu!

»Ne, to nije ona!« dahne fratar. »To nije glas moje ljubljene! Bit će da je moj glavar zarobio neku drugu! Mogla bi mi kazati zašto!«

Tada odluči da sve to ispita.

- Što radiš ovdje? - upita.

- Umirem! Tako hoće on!

- O kome govoriš?

- O zvijeri koja me ovdje zatvorila!

- Tko je to?

- Gvardijan ovoga reda.

- Zašto te zatvorio?

- Ne znam s kime razgovaram, no mislim da vam mogu povjeriti svoju nesreću.

Anzelmo osjeti da je žena došla bliže i naslonila se na željezne šipke njegova kaveza. Neko je vrijeme šutjela. Čuli su se samo uzdisaji i jecaji.

- Nemam oca ni majke. Živjela sam kod tetke, koja je također umrla. Tada sam otišla u službu k jednoj plemkinji.Bila je vrlo pobožna, pa je i mene slala svaki tjedan k fratrima na ispovijed. Jednoga dana poveo me gvardijan u dvorište i zatim u svoje odaje. Htio je da mu budem ljubovca. Odbila sam ga i zaprijetila da ću cijelom gradu pričati kakav je on redovnik. Zato me bacio ovamo, da umrem od gladi i žeđi.

- Kako dugo čamiš ovdje?

- Ne znam, ali mislim da su tome već dva ili tri dana.

- Ako još imaš imalo snage, mogla bi spasiti i mene.

- Spasiti? Zar se tko može spasiti iz ove strašne tamnice?

- Može, samo valja naći put do izlaza. Ali reci mi najprije kako te on zatvorio u ovu tamu? Kojim te putem doveo?

- Poveo me nekim uskim stepenicama i zaključao za mnom vrata. Sada sam pokopana!

- Nisi se našla u kavezu?

- Jesam, ali nađoh neki izlaz. Izašla sam iz kaveza i sada lutam tamom.

- Kakav je bio taj izlaz i gdje je?

- Pružila sam ruke kroz željezne rešetke i našla s vanjske strane neki zapor. Gurnula sam ga i rešetke su se otvorile.

- Moje su ruke odviše velike i ne mogu ih provući između rešetaka. Pokušaj, djevojko, možda izvana nađeš taj zapor.

- A tko si ti? - upita djevojka plaho.

- Ja sam fratar kojega se gvardijan htio osloboditi.

- Ako ste i vi opaki kao on?

- Ne boj se! Spasiš li me odavle, odvest ću te iz tame. Znaš da iz ovoga podzemlja vodi put prema Poljskoj kuli. Znam ga dobro, ne boj se! Učini što ti rekoh! Ovdje ćeš poginuti. Pokušaj, dakle, vidjet ćeš hoću li održati riječ!

Anzelmo je napregnuto slušao kako se djevojka vuče oko njegova kaveza, kako tapka i opipava željezne šipke iza kojih je čamio.

- Evo ga! - klikne djevojka.

- Što je? - upita Anzelmo.

- Zapor! Držim ga rukom!

- Otvori! - drhtavim će glasom Anzelmo.

Djevojka gurne zasun, željezo škripne i vrata se otvore. Anzelmo izleti iz kaveza. Bilo mu je kao da su nad njim otvorili lijes u kojemu je bio živ pokopan.

- Gdje si, djevojko? - upita fratar.

- Ovdje! - prihvati ona nesigurno.
- Pruži mi ruku i slijedi me! Hodat ćemo dugo, dok ne nađemo pravi put. Ali ja ću ga naći!

Anzelmo uhvati pruženu ruku. Bila je mala i hladna.

- Idi hrabro! - reče fratar.
- Izaći ćemo odavle!

Desnom rukom vodio je Anzelmo djevojku, lijevom je tapkao oko sebe. Djevojka osjeti hladan, vlažan zid.

- Toj tami neće biti kraja! - reče.
- Strpi se! Moramo naći ono što tražim.

Hodali su gotovo čitav sat. Djevojka je već bila izgubila nadu.

- Na cilju smo! - kliknu fratar.
- Što? Još smo uvijek u tami.
- Bit će još tamnije, draga moja! Imaš li uza se kakav rupčić?
- Nemam. Imam samo pregaču.
- Podaj mi je! Djevojka skine pregaču.
- Vezat ću ti oči.

Djevojka brizne u plač.

- Šuti, ne plači! Vodit ću te putem koji ne smiješ vidjeti, ali izvest ću te! Požurimo!

Djevojka dopusti da joj fratar veže oči pregačom. Ispod poveza tekle su debele suze užasa. Do uha joj dopre brenčanje kamena, kao da netko pali svjetlo.

- Čuješ li? - šapne.
- To radim ja!
- Odakle vam kremen? Prije ga niste imali! - prestrašeno će djevojka.
- Nisam, ali na ovom mjestu uvijek me čeka kremen i svjetiljka.
- Gdje smo?
- To nećeš saznati, a da ti i kažem ne bi razumjela. Tako, sad smo spremni za put! Pruži mi ruku i stupaj odvažno!

Djevojka pruži fratru drhtavu ruku i nepovjerljivo korakne. Pod nogama osjeti da nema više blata. Tlo je bilo suho, tvrdo. Dok ju je za lijevu ruku držao vodič, desnu bi svaki čas dizala uvis da opipa mjesto kojim prolazi. Fratar je opomene:

- Ruku k sebi! Želiš li živa izaći odavle, ne smiješ ništa dotaknuti!

Djevojka zadršće i čvrsto priljubi znatiželjnu desnicu uz bok. Pričinjalo joj se da hoda beskrajnim ponorom. Koraci su joj bivali sve nesigurniji. Sa svakim korakom mislila je da će propasti u dubinu.

- Stani! - nenadano zapovijedi fratar.

»Sad će doći najstrašnije!« pomisli djevojka i obuze je osjećaj kao da stoji pred lomačom.

- Ovdje su stepenice, pazi da se ne spotakneš! Uspinjemo se.

Kada su se uspeli uz mnogo, vrlo mnogo stepenica, vodič ponovno zapovijedi da stane. Čuli su se čudni otkucaji. Ponavljali su se u razmacima, kao ugovoreni znak.

- Što to znači? - šapne djevojka.

- Ruka vam dršće, zar se što dogodilo?

Djevojka osjeti kako se čovjek koji je vodi trese, i to podvostruči njen strah. Razabirala je da već dugo stoje na istome mjestu. Tajanstveni se otkucaji stalno ponavljaju, sve češće, sve glasnije.

Tada je vodičeva ruka zadrhtala i grčevito je stegla. Začuje se ključ kako se okreće u bravi. Nešto zacvili, a on je povuče tako snažno da je zateturala. Uspela se uz još dvije stepenice i stala na drveni pod.

- Ne skidaj povez! - zapovijedi on.

Fratrova ruka je ispusti. Do ušiju joj se došulja čaroban ženski glas:

- Što vam je, Anzelmo, kako to izgledate?

- Samo kad sam vas našao ovdje! Kad mi niste na kucanje dugo odvraćali, zatreptala je u meni od straha svaka žilica!

- Blatni ste i zaprljani, a ova djevojka kao da je izašla iz močvare. Tko je ona?

- Ona mi je spasila život!

- Gdje, kako?

- Poslušajte me, samo časak! - reče Anzelmo i stade joj nešto šaptati.

- I vi ste se dali odvesti u stupicu? To je bilo zaista nespretno! - glasnije će žena.

- Kad mi je rekao da ću dolje naći vas, pohitao sam stepenicama i nisam više ni na šta mislio...

- Muškarac ne smije izgubiti prisutnost duha!

- Beata, zašto me tako okrutno korite?

- Zato što želim da se ubuduće muževno svladavate! Ne jadikujte nad onim što je prošlo! Mnogo je važnije što ćete sada?

- S njim pod jednim krovom ne mogu ostati!

- Pokušajte na drugi način. Budimo s njime ljubazni i vi i ja!

- Vi? Ne, to nikada, nikada!

- Ne vičite! Drugo vam ne mogu savjetovati. Ali što ćemo s tom djevojkom - upita ženski glas pomalo nehajno.

- Molim vas kruha, dobra gospođo, samo zalogaj kruha! Molim vas da mi odvežete oči! Oh, gospodo, vi ste tako dobri, osjećam to u vašem glasu. Smilujte se bijednoj djevojci!

- Kako ti je ime?

- Stanka - odgovori obnemoglo.

- Dobro! Razmislit ću kako da ti pomognem. Sada uđi ovamo, u smočnicu, uzmi jela koliko te volja i napij se vina. Ne biste li vi štogod založili, Anzelmo?

- Ne, ja sada ne želim ništa više na ovome svijetu, samo vas! - odvrati Anzelmo toplim, posve promijenjenim glasom.

Stanka osjeti malu, glatku ali hladnu ruku koja je povede preko praga.

- Sjedi i založi! Kad zatvorim vrata, odveži povoj s očiju. Kasnije ću doći po tebe.

- Hvala vam, gospodo! - plaho će djevojka. Nepomično je osluškivala kada će se zatvoriti vrata da može s očiju skinuti pregaču. Ključ u bravi škripnu i Stanki cijelim tijelom prođoše trnci. Što će vidjeti? Brzo podigne ruke, strgne povez i pogleda oko sebe. Oči su se odvikle od svjetla i u prvi tren nije vidjela ništa. Zatim je počela razabirati pretince na kojima su bile staklenke s vinom, suho meso, butine, kolači i kruh.

Svega je bilo u izobilju. Sa stropa je na otvoren prozor ulazilo svjetlo i zrak.

Djevojku obliše suze od ganuća kad je ugledala modro, čisto, suncem obasjano nebo. No želudac je odlučno podsjećao da nekoliko dana nije okusila jela, i Stanka zaboravi na sunce i svjetlo. Stade pohlepno jesti i piti. Pritom je razmišljala o svome čudnom spasu iz strašnog podruma i o nevidljivu čovjeku koji ju je pratio. Tko je taj čovjek? Kuda su prolazili? Tko je žena s tako zvonkim, lijepim glasom? Što je gospođi taj muškarac? Kako je topao glas imao kad je razgovarao s njom! S poklikom: »Beata!« kao da mu je iz duše provalila neka velika, tajna strast.

Stanka je sasvim zaboravila na sve što se s njome dogodilo i što je prepatila. U ušima joj je zvučao zvonak, srebrn i odlučan glas nepoznate gospođe. U tim mislima svlada je umor i zaspi.

Probudi je onaj isti zvonki glas.

- Ustani! Vrijeme je da pođemo! Djevojka ustade i pogleda oko sebe. Bila je gusta tmina. Ključ u bravi ponovno škljocne, a izvana se čuo glas žene:

- Okreni leđa prema vratima.

- Jesam, gospođo!

- Da se nisi ogledala!

- Slušat ću vas dovijeka! Vrata se otvore. U sobici zašušti ženska haljina. Premda je gorjela od želje da vidi svoju dobročiniteljicu, makar samo u mraku, djevojka ne trepne okom kada je osjetila da joj ponovno stavlja na oči povez.

- Neko vrijeme još moraš imati vezane oči.

- Gdje je onaj gospodin koji me doveo ovamo? - upita Stanka.

- Otišao je! A sad mi reci gdje je tvoj dom?

- Nemam doma, gospođo! Moram služiti u tuđim kućama. Nemam nikoga svoga.

- Nikoga? Nakon časka šutnje neznanka opet zapita:

- Poznaju li te mnogi ljudi u gradu?

- Ne, gospođo! Tako sam velika sirota da nisam imala ni prijateljice ni prijatelja.

- Kamo da te odvedem?

- Gospodo, kad biste me htjeli zadržati, služila bih vas vjerno!

- Zašto bi željela ostati kod mene, kada ne znaš tko sam i što sam? Možda sam zla.

- Ne, gospođo, niste! Zla žena ne može imati takav glas kao što je vaš. Uho me ne vara!

- Dobro, pobrinut ću se za tebe!

- Zaslužit ću vašu dobrotu!

- Čuj me, ovdje ne možeš ostati!

- Uistinu? - žalosno će djevojka.

- Poslat ću te k jednoj gospođi, barunici. Ona je moja dobra prijateljica i može te zaposliti. Odavno već traži takvu djevojku.

- Spremna sam da pođem!

- Kod nje ćeš vrlo lijepo živjeti. Bit će ti dobro, ali pod jednim uvjetom.

- Izvolite samo zapovijedati!

- Moraš obući muško odijelo!

- Muško odijelo?

- Da! Možeš se na to odlučiti?

- Ne znam, ali... ako mi to neće biti na sramotu?

- Nipošto! Visoka si uzrasta i mršava. Budeš li se umjela spretno kretati u muškom odijelu, neće nitko posumnjati da si žena. Reći ću ti zašto se to od tebe traži. Barunica je sama, a želi da često ide u društvo. Ljudi su zli i to joj zamjeravaju.

Kad bi dolazila u pratnji (recimo, svoga nećaka) bilo bi to sa svim drukčije.

- Shvaćam, gospođo! Ja bih prema potrebi zastupala momka.

- Bistra si! Ti ćeš, dakle, živjeti kao baruničin nećak.

- Dobro, gospođo, prihvaćam!

- No sada je duboka noć i ne možeš poći na ulicu ovako.Dat ću ti građansko muško odijelo. Obuci ga. Povest ću te do polovine puta. Vrati se u smočnicu i odjeni se. Dotle ću ja napisati barunici pismo.

- Slušam vas, gospođo! Nepoznata žena hodala je po sobi, a zatim reče:

- Evo ti odijelo! Obuci se u tami kako možeš.

Stanka ode u smočnicu i obuče muško odijelo. Osjećala se vrlo ugodno. Pouzdala se u svoju visoku, skladnu ali mršavu pojavu, u svoj dubok glas, a kretnje će usvojiti. Dok se oblačila razmišljala je o tome kako će joj biti kod barunice i kako će živjeti kao muškarac. Taj život stao je zanimati.

Za četvrt sata javi se neznanka, uzme je za ruku i povede niz stepenice. Zaškripe željezna vrata i Stanka osjeti da je ušla u neki hladan prostor. Činilo joj se da je ponovno došla u podrum. Zrak je bio vlažan i težak.

- Ne boj se! - hrabrila je neznanka.

- Uzdaj se u mene! Ovaj se put mora proći.

Te su riječi djevojku ohrabrile.

Rado bi bila pitala svoju pratilicu zašto ne smije vidjeti put kojim prolazi i zašto ne smije vidjeti nju, svoju nepoznatu dobročiniteljicu, ali se bojala. Koračala je u teškoj neizvjesnosti. Nije znala gdje je, kuda ide i kamo će doći. Jedino što je osjećala bilo je da je pod nogama čvrsto tlo.

Hodale su čitav sat. Tada nepoznata gospođa stane i reče:

- Na cilju smo!

- Što ću sada? - upita Stanka.

- Uspet ćeš se stepenicama, a onda ću te ostaviti.

- Bože moj, gdje smo?

- Ne boj se, ovo mjesto dobro poznaješ.

- Bit će mi strašno samoj!

- Sada si muškarac!

- Zamalo sam zaboravila!

- Dakle, upamti: nikada ne odaj da si djevojka, pa ćeš saznati i vidjeti stvari koje kao žena ne bi nikada saznala niti ih vidjela.

- Nastojat ću da budem spretan dečko!

- A sada ćemo se rastati!

- Gospođo - oslobodi se Stanka - zašto da nikada ne sa znam tko ste, i da ne vidim vaše lice? Zašto se krijete?

- Zato što je takav moj život. Upamti što ću ti reći: Moji se nalozi moraju točno ispunjavati! Ići ćeš gore kraj Kamenitih vrata, Markovim trgom, zatim lijevo. Naći ćeš ogromnu kuću s

velikim željeznim vratima. Sa svake strane leži jedan kameni lav. Pokucaj na lijevi prozor, predaj starici koja će ti otvoriti ovo pismo i ona će te pustiti u kuću moje prijateljice. Sada počni brojiti, i kada nabrojiš stotinu skini povez. Ako ga skineš prije, platit ćeš životom! Djevojka se zakune da će poslušati.

Kad je skinula povez pogleda oko sebe. U prvi trenutak vidjela je samo tamu. Zatim opazi svjetlo. Malo kasnije razabere kuće i Kamenita vrata. Protare oči i pođe ulicom na kojoj nije bilo žive duše. Sve je bilo pusto i mrtvo.

Nebo je bilo posuto zvijezdama što titraju kao iskrice.

Stanka se požuri pravcem koji joj je odredila neznanka. Uskoro je našla kuću s dva kamenita lava i pokuca na prozor. Iza rešetaka pojavi se glava stare žene. Stanka joj preda pismo. Za nekoliko trenutaka zaškrine ključ u bravi. Velika željezna vrata se otvore. Došljakinja uđe u kuću. U tami nije vidjela kako prostorija izgleda, ali je zamijetila da je kuća gospodska i plemićka. Starica je povede stepenicama i otvori jednu sobu.

- Njezina milost gospođa barunica čeka vas u salonu, mladi gospodine! Stanka uđe i duboko se nakloni gospođi koja je sjedila u naslonjaču.

- Prijateljica mi je o svemu pisala! Sada se najprije nastojte odmoriti - reče dama prijazno.

- Odvest ću vas u vašu sobu.

Soba je bila lijepa, čista i uredna, kakve u životu nije imala. Sretna, ali i umorna od zatvora, napora i uzbuđenja baci se u čisti krevet i usne.

GRIJESI BARUNA MAKARA

U nedjelju poslijepodne, nakon svečanog pogreba ubijenoga baruna Mernaya, pođoše velikaši ravno k barunu Makaru. On se vratio iz Zagorja i pozvao ih na »malu francusku večeru«. Velikaši pođoše zajedno, pješke. Purgari su ih promatrali i kao da su pogledima govorili: »Koji će od vas za onim što smo ga upravo zakopali?«

Velikaši pođoše Markovim trgom u svečanim odijelima. Zlatni gajtani sjali su na suncu. U očima purgara nije bilo nimalo prijaznosti i ljubavi prema toj sjajno odjevenoj gospodi. Skupili su glave i šaptali.

- Ne gledaju nas ljubazno! - primijeti grof Patačić kada su prolazili pokraj banske palače.

- Briga me za njihove poglede! - odsiječe Keglević.

Velikaši se spuste s Griča i pođu prema lijepoj novoj kući na ulazu u Tuškanac.

Barun Makar sagradio je tu kuću izvan gradskih bedema. Ležala je u sredini prekrasnog vrta, iz kojega se silazilo u šumu. Tako daleko od Griča nije sagradio dvorac ni jedan plemić.

Barun je imao još dvije kuće: jednu na Griču i jednu kod Krvavog mosta. No stanovao je samo u novoj kući izvan grada, ili se zadržavao na imanju u Zagorju. Kad je bio u Zagrebu, vazdan je pozivao k sebi velikaše i časnike na bogate gozbe.

Kućedomaćin je dočekao goste na stepenicama što su vodile u čuveni barunov vrt. Izdaleka se sjao njegov neobičan svileni prsluk od osebujno narančasto-žute svile. Nitko nije nosio takav prsluk, jedino on. Njegovo obrijano lice, okruženo bijelim pramenima vlasulje, isticalo se svježinom.

- Gledajte ga - reče grof Meško - ne izgleda li kao prava francuska namiguša?

Barun se izdaleka smiješio, a njegovi bijeli zubi iskočiše ispod debelih i širokih usnica.

- Zašto nisi došao na sprovod? - upita Patačić domaćina.

- Kad se očekuju ovakvi gosti, nema se kad paradirati na sprovodima!

- Kad biste imali ženu, ne bi trebalo da se sami skrbite za kućne poslove.

- Ne, dragi pukovniče, neću se ženiti! Odviše mrzim žene!

- Kao i ja! - upadne Meško.

- Mrzim svako žensko biće od kojega mi prijeti pogibelj da može postati mojom ženom. Ali sve druge ljubim!

Gospoda posjedaju oko stola. Mlade sluge počeše ih nuditi najfinijim francuskim jelima.

- Ti si me natkrilio! - reče Patačić.

- Tvoj je kuhar umjetnik! Imam tri pariška kuhara, ali ne umiju ovako pripraviti piliće s umakom.

- Kakva su to kola vani? - upita jedan velikaš.

- Moja! Spremaju ih za put! - reče Makar.

- Ti odlaziš? - upita Patačić.

- Da, noćas odlazim na imanje.

- Zašto putujete noću? Vi ćete prvi ležati pod Krvavim mostom s venecijanskom iglom u srcu!

- Zar vi zaista vjerujete da se radilo o osveti? Ta grof je bio orobljen, i to je očito razbojstvo! - reče Makar.

- Orobili su ga poslije, kad je već ležao u mrtvačnici! Kada su ga onamo donijeli imao je novac i nakit, zatim ga je notar dao prenijeti u crkvu svetoga Marka.

Razgovor su prekinuli glazbenici koji uđoše u blagovaonicu i počeše svirati na harfi i mandolinama.

- Bravo, bravo! - vikne pukovnik.

- To je iznenađenje!

- Gospodine barune - prišapne grof Meško barunu Makaru - htio bih s vama razgovarati na samu. Prijatelji su se razigrali, ne biste li mogli sa mnom otići u drugu sobu?

Barun ustade, a s njim i Meško. Odoše u pokrajnju sobu, u kojoj su stijene bile upravo krcate sjajnim oklopima, skupocjenim oružjem i venecijanskim ogledalima. Na podu su bili debeli sagovi, a pokućstvo tamno, ukrašeno bogatim rezbarijama.

- Dakle, što mi želite reći, dragi grofe? - upita domaćin prijaznim glasom Meška.

- Želio bih kupiti vašu kuću.

- Onu na Griču? To nije moguće! Znate da sam je iznajmio prije pola godine barunici Lehotskoj.

- Znam, lijepoj Katarini! No ja mislim na kuću kod Krvavog mosta.

- Onu kuću ne želim prodati!

- Dajte mi je u zakup!

- Zašto to želite?

- Držim, naime, da je umorstvo baruna Mernaya u izvjesnom odnosu s tom kućom.

- Što vam pada na um? Šest godina nije nitko prekoračio njen prag. Pečat još uvijek nije oštećen.

- To mi je upravo čudno! Da se nije tko domogao vašega pečatnjaka?

- To nije moguće! Moj je pečatnjak evo ovdje! - i barun pokaže prsten što mu je pokrivao dio šake.

- Nikada ga ne skidam!

- Ljudi su one kobne noći vidjeli na prozoru vaše kuće žensku pojavu s modrom svjetiljkom u ruci.

- Kako je izgledala ta žena?

- Lice joj nisu vidjeli. Glava joj je bila omotana bijelom koprenom.

Barun je neko vrijeme šutio, a tada reče:

- Neobično!

- Dakle, vi ćete mi kuću prodati ili iznajmiti?

- Žalim, dragi grofe, ali ne mogu! Mene uz onu kuću vežu posebne uspomene.

- Radi se o vašoj ženi. Razumijem vas, možda bolje nego tko drugi. Vi i ne slutite kako vas shvaćam. Ja, naime, znam sve!

- Sve? Što?

- Kako je nestala iz Zagreba vaša žena.
- To znadu svi!
- Mislim da jedini znam pravu istinu.
- Varate se! Svi znaju da je moja žena kao preljubnica morala u samostan.
- Ne, gospodine barune, vaša žena niti je bila u samostanu, niti je sada tamo!
- Dakle, gdje je?
- Ne znam da li je u raju, u paklu ili čistilištu ali u jednom od ta tri svijeta jest.
- Govorite vrlo nejasno.
- Dobro, bit ću jasniji! Barunica Makar nije živa! Barunove su usnice zadrhtale. Jurica Meško prekrsti noge.

Dok ga je promatrao, barun Makar će oštro:

- Ne, gospodine grofe, vi se varate! Ona je živa!
- Oprostite, gospodine barune, što se toliko brinem za vašu bivšu suprugu, no to je u vezi s mojom željom da kupim tu kuću. Vaša je supruga, gospodine barune, živa zakopana u podrumu te zgrade.

Barun skoči.

- To je bajka! Luda bajka!
- Mislite? - nasmiješi se Meško.
- Čovjek koji mi je to rekao nije običavao smišljati bajke.
- Tko bi vam mogao reći takvu neistinu?
- Moj pokojni otac! Barun Makar problijedi i umukne.
- Što kažete sada, gospodine barune?
- Prevario se!
- Moj se otac nije varao! Uvijek je bistro rasuđivao.
- Zašto je vama govorio o tome?
- Zato što mi je prije smrti ispripovijedao cijeli svoj život, da me uputi u pogibelji...
- On nije mogao znati sve što se tada dogodilo.
- Znao je više no što bi vama moglo biti ugodno! Znao je i za ubojicu vaše žene.
- Tako?... A tko je ubojica?
- Da vam kažem?
- Molim vas, recite mi!
- Vi, gospodine barune! Ne trepnuvši okom barun mirno odvrati:
- Grofe, vi ste me okrivili za zločinstvo!
- Izvolite me pozvati da to i dokažem! Barun nije odgovorio nego se uzbuđeno ushoda po sobi, dok je Meško mirno sjedio u naslonjaču. Nakon nekoliko minuta barun promijenjenim glasom reče:

- Čujte me! Vi ste jedini čovjek koji sumnja da sam okaljao ruku krvlju žene, i to svoje. Dužan sam podići veo s te tajne, jer neću da me i dalje krivo sudite. Želio bih da shvatite zašto vam ne mogu prodati kuću kod Krvavog mosta, i zato ću vam ispovijediti sve što se dogodilo. Hoćete li me saslušati?

- Drage volje! Bit će, u svakom slučaju, dobro da se to razjasni.

- Slušajte, dakle, i sudite!

KRVAVI PIR

- Bio sam mlad i obijestan, prije deset godina. Vatren život i mnogo novaca! Hrvatska mi je bila pretijesna i otiđoh na put. Otišao sam u Rijeku i zatim na more. Jednoga dana nađoh se u Veneciji. Živio sam kao carski sin. Užitku nije bilo kraja ni konca. Plesovi, svečanosti, lijepe žene! To je bila moja svakodnevna zabava. U palači u kojoj sam stanovao priređivao sam sjajne zabave i gozbe. Tisuću svijeća osvjetljivalo je moje dvorane, a s prozora se razlijegao vodenim ulicama zvuk glazbe. Gospodske gondole plovile bi pod mojim prozorima da slušaju smijeh i veselje. Ja bih stajao kraj prozora i bacao na lijepe Talijanke cvijeće. Smiješile su se. Iz njihovih crnih očiju izbijao je plamen i raspaljivao mi srce. Opijen sam se ljuljao na valovima svoga mladog života. Mislio sam da je ovaj svijet samo glazbalo stvoreno zato da meni zaslađuje život.

Imao sam prekrasnu gondolu, bijelu kao galeb. U njoj svileni jastuci, nad njom krov od zlatom vezenog grimiza. Zlatne rese što su visjele s krova sjale su na suncu i mjesečini čarobnim sjajem. Na vrhu krova raskrilio se galeb od suhog srebra, posut dragim kamenjem. U kljunu je nosio modru zastavu od svile. Njegove oči od dijamanata zasjenile su sjaj mletačkih gondola. Kad sam se u toj gondoli otisnuo od svoje palače bljesnuo bi galeb jače od samoga sunca i zaslijepio oči lijepih Mlečanki.

Jedne noći bilo je bučno i veselo na vodenim ulicama. Plovio sam kući, kad opazih na obali nježnu malu pojavu. Stajala je i neprestano se ogledala lijevo i desno kao da nekoga čeka. U ruci joj košarica sa cvijećem. Zapovijedio sam veslaču da se polako približi stepenicama kraj kojih je stajala ljepotica. Kad je ugledala sjajne zvijezde u očima moga galeba, raširile su joj se zjenice i pohlepno se zagledala u moju gondolu. Koraknuo sam na stepenice i popeo se do nje. Skinuo sam kalpak i kupio sve što je imala u košarici.

- Vi očito nekoga čekate? - upitah.

- Jest, zaručnika. Zakasnio je! - reče ona.

- Ne vjerujem, signorina, da bi mogao zakasniti kada ga vi čekate. Trebalo bi da preskoči tri kanala da bi mogao što prije gledati u vaše božanske oči!

Ona se nasmiješi i odvrati bezazleno:

- Vi ga poznajete? On je trgovac čipkama i vrpcama.

- Ja sam mislio da je kralj! Ovakvu glavu smije resiti samo kraljevska kruna od zlata i dragulja! - stanem joj luđački udvarati.

Bio sam opijen slatkim vinom s gozbe i divotnim čarima te ljepotice s plamenim očima i djetinjski bezazlenom ljepotom.

- Zašto mi sve to govorite? - upita me ona veselo.

- Zato što obožavam ljepotu više nego vaš zaručnik koji vas ostavlja da čekate.

- On vrlo daleko stanuje, gospodine!

- Hoćete li mu poći u susret?

- Kako, kad nemam gondole? Galantno pokazah svoju gondolu i rekoh:

- Evo, signorina, uzmite gondolu! Otpratit ću vas u susret vašem zaručniku, i reći mu da to zaslužujete kao najljepša Mlečanka.

Ona pljesnu rukom o ruku. U očima joj zasja djetinjska radost.

- Oh, signor, kako ste vi plemeniti! Pođimo, dakle, Bepo će vam poljubiti ruku.

Bio sam uvjeren da mi ruku neće poljubiti. Kad sam ugledao djevojku, stvorio sam vražku osnovu.

Pružih ljepotici ruku i povedoh je u gondolu. Sjela je na svilene jastuke i smiješila se kao dijete kad mu dadeš šećera.

Veslač je već znao kamo će skrenuti. Spustih zastor tako da ne opazi kuda plovimo i stadoh joj pričati sitnice koje su je nasmijavale. Tada tek, kad je sjedila kraj mene, opazih kakvo blago vozim. Nikada još svileni jastuci moje gondole nisu obujmili tako mlado nježno tijelo, nikada se još nisu privinuli uz takvu svježu nevinost. Sva je mirisala od ljepote i pupoljaste mladosti.

Smijala se mojim pričama i dosjetkama, gledala me vedrim očima i nije se brinula o tome kamo plovimo. Kada gondola stade, pogleda me upitno.

- Signorina, uzet ću za vas ogrtač, da se ne nahladite! - rekao sam galantno.

- Gdje ćete ga uzeti? - upita me.

- U svome stanu! Prispjeli smo do palače u kojoj stanujem.

- Zaista? - klikne ona znatiželjno.

- Možda biste htjeli vidjeti kako izgleda palača »sunčanoga viteza«?

- O da, ali... Ali u to doba?

- Dođite na časak! Dok ja nađem ogrtač, vi ćete razgledati odaje. Upravo su čarobne! Palača pripada jednome od vaših najbogatijih grofova.

Dok sam tako govorio pružio sam joj ruku i ona polako, ali ipak sigurno izađe iz gondole. Popeli smo se u palaču. Tim časom počela je moja tragedija! Poveo sam djevojku gore, napalio sve svijeće i pokazao joj odaje. Čudila se, snebivala i upijala velikim žednim očima sjaj i raskoš. Tada priđoh prozoru i kliknuh tobože zaprepašten:

- Zaboga, gondola je nestala! Ona pohiti k prozoru i pogleda dolje. Kada se okrenula, zagledala se u mene prestrašeno.

- Taj ludi veslač, kako je nespretan, kako je nesmotren! - jadikovao sam ja.

- Što ću sada, što da počnem? - očajavala je ona.

- Nema druge, signorina, moram vam prepustiti svoje odaje.

- Vaše odaje? Ta ja ne mogu ovdje ostati!

- Kamo ćete sada? Izvolite ostati, a ja ću se udaljiti!

- Vi ste upravo prekrasan plemić! - reče ona.

- Ali što će reći on?

- Poći ću sam da ga potražim! Mlečanka pljesne rukama. Ta kretnja, jednostavna i ne-otmjena, divno joj je pristajala.

- Sjednite, signorina, i založite malo hladnih pašteta!

- Što je to? - upita ona naivno.

- Je li to dobro?

- Izvanredno jelo, kakvo se svagdje rado jede! Izvolite! - rekoh i uzeh iz blagovaonika paštete i drugih sitnarija, slatkiša, šećera, finog burgunca i pjenušavog vina. Ona se smijala tako bezazleno da sam zamalo poludio. Toliko slatke bezazlenosti nisam vidio nikada prije ni poslije. Ponudio sam joj da okusi od jedne, pa od druge vrsti vina, a ona je pila s užitkom. Počela se smijati sve češće i glasnije, sve bučnije i strastvenije, dok joj se obrazi ne užare a oči planu.

Tada priđoh i zatvorih joj usta strastvenim poljupcem. Ona se samo u prvi čas branila, a ja sam čvrsto držao dragocjeni plijen...

U pet sati ujutro probudila me vika i zapomaganje. Skočih s kreveta. Moj sluga borio se s lijepom Giulijom koja je iskoristila trenutak kada me svladao san da se baci kroz prozor u more. Sluga je zadrži u posljednji čas, na moju nesreću! Tada se baci na pod, stade čupati kosu, vikati, plakati i proklinjati. Previjala se u očaju i neprestano je zvala svoga zaručnika.

- Bepo, Bepo, što su od mene učinili! Bepo, ubij me, ubij! Najednom udari netko strašnim udarcem u vrata. U sobu nasrnu četiri muškarca oboružana pištoljima i bodežima, a iz očiju im suklja plamen osvete.

- Bepo! - vrisne Giulia i baci se pred noge svoga zaručni ka. On je i ne pogleda. Njegovi drugovi pograbe moga slugu i za tren oka bio je vezan. Mlad momak, stasit, snažan i bijesan poput lava priđe k meni, isceri bijele zube i zaurliče:

- Gladni vuče, ugrabio si mi janje!

- Čekajte, signore, da vam razjasnim!

- Ne slušam vas! Neka govori ona!

Giulia se podigne na koljena, uhvati za bujnu kosu i poče drhtati.

- Vi ste, signorina, vrlo slabo odjeveni. Kao da ste sada ustali iz kreveta! - cerio se Bepo.

- Nisam kriva, on me namamio ovamo!

- No, barune, jeste li čuli? - nasmije se mladić osvetnički.

- Dat ću vam odštetu, učinit ću sve što želite! Koliko tražite?

- O, vrlo malo, signore! Naprijed! - vikne on svojim drugovima.

S užasom ustanovih da je jedan od trojice moj veslač. On me, dakle, odao zaručniku! Drugi je bio Giulijin brat. Kad je treći zbacio ogrtač, opazih pred sobom svećenika!

- Što želite od mene? - upitah osorno. Osjetio sam da mi prijeti pogibelj, i to mi je dalo energije.

- Želimo, barune, da se s ovom djevojkom vjenčate! Giulia skoči i kao bijesna lavica potrči k zaručniku, uhvati ga rukama za ramena i prodrma ga.

- Zlotvore! Luđače! Ubij me, ali prodati me ne smiješ!

- Neka se obavi vjenčanje! - reče Talijan i nasmije se zlokobno.

Giulia je klonula i bacila se pred njega na koljena, ali on je bio tvrd i neumoljiv.

- Ti ćeš poći za nj, i time je među nama sve svršeno!

- Žrtvovat ćeš cijeli moj život svojoj osveti? - krikne Giulia očajno.

- Ja sam izgubio cio svoj život, gubi ga i ti! Velečasni, počnite! Potrčao sam do stola na kojemu je ležao moj mač. Htjedoh se obraniti od te ženidbe, makar i krvlju. Zamahnuh i oštrica zadjene Giulijina brata. Djevojka kriknu i pokri lice rukama. Mladić pade na koljena. Krv se razli po podu. Htio sam ponovno zamahnuti, no pred očima mi bijesnu dva pištolja.

Slomljen i skršen predah se. Mač mi pade iz ruke. Gledao sam u pištolje i izgovarao za svećenikom što je htio. Giulia je uprla oči u zaručnika i ponavljala svećenikove riječi. Glas joj je zvučao ledeno. Moj veslač potpiše se kao svjedok, a za njim ranjeni Giulijin brat. Kad je povukao posljednji potez, klonuo je mrtav na pod. Nad njegovim mrtvim tijelom sklopljena je naša ženidba.

Kad je svećenik svršio obred, zatakne Bepo pištolj za pojas. Lice mu se preobrazi. Izgledao je kao bijesan ris. Iscerio je na mene đavolsko lice i viknuo:

- Želim vam mnogo sreće, gospodine barune!

- Zatim se okrenuo k Giuliji, nasmije se grohotom i naklonivši se reče:

- Čestitam, gospođo barunice! Giulia je stajala nijema, raščupane kose i blijedog lica. U očima joj bijesnu nešto tajno i strašno. Uspravi glavu, pogleda zaručnika pogledom punim prezira i reče mirnim, hladnim oporim glasom:

- Ovaj barun je hulja, ali ti si hijena koja pokapa u grob svoje mlado da može nasititi gadnu osvetničku strast. Prezirem te, gnjusni čovječe! Bepo odvrati sotonskim smijehom i pokaže na mrtvoga brata koji je ležao kraj njenih nogu:

- Pobrinite se, gospođo barunice, za svadbu i sprovod! Gospodin barun nabavit će vam svečanu haljinu s dragim kamenjem i baršunastu crninu. Ha, ha, ha! Tada odoše svi. Giulia i ja ostali smo sami s mrtvacem. Ona se baci na nj i stade gorko plakati.

Nisam imao samilosti za njene suze. Sva njezina ljepota kao da je iščeznula.

Giulia se uspravi, obriše suze i pogleda me hladno:

- Vi ste se, gospodine, ponijeli kao najkukavniji stvor! Nisam se mogla oprijeti, ali vi...

- Smrt mi je sjela za vrat!

- Vitez se ne boji smrti! Trebalo je da se dadete ubiti! Moj život bijaše posut ružama, a vi ste ih zalili krvlju i kukavštinom. Prezirem vas... i s tim ću prezirom leći u grob.

Bilo mi je da poludim. »Ovo je sada žena baruna Makara!« pomislih s užasom. »Žena obožavanoga kavalira za kojim su se otimale tolike grofice i vojvotkinje! Ova prosta krv talijanskog djevojčeta da teče žilama mojih potomaka!«

Iz tih misli probudi me osoran Giulijin glas:

- Bilo bi dobro, gospodine, kad bismo odmah otputovali, jer će nam uskoro pjevati rugalice. Dječurlija će trčati za vama i smijat će vam se cijela Venecija! Kada to izreče ode u spavaću sobu. Ostadoh sam. Bilo mi je kao da sam snio grozan san.

Sluga me probudi iz očaja i zamoli da mu oslobodim ruke i noge što su mu vezali moji krvnici.

- Moramo se rastati! - rekoh toga jutra svojoj nesretnoj ženi.

- Ne mogu te odvesti u svoju kuću. To nije moguće!

- Ne bih htjela prekoračiti prag vašeg odvratnog doma! Želim što prije iz ove kuće, ali praznih ruku ne idem!

- Dobro - rekoh Giuliji - učinit ću što kavalir mora učiniti.

Te večeri okupio je Bepo pod prozorom moje palače svu gradsku dječurliju i priredio mi sramotnu serenadu. Nakon nekog vremena dječurlija krene prema gradu, povevši sa sobom neku propalicu odjevenu kao da je grof. Kraj njega je stupala djevojčura i glumila Giuliju. Dječurlija je trčala oko toga grofa i draškala ga što se morao vjenčati s običnom djevojkom. Djeca su vrištala, smijala se i vikala: »Evviva, grofe! Evviva gizdavi Makar!« Ujutro naredih sluzi da odmah sve spremi za put. Dao sam pozvati Giuliju i rekoh joj:

- Oprostite, signora, što se zbilo ne da se popraviti! Krivi smo oboje, samo što je moj grijeh bio počinjen svjesno a vaš nesvjesno. No sada nije vrijeme da se raspravlja o tome što je bilo, nego kako ćemo se iz toga spasiti. Predajem vam, evo, dvadeset tisuća lira. Učinite s njima što želite. Ja ću još danas otputovati, a što se tiče rasprave javit ću vam kada se oporavim od ovog udarca.

Giulia je pristala na moj prijedlog i otišla je iz sobe. Nije mi rekla ni zbogom. Bila je u pravu! Kad sam bio spreman da se ukrcam u lađu, pojavi se preda mnom Bepo sa šest svojih drugova. Zakrče mi put, a Bepo vikne:

- Visokorođeni gospodaru! Ne biste li bili ljubazni da povedete sa sobom i svoju suprugu? Protrnuo sam. Znao sam što taj lopov hoće.

- Ne, ona će ostati ovdje! - rekoh.

- Ali ja to neću! - odvrati Bepo.

Dva Talijana odoše u moj stan i dovedoše Giuliju. Bila je još uvijek u svojoj građanskoj haljini.

- Visokorođena gospođo, vaš se suprug ne brine odviše o vašim haljinama! Zar još uvijek nemate baršuna i svile? - rugao se taj čovjek.

- A sada budite tako dobri pa s gospodinom suprugom otputujte u njegovu domovinu. Mi ćemo biti dobrostivi i otpratiti vas, da vam se na putu ne dogodi kakva nesreća.

Nisam mogao vjerovati svojim očima. Bepo je ostao u Mlecima, ali četiri lopova pošla su zaista s nama! Cijelim putem bio sam izložen njihovim podrugljivim pogledima i zlokobnom ruganju. Imao sam uza se dva snažna sluge. Kako Talijani nisu

znali hrvatski, dogovorih se sa slugama da ćemo u Rijeci navaliti na njih, pobiti ih a Giuliju ostaviti. Morali smo se jedno drugoga osloboditi pod svaku cijenu! O dogovoru sa slugama nisam, dakako, govorio Giuliji.

Prispjeli smo u Rijeku, i iskrcali se.

Bila je topla svibanjska noć. Podigosmo šatore na morskoj obali. Čini se da je to Talijanima bilo sumnjivo, pa su dvojica legla da spavaju, a dvojica su bdjela. Giulia je umorna od puta u svome šatoru brzo zaspala. Ja sam se pretvarao da spavam. To učiniše i sluge. Čekali smo da Talijani ipak jednom zaspu.

Mjesec se već približio zapadu kad legoše i ona dva noćobdije. Kad sam se uvjerio da Talijani spavaju, gurnuh sluge koje su čekale na znak. Podigoše glave i uzeše bodeže. Ja ležeći izvukoh ispod pokrivača dva pištolja. Sluge su puzale prema protivnicima, kad im oni strelovitom brzinom prisloniše na sljepoočice pištolje. Talijani su, dakle, pazili na nas i pričinjali se kao da spavaju! Opalih hitac, ali nije pogodio. Dvojica su me uhvatila i razoružala. Sluge su ležale ranjene. Sitnim pijeskom tekao je potočić krvi.

Iz šatora istrči Giulia i kad je vidjela krv stade prestrašeno vikati.

- Što ćete, signora - nasmije se Bepov prijatelj - svadba vam bijaše krvava, pa vam je takav i svadbeni put!

- Vi se rugate! - viknu Giulia.

- Vi, nečovječni stvorovi!

- Samo polako, gospodo! Trebalo bi da nam zahvalite što ste barunica i što se brinemo da vas gospodin barun gdjegod ne ostavi bez kruha i krova.

- Gospodin barun je vrlo škrt... Još vam uvijek nije kupio svilenu haljinu!

- Sirotica! - nakesi se drugi Giulijin pratilac.

- A zato je i pošla dobrovoljno k njemu na večeru! Bilo je to strašno putovanje. Bepovi prijatelji ponašali su se kao da su moji gospodari. Morao sam slušati njihovo ruganje i sramotne primjedbe. Morao sam ih hraniti. Raspolagali su s mojom imovinom i svime što sam imao uza se. Gotovo su me orobili.

Napokon smo prispjeli u Zagreb. Prije no što su me Talijani ostavili, zaprijetili su da ću platiti glavom ako Giuliji učinim što nažao. Kad nestadoše odvedoh Giuliju u svoju kuću kraj Krvavog mosta. Jedan sat kasnije znao je cijeli grad da sam se u Mlecima oženio s bogatom djevojkom grofovskog roda. To su razglasili Talijani koji su imali na Griču zemljaka.

Osveta prevarenog zaručnika bila je strašna. Nisam se više mogao osloboditi. Cijeli je grad govorio o mojoj lijepoj ženi,

plemkinji iz Mletaka. Morao sam je uvesti u društvo, a bojao sam se da ljudi ne saznaju kako sam se vjenčao s prodavačicom cvijeća. Predao sam se sudbini. A sada dolazi ono što je znao vaš otac! - reče barun Makar završavajući svoju pripovijest.

- Giulia i ja živjeli smo samo naoko kao bračni par. U kući se nismo danima ni pogledali! Ona je mrzila mene, a ja nju.

Bilo joj je tek petnaest godina ali se umjela vladati kao otmjena gospođa. Oko krasne žene vrzmali su se najljepši kavaliri. I vaš otac, iako je već bio stariji gospodin, bio je zaljubljen u Giuliju.

- Jest, to znam! - potvrdi Meško.

- Ali ja ne znam je li ona primala njegovo udvaranje ili ne.

- Ona je držala da je on jedini čovjek kojemu smije reći da je nesretna. To, što ste vi meni pričali, ispripovijedala je ona njemu.

- Kako? Vaš je otac znao da je moja žena prodavačica cvijeća? To nisam očekivao! Barun nastavi:

- Godinu dana kasnije zatekoh ženu u nevjeri.

- Ali ne s mojim ocem!

- Ne, s jednim mladim grofom.

- Ne biste li kazali njegovo ime?

- Veže me viteška riječ. Za tu nevjeru znala je i služinčad.

Nisam to mogao zatajiti. Povedena je parnica i ustanovljeno je da me Giulia varala ne s jednim, nego s više mladih ljudi.

Parnica se vodila tajno. Jedne noći došao sam u kuću i naredio sluzi da otpremi gospođu na put. Dao sam mu veliku svotu novaca i naredio da otprati moju suprugu u samostan. Te večeri zatvorio sam kuću. Kad sam je htio zapečatiti, opazih vašeg oca.

- Što to radite? - pitao me.

- Svemu je kraj! - rekoh.

- Ona je otišla i više neću prekoračiti praga ove kuće.

- Ne biste li dozvolili - reče vaš otac - da uđem?

- Sada nemam vremena a, uostalom, zašto da ulazite u tu kuću?

- Čini mi se da sam iz nje čuo plač.

- To vam se pričinilo.

- Vi ćete mi ipak dozvoliti da uđem! Vrijeđalo me to nepovjerenje i ne htjedoh mu otvoriti. Na kraju sam zapečatio vrata i otišao. Nekoliko tjedana kasnije javio mi sluga da je moja žena htjela poći u talijanski samostan i on ju je otpratio u Milano.

- Jest, tako je bilo, ali moj je otac te noći obilazio vašu kuću. Nije se mogao od nje odijeliti! Oko dva sata noću čuo je zapomaganje, plač i jecaj što je dopirao iz podruma. Bio je posve uvjeren da je to Giulia.

- Zašto nije pošao na sud?

- Učinio je to, ali uzalud. Nitko nije htio dirati vašu kuću.

Poslali su nekoga da osluhne čuje li se što, ali druge noći bilo je već sve tiho. Ona je, sirota, tada bila mrtva. Vi ste naredili sluzi da je ubije, ali je nije dotukao pa se, jadnica osvijestila i jecala. Taj je plač čuo moj otac!

- To nije istina! Dokazat ću vam da je moja žena u samostanu! Svake godine dobivam od nadstojnice samostana pismo u kojem mi javlja da je Giulia zdrava, dobra i pobožna, te da više ništa ne želi od ovoga svijeta. Izvolite pročitati! Meško pogleda pismo, slegne ramenima i upita:

- Jeste li to pokazali mome ocu?

- Jesam! Svake godine pokazah mu novo pismo!

- A on je ipak bio uvjeren da ste svoju ženu ubili i da ostaci njena tijela počivaju u podrumu. Prije očeve smrti obećao sam da ću ispuniti ono što me molio.

- Ne biste li izvoljeli reći što ste mu obećali?

- Da ću pronaći posmrtne ostatke umorene Giulije i prirediti joj dostojan pogreb.

Barun problijedi i upita:

- Zar vam ova pisma nisu dovoljan dokaz?

- Priznajem da su pisma ispravna, imaju i pečat samostana, ali otac je ipak bio uvjeren da je Giulia ubijena. Čiji je plač čuo?

- Možda je kaštelan kaznio neposlušnu sluškinju i zatvorio je dolje u tamnicu. On je kažnjavao služinčad tako nečovječno da sam ga morao zbog toga često koriti. Dapače, Giulia je dvaput spasila iz tamnice služavku, a jedanput i kaštelanovu ženu.

- Vi mi, dakle, nećete prodati kuću? - upita Meško i ustane.

- Ne, gospodine grofe! Mrzim tu kuću i ne bih htio da ikad prekoračim njen prag, a da je prodam bilo bi to potrebno! Ne, ne, ostavite tu zamisao, tim prije što sada znate da je Giulia u Italiji.

- Htio sam kuću pretražiti da vidim ima li u njoj kakvih ostataka, ali bit će najbolje da Giuliju potražimo u samostanu.

- Da, to će biti najbolje! - reče barun. Kad je vidite licem u lice, morat ćete vjerovati mojim riječima. No danas je prošla deseta godina, sigurno nije više onako lijepa i nježna! - nasmije se barun.

- Razvila se u ženu.

- Ali će se ona, jamačno, dobro sjećati svega što se dogodilo. Najprije ste djevojku zaveli, zatim ste je dali doživotno zatvoriti! Međutim, kao što rekoh, ja ću u Milano! Meško ustade i ne obazirući se na baruna ode iz sobe u blagovaonicu, gdje su se ostali plemići bučno zabavljali.

Nitko nije naslućivao što se dogodilo između baruna Makara i grofa Meška. Glazbenici su svirali sve burnije i bučnije. Velikaši su plesali do besvijesti. Patačić je bio direktor glazbe. On je komandirao i vodio. Prekinuo bi odjednom glazbu, zapovijedio da se ispiju puni vrčevi, pa bi ponovno dao znak da se svira ludo i bijesno. Gosti su plesali još luđe i bjesnije.

Kad je barun Makar ušao u sobu, plesao je Patačić na jednoj nozi i vikao, uprijevši prstom u glazbenike:

- Gdje si našao ove krasne bandite?

- U Zagorju!

- Talijanske muzikaše u Zagorju?!

- Zalutaju oni kojekamo, osobito ovi!

- Hej, tko je od vas prvi? - vikne Patačić.

- Ja! - ustade koštunjava ljudeskara s mandolinom.

- Prekosutra svirat ćeš kod mene, u mome dvoru! - zapovijedi Patačić.

- U kojem? - upita Meško.

- Na Markovu trgu?

- Ne, brate, onaj već nije moj, a budem li se dobro držao, prodat će se slavno i moja kula kod Medveščaka!

- Otkada si u tome dvorcu, ne možeš se napiti!

- E, brate, to ti je tradicija, samo tradicija koju su ostavili cisterciti! Dok su drugi veselo bučili, Meško je sjedio kraj glazbenika. Bili su to odabrani momci i prije bi zaista pristajali u četu bandita, kao što ih je nazvao Patačić, nego u glazbenu družinu.

Oko dva sata noću uđe u sobu sluga i obavijesti domaćina da ga čekaju kola.

- Što, ti odlaziš? - upita Patačić začuđeno baruna Makara.

- Oprostite, prijatelji, ali moram na imanje! Nešto mi se bune kmetovi.

- To znači da nas želiš baciti iz kuće! Ako ti želiš ići, izvoli! Mi ostajemo! Predaj nam samo ključ pivnice!

- Ne bojte se - reče Makar - pobrinuo sam se da vam ništa ne uzmanjka. Molim vas, ostanite i zabavljajte se kako vas je volja i dokle budete htjeli.

Barun se još jednom ispriča što mora otići, zatim uz bučne ovacije izađe iz sobe.

Jurica Meško prođe sobom i zaustavi se kod prozora. Vani je stajala zaprega baruna Makara. Vidio je kako barun u dugom ogrtaču sjeda u kola i kako se odvezao. Meško tad pođe k stolu, nalije vrč vina, ispije ga i vrati se k prozoru. Bio je neobično zamišljen i neko je vrijeme zurio u tamnu noć.

Najednom mu se pričini kao da se u vrtu između grmlja šulja čovjek. Nekoliko trenutaka gledao je u vrt, zatim izađe iz blagovaonice i ode u pokrajnju sobu. U toj sobi je bila tama i mogao je neopaženo promatrati što se zbiva vani.

Meško zamijeti sasvim jasno da se vrtom šulja visok muškarac. Ovio se ogrtačem i išao je od Makarove kuće prema vrtnom izlazu. Pod prozorima blagovaonice zastade i pogleda gore.

- Pa to je Makar! - klikne Meško iznenađen i prisloni glavu na prozor.

- Što to znači?

- Kako i zašto je došao natrag? Ta vidio ga je kako je ušao u kola i odvezao se! Istina, lice mu nije vidio, ali čovjek koji je sjeo u kola bio je jednak Makaru.

Zašto je barun rekao da mora u Zagorje, ako nije otišao? Kamo se šulja? Meško je vidio kako je čovjek u vrtu krenuo prema izlazu i kako se polako spustio stepenicama na cestu. Brzo je izašao iz tamne sobe u hodnik, uze ogrtač, opaše mač, stavi kalpak i ne mareći za vesele prijatelje ode tragom baruna Makara.

TAJANSTVENA KUĆA

Barun je pošao prema Griču. Uspinjao se polako i tiho. Meško je bio potpuno uvjeren da je to zaista Makar i odluči da ga stigne. Obuzela ga je neodoljiva znatiželja da sazna kamo barun ide i zašto je zavarao društvo. Najprije je pomislio da ide na ljubavni sastanak. Kamo bi se inače šuljao, i zašto bi prevario goste? Meško ga je slijedio na opreznoj udaljenosti. Barun okrene ravno prema Krvavom mostu. Svakih pet koračaja stade, ogleda se i osluhne. I Meško je stao svaki put.

Duž potoka sve je zapalo u dubok san. Mlinovi su počivali, samo je Medveščak žuborio ispod Patačićeve kule i spuštao se prema Manduševcu.

I kod Matijaka je tama. Barun ide dalje, sve polaganije i tiše, i neprestano se ogledava.

»Gle, ide u svoju kuću!« klikne u sebi Meško i stade. Barun otkine pečat s vrata, otključa ih, obazre se još jednom, otvori polako druga željezna vrata i uđe. Meško pode prema kući, no

tek što je napravio nekoliko koraka otvori se željezni zaklop prozora a iza njega se pojavi ženska glava ovijena bijelom koprenom. Žena je držala svjetiljku iz koje se prosipalo modro svjetlo. Stajala je kraj prozora, svjetiljkom u zraku načinila tri znaka križa i zatim je nestala.

»Nije čudno što Matijak vjeruje da je to vještica«, pomisli Meško, uvjerivši se da ono što je vidio nije obmana.

Grof pođe čvrstim korakom ravno prema željeznim vratima. Začudi se što ih je barun ostavio samo pritvorena. Uđe. Oko njega tamno kao u grobu... Stane tapkati oko sebe. Osjeti hladne stijene i razabere da je u uzanom hodniku. Najednom se dotakne hladne ruke. Povuče mač.

»Što je to? Čovjek«, pomisli i ponovno pruži ruku prema mjestu gdje je osjetio nečiji hladan zglob. Zaokruži cijeli prostor i ustanovi da je u zidu veliki kip. Grof se nasmije sam sebi i pođe dalje. Hodnik bijaše neobično dugačak. Na lijevoj strani napipa vrata s rešetkama. Bila su zatvorena. Zdesna naiđe na otvorena željezna vrata. Korakne i udari nogom u stepenice. Sad je na cilju! Uspinjao se uskim stepenicama što su se savijale kao da vode u okruglu kulu, kad ga odozgo zaustavi prestrašen krik muškarca, a odmah zatim nešto se stropošta na pod... Pohiti gore preskakujući dvije do tri stepenice i nađe se u prvom katu.

U kući tišina. On stupa tiho, osluškujući neće li se odakle javiti kakav glas. Ogledao se, ali u tami nije mogao bilo šta razaznati. Pričinilo mu se jedino da je negdje šušnula ženska haljina. Sve se to zbilo u nekoliko sekundi. Samo što se okrenuo da pode za šumom, već je sve umuknulo. Kao da je neko žensko biće otprhnulo niz stepenice i rasplinulo se. Nije čuo da bi tko otvorio vrata, a on ih je pritvorio.

»Možda je ostala na stepenicama!« pomisli i spusti se do vrata. Raširio je ruke da bi doticao oba zida, ali nigdje ništa! »Obmana i vino«, pomisli Meško, vrati se i stade ponovno tražiti po hodnicima lijevo i desno, dok ne napipa neka vrata s velikom kvakom. Otvori ih i uđe u taman prostor s pištoljem u ruci. Pode dva-tri koraka i nogom dotakne nešto meko kao čovječje tijelo.

»To je čovjek!« pomisli. »Još je topao, možda nije mrtav.« Meško zatakne pištolj za pojas, izvadi kremen i pri svjetlu razabere Makarovo lice.

»Barun Makar?« iznenadio se Meško. »Mrtav?« Sa stropa je visio luster. Meško istrgne lojanicu i zapali je. Približi je barunu i pogleda mu lice. Bilo je blijedo i ukočeno. Opipa bilo. Nije kucalo. Ni traga rani, ali ni životu.

»Što to znači? Je li mrtav?« Meško prihvati barunovu ruku i metne mu pod dlan svijeću. Makar se uskoro stade micati i otvori oči.

Nekoliko je trenutaka lutao pogledom besvijesno, zatim je pokušao ustati.

- Tko ste vi? - upita drhtavim glasom zureći prestrašeno u Meška.

- Vaš prijatelj, barune! Umirite se! Vama se nešto dogodilo.

- Vi, vi ste ovdje? Kako ste dospjeli ovamo? Kako ste mogli? Što se to zbilo? - pitao je barun uzbuđeno.

- Našao sam vas u nesvijesti i probudih vas u život! Ne kanite mi to predbacivati?

- Ali kako ste smjeli doći ovamo? - zapita barun sjedeći na podu.

- Bio bih najavio posjetu da ste dolje imali vratara. No, sada pokušajte ustati! Meško pruži barunu obje ruke i podigne ga. Barun je drhtao. Meško podigne svijeću i upita ironično:

- Valjda se niste pokušali ubiti?

- Ja? Zašto? Nemam razloga!

- Što vam se, prema tome, dogodilo? Zašto ste se onesvijestili? Barun nije odgovorio, već je prestrašeno, kao da se još uvijek nečega boji, gledao preda se.

- Vjerujete li u duhove, gospodine grofe? - upita umjesto odgovora.

- Naravno da vjerujem! - odvrati Meško, samo da od baruna štogod izmami.

- I držite da nam se duhovi mogu ukazati?

- Naravno! Maločas sam i sam jednoga vidio.

- Gdje? - nestrpljivo će barun.

- Ovdje, na prozoru vaše kuće!

- Dakle i vi ste je vidjeli, i vi?

- Vi ste vidjeli ženu s modrom svjetiljkom i onesvijestili se? Čini se da niste odviše hrabri!

- Nikada nisam izgubio svijest, nikada se ničega nisam bojao, a danas, eto, svladao me užas! Kad sam ušao u sobu stvorila se preda mnom neka pojava umotana u crno. Oko glave joj gusta bijela koprena, u ruci modra svjetiljka. Kriknuo sam.

Ne znam što se kasnije zbilo.

- Ja sam je odmah prepoznao!

- Koga ste prepoznali, grofe? - upita Makar.

- Giuliju! U životu sam je dvaput vidio, to je bio njen duh!

- Vi biste me, grofe, htjeli uhvatiti u krivnji? - reče barun pokušavši da smiri lice.

- Ta prikaza nije mogla biti Giulia. Ta ona živi!

- Ja sam ipak uvjeren da ovu kuću obilazi duh nesretnice! - tvrdio je Meško.

- Ako ima duhova, tada je to bio duh neke žene što sam je ostavio i koja se zbog toga bacila u Savu. Uostalom, Giulia je bila niska, a ova je prikaza bila visoka i razvijena.

- Možda je na drugome svijetu za deset godina narasla! - reče Meško.

- Vi se meni rugate!

- Ne rugam se, barune! Da sam prikazu vidio, to ne mogu poreći. Iako dosada nisam vjerovao u duhove, od danas moram vjerovati! - reče ozbiljno Meško.

- A sada bi bilo vrijeme da odemo odavle!

- Dobro, ali prije svega mi recite zašto niste otputovali u Zagorje i zašto ste umjesto sebe poslali onamo čovjeka u svome odijelu?

- Moja kola nisu otišla! Tek ću sada u Zagorje!

- To je putovanje samo prividno! Moj razgovor s vama nagnao vas je da u ovoj kući učinite nešto što ne bi nitko smio vidjeti i naslutiti.

- S kojim pravom tražite od mene da vas upućujem u svoje privatne stvari?

- Mislite li da sam drzovit? E, pa dobro! Tada mi bar recite što ste tražili u ovoj kući?

- Kuća je moja i mogu ući u nju kad me volja!

- Da, da, u to ne sumnjam, no vi ste rekli da od onoga časa kad ste ženu poslali u samostan niste prekoračili ovaj prag i da ga ne želite nikada prekoračiti, pa mi zbog toga nećete kuću iznajmiti. A danas ste se kriomice ušuljali u svoju vlastitu kuću! To ipak nešto znači!

- Moram vas ponovno upozoriti kako nemate pravo da se postavljate za suca! Učinit ćete sami sebi uslugu ako se udaljite!

- A vi ćete učiniti uslugu i meni i sebi ako mi sada dokažete da u vašem podrumu nema traga umorenoj Giuliji.

- Gospodine grofe, molim da se udaljite iz moje kuće.

- Nije mi na kraj pameti! Nikada nismo imali bolje prilike da me odvedete u svoj podrum!

- Van iz moje kuće! Ovdje sam ja gospodar!

- Vi ste vlasnik kuće, a gospodar sam ovog puta ja!

- Vaša drskost prelazi granice! Ili ćete odmah otići, ili...

- No kad je rukom posegnuo u džep, prestraši se i pogleda na pod gdje je maločas ležao. S užasom ustanovi da mu je pištolj nestao.

Grof Meško se zlobno nasmije.

- Oružje ste izgubili? Vidite, čovjek ga mora uvijek imati u zalihi! Grof Meško izvadi iz džepa dva pištolja. Barun plane i trgne mač, ali je Meško bio brži i podigne oba pištolja.

Barun Makar zaškripi zubima i grdno prokune.

- Okrali ste me, oteli ste mi pištolj dok sam ležao u nesvijesti. Tako postupa samo razbojnik a ne plemić!

- Tako postupa protivnik! Međutim, ako želite da budem razbojnik, pristajem! Ovaj čas sam razbojnik, gospodine barune, i zato izvolite odabrati jedan od ova dva moja prijedloga: vodite me u podrum, ili ću vas tamo pokopati! Naravno, prije ću vam malo prostrijeliti glavu.

Meško je držao cijevi uperene u baruna. Bio je uvjeren da će se pokoriti kao što se pokorio u Mlecima Bepovim pištoljima i vjenčao se s Giulijom.

- Grofe, to nije dostojno plemića! Udovoljit ću vašoj želji, ali neću da me tjerate s oružjem kao razbojnika. Dajem plemićku riječ da ću vas odvesti dolje, i da vam neću ništa nažao učiniti. Obojica ćemo odložiti oružje.

- Ja bih na to rado pristao, ali ne vjerujem vašoj riječi, a drugo: ne poznam tajne vašega podruma, pa ne bih htio da me gurnete u kakav ponor i pogostite mojim tijelom svoje štakore. No kunem vam se grobom svoga oca da vas ne kanim ubiti! Hoću samo da silom prodrem u vaš podrum.

- Dobro, izvolite! - reče barun blijed od bijesa i mržnje.

- Izvolite uzeti svijećnjak! - naloži Meško.

Barun zadršće i vikne:

- Zar da vam budem sluga?

- Ne, barune, ali vi vidite da su mi ruke zauzete! Makar napali svijećnjak sa tri krila i pode naprijed, a Jurica Meško s uperenim pištoljima za njime.

NA DNU GROBLJA

Sišli su stepenicama u hodnik. U kutu bijaše neki ormar. Barun ga otvori i uđe. Iz ormara su vodile crne uske stepenice u podrum. Svijećnjak je osvjetljavao uzak prostor. Barun je silazio polako i nesigurno. Meško je zaostao nekoliko stepenica i pazio na Makara. Na dnu stepenica barun stade. Meško se također zaustavi.

- Gospodine grofe - reče barun okrenuvši se prema Mešku - po vašoj sam vas želji doveo ovamo. Ako ste plemić, izvolite odložiti oružje!

- Hajde, ne šalite se! Da odložim oružje zaslužio bih da me posjednete na užarenu klupu!

- Nije viteški da ovako postupate s golorukim čovjekom!

- E, dragi barune, vi ste protivnik kojega sam nadvladao! Priznajte mi otvoreno da je vaša žena ovdje ubijena i pokažite gdje leži, pa ću vas pustiti!

- Ne mogu priznati neistinu!

- Molim vas, gospodine barune, izvolite položiti svijećnjak na zemlju! Barun je oklijevao.

- Moram vas upozoriti da ste u mojoj vlasti! - opet će Meško.

- Još niste moj gospodar! - vikne barun i ugasi svjetlo.

Meško se iznenada nađe u tami.

- Barune, ako odmah ne upalite svjetlo, pucat ću! Nitko ne odgovori. Meško ispali jedan hitac. Pucanj muklo odjekne u tamnom podrumu, zatim ponovno zavlada tišina. Meško napne uši, ali nigdje se ništa ne pomače. Ostao je na stepenicama i neko vrijeme čekao u tami. Kad se ništa ne pomakne pođe natrag.

Ulazio je natraške, s podignutim pištoljima. Kad je došao do vrata i htio ih odgurnuti, osjeti da su zaključana.

Meško uze iz džepa kremen i sjeti se da je gore u sobi u prsluk gurnuo lojanicu. Zapali je. Jedan pištolj metne u njedra, drugi uzme u desnu ruku, dok je lijevom držao svijeću. Počeo je ponovno silaziti, polako i oprezno. Toga trenutka nije mislio na to kako će izaći iz podruma. Osjećao je želju da prodre u tajne toga strašnoga mjesta. Nadao se da će naći tragove Giulijina umorstva i ta ga je nada vodila neustrašivo naprijed. Spustio se u dubinu podruma i podigao svijeću, ali ništa se nije vidjelo.

Obilazeći podrum naiđe na otvor kroz koji se mogao provući čovjek. Tuda je očito umakao barun. Meško se vrati i stade pretraživati zemlju. Hodajući spotakne se o izbočinu. Na izbočini je stršio križ, sastavljen od dva debela pruta.

Meško utakne svijeću u zemlju, uze pištolj u jednu ruku, dok drugom trgne mač i stade otkapati humak. Oštrica se zaustavi na nečem tvrdom. Bila je to čovječja lubanja! Meška obuze uzbuđenje i želja da kopa dublje. Učvrsti svijeću i nastavi mačem rezati mokru zemlju. Tad odjednom mač zazveči. Udario je u metal. Meško klekne i počne razgrtati zemlju rukama. Uskoro izvadi malu limenu kutiju. Prinese svijeću i podigne poklopac. Na dnu kutije ležao je zlatan lančić, prsten i

neko složeno pismo. Meško otkine pečat, razmota papir, prinese ga k svijeći i pročita:

»Ovdje je našla zasluženu kaznu žena iz prostoga puka koja se lukavom prijevarom nametnula čestitom i vrijednom velikašu, samo da postane visokom gospođom, a kad je postigla svoj cilj, prevarila je muža i osramotila njegovo ime. Ova je žena Mlečanka Giulia.« Meško nije vjerovao svojim očima. Kolike li drskosti! Drugi bi zločinac sakrio i zadnji trag grijeha, a on se ne skanjuje! Čemu i zašto je ostavio to pismo u kutiji? Meško ustade, uzme kutiju i lubanju, sve to umota u ogrtač i poravna zemlju.

Kad je obavio taj posao, počne smišljati kako bi izašao iz podruma. Uze lojanicu i počne istraživati zidove. Izlaz nije našao, niti je zamijetio trag kakvog prozora. Tapkajući tako osjeti da mu se noga svaki čas spotiče o nešto tvrdo. Sagne se i posvijetli. »Gazim po ljudskim kostima!« zgrozi se. Nikada se nije bojao mrtvaca, ali toga trenutka, u tome tamnom podrumu, bilo mu je neprijatno. Činilo mu se kao da hoda po dnu otvorenog groba, pa je požurio. Htio je izaći što prije i što brže.

No kako, gdje i kuda? Popeo se ponovno stepenicama kojima je sišao. Pogledao je vrata i obišao zidine, ali nigdje izlaza. U podrumu je našao samo onaj uski prolaz kojim je morao pobjeći barun. Neko je još vrijeme razmišljao i odluči da izađe dogodilo se što mu drago! Tada Mešku dopru do ušiju neki glasovi koji kao da su dopirali iz dubine. Dolazili su sve bliže i bliže. Brzo utrne lojanicu.

»Kamo da se sakrijem?« Kraj vrata što su vodila u onaj neobičan ormar kroz koji je došao u podrum bijaše čas prije primijetio neku udubinu. Popne se na stepenice, uhvati za zid, skoči u udubinu i pripije se uz stijenu. Jedva se sklonio, kad je čuo nekoliko muklih riječi, izrečenih u žurbi.

Meško je pazio na svaki glas što je dopirao iz dubine podruma. No najednom nastade grobna tišina, kao da su ljudi nestali. Tišina je trajala oko dvije sekunde, a tada kroz tamu odjekne očajan krik muškarca. Lubanja mu je pucala pod udarcima, kosti su hrskale, a čovjek je prigušeno hroptao. Mešku se činilo kao da je u podrum došla cijela četa ubojica. Nije mogao pucati na njih jer nije nijednoga vidio, niti je u tami mogao odrediti mjesto gdje se događa taj strašan čin.

Žrtva zamuknu zauvijek. Ubojice su počele kopati zemlju. Meško je čuo kako udaraju motikom, a nakon nekog vremena osjeti da dolaze prema njemu. Napeo je sva ćutila, ne bi li

ustanovio koliko ih je i čuo što šapću. Sasvim blizu njega stale su ubojice paliti svjetlo. Meško suspregne dah.

»Izgubljen sam!« pomisli. »Evo, sad će svjetiljku postaviti kraj mojih nogu!« Jedan od ubojica stavi svjetiljku na zid, samo stopu daleko od Meškovih nogu. Meško je čekao što će se dogoditi. U rukama je iza leđa stiskao pištolje. Svjetiljka je davala malo svjetla, tako da se od njegovih čizama zamjećivao samo rub. Potpuno ukočen zurio je u ubojice koje su skupile glave oko svjetiljke. Mislio je da će im vidjeti lica, ali mu se nada ne ispuni da su svi imali na glavama kapuce. Bila su četvorica. Pazio je na svaki njihov pokret i prisluškivao opore, tvrde glasove. Dok su dvojica neprestano govorila treći bi samo katkada što primijetio. Četvrti je šutio. Meško nije mogao razaznati što govore jer su im kapuce visjele čak do usta i prigušivale riječi. Trojica kao da su se dogovarala i užurbano pregledavala neke papire. Tada jedan reče sasvim glasno:

- Sad je i to u redu, mislim da smo posao obavili sretno.

- Samo neka vam ne padne na pamet da od mene ponovno štogod zatražite! - oglasi se šutljivi čovjek visokog stasa.

- A gdje da vas potražimo?

- Obvezali ste se da me nećete tražiti, dakle čemu spominjete da mi jedan drugome ništa ne dugujemo, niti se poznajemo?

- Niti dugujemo, niti se poznajemo! - dovrši četvrti.

- Prisega valjda nije potrebna! - nasmije se čovjek čiji je glas u tome tamnom hladnom grobu bio najoporiji i najneugodniji.

Visoki pogleda još jednom u spise što ih je primio, i predloži:

- Sada možemo ići!

- Morali bismo sakriti oruđe, sutra će nam trebati!

- Stavite ga ovamo gore! - reče onaj koji je metnuo svjetiljku kraj Meškovih nogu i pokaže udubinu.

»Sada će me otkriti!« pomisli Meško i još čvršće stisne pištolje.

- Što je to? - iznenađeno viknu jedan.

- Posvijetli da pogledam! Meško je bio spreman da puca, ali je čekao da vidi što će se dogoditi.

- Ah, to je nekakav kip! - reče onaj sa svjetlom, koji očito u žurbi i nije pokušavao osvijetliti udubinu.

- Taj barun drži po cijeloj kući svece, pa čak i ovdje!

- Izbacit ćemo toga sveca odatle, to je dobro mjesto da sakrijemo oružje.

- Postavit ćemo sveca kao spomenik našem pokojniku!

- Dakle, na posao! - zapovijedi opori glas.

Trojica se popnu na stepenice da udu u udubinu u kojoj je stajao Meško. Kad već htjedoše skočiti, prasnu kroz tamu prema lijevoj strani podruma dva hica i muklo odjeknu od debelih zidova. Ubojice zapitaju prestrašeno:

- Odakle su ispaljeni hici?

- Negdje tamo lijevo, nisam dobro zamijetio.

- Netko je morao doći za nama! Da nas tko ne progoni? Možda su otkrili da...

- Šuti, sklonimo se! Netko je ovdje, dođite za mnom.

Ubojice se izgube u tami. Sve utihne.

Meško je još uvijek stajao u svojem skloništu nepomično. Bio je zadovoljan. Lukavošću je postigao ono što možda ne bi mogao postići hrabrošću. Ispalio je prema lijevoj strani podruma u zrak dva hica da lupeže iznenadi, a da ne mogu ustanoviti odakle su pištolji ispaljeni. Sve se odigralo kako se nadao, no tek što su ubojice bile pobjegle ponovno je začuo štropot. Dopirao je odozgo sa stepenica. Brava je zaškripila, vrata se otvore i svjetlo prodre na stepenice.

Ušao je Makar. Oprezno je gledao oko sebe, kružio svijećom na sve strane i zurio u podrum kao da nešto traži.

Meško se dosjetio: dva hica što ih je ispalio u zrak očito su udarila u strop, pa ih je barun čuo.

Makar je sišao u podrum, stavio svijeću na zemlju, sagnuo se i nešto tražio.

Meško pogleda gore i opazi da su vrata stepeništa ostala otvorena.

»Spasio sam se!« klikne u sebi i odluči se na vratolomiju. Uhvati mač da mu ne smeta, skoči jednim skokom na stepenice, pa tamnim hodnikom ravno k izlazu. Kućna su vrata bila zatvorena, ali Meško nije dugo razmišljao. Vrati se, napipa rukama u zidu kip koji je vidio kad je ulazio u kuću, popne se gore i sakrije se iza drvenoga sveca čovječje veličine. Stajao je tako četvrt sata, kad se iz ormara pojavi barun Makar sa svijećom, zatvori ormar, spremi ključ i pode hodnikom.

Kad se Meško uvjerio da je sve tiho, izvuče se iza kipa i pode kućom da nađe kakav prozor, kroz koji bi mogao iskočiti van. Svi niski prozori imali su jake rešetke. No Meško u jednom kutu naiđe na alat za obrađivanje vrta i na dvoje ljestve. Veže ih konopcem, spusti kroz prozor prvog kata koji je gledao u vrt i side.

Na istoku se već bijelio dan. Mlinovi su još mirovali, sve je spavalo. Meško se ogrne plaštem i pođe brzim koracima kući. Ušavši u spavaću sobu zbaci odijelo i dade donijeti kuhanog vina da se malo ugrije. Pritom ga je mučila misao: »Tko je

nesretnik što su ga onako nemilosrdno dotukli? Zašto su ga ubili? Kamo je Makar onako brzo nestao u tami? Očito je da ima tajni izlaz. Odakle su došla ona četvorica sa svojom žrtvom i kamo su pobjegla? U Mađarovoj kući moraju postojati tajne podzemne prostorije i izlazi za koje ne zna nitko osim njega. No, kako su onamo došle ubojice? - pitao se spremajući u ormar lubanju i limenu kutiju što je donio u ogrtaču. Toliko je toga doživio, a ipak ništa nije mogao saznati nego to da je Giulia zaista ubijena i da on sada ima njenu lubanju i nakit. Sve ostalo nije mu bilo jasno. Upamtio je samo jedno: glas i stas onoga visokog, šutljivog ubojice.« Meško se izmučen bacio u krevet, ali nije mogao zaspati. Neprestano mu je lebdjela pred očima ženska pojava što ju je vidio na prozoru. Šuštanje haljine na stepenicama, barunova nesvijest, sve ga je to uzbuđivalo. Što se to događa, odakle ona čudna prikaza i zašto se ukazuje? Kada su tolika pitanja i dojmovi umorili Meška, svlada ga san.

LIJEPA KATARINA

- Vaša milosti, vaša milosti, molim vas ustanite! Meško se prene, otvori oči i podigne glavu. Opazivši pred sobom slugu, razljuti se.

- Koga me vraga budiš! Još nije podne!

- Nije, milostivi gospodine. Sada je deset sati, ali vi spavate od jučerašnjeg jutra.

Meško pogleda slugu začuđeno.

- Je li se vaša milost odmorila? Jučer ujutro bili ste bolesni.

- Već sam se oporavio. Što je novo, zašto me budiš?

- Jučer je bio ovdje sluga baruna Makara i pitao za vašu milost, te mi reče da vas barun moli neka biste se potrudili doći k njemu.

»Zatvorio me u podrum, zatim šalje po mene!«

- A što si mu rekao? - obrati se grof Meško momku.

- Da se vaša milost od nedjelje nije vratila kući. Tako ste mi zapovijedili.

- Dobro si učinio! Reci služinčadi da se nitko ne usudi bilo kome odati da sam kod kuće.

- Razumijem! Vaša milost ima ovdje jedno pismo.

Meško otvori omot i pročita retke pisane ženskom rukom:

»Presvijetli gospodine grofe! Molim da mi iskažete čast i dođete sutra na večernju zabavu koju priređujem kao dobrodošlicu svome nećaku, poručniku Stanku barunu Gotta.

barunica Katarina Lehotska«

- Dakle, kod barunice je sutra zabava?

- Danas, vaša milosti! Pismo je stiglo jučer poslije podne.

- Tada spremi moje svečano odijelo, a dolje reci neka mi prirede čestit objed, jer sam gladan kao vuk.

Kad je sluga otišao, Meško je počeo razmišljati.

»Lijepa Katarina zove me na večeru? To se ne može odbiti, a htio sam da se nekoliko dana ne pokažem na ulici. Ljudi kažu da sam u barunicu zaljubljen!« nasmije se Meško. »Ja, pa zaljubljen! Glupost! Ali tko bi, eto, odbio poziv tako lijepe i zamamne žene?« Uskoro je zaboravio na barunicu. Cijelo poslijepodne proveo je razmišljajući o događajima u Makarovoj kući. Predvečer se stade pripremati za odlazak k barunici. U sedam sati bio je već posve odjeven. Pogledao se u ogledalu. Stasit, pristao, visok, vitak, širokih leđa, otmjenog držanja, čvrst momak.

Nije nosio vlasulju, nego je gustu tamnu kosu češljao nauznak, što je isticalo njegovo visoko čelo. Lice mu je bilo opaljeno suncem, tamne oči bile su duboke i pronicave, a ispod malih crnih brkova smiješila se nekom ironijom izbočena rumena usta. Svečano odijelo dobro mu je pristajalo. Nije bio tašt, ali osjeti zadovoljstvo što dobro izgleda i što se uvjerio da je pristao momak.

Meško dođe k barunici u osam navečer. Sluga otvori vrata velike dvorane. Sa stropa su visjeli veliki pozlaćeni lusteri sa stotinama svijeća i prosipali svjetlo po sagovima, bogato urešenim zidovima i rezbarenom pokućstvu.

Gosti su živahno razgovarali. Gospoda su bila u svečanim velikaškim odorama, neki u odijelima francuskog kroja, s bijelim vlasuljama, drugi opet u hrvatskim plemićkim odijelima. Barunica dočeka Meška sa smiješkom.

Zapanjeno je promatrao otmjenu ljepoticu u svilenoj haljini svijetloljubičaste boje. Barunica Lehotska bila je visoka i vitka, ovalnog lica, čiste puti, blistave, baršunaste. Dva velika plamena oka sjala su tajanstvenim sjajem, dok su se crvene uske usnice smiješile zamamnim smiješkom kakvim se nije smiješila nijedna žena u cijelome gradu.

Lijepa domaćica pošla je Mešku nekoliko koračaja u susret, a s njom mlad poručnik ljepuškastog bljedolikog lica, milih modrih očiju, vitkog stasa, u uniformi poljskog aristokrata. Haljetak mu dosiže do čizama, a složen je u nabore oko struka tako da bi pokrio i jače razvijene ženske oblike. Stupao je odvažno, držao se lijepo i otmjeno. Barunica je bila zadovoljna.

- Bila sam već neutješiva, grofe! Rekli su mi da nećete doći.

- Kao što vidite, vrlo su vas loše obavijestili! Barunica se nasmiješi, okrene se prema mladom poručniku i reče:

- Dozvolite da vam predstavim svoga nećaka, Stanka baruna Gotta, poručnika. Kao što znate, carica vojnim propisima određuje da njeni časnici nose uniformu samo na vježbama, a inače nose svoje redovne odore. Moj nećak je Poljak.

- Dobro nam došli! - reče Meško mladom poručniku vrlo srdačno i nakloni se. Mladić uzvrati.

- Nadam se da ću se u Zagrebu osjećati vrlo dobro. Moja mila tetica pričala mi je mnogo o ugodnom zagrebačkom društvu.

- Nastojat ćemo da vam ne bude dosadno i da se dobro zabavite!

- Ali moj nećak ne pije! - primijeti barunica s malo ironije.

- Gospođo barunice, možda ćemo pronaći štogod drugo što bi moglo mladoga baruna pozabaviti!

- Ako vam to uspije!

- Vaša je milost zaista odviše stroga, a čini se također da o meni nema najbolje mišljenje.

- U čemu provodite vrijeme vi i sva vaša gospoda velikaši? Odgovorite, grofe? Meško se nasmiješi i slegne ramenima.

- U pravu ste! Pijemo, kartamo i pripremamo gozbe. Takvo je doba! Ja ga sam ne bih mogao promijeniti, zato se prilagođujem bujici. No, kako se najradije zabavlja mladi gospodin barun? - upita Meško pogledavši mladića.

- On voli lov, jahanje, a najviše lutanje planinama.

- Ja volim brda samo kad su klijeti pune!

- Dakle vidite, grofe, da sam u pravu!

- Ne bojte se, barunice, nastojat ću da mladog nećaka ne pokvarim odviše.

- Hvala vam na ljubaznosti, ali ja ću na svoga nećaka budno paziti. On je jedinac moga brata i odgovaram za njega.

- Hoće li gospodin barun ostati ovdje duže vrijeme?

- Svakako! Dobio je jednogodišnji dopust. Bio je dugo bolestan; kao što vidite vrlo slabo izgleda. Otac mu je na ratištu, a majka je umrla. Ja sam preuzela njenu ulogu.

- To je opasna uloga, barunice! Vi ste odviše mladi i lijepi da zastupate majku tako pristalog poručnika.

- Imate pogane osjećaje, ljutim se na vas!

- Gospođo barunice, vi znate dobro da je ono što sam rekao bio kompliment, a nipošto uvreda, no vi tražite izliku da me se riješite.

- Odviše se bavim s vama, a ostali mi to zamjeravaju. Eno, pogledajte ih! Barunica se okrene i pođe nekoliko koraka po dvorani. Za njom je šuštala ljubičasta svila. U tili čas opkoliše

je grof Patačić, Keglević, bilježnik Kamenar, gradski sudac Žigrović i grof Erdödy, te se stadoše natjecati tko će od nje izmamiti ljubazniji smiješak i topliji pogled.

Meško je ostao s mladim poručnikom, pa ga upita:

- Kada ste doputovali u Zagreb?

- U nedjelju navečer. Iznenadio sam tetku!

- Nadam se da ćemo postati dobri prijatelji.

- I ja to želim, ali me morate ispričati što sam pomalo nesiguran i plah. Dosad sam bio pod okriljem stroge bake i njezinih nazora.

- Ništa nije lakše nego iznevjeriti te nazore! U taj čas uskomešali se gosti u dvorani. Gospoda prihvate gospođe ispod ruku da ih odvedu u blagovaonicu. Barunica se približi Mešku:

- Vi nećete k stolu, grofe?

- Ako vas smijem otpratiti, poći ću radosno.

Tada priđe baruničin dvorski i javi Mešku:

- Vaša milosti, molim da se potrudite odmah kući. Čekaju vas gosti.

- Gosti? Sada? Sada ne mogu otići!

- Sluga mi reče da vaša milost mora doći makar na trenutak. Čeka vas neka gospođa.

- Gle, gle, grofe, gospođa u to doba? To ipak ne možete propustiti! - bocne ga barunica.

- Mislim da se to netko sa mnom šali - reče Meško i na loži dvorskome:

- Neka moj Janko dođe ovamo! Uđe svečano odjeven sluga.

- Kakva me to dama čeka? - upita Meško.

- Ne poznajem je! Gospođa je strana, došla je s puta i moli da biste na trenutak došli kući.

- Dajem vam pola sata dopusta! - pomirljivo će barunica.

- Možda se radi o važnoj stvari. Pokažite, dakle, da ste galantni prema stranoj gospođi.

- Hvala, gospođo barunice, za pola sata bit ću slobodan da vam opet dosađujem.

Meško se nakloni i ode. Barunica ostade sama s poručnikom i šapne mu:

- Vidiš kako je sve dobro prošlo!

- Sva sam drhtala od straha! Mislila sam da će se odmah vidjeti da nisam muškarac.

- Izgledaš kao pravo mlado momče! Tvoj dubok glas upravo pristaje takvom mladiću. Samo malo više odvažnosti!

- Ne bojte se, barunice! Kad se sprijateljim s hlačama provalit će iz mene moja vesela narav, i tada sam poručnik kakav treba da bude!

- Je li ti sada jasno zašto je potrebno da bude uz mene muškarac? Gospoda me obasiplju udvaranjem, a bude li mi koji odviše udvarao, ti ćeš me spasiti. U tvojoj pratnji moći ću u društvo. Volim zabavu, a gospođe su me počele prezirati što sam zalazila u društvo sama.

- Zašto nije došao k vama koji rođak, sigurno ih imate?

- Zato jer su i oni s mojim suprugom zatočeni u krakovskoj tamnici! I oni su se s njime urotili protiv vlade.

- To je strašno! Ja, doduše, ne znam što je urota, ali mislim da je to opasna stvar.

- Pazi da o tome ne govoriš pred gospodom plemićima.

Oni svi znadu da je moj suprug veliki poljski patriot i da je htio podići pučku revoluciju za oslobođenje Galicije. To je bila vratolomna urota. Ugušili su je tako da su pozatvarali sve naše ljude.

- A vas su pustili na slobodu?

- Da, ali pod tim uvjetom da odmah napustim poljske krajeve. Otputovala sam u Beč, upoznala jednu Zagrepčanku i ona me naputila da dođem ovamo, budući da me u Hrvatskoj neće proganjati nitko od neprijatelja moga supruga.

- Ta Zagrepčanka sigurno je bila ona žena koja me spasila i poslala k vama?

- Jest, ona!

- A zašto se krije od ljudi?

- Zato što je nesretna! No, o tome će ti pričati ona sama, budeš li joj iskreno odana.

- Ja sam, barunice, svu svoju odanost dala vama, no ako je ona vaša prijateljica, i ako to želite, bit ću odana i njoj. Ali recite mi, molim, da li svi u društvu znadu za sudbinu vašega supruga?

- Da! Zato sam ti sve potanko i objasnila. Ako se slučajno povede o tome razgovor, nećak mora za to znati.

- Ako gospodin barun u zatvoru sazna za poručnika Stanislava?

- Ne boj se, svake godine putujem k njemu i sve ću mu kazati. On će mi to odobriti i tebe, dapače, nagraditi.

- Da ga nenadano puste iz zatvora, da doputuje ovamo i nađe me kod vas? Da me ubije!

- Što ti pada na pamet? Kakve su to romantične misli! On se, dijete moje, ne može spasiti iz tamnice prije no što prođu dvije godine. To nije moguće! No, o tome ćemo razgovarati drugi

put. Budi mirna i pouzdaj se u mene! Ja te neću ostaviti, a kada gospodin barun dođe iz tamnice posvojit ćemo te.

Djece nemamo, pa ću u tebi imati dobru i milu kćer!

- Hvala vam, plemenitoga ste srca!... Dolaze po vas, gospođo!

- To je grof Patačić i gradski sudac. Obojica su zaljubljena u mene. Podaj mi brzo ruku i vodi me na večeru, tako se neću nijednome zamjeriti!

- Vi ćete oprostiti gospodo! - nakloni se poručnik sucu Žigroviću i grofu Patačiću.

- Danas morate dopustiti da teticu odvedem k stolu! Grof Patačić i sudac ne kažu ni riječi. Poručnik primi barunicu pod ruku i povede je u blagovaonicu.

- Poštujemo vaše osjećaje! - reče sudac poručniku Stanku.

- Izvolite, gospodo, s nama! - pozove domaćica obojicu i milo ih pogleda.

No grof i sudac zaostadoše.

- Lijepa Katarina pretpostavlja nam danas svoga djetinjastog nećaka! - ljutito će grof.

- Ako je to krivi nećak? - zlobno će sudac.

- Tada ću mu brzo izbiti zube! - šapne grof Patačić.

Barunica i nećak došli su do ulaza u blagovaonicu.

- Niste li opazili kako me obojica mrko gledaju? I Meško je nekako čudno razgovarao.

- Ništa zato! Ti ćeš naći prikladnu gospođu ili gospođicu, pa ćeš joj udvarati.

- Vrlo ste dosjetljivi, draga tetice! - nasmiješi se Stanka, odvede barunicu do stola i sjedne njoj nasuprot. - »Prije dva dana čamila sam u gvardijanovu podrumu«, pomisli, »a danas sam u sjaju otmjenoga društva, pod okriljem bogate lijepe žene! Prije dva dana bila sam najbjednija sirota pod suncem, danas sam se pretvorila u poručnika! Bude li me ova gospođa voljela kao ja nju, zaista ću biti sretna!«

ROMAN IZGUBLJENE TETKE

Meško je bio vrlo znatiželjan tko je ta dama što ga posjećuje u to doba noći i zašto je došla k njemu.

- Je li mlada i lijepa? - upita putem slugu.

- Mlada je i prilično lijepa. Vrlo je otmjeno odjevena.

Kada je grof Meško ušao u veliku sobu u kojoj je običavao primati posjete, na divanu je zatekao gospođu srednjega stasa. Široka suknja od crne tkanine, struk od crne svile s

bijelim čipkama. Na glavi šešir od crvenih ruža. Ispod šešira vidi se bijelo pramenje vlasulje.

Meško se nakloni nepoznatoj dami:

- Čime mogu poslužiti, vaša milosti?

- Jeste li vi sin grofa Adama Meška? - upita gospoda.

- Na službu, vaša milosti, jedini sam njegov sin! Ime mi je Juraj, a prijatelji me zovu Jurica.

- Vi ste se zaista dobro predstavili, dragi Jurica! A sada dozvolite da vam kažem zašto vas i ja zovem imenom kojim vas zovu prijatelji.

- Molim, vaša milosti, da mi izvolite kazati kako se zove dama koja me usrećila svojom posjetom?

- Ja sam, dragi Jurica, vaša tetka! Možda vas to neće odviše radovati, ali tome se ne može pomoći. Ja sam vaša tetka!

- Moja tetka? Zaista je pogibeljno imati tako lijepu, mladu i veselu tetku! No, oprostite, kako se dogodilo da dobijem takvu tetku?

- Šta ćete, mojoj se majci dogodilo da je dobila djevojčicu kad je njezin sin, vaš otac, imao sina Juricu!

- To je iznenađenje! Ali meni je otac pričao da je imao jednu jedinu sestru, Lidiju...

- To sam ja, dragi moj Jurica!

- I da je Lidija umrla kad joj je bilo šesnaest godina!

- Da, ona je umrla, ali, na žalost, još uvijek živi!

- Ne shvaćam! Molim vas da mi razjasnite tu zagonetku.

- Lidija je bila jedina sestra vašega oca i ujedno najmlađe dijete u kući. Mati je bila starija, bolježljiva žena i nije me mogla odgajati kao ostalu djecu. Otac me vozikao na imanja, jašila sam s njime i odlazila u lov. Zabavljala sam njegovo društvo. Među lovačkim gostima našao se neki mladi velikaš koji mi je udvarao i prisizao ljubav. Naravno, vjerovala sam mu! Koja žena ne vjeruje zakletvi muškarca? Nisam znala kako se treba čuvati mladoga muškarca i jednoga dana morala sam priznati materi svoj grijeh... Tražila je da odam zavodnika, ali ja sam zatajila. Voljela sam ga! Bio je mlad, tek mu je bilo dvadeset godina, a umio je krasno lagati. To, uostalom, svi vi dobro umijete!

- Nemojte zbog toga čovjeka okrivljivati mene! Što se tada dogodilo?

- Poslali su me daleko, u strani svijet. Rodila sam dijete.

Kada sam se vratila kući zaprosio me mladi Keglević, ali sam ga odbila. To je roditelje tako naljutilo da su me otjerali.

Otišla sam u Varaždin i živjela u tome gradu godinama.

- A zavodnik? Zašto se za njega niste udali?

- Zašto? Kada sam mu rekla što se dogodilo, odvratio mi je: »Kad bih morao uzeti svaku ženu kojoj sam to obećao, imao bih harem!« Ciničan lopov, zar ne?

- A zašto mi je otac rekao da mu je sestra umrla?

- Mati i otac dadoše mi moj dio i rekoše: »Uzmi i pođi kud te oči vode i noge nose! Mi te smatramo mrtvom!« Eto, tako sam umrla! Otišla sam u samostan varaždinskih sestara i nisam se vraćala u svijet, niti sam se kome javljala. Sada me, međutim, spopade želja da vidim one koje sam voljela i mrzila. Pobjegla sam iz samostana! Shvaćaš li sada?

- Vrlo dobro! Želite ponovno živjeti u svijetu?

- Da! Evo ti, sinko, mojih dokumenata da se uvjeriš kako sam zaista Lidija! Gospoda razasu po stolu spise, pečate, prijepis plemićkog lista i različite druge papire. Meško je razgledao sve to i zapitao:

- Kako se zvao vaš zavodnik?

- To ne mogu kazati! Želim vidjeti što radi i kako živi, ako još živi.

- Vi ste zbog njega došli ovamo?

- Znatiželja je inače ženska krijepost, ali ti si čestito znatiželjan! No, da svršim. Reci mi, dragi Jurica, da li bi se ljutio zamolim li te da mi dozvoliš da nekoliko dana proboravim u tvojoj kući?

- Naprotiv! Izvolite ostati kod mene dok vam se bude sviđalo! Udesite stan kako vas je volja i kako će vam biti najudobnije.

- Vratit ću ti gostoljubivost kad dođeš k meni u Varaždin! Imam lijepu kuću.

- Tamo imate dom? A opatice, što one kažu na to?

- Šute! Moraju šutjeti, jer bih mogla da im štetim. Nije kod njih sve onako kako bi čovjek sudio po njihovim haljinama!

Novac nisam dala samostanu, već sam ga spremila na sigurno mjesto. Kupila sam kuću s vrtom na lijepom mjestu pokraj Drave. Pred mojim domom kipe virovi rijeke; htjela sam da mi bude blizu! Tko zna kad će mi se prohtjeti da se oprostim od svijeta!

- Čudno govorite, draga tetko! Valjda niste još uvijek zaljubljeni u svoga zavodnika?

- Ostavimo to! Naučila sam od svega zbijati šalu! Nego, znam da te čeka ugodno društvo. Ja sam umorna od puta, odmorit ću se.

- Izvolite poći sa mnom! - reče Meško.

- Dolje imam lijepo uređene sobe u kojima je stanovao otac.

Lidija pođe s nećakom u prizemlje. Prva je prostorija bila ukusna lovačka soba, u drugoj je smještena velika rezbarena

postelja. Kod prozora ogroman naslonjač, kraj zida dva ormara, a njima nasuprot velik divan. Treća je soba bila uređena za primanje. U njoj je bio divan i stolice od tamne kože, nekoliko naslonjača prekrivenih zelenim navlakama; na zidu slike preda grofova Meška i nekoliko ogledala. Iz spavaće sobe ulazilo se u sobu za odijevanje, a iz nje u staklen hodnik koji je okrenut prema vrtu.

Lidiji se svidio stan, osobito staklen hodnik s lijepim pogledom u vrt, obrašten drvećem i grmljem. Naložila je da otvore prozore i prozrače prostorije prije spavanja.

Meško ponudi tetki ruku i odvede je ponovno u prvi kat, gdje je već bio prostrt stol.

- Ostat ću s vama, draga tetko, da bar kod večere ne budete sami.

- A tvoja barunica? Bit će joj žao!

- Moja barunica? Ona nije moja niti je ičija; bar zasada ne znamo za ikoga tko bi predobio njeno srce. Ona vjerno čeka svoga supruga.

- Ali ti si u nju zaljubljen!

- Ja? To su bajke! Kod nas se priča koješta, pa ste očito i vi za to čuli.

- Zar je ti ne bi uzeo za ženu da je udovica?

- Nipošto! Meni se nijedna žena ne može svidjeti tako da bih se mogao s njome oženiti! Ne kanim se vezati lancima braka! Dok su tako čavrljali tetka je malko založila i stala nagovarati nećaka da se vrati k barunici. On je poljubi u ruku i pođe ponovno na zabavu.

Kad je ušao u blagovaonicu gosti su upravo jeli ribe. Bile su pripravljene na osobit način i gospođe su sa zavišću promatrale kako muževi slasno jedu i hvale baruničinu kuhinju.

- Zakasnili ste na večeru! - ukori barunica Meška.

- Kod kuće sam doživio veliko iznenađenje! - odvrati on.

- Došla mi je u posjet tetka.

- Vi imate tetku? To nisam znala?

- Ni ja nisam znao! Bila je zakopana u varaždinskom samostanu pa smo svi na nju zaboravili.

- Sjednite kraj mojega nećaka i nastojte nadoknaditi zakašnjenje! Grof Meško sjedne kraj Stanka. S njegove druge strane bila je grofica Elvira Erdödy, gospođica s mnogo novaca i mnogo godina, ujedno s mnogo želja da bude lijepa i mlada. Obukla je bijelu haljinu od čipaka s ružičastim ukrasom.

Meško upita Stanka:

- Jeste li se upoznali s našom milijunarkom?

- Ta pokraj vas je milijunarka? I još se nije udala?

- Čovjek bi se odlučio da oženi njezine milijune, kad bi se obavezala da će od oltara ravno u samostan. Pogledajte je samo kako vas promatra! - upozori Meško poručnika.

- Hvala, meni zaista nije potrebna mama! Počeo je ples. Mladež je odskakutala uz veselu muziku, a za njima i stara gospoda s gospođama.

Barunica uhvati ispod ruke svoga nećaka i upita:

- Umiješ li dobro plesati?

- Ne bojte se! Tetka koja me odgajala svirala je na plemićkim plesovima i zabavama.

Gosti su zurili u barunicu kako pleše s mladim dražesnim poručnikom.

KOCKA JE PALA

- Jesi li vidjela suca? - primijeti za vrijeme plesa barunica.

- Jesam! - odvrati Stanka.

- Vi ga hotimice draškate.

- Varaš se! Osvjedoči se da ga ne draškam! Plesni par zastane pred Žigrovićem, a on odmah zamoli Katarinu za ples.

- Vi ste zle volje, vaša milosti? - šapne barunica sucu kada su plesali.

- Zaljubljen sam, gospodo barunice, ali beznadno. Ona me ne ljubi...

- Ne ljubi vas? Očito nema ukusa ni osjećaja! Mislim da vas svaka žena mora ljubiti. Vi ste naobražen, učen, pristao. Zašto da vas ne voli?

Sudac se gotovo rastopio od užitka pa odgovori nesigurno i plaho:

- Nije joj, vjerojatno, dovoljno otmjen moj položaj.

- Vi ste bogati, a tko ima novaca taj može imati sve, pa i otmjen položaj! Uostalom, jeste li sigurni da vas ne voli?

- Jedanput sam uvjeren da me voli, drugi put da me ne voli!

- Možda voli drugoga? Sudac problijedi i zastade s plesačicom. Barunica je sjela na stolac.

- Ako ljubi drugoga, osudio bih ga na vješala!

- Vi biste ga osudili na vješala? - zapanji se grofica i upilji plamene oči u suca. Taj ga je pogled ispunio tolikom srećom da je zamalo pred njom pao na koljena.

- Tada je zaista ljubite! Gotovo joj zaviđam, ali - brzo će barunica - recite mi zašto je već niste zaprosili? Neka odluči!

- Ne mogu, ona je žena drugoga.

- E, dragi moj gospodine suče, tada je to sasvim druga stvar! Ako je udata, ne smije vas voljeti!

- Ali, barunice, tko joj može zabraniti da voli drugoga?

- Vi i vaš zakon! Zar ste zaboravili na zakone?

- U ljubavi se ne pita za zakone!

- To kažete vi, koji ste već toliko nevjernih žena osuđivali na doživotno tamnovanje u samostanima, na muke i progone! Sjećate li se da je ove zime neka nesretnica morala sjediti pred crkvom na klupi sramote?

- Ženu koju volim osudio bih samo na to da mene vječno i vjerno ljubi!

- Vi ste strog čuvar zakona samo u sudnici? U životu kršite zakone kao i drugi?

- Barunice, ja sam bogat čovjek i mogu živjeti kako hoću!

- Vi ste poganin, gospodine suče!

- Ja sam nesretno zaljubljen bijednik! Mogao bih postati zločinac za jedan jedini zagrljaj one krasne, zamamne žene; samo kad bi me ona htjela zagrliti.

- Nagovarala sam vas da je zaprosite, a sada vas molim da to ne učinite! Tko zna, možda vas ona potajice ljubi, ali dršće od straha da će je muž optužiti, a vi joj morate suditi.

- Njezin suprug nije ovdje, on je daleko!

- Zar je ne može optužiti svatko tko god želi? Niste zaboravili da prema našim zakonima bilo tko može prijaviti ženu da je nevjerna, i vi ćete je dati šibati, mučiti ili osramotiti?

- Ali ženu koju ljubim neću osuditi! Ili ću tužbu odbiti ili riješiti negativno. Nisam tako strašno strog! Osuđujem one koje moram suditi, ali ima i takvih protiv kojih uopće ne primam prijave! Molim vas, kad čovjek točno zna što propisuje zakon, zna još točnije kako se zakon može prevariti!

- Vi ste idealan sudac, dragi gospodine Žigroviću!

- Nisam tako strog kao što mislite! Zar vi, uostalom, mislite da su ove naše gospođe što ih vidite ovdje vjerne svojim muževima?

- Sumnjičite?

- To nisu sumnjičenja! Eto, gledajte: grofici Emiliji Keglević ljubavnik je barun Weigler, barunici Vilmi Erdödy mladi Oršić, grofici Bathyani pukovnik Holzendorf; ali one su bogate, otmjene dame i ja ništa ne vidim, osim - rente!

- Vi ste zaista klasičan sudac! No sve što ste mi rekli ja osuđujem! Kad bih se, naime, i zaljubila u drugoga, tada bih ostavila supruga i pošla k svome idealu.

- A zakoni? Ne možete se ponovno udati!

- Gle, sad opet govorite o zakonima! Vi tu gospođu ne volite, samo biste joj htjeli biti ljubavnik, a to nije lijepo.

Barunica ustade i pođe prema nećaku. Put joj zakrči grof Patačić:

- Danas sam ja zadnji, gospođo barunice! Sa svima se više bavite nego sa mnom!

- Tko zna, nije li tako zato što ste mi najsimpatičniji?

- Vi me samo draškate i mučite! - uzdahne Patačić.

- To nije lijepo, barunice! Upravo sam danas htio s vama ozbiljno razgovarati.

- Vi umijete i ozbiljno razgovarati?

- S time zaista nisam potpuno na čistu, ali da mogu ozbiljno osjećati, na to se mogu zakleti. Odlučio sam, barunice, da se ženim!

- To je vesela i ugodna novost!

- Vi se, dakle, tome radujete?

- Naravno! Bar ću u vašoj supruzi naći novu prijateljicu.

Nadam se da ćete me s njome i posjećivati.

- Govorite kao da ništa ne primjećujete! Zar ne osjećate da ste vi jedina žena s kojom bih se mogao vjenčati?

- Dakle, čujte sada i od mene jednu ozbiljnu! Udata sam, a moj suprug vratit će se prije no što mislite. Suvišno je govoriti o tome! Vi ste, međutim, već na rubu propasti. Čula sam da su vaša imanja zadužena i da ste na pragu siromaštva. Oženite li se s groficom Elvirom Erdödy, spasit ćete se! Već su vam pola imanja prodali na dražbi!

- A znate li zašto su moja imanja upropaštena? Zato što nemam žene koja bi uzela u ruke uzde. Nikada nisam imao energije. Niti na ovaj svijet nisam mogao sam, morala mi je pomoći primalja! Kad bi me vodila zaljubljena žena, obnoć bih postao blag i dobar kao janje.

- Ja sam udata! Moj suprug čami u zatvoru za svoju domovinu. Nisam slobodna!

- A kad biste bili slobodni, barunice? Što biste mi tada od govorili?

- Na to bih vam mogla odgovoriti tek kad bih bila slobodna!

- Vi ste okrutni!... Evo Keglevića! Keglević je navršio trideset godina. Mlad je, plave kose, niskoga čela i malih tamnih očiju. Crni dugi brkovi objesili mu se nad usnicama, davši blijedom licu ozbiljnost. Bio je stasit i odvažan. Bez okolišanja zamoli barunicu za ples. Katarina se nasmiješila i naslonila ruku na njegovo rame.

- Vi ste danas neobično mučaljivi, gospodine grofe? - primijeti barunica.

- Ljubomoran sam, barunice! Izgaram od ljubomore!
- Ona vam je, dakle, nevjerna?
- Nije mi još pružila priliku da mi bude vjerna.
- Ne ljubi vas? To nije moguće!
- Kako to mislite: »Nije moguće«?
- Držim da u našem društvu nema djevojke ni žene koja vas ne bi mogla voljeti. Vi ste zabavan, a već i sama vaša pojava može izazvati zanimanje i ljubav.
- Dosada sam imao sreću kod svake žene, ali kod te nisam mogao pobuditi bilo kakav osjećaj. Upravo kod te, koju zaista ljubim!
- Vi ste, dakle, odbijen ljubavnik? Siromah!
- Nije me još odbila, ali sam uvjeren da bi me odbila kad bih joj izjavio ljubav.
- Pa ako vas odbije? Često žene odbijaju muškarce da ih još jače privuku. Pokušajte!
- Nemam hrabrosti, barunice!
- A vi joj pišite! To nije tako neugodno kao kad stanete pred nju i priznate joj osjećaje.
- Ne znam pisati ljubavna pisma! Nikada nisam napisao takvo pismo!
- Ja ću vam ga odmah napisati! Samo nekoliko riječi, to vrijedi više negoli duga pisma puna ludorija.
- Barunica povede svoga plesača u drugu sobu i nešto napiše. Grof Keglević bijaše sasvim smeten. Pokorno je primio papirić.

Barunica je pružila ruku mladom grofu Erdödyju i zaplesala. Grof Patačić i Žigrović priđu Kegleviću koji je upravo pročitao papirić i spremio ga u džep.

- Što si to dobio od barunice?
- Ono što i vi: dopust na vječna vremena!
- Napokon, u pravu je! Ona voli svoga muža! - reče Patačić.
- Mi baš i ne tražimo da nas tako silno ljubi! - primijeti Žigrović.
- Tražimo samo to da na muža neko vrijeme zaboravi.
- Moramo, međutim, ipak vidjeti da li je zaista tako postojana.
- Predložio bih, gospodo - reče Patačić - jednostavno rješenje. Nas trojica volimo barunicu, ali neprestano jedan drugome smetamo. Tako je neće nijedan osvojiti! Bacimo kocku! Tko dobije na kocki, taj će je osvajati. Dvojica će se povući.

Ako za šest mjeseci dobitnik na kocki ne osvoji barunicu, bacit će je preostala dvojica. Tako ćemo bar biti na čistu!

- Prihvaćamo! Patačić izvadi kocku iz džepa i pode k stoliću.
- Tko baci bijelu stranu, dobiva pravo na barunicu! Prvi baci kocku Patačić, jer je bio najstariji. Dobije crnu stranu i sjedne. Kegleviću, također, kocka pokaže crnu stranu. Debeli sudac pograbi kocku i baci je. Taj put okrene se bijela strana!
- Čestitamo! - rekoše dvojica koja su izgubila.
- Ne vjerujem da ću uspjeti - žalosno će sudac.
- Ja sam samo gradski sudac, a vi ste grofovi.
- Tko ima novaca, dragi gospodine suce, taj ima i grofovstvo.
- Vi me tješite, ali kako ću pobijediti? Nisam li obrijan, a kažu da žene ne vole obrijane ljude.
- Kod bogatih žene ne opažaju ni ćelavu glavu, ni debeli trbuh, ni crven nos, dragi gospodine Žigroviću!
- O, ja bih rado da me ona voli kao muškarca.
- Budite sretni, ako vas zavoli i zbog novaca.
- Umjesto da se veseli što je dobio na kocki, on tuguje! - primijeti Keglević.
- Ako nemate hrabrosti, nije trebalo da prihvatite prijedlog.
- Ne, ne gospodo, nimalo se ne bojim! Ja ću, dakle, služiti šest mjeseci lijepoj Katarini.
- Ako vas udari po nosu, pokušat ćemo mi! Toga trenutka priđe Žigroviću sluga i dade mu neko pismo. Sudac pročita pismo i uozbilji se.
- Razbojstvo izvan grada! Ne znam što ćemo početi. Ubijen je i orobljen neki trgovac iz Karlovca. Zlikovci su pobjegli.
- Zašto vam, gospodine suče, ti razbojnici uvijek pobjegnu?
- Zar da ih ja hvatam?
- Rekao bih da je krivnja u tome što se gradska gospoda tove, pa nitko ne može za razbojnicima potrčati u potjeru.

Jednoga dana orobit će nas u vlastitoj kući po bijelome danu! - naljuti se Patačić.

Oko suca Žigrovića okupila su se gospoda i gospođe. Umiješala se i domaćica.

- Što se dogodilo? To nam morate pripovijedati! - čuo se tanki muški glas.
- O, to si ti, Kukmica! - nasmiješi se Patačić i potapša po ramenu gospodina u crnom odijelu francuskog kroja, oniskog, s trbuhom koji je obujmom nadmašio visinu tijela. Na ćelavoj glavi ostao je samo u sredini čuperak kose, zbog čega su ga i nazvali Kukmicom.
- Opet su ubili čovjeka? To se kod vas često događa! - primijeti lijepa Katarina.
- Jeste li našli ubojicu grofa Mernaya?

- Tražim ga dan i noć, ali kao da ga je progutala zemlja! Ljudi su na to ubojstvo kod Krvavog mosta već gotovo zaboravili.
- Nije najuputnije zaboravljati, budući je neznanac upozorio da će ubiti još osmoricu.
- To je očito na pergameni napisao samo zato da omete potjeru - primijeti Elvira Erdödy.
- Gle, vi ste, grofice, pravi istražitelj! - veselo će prabilježnik Branjug koji je u međuvremenu prišao društvu.
- Bojim se da je u tome sakrivena neka tajna! Ja se iz djetinjstva sjećam sličnog tajanstvenog događaja - reče grof Oršić.
- To nam morate pripovijedati!
- U blizini našeg imanja u Zagorju nađen je ubijen plemić Vranić. Ubojica je kraj leša ostavio pismo kojim javlja da će ubiti još petoricu članova obitelji.
- Je li izvršio prijetnju? - upita grofica Erdödy, ugojena starija dama.
- Jest! A znate li zašto je ubijao ljude? Kad je nađen peti mrtvac, ispostavilo se da ih je sve pobio kućni prijatelj, i to zato što mu obitelj nije dala da se vjenča s najmlađom kćerkom u koju je bio smrtno zaljubljen.
- To je strašno! Nečovječno!
- Što se dogodilo s ubojicom? - upita Stanko.
- Odmaglio je nekamo u svijet!
- Čini se da nam je svima pomalo zima od te priče. Izvolite, ugrijte se kuhanim vinom! - ponudi domaćica.

Glazba je zamuknula, ples je prestao. Upravo u trenutku kad su gosti pošli prema blagovaonici, otvori sluga vrata i najavi glasno:

- Njegova svjetlost barun Makar!

DVA KAVALIRA

Svi su se okrenuli prema vratima na koja je ušao barun Makar u odijelu od svijetlomodre svile, s narančastim svilenim prslukom, kakav je uvijek nosio. Hlače su mu bile iznad koljena vezane žutim vrpcama. Bijele svilene čarape također su bile vezane vrpcom. Pobudio je senzaciju. Bila je to novost u Zagrebu. Oko vrata barun je nosio bijelu kravatu od čipaka, prikopčanu briljantom. Ušao je ponosno, ali se društvu naklonio dubokim poklonom.

Gospođe su ushićeno promatrale barunovo šareno moderno odijelo i žute vrpce kojima su bile opletene noge. Barun pođe

ravno k domaćici i poljubi joj ruku. Domaćica mu predstavi dva nepoznata gosta i svoga nećaka Stanislava de Gotta.

Barun pruži poručniku bijelu otmjenu ruku, kad se kroz društvo progura grof Meško, stade pred došljaka i reče posve mirno, kao da se prvi put s njime sreo:

- A ja sam Jurica Meško! Barun pogleda Meška. S njegova lica nestade ružičaste boje. Stajao je trenutak kao da je odsutan duhom, zatim podigne obje ruke i pruži ih prema Mešku. Meško ne prihvati pružene ruke, a barun, da to prikrije pred gostima, priskoči bliže i zagrli ga. Primijetivši to, društvo se začuđeno pogleda i započe šaputanje:

- Što to znači? Što je to?

- Sretan sam što sam vas našao! - klikne Makar.

- Već sam mislio da ste izgubljeni.

- Što je bilo s Meškom? - umiješa se mali debeli barun Kukmica koji je bolovao od znatiželje.

- Ništa osobito! - odgovori barun.

- Grof Meško je nenadano morao nekamo otputovati i tamo ga je stigla pogibelj iz koje se spasio.

- U tome »spašavanju« sudjelovao je barun Makar - dometne ironično Meško.

- Pričajte! - odlučno će mali barun.

- Kad bi to gospodu zanimalo, ispričao bih sve što sam doživio - zagrižljivo će Meško promatrajući baruna Makara.

- Naravno da nas zanima! - opet će Kukmica.

- Pričajte, ali samo ako priča nije odviše duga - primijeti Patačić.

- Vrlo je duga - odvrati Meško.

- Uostalom, još se uvijek ne smijem pohvaliti junačkim djelom. Dakle, da ispripovijedam naš doživljaj sada, ili...

- Sada, sada! - klicale su gospode, pogotovu barunica.

- Ako gospodin grof Meško želi, neka priča - odvrati Makar.

- Najprije će pričati on, zatim ću ja nastaviti i sve podrobno razjasniti.

- Kuhano vino je na stolu - najavi sluga. Svi se uskomešaju.

- Živjelo kuhano vino! - poluglasno će Meško i nasmije se barunu.

- Kuhano vino je vrlo pametna stvar! Podajte, barune, služi deseticu. Zaslužio je. Došao je u pravi čas. Ugrijte malo prozeble žile.

- Vi ste cinični i nepravedni!

- Što se dogodilo? - umiješa se grof Patačić.

- Kamo si to, Jurice, putovao a da nisi nikome ništa rekao?

- I sam nisam znao da ću putovati.

- Da nam nije Makar danas prije podne rekao da si odsutan, ne bismo znali.

- Gospodin barun se ljubazno pobrinuo za mene i obavijestio vas.

- I rekao nam da se nećeš uskoro vratiti.

- Zaista, gospodine barune? Vi ste »mislili« da se neću vratiti? U tome ste se očito prevarili!

- Bio sam sretan kad sam vas ugledao, mogao bih vas od sreće poljubiti! - reče Makar.

- Hvala, mogli biste mi »nehotice« odgristi nos. No mogli ste mi poslati poljubac po nekoj dami.

Gospoda i gospođe posjedaše oko stola. Sluge su donosile u visokim srebrnim vrčevima kuhano vino što se pušilo i napunilo veliku sobu toplim mirisom.

- Sada nam morate pripovijedati gdje ste bili! - opet će dosadni Kukmica, kako ga je zvalo otmjeno zagrebačko društvo. Patuljak je zažmirkao svojim sivkastim očima, koje su se komično isticale u širokom obrijanom i naboranom licu.

Lijevim okom žmirkao je jače nego desnim, a to je komičnu figuru upravo usavršavalo.

- Dakle, gospodine grofe - umiješa se barunica Lehotska - pričajte nam gdje ste to bili da ste se morali »spašavati«?

- Ja ću vam - reče barun Makar - ispričati kako se to do godilo. Grofu Mešku podmetnuo je netko mreže...

- Oho-o-o, grofe! - nasmije se Patačić.

- I on to radi da mi i ne slutimo!

- Tako rade svi muškarci koji se klone žena! - zlobno će domaćica.

- Pravi don Juani šute i pričinjaju se kao da su nevješti! - reče Keglević.

Barunica je ispod oka promatrala grofa Meška i opazila je kako gricka usnice i gleda s ironičnim prezirom baruna Makara. Barun je, međutim, sjedio uz svoj vrč kuhanog vina, mirisao ga i srkao s najvećom slašću i mirom, a zatim je sa zanimanjem stao razgovarati s mladim poručnikom Stankom.

Kad su gosti ispraznili srebrne vrčeve, započe opet ples. Starija gospoda ostadoše uz vino i karte, a plesači odu u dvoranu.

- Mi imamo mnogošta da razjasnimo! - prišapne barun Makar grofu Mešku.

- Ne biste li izvoljeli da se potrudite doći u drugu sobu?

- S vama je opasno zalaziti u nepoznate odaje! - ironično će Meško, ali ipak ode za barunom u sobu, no ostade kod vrata držeći kvaku i smiješeći se cinično.

- Nemojte, grofe, tako ciničkі! Izvolite ovamo!
- Ali vas molim da sjednete podalje od svijećnjaka. Vi imate maniju da gasite svjetlo! Barun stisne usne. Bockanje ga je uzrujavalo, ali je ipak sjeo podalje od srebrnog svijećnjaka.
- Dakle, što mi još morate reći, gospodine barune? - upita Meško, uprijevši preziran pogled u baruna.
- Grofe, vi i ne slutite kako sam proveo dan i noć. Mi smo ušli u onaj podrum kao protivnici. Htio sam se ukloniti tanadi vaših pištolja, a kad sam se vratio naoružan namjeravao sam vas izvesti iz podruma, no vi ste već bili nestali. Bio sam očajan i spopadao me užas od straha kamo ste dospjeli.
- Nisu mi poznata tajna skrovišta vašega podruma, no ipak sam našao izlaz!
- Kad ste izašli i gdje? Ja sam za sobom zatvorio vrata, a ona se mogu otvoriti jedino ključem koji je bio kod mene.
- Izašao sam bez ključa! Kako, to je moja tajna!
- Grofe, užasno sam se bojao za vaš život! Da ste zalutali u kakvom kutu iz kojega nema izlaza, što bi bilo s vama?
- To najbolje znate vi! Bio bih sigurno »otputovao«, kao što ste već rekli poštovanome društvu.
- Ali, grofe, shvatite moju situaciju! Nisam htio priznati svima da vi u mene sumnjate i kako ste me pištoljima prisilili da vas odvedem u podrum. Rekao sam da ste odsutni, u namjeri da vas potražim.
- Zato ste zaključali vrata i otišli kući!
- Da, pošao sam po sluge, doveo ih onamo i zajedno smo vas tražili.
- Recite mi, barune, zašto ste mi poslali u stan poruku da dođem k vama, kad ste znali gdje sam?
- Zato što sam se nadao, kad vas nismo mogli naći, da ste ipak nekako izašli, pa će vas naći kod kuće. Morate priznati da nisam ja vas odveo u podrum s uperenim pištoljem, nego vi mene. Morao sam se braniti kako sam znao. Dakle, imao bih pravo da sumnjičim ja, i da se tužim. No, shvaćam i vaše stanje. Vi ste voljeli svoga oca i pod dojmom njegovih sumnji htjeli ste silom naći tragove umorstva žene koja još uvijek živi.
- Ustanovit ćemo da li živi ili ne! U podrumu ćemo sigurno naći neki trag!
- Da ste imali svjetla, mogli ste se uvjeriti kako je taj podrum potpuno pust. Prije trideset, pa i prije dvadeset godina, bio je tamnica kakvu su imali i grofovi Meško i svi ostali velikaši u svojim dvorovima. No mi smo već napredniji i ne slijedimo barbarstvo svojih preda.

- A da sam imao slučajno uza se svijeću i da sam našao ono što me zanima?

- Ha-ha! - nasmije se barun. - Što biste mogli naći? Možda kosti kakvoga neposlušnog kmeta ili kmetice. Vi znate kako se nekoć kažnjavalo. Ljude su bacali u podrum da ih pokapaju žive. U dvoru Mokricama, u kojemu živi moj ujak, našli smo cijelo groblje.

- Bojim se da još uvijek kod nas vladaju takvi običaji. No recite mi što biste bili rekli ljudima?

- Grofe, vi me duboko vrijeđate! Vjerujte mi bar to da ne bih htio biti vaš ubojica.

- Tko je znao da smo se mi zajedno našli u vašoj kući?

- Mlinar Matijak bio je budan; pazio je s kovačem Klementom i postolarom Boltekom na ženu koja se ukazuje u mojoj kući. Oni su vidjeli kako smo ušli i prijavili su to magistratu. No tada sam vas ja već tražio sa svojim slugama u podrumu. Pribavili ste mi neugodnosti, a mogli ste sve pogledati mirno i u prijateljstvu. Ako vas zanima, izvolite povesti sluge i razgledati cijeli podrum.

- Hvala, barune, vaš me podrum više ne zanima!

- Upozoravam vas, ne mislite na riječi svojega oca! On vam je ispričao nešto čega se samo površno sjećao, a vi držite da je to istina. Varate se! Moja je žena u Milanu! Ako ne vjerujete, to se može ustanoviti.

- To ćemo i ustanoviti! - reče Meško i ustade.

Grof Meško je pošao u blagovaonicu razmišljajući: »Kako se to čudno ispričava Makar? Da li je potpuna hulja ili nije«? Oko dva sata poslije ponoći stadoše se gosti razilaziti. Barunica nije nikada voljela da joj gosti ostaju u kući dulje.

Grof Patačić, Keglević, prabilježnik Branjug, Žigrović, zatim pukovnik Holzendorf i Kukmica izašli su da bi pošli prema samostanu bijelih fratara.

ZAVODNIK TETKE LIDIJE

Dok su gospoda išla preko ulice Meško je malo zaostao. Čuo je iza sebe razgovor. U veži je opazio baruna Makara koji se bijaše spustio niz stepenice s gradskim sucem Žigrovićem.

- Kraljica je dala plemstvo tolikim ljudima koji to nisu zaslužili! Pomislite, seljak je plemenitaš, a ja sam iz dobre bogate porodice i ne mogu dobiti plemstvo!

- Zašto biste tako rado imali plemstvo?

- Zato da me visoka gospoda i velikaši više cijene.

- Možda i velikašice? Mislite li da nisam opazio kako vam se oči otimlju za lijepom Katarinom?

- Što ćemo, još se osjećam mlad! Učinite nešto za mene! Vi ste na dvoru viđeni, čuo sam da vas je Marija Terezija više puta počastila svojim pozivom, dakle ste uplivni.

- To je istina, ona mi je vrlo sklona.

- Zašto vas nije postavila banom? Šteta, vi biste bili ban kakvoga trebamo. Zašto se niste ogledali?

- Učinio sam sve, ali mi je to netko spriječio - reče Makar.

- Tko je to bio, nisam mogao saznati. Ali jednom ću ga ipak uhvatiti za šiju!

- Kada biste vi bili ban, bilo bi sve drukčije! Dakle, što mislite glede moga plemstva?

- Dat ću vam savjet kako možete doći do plemstva i pomoći vam.

- Hoćete li mi to uistinu učiniti?

- Hoću! Znam što ste vi za mene uradili.

- Jest, barune, ja sam za vas stavio na kocku savjest, dapače sam i okaljao ruke.

- Šutite, ovo nije mjesto da o tome razgovaramo. Pođimo! Mogu li s vama u vaš stan?

- Izvolite, gospodine barune, bit će mi osobita čast.

Meško brzo odmakne od vrata i pođe desno ulicom.

- Laku noć, grofe! - čuo se ugodan glas s prozora baruničine kuće.

Bio je to mladi poručnik Stanko.

- Gospodine poručniče, valjda nećete spavati?

- Što bih pametnije mogao uraditi u to doba?

- Pođite s nama, idemo u samostan gvardijanu.

- K pavlinima! Nipošto! Mrzim samostane.

- A vi dođite k meni, u moju kuću! Ako pozovem gospodu, vratit će se. Dođite!

- Ne bi bilo lijepo da ostavim tetku.

- Ako te veseli, a ti pođi! - čuo se meki baruničin glas.

Poručnik se povukao u sobu, ponovno došao na prozor i javio da će poći.

Barun Makar i sudac već su se bili udaljili od kuće, pozdravili se s Meškom i pošli svojim putem.

Barunica je u sobi davala Stanki savjete kako će se ponašati u društvu.

- Pazi dobro kako se gospoda zabavljaju! Ti moraš češće s njima, ali ne smiješ piti. No, slušaj: moramo ostati u našoj ulozi! Zato ću te uvijek i kad smo same zvati svojim nećakom, a ti mene tetkom, da se uživimo u to rodbinstvo.

- Dobro! - odvrati djevojka.

- Odsad nema više Stanke! Poručnik poljubi barunicu u ruku i siđe k Mešku.

- Ne namjeravate dočekati jutro kod vina? - upita Stanko.

- To ćemo tek vidjeti, dragi moj!

- Unaprijed vam kažem da ne pijem. To je uvjet!

- Ako to ozbiljno želite, preuzet ću nad vama pokroviteljstvo.

- Bit ću vam zahvalan! Vesele sam naravi, pjevam, sviram; spreman sam na sve zabave i šale, samo ne mogu piti. Ako me budete prisiljavali...

- Evo moje ruke! - reče Meško s iskrenom srdačnošću.

Mešku se sviđao taj skromni mladić s mekim glasom, blijedim licem i toplim pametnim očima.

Meško zazviždi. Patačić s prijateljima stade i grof ih pozove da se vrate.

Društvo rado promijeni nakanu i uskoro su svi bili u gornjem katu kod Jurice Meška. Sluge su donijele vina, kuhane butine i hladnih pečenih pilića.

- Kod mene nema francuskih kuhara! - ispriča se Meško. - Ja imam još uvijek samo staru kuharicu svoga oca. Ona mrzi sve vaše francuske kuhare i demonstrativno čuva tradiciju stare hrvatske kuhinje.

- Neka samo demonstrira, ovo je odlično! - reče Branjug.

- Ja sam njezin pristaša! Više volim butinu nego francuske paprene kolačiće, za koje nikada ne znaš jesu li crvići ili pužići.

Stanka je sjedila mirno. Bila je u neprilici o čemu da govori. Nije pravo shvaćala zašto ju je barunica poslala među tu gospodu i nikako da dokuči svrhu zašto mora biti u tome društvu? Razgovaralo se o jelu i zabavi.

- Trebalo bi da se malo odmorimo od naših zabava - reče Keglević ispraznivši mali srebrni vrč.

- Inače ćemo do proslave pripajanja Rijeke malaksati.

- Mi da se umorimo zabavama? Čini se da tebe više zanimaju suknje nego proslava i zato želiš biti solidan - primijeti Patačić.

- Ne, dragi Francek! - prihvati Meško. - Icek je u pravu. Morali bismo se već jednom dogovoriti za tu proslavu.

- Neka se za to pobrine podban! Mi ćemo obući paradna odijela, poći ćemo u crkvu i prisustvovati ceremonijalu, a poslije ćemo jesti i piti. Što bi ti još htio?

- Reci mi, Francek, koga su ti onomadne u Beču najviše nudili za bana? - upita Meško.

- Nudili? Nikoga! Kraljica me pozvala da joj predložim četvoricu među kojom bi ona birala bana.

- Koga si predložio?

- Erdödyja, Bacana, Nadaždija i Karolyja. Kraljica mi je tada rekla da će razmisliti, ali mi je unaprijed navijestila da Karolyja neće zato što je pijanica. Budući da je i podban pijanica, reče mi kraljica, ta dvojica ne bi radila ništa drugo nego pijančevala!

- To će raditi i svaki drugi! Napokon, što da drugo radimo? - reče protonotar[4] Branjug.

- Ima li sada uopće što zanimljivo u našem životu? Sve je mrtvo i prazno. Nema rata, nema svađa s Kaptolom, a kmetovi su mirni. Što nas zanima negoli vince?

- I žene! - nasmije se mali Kukmica zabavljen glodanjem pilića.

- Nisi čuo da se gdjegod radilo u prilog nekoga drugo ga velikaša, da su ga preporučali za bana? - upita ponovno Meško.

- Ti, Jurica, nešto znaš!

- Čuo sam da je netko od naših velikaša mimo nas htio da postane banom, ali mu je to netko drugi spriječio.

- Možda, ali za to nisam čuo! Pitat ću Oršića, on će znati. No sada, gospodo, podignimo jednu u zdravlje našega mladog druga, poručnika koji je prvi put među nama!

- Neka pije bilikum! - vikne Kukmica masnim ustima.

Poručnik Stanko ustade, dohvati vrč vina i reče:

- Velecijenjena gospodo! Molim da mi oprostite bilikum. Nisam vičan piću.

Meško je zahtijevao da se mladića oslobodi toga običaja i društvo je moralo pristati.

- Tko je taj mali, debeli barun? - upita Stanko Juricu.

- To vam je posljednji potomak svoga imena, Tumpir Kalnički. Imanje je potpuno profućkao. Stanuje u maloj kuriji, ima jednoga slugu, a živi na taj način da odlazi u goste!

- Notorna lola! Zašto ne odreže komični čuperak kose na sred glave!

- To je jedini znak da je imao kosu! Zbog toga čuperka smo ga i nazvali barun de Kukmica.

Gospoda nisu sjedila ni pola sata kada cijelom zgradom odjekne zastrašen ženski vrisak. Nakon drugoga vriska, punoga strave i užasa, sve zamukne.

Velikaši skoče na noge.

- Što se dogodilo? - upitali su svi u isti tren.

- Ženski vrisak u ovoj kući? Odakle dopire?

[4] Protonotar (grč. – lat.) – bilježnik, pisar

Meško ne odgovori nego uzme svijećnjak i pištolj i požuri prema vratima. Patačić i ostali pođoše za njim. Stanka je ostala. Od straha se zavukla među prozore. I sluge su se probudile. Stajali su na stepenicama i po hodnicima ne znajući što da rade.

Meško je požurio u prizemlje gdje je spavala njegova tetka. Vrata su bila zatvorena. On udari šakom i zovne:

- Tetko, otvorite! Nitko se nije javio.

- Otvorite! - poviče Meško, ali uzalud.

- Treba provaliti vrata! - savjetovao je Keglević.

Sluga dođe s ključevima i pokuša otvoriti. Kad mu to nije uspjelo, provale vrata.

Meško s gospodom uđe u prvu sobu, ali ne nađoše ništa.

- Molim vas, ostanite ovdje! - reče Meško.

- U susjednoj sobi smjestio sam tetku.

Domaćin otvori pritvorena vrata i ude u spavaću sobu.

Vrata starog ormara bila su provaljena, a na podu su ležali različiti spisi i pisma. Meško pogleda na krevet. Grofica Lidija ležala je bez daha, ukočena kao da je toga trenutka umrla.

Grof se vrati prijateljima.

- Ne znam što se dogodilo! - reče.

- Čini mi se da je tetka mrtva! Gosti uđu u sobu. Patačić opazi provaljen ormar. Tada se žena trgne iz nesvjestice, podigne glavu i prestrašeno upilji oči u gospodu.

- Što tražite ovdje? Tko ste vi?

- Molim vas, gospodo, izađite! - zamoli Meško.

- Tetka vas ne pozna, a to je uzrujava.

Velikaši su se vratili u prvu sobu, a Meško priđe krevetu.

- Vi ste, tetko, vrisnuli? Što se dogodilo s vama? Tetka se uspravi i odvrati prigušenim glasom:

- Jest, ja sam, sinko, ja sam! - Glas joj zapne u grlu.

- Što se dogodilo?

- Strašno, grozno! - šaptala je ona i zurila u svoga nećaka, blijeda i iznemogla od straha.

- Smirite se i recite mi što se dogodilo.

- Ne mogu, ne mogu!

- Tetko, to mi ne smijete zatajiti! Moram znati što se događa u mojoj kući.

- Obećaj mi da me nećeš siliti da ti odam svoju tajnu. Drugo ću ti sve reći.

- Obećavam! Sjednite, ja ću vam namjestiti jastuke. Tako, a sada pričajte!

- Kad si ti otišao sišla sam ovamo u svoje sobe i sjela u staklenom hodniku. Prozor je bio otvoren. U sobi je gorjela

svjetiljka. Sjedila sam na svježem zraku i razmišljala. Odjednom mi se pričini da u vrtu neobično šušti granje, kao da se netko šulja prema zgradi. »Tko je?« pitala sam, ali se nitko nije odazvao. Slušala sam dugo i napokon ostala pri tome da je to bio vjetar. Ostavila sam prozor otvoren i povukla se u svoje sobe, gdje sam još neko vrijeme razgledavala svoje stvari, a zatim sam legla da spavam. Kada sam se probudila čula sam štropot na stepenicama i razabrala da si doveo goste.

Slušala sam kako su se glasovi gubili u prvom katu. Nastojala sam zaspati, ali nisam mogla. Odjednom mi se pričini da u sobi za odijevanje netko hoda. Slušala sam. Uho me ne vara. Čula sam korake, tihe i nesigurne. Najprije su se čuli koraci jednoga čovjeka, zatim nekolicine ljudi. »Što je to?« pomislila sam. Koraci su se približavali. Pomislila sam da su lopovi. Nisam se usudila vikati i zavukla sam se pod jastuke. Suspregnula sam dah. Oči sam uprla u vrata susjedne sobe i čekala što će se dogoditi. U polutami sam opazila kako na vrata ulaze neke sjene u crnim plaštevima. Na glavama su imale crne kapuce.

- Koliko ih je bilo?

- Trojica. Protrnula sam, ali se nisam usudila maknuti.

Osjećala sam da su to razbojnici. Oni se raziđoše po sobi, ali nisu primijetili moj krevet. Nosili su sa sobom samo mali fenjer. Pošli su ravno prema ormaru, kao da im je cijela soba bila dobro poznata. Počeli su silom otvarati ormar. Oblio me znoj. Ako viknem, nitko me od vas neće čuti, a oni me mogu ubiti. Šutjela sam i čekala. Drhtala sam cijelim tijelom i s užasom čekala što će se dogoditi. Sve su spise isprevrtali i pobacali. Čula sam kako je zvonio novac. »Evo zlata i dragog kamenja!« poluglasno će jedan provalnik. »Spremi sve u kovčeg!« šapne drugi.

Nastavili su pretragu. Spisi su šuštali u njihovim rukama, a svaki šuštanj pričinjao mi se kao da je moja smrtna osuda. Izmijenili su samo nekoliko riječi. Shvatila sam samo da si ti kod gvardijana.

- Zatim? Što su tada učinili razbojnici?

- Jedan od njih počeo je hodati po sobi. Očito je to bio njihov vođa. Ukočila sam se od užasa. Sad će, eto, doći i ubiti me! »Ovdje netko spava!« čuo se glas razbojnika. Srce mi prestade kucati. Počela sam se moliti Bogu. Prinesoše fenjer. Ostala sam nepomična. Zatvorila sam oči i pričinjala se kao da spavam. »Gle, neka žena! Gospodin grof sakriva svoju ljepoticu!« nasmije se razbojnik. »Posvijetli da vidimo je li lijepa?« »Dapače, prelijepa za tebe, crvena huljo!« Ja sam još uvijek ležala nepomično i borila se s nesvjesticom. »E, izvolite

vi, prepuštamo je vama!« rekoše dvojica. »Samo pazite da vam mala ne iskopa oči! Izvolite bodež za obranu.«

Čula sam kako su ona dvojica izašla iz sobe. Krv mi se sledila, ali sam odlučila da ustanem i da toga čovjeka zamolim neka me ostavi na miru. Prikupila sam sve snage da budem hladnokrvna i da mirno dišem, no nisam to više mogla podnijeti. On se, međutim, šuljao sve bliže krevetu. Najednom osjetih kako se sagnuo nad moje lice. U taj čas sam se brzo pridigla, pogledala oko sebe i opazih kraj kreveta čovjeka u crnom plaštu. Crnu kapucu podigao je do čela, a u ruci je držao bodež. Prestrašila sam se i vrisnula.

- Nastavite! - nukao je Meško tetku.

- Onaj čovjek nije mi ništa učinio. Otišao je. Molila sam ga da me poštedi.

- To što ste sada rekli nije istina! Pozvat ću sluge da pođu na magistrat, neka se za zlikovcima pošalje potjera.

- Jurica, to nećeš učiniti!

- Zagovarate razbojnike?

- Čekaj, Jurica, nešto ću ti kazati, samo čekaj još malko!

- Dakle, recite mi bar nešto. Ili mi kažite sve iskreno. Razumjet ću vas i dogovoriti se kako ćemo.

- Slušaj, Jurica, nemoj prijavljivati magistratu, reći ću ti što je bilo. Kad sam podigla glavu i pogledala čovjeka što je stajao preda mnom, brzo je navukao kapucu na lice i okrenuo se. Ipak sam ga prepoznala! Odmah sam ga prepoznala, makar se to dogodilo prije mnogo godina. Još uvijek ima iste crte, oči... on, to je bio on!

- O kome govorite? Tko je to bio?

- On, moj zavodnik!

- Tetko, je li moguće? Niste dobro vidjeli! Rekli ste da je vaš zavodnik bio velikaš?

- Da, bio je otmjen i bogat.

- Kako bi velikaš bio razbojnik? Mi se svi poznajemo! Da je koji nestao u razbojnike, to bi se znalo! Lidija je sjedila u krevetu iznemogla i blijeda. Gledala je u nećaka izmučenim pogledom.

- Nisam se prevarila!

- Morate mi reći tko je on!

- Ni riječi! Dao si riječ da nećeš tražiti da odam svoju tajnu. Moja usta neće spomenuti njegovo ime!

- Neću vas pitati za njegovo ime, ali recite mi je li znao da ste ga prepoznali, i što se tada dogodilo?

- Ništa. Nestao je.

- Nije rekao ni riječi?

- Ni riječi! Očito je bio iznenađen.
- A što ste vi tada učinili? Zašto mu niste štogod rekli i vikali za njim?
- Od uzbuđenja sam izgubila svijest! Meško je ušutio i mrko pogledao tetku. Imao je tamne, duboke oči. Nisu bile lijepe, ali su zračile velikom snagom. Njihov pogled dopirao je do dna duše. Koga je tako pogledao, morao je pasti u njegovu vlast makar na nekoliko trenutaka.
- Ne mogu vjerovati da je pobjegao! - reče Meško.
- A ipak je tako bilo!
- Da li je zaista mogao primijetiti da ste ga prepoznali?
- Ne znam. Brzo se okrenuo i nisam vidjela kako je izgledalo njegovo lice.
- Vi ste potpuno uvjereni da je to bio on?
- Prepoznala bih ga i nakon sto godina!
- Rekli ste mi da su lopovi govorili o gvardijanu.
- Da, govorili su o tome da si ti kod njega.

Meško se zamisli.

»Tko je sve znao da idemo gvardijanu?« pitao je sam sebe, i odgovorio: »Rekao sam to tako glasno da su mogli čuti svi velikaši i sluge, svi koji su bili kod Katarine Lehotske.« Meško je u mislima obredao sve plemiće, velikaše i gradsku gospodu, ali nijednoga nije držao sposobnim da bude razbojnik.

TAJNA KRVAVOG MOSTA

- Sve sam bliži misli, tetko, da je to bila prikaza.
- Ne, posve sam sigurna! Što da ti još pričam? Bio je on, vidjela sam ga kao sada tebe.
- Možete li se sjetiti kako su izgledali drugi provalnici?
- Jedan je od njih bio niskoga rasta.
- A onaj drugi?
- Ne znam, nisam ga pogledala.
- Sada se, tetko, odmorite. Ja ću malo pogledati po kući.

Grof Meško pođe u sobe sa svijećom u ruci. Nigdje nije naišao na trag razbojnika. No kada je došao u sobu za odijevanje primijetio je da je staklena veranda otvorena i da su lopovi očito utekli tim putem.

Meško zatvori staklena vrata i ponovno pođe u sobu za odijevanje. Sagne se sa svjetiljkom, ne bi li što našao na podu. Tako je opazio elegantan bodež, optočen draguljima.

Iznenađeno je podigao mali bodež i razgledao ga kod svjetla. Zatim ga spremi u njedra i vrati se k gostima.

Gosti su brzo zaboravili na provalnike. Dok je Meško razgovarao s tetkom otvorili su lovački ormar i našli u zatvorenim bocama rakiju i vino.

Kukmica se zarumeni tako da je izgledao kao kokot.

- Živio! - stadoše klicati kad je ušao Meško, kucajući se s ogromnim bocama iz kojih su pili.

- Što si radio kod tetice? - tepao je Patačić, već potpuno pijan.

- Kakva je to tetica? - umiješao se Keglević.

Meško nije odgovorio. Začudio se što ni je među gostima našao poručnika Stanka i pošao je da ga traži. Našao ga je u blagovaonici, stisnutog u kutu.

- Što radite? - upita Meško glasno i začuđeno.

Stanko mahne rukom grofu da šuti i nagne glavu kroz otvoren prozor.

U vrtu se čulo šuškanje.

- Netko je dolje! - reče poručnik Mešku.

Grof pozove sluge koje su stajale ne znajući još uvijek što da rade.

- Brzo dolje u vrt i pretražite ga! Provalnici su u vrtu! Uzmite puške i pištolje! Sluge potrčaše u vrt. Meško se vrati i poručnik mu stade pričati:

- Kad ste vi otišli dolje, otišao sam k prozoru da se rashladim. Tada sam čuo kako se lomi granje, kao da netko trči.

Zatim sve ponovno utihne. Malo kasnije opet se čulo pucketanje granja, eno ondje!

- Da, pred stepenicama koje vode iz staklene verande!

- Vidio sam kako bježi čovjek u crnom plaštu i kako se zaustavio iza onoga zelenog busena. Odande sam čuo šaputanje.

Uđoše sluge i jave da u vrtu nisu našle nikoga. Vrata su zatvorena. Na zidu se vidi kuda su zlikovci pobjegli.

- Kako ste mogli dozvoliti da vam tako umaknu? - reče poručnik Stanko grofu Mešku.

- Ta bilo je mnogo gospode...

- Bio sam nespretan, ali ih ionako ne bismo mogli uhvatiti. Lopovi su drski i brzi, a gosti pijani.

Meško ispriča poručniku kako su lopovi prestrašili njegovu tetku, a zatim ga povede u društvo.

Grof Patačić predloži da se pođe u samostan k gvardijanu. Meško je pristao, samo da se riješi gostiju.

- Dođite s nama! - reče Stanku.

Svi pođoše prema pavlinskom samostanu. Svi osim Meška i poručnika bili su temeljito pripiti.

Grof Patačić udari sabljom po samostanskim vratima i stade vikati:

- Dobro jutro, reverendissime! Ustajte, dobili ste goste! Čitavo društvo ponovi poziv.

Protonotar se nasloni na vrata cijelim tijelom i zakukuriče kao pijetao. Kukmica je sjeo na stepenice ispred vrata i oponašao psa.

Nakon te galame otvore se polako vrata samostana i u njima se pokaže visoka pojava oca Anzelma.

Meško prišapne Stanku:

- Pogledajte, krasan čovjek! Izgleda kao Krist!

- Zaista krasan muškarac! Više je nalik na viteza nego na redovnika.

Djevojka nije slutila da je to njen spasitelj iz samostanskog podzemlja, a ni on je nije prepoznao.

- Došli smo da nas njegova prečasnost gvardijan malo ispovijedi i podijeli nam počasti kod stola gospodnjega! - reče Patačić Anzelmu.

- Gvardijan nije u Zagrebu - odvrati redovnik.

- Otišao je u posjete u Slavoniju. Mene je ovlastio da vodim poslove dok je on odsutan.

- Tako? Zašto nam to nije javio? - upita Keglević.

- Ne znam, presvijetla gospodo, ja sam samo njegov potčinjeni pa mi njegova prečasnost nije dužna polagati račune.

- Ali je nama bio dužan javiti da je otišao i kamo je otišao! Uostalom, on je kukavica, vjerojatno se opet negdje sakrio da udvara kakvoj ljepotici i boji se naše konkurencije.

- E, tada nam dajte vi, časni oče, malo okrepe! - reče Kukmica.

- Oprostite, ali nemam ključeva od podruma! Prečasni je otac sve zatvorio.

- Da mu fratri ne bi ispraznili burad! Magarac! - ljutio se Patačić.

- A što vi sada pijete, časni oče?

- Ništa! - odvrati Anzelmo. - Ne pijem vino.

- Ne pijete? Ili niste Hrvat ili niste pošten čovjek, dragi časni oče!

- Idemo, Francek, kući! - nutkao je Meško Patačića. - Vidiš, već se bijeli zora, idemo da nas ne vide purgari!

Napokon se gospoda dadu nagovoriti da pođu kućama. Anzelmo se povukao u samostan i zatvorio vrata.

- Lopov! - ljutio se Patačić. - Ostavio nas je pred vratima kao pse! Mislite li da on ne pije? Ispičutura! Taji, farizej!

Rastavši se s bučnim prijateljima grof Meško je pošao s poručnikom prema stanu Katarine Lehotske.

- Zar vi uvijek provodite takav život? - upita Stanko.

- Iz dana u dan! Nemam posla ni zanimanja. Vi ste časnik, imate svoje zvanje i ne shvaćate to, je li?

- Ja također nemam mnogo posla, ali ipak imam neki cilj. Znam zašto živim. Ne znam, doduše, da li sam odabrao pravu svrhu života, ali osjećam da me ono što radim veseli.

- Do danas nisam našao druge svrhe do bančenja!

- Zar vas baš ništa ne zanima?

- Ništa! Spavam i ustajem jer to svi čine, pijem i odlazim u goste jer to rade i drugi. Plivam s ostalima! Napokon, čovjek mora plivati kad se već našao u rijeci života!

- Nađite neku svrhu života! Odaberite nešto lijepo i korisno. Čuo sam da su Hrvati na glasu junaci i patrioti.

- Da, bili su dok su imali gdje da se biju. Petar Zrinski, Frankopan, Nikola Erdödy i drugi imali su svrhu života. Borili su se s Turcima i otjerali su ih iz naših zemalja. Imali su što raditi. Nama nisu ostavili posla. Našu generaciju zatekla je potpuna besposlica! Naši bogataši počeli su zavirivati u strane gradove, u Beč i Pariz. Našli su raskoš, nov ukus, nov način zabave, i to su prenijeli k nama. Kao što vidite, u Zagrebu je mali Pariz, u Varaždinu je mali Beč. Naši hrvatski velikaši ionako su se rado odavali piću i zabavama, osobito oni iz Zagorja. Zagreb je postao dvorana vječnih orgija! Uviđam da to mora ljude dovesti do propasti. Svi hoće da budu najljepše odjeveni, da imaju najljepše konje i kočije, najfinije pokućstvo i najljepše dvorove; svi žele da priređuju najsjajnije zabave, a sve to guta silan novac. Tko ga nema, posiže za tuđim! Krade se. Pronevjeri se tuđi imetak. Provaljuje se u tuđe stanove. Vidjeli ste što se noćas dogodilo kod mene? To nisu bili obični zlikovci!

- Carissime, to sam vam htio reći, ali se nisam usudio! Uvjeren sam da su k vama provalili vrlo otmjeni provalnici.

- Po čemu ste vi to zaključili? - upita Meško iznenađeno.

- Nisam vam rekao sve! Kada sam s prozora slušao razgovor u vrtu, čuo sam kako je onaj niski provalnik rekao jednome od dvojice: »Vaša se svjetlost valjda nije preplašila djevojke?« Meško zastade i zamisli se.

- Da, to se podudara s pričanjem moje tetke! Pogledajte ovaj bodež! Grof izvadi iz njedara mali bodež što ga je našao u odajama grofice Lidije.

- To je kraljevski bodež, optočen kamenjem i srebrom.
- Izgubio ga je provalnik.
- Niste li pogledali što su vam sve odnijeli?
- Nisam! Ono što mi je tetka pričala tako me uzrujalo da nisam ni mislio na novac i zlato.
- Nećete požaliti povjerenje koje mi iskazujete?
- Bio bih zaista sretan ako me ne prevari slutnja da ste vi mladić koji bi mogao da mi bude iskren prijatelj; prijatelj kojemu bih mogao povjeriti sve svoje misli.
- Slutnja vas nije prevarila! Od prvoga trenutka kada sam razgovarao s vama činilo mi se da ste čovjek za kojega je šteta što trati dane u beskorisnom plandovanju. Vi biste morali naći neki životni cilj!
- Gdje? Vidjeli ste da u Zagrebu živimo u takvoj praznini da se cilj ne može naći.
- Ali u vama nije praznina! Pokušajte naći nešto što bi vam pružilo pravi užitak.
- Često sam mislio da bih našao svrhu kad bih se mogao zaljubiti.
- Niste imali ljubavnih zgoda?
- O, i koliko! Ali volio nisam nikada! Ne mogu se zaljubiti. Naše današnje dame ne mogu probuditi drugi osjećaj nego frivolno ljubakanje. Ostanimo kod toga!
- Šteta za vas! Imate zdravu i lijepu dušu, a ostavljate je da propada.
- To ste dobro pogodili! Ja sam zaista dopustio da sve moje dobre sposobnosti zakržljaju i izgnjiju.
- Došao sam na odličnu misao. Malo prije ste pričali kako vaše otmjeno društvo ide u susret propasti i kako u vrtlogu raskoši ljudi moralno propadaju. Vaša bi dužnost mogla biti da to društvo spasite iz kaljuže.
- Ja da budem reformator i spasitelj? Ha-ha-ha, to mi je smiješno! I ja sam već propio snagu i moralno osjećanje koje je potrebno za takav pothvat.
- Varate se! Vi ste još uvijek neokaljani u osjećajima. Vi jasno uviđate svoje grijehe, a to je dovoljno da se uzdignete.

Meško je ponovno oborio glavu i stao razmišljati. Zatim pogleda mladog poručnika, prihvati mu obje ruke i reče:

- Ovako mi još nitko nije govorio! Vi ste mladi, a govorite tako mudro da se moram diviti. Nikada mi nije ni jedan muškarac bio tako drag kao vi. Bit ćemo dobri prijatelji, ako i vi to želite!
- Jest, gospodine - odvrati Stanko pomalo nesigurno - i ja to želim! Meško čvrsto stegne ruke mladoga poručnika i, obuzet

nekom sjetom, pogleda prema istoku, odakle se pojavila pozlaćena sunčana kugla.

- Eno, vidite, upravo izlazi sunce! Nikad još nisam tako osjetio čar izlaza sunca kao danas. Možda zato što još nikada nisam u to doba bio tako trijezan.

- Vidite da je ipak lijepo ako se cijela noć ne propije i ako čovjek svjež dočeka jutro.

- Da, danas mi je lijepo! Međutim, kad sam s njima, s mojim ljudima, tada rado čekam izlaz sunca samo kada sam pijan kao i oni. Oni me ubijaju svojim razgovorima, a vi me oživljujete kao i ovo sunce što je danas tako neobično lijepo. No postajem gotovo smiješno poetičan i vi ćete mi se rugati, je li?

- Ne, gospodine! Cijenim osjećaje i ne bih se mogao rugati. Ja ću, dapače, ovaj trenutak zabilježiti među najljepše što sam ih doživio u Zagrebu. Današnji izlaz sunca nikada neću zaboraviti!

- Neka taj izlaz sunca bude simbol našega prijateljstva. Možda će od danas moj život biti vedriji, sunčaniji i korisniji meni i drugima.

- Ako sam ja nešto tome pridonio, bit ću vrlo sretan! Grof Meško i poručnik Stanko došli su pred vrata stana barunice Lehotske.

- A sada moram kući! - reče poručnik.

Jurica Meško još uvijek nije pokazivao volju da se oprosti. Zamišljeno je pognuo glavu i rekao:

- Znate li što mi je sada sinulo u glavi? Nastojat ćemo pronaći toga gradskog provalnika i raskrinkati ga!

- Spreman sam da vam pomognem, ukoliko je to moguće.

Rado bih vam pomogao, ali još sam gotovo dječak, a bolest me tako oslabila da imam mišice kao djevojka.

- Ne trebam vaše mišice, već samo vaš savjet! Sutra ću upriličiti kod sebe smotru!

- Ja sam vaš saveznik! - odvrati poručnik.

- Do viđenja! Predvečer ću doći k vama. Dovest ću vam izvrsnog konja. Malo ćemo izjašiti.

- Hvala! - odvrati poručnik.

- Laku noć, ili bolje: Lako vam jutro!

- Do skorog viđenja! Meško se srdačno rukuje s prijateljem i ode.

Stanko uđe u vežu, zatvori vrata i požuri u prvi kat. Ušavši u svoju sobu zaključa vrata, baci se na krevet u potpunoj uniformi i uhvati se za glavu. »Što će biti sa mnom? Nije li strašna, nečuvena igra koju sam započela u ovoj odori? To je vratolomno i nečuveno!« Djevojka ustade i počne odlagati

uniformu. »Da bar imam suknju! Užasno mi je u tim hlačama!« Stanka se svuče i sjedne kraj prozora.

Sunce je već prosulo topao sjaj po krovovima kuća i oblilo ulice. Djevojka se zagleda u Meškovu kuću.

»Neobičan čovjek! Kad bi on znao da nisam njegov prijatelj, da lažem?« U mislima Stanku prekide kucanje na vratima.

- Dobro jutro, Stanko! Otvori tetki! Djevojka brzo prebaci preko ramena vojnički plašt i otvori vrata.

Barunica uđe u sobu u lijepoj modroj jutarnjoj haljini, sjedne u naslonjač i nasmije se:

- Divno izgledaš u muškom odijelu! Lice ti nije, doduše, odviše muževno, ali si posve pristao mladić!

- Počinjem se sama sebi sviđati!

- A sada mi kaži što ste radili i kako ste proveli noć? Stanka ispriča barunici redom sve, pa i provalu i posjet samostanu.

- Zar si poludjela? - reče Katarina Lehotska. - Da te gvardijan prepoznao našla bi se u velikoj neprilici!

- Tko će me prepoznati ovako preobraženu?

- Gvardijan bi mogao prepoznati glas, crte lica...

- Bila sam prisiljena da idem, ali srećom gvardijan nije u Zagrebu. Zastupa ga neki lijepi mladi fratar. Zvali su ga Anzelmo. Zaista je odviše lijep fratar!

- Budi oprezna, on je već mnogoj ženi zavrtio glavom!

- Ne bojim se! Ja sam mladi poručnik i mogu se, dakle, zaljubiti samo u ženu.

Barunica se nasmije i nastavi ispitivanje. Stanka joj ispriča kako ju je Meško otpratio kući i rekao da će doći podvečer.

- Želi da zajedno izjašimo, ali ja još nikad nisam pojašila konja!

- A ti reci da te boli noga i da neko vrijeme ne smiješ jašiti. Sutra ću pozvati svojega konjušara neka te uči, da bismo za tim mogli zajedno s Meškom u šetnju. Kada danas dođe, pozovi ga na večeru u svoje sobe, a ujedno pred njim zamoli mene da i ja dođem k stolu.

- Učinit ću kako želite!

- Čini mi se da ste se sprijateljili kada je obećao da će doći.

- Očito! - oprezno će Stanka.

- Nisi mogla zaključiti zašto želi doći?

- Ne, zaista nisam! Još se uvijek nisam snašla u tome krugu.

- Idi sada spavati! Razgovarat ćemo o tome drugi put - reče barunica i ostavi Stanku.

* * *

Kad se Meško oprostio sa svojim mladim prijateljem, pođe ravno k gradskom sucu. Sudac bijaše upravo ustao. Kad je čuo tko ga traži ushodao se i uznemirio.

- Vaša presvijetlosti, molim, oprostite, što vas tako rano nosi k meni?

- Kod mene je noćas u tri sata počinjena provala. Recite mi što da radim?

- Što su vam ukrali?

- Zasada ne znam.

- To valja prijaviti magistratu. Vrag bi znao tko nas robi i krade. Prijavljeno je toliko provala, krađa i razbojstava, a lupežima se ne može ući u trag!

- Očito je banda dobro organizirana. Zaista ne znam kako da se branim od lopova.

- Zatvorite sve dvostruko i postavite stražu. U mojoj kući stražare cijelu noć.

- To ću učiniti i ja. No još sam vam nešto htio reći. Ne biste li izvoljeli doći sutra k meni na večeru? Bit će na okupu malo društvo.

- O, hvala, hvala, osobita mi je čast, vaša presvijetlosti!

- A sada zbogom i do viđenja!

- Sluga sam najponizniji! - klanjao se sudac.

Meško izađe i ode kući.

Tetka Lidija bijaše već ustala. Uzbuđenje što ga je doživjela noću odražavalo joj se na licu. Bila je blijeda i izmučena, a oči su joj duboko upale.

- Tetko, vi ste slabi i posve iznemogli!

- Dragi Jurica, prošle noći doživjela sam strašne stvari.

- Vi ste onoga čovjeka zaista voljeli?

- Voljela sam ga i volim ga!

- Zar se može voljeti razbojnik?

- Kao što vidiš, može! Ljubav ne pita kakav si, ni tko si, nego je si li onaj za kim srce kuca. Zar ti ne ljubiš tako barunicu Lehotsku?

- Smiješno pitanje! Nikoga još nisam volio. No, ostavimo to! Recite mi radije, tetko, hoćete li i nadalje tajiti provalnikovo ime?

- Svoju ću tajnu ponijeti u grob!

- Slušajte, tetko, sutra navečer pozvat ću nekoliko prijatelja. Molim vas da reprezentirate domaćicu. Vi nećete imati drugoga posla nego da gospodu zabavljate.

- Hoću! - obeća tetka.

* * *

Sluge su prostrle stol u velikoj dvorani Meškove jednokatnice. Služinčad je bila naviknuta da k grofu dolaze gosti, ali taj put pozvao je Meško svo plemstvo iz grada i okolice, kao i svu gradsku gospodu, pa su svi u kući imali pune ruke posla.

Lidija je proboravila cijelo poslijepodne u prizemlju. Nije bila zadovoljna ni sa jednom svojom haljinom. Češljala se svakojako, odabirala cvijeće i redila se kao djevojka koja polazi na prvi ples. Napokon se odluči i uze ružičastu svilu s bijelim čipkama. Krinolina je lijepo obujmila njeno nježno, djevojačko tijelo. U bijelo pramenje vlasulje umetnula je ružičaste i crvene ruže. Uzela je skupocjene naušnice od smaragda. Od ružičaste boje haljine neobično su se isticale velike modre oči, zapaljene uzbuđenjem. Kad je navečer ušla u blagovaonicu, Meško je nije prepoznao.

- Tetko, vi ste krasna žena! Sam sotona vas je uputio da pođete u samostan.

- Ne boj se, više me onamo neće nitko odvesti! Možda će i meni svanuti koji lijep dan, a možda će me snaći još veće zlo.

Tetka se načas zamisli, ali odmah veselo klikne:

- Vidjet ćemo! Gosti su dolazili, ali bez žena.

Meško je svima predstavljao tetku. Velikaši su radosno zavirkivali u lijepe Lidijine oči i spočitavali Jurici što ju je sakrivao pred svijetom.

Za pola sata sjedilo je za stolom tridesetak velikaša, zatim protonotar Branjug, gradski sudac Žigrović, pukovnik Holzendorf i poručnik barun Stanko, kojega je Meško pozvao kao svoga pouzdanika i s njime prije večeri dugo razgovarao na samu. Došli su također Patačić, Keglevići, Oršići, Erdödyji, jedan Vojnić i Niko Drašković; ukratko svi velikaši koji su se toga dana našli u Zagrebu.

- Zašto si pozvao toliko velikaša odjednom? - upita Patačić Meška. - Što to znači?

- Htio sam tetku upoznati s gospodom! Ona je još djevojka.

- Shvaćam! Zanimljiva i poželjna pojava!

Sluge u crnim hlačama i modrim kaputima, urešenim žutim gajtanima, nosile su jela. Meško je jedini sačuvao tradiciju u odijevanju, u jelu i posluzi. Kod njega su dvorili kmetski momci, odjeveni u svečane odore inoša, a jela su bila hrvatska.

Gosti su slasno večerali i veselo se zabavljali s Lidijom. Oko ponoći bilo je već raspoloženje vrlo veselo i bučno.

Meško pozove goste u malu dvoranu lijevoga krila kuće, gdje su na stolu bili naslagani kolači, gibanice i neko novo slatko

jelo što ga je tetka naučila pripremati u samostanu. To jelo oduševilo je goste. Svi su se okupili oko maloga stola i naslađivali se.

- Znate li što se meni dogodilo? - reče Meško. Sjedio je postrani, na mjestu odakle je mogao promatrati sva lica, budući da im je svjetlo sa stropa padalo upravo u obraze.

- Što? - upitaše gospoda, a Lidija pogleda svoga nećaka.

- Dok se nekolicina nas preksinoć ovdje zabavljala, moja tetka imala je u prizemlju goste. Bili su provalnici!

Svi se začude.

Meško i poručnik Stanko promatrali su napregnuto lica gostiju, ne bi li na kojemu primijetili kakvu promjenu.

- Dok sam stigao u pomoć, provalnici su već bili pobjegli - pričao je Meško.

- To što se kod nas radi već je nečuveno! - dometne barun Makar. - Prekjučer se to dogodilo i kod mene. Nisam bio kod kuće, pa su mi provalili u ormar u kojemu sam ranije čuvao obiteljske dragulje. Srećom sam imao u ormaru samo jedan zlatni lanac koji je pripadao majci. Lopovi su ga odnijeli. Bio je vrijedan 200 forinti.

- To je bila banda koja je provalila i kod Meška! - reče protonotar Branjug.

- Moguće! - primijeti domaćin.

- Magistrat i opet nije našao trag zlikovaca, ali se nadam da ću ih ja uhvatiti.

- Oho, ti si, dakle, najnoviji gradski pandur! - nasmije se Patačić.

- To nisam, ali sam već ušao provalnicima u trag.

- Našli ste trag? - upita Eugen Oršić.

- To bi za nas bila blagodat!

- A kakav je to trag? - upita sa zanimanjem Kukmica. - Pripovijedajte! - reče on gutajući kolače kao da uopće nije večerao.

- Zlikovci polaze na krađe zaogrnuti u crne mantije, a preko lica imaju kapuce. Jedan od trojice što su posjetila me ne podigao je kapucu do čela i tetka mu je vidjela lice! Meško jednim pogledom zaokruži sve prisutne. Stalno je pazio poput divokoze neće li zamijetiti bar kakvu promjenu na licu kojega plemića. Uzalud! Nijedno od tih lica nije odavalo ni najmanju plahost, strah ili krivnju. Dapače, kad je Meško spomenuo da je Lidija vidjela provalnika, svi su se okrenuli prema njoj i kao da su pogledima pitali:

- Kako izgleda?

- Da ga sada vidim, prepoznala bih ga. No ne mogu ga potanko opisati.

- Je li imao bradu ili brkove? - pitala su gospoda s velikim zanimanjem.

Meško je ustao da lakše istraži lica svojih gostiju.

- Imao je bradu - reče Lidija - prosijedu, u licu je bio crn i opaljen. Zaista pravi razbojnik!

Meško bijaše razočaran. Držao je da će Lidija i nehotice reći makar i malo istine. Da provalnik nije izgledao onako kako ga ona opisuje, bilo mu je sasvim jasno. Lidija je uporno tajila svoga ljubavnika. To još više uzruja Meška, te posegne u džep i reče:

- Ali to još nije sve! Razbojnik je nešto izgubio.

- Nešto po čemu biste ga mogli naći?

- Sigurno, sasvim sigurno! Ono što je izgubio pokazuje nam gdje treba da ga tražimo. Evo! - reče Meško i trgne iz džepa draguljima optočen bodež. Pokazao ga je gostima. Na svjetlu su zasjali dragulji.

Nekoliko sekundi zurili su svi u bodež što ga je Meško držao u ruci, motreći pritom svoje goste. Stanko je pažljivo promatrao one kod stola.

Među gostima zavlada tišina i napetost.

- To je vrlo otmjen provalnik! - oglasi se Patačić.

- Takve bodeže imaju samo velikaši - primijeti grof Erdödy.

- Vidio sam skupocjene bodeže i kod običnih plemića - reče barun Vojnić.

- Istina je! Ja sam često razmišljao nisu li možda upravo naši plemići organizirali bandu koja nas robi i krade - reče Patačić.

- Vaša sumnja nije sasvim isprazna - reče Makar.

- Nijedno razbojstvo, provala ili krađa nije počinjena kod plemića!

- Barun Makar je u pravu! - potvrdi protonotar Branjug.

- Uopće se opaža - prihvati riječ Keglević - da plemići od nekoga vremena prijateljuju s kmetovima i da se nešto nadimlju. Grade dvorove i kurije. Neki plemići imadu gotovo isto tako lijepe dvorove kao i mi. Odakle im novac? Kako se oni obogaćuju? To je, doista, pomalo čudnovato.

- Grof Keglević mi govori iz duše! - reče Makar. - U blizini svoga imanja u Zagorju imam plemićkog susjeda. Ljetos je sagradio novu kuriju i prozvao je »Hiacinta«. Ima kočiju, lijepe konje, sluge, sve gotovo kao i ja, a još prije pet-šest godina stanovao je u seljačkoj kući.

- Možda je dobio novaca od kakve Hiacinte? - nasmije se Patačić.

- Ne znam, ali znam da taj plemić živi dobro i da se kod njega svake nedjelje sastaju seljaci. Održavaju se čitave skupštine! - odvrati Makar.

- Što sve iz toga slijedi? - upita Meško.

- Zar mislite da ovaj bodež pripada plemiću?

- To se ne može ustanoviti - prihvati sada riječ gradski sudac - ali nije nevjerojatno.

- Bodež ima velikašku krunu - upozori Meško i pokaže na drški krunu sastavljenu od dragulja.

- Ako bi se obistinila sumnja grofa Patačića, da postoji takva plemićka družba koja nas krade, tada je dotični provalnik ovaj bodež očito negdje ukrao - upadne gradski sudac.

- Jest, to je moguće! - potvrde velikaši.

- Tada provalnik ne bi morao biti baš plemić! Mogao bi biti i obični razbojnik - primijeti Lidija.

U živahnom razgovoru raspravljalo se o provali, o bodežu i o plemićima. Na kraju su svi bili uvjereni da se radi o nekoj organiziranoj bandi koja hoće uništiti velikaše. Jedni su tvrdili da su provalnici plemići, drugi opet da su kmetovi. S time dovedoše u vezu i umorstvo kod Krvavoga mosta. To da je organizirana osveta kmetova koji su se, očito poduprti plemstvom, urotili protiv velikaša da ih ubijaju i pljačkaju. Dok je društvo raspravljalo, Lidija je razgovarala s poručnikom Stankom.

- Da li je moj nećak bio jučer kod vas? - upita grofica. - Čini se da će on češće zalaziti k vama?

- Vi se izvolijevate smješkati! - odvrati Stanko.

- Zar niste opazili da se moj nećak zanima za Katarinu Lehotsku? On to, doduše, poriče, ali tim je prije istina kad neće priznati!

- Nisam opazio.

- Moj će nećak sklopiti s vama najuže prijateljstvo, samo da može dolaziti k barunici. On, naime, neće priznati ni pred svijetom ni pred barunicom, a možda ni pred samim sobom, da mu se ona usjekla u srce. Dao se na svoju majku!

- Možda ste pogodili - odvrati poručnik, oporavivši se od prve smetenosti.

»Dakle, sve one lijepe riječi prijateljstva«, pomisli Stanka, »izgovorio je samo zato da može posjećivati barunicu. Zato ga je tako raznježio izlaz sunca!«

- Vi ste se zamislili - primijeti Lidija. - Ostavit ću vas u vašim mislima i nešto reći nećaku.

Lidija pode prema Mešku koji je upravo iz velikog vrča točio vino.

- Želim ti nešto kazati, dragi Jurica, pođi sa mnom.

Meško izađe s tetkom iz dvorane i oboje uđoše u spavaću sobu.

- Danas sam uvidjela da sam se ipak prevarila. Provalnik nije bio moj zavodnik!

Meško sumnjičavo pogleda tetku.

- Čudnovato! Do večeras ste tvrdili da je zaista bio on.

- Prošlo je mnogo godina otkada ga nisam vidjela!

- A još ste danas tvrdili da biste ga prepoznali i poslije sto godina.

- Ipak sam se prevarila!

- Kako biste mogli u razbojniku kojega ste gledali samo nekoliko sekundi naći svoga zavodnika, ako nije bio on?

- Po svoj je prilici razbojnik sličio njemu.

- I upravo ste se sada sjetili da taj provalnik nije bio on?

- Vidjela sam čovjeka koji mu je sličan i uvjerila se da sam se mogla prevariti.

- Tada je provalnik ovdje!

Lidija podigne glavu, pogleda smušeno i uplašeno nećaka i reče:

- Ne, to nije bio on, niti je provalnik ovdje! Ja sam ga samo prispodobila.

- Tetko, kad ne umijete spretno lagati, recite istinu!

- Rekla sam ti da onaj provalnik nije bio moj zavodnik.

- Ali je bio jedan od gospode koja se nalaze ovdje!

- Ne, nije!

- Ne govorite istinu! Budite oprezni, jer ću ga ja uhvatiti.

Bodež će mi pokazati trag.

- Možeš ga tražiti gdje god hoćeš, ali među gostima nije ni moj zavodnik ni provalnik.

- Vi ga branite i hrlite u propast! U vama dršće svaka žilica, cijelo veće gotovo niste prisebni. Razgovarali ste danas s njim i možda vam je ponovno obećao ženidbu, budete li šutjeli?

- Nisam vična tome da mi tko bude sudac!

- Oprostite, ja vam samo savjetujem da se čuvate i da zbog lopova ne dovodite u pogibelj svoju krv.

- Nemaš pravo da bilo koga nazivaš lopovom.

- Još ste jučer o njemu govorili kao o lopovu!

- Čovjek se može i prevariti, a ljubav opet sve popravi.

- Vi bulaznite! Jučer ste se smijali i sebi i ljubavi, i cijelome svijetu, a danas ste se prometnuli u ludu djevojčicu koja ne zna gdje su joj postavili mrežu.

- Molim te, ostavi me u miru! To su moji poslovi, a ti si premlad da me popravljaš.

- Ali toga čovjeka ne smijete voljeti! Prije tri dana prisustvovao sam strašnom zločinu i sumnjam da je to učinio onaj isti koji je drsko provalio u moju kuću da me okrade.

- Nije te htio okrasti!

- A... vi, dakle, i to znate? - planu Meško.

- Ništa ne znam! - dahne Lidija. - Ostavi me! Lidija pođe prema vratima, ali Meško skoči za njom, uhvati je za ruke i povuče natrag.

- Dok mi ne kažete ime čovjeka koji je prekjučer stajao kraj vašega kreveta, nećete izaći iz ove sobe.

Lidija problijedi i upre oči u nećaka.

- Jeste li me razumjeli? Govorite! - prijetio je Meško.

- Jurica, sada ne mogu, odviše sam uzrujana! Sutra ću ti kazati sve što hoćeš, danas me ostavi. Umrijet ću! Meško pusti tetku.

- Dobro, dakle sutra! Vratimo se gostima! Lidija brzo izađe iz sobe. Nekoliko trenutaka kasnije pošalje Meško po Stanka.

- Željeli ste sa mnom razgovarati?

- Što kažete o svemu tome? Nitko ni da bi trepnuo okom! A on je ipak među nama!

- Zaista? Sigurni ste?

- Tetka je nehotice priznala.

- Kako se zove?

- To ću saznati sutra. Danas je tetka jako uzrujana. Uz ime tog čovjeka vezana je njena prošlost.

- Gorim od želje da saznam tko je u isto vrijeme velikaš i razbojnik!

- Mislim da nije samo jedan. Bit će da se dvojica ili trojica bave gusarstvom na kopnu.

- Što je to gusarstvo? Nisam za to čuo - naivno će Stanko.

Meško začuđeno pogleda svoga prijatelja i reče:

- Ima ljudi koji udruženi polaze na more i sa svojim brodom čekaju bogate trgovačke lađe da ih napadnu. Mornare vežu ili ih pobiju, brod orobe i potope ga, ili (ako se ljudi dobrovoljno predadu) oslobode i brod i momčad. Mnogi gusari stekli su na taj način imetak, a kasnije i velikaška imena.

- Mislite li da u Zagrebu kradu kopneni gusari?

- Možda se varam, ali možda sam u pravu!

- Meni se čini vjerojatnijim da su se mali plemići s kmetovima urotili protiv velikaša.

- Vidjet ćemo sutra! Kada saznam ime čovjeka kojega je vidjela tetka pretprošle noći, tada ću možda otkriti mnogošta što mi je danas nejasno.

- Dakle, čekajmo do sutra!

- Vi ste pomalo zlovoljni? Maločas bili ste još dobre volje! - upozori Meško.

- Nemam razloga da budem zlovoljan - odvrati Stanko.

Obojica se upute u dvoranu. Grof Oršić je svirao na glasoviru a gospoda su plesala s Lidijom. Meško se naslonio na prozor i promatrao je svoju tetku u nadi da će po razgovoru i njezinu ponašanju otkriti tko je taj čije ime tako uporno taji.

Lidija je sa svima bila jednako ljubazna i jednako razgovorna. Svi su se velikaši prema njoj vladali kao prema dami koju su toga dana prvi put upoznali.

Stanko je stajao kraj Oršića kod glasovira. Promatrao je ispod oka Meška i razmišljao: »Vi, gospodine grofe, ne pitate ni tko sam ni kakav sam stvor, vi me obasipljete povjerenjem samo zato što volite barunicu! Mogla bih vas izdati i varati, moj grofe! Kako je ono rekao jučer ujutro: da mu je izlazak sunca ljepši nego inače i možda će mu moje prijateljstvo donijeti sunčane dane. Zacijelo hoće! Sada može svaki dan dolaziti k meni i zabavljati se s barunicom. Ja ću biti sredstvo... Neka! Zašto me barunica i uzela nego da pokrivam te sastanke! Sada znam zašto me šalje u ovo društvo. Neka! Svoju ću službu vršiti vjerno, a drugo se mene i ne tiče.« Meško je opazio da se Stanko mrgodi pa priđe k njemu i šapne mu:

- Mene je zaista strah da se vi zbog nečega ljutite.

- Ja? Nipošto! Evo, zaplesat ću s groficom Lidijom

Stanko zaista pođe k Lidiji i zapleše. Sve su ga oči pratile.

- Taj je dečko dražestan! - upozori Patačić gospodu koja su sjedila oko njega.

- Kako samo graciozno pleše! Lijep je, ravan kao svijeća, okretan kao djevojka! Taj će nam vraški zaluđivati žene! Čuvši te riječi Meško pogleda Stanka.

- Zaista, neobično lijep stas! - dometne.

- To najbolje dokazuje da je krvni rođak lijepe Katarine. To je njezina rasa! - reče protonotar.

Oko dva sata poslije ponoći reče Lidija da mora na počinak. Gosti su to smatrali migom da odu i stadoše se opraštati.

Mešku nije izbjegao nijedan pozdrav što ga je tetka izmijenila s bilo kojim velikašem. Svi su se oprostili jednako uljudno i mirno.

Kad je Lidija pružila ruku svojem nećaku, šapne mu:

- Laku noć! Ujutro u deset sati ispovijedit ću ti sve iskreno i po duši.

Meško poljubi tetki ruku i odvede je do njenih odaja.

U tri sata već je u cijeloj kući vladao mir. Meško je razodjeven sjeo na krevet i razmišljao. Mučilo ga je stotinu misli, stotinu sumnja. Nije mogao dočekati jutro.

Kada ga je umor svladao zaspao je tvrdim, zdravim snom.

* * *

Sunce je bilo visoko na obzorju kada se Meško probudio. Pozvao je slugu Joška da mu donese odijelo i čizme.

- Koliko je sati? - upita slugu.
- Devet, vaša milosti.
- Je li grofica već ustala?
- Ne znam, vaša milosti.
- Pođi dolje i pitaj mogu li doći k njoj.

Joško ode i vrati se za nekoliko trenutaka.

- Vaša milosti, vrata su zatvorena. Grofica se ne javlja!
- Sigurno još spava! Ići ću je sam potražiti.

Došavši pred vrata Meško stade kucati, ali mu nitko ne odgovori. Pokuca ponovno, jače nego prvi put, i opet mu nitko ne odgovori. Naljuti se i stade lupati po vratima. U sobi se nitko ne pomakne.

»Što to znači?« Meško pozove sluge i dade vrata otvoriti silom. Uđe brzim korakom u lovačku sobu. Sve je bilo u najljepšem redu. Ude u spavaću sobu svoje tetke. I u njoj nađe sve na svome mjestu. Krevet bijaše netaknut. Požurio je u sobu za primanje. Lidiji ni traga! Meška obuze nemir. Uđe u sobu za odijevanje. Na podu je pred njim ležao niz ženskog nakita za vrat.

Naokolo su visjele posve nove haljine tetke Lidije. Na staklenoj verandi sve je bilo nedirnuto. Vrata koja vode na stepenište bila su pritvorena.

Meško pođe u vrt, u sjenicu nad koju se nadvio mirisavi jasmin. Na velikom stolu našao je maleni rupčić od čipaka, na klupi zlatnu resu. Bilo je nedvojbeno da je na tome mjestu noću bila Lidija i izgubila te sitnice. Ili je možda ostavila te stvari u sjenici jučer poslijepodne? Razgledavši nađene stvari Meško se uputi da pretraži cijeli vrt. Željezna vrata koja vode na ulicu bila su samo pritvorena. Iznenadio se. Pozvao je vratara i on mu reče da ga je grofica jučer poslijepodne zamolila da joj dade ključ.

- Zašto je trebala ključ?
- Mislim da je grofica podvečer nekoga čekala. Vrata je otključala i ostavila ih ovako.
- Gdje je ključ?
- Ostao je kod grofice. Nisam tražio da mi ga vrati.
- Nije li grofica danas izašla iz kuće?

- Ne, nitko je nije vidio.

Meško pozove služavku koja je Lidiju posluživala.

- Je li grofica spavala? - upita.

- Nije. Nije me pozvala da je spremim spavati, a kad sam joj htjela urediti krevet rekla je da nije potrebno.

- Jesu li sve grofičine haljine ovdje?

- Manjka samo ona od ružičaste svile, u kojoj je bila među gostima.

- Dobro, sada idi!

Meško stade razmišljati:

»Nekoliko puta rekla je da joj se brod razbio i da za nju više nema života. Možda se ubila? Ili je pobjegla da ne mora odati ljubavnika? Uvečer je rekla: »Sutra u deset sati!« Nije li već tada znala da u deset sati neće više biti u kući? Jučer je nekoga čekala? Zatražila je ključ od vrata! Možda je on došao k njoj pa su dogovorili bijeg? Jest, ona se u mojoj kući sastala s ljubavnikom! Zašto ga taji?« Meško obiđe svu gospodu koja su sinoć bila kod njega na večeri. Sve ih je redom našao kod kuće. Najzad dođe i k grofu Kegleviću.

- Presvijetli gospodin nije kod kuće! - reče sluga.

- Kamo je otišao? - upita Meško.

- Ne znam! Došao je kući u tri sata noću, dao je osedlati dva konja, zajašio jednoga, drugoga uhvatio za uzde i otišao. Još se uvijek nije vratio.

Meško nije mogao dulje izdržati u kući i požuri na ulicu. »Zar je to moguće? On, naš Icek Keglević? Ne, to ne može biti! To je puki slučaj!« Na trgu sretne grof Meško baruna Makara.

- Kamo, carissime? - upita Makar. - Ja, eto, upravo pođoh grofici Lidiji.

- Grofica je otputovala! - reče Meško.

- Ona je prvo žensko biće koje se nije pomirilo sa ženskim spolom! Vjere mi, ako sveti otac papa razriješi moj brak, mi ćemo postati rođaci! Dakako, ne bude li grofica i ubuduće poklanjala više pažnje grofu Kegleviću. On mi je opasan!

- Da, ona se mnogo s njime zabavljala - reče Meško i nehotice upozoren.

- Ne znam je li htjela pobuditi u meni ljubomoru ili joj je on zaista draži od mene, ili se radi o starim uspomenama. Nju je jednom zaprosio ujak našega Iceka Keglevića.

- Da, ali ga je odbila.

- Zaista izvanredna žena, i puna temperamenta! Ako me ne odbije, ja ću u Rim k papi da ga zamolim neka razriješi moj brak! - ponovi Makar.

- Vaša je žena ubijena! - hladno će Meško.

- Dakle, čujte, dovest ću je ovamo da je pitate je li živa ili nije!

- Dobro, barune! Ako je zaista dovedete ovamo, polažem oružje i kazat ću vam sve što znam i što su pokazale moje sumnje.

- Vi ćete se uvjeriti da ste bili u krivu i da je sve za što me optužujete puki zlosretan slučaj! Grofica nije kod kuće?

- Nije, ne trudite se.

- Vidim, vaša je milost moj neprijatelj!

- O vama ovisi hoću li biti vaš prijatelj! - odvrati Meško.

- To će odsada biti moja jedina zadaća i, pamtite, vi ćete jednoga dana priznati da ste mi učinili nepravdu.

Oprostiše se. Meško krene kući zlovoljan i uzbuđen.

KRVAVA NOĆ

Dva dana kasnije zapovijedi barunica Katarina Lehotska svojoj sobarici u deset sati navečer da pozove mladoga gospodina Stanka. Sobarica se odmah uputi da izvrši nalog. Poručnik se odazove.

- Vi ste dobre volje! - primijeti Stanka našavši barunicu kako se smije i čita neko pismo.

- Jest, vrlo dobre volje! Eto, pogledaj, dobila sam od Keglevića ljubavno pismo. Čitaj što piše! Stanka pročita:

»Ljubim vas! Ostavite sadašnji vaš život i pođite sa mnom! U svijetu vas čeka sreća i život! Vi ste tako krasni da je prava grehota što živite samotno, u potpunom zatočenju. Saslušajte čovjeka koji pogiba od ljubavi, i koji će živjeti samo zato da vas ljubi i da vam životnu stazu posipa cvijećem i zlatom.«

- Nije osobito duhovito - primijeti Stanka.

Barunica se nasmije iz sveg glasa.

- Te riječi prepisao je sa ceduljice koju sam mu ja dala! Rekao mi je da voli neku ženu koja ima muža i čeka na njega, on ne zna kako da joj napiše pismo. Pomogla sam mu, a on ga šalje meni! Baš je plitak!

- Keglevića nema u Zagrebu, nekamo je otputovao. Kada bi to saznao sudac, jadnoga bi Iceka smrvio. I on vas ljubi! Bacali su kocku za vas, i kocka je pala na suca. On vas smije osvajati šest mjeseci! Barunica ponovno prasne u smijeh.

- Sudac, dobro je! A gdje je grof Meško? Ne dolazi već dva dana.

- Zlovoljan je. Ne zna gdje mu je tetka. Svi drže da je otputovala.

- Ostavimo to! - reče barunica.

- Odlazim na neko vrijeme iz Zagreba.

- A ja? - začudi se Stanka.

- Ti ćeš ostati ovdje i slušati moje zapovijedi. Upamti što želim i što ću ti reći! Kupila sam od jednoga plemića mali dvorac i moram ga urediti. Ti dotle pozivaj Meška i učini tako da budete što dulje ovdje. Ljudi će u gradu primijetiti da je on kod nas mnogo češće kada mene nema, a jedino tako može prestati govorkanje. U gradu, naime, govore da on dolazi k tebi zbog mene, a ja neću ni za živu glavu da o meni kolaju lude priče. Zao glas dopire daleko i mogao bi u tamnici uznemiriti moga supruga, a to on ne zaslužuje. Ja se zabavljam, takve sam ćudi, ali volim svoga muža i neću da me tko okrivljuje.

- Razumijem! Svakoga dana pozvat ću grofa Meška na večeru.

- Sada dođi da te pred družinom imenujem gospodarom, svojim zamjenikom.

* * *

Meško je dolazio svakoga dana i večerao s mladim poručnikom. Zadržao bi se s njime redovno do poslije ponoći.

Grad je opustio. Plemići su otišli na svoja imanja da obave gospodarske poslove, dok su velikaši većinom bili u Varaždinu, gdje je zasjedalo Bansko vijeće.

Za vrijeme zasjedanja Banskog vijeća priređivale su se u Varaždinu velike zabave, plesovi i svečanosti. Kod bana su se održavale najsjajnije zabave i razvio se običaj da tih dana odjekuje cijeli Varaždin.

Meško je ostao u Zagrebu, premda je i on bio pozvan u Varaždin.

Jedne večeri sjedio je Meško sa svojim prijateljem poručnikom kao obično na balkonu od debelih željeznih sipki, s kojega se pružao pogled na šumicu.

- Zar vi, grofe, zaista nećete u Varaždin? Tamo je sada veselo! - reče Mešku poručnik.

- Ne da mi se ići onamo, ali ću poslije riječke svečanosti u Trakošćan k Draškoviću.

- Od njega ste dobili poziv?

- Da, upravo jučer. On priređuje sjajne svečanosti na jezeru i lovove. Odlučio sam da odem k njemu prije no što dođu ostali.

Stanka je osjetila u duši nemir. U ušima joj je zvonio glas čovjeka u crnom plaštu, koji je rekao: »Moramo spremiti na drugi svijet jednoga velikaša!« »Ako se radi o Mešku?« pomisli.

- Nemojte ići iz Zagreba, što će vam svečanosti i lov! Uskoro se vraća barunica pa ćete se moći s njome zabavljati a da vas ne uhađa gradski sudac.

- Zar vi zaista mislite da se ja njega bojim? Nipošto! Doći ću barunici kad mi se bude svidjelo, a da se ne brinem za suca.

- Rekli ste mi da se nećete maknuti iz Zagreba dok ne otkrijete provalnika i otmičara svoje tetke.

- Izgubio sam nadu da ću to dočekati! O Lidiji ni traga ni glasa, kao ni o Kegleviću. Uostalom, svake godine odlazim k mladom Draškoviću. Mi smo izvanredno dobri prijatelji.

Stanku je nešto uznemirivalo. Meško će otići i ona ostaje sasvim sama. Lijepo je s njime provela dva tjedna, a sada on odlazi možda u svoju propast.

- Kada bi vas barunica zamolila da ne odlazite, da li biste tada ostali?

- Barunica? Zašto bi ona mene molila da ostanem? Ona ima u vama divnoga druga i zabavljača, ja sam joj posve suvišan i ravnodušan.

- Ali ona nije vama ravnodušna! Priznajte!

- Tako lijepa žena ne može nikoga ostaviti ravnodušnim, ali vi očito ne nišanite na priče što se šire gradom.

- Opažam da to nisu samo priče, nego istinite pripovijesti! Ona se vama izvanredno sviđa, to ne možete zatajiti.

- Unatoč svemu ipak ću otići u Trakošćan.

Meško ustade.

- Idem kući! Osedlat ću konja i malo projašiti šumom.

- Nemojte! Možete izjašiti ujutro. Bit će mi dosadno sa mome!

- Pozvao bih vas sa sobom, ali vas ne želim izvrgavati pogibelji. No reći ću vam zašto odlazim. Danas sam dobio pismo. Netko me poziva da noćas u jedan sat dođem u šumu i da ponesem bodež koji je izgubio onaj razbojnik. Nož treba da zabodem u deseto stablo, ako brojim od Galženice. To bi, možda, moglo otkriti trag provalnika.

- I vi ćete se odazvati tome pozivu? To je ludost! Zar ne vidite da je to stupica?

- Ne bojte se, postavio sam stražu. Tri moja naoružana momka sjede na drveću i čekaju. Osigurao sam se! Jedan momak popeo se upravo na ono drvo u koje bi trebalo da zabodem nož. Kad bi me tko napao, pri ruci su mi tri naoružana momka.

- A kada bih vas iz svega srca zamolio da ne pođete onamo?

- Zašto da ne pođem? Recite mi, zašto me odgovarate?

- Zato što mi je stalo da sačuvate život i jer bih bio neizrecivo žalostan kad bi vam se što dogodilo.

Meško se nasmiješi.

- Hvala Bogu da je nekome i do mene stalo! Bit ću oprezan! Toga trenutka začuje se prasak; jedan, drugi, treći. Meško i Stanka pogledaju se i zanijeme. Bila su to tri hica iz puške. Ispaljena su dolje u šumi.

Meško bez riječi pohiti s balkona u sobu i potrči stepenicama. Stanka se baci na stolac. Ruke su joj drhtale.

»Što je meni?« pitala se. »Zar sam bolesna?« U sobu utrče sluge, starica koja je vodila gospodarstvo i sobarica Ana.

- Što se dogodilo, mladi gospodine? - pitali su prestrašeno.

- Bježite! - naloži poručnik slugama.

- Bježite za grofom! Pošao je sam u šumu! Uzmite oružje! Žurite!

- Vi ste jako zabrinuti za svoga prijatelja - zlobno će sobarica.

- To je razumljivo!

- Da niste muško, mislila bih da ste u njega zaljubljeni.

- Kakve to gluposti govoriš?

- Pogledajte samo u ogledalu kako izgledate!

- Ti nemaš prijateljice za koju bi se tako bojala kada joj prijeti pogibelj?

- Ne, zbog prijateljice ne bih nikada bila tako prestrašena kao vi zbog grofa Meška!

- Ti uvijek sa mnom razgovaraš nekim neprijateljskim glasom, kao da sam ti učinio što nažao.

- Učinili ste mi mnogošta nažao! Cijela mi se kuća ruga zato što me ne gledate. Ponašate se prema meni kao da nisam žensko!

- Draga moja, oženiti te ne mogu! Ja ništa ne posjedujem!

- Zar ja to od vas tražim? Ali sve lijepe sobarice žive u prijateljstvu s domaćinom ili s mladom gospođom u kući, samo ja ne! Jučer sam sama kupila zlatne naušnice, da bi moje drugarice mislile kako sam s vama dobra!

- Ja sam uvijek zaokupljen s gostima, s barunicom...

- Kada ste u svojoj sobi, tada nemate posla. Vi ste pravi medvjed! - reče sobarica i ljutito ode iz sobe.

Stanku je toga trenutka zaokupljala samo jedna misao: Gdje je Meško? Neprestano je hodala po sobi gore-dolje, za-stajala na balkonu i slušala.

Tada dopru do nje glasovi. Stanka metne u džep pištolj, opaše sablju i izađe. Morala se spustiti kroz Mesnička vrata

prema Galženici da bi došla do mjesta odakle su dopirali glasovi. Opazila je svjetiljke i grupu ljudi. Požurila je.

Nekoliko purgara, slugu i seljaka okupilo se oko čovjeka koji je ležao na krvlju natopljenoj travi. Stanka potraži pogledom Meška. Stajao je kraj ustrijeljenoga momka.

- Tko je ranjen? - upita Stanka.

- Moj momak! - odvrati Meško.

- Što se dogodilo?

– Pripovijedao sam vam da sam poslao ovamo tri naoružane sluge. Popeli su se na stabla i čekali kao što sam naložio. No netko je ispalio hitac i nesretni je Pavao pao.

- Odakle je ispaljen hitac?

- Odavde, zdesna! - odvrati jedan sluga.

- Nismo, međutim, nikoga vidjeli, niti smo čuli korake. Kao da je hitac došao iz vedra neba!

- A što je to? - upita Stanka pokazavši plašt što je ležao na zemlji.

- To je moj plašt! - reče Meško.

- Dao sam ga sluzi da se zaštiti ako bi padala kiša.

- Niste li vidjeli ili čuli da je tko trčao šumom? - upita Stanka slugu.

- Samo sam jedno primijetio - reče jedan sluga. - Kada je moj drug pao na zemlju i kada smo se od straha okamenili, pod drvetom su bila dvojica razbojnika. Jedan se sagnuo i posegnuo u Pavlove džepove. Tada prokune: »Do stotinu vragova, ta to nije on!« - »No, baš si me krasno uputio!« odbrusi drugi. »Idi do vraga!« Tada su se okrenuli i izgubili u šumi.

»To nije on!« ponovi Stanka u sebi i pogleda Meška.

- Jesi li bar vidio kojom su stazom otišli? - upita Meško slugu.

- Ne znam, nisam vidio.

Dotle se okupilo mnogo građana, naoružanih purgara, radnika i ljudi s magistrata.

Pridošlice su se razgnjevile što je ubijen siromah čovjek, sluga koji nije nikome učinio zla. Svi su se pripremili da pođu šumom sa svjetiljkama i puškama, ne bi li ušli u trag ubojici.

Meškove sluge podigle su svoga druga da ga odnesu kući. Meško i Stanka pođu s njima, a za njima su nagrnule žene.

Dok su purgari i gospoštijske sluge počinjale potragu, ispod Galženice prasne hitac. Svi se prestraše. Tane zazviždi zrakom, ali nigdje ni živoga stvora.

- To su vještice; jest, vještice! Ali ne one spaljene, nego one koje se još kreću po zemlji! - vikao je stari Matijak, koji se također našao među purgarima. - Eto na, sada ste vidjeli kako

su ubile siromaha čovjeka! Da je plemić, rekao bih da je učinio nekome zlo, ali je sirotan sluga! Sve to rade vještice! Nastanile su se u plemićkim dvorovima, a gospoda ih štite. Eno, dolje kod mene, u kući baruna Makara! U njoj se svako ga tjedna u srijedu i subotu pojavljuje prikaza s modrim svjetlom. To smo svi vidjeli svojim očima!

Ljudi su se suglasili s Matijakom da je sve tako kao što on kaže.

- A sada ovaj hitac? Odakle je ispaljen? Iz zemlje, kao iz groba! Tiho, tiho!

Nastade tišina. Svi upru poglede u tamu. Negdje se u travi zapalila luč, zatim kao da je začinjala žeravica.

Iznova odjekne šumom prasak. Purgari su se ukočili, prestrašili i stali bježati.

Meškove sluge doniješe svoga mrtvog druga u dvor i položiše ga na odar. Domaćin odredi da se netko pošalje k roditeljima umorenoga da ih obavijesti o smrti, a zatim se zajedno s poručnikom vrati u baruničin dvorac.

Kad su ušli u sobu, sjedne Meško na divan i obriše znoj sa čela.

- Sjednite kraj mene, Stanko - reče Meško. - Tako! A sada mi kažite što, po vašem mišljenju, treba da znači ovo što se maločas dogodilo?

- Uvjeren sam da je ono pismo bila stupica! Netko vas je htio domamiti u šumu da bi vas se riješio. Pozvali su vas da donesete bodež, da ga zabodete u naznačeno stablo, a sigurno su vas čekali da vas ubiju.

- Tko? Htio bih znati tko je taj!

- Po svoj prilici onaj isti koji je provalio k vašoj tetki, ili možda netko drugi tko zna da čuvate razbojnički bodež. Posve sam uvjeren da je nesretni sluga bio žrtva vašega plašta. On se ovio plaštem, a netko tko dobro zna da je to vaš plašt, mislio je da ste na drvetu vi. Ubio je slugu.

- I ja sam to mislio! Prema tome ubojica moga sluge morao bi da bude ili moj protivnik ili njegov ortak.

- Nitko drugi!

- Na trenutak mi zagonetka bude jasna, zatim opet ne mogu sve to shvatiti. Puna mi je glava! Pođimo na balkon, ondje je zrak svježiji.

Pođoše na balkon.

Meško natoči do vrha vrč s vinom i iskapi ga. Zatim zapali lulu i povuče nekoliko dimova.

- Siromašni moj sluga! Sada leži ondje gdje bih možda morao ja ležati.

- Rekoh vam, grofe, treba biti oprezan!

- Međutim, tko zna, možda se obojica varamo! One razbojnikove riječi: »To nije on«, još uvijek ne dokazuju da sam taj »on« ja. No kad bih znao da neka hulja traži moj život, dočekao bih ga noževima i kuburama.

Grof ušuti, a poručnik ga pogleda značajno. Ispod balkona zašuštila je trava kao kad se provlači zmija. Poručnik htjede ustati i pogledati preko ograde, ali ga Meško zaustavi pokretom ruke i nastavi razgovor kao da se ništa nije dogodilo.

- Uostalom, ja sam neustrašiv! Ne bojim se ničega! Ima li još malo paštete? - upita grof glasno i ustade. - Uzet ću još komadić, upravo sam ogladnio.

Meško ode s balkona u sobu. Poručnik se okrene prema njemu i opazi kako je uzeo sa stola pištolj što ga je ranije onamo položio, i sakrivši ga iza leđa donio ga je na balkon. U usta je stavio komad kruha i žvačući govorio:

- Pogledajte samo kako je divna noć!

Dok je to govorio Meško se povlačio u kut balkona. Poručnika je ponukao da ga slijedi.

Stanka je osjećala da će se nešto dogoditi, i da se mora ponijeti kao pravi muškarac.

Meško je pričao o ljepoti mjesečine, o krasnom drveću i gorama iznad šume. Tako su dospjeli u kut. Meško je neprestano govorio, a oko, mirno i bistro kao u lovca, uprlo se onamo gdje se željezne rešetke sastaju s balkonskim podom. Gledao je kao mačka kad nad rupom čeka da izađe miš.

Na rubu balkona pojavila se najednom glava u kapuci. Jedna je ruka uhvatila željeznu šipku, druga je podigla pištolj.

U taj mah prasnu dva hica iz Meškova pištolja. Nekoliko sekundi osluškivao je što će se dogoditi pod balkonom. Čuo se pad teškoga tijela i ništa više. Pričekao je još trenutak, zatim je priskočio k ogradi i pogledao dolje. Pod balkonom je nepomično ležao čovjek u tamnom plaštu. Meško pohiti stepenicama što vode k izlazu na stražnjoj strani kuće. Vrata su bila zaključana i morao je čekati da mu ih sluga otvori, kako bi mogao izaći u vrt. Za to je trebalo gotovo četvrt sata. Meško se nadao da će u ustrijeljenom čovjeku prepoznati svoga progonitelja. No, kada su vrata otvorena dočekalo ga je veliko razočaranje. Trava se rumenila od krvi, ali čovjeka nigdje! »Što to znači?« pitao se Meško u čudu.

Iz vrta je vodio put između grmlja u gustu šumu što se spuštala u dolinu. Meško je pogledao vidi li se gdje trag. Ako je tko odnio mrtvaca, ili ako je napadač bio samo ranjen pa je ustao i pobjegao, trag se morao naći. Grof vikne služinčadi:

- Nestao je! Dođite brzo, tražite trag kr... - ali mu riječ zamre na ustima. Srušio se pogođen hicem iz mraka.

Tada je stigla Stanka.

- Gospodina su ustrijelili! - vikne vratar.

Bio je to za Stanku težak udarac. Htjela bi da vikne i zaplače, ali se svlada i izdade nalog slugama da Meška smjesta ponesu u sobu i polože na divan.

- Dovedite odmah ranarnika i liječnika! Donesite vode i žestokih pića! - stade zapovijedati prisebno i mirno kao da se u njoj krije pravi muškarac. Svi su odmah pošli da izvrše naloge mladoga gospodina, kojemu je glas podrhtavao.

Kada je ostala sama s Meškom, Stanka priskoči k njemu, uhvati ga za glavu i stade ga nježno dozivati:

- Čujete li me, ja sam, Stanka - Stanko, vaš vjerni drug! Meško se nije odazvao. Lice mu je bilo mrtvački blijedo, oči zatvorene. Stanku svlada bol, ali se morala svladati da ne zajeca. Čula je brze korake sobarice i slugu. Donijeli su komovice i octa.

Stanka poče Mešku trljati žile na glavi i rukama.

- Uzalud se trudite, mladi gospodine barune, on je mrtav, mrtav!

Te riječi, koje je sobarica izrekla tako bešćutno, padoše Stanki na dušu kao olovo. Sobarica joj postade nesnosna i pošalje je iz sobe. Prigušen jecaj provali joj iz grudi. Nikada još u životu nije osjetila takvu bol. Drhtavom rukom stade ponovno ispirati Mešku čelo i sljepoočice, nadajući se da je samo onesviješten. Zatim ponovno nakvasi ručnik i stavi mu ga na čelo.

U taj čas Meško otvori oči. Stanka protrne.

»On živi, on živi!« Meško pogleda po sobi kao da se tek probudio iz sna. Stanka je već otrla suze, prestala je biti djevojkom i stajala je pred njime kao odvažan poručnik.

- Jurica, kako vam je? - upita ga.

- Odakle ta krv na podu?

- Vi ste ranjeni, dragi prijatelju, ali lakše.

- Ja sam ranjen? - i Meško skupi obrve kao da sabire mi sli. Zatim reče:

- Da, da, pogodilo me tane iz grmlja. Gotovo sam zaboravio!

- Odmah će stići liječnik i ranarnik.

- Vi ste poslali po njih?

- Jest, već davno! Gdje osjećate boli?

- U ramenu, u prsima. Ne bih htio umrijeti dok se ne osvetim!

- Zajedno ćemo se osvetiti!

- Podaj mi ruku, dobri moj prijatelju! - reče toplo Meško.

Stanka pruži ranjeniku ruku, a on je stegne u znak hvale.

- Imaš nježnu ruku kao djevojka!

U taj trenutak dođoše ranarnik i liječnik. Nepodnošljivi liječnik Müller pogledao je ranjenika i rekao da ga nije trebalo pozivati, jer će rana ionako zacijeliti.

Osornost toga čovjeka neugodno se dojmila Stanke i ona pogleda ljutito u njegovo namršteno, neprijazno lice, što su ga srasle obrve činile još neprijatnijim.

- Kada je ranjenik u nesvjestici, mislim da smo dužni poslati po liječnika! - reče strogo Stanka. Müller je odmjeri od glave do pete i upita drzovito:

- Tko ste vi?

- Barun Stanko Gotta, Poljak.

Liječnik je ponovno sumnjičavo promjeri i ne reče ništa. Dotle je ranarnik ispirao i povezivao Meškovu ranu.

- Jesu li našli tu hulju? - upita ranarnik.

- Nisu! - odvrati Stanko.

- Bit će kakav lopov - upadne doktor Müller.

- Ne, gospodine doktore, to nije običan lopov! Bit će da je otmjenija hulja, kojoj smeta grof Jurica Meško.

- Ne vjerujem! - reče liječnik. - Grof Meško nema visokih časti da bi mu tko zaviđao.

- Možda se njega ipak netko boji - primijeti Stanka.

- Taj je čovjek, koji ga je nastrijelio, mogao znati da je grof Meško kod vas? - upita Müller ironično.

- Očito je da je znao; vrlo je dobro znao!

- Ja sam svršio svoj posao - reče ranarnik.

Liječnik pogleda povez.

- Prilično ste dobro povezali ranu.

Ranarnik uvrijeđeno podigne glavu, a liječnik se oprosti i ode.

- Naduvena tikva! - ljutio se ranarnik.

- Kakav to ima osoran, krupan, neugodan glas? - primi jeti Stanka.

- Gospodine ranarniče, da li biste me prenijeli kući? - upita Meško.

- Ostanite bar dva-tri dana ovdje! Ja ću prije podne ponovno doći, a sada nastojte spavati.

Meška su prenijeli u drugu sobu i pozvali njegova slugu Joška da ga dvori.

- Jeste li ovdje, Stanko? - upita Jurica nakon dulje šutnje.

»Sad mi već govori vi!« pomisli Stanka i glasno odvrati:

- Jest, ovdje sam! Želite li što?

- Da ne odete od mene!

- Neću se od vas ni maknuti!
- Kako je lijepo kad čovjek ima prijatelja koji ga ne ostavlja! Kako je to ugodno! Meška obuze dubok san.

SUPARNICE

Dok je Meško spavao Stanka je sjedila kraj otvorenog prozora. Grad je ležao u dubokom snu i dok je gledala u tamu budili su se u njezinoj duši čudni osjećaji. Napokon je našla vremena da sama sebi položi račun.

»Što se to sa mnom zbilo? Zašto sam tako uzbuđena? Zašto sam zadrhtala kad je on otišao u noć, zašto sam ga htjela zadržati da ne otputuje? Zašto sam očajavala kad mi rekoše da je mrtav? Ta valjda... nije moguće da sam...« Zbog zaprepaštenja nije mogla dovršiti misao. Kad se sabrala, nastavi: »Već je prošlo toliko tjedana što drugujem s njim da mi je postao drag. No zašto sam tako uzbuđena, zašto sam jecala i plakala? Bilo bi ludo pomisliti da se zaljubim u Meška. To je smiješno! Ja sam sretna u ovoj ulozi i u novom životu. Ostat ću u muškom odijelu! Samo tako može siromašna djevojka živjeti, a da je nitko ne napastuje. Do kraja života želim ostati muškarac!«

Razmišljajući tako Stanka je stvorila osnovu kako će živjeti i naučiti neki muškarački posao. U muškom odijelu naći će bolju budućnost. U tim mislima okrenula se od prozora. On spava. Kraj njega je vjerni sluga Joško. Djevojka osjeti ugodnost pri pomisli da će cijeli dan biti sama s njim, da će ga njegovati. Prijateljstvo će postati još jače.

Od te večeri prošlo je tjedan dana a Meško je još uvijek ležao u baruničinoj kući. Ispunilo se ono što je Stanka željela. Danje provodila kraj njega.

Dugi dani i tihe ljetne večeri prošle su u lijepom intimnom razgovoru. Meško se povjeravao svome mladom prijatelju i ispričao mu svu svoju prošlost.

Kad je šesti dan bio već na izmaku, pričali su o Lidiji kojoj se zameo trag. Meško je o tetki govorio ogorčen što ga je tako ostavila.

- Zacijelo jako voli toga čovjeka - primijeti Stanka.
- To onda nije ljubav, nego strast! Kako može oprostiti čovjeku koji ju je prevario i odbacio je s djetetom?
- Vi ne shvaćate ljubav, dragi Jurica!
- Takvu zaista ne!
- A drukčiju?

- Nisam volio nijednu ženu.
- Ali sad ipak volite?
- Ja? Koga? Vi se smiješite? Ne znam zašto bih vam tajio!
- Možda ipak?
- Nipošto! Vi ste mi danas najiskreniji i najbolji prijatelj. Kraj mene su sjedili prijatelji samo za prostrtim stolom ili uz bačvu vina, ali kraj moga kreveta u bolesti nitko, osim mojega oca i vas. Kako bih vam, dakle, mogao zatajiti osjećaje?
- Ja sam nećak one koju vi volite!
- Ona mi se sviđa, dapače više od svih naših žena; ona je zanimljiva, čarobna, a to nas muškarce uvijek podražuje. Poštenja mi!
- Znate li što ljudi govore u gradu? Priča se da vas je zbog ljubomore nastrijelio baruničin obožavatelj.

Ranjenik podigne glavu i začuđeno pogleda mladoga poručnika.

- Ja sam, prema tome, nehotice barunicu doveo na zao glas, a zapravo sam dolazio u kuću samo zbog vas i k vama.
- Ljudi tvrde da k meni dolazite zbog barunice i da ste sa mnom sklopili prijateljstvo kako biste češće mogli zalaziti u kuću.
- Glupe priče! Ludost!
- To mi je rekla vaša tetka Lidija.
- I vi ste povjerovali?
- Da sam i vjerovao u to, ne bih o vama mislio zlo. Ako čovjek nekoga voli, koristi sve da bude što češće u njegovoj blizini.

Meško je iznenađeno pogledao prijatelja.

- Sada se sjećam! Vi ste one večeri kada je nestala Lidija bili vrlo zlovoljni. Rekla vam je da ću s vama prijateljeva ti zbog barunice. Vi ste s tom pripoviješću sravnili naš razgovor o izlasku sunca, kad smo se onako iskreno sporazumjeli. Moje riječi o našem prijateljstvu smatrali ste pretvaranjem! Vi ste o meni zaista ružno mislili!
- Varate se, vi ste govorili iskreno. Sve što ste mi tada i kas nije kazali bilo je istinito. Vaše prijateljstvo nije proračunato, no možda i ne znate da vas sa mnom veže tako iskren osjećaj, zato što sam rođak barunice za koju ipak nešto osjećate, makar toga niste svjesni.

Meško se podigne u krevetu i sjedne.

- Nisam sentimentalan, ali ovo što ste mi rekli zaista me boli. Dugo sam samac, a nisam osjećao da mi tko manjka. Svoja sam čuvstva propio i ubio u vječnim gozbama. Vaša privrženost prema meni i vaše prve riječi (sjećate li se večeri

kada ste mi rekli da u meni ima dobrih sposobnosti) ni sam zaboravio. Mene su se one riječi duboko kosnule i vrlo ih dobro pamtim. Vjerujte mi, dakle, da umijem cijeniti privrženost vaše nepokvarene duše. Hoćete li da postanemo iskreni pobratimi?

- Evo moje ruke! Ne mogu drugo no da vam budem odan pobratim!

- Neće nas rastaviti priče niti ikoja žena, dragi Stanko! Netko pokuca na vratima.

- Posjet!

- Može li k vama ući žensko čeljade?

- Čuje se ženski glas?

- Barunica! - dahne Stanka, zaboravivši u taj čas da je poručnik i prijatelj, pa je već zakoraknula da pobjegne.

Obuze je stid što je sama kraj Meška dok leži u krevetu. Tada opazi sama sebe u ogledalu, pogleda svoje muško odijelo što joj je u poljačkom kroju potpuno sakrivalo ženske oblike, na nogama žute čizme, kratko ošišanu kosu, pa brzo krene prema vratima i klikne:

- Tetko! Tako ugodno iznenađenje! Tome se zaista nismo nadali.

- Mogu li ući?

- Izvoli, draga tetko!

- Dobar dan, dragi grofe! - pozdravi barunica, sva mirisava od ljepote i svježine.

Baruničin dolazak narušio je mir i tišinu oko bolesnika.

- Tek sam u Zagrebu saznala za nesreću što vas je zadesila u mojoj kući. To je upravo nečuveno! Ali tome je donekle kriva i vaša prevelika smjelost.

- Sve je već prošlo! No moram vas zamoliti da mi oprostite što sam vašu kuću pretvorio u bolnicu.

- Bilo bi ružno od Stanka da je dozvolio da odete. Ostat ćete ovdje dok se ne pridignete.

- Ne, barunice, odlučio sam da sutra pođem kući.

- Nipošto! Ja ću se preseliti u svoj dvorac, na ladanje, vi možete ostati. Jeste li zadovoljni s njegom moga nećaka?

- I odviše zadovoljan! Nitko me još u životu nije tako pazio kao on.

Barunica pogleda Stanki u oči sumnjičavim pogledom, kao da bi htjela reći: »Nisi li ga odviše ljubazno njegovala?«

- Moj je nećak dobar dečko, tako je odgojen.

- Učinio sam sve što sam znao da će mojoj tetici biti drago.

- Ponosna sam s tobom! Gle, već se sprema večera? U sobu uđoše sluge noseći prostrt stol za dvije osobe. Primaknu ga posve blizu Meškovu krevetu.

- Tako smo nas dvojica sve prošle dane ručali i večerali - hvalio se Meško. - Nije li to lijepo i dirljivo, barunice? Ovaj mladić sjedi kraj mene, umjesto da se skiće i ašikuje[5] s djevojkama!

- Zaista idealno! Tko je od vas smislio tako idilično spremljenu večeru?

Barunica ponovno pogleda Stanku, a njoj je u duši tjeskobno kao da je nešto skrivila. Svaki baruničin pogled i svaka njena riječ djelovala je kao ukor i ljubomorno ispitivanje.

- Danas ćemo u troje, ako dozvoljavate? - obrati se barunica Mešku.

- Ne bih se smio nadati da ćete me tako počastiti i usrećiti! - odvrati on.

Kada je donesen pribor za treću osobu činilo se Stanki da je nestalo sve što je bilo lijepo. Sada je za stolom i ona, čarobna i zamamna. Sada više neće Meška zabavljati samo ona, on, poručnik, nego i ta krasna pogibeljna žena. Zašto je baš sada došla? Barunica je bila vesela i razgovorljiva. Rezala je grofu meso, točila mu vino i dvorila ga kao dijete. Usto je pripovijedala doživljaje s nekim plemićem, ispričala stotinu stvarčica, veselo i duhovito, tako da se Meško nekoliko puta srdačno nasmijao. Ispitivao ju je o svemu i svačemu, zanimalo ga je sve, i dvorac i usjevi i ljudi. Stanka je sjedila kao onaj treći koji omogućava da se dvoje može zabavljati. Zbog toga osjeti bol.

- Vi ste provodili tamo vesele i krasne dane! Čovjek bi vam gotovo zaviđao - reče Meško.

- Oh, oduševljena sam! U mome je dvorcu krasno! Kristalan zrak, svježe mlade šume, dražesna stara kurija na za gorskom brežuljku, dvije male kule, velik vrt, oranice... da vam je to vidjeti! Prava sam gospodarica! Ne znam, doduše, dovoljno hrvatski da razgovaram sa seljacima, ali to ne smeta. Kada se iscrpi moje znanje jezika, nasmijem se i pokazujem rukama što želim. Oni se tome smiju i postajemo vrlo dobri prijatelji. Kada bih ostala u Hrvatskoj izvrsno bih se sporazumijevala s vašim dobroćudnim i valjanim ljudima.

Protiv mene oni se ne bi nikada bunili. Ne biste li još malo voća? Vrlo je dobro i svježe je, uzmite malo, a poslije ćete staro vino.

- Neću moći spavati, barunice.

- Skuhat ću vam u mlijeku maka; da, da, to je vrlo dobro, od toga se izvanredno spava.

[5] Ašikovati (tur.) – udvarati.

- Vi ste pravi dobrotvor, gospođo barunice! - reče Meško, a lice mu se nasmiješilo od sreće i blaženstva.

- Sada mi je upravo prekrasno! »Jest, sada vidim sve!« pomisli Stanka. »Sada mi je jasno! Barunica želi osvojiti Meška. Zato me uzela k sebi, zato me obukla u uniformu. Trebala je nećaka da se može zabavljati s grofom. A on je s njome ljubazan, veseo i sretan.«

Kad je provodio večeri s njom, s poručnikom, nije bio tako veseo, vedar i sretan. Njihov je razgovor bio sumoran, miran i tih. Danas je bučno i veselo. Stanka se osjećala suvišnom.

Barunica se ponašala kao da nikoga nema u sobi nego njih dvoje. Tek poslije dva sata, kada se barunica već napripovijedala, obrati se Stanki:

- Ti ništa ne govoriš, što je tebi danas?

- Boli me glava, jako me boli!

- Otiđi malo na balkon, na zrak.

Stanka ustade i ode.

»Poslala me da može ostati s njim na samu.« Stanku obuze silna znatiželja da čuje o čemu govore i poče prisluškivati. Ništa nije mogla čuti. Meško i barunica razgovarali su poluglasno ili su šaptali.

Stanki navre krv u lice od ljubomore.

»Što razgovaraju tako tiho? Ne, neću da im budem most na kojemu će se sastajati! Ne!« Stanki se činilo da je barunica došla samo zato što je čula da Meško leži u njezinoj kući i da je čvrsto odlučila da ga osvoji. Kada se vratila u knjižnicu našla ih je u povjerljivu razgovoru. Barunica joj reče:

- No, je li ti bolje? Sjedni ovamo k nama! Stanka je poslušala, ali u duši joj je kipjelo.

- Vrijeme je da grof Meško spava - reče Stanka.

- Idemo na počinak! - predloži barunica.

Prije nego što su otišle dade ranjeniku čašicu komovice da se okrijepi, otvori malo prozor da ulazi zrak i metne na stolić čašu vode, da se posluži bude li žedan. Pri svemu tome bila je okretna i zabrinuta. Njezin glas, njezino toplo čavrljanje ispunilo je sobu kao da u njoj nema više nikoga. Stanka je osjetila da je Meškovo prijateljstvo iščeznulo i da ne zna ni za koga više nego za barunicu Lehotsku.

Barunica se oprosti sa stotinu ljubaznih riječi i pruži Mešku ruku. On je poljubi.

- Molim vas, ostanite još časak kod mene! - zamoli Meško poručnika, kada se htio oprostiti.

- Drage volje - prihvati Stanko brzo.

- Laku noć! - reče barunici i poljubi joj ruku.

Barunica se oprosti s nećakom i izađe.

- Prijatelju, ti imaš dobre oči! Ova mi je žena od danas pogibeljna.

Stanki brže zakuca srce, ali će mirno:

- Od danas? Već odavno!

- Ne, nipošto!

- A zašto ste se sprijateljili sa mnom onako sentimentalno? Zato što smo stajali pod njezinim prozorom?

- Stanko, vaše me riječi o prijateljstvu vrijeđaju! Da se i do ludila zaljubim u vašu tetku, ostalo bi prijateljstvo koje je poteklo iz moga i vašega srca. Evo, čim sam osjetio da je za mene barunica pogibeljna, odmah sam vam rekao. Kao što vidite, vrlo dobro znam promatrati i suditi samoga sebe.

- Spavajte, sutra ćemo razgovarati - reče Stanka Mešku. - Boli me glava i moram leći.

Meško stisnu svome prijatelju ruku, a on brzo izađe iz sobe.

Stanki je bilo da zaplače. Od uzbuđenja sustala je na stepenicama. Tada začuje šuštanje svilene ženske haljine. Vidjela je kako je niz stepenice otrčala barunica.

»Prisluškivala je!« pomisli. »Dobro sam slutila! Boji se da sam Mešku odala što sam, ili da sam se u njega zaljubila. Moja gospođo, sad vas poznajem! Nećete se veseliti mojoj boli i smijati mojoj nespretnosti! Od sada će Stanko Gotta biti pravi poručnik i pravi pustopašan muškarac!«

SVEČANOST NA HARMICI

Nasred Harmice gorjela je vatra. Pekao se veliki vol što ga je građanima po starim običajima morao darovati veliki župan nove županije, grof Majlath. Oko ražnja stotine ljudi udišu sočan miris pečenja što cvrči na vatri i draška želudac razigranih purgara. Svi su čekali trenutak kad će mesar, majstor Tomaš, oglasiti da je vol pečen. Nedaleko od ražnja ležala je na zemlji burad, darovi velikaša, a svatko tko želi piti ima pravo natočiti koliko ga volja.

Oko ražnja mirisali su zeleni vijenci po pečenju. Glazbe su svirale, a oko vrela Manduševca zaplesala mladež kolo i zapjevala rugalicu. Sve čeka najvažniji čas, sve upire oči u mesara.

Majstor Tomaš okrene se dostojanstveno prema puku i držeći u ruci sjekiru za sječenje mesa povikne:

- Gospodo i čestiti purgari! Meni ste iskazali čast da pečem vola. Svjedok sam da je vol domaći, kako se i pristoji.

Ja sam svoj posao svršio, a vi ćete odmah okušati jesam li ga dobro obavio. Vol je pečen.

- Živio vol! Živio mesar Tomaš!

- Kakva je to zapravo svečanost? - upita Stanko mladoga grofa Erdödyja koji se našao na Harmici.

- To je prava narodna slava. Naša Rijeka s lukom bila je neko vrijeme pod upravom Trgovačke intendanture Austrije.

Sada je Marija Terezija popustila želji Hrvatskog sabora da nam Rijeku opet reinkorporira. Nedavno je Saboru u Varaždinu uputila poslanicu u kojoj kaže da želi da se kraljevi ni Hrvatskoj ponovno priključi grad Rijeka s lukom i bakarska dobra. Osim toga kraljica nam je vratila Karlovac, koji je sada postao slobodan kraljevski grad. Tako smo opet dobili našu Rijeku i luku, kao i dio Primorja, a budemo li se dobro držali dobit ćemo i cijelo Primorje. Sada, dakle, imamo novu županiju koja se zove Severinska. Ovih je dana imenovan i novi župan, grof Josip Majlath. To je za nas, naravno, velika blagodat i zato smo odlučili da pobjedu proslavimo velikom svečanošću, onako kao što slavimo imenovanje bana. Htjeli smo da purgari osjete kako im je plemstvo pribavilo veliku dobit.

- A tko priređuje svečanost?

- Mi velikaši! Svaki je od nas dao vina, novaca i poneko živinče, neka se svijet veseli, a veliki župan dao je vola vrijednog 200 forinti. No gle, kao što vidim grof Meško je sasvim zdrav! Zar se nije mogao pronaći ubojica njegova sluge i njegov napadač?

- Ne! Ljudi su gradom razglasili da su vidjeli u šumi u kojoj je umoren Meškov sluga nekakvo svjetlo što je došlo iz zemlje i da se iz zemlje pucalo. Svi vjeruju da su to bile vještice i nitko neće istraživati, pa ni ljudi s magistrata. Mislim da gradski sudac nema kuraže da pođe u šumu i sve to izvidi.

- Barunica je izvanredno lijepa - primijeti Erdödy pokazujući prema onoj strani gdje je ona sjedila u kočiji.

- Jest, lijepa je, zabavna i čarobna!

- Njezin je suprug Poljak Lehotsky, zar ne?

- Jest, i ona je Poljakinja.

- Ime Lehotsky dobro mi je poznato. Barun je osuđen zbog veleizdaje. Ona želi da u Zagrebu čeka dok bude pušten iz zatvora? »Ako mu prije toga ne zakrenu vratom!« pomisli Stanko i upita:

- Ne poznajete barunicu osobno?

- Ne, pozna je moj brat. Ja živim u Varaždinu i došao sam samo na svečanost. Odsjeo sam kod grofa Meška. Kad sam vas jučer kod njega vidio, činilo mi se u prvi trenutak da vas

odnekud poznajem, no vaša odora dokazuje protivno. Međutim, ipak sam negdje morao vidjeti nekoga tko vam je vrlo sličan. Razmišljao sam tko bi to mogao biti, ali se ne mogu sjetiti.

Stanka pogleda mladoga Nikicu Erdödyja, i uvjeri se da ga nikada nije vidjela.

Iz tisuću grla orili su se poklici. Purgari su skidali šešire i bacali ih u zrak. Klicalo se novoj županiji, županu, volu i mesaru. Svi su nagrnuli k ražnju da dobiju što prije i što ljepši komad pečenja.

Barunica je s Meškom promatrala bučnu vrevu oko vola, dok je poručnik Stanko upro u njih pogled kao da im iz usta čita riječi što ih govore jedno drugome.

»O čemu joj priča? Zašto se ona tako zadovoljno smiješi? Zašto je tako lijepa?« Ta su pitanja djevojci donijela ozbiljnu brigu i bol koju je počela osjećati onoga dana kada je barunica iznenada banula u kuću i utisnula se između nje i Meška.

Dok je Meško još boravio u baruničinoj kući, Katarina Lehotska je odlazila na spavanje k grofici Margareti Bacan. Na ručak je dolazila kući i cijelo popodne osvajala je Meška. Zabavljali su se, smijali i šalili.

Stanka je čitave dane svirala na glasoviru, što je naučila od pokojne tetke glasoviračice. Cijele dane vježbala je najljepše njemačke i francuske pjesme, da bi zatim mladi poručnik u sobi otpjevao sve ono što je djevojka naučila, samo da natkrili barunicu. Kad bi je barunica na samu opominjala što je tako pustopašna, Stanka joj je odgovarala:

- Ali, gospođo barunice,tko da mi vjeruje da sam poručnik, budem li uvijek sjedila sumorno i žalosno? Moram se prilagoditi svojoj poručničkoj ulozi! Tako prođoše dani, i Meško se pridigao. Preselio se u svoju kuću. Otada je mladi poručnik svaki dan odlazio k njemu. Obnavljali su se lijepi trenuci njihova drugovanja, ali je Jurica Meško neprestano navraćao razgovor na barunicu. Priznao je prijatelju da ga lijepa Katarina očarava, a prijatelj Stanko zatomljivao je ljubomoru.

Djevojka je već htjela da pobjegne iz kuće, da ode u svijet i ostavi barunicu, ali nije imala snage. Ostala je Mešku prijatelj, kad mu ne može biti ništa drugo. Bila je uz njega bespomoćno prikovana.

Na Harmici je bilo bučno i veselo, Stanka je stajala podalje od barunice i grofa da bi ih promatrala. Bilo joj je teško.

- Meni se ta vaša tetka neizmjerno sviđa - reče grof Erdödy.

- Zaista je krasna žena! - Želite li, možda, da vas upoznam s njom?

- Bio bih vam vrlo zahvalan.

- Izvolite, odmah ću vas predstaviti! Stanka veselo pođe prema barunici i upozna je s grofom Erdödyjem, samo da prekine ljubazan razgovor s Meškom.

Mladi grof Nikica Erdödy bio je visok, lijep mladić s plavim očima i plavim brčićima. Nosio je vlasulju i pariški krojeno odijelo, kao i neki drugi velikaši. Govorio je francuski i njemački. Mnogo je putovao po inozemstvu.

- Vašega supruga poznajem vrlo dobro - reče mladi Erdödy barunici.

- Prijatelj baruna Lehotskog, pisac Levicky, dolazi svake godine na imanje moga oca. Ljetos je, međutim, u tamnici zbog sumnje da je s vašim suprugom sudjelovao u zavjeri.

Stanka je motrila barunicu i pričinilo joj se da je riječi mladoga grofa nisu obradovale. Ona se, doduše, smiješila, ali lice joj se promijenilo i kao da je njena ružičasta boja izblijedila.

- Da, jadan čovjek! - primijeti. - I on je dopao tamnice! No za domovinu valja da se trpi, pa će i to lako podnijeti.

- Kao što vidim, barunica je Poljakinja dušom i tijelom, kao i gospodin barun. Dostojna supruga poljskoga rodoljuba! Stanka je primijetila da barunica Lehotska nastoji razgovor svrnuti na nešto drugo. To joj je i uspjelo.

Narod se oko njih gurao, natiskujući se k volu. Tomaš je nabrušenom sjekiricom sjekao pečenje na jednake komade i dijelio. Barunica predloži gospodi da pođu kući. Mora se spremiti za večernji ples što ga priređuje veliki župan.

Purgari su se smjerno micali lijepoj barunici i njezinim pratiocima. Oni koji su se već ponapili pozdravljali su podižući vrčeve pune vina.

- Gospodo purgari - vikao je kovač Žugčić - mi smo se slatko najeli i sada još slađe pijemo! Ali mi znamo što se pristoji. Mi znamo što slavimo. Naša Rijeka sada je opet naša, i ako je budemo znali pošteno držati, neće nam je nitko više uzeti.

Iz stotinu grla zaori: »Živio! Živio!« Na jedno bure popeo se debeo gospodin u crnoj hrvatskoj odori.

- Draga moja braćo, purgari zagrebački! Vi ste pokazali da nas da ste sretni što nam se vratila županija. Vi ste to veliko djelo proslavili kako se dolikuje. Mi smo uvijek znali slaviti svoje svetke, jer, braćo purgari, ovo je danas naš svetak. I grad Karlovac je znao što se pristoji. Mi smo došli iz Karlovca da s vama proslavimo ovaj dan. Pozdravljam vas, braćo purgari! Ponovno je zagrmilo klicanje, a govornika su mladi ljudi ponijeli na buretu po Harmici.

Kad je barunica sa svojim nećakom došla kući, zatekla je gradskog suca.

- Što to znači, velecijenjeni gospodine?- upita začuđeno.

- Mislio sam, vaša milosti, da vi ni sa kime ne činite iznimku, pa da vas smijem i ja posjetiti kao i drugi vaši prijatelji - odvrati sudac mrko.

- O, dakako, dragi gospodine! Upravo dolazimo s Harmice. Tamo je veselo!

- Ali je pitanje hoće li tako veselo svršiti. Mlinar Matijak sve nešto hoda oko purgara i nešto im šapće.

- Vi se bojite čovjeka kada šapće? - nasmije se barunica. - A što biste rekli da počne vikati?

- To nije tako pogibeljno. No ja sam došao da vašu milost zamolim za prvi, drugi, sedmi, deveti i jedanaesti večernji ples.

- Nemojte - povikne barunica - vi me kanite sasvim za uzeti!

- Ne, vaša milosti, kanim vas samo spasiti od velike neugodnosti.

- Neugodnosti? Zašto?

- Budete li neprestano plesali s grofom Meškom, naše će vam aristokratkinje praviti na plesu neugodnosti. Tako su se dogovorile.

- Što se njih tiče s kime ja plešem?

- Vi znate o čemu se radi! Meško je ležao u vašoj kući kada je bio ranjen, a ostao je kod vas i kada je već mogao ustati.

Znate da u našem gradu vladaju najstrožiji moralni nazori.

- Ružno je od vas što to govorite, gospodine suče! Zar da ja neprestano čamim posve sama u ovim zidinama? To bi bilo ludo! Ja sam vesele naravi i suprug mi je rekao: »Zabavljaj se i uživaj da mi sačuvaš svoju dragocjenu ćud!« S kim da se zabavljam? Zar sam ja kriva što jedino Meško zalazi k nama? Pa i on ne dolazi k meni, nego k mome nećaku!

- Barunice, kad biste vi znali kako želim da me ljubazno pogledate! Barunice, vi ćete od mene načiniti razbojnika. Ljubomoran sam!

- Vi me, dakle, ljubite?

- Do ludila!

- Ako je istina da me volite, zašto niste dolazili k meni?

- Nisam dolazio zbog Meška. Mrzim ga! Ne primajte njegove posjete!

- Vidite, to je lud prijedlog! Da i ne pogledam Meška, nego da drugujem samo s vama? Kako će ljudi o tome suditi?

- Ja sam sudac i nitko nema prava da vam sudi.

- Ali će brbljati! Ja ću primati u kuću svakoga tko mi ne bude govorio o ljubavi. A vi, gospodine suče - nasmiješi se ona

ljubazno - vi ćete biti moj zaštitnik, prijatelj i savjetnik! Vi ćete me voditi. Povjerit ću vam sve i pitati vas za savjete. Ukratko: vi ćete biti moj idealni prijatelj.

- Barunice!

- Samo idealni, dragi gospodine suče!

- A kad bi vaš suprug umro?

- Kako to mislite,gospodine? - upita barunica zaprepašteno.

- Tako, da slučajno umre, da ga u zatvoru otruju; znate da se to događa svaki dan.

Barunica trgne glavom i pruži sucu ruku:

- Hoćete li da budete iskren i dobar zaštitnik, uvijek i svagdje?

- Kunem vam se svojim zakonima i svojim grobom!

- Dobro! Mi smo se, dakle, sporazumjeli! Prvi, treći i šesti ples plesat ću s vama. I još nešto: nemojte o tome što smo da nas razgovarali nikome pričati, pa ni mome nećaku.

- Nitko živ neće saznati ništa!

U taj čas otvore se vrata.

- Ja sam, tetko! Smijem li ući?

- Smiješ - odvrati barunica istrgnuvši brzo svoju ruku iz sučeve kada ju je on upravo obasuo vrelim poljupcima.

- Došli su ljudi koji traže gospodina suca. Na Harmici se nešto dogodilo. Mlinar Matijak govori na Manduševcu protiv kraljice Marije Terezije.

- Protiv kraljice, on se usuđuje protiv kraljice! - krikne sudac i izleti iz sobe.

Stanka je bila u velikoj neprilici. Čula je posljednje riječi: »... nikome pričati, pa ni mome nećaku«.

- A sada, draga moja, odjenimo se za ples! Obuci najnoviju odoru - reče barunica.

U KRALJEVSKOM DVORU NA DVERCU

Kraljevski dvor na Griču nije vidio slave kakvu je priredio grof Majlath. Od onoga doba kad je posljednji put u njemu boravila okrunjena glava nije dvor bio tako sjajno iskićen.

Grof Majlath bio je bogat i mnogo je putovao po svijetu. Vidio je Beč, Berlin, Pariz i London. Sve što je vidio lijepo prenio je u svoje dvorove i na svoja imanja. Sada je htio da to pokaže.

Velika dvorana za ples pretvorila se u perivoj. U sredini dvorane uzdizala se piramida od crvenog cvijeća, a na vrhu bio je kip Marije Terezije. S piramide spuštali se mali vodopadi, namirisani najfinijim mirisavim vodicama. Zidovi dvorane iskićeni su vijencima koji prikazuju grbove Hrvatske, različite

zapise i banske znakove. Strop je presvučen zelenilom a pod sagovima. U dnu dvorane uzdizao se humak od mahovine iz koje su virile mirisave ciklame. Na tome humku smjestili su se glazbenici. Na počasnom mjestu bio je svileni šator za bana i banicu.

Vrt ispred palače pretvorio je grof u dvoranu, a pojedine sjenice u prave salone. Na podu sagovi, u sredini sjenice lusteri. Stabla omotana tkaninom izgledala su kao pravi stupovi.

Blagovaonicu je dao grof urediti u drvoredu. Stabla su bila presvučena bijelom tkaninom. Od jednoga do drugoga stabla bila je zategnuta isto takva tkanina i stvarala zid, iskićen vijencima i ružama. Sjali su bogati lusteri, bijelili se stolnjaci. Porculansko posude na stolovima bilo je urešeno zlatom i srebrom.

Na cvijećem posutim stepenicama stajahu sluge u francuskim odijelima i dočekivahu goste.

Na svečanost je došla sva aristokracija iz Varaždina i sa svojih imanja.

Gradska gospoda stigoše prva. Gradski sudac u sjajnoj odori od crnog baršuna, gradski asesori, gospoda od magistrata, liječnik Müller i protonotar Branjug s ostalom gospodom. Zatim dođoše plemići u hrvatskim odorama najšarenijih boja, a za njima se redali velikaši koji su se odjenuli u svečane velikaške odore, modre, crvene, zelene i crne boje, urešene svilenim gajtanima, pojasima od zlata, obloženim draguljima, i zlatom okovanim mačevima.

Gospođe velikašice šuštile su u svili, a neke su odjenule baršun.

Svi su gosti bili iznenađeni i očarani sjajem dvora i domišljatošću grofa Majlatha.

Gradski sudac neprestano je stajao kod ulaza i nervozno očekivao barunicu. Svi su već bili na okupu, samo je trebalo da dođe ban i banica. Sudac se bojao da će barunica zakasniti. Odlučio je da je sam uvede u dvoranu i da tako lijepu gospođu zaštiti od velikašica koje su joj htjele pokazati prezir zato što je grof Meško boravio u njenoj kući. Sudac je uživao velik ugled u gradu, i kod purgara i kod velikaša. je znao steći respekt. Umio se prikazati najstrožim moralistom i sucem »ljudske i Božje pravde«, a ujedno je znao imponirati držanjem, pojavom i odijelom. Nije bio lijep, ali pristao. Ukratko, znao je svojim sugrađanima, purgarima i velikašima, uliti počitanje i uvjeriti ih da je otmjen čovjek.

Kad su već svi bili na okupu u cvjetnoj dvorani, stigla je barunica sa svojim nećakom. Sve su se oči uprle u lijepu gospođu, dok su velikašice prestravljene gledale u suca koji je barunicu vodio u sjenicu od bijelih ruža.

Ispod lepeza velikašice su zavidno promatrale haljinu lijepe Katarine. Takvu nije imala nijedna žena u dvorani. Suknja je bila od svijetlozelene jednobojne svile, opšivena volančićima od bijeloga tila i vjenčićima od visibaba. Struk od jednake svile s vezenim visibabama, urešen bijelim tilom i čipkama. Na glavi krasna bijela vlasulja koju je resio dijadem od smaragda i dijamanata.

Haljina je zadivila dvoranu. Barunica osjeti da oči počivaju na njoj. Jednim pogledom potraži grofa Meška, dok je gradski sudac stajao kraj nje i živahno razgovarao naočigled zaprepaštenih velikašica. One su stvorile osnovu kako da lijepoj ženi iskažu negodovanje i otjeraju je sa svečanosti, a sada ju je uzeo u zaštitu gradski sudac. Time je namjera bila uništena.

Stanko je stajao kraj barunice u izvanrednoj blistavoj odori. Djevojke su se okretale za lijepim, mladim i stasitim mladićem koji se sagibao k svojoj tetki dražesno i okretno.

Grofovi Patačić, Meško, Erdödy i ostali velikaši opkolili su svileni šator da dočekaju bana.

U dvorani punoj cvijeća, u sjaju svjetiljaka, šarenile su se svijetle boje i grimiz, blistala je svila i zlato, titrali su dragulji na glavama gospođa i na odorama velikaša. Opojni miris ispunio je topao ljetni zrak.

Znak trube dojavi da se približavaju ban i banica. Župan, grof Majlath, u plavoj odori od baršuna, opšivenoj srebrom i biserjem, izađe na stepenice.

Ban, grof Nadaždi, uđe u crnoj odori s koje je sve blistalo i sjalo. Vodio je banicu u haljini od ružičastoga brokata, opšivenoj draguljima što su visjeli umjesto resa. Na glavi dijadem sličan kruni od dragulja velikih poput lješnjaka; starinski nakit njene porodice. Oko vrata i sve do struka također starinski nakit neprocjenjive vrijednosti.

Ban i banica pođoše na počasna mjesta.

Grof Majlath svečanim govorom uzveliča kraljicu Mariju Tereziju, koja je Hrvatskoj vratila Rijeku. Tada župan pozdravi bana i zahvali mu se što je svojim uplivom privolio kraljicu na taj pravedni čin. Velikaši kliknuše banu buran i oduševljen pozdrav.

Na dani znak glazba umukne, ban i banica krenuše u vrt, a za njima i ostali gosti. Pod hladovinom krasnoga večernjeg

neba, u sjaju svjetiljaka, raspršili se gosti da razgledaju neviđene i nečuvene ljepote što ih je sabrao grof Majlath.

Poslije večere razišli se gosti po sjenicama, udobnim i poetičnim kutićima, dok su plesači otišli u dvoranu da zaplešu.

Barunica je bila okružena svojim starim znancima Patačićem i Meškom, a Nikica Erdödy također se nije maknuo od nje. Dolazili su i drugi velikaši da se upoznaju. Uskoro je lijepa Katarina istisnula sve velikašice i postala središtem večeri.

Poručnik Stanko našao se među kontesama, groficama i barunicama koje su se otimale za njegove poglede. Plesao je kao perce, udvarao kao pravi kavalir, očijukao kao savršeni poručnik. Osobito se oko njega vrzmala barunica Vojnić, gospođa trideset i petih godina, vrlo lijepa i vrlo opasna. Kad je barunica Lehotska opazila da se ona umiljava oko poručnika Stanka, prišapnula je nećaku: »Udvaraj toj ženi!« Stanka je htjela pobuditi pozornost, htjela je da se sviđa i da se o poručniku govori. Zato je mladić marljivo plesao i udvarao. Žene su se gotovo pojagmile za njim.

Dok je poručnik sjedio u malom vrtnom salonu s gospođama pogledao je jednom u perivoj. Trgnuo se i ustao. Kada je sakrio uzbuđenje obeća gospođama da će potražiti gitaru i nešto im zapjevati. Tada pohiti iz sjenice u perivoj da potraži grofa Meška. Našao ga je u baruničinu društvu. Pozove ga neopaženo i bez daha reče:

- Zar niste vidjeli tko je ovdje?

-Tko?

- Grof Keglević!

- Keglević? Ne, to nisam opazio. Gdje je, idemo odmah k njemu!

- Eno ga u društvu grofice Oršić i kontese Elvire!

- Nečuveno, nevjerojatno! Kako se usuđuje doći?

- Kod večere nije bio, očito je došao tek sada.

- Gdje je ostavio Lidiju?

- Možda se s njome vjenčao pa je sada došao da vas iznenadi.

- Pozvat ću ga na odgovornost!

Stanka je zurila u grofa Keglevića i najednom kao da se nečemu dosjetila. Reče sama sebi: »Onaj čovjek u crnom plaštu sasvim odgovara njegovu stasu!«

- Kakav čovjek u crnom plaštu? - upita Meško čuvši poručnikove riječi.

Stanka se smete, problijedi i ušuti.

- Što vi znate o čovjeku u crnom plaštu? - upita Meško presenećeno.

- Recite, to moram znati!
- Ne sada! Moram k svome društvu. Sutra ću vam kazati sve.
- Ne, još danas poslije plesa morate sa mnom kući! Ostat ću ovdje dok Keglević ne bude sam da mogu s njime razgovarati. Napokon ću doznati što je s tetkom Lidijom; je li to moguće da bi on...
- Eno, ide Keglević! Ali s njim su gospođe.
- Ništa, ništa zato! Priđite gospođama, a ja ću razgovarati s njim.

Poručnik priđe groficama, a Meško nagovori Keglevića:

- Tebe dugo nije bilo! Izgledaš dobro. Gdje si bio?
- To bi bila odviše duga pripovijest, a nisam ovlašten da je već danas ispričam.
- Ostaješ li ovdje?
- Ne! Otpratit ću dame kući, a sutra putujem.
- Ne misliš li da si mi dužan mnogošta razjasniti?
- Ako misliš da ti dugujem kakav odgovor, a ti pitaj!
- Gospodine grofe! - pozove grofica Oršić Keglevića.
- Moram s gospođom, oprosti!
- Još danas hoću da s tobom razgovaram!
- Dobro - odvrati Keglević - vratit ću se!

Meško primijeti da je Keglević uzrujan i da je nekoliko puta pogledao dolje u perivoj, kao da nekoga traži.

- Što je? - upita poručnik kad se Keglević udaljio.
- Urekli smo sastanak! Povest ću ga kući, tamo mi mora sve priznati!

Poručnik krene prema glazbenicima da od njih zamoli gitaru. Meško potraži barunicu, ali je više ne nađe na istome mjestu. Bijaše otišla na šetnju perivojem sa sucem, grofom Erdödyjem i najmlađim Draškovićem.

Meško ne pođe za njima već ostane čekati Keglevića. Obuzele su ga neobične misli. Taj Keglević, ne, to ipak nije moguće! Tako miran, bezazlen čovjek da bi bio provalnik?

- Gospodine, vi ste zamišljeni! - reče netko iza njega.

Meško se obazre. Bio je barun Makar.

- Vas danas uopće još nisam vidio, gospodine barune!
- Odviše je gostiju a da biste me mogli zamijetiti! Osim toga, vi ste zabavljeni s lijepom barunicom.
- Zašto me ne istisnete?
- Znate da nisam prijatelj žena i da još uvijek mislim samo na jednu, na lijepu Lidiju. Nije lijepo od vas što je preda mnom sakrivate! Ako nemam nade, tada mi to bar recite.
- Barune, i sam ne znam gdje je!

- Kad bi mi bila bar malo sklona, javila bi se. Ali čini se da je drugi osvojio njeno srce pa se nekamo s njime sklonila da...

Barun nije dovršio. U vrtu je nastala tišina. S maloga balkona začuli su se zvuči gitare. S njima se stopio mekan i neizrecivo topao glas. Razgovor umukne, svila prestade šuštati. Perivojem prođe šapat:

- Poručnik Stanko! Kako lijepo pjeva!

Meško je zapanjen gledao u svoga mladog prijatelja. »Tako čuvstveno može pjevati samo onaj tko ljubi!« pomisli. »Gle, kako je lijep taj dečko, kakve su to u njega melankolične lijepe modre oči, kako lijepo, odviše žensko lice.« Pjesma je čas drhtala, čas uzdisala. Sve su oči gospođa uprte u poručnika, ali on gleda u lijevu stranu vrta. Tamo stoji Meško.

Najednom zadere u tihu pjesmu glas trube. Svi se trgnu. Pjesma umukne, gosti se uskomešaju. Sa svih strana padoše prestrašena pitanja. Truba se oglasi ponovno.

- Što to znači? Truba i treći put prodrma poput muklog jauka topao ljetni zrak.

- Tri puta! To znači nesreću! Što se dogodilo? Gosti su se štrcali i uzbunili. Gospoda prisežnici, asesori, gospoda od magistrata i sudac pohitaše prvi iz perivoja na cestu da čuju što se dogodilo.

- Glas trube čuo se negdje dolje! - uputi Meško goste koji su trčali na ulicu.

- Čujete li veselu buku i viku na Harmici? Tamo trubu nisu ni čuli!

- Eto, opet trubi! To je užasno. Možda netko traži pomoć?

- Jeste li čuli? Sada se jasno razabire. Glas trube dolazi onim pravcem, od Kamenitih vrata - reče Meško. - Ja ću pogledati!

Netko se brzo uspinjao stepenicama. Gospoda koja ostadoše na cesti pohitaše do ograde da pogledaju tko dolazi. Ugledaše nekoga čovjeka s magistrata.

- Što se dogodilo?

- Ubili čovjeka! - vikne usopljeni službenik.

- Koga i zašto?

- Niti znam koga niti zašto, ali je očito netko od gospode koja su bila ovdje na zabavi.

Gospođe su se sa strahom ogledale za svojim muževima, braćom, očevima i ljubavnicima. Kada ih mnoge nisu mogle naći, požurile su niz stepenice, dok su drugi pošli prema Kamenitim vratima. Svakoj je ženi zadrhtalo srce nije li možda stradao njen rođak, brat ili ideal njenoga srca.

Nitko nije znao gdje je ubijen čovjek i duga, nepregledna povorka zaokrenula je prema potoku Medveščaku. Zaustavila

se na Krvavom mostu. Zapanjeno su ljudi zurili pod most, gdje je ležao leš umotan u crni plašt.

- Što se dogodilo? Tko ga je ubio? Zašto ga je ubio?

Stotinu pitanja postavila su gospoda u svečanim, sjajnim odorama i gospođe u svili, s draguljima na glavi, što su na mjesečevu svjetlu titrali poput zvijezda. Noćobdija nije mogao odgovoriti. Zureći mutnim očima u ljude, blijed i zaprepašten, trubio je kao da je sam kod mosta.

Meško prvi skoči i pogleda čovjeka što je ležao nepomično zamotan u modri plašt. Kada je opazio taj plašt, zakuca mu srce. Pograbio je tkaninu, otkrio mrtvaca i zagledao mu se u lice.

- Jaoh! - vikne Meško užasnut.

Prestravljen se zagleda u mrtvaca koji je ležao pred njim s probodenim srcem i sivom pergamenom na grudima, na kojoj bijahu tri križa i latinski napis: »Ti si drugi od devetorice koji treba da budu kažnjeni i još sedam drugova poći će za tobom.«

- To je, dakle, drugi! - šapne Meško.

- Tko je mrtvac? - upitali su sa strahom ljudi s mosta.

- Tko je umoreni?

- Grof Icek Keglević! - javi Meško drhtavim glasom.

Poklik užasa izvine se iz usta prisutnih velikašica i velikaša.

Meško je bio blijed.

U međuvremenu su došli Patačić, Oršić, Erdödy, i drugi.

- Sve je navlas jednako! Plašt i napis i tri križa; sve je ona ko kao i kod grofa Mernaya!

Purgari su na obali Medveščaka s tjeskobom promatrali gospodu. Patačić je nekoliko trenutaka tražio nešto u mislima, zatim prisloni usta na uho Makaru, koji je stajao kraj njega, i nešto mu prišapne.

Noćobdiji uzeše trubu. Bio je pripit i prestrašen. Kada su ga pitali što se dogodilo, nije znao reći drugo nego da je našao mrtvaca.

Liječnik Müller ustvrdio je da je grofu srce probodeno iglom. Ranarnik Kurzbach srdito je mjerio liječnika što se pača u njegov posao, a sudac naredi da se mrtvac odnese kući.

Gospoda odvedoše gospođe ponovno na Grič u kraljevski dvor, gdje se čas prije burno slavila slava i pjevala ljubavna pjesma.

Nitko se više nije od srca zabavljao. Velikaši su stajali u grupama i razgovarali, gospođe se zbile u klupko i zastrašeno pričale. Većina se spremala da ode kući.

Grof Majlath nije nikoga zadržavao.

- Eto - reče kućedomaćin Mešku - tako je svršila naša svečanost! Još se nismo naužili veselja što smo nešto dobili, a već moramo plakati jer su nam nešto oteli!

- To nije dobar znak za našu Rijeku - reče barun Kukmica, koji se dotle nije pokazivao među gostima zato što se neprestano zadržavao kod zdjela.

Meško je neprestano šutio i razmišljao. Njega se događaj duboko dojmio. Pozvao je najuže prijatelje da dođu u njegov dvor.

Prigodom odlaska iz kraljevskoga dvora sastali su se barun Makar i grof Meško na izlazu iz vrta. Razgovarali su o strašnom događaju na Krvavom mostu, kad priđe k njima grof Majlath i sasvim zbunjen reče:

- Drago mi je što sam vas našao zajedno. Jedino vama to mogu povjeriti.

- Što vam se dogodilo?

- Okraden sam!

- Kako okradeni? U vašu palaču ne mogu prodrijeti kradljivci - reče Meško.

- Ne! U palači je sve u redu, ali nije ovdje, u dvoru! Kada sam uređivao dvor za današnju svečanost prenio sam ovamo iz palače mnogo dragocjenosti, zlata i dragulja. Kraj svečane dvorane nalazi se jedna manja. U njoj sam spremio krunu s kraljičina kipa i banovu sablju, optočenu draguljima. Bila mu je teška i dao ju je meni da je spremim. Banica je također odložila svoje teške dragulje. I njih sam spremio. Sve je to nestalo!

Pođite, molim vas, sa mnom! Prođoše svečano iskićenom dvoranom i uđoše u pokrajnju sobu. Odatle nije bilo izlaza. Moglo se samo vratiti u veliku dvoranu. Prozor prizemlja bio je otvoren, ali je imao jake rešetke.

- Kradljivac je morao ući iz dvorane, a stvari je morao ne kome spustiti kroz prozor. Na taj način bilo je lako sve odnijeti! - reče Meško.

- Sasvim ispravno! - primijeti Makar.

- Jedino je tako bilo moguće izvesti tu krađu. No kako je kradljivac ušao ovamo iz dvorane da ga nitko nije primijetio?

- Ako je bio među gostima?

- Nemojte, zaboga grofe! - reče Majlath Mešku.

- To su odviše smjele sumnje! Nego, savjetujte mi, molim vas, što da radim. Ne bih se toliko uzrujavao da nije nestao baničin nakit i banova sablja, a oni upravo žele poći kući.

- Valja da mu sve iskreno kažete!

- Molim vas, ne recite nikome ni riječi! Idem k banu, a vi potražite suca i priopćite mu što se dogodilo.

Makar i Meško odoše u vrt da potraže suca.

- Kradljivac se s tim draguljima ne može obogatiti. Ako ih pokuša prodati u Zagrebu, svatko će znati da su ukradeni, a izvan Zagreba nema ih tko kupiti - reče barun.

- Meni se čini da se radi o dobro organiziranoj bandi.

- To je više nego sigurno! Ipak bi se moralo jedanput uhvatiti razbojnike.

- Mislim da se u magistratu ne postupa dovoljno energično. Šuma u kojoj je stradao moj sluga nije do danas istražena. Panduri se ne usuđuju blizu, jer su tamo vještice. Gluposti!

- Vi ne vjerujete u vještice? - upita Makar.

- Ja? Niti sam kada vjerovao, niti ću ikada vjerovati u takve besmislice!

MEŠKO I NJEGOV PRIJATELJ

Meško je odmah poslije toga događaja otišao kući s poručnikom. Probudio je slugu Joška da pripremi sve što je bilo potrebno za gospodu koja će doći. Dok se Meško presvlačio, bio je njegov prijatelj sam.

Stanka osjeti umor. Izmučila ju je cijela zabava, a posebno taj nesretni događaj. Ostane joj ipak zadovoljstvo da je natkrilila barunicu. Lijepa Katarina sjala je ljepotom, ali ona, tobožnji poručnik Stanko, osvojila je makar na nekoliko trenutaka cijelo društvo. Njeno pjevanje slušali su svi. Osjećala je da je nadmašila barunicu i u tom času nije se smatrala poručnikom, već se osjećala ženom koja može nadvladati protivnicu.

Dok je Stanka razmišljala naslonjena na prozor, Meško se obukao i vratio. Upita je:

- Možete li razjasniti taj događaj?

- Još se uvijek ne mogu snaći! Dođe čovjeku da poludi; kako i zašto je do svega toga došlo?

- Moja je pamet odviše slaba da dokučim tu strašnu stvar. Umorstvo grofa Mernaya nije ostavilo velikih posljedica. Neko smo vrijeme razgovarali i razmišljali tko bi mogao biti ubojica, a zatim smo na to zaboravili. Onu pergamenu i grožnju da će ubiti devetoricu držali smo pustom domišljatošću kradljivaca koji su Mernaya orobili. Ali ovo ubojstvo mora potresti i mene, najhladnokrvnijega. Gotovo mi sustaje misao kada se sjetim da sam ga sat prije vidio, da sam razgovarao s njim i da mi je obećao da će se vratiti.

- Je li znao što ćete ga vi pitati i zašto ga pozivate na odgovornost?

- Opazio sam da je bio vrlo uzbuđen i smeten. Govorio sam tako da je morao shvatiti o čemu želim s njim razgovarati. Rekao mi je: »Ako misliš da sam ti dužan kakav odgovor, a ti pitaj!«

- Da nije nesretnik imao na prsima onu sivu pergamenu sa strašnim zapisom, bio bih uvjeren da je njegova smrt Lidijina osveta. Tada bi mi to bilo shvatljivo. No ovako ne mogu naslutiti kome je što skrivio.

- Tako je on tajnu o Lidiji ponio u grob!

- Ako ga je voljela, mora se pojaviti kada čuje za njegovu smrt. No sada mi recite, dragi prijatelju, što je sa čovjekom u crnom plaštu o kojemu ste danas govorili?

- To je strašan doživljaj! - reče poručnik. - Već sam vam davno htio o tome pričati, ali se nisam usudio, zato što o svemu barunica ne bi smjela ništa znati.

- Opet barunica! Zašto da joj pričam takve stvari?

- Slušajte, onaj čas kad vam ispripovijedam što znam, stavio sam na kocku svoj život. Vi ćete, uostalom, to i uvidjeti. Zakleo sam se da ću šutjeti.

- Kome?

- To ne znam!

- Ne znate? To je neshvatljivo!

- Čujte, dakle! Jedne večeri pošao sam na šetnju i zalutao negdje dolje u šumi. Umoran sam legao na travu da se odmorim i dočekam jutro.

Stanka je prešutjela grofu doživljaje u podzemlju i kod Beate, jer joj je barunica strogo naredila da o tome ne priča ni živoj duši. Prešutjela je to tim lakše što događaj nije imao ništa zajedničko sa susretom razbojnika. Morala je, međutim, šutjeti i zato što je s nepoznatom Beatom bila vezana i njena tajna da samo služi kao baruničin nećak.

Ispripovijedala je Mešku kako su kraj nje dok je ležala u travi prošli ljudi u tamnim mantijama, kako su je uhvatili i ponijeli u neku podzemnu komoru; kako su već pripremili nož da ubiju mladoga poručnika i kako ga je spasio neki čovjek u crnom plaštu, simpatičnog glasa. No morao se zakleti da će šutjeti.

Meško je napregnuto slušao, upiljivši oči u svoga mladoga prijatelja. Gutao je njegove riječi i snebivao se. Zatim se udario tri puta po čelu, skočio sa stolca i počeo hodati po sobi.

Kada je poručnik završio pripovijest, Meško se zaustavi pred njim i reče:

- I ja sam vidio čovjeka u crnoj mantiji! Meško ispriča što je doživio u Makarovoj kući.

- Bože moj, tada se obratite Makaru, neka vam on pomogne tražiti čovjeka u crnom plaštu!

- Ne, on mi ne može pomoći. Neću mu ništa kazati. Vi znate što se sve među nama dogodilo. Okrivljujem Makara da je ubio svoju suprugu, ali o tome ću vam pričati drugi put. Recite mi sada, niste li nikada u društvu zamijetili glas sličan glasu čovjeka u crnom plaštu?

- Ne, nikada! No pojava grofa Keglevića podsjećala me na toga čovjeka.

- Nerazumljivo!

- Da nije Keglević bio u kakvoj tajnoj družbi, koja mu se osvetila?

- Ne mogu to ni sa čime dovesti u sklad! Kakva družba, i čemu bi se njemu osvećivala?

- Jedno vam nisam rekao - primijeti poručnik. - Onaj čovjek u crnom plaštu u podzemnoj komori rekao je svojim drugovima da moraju »poslati na drugi svijet« jednoga velikaša. »Ja trebam njegov život, a vi ćete dobiti njegov novac!« rekao je taj strašni čovjek.

- Jednoga velikaša na drugi svijet? To je rekao taj čovjek u crnom plaštu? Pa to se odnosilo na Keglevića!

- Da, to je vjerojatno. Ali znate li, grofe, da sam isprvice mislio kako se to odnosi na vas!

- Kako ste došli na tu misao?

- One noći kada ste mi pričali da vas je netko pozvao pismom da ponesete u šumu bodež pomislio sam na to, i zato sam vas molio da ne pođete.

Meško stade pred prijatelja i pogleda ga pronicavim pogledom u oči. Uhvati ga zatim obim rukama i prodrma.

- Vi ste me silno molili da ostanem. Mislio sam da vam je dosadno samome, a vi ste mi htjeli spasiti život! Koliko ste me zaklinjali, spominjali ste mi, dapače, i barunicu, samo da me zaustavite.

Meško je zašutio, pogledao ponovno prijatelja, privinuo ga k sebi, potapšao po ramenu i rekao mu:

- Tvoja me naklonost, mladiću, dira! Ti si moj dobri, dragi, pobratim! Ne, ti si mladi, mali moj brat! Meško privine prijatelja k sebi i ponovno ga potapša po ramenu. To je bio vrhunac osjećanja što ga je mogao izraziti, i u taj ga je čas izrazio iskrenim toplim riječima što su prodirale iz dubine njegova srca.

Stanka je zaboravila da je poručnik. Osjećala je blizinu Meškovih grudi i njegove ruke na svome ramenu. Slušala je njegove riječi i neko toplo čuvstvo provali nezadrživo. To čuvstvo bijaše želja da položi glavu na njegova prsa i da se na njima isplače; da mu se potuži, da mu prizna kako pod njenom uniformom bije srce žene kojoj je drag njegov život. No osjeti ujedno da se mora svladati, da je u baruničinoj službi i da bi izgubila Meškovo prijateljstvo kada bi znao da nije muškarac, da nije barun ni poručnik, već samo sirota građanska djevojka koju je unajmila lijepa Katarina Lehotska.

Djevojka se svlada, stisne usne i zapovijedi svome siromašnom srcu da ne kuca tako jako, da se umiri i šuti kao što mora i ona šutjeti, kao što mora pritajiti osjećaje i bol.

Stanku obuze vrtoglavica i zamalo je pala.

- Što ti je, prijatelju? - upita Meško zabrinuto.

- Zaboljela me glava! Taj strašan događaj odviše me potresao.

- Sjedi i umiri se! Ti si već proživio strasnije događaje, ta stajao si pred oštricom noža!

Stanka je šutjela i poluotvorenim očima gledala u Meška. Još joj se uvijek maglilo pred očima.

- Ti si odvažno momče! - opet će grof.

- Ali danas sam pio pjenušavo vino, oprostite mi!

- Ništa ti ne opraštam, jer smo pobratimi! Tebi je, doduše, jedva osamnaest, a ja sam prebrodio već dvadeset petu, no mi smo ipak braća, i budeš li ikada u životu trebao prijatelja, savjetnika ili brata, naći ćeš ga u meni.

- Zaista? To je obećanje? - upita Stanka, podigavši glavu s naslona stolca.

- Ti mi obećavaš da me nećeš nikada odbaciti; pa ni onda kad...

- Kad? Izreci dokraja!

- Kad ne bih bio poručnik, kad bih kojom nesrećom izgubio čast, ime, plemstvo; kad bih ostao samo siromašan ljudski stvor?

- Kada bi bio prosjak, i tada bih te zvao prijateljem! Ali zašto me sve to pitaš tako neobičnim glasom? Zašto da izgubiš ime i čast?

- Čovjek nikada nije siguran! Život je mušičav i prevrtljiv.

Neću vječno ostati kod barunice, moram se vratiti u domovinu, a tko zna što me čeka.

- Barunica te neće pustiti od sebe. Ona i ne može ostati bez muške glave koja je brani.

- Ima supruga koji je ljubi i kojega ona ljubi.

- Misliš li da ga zaista ljubi?
- Ona to kaže i ja joj vjerujem! On je vrijedan njezine ljubavi.
- A što bi se dogodilo da se ona zaljubi u drugoga?
- Muž bi ubio i nju i onoga koji bi mu oteo ženu.
- Prava se ljubav ne boji smrti!

Stanka zamalo izgubi dah.

- Ah, dragi moj, čovjek ti je kao Mjesec. U dvadeset osam dana promijeni se četiri puta! No, razgovarat ćemo o tome drugi put, danas imamo važnijih razgovora. Ono što sam ti danas rekao, nemoj zaboraviti na taj strašni dan: Mi ostajemo braća i pobratimi dok živimo! Ti si odvažna a ipak meka duša, ti si tako dobar, tako čist u srcu, tako iskren i pošten da bez tebe ne bih mogao živjeti. Dosada sam mislio da je novac, dobro jelo, kapljica, zdravlje i žena ono što mi treba za život, a sada vidim da mi je potrebna također dobra i poštena duša, kakva je tvoja. No, čuj, dolaze gosti, hajde da ih dočekamo!

SUDBONOSNI DRAGULJ

- Gle, vi ste ovdje, a vaša tetka već odavno sniva slatki san! - reče gradski sudac poručniku kad je s Meškom izašao da pozdravi goste.
- Tetku nisam ni vidio poslije onoga događaja!
- Bio sam tako sretan da je otpratim kući! Poručnik pođe da se pozdravi s ostalim gostima, a Meško zapita suca strogo:
- Vi ste je otpratili?
- Da! Ja, grof Erdödy i njegova sestra. Nemate se pravo ljutiti na mene, dragi Meško! Pitajte grofa Patačića imam li prava da pratim barunicu ili nemam. Na mene je pala kocka! Šest mjeseci uživam neograničeno pravo da osvajam lijepu gospođu, a ostali se moraju odstraniti.
- Znam, ali ja nisam bio prisutan kada se bacala kocka. Mene, dakle, ne obavezuje!
- Ne ljutim se na vas! Vi mi zaista niste opasni!
- Hvala vam, dragi Žigroviću, za to ljubazno priznanje.

Za nekoliko trenutaka sjedoše svi k stolu.

Osim Patačića i suca bili su prisutni grof Erdödy stariji, barun Makar, grof Ivan Oršić, barun Vojnić, protonotar Branjug, dva gradska asesora i jedan plemić kojega je uveo gradski sudac i zamolio Meška da mu oprosti što je poveo svoga dobrog prijatelja Ivana plemenitog Klemenčića.

Bio je to čovjek visok, crnoputan, s dugim crnim brkovima, ponositog držanja, jedan od onih plemića koji se osjećaju ravni velikašima. Društvu nije bila ugodna Klemenčićeva prisutnost.

Nisu ga voljeli upravo zato što se uspoređivao s njima, ali nisu mogli ni htjeli prosvjedovati.

Raspravljalo se o događaju kod Krvavog mosta.

- Kao što vidim, gospodo, radi se o nekoj organiziranoj uroti. Najstrašnije je što ne znamo kakva je to urota, zašto i tko se urotio protiv nas. No, u svakom slučaju radi se o uroti uperenoj protiv velikaša - reče Patačić.

- Bojim se da se radi o osveti kmetova - reče gradski sudac.

- Dosada su napadali velikaše u pobunama, sada su počeli s urotama.

Iznenada progovori Klemenčić:

- Što se kmetova tiče, visokorođena gospodo, ne treba se bojati! Živim među njima i znam kako su raspoloženi prema velikašima. Ima, doduše, velikaša koje mrze, ali oni im pružaju povoda. Većinom su prema vama, gospodo, drukčiji. Ako s kmetom samo malo bolje postupate, lakše diše i mine ga mržnja prema gospodi. Uostalom, i način kako je ubijen Keglević dokazuje da se ne radi o kmetovima. Odakle njima latinski napis? Odakle njima toliko rafiniranosti u organizaciji umorstva?

- Uvjeren sam da su se s kmetovima urotili neki plemići! - reče protonotar Branjug.

- Ako vi, gospodine Klemenčiću, imate kakvih sumnja, molimo vas da nam to kažete.

- Ne, gospodo, plemić neće prljati ruke takvim poslom, vjerujte mi! Žao mi je što gospodin protonotar ima tako loše mišljenje o našem plemstvu. Čemu da se ono osvećuje? Plemstvo ima svoja dobra, svoje povelje, svoj ugled, svoje časti i prava. Možda gdjekoji mrzi pojedinoga velikaša, ali da bi se radilo o općoj mržnji, dapače o uroti protiv devetorice velikaša, ne to ne može biti! Ubojice morate tražiti drugdje, ne među kmetovima i plemićima.

Meško izjavi da vjeruje Klemenčićevim riječima. Velikaši odluče da povedu hajku na urotnike, a sudac obeća da će on i gradski magistrat početi najstrožu istragu.

Razvio se živahan razgovor. Gosti su se razišli po sobama. Stanko izađe na hodnik gdje su visjele velikaške surke i sablje. Prolazeći hodnikom opazi da ispod surki na podu leži veliki dragulj. Brzo se vrati u sobu, prišapne grofu Mešku da izađe i pokaže mu što je našao.

- Gdje si danas vidio takve dragulje?

- Na baničinu vratu!

- Eto jednoga! Što to znači?

- Da lopov mora biti u mojoj kući!

- Jest, sigurno je među nama! Pripazi ovdje da tko ne pokupi dragulj! Šeći gore-dolje hodnikom kao da ti nije dobro, kao da si tobože zbog toga izašao, a ja ću udesiti ostalo.

Meško uđe u sobu. Gosti su još uvijek razgovarali o Kegleviću i o modrom plaštu u koji je bio umotan.

- Samo to ne shvaćam - govorio je Patačić: umotali su ga u onaj modri plašt u koji je bio umotan i nesretni grof Mernay.

Plašt je ukraden s njegova trupla.

- Sjećaš se da je plašt nestao u crkvi sv. Marka, i to nama pred nosom! - podsjeti govornika Meško.

- Predlažem da i Keglevića odnesemo u crkvu sv. Marka i da pazimo na leš. Stražarit ćemo s golim mačevima i da vidimo hoće li plašt ponovno nestati.

- Dobro se sjećam - oglasi se protonotar - da smo vidjeli plašt na odru. Tek što smo izašli i odmah se vratili, a plaštu više nije bilo ni traga! Kao da se rasplinuo!

- Što je s onim bodežom? - upita Makar Meška.

- Da nema neke veze između toga bodeža i ovoga umorstva? Možda su vas, dragi grofe, one večeri htjeli ubiti? Imate li još uvijek bodež?

- Naravno, eno ga! - pokaže Meško stakleni ormar, zaključan velikom bravom.

Svi pogledaše ormar. Kroz staklo se vidio bodež optočen draguljima, zaboden u jastuk od crvenoga baršuna. Plemenitaš Klemenčić pogleda bodež izbliza.

- Lijep je? - zapita barun Makar.

- To je bodež osobite vrsti.

Klemenčić površno odgovori nešto Makaru, pođe prema Mešku i potiho mu reče:

- Grofe, kako da vam to kažem a da se ne uvrijedite, ali ovaj bodež...

- Što je s njim? Recite samo, neću se uvrijediti.

- Bodež je moj!

Meško se trgne.

- Zaista? Odavno tražim vlasnika. Ja sam, naime, bodež našao.

- U Zagorju?

- Ne, ovdje, u Zagrebu.

- Nevjerojatno! Kako je dospio ovamo? Jednoga dana primijetio sam da je iz moje riznice oružja nestao bodež koji je otac dobio na dar od same kraljice. Pogledajte držak, sitnim biserima ispisana su početna slova imena kraljice Marije Terezije.

- Tko vam je uzeo bodež?

- Ne znam!
- Zar bi lopov uzeo samo taj bodež? Sigurno imate i drugih dragocjenosti.
- Već su me nekoliko puta okrali.
- Gospodine, čini mi se da vas poznajem odranije! Niste li vi dolazili u roditeljsku kuću moga oca?
- Ne, nisam!
- Ali dobro poznajete sestru moga oca, Lidiju. Sada se sjećam! Pričala mi je da vas poznaje iz djevojačkog doba.

Klemenčić ušuti, pogleda u zemlju i odvrati tiho:

- Da, poznavao sam je!
- Samo poznavali? Možda ste je poznavali bolje nego drugi?
- Čini se da vi znate.
- Da, znam sve!
- Mnogo niste mogli saznati. Volio sam je, ali nesretna sudbina...
- Ostavimo sudbinu, dragi gospodine. Želio bih s vama o tome razgovarati.
- Izvolite, spreman sam!
- Najprije mi recite gdje je sada Lidija?
- Gdje je? To zaista ne znam!
- Mislim da vi to vrlo dobro znate! Kada ste priznali da je ovaj bodež vaš i da ste voljeli Lidiju, mogli biste priznati i to gdje je ona sada. Ja, naime, znam tko je one noći bio kod nje, tko je izgubio bodež i tko je čovjek koji je prevario Lidiju.
- Vi znate toga čovjeka? Recite mi njegovo ime i ja ću mu suditi!
- Ne, dragi gospodine, ja ću mu suditi! - reče Meško, i pomisli: »Ovaj se umije izvrsno pretvarati!« Zatim se brzo okrene k ostalima i reče:
- Ne biste li, gospodo, pošli malo u vrt? Zora se bijeli, u vrtu je svjež zrak i prekrasno je.
- Hajdemo!

Gosti izađoše u hodnik. Svjetiljke na zidu još su uvijek gorjele, a poručnik je šetao gore-dolje.

- Što radiš ovdje, Stanko? - upita Meško tobože začuđeno.
- Pozlilo mi je pa šećem!
- Gle, a što je to? - upita barun Makar, opazivši na podu pod velikaškim surkama ogroman zeleni dragulj.

»To mi je uspjelo! Ovaj ima dobre oči«, pomisli Meško.

- Nije li to baničin dragulj?
- Pogledajte, gospodine! - upozori Meško gradskoga suca. - Vi znate o čemu se radi, izvolite odmah pretražiti cijelu kuću, pa i nas!

- To je nečuveno! - uzrujano će Patačić. - Valjda nas nećeš dati pretraživati kao lopove?

- Oprosti, dragi Francek, sudac neka pretraži i mene i tebe, i sve nas redom, zatim cijelu moju kuću. Da gospoda budu upućena o čemu se radi, reći ću vam što se dogodilo. Grof Majlath rekao nam je da su mu iz dvora ukrali baničine dragulje, a sada, eto, jedan leži u mojoj kući. Zato nas neka sudac pretraži!

- Da - odvrati Makar - to se mora učiniti!

- U redu - prihvati Patačić - ali molim gospodu da se to ne sazna, bilo bi nam na sramotu! Među gostima nastade duboka šutnja. Svatko je upro pogled u svoga druga, kao da se međusobno pitaju: Valjda nisi ti? Sudac je vrlo ozbiljno shvatio svoju zadaću da pregleda tako ugledne goste. Zauzeo je ozbiljnu pozu, pogledao svakoga redom, kao da ne zna koga bi najprije pregledao.

- Počnite od domaćina! - reče Meško. Sudac mu otkopča surku i izvrne džepove. Pri tom je Meško zbijao šale, ali je ujedno budno pazio na goste da koji od njih ne sakrije dragulje.

- E, dragi Francek - reče Meško Patačiću - sad je red na tebi! Vidiš, ja sam prednjačio dobrim primjerom.

- Tražite, ali molim oprezno, ja sam škakljiv! Velikaši su zbijali šale da bi prikrili uzbuđenost s kojom su očekivali što će otkriti pretraživanje.

Sudac poslije Patačića pregleda redom gradske asesore, zatim Makara. Tada pođe prema Klemenčiću.

- Izvolite! - reče Klemenčić uljudno i podigne ruke.

Sudac otvori kaput, posegnu u džep surke, povuče ruku i podigne niz dragulja.

Velikaši su bili zapanjeni i zagledali su se u Klemenčića. On je također zurio u dragulje.

- Sramota! - vikne barun Vojnić.

- I taj se čovjek usudio doći među nas!

- Oprostite, gospodo - reče sudac žalosnim glasom - ja sam kriv! Ja sam ga doveo ovamo. Bio mi je godinama prijatelj.

- Mogli biste paziti s kime prijateljujete! - plane Meško.

- Gospodo, molim da se dozvoli da i ja nešto kažem - javi se Klemenčić.

- Šutite, vi ovdje više nemate što reći!

- Imam pravo da govorim! - vikne Klemenčić.

- Okrivili ste me i moram se opravdati!

- Opravdati? Zar ćete priseći da dragulji nisu u vašem džepu?

- Maločas je branio plemstvo naduvenim riječima - bjesnio je Oršić. - Ja ponovno kažem da ste svemu krivi vi, plemići! Ne kažem da su svi takvi, ali vi ste sigurno jedan od onih što su podigli na nas ruku.

- Možda je on i skovao urotu?

- Pogledajte ga kako se samo drži mirno i napuhano, kao da se ništa nije dogodilo. Tako se može pretvarati samo pravi zločinac.

- Sramota za cijelo plemstvo! Pred sud s njime!

- Neka se jednom zna tko su ti šljivari što se uspoređuju s nama! Neka kraljica zna kome je dala tolika prava! Eno, i u Banskom vijeću sjede dva plemića, dok ta mjesta pripadaju nama velikašima.

- Molim, gospodo, dozvolite mi riječ opravdanja! - reče ponovno Klemenčić tako da je cijeli hodnik zadrhtao od njegova glasa.

- Ni riječi! - viknu prisutni.

Stara mržnja protiv ponositog plemića provalila je u taj čas tako da se činilo kako će ga velikaši napasti. No Klemenčić je stajao i gledao u njih izazovno mirno.

Kada je Meško Klemenčiću doviknuo da ne može govoriti, on poviče iz svega grla:

- Gospodo velikaši, neću se braniti!

- To vam ne bismo ni savjetovali!

- Dozvolite da vam nešto objasnim!

- Kako ste ukrali dragulje?

- Nisam ih ukrao! Iznenađen sam kako su dospjeli u moj džep!

- Siromah! - viknuše velikaši smijući se ironično.

- Dajem vam plemićku riječ da nisam ukrao ove dragulje! Mogao bih priseći da mi ih je podmetnula neka zločinačka ruka!

- A-a! On sumnjiči? - uzvrpoljiše se velikaši.

- To je kleveta! Nikoga nisam okrivio, ali ponovno kažem da su mi dragulji podmetnuti!

- Tako se izgovaraju svi kod kojih se nađe ukradeni predmet - reče protonotar Branjug.

- Ta vam obrana neće koristiti!

- To je urota, gospodo, koju ste zasnovali protiv mene! - poviče Klemenčić.

- Ali ja se ne dam zastrašiti! Imam za sobom poštenu prošlost, pred sobom pravednost suda, zakona i kraljice!

- Usuđuje se pozivati na kraljicu? Kolike li drskosti!

- Molim vas, gospodine - mirno će i svečano sudac Žigrović - ne spominjite kraljičino ime! Pouzdajte se u pravdu suda, to je najbolje što vam mogu savjetovati.

- Jest, pouzdat ću se u sud! Ali prije svega molim gospodi na suca jedno: Kada je već pretražio nekoliko velikaša i mene, molim ga neka pođe redom u dvorove one gospode koja su ovdje i neka pretraži njihove kuće, da vidimo neće li se naći i preostali dio nakita.

Bura bijesa obori se na Klemenčića. Velikaši i gradski asesori navališe na nj tako da ih je sudac morao zaustaviti da ne dođe do krvi.

- Bezobrazna huljo! On sumnjiči!

- Sumnjičim samo jednoga, onoga koji je ukrao dragulje i podmetnuo ih meni!

- Koga, govorite, koga?

- To je nečuveno! - reče sudac.

- Neka kaže na koga misli! Tko je taj?

- Jeste li pomislili na to da morate dokazati tvrdnju, ili će vas osuditi zbog potvore? - upita sudac.

- Jest, znam! Dokazat ću tvrdnju ili ću si prosvirati kroz glavu tane!

Svi ušutješe. Te riječi kao da su neobično djelovale. Sudac prihvati zgodu i reče:

- A sada molim gospodina Klemenčića da mi preda svoju sablju i oružje što ga ima uza se, te da pođe za mnom.

- Kamo? - upita plemić.

- U zatvor!

Klemenčić skupi crne obrve kao da nešto razmišlja, zatim reče:

- Pokoravam se zakonu, jer znam da će pravedno suditi!

- Gospodine suče - zamoli Meško - ne biste li dozvoli li da s vašim uhapšenikom prije no što ga odvedete progovorim nekoliko riječi u četiri oka? Radi se o mojim obiteljskim stvarima, s kojima je gospodin bio svojedobno u vrlo uskoj vezi.

- Izvolite, ali odgovarate za njega ako pobjegne.

- Prihvaćam odgovornost! - odvrati Meško, otvori jedna vrata i reče Klemenčiću:

- Molim, uđite! Plemić uđe u sobu. Za njim domaćin. Meško priđe pisaćem stolu, otvori ladicu, izvadi pismo i pokaže ga.

- Poznajete li ovo pismo?

- Ne, gospodine!

- Pročitajte ga!

Klemenčić brzo pročita pismo i upre u Meška upitni pogled.

- Netko od vas traži da donesete onaj moj bodež u šumu, i da ga zabodete u stablo!

- Da! Tada se dogodilo da su mi ustrijelili slugu a mene su ranili. Netko me htio domamiti u šumu i ustrijeliti!

- Zašto?

- Govorite kao da ne znate! Gospodine, što se dogodilo one noći u prizemlju ove kuće s Lidijom?

- S Lidijom se nešto dogodilo? Kada je bila kod vas?

Meško osine Klemenčića bijesnim pogledom i odvrati:

- Izvrgavate me ruglu! Kada se pokazujete tako nevještim, podsjetit ću vas na taj događaj. Onaj čovjek koji je izgubio bodež, naime vaš bodež, provalio je u prizemlje moje kuće upravo kad je dolje spavala Lidija. Ona je u tome čovjeku prepoznala svoga zavodnika.

Klemenčić se uhvati za stolac. Mešku se činilo kao da će taj snažan čovjek klonuti na zemlju. Ironično se nasmije i nastavi:

- Ona ga je prepoznala! Stajao je pred njom s bodežom u ruci, a zatim je pobjegao. Putem je izgubio bodež! Eto, sada znate kako sam došao do njega!

- Ali tko je bio taj čovjek? Tko?

- Zacijelo vlasnik bodeža!

- Ja? Gospodine, to je u nebo vapijuća potvora!

- Uvjeren sam da ste vi njen zavodnik!

- Ne, ja to nisam, niti sam ikada znao tko je čovjek koji je zaveo mladu djevojku i ostavio je.

- Vi, naravno, nećete priznati! To je i shvatljivo, budući da se ne radi samo o zavođenju nego i o provali u moj stan i moj ormar, odakle su mi ukradene dragocjenosti.

- Vidim, da je uzaludna svaka obrana!

- Najbolje je, dakle, da sve priznate!

- Nemam što priznati! Stojim pred vama uzdignuta čela, jer se ničega ne bojim! Niti sam zavodnik, niti sam kradljivac! Da sam izgubio bodež ne bih priznao da je moj! Meško se načas smete. Ta ga okolnost razoruža.

- Dragi gospodine Klemenčiću, sve se na svijetu može dogoditi. Ali, vidite, provala kod mene, krađa kod Majlatha, dragulji u vašem džepu; bodež, Lidija, vaša ljubav, sve je to tako bjelodano! Cijeli svijet zna da ste vi nekoć bili siromašan zagorski šljivar, a danas imate dvorac.

- Koji sam privredio radom!

- Ah, radom! Danas nitko ništa ne radi! No, čujte moj prijedlog. Vama ionako nema pomoći, bit ćete strašno osuđeni.

Zamislite kako se kažnjava krađa, provala i zavođenje. Slušajte me: shvaćam vaše stanje, zato priznajte sve o Lidiji!

Recite mi gdje je, a ja ću vam pružiti priliku da izbjegnete sramoti i kazni. Kada mi sve ispričate, dat ću vam pištolj da se ustrijelite. Zadajem vam riječ! Klemenčić podigne glavu i strogo pogleda Meška.

- Život mi zaista nije odviše drag, jer sam mnogo propatio. Da mi dušu tereti sve to čime me okrivljujete, ne bi mi preostalo drugo nego da prihvatim vašu ponudu. No kad nije tako, zahvaljujem!

»Kukavica!« pomisli Meško. »Nema odvažnosti da se ubije! Ili možda ima ortaka i nada se da će ga spasiti?«

- Ne pristajete na ponudu? Dozvolite da vas predam sudu.

Meško otvori vrata. U hodniku su još uvijek stajali velikaši, asesori i gradski sudac.

Klemenčić položi sablju u sučeve ruke i pođe s njim. U tamnicu su ga otpratili asesori i velikaši.

STRAŽA KOD ODRA

Keglevićevo tijelo postavljeno je na odar u sakristiji, kraj velikoga staroga tornja što se priklonio crkvenoj zgradi. Oko mrtvaca stražarili su s golim mačevima Meško, Patačić, Oršić i Stjepan Erdödy. Odlučili su da ostanu kraj odra do jutra. Prisegli su da mrtvaca neće ni trenutka ostaviti na samu.

Htjeli su silom ili milom otkriti tajnu što se sakrivala iza toga umorstva.

Oko šest sati poslije podne dođe u crkvu barun Vojnić s još jednim gospodinom.

- Što je novo? - upita Meško baruna, uvjeren da je donio neku novost.

- Ovo je upravitelj Keglevićevih imanja - reče Vojnić.

- Neka vam priča on!

- Prije osam dana naručio je grof da mu dadem deset tisuća forinti. Rekoh mu kako nije dobra prigoda da saberem tolik novac, budući da nije dobra prođa. On mi odvrati: »Novac trebam za osam dana, makar prodali moj dvor u Zagorju!« Osmi dan bio je jučer. Kada je započela svečanost za tvorio se u svoju sobu i neprestano šetao gore-dolje. Čudio sam se što je tako nemiran. Ušao sam napokon da vidim što radi. Tada mi je rekao: »Odlazim na nekoliko tjedana u svoj lovački dvorac u Maceljsku goru, molim vas da ne dolazite onamo, niti koga šaljite k meni!« Dao sam mu novac. Ostao je u sobi do kasne večeri. Tek kada je u dvoru minula večera pošao je na svečanost.

- Vidjeli ste ga kad je odlazio? - upita Oršić.

- Jest! Bio je od uzbuđenja sasvim crven i nekoliko se puta vratio. Zaboravio je neke sitnice. Nikada ga nisam vidio tako uzrujanoga.

- Sada pitajte upravitelja gdje je novac? - ponukao je prisutne Oršić.

- Nestao je! Kod grofa nije nađen ni novčić!

- Šta-a? - začude se velikaši. - Novac je nestao?

- Nigdje ga ne možemo naći! - reče upravitelj.

- Možda ih nije ni imao uza se?

- Znam sasvim sigurno da je novac ponio!

- Nema druge - reče Erdödy - netko ga je ubio i orobio!

- Trebalo je jučer bolje pregledati Klemenčića! Tko zna nije li on...

- On u svakom slučaju izgleda kao pravi zločinac!

- I pokojni Mernay bio je okraden!

- Mislim da se radi o organiziranoj družbi koja krade, robi i ubija, a ona grožnja o devetorici izmišljena je samo zbog zavaravanja - reče Patačić.

Svršivši razgovor izađu gospoda iz sakristije u crkvu, gdje su ostavili na straži baruna Kukmicu.

- Gdje je Kukmica?

- Valjda nije kukavno pobjegao?

- Kukmica, gdje si? - zovne Meško.

- Ovdje sam! - odvrati tih i drhtav glas.

Svi su se okrenuli prema kutu. Iza stolaca na kojima su prije sjedili bilo je neko klupko umotano u crnu tkaninu. Meško priđe bliže, opipa klupko i osjeti u njemu čovjeka.

- Što je to, zar je poludio?

Stadoše odmatati crnu tkaninu. Iz nje izmili Kukmičino glupo široko lice, ćelava glava, a na vrhu čela nakostriješio se čuperak. Klečao je i s užasom upiljio oči u svoje drugove.

- Koji ti je bijes? - upita ga Vojnić.

- Zar si poludio? Što si radio? Odakle ti ta crna tkanina? Zašto si se umotao?

- Grozno, strašno - promuca barun.

- Iza mrtvaca nešto se pojavilo!

- Što? Buncaš?

- Ne buncam! Netko kao da je lebdio u zraku! Kleknuo sam i počeo moliti. Najednom mi bude pred očima crno. Osjetio sam da me netko prekrio. Tada me nešto zamotalo i bacilo u kut. Čuo sam šušanj i glasove, a ja kao da sam nekamo tonuo.

Meško se nasmije pripovijesti prestrašenoga Kukmice, no toga trenutka ponovno postade ozbiljan. Okrenuo se k odru i skočio viknuvši:

- Gospodo, nestao je modri plašt! Velikaši priđu bliže. Modri plašt je zaista nestao.

- Tri križa! - kliknuše.

Tri križa bila su nacrtana ugljenom.

- Gospodo, ne radi se o običnim razbojnicima! - reče Meško.

- To uopće nisu razbojnici! To je nešto još opasnije!

- Meni je kao da su mi navijestili smrtnu osudu! - reče Vojnić.

U sakristiju dođe crkvenjak i pozove gospodu k župniku. Velikaši izađu. U župnom stanu dočeka ih župnik i otac Anzelmo. Župnik zamoli gospodu da mrtvaca otpreme kući, budući da biskupu nije drago da čovjek koji je ubijen leži u svetištu. U Božjem hramu mogu ležati samo ljudi posve čisti i neporočni.

- A što možete prigovoriti Keglevićevu životu? - upita Patačić.

- Da je živio besprijekorno, ne bi ga sigurno nitko dirao! Očito je bio upleten u nešto nepošteno - reče župnik.

- Govorite s mržnjom! - primijeti Vojnić.

- Ne, gospodo, govorim pravedno!

- Vi odobravate to umorstvo?

- Prečasni gospodin župnik želi samo podsjetiti kako je grof morao negdje nekome nešto skriviti - nadoveže otac Anzelmo.

- Ne! - odgovori Meško. - On nije ništa više ni manje sagriješio nego vi!

- Vaša milost neka ne vrijeđa moj sveti život! - reče Anzelmo mirno, držeći ruke u rukavima i prislonivši ih na prsa.

- Znamo mi kako se živi kod pavlina.

- Otkada je otac Antonije otišao, naš je samostan ponovno posvećeno mjesto.

- A gdje je vaš prijatelj Antonije? Kamo je otišao? Zaista je čudnovato da nam nijednom riječju ne javlja gdje je.

- Ne javlja se, jer to ne može učiniti! Papa ga je zbog razvratnog života osudio da dvije godine boravi u rimskom samostanu, da posti i moli, i tako će odsada naš samostan opet biti samostan a ne krčma.

- Oho! Vi nas kanite vrijeđati? I mi smo bili u toj krčmi!

- Ubuduće nećete imati prilike! Želim živjeti sveto i pobožno, a pijanke su mi odvratne.

- Nemojte, oče Anzelmo! Naš narod kaže: »Tko ne pije, taj je opake ćudi!« - nasmije se Meško.

- A tko će biti gvardijan? - upita Kukmica.

- Otac Anzelmo - odgovori župnik.

- Vi, oče Anzelmo? To je zlo za nas! - reče Meško.

- Vi ste Talijan kojega su ovamo poslali jezuiti da pavline obrati u njihov red i da spasi velikaše iz ruku boga Vinolozića, ali nećete uspjeti!

- Gospodine grofe, uspjet ću! - odvrati Anzelmo.

- Eno vam baruna Makara! Nije li se on okanio pića i razvratnog života? I to samo našim uplivom, jer smo ga mi odgojili!

- Da, to se zaista opaža da je odgojen u jezuitskom kolegiju - nasmije se značajno Meško.

- Pijanke nisu najljepša stvar, ali su uvijek poštenije nego licemjerna pobožnost.

- Vi sumnjate u naš sveti život?

- Dragi moj prečasni oče, vi imate zaista odviše lijepo tijelo i odviše vruću krv da bismo vam vjerovali da ste sveti Alojzije, premda izgledate sveto kao on!

- Nema vam pomoći, dragi Anzelmo - doda Patačić - mi zaista ne vjerujemo u vašu svetost! Ne saslušavši odgovor novoga gvardijana oproste se velikaši i prihvate Patačićev poziv da vinom omame neugodno i teško čuvstvo što ih je obuzelo pri pomisli da ih već sutra može ubiti neka tajanstvena, nepoznata ruka.

Kad su prispjeli na Margaretski trg, gdje je bila palača grofa Patačića, opaze skupinu ljudi kako glasno razgovaraju. Iz mase je stršio uvis neki bijeli stup, koji se uvijek kitio na dan Margarete.

Sve gradske djevojke dolazile bi onamo i rano u zoru, prije izlaska sunca, okitile bi taj stup cvijećem i vijencima, a svaka je na nj objesila i svoj rubac. Ako bi zakasnila, bio je to znak da se neće udati. Oko toga stupa okupili se ljudi i raspravljali. Pred njima su na bijelom stupu bila ugljenom označena tri velika crna križa.

- Pogledajte samo te križeve! - vikne Matijak velikašima. - Vi ste nam donijeli to prokletstvo, samo vi!

Narod se uzbunio i prijeteći gledao u velikaše, dok su neki klečeći molili u strahu pred nečim nepoznatim i moćnim. Meško je razabrao da su ljudi razdraženi, pa zato priđe k Matijaku.

- Ali, prijatelju, prokletstvo se nije svalilo na vas, nego na nas! Eto, nas ubijaju i nama prijete, a ne vama!

- Ovaj stup bio je dosada posvećen. To je stup naših djevojaka, a sada, eto, oskvrnuše ga vještice!

Meško uputi latinski velikaše da umiruju purgare, a poručnika Stanka, za kojega se nitko od ljudi nije brinuo, pošalje po gradskoga suca. Purgari su vikali na velikaše i predbacivali im nesreću, dok im je Meško odgovarao da ih umiri i da spriječi

sukob. U najopasnijem trenutku dođe gradski sudac, i već izdaleka poviče:

- Mir, ljudi! Što vičete? Nije li doba da pođete svojim kućama? Lotršćak je već pozvao čestite ljude na počinak!

Nitko se nije usudio protusloviti sucu. Svi zamuknu i bijesnim pogledima otprate velikaše koji su sa sucem ulazili u Patačićevu kuću.

- Rado bih znao samo to, zašto su ucrtana upravo tri križa? Zašto nije jedan, dva ili devet? Upravo tri! - reče sudac.

- Što će biti ako se ta inkvizicija s križevima nastavi? - upita Patačić.

- Nastavit će se, na to budite pripravni!

- Kako vi to znate?

- Danas sam saslušavao Klemenčića i on mi je rekao: »Neka velikaši paze što rade sa mnom! Moglo bi ih stići još više križeva, koje neće tako lako nositi.«

- Što? Klemenčić? On nam se prijeti?

- Uza sve to što sjedi u tamnici?

- Gospodo - reče Oršić - taj nam je čovjek poručio da ćemo nositi još veće križeve! Ta je grožnja najočitije priznanje! Pazite, dakle! On leži u tamnici, a u crkvi i na Margaretskom stupu našli smo znak triju križeva. To je očita zavjera, bjelodana zavjera! To je djelo neke opasne družbe koja se zaklela da će nas iskorijeniti! Vi znate kako se Klemenčić grozio velikašima i što je sve radio među kmetovima dok ih je bunio protiv nas. Sada ga imamo u ruci, moramo ga prisiliti da sve prizna; ako ne milom, a onda silom.

- Tako je! - odvrati sudac. - Dat ću ga na mučila!

- Ne, to je nasilje! - usprotivio se Meško.

- Sudit ćemo ga najstrože! - reče sudac. - Vi ćete, gospodo, dobiti zadovoljštinu, evo moje sudačke riječi!

U TAMNICI

Poslije Keglevićeva sprovoda sastali su se velikaši kod gradskoga suca da ga pitaju što znači da purgari nisu došli u pogrebnu povorku. Nije došao ni jedan jedini. Na ulicama su se viđale samo sluge, talijanski prodavači i služavke. Inače kao da je sve izumrlo. Sudac je upozorio gospodu da to ne sluti na dobro. Velikaši su otišli. Ostali su samo Meško i barun Makar. Baruna je sudac pozvao na objed, a Meško reče Žigroviću da ima s njime važan razgovor koji, međutim, može čuti i Makar.

- Želim podnijeti prijavu protiv Klemenčića!

- Vi? Protiv Klemenčića? Što govorite? - iznenadi se sudac.

- Da! Radi se o obiteljskoj stvari.

Meško ispriča sve što je razgovarao s Klemenčićem kad je priznao da je bodež njegov i da je volio Lidiju. Ispripovijedao je također događaj one noći s provalnikom i Lidijin bijeg.

- Nečuveno, nevjerojatno! - klicao je sudac sasvim usplahiren.

Kad je Meško rekao da je Lidija nestala i da ju je odveo Klemenčić, Makar skoči, pograbi grofa za ruku i poviče:

- On je odveo Lidiju?

- Da, u to sam uvjeren!

- Zašto mi niste mogli reći gdje je? Znajte da ću je tražiti! Naći ću je živu ili mrtvu!

- Zašto vas tako dira njezina sudbina? - začudi se sudac.

- Ona je jedina žena koja je u meni pobudila osjećaje.

Zbog nje bih pošao k papi da razriješi moj brak i uzeo bih je za ženu.

- Što bi na to kazali jezuiti? - zajedljivo će Meško.

- Oni me samo prisvajaju zato što sam pobožan. Ne, dragi grofe, nemojte se smješkati! Onoga dana kada sam stradao i oženio se, postao sam pobožan i molim Boga da me oslobodi žena, jer su one krive svemu zlu. Ali Lidija je anđeo! Ako je Klemenčić doista učinio to što vi kažete, tada za nj nema dovoljno velike kazne.

- Ne mogu se zakleti da je on krivac, ali zar nije sve dovoljno jasno?

- Grozno, užasno! - zgražao se Makar lomeći ruke od uzbuđenja. - Jest, ja ću je tražiti! To će odsada biti moja životna zadaća. Učinit ću sve, pa makar se morao preodjenuti u kmeta i poći u službu u Klemenčićev dvorac. Moram saznati gdje je sakrio Lidiju!

- Samo ako je nju moguće pronaći? - upadne Meško.

- Što želite time reći?

- Ako ju je ubio?

Sudac i Makar zanijeme. Na licu im se odražavala zabrinutost.

- To bi bilo grozno! - reče nakon kratke šutnje sudac.

- Bila živa ili mrtva, ja ću je naći! - klikne Makar i lupi rukom o stol.

Meško još nikada nije vidio baruna tako uzrujanoga. Sudac pozove Meška da pođe s njim u sudnicu, gdje će Klemenčića odmah saslušati. Meško nagovori suca da iznenade Klemenčića i upute se zajedno u općinski zatvor.

- Gospodine Klemenčiću! - pozove sudac.

Plemić se uspravi i sjedne na slamnjaču.

- Dolazim ovamo da zatražim od vas istinite odgovore!
- Rekao sam već sve što sam imao reći - odvrati Klemenčić. - Molim da me pustite na slobodu.
- Znam da biste vi htjeli na slobodu, ali ne vjerujem da ćete uskoro ugledati sunčano svjetlo.
- Nije dobro da tako naglite, gospodine suče! Moglo bi vam se to osvetiti.
- Kako to mislite?
- Što mislim, to vam zaista neću kazati! Za vas će najbolje biti, ako vam to prešutim.
- Pozivam vas da ustanete i da sa mnom razgovarate kao što dolikuje! Klemenčić ustane, gurne ruke u džepove i okrene se k sucu.
- Uvijek se pokoravam zakonu. Izvolite pitati!
- Pitamo vas gdje je Lidija Meško?
- To bih ja radije znao nego li vi!
- Vi ste je oteli i potajice odveli iz Meškove kuće.
- Lidiju nisam mogao odvesti, jer nisam ni znao da je u dvoru, a niti sam je vidio poslije onoga dana kada mi je u lovu okrenula leđa i odbila moju prošnju.
- Vi ste se, dakle, s njom sastali u lovu kod njezinog oca? - upita Meško. - Bili ste pozvani u lov?
- Nisam!
- Gospodine, vi ste bili pozvani u lov k mojem rođaku, a tada ste udvarali njegovoj kćeri.
- Da, pozivali su me u dvor, ali samo neko vrijeme. Kada je išla u lov Lidija, stari Meško me nije više pozivao, budući da je među nama izbio spor.
- Tako - umiješa se sudac - vi ste s njime bili u svađi?
- Da, i zbog toga je nastala među nama mržnja.
- Kako je nastala ta mržnja? - upita sudac.
- To je obiteljska stvar i ne spada ovamo.
- U ime zakona pozivam vas da mi ispričate istinu!
- Gospodine suče, to vam ne mogu kazati. Radi se o časti jedne žene i želim je zaštititi.

Meško plane i poviče:

- Jest, to je čast moje tetke! Izvolite samo otvoreno sve kazati gospodinu sucu! Ja sam mu povjerio sve, neka te stvari izađu na čistac. Neka se zna da je žena o časti koje se radi moja tetka Lidija. Jest, radi se o časti moje tetke, koju ste vi zaveli i ostavili! Eto, neka se znade!
- Ne, gospodine, niti sam je zaveo niti ostavio! Ja sam je volio, i to bijaše sva nesreća moga života. Ona me odbila. Žena zbog koje sam se zavadio s vašim djedom nije bila Lidija.

- Gdje ste je sakrili? - upita sudac.
- Sakrio? Zašto?
- Da vas ne preda u ruke pravde i zakona! Da je sada ovdje, mogla bi vam dokazati sve što ste učinili.
- Kad bi bar progovorila njezina usta, bio bih spašen!
- A zašto ne progovore? - reče sudac.
- Ne znam! Možda ne zna što se dogodilo sa mnom, a možda neće založiti svoju riječ za plemića.
- Ne, već zato što ste je vi ubili! - zagrmi sudac.

Klemenčić poskoči prema sucu i iskolači na nj velike crne oči. Sagnuo se k mnogo nižem sugovorniku i povikao:

- Urotili ste se protiv mene! Želite me uništiti! Zašto? Čime sam se ogriješio protiv zakona, vjere, ljudi ili vas? Što sam vam učinio, što hoćete od mene?
- Da priznate svoje zločine! Vi ste svoj imetak stekli krađom i provalama, organizirali ste hajdučku četu protiv velikaša koja ubija i robi; vi crtate po gradu crne križeve! Vi biste možda ta razbojstva prikazali kao da se radi o dusima! Priznajte da ste oteli Lidiju! Ona je vidjela one noći vaše lice i zna da ste vođa razbojničke čete! Priznajte! Vi ste ubili Lidiju!
- Što govorite o Lidiji? Zar ona više nije živa?

Sudac pogleda plemiću u oči i reče:

- Ne! Ona je ubijena! Klemenčić se uspravi kao da ga je pogodio hitac. Nekoliko trenutaka stajao je kao okamenjen, zatim okrene leđa sucu i Mešku i pokrije rukama lice.
- Neće me smesti vaše pretvaranje, gospodine! - reče sudac.
- Izvolite odgovarati na moja pitanja!
- Od ovoga časa ne odgovaram ni na što! - odvrati Klemenčić.
- Činite sa mnom što hoćete! Sudac postavi nekoliko pitanja, ali Klemenčić ne odgovori. Tada sudac pozove Meška i obojica izađu na hodnik. Sudac Žigrović pozove tamničara krvnika i nešto mu tiho reče. Krvnik pozove pandure i oni uđoše u tamnicu.

Klemenčić podigne glavu.

- Što želite od mene? Ostavite me na miru!

Tamničar namigne pandurima i svi se zajedno bace na zatvorenika.

- Mučiti me kanite, nitkovi?
- Sada si u mojim rukama! - zaprijeti krvnik. - Ili ćeš priznati ili ću ti iščačkati krv ispod nokata!
- Ostavite me, jer ću vas sve razderati!
- Lopov, još i prijeti! Udari! - zapovijedi tamničar pandurima.

Za tren oka Klemenčić je bio vezan. Tamničar uze kliješta. Zatvorenik problijedi. Krvnik mu stade kliještima drobiti prste, jedan po jedan. Ispod Klemenčićevih nokata brizne krv.

Ni jedan uzdah nije se čuo iz plemićevih usta. To razjari krvnika pa odbaci kliješta, uze lojanicu, zapali je i podmetne plamičak pod Klemenčićeve dlanove. Lice se iznakazilo, oči iskočile, usta su se nakrivila, a po čelu se prosule debele kapi znoja. Tada se odjednom nadnaravnom snagom Klemenčić uspravi gornjim dijelom tijela i tamničar pade s njegovih prsiju. Poput bjesomučnika stade zatvorenik trgati s okrvavljenih ruku spone. Krv je brizgala.

Otvore se vrata i u tamnicu uđe grof Meško.

- Evo što ste uradili od mene!

Klemenčić pruži prema Mešku strašno izmrcvarene ruke s kojih je pokidano meso a dlanovi su bili opečeni.

- Pogledajte! Hoće da mi izrežu živo meso, da me živoga isprže; stavljaju me na muke, jer hoće da priznam ono što nisam učinio!

- Ne znam što se dogodilo - reče Meško postiđen i uzrujan. Zatim naredi mučiteljima da izađu.

- Neka me ubiju odmah, živ se ne dam sjeći i pržiti!

Kad je Meško vidio izmrcvarena plemića, osjeti da nije učinio dobro što nije prosvjedovao.

- Nastojat ću da vam se pošalje ranarnik, umirite se!

- Da se umirim? Zašto? Kako? Više mi ni do čega nije stalo, poubijat ću sve oko sebe! Neka me nitko ne dotakne, jer dok je u meni života svakoga ću raskomadati, razderati na komadiće! Vi, Jurica Meško, vi ste pomogli da dođe do ovoga! Vi ste im rekli za Lidiju! Vi ste bacili na mene sumnju da sam je ubio! Njezina smrt ubija, eto, mene!

- Priznajete da je mrtva?

- Vi ste mi to sami rekli!

- Sada smo sami - šapne Meško. - Shvaćam vaše stanje, shvaćam da ste sve to mogli učiniti, tko zna kakve su vas prilike nagnale. Šutjet ću, dajem vam časnu riječ, no recite mi zašto ste sve to učinili, odakle oni križevi i zašto se osvećujete velikašima?

- Još uvijek držite da sam ja taj zločinac?

- U to sam duboko uvjeren! Recite mi, dakle! Nitko živ neće za to saznati.

Klemenčić namršti čelo. Jurica Meško je napeto čekao odgovor. Činilo mu se da plemić razmišlja da li da se oda ili ne. Klemenčić je odviše dugo razmišljao.

- Odlučite se! Znam da vas je Lidija voljela i zbog nje ću vam sve oprostiti.

- Mene je voljela? Mene? Odakle to znate?

- Sama mi je rekla!

- Mene je voljela! Ne, to vam ne mogu vjerovati. Je li vam govorila o meni?

- Jest, ispričala mi je sve što se dogodilo.

- Ona da vam je to rekla? To nije moguće! Nikada nije mogla reći da je voljela Klemenčića.

- Ime nije spomenula, ali je ispričala kako i danas voli čovjeka koji ju je zaveo i kako ga je prepoznala u onom provalniku. Obećala mi je da će mi reći njegovo ime sutradan, no sutradan je već bila iščeznula. A taj provalnik izgubio je bodež koji pripada vama.

Klemenčić se čudno promijenio. Bijes mu iščeznu s lica, a umjesto njega pojavi se bol.

Meško primijeti da je došao pravi trenutak. Plemića je svladala slabost i bar će mu nešto priznati. Sagnuo se prema Klemenčiću i prišapnuo mu:

- Poštujem vašu žalost. Znam da vam je sada žao. Mogli ste se u nju pouzdati, ona vas ne bi nikada odala, odviše vas je voljela.

Klemenčić kao da nije ništa čuo, kao da ništa ne vidi i ništa ne zna. Meško se sagnuo još bliže i govorio mu još toplije:

- Naslućujem uzrok vaše osvete. U kući moga djeda nešto se dogodilo i otada niste smjeli više u njegov dvor. Tko nije smio u Meškov dvor, prezirali su ga i ostali velikaši. Sada to shvaćam. Otada ste bili omraženi.

Klemenčić ne odgovori. Ležao je mirno, ukočeno, apatično, kao da mu više nije ni do čega. Meško ustade.

»Dakle, to je uzrok! Zar sam pogodio? On nije prosvjedovao, on šuti - i priznaje. Zbog žene on se osvećuje, ubija i ugrožava nas križevima.« Meško pogleda Klemenčiću u oči što su bolno i sumorno gledale u tamu nad sobom. Svjetiljka na stolu obasula je blijedim svjetlom njegovo krvavo i umorno lice.

»Tko zna koliko je taj čovjek pretrpio boli, koliko poniženja, kada se odlučio na tako strašnu osvetu.« Meško osjeti sućut prema čovjeku što je pred njim ležao okovanih nogu i ruku. Morao je sam sebi priznati da mu je taj nesretnik uza sve zločine postao simpatičan, da ga nešto k njemu privlači i da bi ga najradije spasio i pustio da pobjegne.

»Ne, ne! Ubojicu i osvetnika mogao bih spasiti, ali kradljivca? Iz osvete se može ubiti, ali nipošto krasti, a on je ipak krao.« Mešku se vrati prijašnji osjećaj ogorčenja prema Klemenčiću.

Sjeti se one večeri kada je s poručnikom sjedio na balkonu i kako ga je pogodilo tane iz puške.

»Nije li to bila njegova osveta? Na meni se htio osvetiti mome djedu.« Meško se ponovno sagne prema Klemenčiću i upita ga glasno:

- Recite mi, zašto ste me htjeli one večeri kod barunice ustrijeliti?

Klemenčić se trgne kao da ga je tek tada primijetio, uspravi se i odgovori muklo i izmučeno:

- Ostavite me, neću odgovarati! Ako imate ljudskoga osjećaja, pošaljite mi malo vode da operem ruke od krvi.

Meško potraži suca.

- Vi ste pobjegli, gospodine suče! - reče kada je stigao u njegovu pisarnicu. - Teško vam je slušati mučenje? Molim vas, obustavite to i pošaljite mu ranarnika.

- Vi se odjednom vrlo toplo zauzimate za ubojicu.

- Dragi gospodine suče, bio on ubojica kakav mu drago, možemo ga objesiti, ali ne mrcvariti. To ne dopuštaju ljudski osjećaji.

- Odredit ću što mora da bude.

Sudac dade pozvati ranarnika i naloži mu da pođe u tamnicu i pregleda Klemenčića. Meško ode za njim. Ranarnik Emerich Kurzbach pregleda Klemenčiću ruke i reče Mešku njemački:

- Taj će imati brazgotine dok bude živ!

- Ali ću još uvijek moći zadaviti hulju koja bi me napala! - doda Klemenčić.

Kurzbach nije očekivao da Klemenčić zna njemački, pa se smete i ušuti.

- Prestrašite suca, gospodine ranarniče, da su rane mnogo teže - prišapne Meško Kurzbachu latinski. - Pohađajte uhapšenika dok mu rane ne zacijele, ja ću vas platiti.

- Drage volje! - odvrati Nijemac vrlo ljubazno kada je čuo da će biti nagrađen.

- Iskreno vas žalim! - reče Meško Klemenčiću koji je ležao na slamnjači. - Ako me ustrebate, recite ranarniku. Pobrinut ću se da vas ostave na miru i da vas nitko ne dotakne.

Klemenčić ne odgovori. Meško ode. Ranarnik poče prati i povezivati plemiću rane.

U MREŽI LJUBAVI

Te večeri našao se Jurica Meško ponovno kod svoga prijatelja Stanka i sve mu ispripovijedao. Nakon večere, dok su šetali vrtom pred baruničinim dvorcem, Meško reče:

- Tražit ću od tebe nešto ružno, nešto što ćeš mi zamjeriti.
- Nipošto, reci što želiš?
- Učini mi uslugu, prvu za koju te molim. Barunica je rekla da će doći za nama u vrt. Ostavi me s njom na samu, i to dugo.

Poručnik nije odgovorio. Sagnuo se i ubrao cvijet.

- Nisam li pogodio da ćeš mi zamjeriti?
- Da ti zamjerim takvu sitnicu? Zašto da ne razgovaraš s njom na samu?
- Htio bih joj reći nešto važno.

Kuća koju je barunica unajmila od baruna Makara, i u kojoj je sasvim sama stanovala, bila je na granici šumice i Griča. S jedne strane spustilo se brdo u dolinu, s druge je bilo dvorište opasano zidom. Zgrada je imala tri krila. Srednje je bilo izbočeno, te se iz njega izlazilo u vrt. U sredini vrta bio je bunar s velikim kolom. Donji dio bio je od kamena, a nad njim se rasprostro drven krov. Sve je obraslo gustim bršljanom.

Oko bunara Meško je često šetao sa svojim prijateljem pa tako i danas. Prozori su dvora rasvijetljeni, a nad vrtom prosula se mjesečina.

- Čuješ li? Ona silazi stepenicama - tiho će on. - Idi, reći ću joj da si otišao po gitaru.

Stanka pođe desnom stranom, dok je s lijeva dolazila barunica. Oko nje je šuštala odjeća. Meško je dočeka ne maknuvši se s mjesta.

- Vi ste sami? - upita ga ona toplim glasom.
- Stanko je otišao po gitaru, a ja ovdje kraj zdenca sanjarim.
- Sanjarite? Ha-ha-ha! O čemu to sanjari vaša milost? - upita kroz smijeh barunica.
- Eto, mislim o tome kako neprestano grabimo vodu iz bunara, i uvijek je pun! Kad bi tako neiscrpiva bila ženska ljubav!
- Oho! Razmišljate o ženskoj ljubavi? Tome se nisam nadala!
- Ni ja se, barunice, nisam tome nadao. Zaljubljen sam!
- Vi? Jurica Meško? Nevjerojatno! U koga?
- U vas, barunice! Barunica je gledala preda se i šutjela.

Iza barunice i Meška bio je sakriven u zelenom bršljanu Stanko. Svaka riječ zabadala se ravno u djevojčino srce.

Meško je čekao baruničin odgovor. Ona je nekoliko trenutaka stajala pognuta, zatim mirno i odvažno odgovori:

- Gospodine, što da mislim o muškarcu koji udatoj ženi govori o ljubavi?
- Da je njegova ljubav velika!

Barunica Lehotska pogleda krasnim crnim očima vrlo strogo i doda:

- Ali i to da vrlo slabo cijeni krijepost dotične gospođe.

Iznenađeni Meško zašuti.

- Vidite, vi to sami potvrđujete šutnjom - naglasi ona.

- Gospođo barunice, zaista nisam razmišljao o tome hoću li vas uvrijediti. Ja sam samo osjećao da osjećaje dulje ne mogu tajiti. Možete me ovaj čas protjerati iz vaše kuće, no ja vas ipak ljubim!

- Prema tome, moramo se rastati!

- Rastati? Zašto? Vi me prezirete?

- Ne, nipošto, ne prezirem vas!

- Čovjek zaista mora da je osobito sretan kad sazna da ga žena koju on voli ne prezire.

- Zajedljivi ste, a to je vrlo negalantno!

Barunica htjede otići, no Meško uhvati njene ruke i strastveno nastavi:

- Ali, barunice, ne tražim od vas da me uvjeravate kako me poštujete. Želim samo znati da li me volite. Strepim dok gledam vaša slatka usta, strepim od užasa da ćete mi reći: »Ne!«

- Nemam prava da vam bilo što kažem. Ja sam žena drugoga! Nekoliko trenutaka šutjelo je oboje, zatim Meško ponovno šapne:

- A da niste žena drugoga?

- Pustite me, ne smijem, voljela sam svoga supruga!

- A sada? Sada ga više ne volite? - drhtavo će Meško i stisne joj ruke.

- Ne volim ga više!

Meško privuče barunicu k sebi i htjede je kao pomaman privinuti na grudi, ali se ona otme.

- Supruga ipak neću prevariti!

Meško spusti ruke i sjedne na rub bunara, nasloni oba lakta na koljena i položi glavu među dlanove.

Katarina Lehotska stajala je kraj njega i promatrala ga, a onda će tiho:

- Zaboravite me! Više se nećemo vidjeti!

- Što to znači? Kamo odlazite?

- Idem u Krakov.

- Zato što vas ljubim? Vi ste to i ranije znali?

- Osjećala sam. Slutila sam.

- Tada i vi mene volite! Ako ste osjećali moju ljubav, vaše se srce odazvalo mojemu. Zar bi bilo pametno da se silom otmemo sreći koja nam se nudi?

- Ne bi bilo pošteno! Neću biti preljubnica!

- O našoj sreći neće nitko ništa saznati, sakrivat ćemo je i čuvati kao škrtac svoje blago.

- Gospodine, želim biti iskrena. Jest, ostala sam hladna prema svima koji su me obasipali ljubavlju. Bila sam jaka, jer nije trebalo da se borim. Nijedan mi nije bio opasan, osim vas! Ne, ne smijete doći bliže, ostanite gdje stojite sada. Jedino protiv vas morala sam se boriti dan i noć, morala sam bježati na ladanje. Kada dođoh kući na svoj užas našla sam vas u stanu. Nisam znala što da uradim. Borila sam se, korila se, prezirala samu sebe - uzalud! Nisam se mogla oteti nasilju svoga srca, bila sam svladana. No, što nisam mogla postići ja, učinili ste vi!

- Ne shvaćam što to znači.

- Uzalud sam se borila da ubijem osjećaj koji se rađao u mome srcu. Sada ste ga vi ubili sami!

- Ja? Čime? Kako?

- Maločas ste mi ponudili sreću da vam budem ljubavnica.

Meško se osjećao potištenim, osramoćenim i poraženim.

Kao kakav odbijeni dječak zagledao se u lijepu ženu što je stajala pred njim razgaljenog prekrasnog vrata na kojemu je počivala lijepa glava.

- Nisam vas htio uvrijediti! Nisam ni o čemu razmišljao; vidim samo neizmjernu sreću koju bismo mogli uživati.

- Ali ja sam vidjela i svoje poštenje! Dragi gospodine, vi ste možda naviknuti da ovako nalazite ljubavnice. Potražite je drugdje, i budite uvjereni da ste me osvijestili.

- Što da sada učinim, što da počnem?

- Ništa! Pođite kući ili u društvo, a ja ću u svoju domovinu; razočarana ali poštena.

- Ja sam luđak, govorio sam budalaštine! Zar mi to ne možete oprostiti?

- Ne! Vi ste bili vični podržavati odnošaje. To je, napokon, razumljivo. No da ste me zaista voljeli ne biste mi to nikada rekli dok sam žena drugome, ili to makar ne biste izjavili onako kako jeste.

- Priznajem, pogriješio sam, ali nehotice.

- Recite mi iskreno, da li biste govorili kao što govorite da sam udovica?

Meško se zamisli i zatim odvrati:

- Jest, barunice, govorio bih vam kao i sada, samo što bi možda sve drukčije svršilo.

- Ne, mi ćemo se rastati! - reče ona i ode.

Meško je ostao naslonjen na bunar.

Dok je razmišljao o svemu što se dogodilo primijeti kako mu u susret dolazi poručnik. Stanka je čula čitav razgovor i to ju je potreslo do dna duše.

- Znate li što sam odlučila? - reče Katarina Lehotska kada su poručnik i Meško ušli u sobu.

- Priredit ću oproštajnu večeru i otputovati u Krakov. Hoćeš li i ti sa mnom? - upita poručnika.

- Naravno! Siromah ujak, treba da ga utješiš. Znaš kako te on obožava.

- Samo ako se ne ljuti na mene što ga već nisam posjetila. Na kraju će posumnjati.

- On vrlo dobro zna da si ti poštena žena i da ćeš se takva uvijek vratiti k njemu.

- To je istina! I kada ga ne bih voljela ostala bih mu vjerna i dobra, jer me zaista volio. Dok su mi drugi udvarali i tražili moju ljepotu, on je tražio moju ljubav, moju dušu i moju ruku. Jesi li ti, Stanko, bio kada zaljubljen?

- Jesam, tetko!

- Što si tražio od svoga ideala, da ti bude ljubavnica ili žena?

- Ništa nisam tražio! Prava i velika ljubav nema zahtjeva.

Barunica obojicu pozove k stolu. Neko su vrijeme pričali o posve običnim stvarima, kada domaćica zamoli Meška:

- Svirajte malo, htjela bih sa Stankom plesati!

Meško sjedne za glasovir i poče svirati, ali bijaše smeten. Plesači su se svaki čas zaustavljali.

- Neka radije svira Stanko, a ja ću plesati - reče Meško.

- Hoću! - reče Stanko pokorivši se prijedlogu za koji nije bio oduševljen.

Stanko zasvira polku a Meško ovije ruke oko tijela lijepe Katarine. Izrezana haljina odavala je ljepotu njenih grudi, mala usta smiješila su se ljupko, a biserni zubi što su diskretno provirivali iza usnica podavali su joj zamaman izgled. Meško ju je sve čvršće privijao k sebi i sve strastvenije plesao. Gotovo mu se maglilo pred očima.

Katarina Lehotska se spusti na divan.

- Stanko, donesi mi lepezu! Ostavila sam je u spavaćoj sobi.

Stanko ustade, otvori drščućom rukom vrata i izađe. Meško pohiti k barunici, uhvati je za ruke i reče:

- Katarino, ne mogu živjeti bez vas! Morate biti slobodni i moji!

- Slobodna i vaša? Ne, dragi, za vas je samo ljubavnica!

- Barunice, nemojte me mučiti! Ako sam se u vrtu nespretno izrazio, ne smijete me osuđivati. Zar sam ja kriv što sam izgubio glavu? Kada se dvoje ljubi, samo se po sebi razumije

da žele živjeti zajedno. Molim vas, oprostite mi što sam govorio ludorije. Morate biti slobodni!

- Kako? Na koji način?

- Ima različitih načina kako da se oslobodite bračnih okova. Izabrat ćemo onaj koji vas može najbrže dovesti u moj naručaj.

- Ako steknem tu slobodu? - upita barunica kao da nije čula posljednje riječi.

- Postat ćete grofica Meško!

Barunica je šutjela. U kutiću usta pojavi joj se smiješak zadovoljstva. Nastojala ga je sakriti ali ga Meško primijeti, sagne se i poljubi je u usta tako čvrsto da je gotovo izgubila dah.

- Grofe, vi se zaboravljate! Još uvijek nisam rekla - da!

- Rekoše mi vaše oči, vaša usta! Znam da me volite! Od ovog časa ja sam vaš zaručnik! Zapovijedajte sa mnom, recite kada ćemo održati svadbu.

- Odviše naglite! Ne vjerujem da me toliko volite.

Promislite samo što će vam reći prijatelji i znanci, kako će svi graknuti na mene. Tuđinka da gospodari u vašem dvoru?

- Na sve to nećemo misliti! Mogu činiti što me volja! Sve ću prebroditi, sve odbaciti, sve pogaziti, za vas, jer ste tako krasni, lijepi i zamamni.

- Nije li to samo časak omame, momenat nesvijesti?

- Nudim vam, evo, svoju ruku i svoje ime! Zadajem vam časnu vjeru da ću to ponoviti uvijek i pred svakim.

- I da nećete prekršiti riječ ako vas pokušaju od mene odvratiti?

- Tako mi časti!

- Dobro! - reče barunica.

- Kada ste me uvjerili da vas je k meni dovela čista ljubav, otkrit ću vam tajnu koju ne zna ni Stanko. Čuvala sam je dosada samo zato da odvratim od sebe muškarce, da se očuvam od ponuda, udvaranja i nasilnika. Pukovnik nije živ!

Meško klikne iznenađeno:

- Nije živ?

- Već mjesec dana. To još ne zna nitko, samo njegovi najbliži ljudi. Eto, pogledajte pismo što sam ga dobila iz Krakova. Htjela sam ljudima zatajiti njegovu smrt, samo da me ostave na miru. Vama to moram reći.

- Znači da se možemo odmah vjenčati!

- Ne, moramo čekati do proljeća. Doznat će se da je barun umro, a ne mogu se odmah udati. Moramo pričekati do proljeća.

- Jedan cjelov čekao bih deset godina, kako ne bih vas čekao nekoliko mjeseci!

Stanka više nije slušala. Pošla je u svoju sobu, zaključala se i bacila na divan. Dogodilo se ono pred čime je drhtala, što je slutila. Morala je napokon sama sebi priznati da voli Meška. Ona se, doduše ničemu nije nadala; znala je da je sirota u baruničinoj službi, da je za Meška poručnik i da o tome ovisi njezina egzistencija. Kad bi on znao tko je ona, bio bi za nju posve izgubljen.

Osjećaj da je sada za nju izgubljeno i prijateljstvo, da više nije Meškov prvi i najbolji prijatelj, teško ju je pogodio. Sjećala se onoga dana kada joj je rekao: »Ti si moj jedini pobratim, jedini moj prijatelj i brat!« Sada je svemu kraj, sada je ona prva! - uzdisala je Stanka.

Djevojka nije mogla dugo ostati sama. Sobarica Ana nesmiljeno je kucala na vrata i ponavljala:

- Barunica vas poziva da dođete dolje! »Sada će me obavijestiti o zarukama!« pomisli Stanka. Razmišljala je nekoliko trenutaka, zatim poravna uniformu, prisili se da bude mirna i siđe u prvi kat.

Barunica reče nećaku da otprati grofa Meška kući.

»Sad ću biti njegov stražar«, pomisli Stanka. »Neka, bar ću biti kraj njega!«

Meško bijaše sretan, ali ni on ni barunica nisu slutili da je njihova sreća slomila srce mlade djevojke koja se sakriva pod suknenom poljskom odorom.

Kada su u dvorcu čavrljali o događajima toga dana, Meško položi Stanku ruku na rame i reče:

- Nešto ću ti kazati, ali znaj da ti time odajem svoju najveću tajnu.

- Onda mi nemoj kazivati!

- Odlučio sam da ti kažem, jer ti si moj brat, moj povjerenik. Sve što mi se desi moram ti reći! Nemiran sam dok ti god ne kažem. Ne znam da li me shvaćaš. Nisam imao braće i sestara, a tako sam ih želio. Tek otkada poznam tebe osjećam da je divno imati brata kojemu možeš reći sve, i svoje krije-posti i svoje grijehe. Dakle, čuj - danas sam se zaručio!

- Ti? Nevjerojatno! S kime?

- S tvojom tetkom!

- A njezin suprug?

- Mrtav je, ali nije htjela da se to sazna. Vjenčat ćemo se u ožujku sljedeće godine, no dotle nitko ne smije saznati za naše zaruke.

- Čemu služi ta tajnovitost?

- Ispočetka sam i ja to pitao barunicu, ali sam uvidio da je u pravu. Zamisli kako bi naše gospođe spletkarile iz zavisti što nisam htio zaručiti nijednu domaću kontesu. Ogorčile bi nam život. Korota se mora održati.

Poručnik ne reče ništa. Meško ga upita:

- Ne veseliš se što ćemo biti u tako bliskom rodu?

- Naravno da se veselim!

- Mislio sam da ćeš mi pasti oko vrata i plesati od radosti što ćemo odsada uvijek biti zajedno.

- Naprotiv, taj će nas brak rastaviti! Odsada će tetka imati tebe a mene više ne treba. Vratit ću se u domovinu.

- Ne! Reći ću joj da te zadrži.

Meško primijeti da njegova vijest nije obradovala prijatelja.

Stanko se oprosti i vrati se kući.

NOĆ KOD LIJEPE NEZNANKE

Kada je Stanka izašla na pustu ulicu mjesec je već razastro svoj srebrni plašt po gričkim krovovima. Stanka prođe mimo svoga stana. Nije mogla ući u kuću one koja joj je ugrabila Meška. Bojala se pogledati u dvorištu zdenac kraj kojega su joj zgazili srce. Očajna i izgubljena krene prema Markovoj crkvi, kad najednom osjeti da netko ide za njom. Bila je žena. Lice joj nije mogla vidjeti. Sva je bila umotana u koprenu. Kada je poručnik stao, žena se obazre na sve strane i priđe mu.

- Gospodine poručniče, oprostite što vas slijedim - reče neznanka.

- Molim, gospođo, izvolite? Da vam ponudim kakvu uslugu? Vi ste sami?

- Da, sama sam, a to mi je vrlo neugodno.

- Izvolite zapovijedati! Kamo da vas otpratim?

- Hvala, naći ću svoj dom, ali vas molim da pođete sa mnom.

Stanka je pošla s nepoznatom ženom. Nije se brinula o tome kamo je vodi i zašto.

Gospođa zaokrene nizbrdo i uđe u jedan vrt. Visoko drveće bacalo je na zemlju guste sjene. Gospođa se skloni u mrak i pokaže kuću.

- Ovo je moja kuća, dođite! Stanki je bilo svejedno kamo ide, samo da ne ulazi u kuću svoje suparnice.

Nepoznata gospođa otvori mala vrata i povede gosta uzanim stepenicama. Neznanka je koračala naprijed, Stanka za njom. U prvom katu nije bilo svjetiljke, ali je mjesečina osvijetlila kutove maloga salona. Stanku obuze znatiželja. Što sve to znači i tko je neznanka? Domaćica zapali svjetiljku. Prvi traci

svjetla padoše na malen prostrt stol pun različitih zagrizaka i pjenušavog vina.

- Kada ste me tako uslužno dopratili kući - oglasi se tajanstvena dama - moram vas malo podvoriti. Izvolite sjesti!

- Smijem li saznati tko se krije pod koprenom? - reče poručnik. Situacija ga stade zanimati.

- Sjednite! - zapovijedi gospođa i natoči dvije čaše vina.

- Neka živi tajna i sretna ljubav!

»Što to znači?« pitala se Stanka.

- Vi nećete piti, gospodine poručniče?

- Ne, i to dotle dok mi ne pokažete lice.

Gospođa je neko vrijeme oklijevala. Kada je skinula ogrtač i koprenu Stanka stade kao ukopana. Pred njom je stajala barunica Vojnić.

- Gospodine poručniče, je li da mi nećete zamjeriti? Mnogošta vam moram ispričati. Sjećate se da smo se upozna li kod grofa Majlatha na svečanosti?

- Tko se ne bi sjećao vas, barunice!

- Od one večeri čekala sam svaki dan priliku da mogu s vama razgovarati. Vi ste jedini muškarac u našem gradu kojemu mogu povjeriti svoju tajnu.

- Pouzdajte se u mene!

- Sjednite ovamo - reče barunica Vojnić i ponudi gostu mjesto kod stola.

Barunica je bila gojazna četrdesetogodišnja žena. Lice punano, naborima ni traga, a usto je umjela tako dobro oličiti lice kao nijedna. Znala je ljubazno razgovarati, a njene sive oči umjele su tako pametno gledati kao da je najpametnija i najozbiljnija žena. Barunice su se svi bojali zato što je imala nečuveno oštar jezik. Svakoga je znala ugristi i ošinuti.

Stanka je sve to znala i sa zanimanjem je očekivala što će joj reći i kakvom će tajnom počastiti gospodina poručnika Gottu.

- Imam već odraslu djecu, ali uza sve to mislim da imam pravo ljubiti i da budem ljubljena. Je li, gospodine poručniče?

- Jeste! Vi ste mladi i lijepi.

- Nemojte mi tako govoriti! Žena je mlada dok ne ocvate!

- Jeste, gospođo barunice, to je i moje mišljenje!

- Dakle, u tome se slažemo, ali čujte dalje. One večeri kad smo se sastali kod grofa Majlatha izgubila sam samu sebe. Više ne znam što radim i kako živim. Neprestano mislim samo na vas! Stanko bi se mogao osjećati sretnim, ali Stanka je bila iznenađena. No poručnik brzo zatomi u sebi ženu.

- Vi me usrećujete, barunice!

- Zaista, dragi moj mladiću? Oh, ja sam sasvim vaša! Barunica pogleda poručnika plamenim pogledom i sagne k njemu glavu. Mladić galantno ustane, uze baruničinu ruku, poljubi je vruće i prošapće:

- Nikada se ne bih usudio da vam kažem koliko sam mislio na vas!

- Oh, zar zaista? Nisam se prevarila kada sam osjećala da ste onu pjesmu pjevali meni! Sjećate se kad ste pjevali na balkonu ljubavnu pjesmu? Svi su gosti gledali samo vas, a gospođe su vas zamalo progutale pogledima. Grofica Erdödy prišagnula mi je: »Evo, gleda ovamo!« I Oršićeve su mislile da gledate njih, ali moja kćer Ružica ima dobre oči. Ona mi je prišapnula: »Vidiš, mamice, gleda ovamo!«

- Jest, mlada je barunica bila u pravu! Onu sam pjesmu pjevao vama! - šaptom će Stanko, drhtavim glasom, jer ona je pjesma bila namijenjena Mešku.

- Čekala sam vas danas u vrtu. Znala sam da ćete šetati s Meškom i htjela sam vas makar vidjeti, a eto kako sam sada sretna! Vi ćete me voljeti, je li, ja se ne varam, vaše mlado srce može neizmjerno voljeti.

- Kad biste vi to samo znali, barunice! - uzdahne poručnik.

- Sada sam, eto, vaša, sasvim vaša! - reče barunica Vojnić i nasloni glavu na poručnikovo rame.

»Što ću, do vraga, s tobom?« pomisli Stanka, ustade i upita zabrinuto:

- A vaš suprug, barunice?

- On spava! Ostavite ga, on je dosadan i nesnosan čovjek. Dajte, moj mali, ispijte čašicu i dođite da malo založite. Odavno već ne jedem s tekom.

Barunica poče poručnika nutkati pjenušavim vinom.

Stanka je bila raspoložena da pije. Osjećala je kako se umiruje njezina ljubavna bol i kako je obuzima veselo i ugodno čuvstvo.

- Oh, ja sam uvijek osjećala da vi niste kao ostali muškarci! - reče barunica.

- Jest, krasna gospođo, zaista nisam kao ostali muškarci.

- Vi ste vjerni i iskreni, zar ne? Vi se nećete ponijeti prema meni kao drugi muževi?

- Ne, to zaista neću, mogu se zakleti! - reče Stanka sjajnih očiju i nasmiješenoga lica.

- Dođite bliže i naslonite glavu na moja ramena!

Poručnik ustane. Soba mu se stala vrtjeti pred očima i zatetura prema barunici. Ona uhvati s obje ruke njegovu glavu

i počne ga cjelivati. Stanko kleči pred njom, a ona ga ljubi i grli.

Poljupci su probudili Stanku.

»Ja sam djevojka!« pomisli ona i sve joj postade smiješno. Pjenušavo vino bilo ju je smutilo, no još je uvijek imala toliko snage da se sabere.

- Ljubite li me? - pitala je barunica poručnika po deseti put.

- Ljubim vas, neizmjerno vas ljubim!

- Hoćete li doći svake noći u ovo doba?

- Hoću, barunice, bit ću sretan da smijem doći!

Barunica obujmi poručnika ugojenim rukama.

- Netko ide! - šapne Stanka.

Barunica Vojnić skoči, gurne poručnika iza zavjese i brzo utrne svjetiljku. Mjesečevo svjetlo nije se dalo utrnuti. Ono je indiskretno odavalo prostrt stol, pjenušavo vino i poručnikov klobuk. Nekoliko trenutaka vladala je tišina, zatim se na vratima pojavi zdepast čovjek. Bio je barun Vojnić.

»Jao«, dahne Stanka, »sada sam zaista u komičnoj situaciji!« Barun je vidio na mjesečini i stol i muški klobuk. Očito je shvatio o čemu se radi.

- Lizeta! - zovne suprugu.

Barunica se ne oglasi. Barun upali svjetiljku i poče hodati po sobi. Stanka sustegne dah. Barun prođe pokraj nje. Ona odahne. Sada će valjda otići. No barun se vrati. Kao da ga je đavo upozorio pođe ravno k zavjesi i povuče je.

Barun i poručnik stajali su nekoliko trenutaka oči u oči.

Kada se pojavila barunica, barun bijesno vikne:

- Dakle, to je, nesretnice, tvoj ljubavnik!

- Gospodin barun Gotta došao je tebi u posjete. Ti si spavao i primila sam ga ja. Htjela sam se s tobom našaliti!

- Gospodine, ondje su vrata! A sutra ćemo se ogledati na oružju!

Uzevši klobuk Stanka izađe iz sobe dugim, odmjerenim koracima. Kada je bila na hodniku potrči niz stepenice. Sama nije znala kako je dospjela na ulicu. Osjećala se, u stvari, izvanredno ugodno. Vino joj je sasvim izliječilo boli i pođe mirno kući. Legla je napola odjevena u krevet.

U deset sati prijepodne probudi se Stanka, brzo se uredi i pođe k svojoj gospodarici. Ispripovijedala joj je sve što se dogodilo prošle noći. Lijepa Katarina se veselila što je barunica Vojnić zapala u tako neugodan položaj.

- Što će se dogoditi? - upita Stanka.

- Ništa, pobit ćeš se! To zaista možeš izvesti, valjda se već znaš dobro mačevati?

- Dok ste bili na ladanju svaki sam se dan mačevala s grofom Meškom.

Stanka je neko vrijeme raspravljala s barunicom, zatim ode k Mešku. Grof je još bio u krevetu kad mu je sluga najavio mladoga poručnika. Meško mu poruči da dođe k njemu. Stanka je časak oklijevala, ali hladnokrvno uđe u sobu.

- Dobro jutro! Ti si još u krevetu? Stidi se!

- Zašto si tako uranio?

- Ja sam ti, dragi moj, prošlu noć proveo kod jedne lijepe gospođe. Uhvatio me njen muž i valja da se pobijemo.

- Zar si poludio? Tko je ta gospođa?

- Barunica Vojnić! Meško sjede u krevetu i pogleda svoga mladog prijatelja.

- Ta ona ima već odraslu kćer!

- Možda, ne znam!

- Dragi moj, ti nisi pri svijesti! Kako si mogao počiniti takvu ludost?

- Pozvala me i pošao sam da se zabavim. Mala zabava!

- I nisi pomislio na posljedice toga čina?

- Kakvog vražjeg čina?

- Valjda nisi kod nje molio krunicu?

- Nisam! Pio sam pjenušac i zamalo sam se napio.

- I sada ne znaš što si sve radio?

- O, to dobro znam! Nisam je ni poljubio!

- To reci barunu Vojniću, on će ti možda vjerovati!

- I ti mi slobodno vjeruj! Bio je to posve nedužan sastanak. Na to mogu priseći!

- Ne bih položio ruku u vatru!

- Dapače, možeš gurnuti u plamen obje ruke! Nisam učinio ništa! S moje strane može to biti samo idealna ljubav.

Poručnik se nasmije punim glasom. Meško ga čudno pogleda. Stanka je još uvijek bila dobre volje. Bili su to odjeci pjenušca.

- Ima li kod tebe pjenušavog vina? - upita Meška.

- Ima. Zašto pitaš?

- Htio bih piti!

- Sada? Ti si poludio! Ne prepoznajem te!

Poručnik se ponovno grohotom nasmije, okrene se nekoliko puta kao zvrk i stade pred Meška kao razuzdano momče.

- Ako me ubije u dvoboju, neka se bar prije još jednom napijem!

- Niti ćeš se tući, niti ćeš dobiti vina! Nekoć si me odvraćao od pića, a sad ti hoćeš da...

Nije dovršio. Sluga najavi nekoga gospodina koji traži mladoga baruna Stanka Gottu.

- Poziva me na dvoboj! - klikne Stanko veselo. - Idem!

Prije no što ga je Meško mogao zaustaviti poručnik otrči niz stepenice. Meško se brzo obuče i pođe k barunici Lehotskoj. Stanka je tada već stajala sa svojim protivnikom u vrtu grofa Patačića. Pjenušavo vino i nesretna ljubav dadoše joj nevjerojatnu odvažnost. Mahala je mačem dok je čekala početak dvoboja, igrala se s njime veselo i gotovo drzovito. No Stanka primijeti da je u vrt ušao i grof Meško. Htio je o nečemu razgovarati s poručnikom, ali mladić prkosno odmahne glavom i ode na svoje mjesto. Meško uzbuđen i ljutit pođe sa svjedocima podalje u vrt.

- Je li viteški poći na dvoboj s dječakom? - ljutio se Meško.

- U svemu nije bilo ničega! - reče grofu Oršiću.

- Tatice, tatice! - vrisne toga trenutka ženski glas. Neka bijela sjena bacila se na Vojnića i nešto mu plačući šaptala.

Svi su radoznalo čekali što će se dogoditi. Barun Vojnić zagrli djevojku, pođe prema poručniku, pruži mu ruku i reče:

- Oprostite, nisam znao! Krivo sam vas sudio. Pružite mi ruku.

Stanko mehanički pruži barunu ruku a da nije znao što sve to znači. Mlada djevojka mu priđe i reče:

- Sve ću vam objasniti! Pružite mi ruku kao da se poznajemo!

Stanko poljubi pruženu ruku. Djevojka s barunom ode. Meško pritrči i zagrli poručnika.

- Čestitam, dobio si zadovoljštinu!

I ostala gospoda rukovaše se sa Stankom i napustiše vrt.

Meško povede prijatelja ispod ruke.

- Tko je ona djevojka? - upita Stanko.

- Kćer baruna Vojnića. Ali što je bilo s njom? Zašto je spriječila dvoboj?

- O tome znam toliko koliko i ti! Međutim, saznat ću. No sada bih malo pjenušca!

- Snebivam se nad tobom! Prije nekoliko mjeseci znao si mene odvratiti od pića, a sada se sam bacaš u pijanke! Što se dogodilo s tobom?

- Ništa! Hoću da uživam! Tko zna kako dugo čovjek živi.

- Vidim da te svladao neugodan osjećaj blizine smrti.

- Naprotiv, veseo sam! Htio bih plesati, vikati i smijati se.

Meško je poveo poručnika najprije k barunici. Ispričao joj je kako je protekao dvoboj i kako je došlo do pomirenja. Barunica se zanimala za aferu barunice Vojnić. Nije je trpjela i bilo joj je drago što je njezin suprug opozvao svoju optužbu.

Poručnik ode da se preodjene. Meško je ostao kod barunice. Govorio joj je o svojoj ljubavi i cjelivao joj ruke, ramena, vrat i lice. Barunica se branila. Brzo je ustala.

- Dragi Jurica, to neću dozvoliti! Nismo još oženjeni!

- Oh, Katarino, dozvoli da ti bar ljubim vrat!

- A da nas zateče Stanko?

- Zašto da on ne zna za naše zaruke? On ti je privržen i pouzdan, besprijekorno je plemenit; on je tako divan dečko!

- Ti ga zaista oduševljeno hvališ! Napokon, on je to i zaslužio, ali ipak mu neću o tome govoriti.

- Okrutna si! - reče Meško i zagrli je.

U taj tren otvore se vrata i Stanka uđe u sobu.

Bila je zaista neugodno iznenađena. Premda je od Meška sve saznala, nije se nadala da će ih naći zagrljene.

Baruničino se lice smrkne. Odgurnula je Meška. Oboje je u neprilici šutjelo, zatim će barunica smiješeći se:

- Ovo ti je budući ujak, dijete moje.

- Tetko, to sam slutio! On je zaljubljen u tebe otkada ga poznajem. A siromah ujak u Krakovu?

Barunica ispriča što se s njime dogodilo i u troje sjednu k ručku.

Stanko bijaše neobično veseo. Pio je pjenušavo vino kao vodu, pjevao i svirao na glasoviru, ludovao je ne pazeći na stroge i ljutite baruničine poglede. Gledao je samo u Meška koji se smijao i uživao u veselju svoga pobratima.

Mladićevo raspoloženje sasvim je poremetilo baruničin i Meškov razgovor.

Veselje prekide sluga donijevši poručniku pismo.

- Odakle? Od koga je pismo?

Barunica bijaše znatiželjna i očito bi omot otvorila sama da u sobi nije bio Meško.

Stanko otvori pismo, pročita ga brzo i uze klobuk.

- Moram odmah otići! Vratit ću se za jedan sat.

- Kamo ideš? - upita barunica. - Valjda smijem saznati?

- Ne, draga tetice, saznat ćeš tek za jedan sat! - odvrati Stanko, istrči iz sobe i dospjevši na ulicu okrene prema samostanu klarisa, obiđe ga, spusti se pod samostanske zidine i okrene lijevo, gdje su se širila krošnjata stabla.

Pod jednim stablom na samotnoj klupi sjedilo je mlado čeljade u bijeloj odjeći i s bijelim šeširićem na lijepoj glavi. Čim se poručnik približio ustade. Stanko joj priđe, pozdravi je i htjede joj pružiti ruku.

- Čekajte, gospodine barune - reče djevojka - ne znam možemo li si pružiti ruke! Ja sam vam jednom danas već dala

ruku, ali samo zbog drugih. Da li vam smijem dati pravu prijateljsku ruku, to ćemo tek vidjeti.

Stanka je iznenađeno promatrala djevojku. Bilo je to pravo djevojče, a glas mu je zvučao ozbiljno i promišljeno kao u tridesetogodišnje žene.

- Da vam se najprije predstavim. Ja sam kćer baruna Vojnića, a zovu me Ružica. Imam šesnaest godina i prvi put sam ušla u društvo onoga dana kad smo slavili pripajanje Rijeke u kraljevskom dvoru. Vi ste se tamo upoznali s mojom majkom, zar ne?

- Da, baroneso - odvrati Stanko mirno.

- Udvarali ste joj kao što mlad čovjek ne bi smio udvarati udatoj gospođi.

- Ne smijem se ispričavati, budući da to od mene traži kavalirska dužnost.

- Vi ste noću prodrli u stan moje majke. Zar je i to tražila od vas kavalirska dužnost?

- Da, zadajem vam časnu vjeru!

- To ne shvaćam! Mislim da se ne šalite i da ćete mi reći istinu.

- Da se sastanete s kakvim mladim čovjekom i da vam on ispriča sve što se desilo vašoj majci, što biste o njemu mislili?

- Da, imate pravo, to ne bi bilo lijepo od njega! Ali recimo da se moja majka hoće ubiti zato što misli da sam ja počinila nešto nepošteno, da li bi taj mladić morao ispričati majci istinu?

- Ako je može uvjeriti da niste učinili ništa nepošteno, tada...

- Možete li me, dakle, uvjeriti da niste bili ljubavnik moje majke?

- Dapače, mogu se zakleti!

Ružica je gledala u poručnika ispitujućim pogledom.

- Dobro, ispričajte mi što se među vama dogodilo.

- Sreo sam vašu majku kad se vraćala od prijateljice.

Slijedio ju je neki sumnjiv čovjek i ona me u strahu zamolila da je otpratim kući. Eto, to je sve!

- A onda? Ušli ste u njezinu sobu?

- Da. Podvorila me jelom i pićem. Pričali smo o nedužnim stvarima.

- Ali zašto vas je sakrila pred ocem

- Gospođice, dopustite da vam ne kažem sve doslovce. No vjerujte, niti sam bio, niti ću biti a niti mogu biti ljubavnik barunice Vojnić! Kunem vam se na to grobom svoje majke!

Ružica je uprla svoje lijepe tamne oči u poručnika i on u tome pogledu pročita jednu jedinu riječ: »Vjerujem!« Nakon kraće šutnje Ružica se uspravi i reče:

- Htjela sam iz vaših usta čuti da ne biste mogli počiniti takvo nedjelo. Drago mi je što se nisam prevarila.

- U čemu?

- U uvjerenju da ne biste mogli počiniti takav nekavalirski i nepošten čin.

- Vi ste mislili tako o meni, a niste sa mnom progovorili nikada ni riječi.

- To je istina, ali vidjela sam vas i slušala na svečanosti kod grofa Majlatha. Činilo mi se da imate plemenito srce kakvo ne pristaje današnjem lakoumnom životu u kojemu se ništa ne osjeća, i u kojemu nikome ništa nije sveto.

- Možda ne zaslužujem vaše pohvale, ali nisam najgore biće na svijetu.

- Mislim da sam svršila i mogla bih se oprostiti s vama.

- Prije negoli odete morao bih vas nešto pitati.

- Izvolite, slušam!

- Smijem li vas pitati što ste rekli ocu? Zašto ste spriječili dvoboj?

- Pitanje je vrlo jednostavno, pa ću vam jednostavno od govoriti. Spriječila sam dvoboj namjerice. Sobarica mi je ispričala sve i odala mi mjesto gdje će se dvoboj održati. Požurila sam i rekla sam ocu da ste se vi one noći uvukli k majci zbog mene, tajno zbog toga što ste znali da moj otac želi da pođem za grofa Ottenfelsa i odbio bi vas. Vi ste, dakle, pridobili majku za našu ljubav. Kada je otac došao, majka vas je sakrila. Prestrašila se njegova gnjeva zbog toga što me obećao drugome. Sada vam je jasno zašto vas je otac zamolio za oproštenje?

- Jest, shvaćam! No zašto ste zapravo htjeli spriječiti dvoboj?

- Mogla bih reći da sam se bojala za oca, no bit ću iskrena, mislili vi o meni što vam je drago. Htjela sam spasiti i oca i vas!

- I mene? Ali niste znali jesam li to zaslužio.

- Osjećala sam to! Mogla sam se prevariti, no slijedila sam glas srca.

Stanka se okrene prema Zagrebačkoj gori. Gora je plamtila u popodnevnom suncu.

- Vas se to neugodno dojmilo - prekine šutnju Ružica. - Umirite se, gospodine barune! Ja sam već napola zaručena, gotovo sasvim zaručena.

Oboje je šutjelo. Tada Ružica odjednom zaplače.

- Gospođice, što je s vama? Zašto plačete? Recite mi iskreno što vas je rastužilo? - upita Stanko.

Djevojka nije odgovarala. Plakala je bolno i grčevito.

- Povjerite mi što vas boli! Možda vas mogu utješiti.

- Zakunite se da me nećete osuditi.

- Kunem vam se, gospođice!

- Nikada još nisam ni sa kime razgovarala tako iskreno kao s vama. Majka je kraj mene otkako živim, ali s njom ne bih mogla razgovarati tako iskreno kao s vama, iako razgovaramo prvi put u životu. Možda me srce ne vara! Prvi put vi djela sam vas kod grofa Majlatha. Obuhvatilo me tada neko osobito čuvstvo i najvoljela bih vas uzeti ispod ruke i reći vam: »Vi ste biće koje sam odavno tražila, s vama ću razgovarati o svemu u čemu me drugi ne shvaćaju.« Bila sam uvjerena da ste zaljubljeni, da volite bolno i nesretno. Onako bolno može pjevati samo nesretan čovjek. U mojoj se duši tada rodila nesretna ljubav, tako žalosna da više nisam mogla pod nositi smijeh i veselu narav svoga budućeg zaručnika. Postaše mi nesnosni i on i moja roditeljska kuća i cijeli život. No sada ne recite da ste i vi na mene mislili, jer biste lagali.

- Nisam to ni kanio reći, a ipak, kako bih bio sretan da mogu na vas misliti! Vi ste mi dragi zbog prostodušne iskrenosti.

- Nesretno ste zaljubljeni? - upita Ružica.

- Jesam, nesretno i beznadno!

- Mi ćemo, dakle, sklopiti savez! Pred ocem ćemo se prikazivati kao da se volimo i da ćemo se uzeti. Prijateljevat ćemo i tješiti se. Je li?

- Jest, gospođice, s veseljem prihvaćam vaš prijedlog. A vaš zaručnik?

- Siromah, on mora otputovati. Rekla sam mu danas otvoreno da volim drugoga i da nikada neću biti njegova.

- On vas voli?

- To je njegova najveća nesreća. Volio me od djetinjstva, a i ja sam ga voljela. No one nesretne večeri, kada sam slušala onu pjesmu, ljubav kao da je nestala. Nije li to čudno i smiješno? A ipak je tako! Ne znam kako se to dogodilo, ali dogodilo se! Tako nenadan preokret, a zašto? Zbog jedne tužne pjesme! Jadni moj zaručnik!

- Hoćete li me upoznati s njim?

- On vas neizmjerno mrzi! Siromah misli da i vi mene volite. Eto, nas troje smo vrlo nesretni, sve troje ljubimo nesretno!

- Nemojte plakati, Ružice, to me boli!

- Isplakat ću se, to mi godi. Ako mi dopustite da se svaki dan isplačem kraj vas, bit će mi mnogo lakše. I Đuro je plakao

kada sam mu rekla što se sa mnom dogodilo. Mogu li tome pomoći? Srcu se ne da zapovijedati!

- Srce je naš najveći gospodar! Ono nas može neizmjerno usrećiti, ali i uništiti cijeli naš život.

- Eto ga, dolazi!

-Tko? Gdje je?

- Eno, ondje, dolazi Đuro!

- Poći ću mu u susret.

Uzanim puteljkom spuštao se mladić srednjega stasa, ljepuškastoga lica i vitkog struka, odjeven u odijelo francuskog kroja. Šešir je nosio u ruci. Ružica je neko vrijeme s njime razgovarala, a on je stajao pred njom oborene glave, kao da je izgubljen. Šutio je i slušao Ružicu, zatim pođe s njom ravno prema poručniku. Ona ih upozna:

- Barun Stanislav Gotta, grof Đuro Ottenfels!

Mladi grof pogleda poručnika ukočenim pogledom. Lice mu bijaše blijedo i izmučeno. Šutio je. Ružica prva prekine muk:

- Vi ste me, Đuro, uhodili?

- Jesam! - odvrati mladić tiho i pokorno.

- Ubuduće to neće biti potrebno! Ne treba da me uhodite, jer se možemo sastajati i u troje.

Grof Ottenfels pogleda ljutito.

- Ružice, to nije moguće! Vi nemate duše!

- Htjela sam samo reći da se nas dvoje, gospodin poručnik i ja, nećemo uzeti. On voli drugu!

- Kako? - začudi se Đuro.

- Vaš je otac pred gostima rekao da majka ništa nije kriva i da ste vas dvoje zaručeni.

Ružica se trgne, pogleda poručnika i opazi da je zastao kao ukopan. To se djevojke bolno dojmilo. Ražalosti se i reče gotovo šaptom:

- Ne bojte se, gospodine poručniče! Obećavam da neću nikada tražiti da zaruke koje su vam tako neugodne iskupite svojom slobodom. Ostat ćemo neko vrijeme za svijet zaručeni, zatim se možemo rastati.

- Ali vi ćete ostati osramoćeni.

- Neće! - upadne u riječ grof Đuro. - Kad god Ružica za želi, mene će uvijek naći!

- Nipošto, neću se udavati! Vidite li samostan klarisa? U nj ću se skloniti da dovršim život! - reče djevojka odlučno.

Svo troje ušuti. Sunce se spuštalo na zapad i zarumenilo mlade ljude koji su stajali neizmjerno nesretni.

- Eto, sunce zalazi - prošapće Ružica. - Nama je već zašlo sunce. Pođimo kući!

Otišli su šuteći. Svatko je bio zabavljen svojim mislima, svojim bolima.

Kod samostana klarisa oproste se i svatko pođe svojim putem.

Stanku je mučila omaglica. Sve što se dogodilo od prošle noći do današnjega zalaza sunca smutilo ju je taj čas posve. Osjetila je da je igra pogibeljna. Mlada, lijepa i iskrena djevojka zaljubila se u nju misleći da je muško. To se duboko dojmilo lažnoga poručnika i sasvim ga osvojilo. Zapekla ga je pomisao da nesretno djevojče mnogo trpi. Stanka nije mogla zaboraviti blijedo i patnjom izmučeno lice Đure Ottenfelsa, što ga je nesretna ljubav učinila toliko simpatičnim.

»Zašto da djevojci tajim tko se sakriva pod ovim odijelom? A barunica? Što će ona reći?« Kada je Stanka vidjela pred sobom stan barunice Lehotske sjeti se ponovno svoje teške boli i zadršće pri pomisli da će lijepu Katarinu opet naći u Meškovu zagrljaju.

Djevojka požuri u prvi kat i nađe ih vesele, sretne, užarenih lica.

- To je trajalo vrlo dugo!

- Obećao si da ćeš doći za jedan sat - ukori Lehotska poručnika.

- Oprosti, tetko, ali drukčije se nije moglo.

- Gdje si bio? - upita Meško.

- Na svojim zarukama!

Grof Meško skoči s divana, a barunica se uhvati za stolicu i pogleda Stanku pogledom u kojemu je bilo pritajenoga smijeha.

- Reci nam bar s kime si se zaručio?

- S kćerkom baruna Vojnića.

- To je krajnja drzovitost! - vikne barunica. - Zar da kći spašava materino poštenje?

- Tetko, neka danas bude sve kako se zbilo! Sirota djevojka nije kriva, nju moramo štedjeti!

- Ne! Te zaruke neću dozvoliti! - ljutito će Lehotska. - Ti si malodoban. Ne, ne! Gospođa barunica Vojnić neka spašava svoju čast sama!

Meško je uzalud pokušavao da umiri barunicu.

PRED OLUJU

Poslije svečanosti na Harmici velikaši su se sastajali svakoga dana kod kojega druga i boravili bi kod njega od poslijepodneva do drugoga jutra. Odlučili su da svi uvijek budu

zajedno, da jedan drugoga ne pusti s vida, kako tajanstveni ubojica ne bi koga ubio. Držali su Klemenčića vođom crne urote, a time što je bio u tamnici nadali su se da je družba izgubila glavnu snagu.

Velikaši su odlučili da se koncentriraju i zato što su opazili kod purgara neko neprijateljstvo. Sluge su donosile svakoga dana u dvorove vijesti o neprijateljskom raspoloženju purgara. Na ulici se također opažao njihov bijes prema velikašima, a kmetovi koji su dolazili u Zagreb odlazili su mrki i gledali su velikaše neprijateljski.

Bila je upravo subota i ljudi su pošli na večernjicu k pavlinima. Kod njih je svake subote bila propovijed koju je uvijek držao gvardijan. Svijet je hrlio na tu propovijed. Poslije večernjice počela bi nedjelja. Više se nije radilo, mladež je šetala ulicama i pogotovu Markovim trgom, a purgarice bi se okupile na vrelu Manduševcu i pričale do zalaska sunca.

Mimo ljudi koji su išli na večernjicu prošli su velikaši. Bio je dogovoren sastanak kod Patačića.

- Eno ih! - reče Matijak. - Umjesto da se pomole, oni odlaze na pijanku!

- Pravo kaže otac Anzelmo, oni su pogani koji će donijeti u našu zemlju nesreću.

Na propovjedaonici se pojavio otac Anzelmo. Lijepo duguljasto lice bilo je blijedo, velike oči zasjenjene kolobarima davale su njegovu izgledu nešto svetačko. Njegova bijela lijepa pojava pričinjala se na propovjedaonici kao da je mladi apostol.

Purgari su pokleknuli svladani počitanjem i strahom što ga je u njima pobudila ta svetačka bijela pojava. Otac Anzelmo raskrili ruke, upre oči u nebo, a usta su se micala kao da šapće molitvu što je ne smije nitko čuti. Nekoliko trenutaka Anzelmo je nijemo gledao u nebo, zatim ustade, prekrsti ruke na prsima i poče govoriti vatreno, oduševljeno kao da želi svaku riječ utisnuti u srce onoga tko je sluša. Govorio je:

- I u našoj zemlji ima bezbožnika koji cijele dane i noći provode u pijanstvu i valjaju se u kaljuži grijeha. Strepite, draga moja braćo, jer nas stiže kazna Božja! Crni dusi spustili su se na naš grad i prijete nam groznom nesrećom. Tri križa na Margaretinu stupu! Što znače ti križevi, braćo? Tri križa objava su strašne kazne! Kazna je velika i strašna, a stići će cijeli grad, kao što je stigla Sodomu i Gomoru, i mi ćemo trpjeti za grijehe te gospode!

Glas oca Anzelma uzdizao se sve više, molio je i drhtao kao da je cijelu dušu predavao molitvi.

Večernjica je minula i purgari izađoše iz crkve. Lica su im bila rumena. Bili su uzbuđeni i razdraženi. Okupljali su se u grupe i raspravljali. Žene su zamorile, skupljale glave i prijetile pesnicama, a djevojke su se skupile u klupko i u nijemom strahu promatrale starije. Kroz samostanski prozor gledalo ih je blijedo lice gvardijana Anzelma, kao da čeka što će se dogoditi.

Dugo su grupe bile na okupu.

Velikaši su se sastali kod Patačića, u njegovu dvoru koji je nekoć bio cistercitski samostan. Bili su na okupu svi. Meško i poručnik stigoše mnogo kasnije od ostalih. Meško je bio kod barunice, kojoj je zalazio svaki dan. Sastajali su se u poručnikovim sobama da zavaraju služinčad. I toga dana bio je Meško kod nje do sumraka, kada je pošao k Patačiću.

Velikaši su se okupili u iskićenoj sjenici oko velikoga i bogato prostrtog stola na kojemu se sjalo najnovije francusko posude, a dvorile su ih sluge u francuskim livrejama.

Patačić je od svih velikaša u svoju kuću uveo najviše francuštine. Kod njega su sva jela bila francuska, a način dvorbe i običaje kod stola donio je ravno iz Pariza. Dapače, i njegove tri sobarice bile su Francuskinje, lijepe, mlade i dražesne. Kada je Meško s poručnikom ušao u dvorac sluge su zatvorile sva vrata, a na kulama i na sve četiri strane dvorca postavio je Patačić svoje vjerne momke na stražu.

U sjenici se uzbuđeno razgovaralo. Gradski sudac pričao je o Klemenčiću kako se udubio u misli, kako neće odgovarati na pitanja, kako neprestano šuti i neće jesti ni piti, kao da se želi ubiti glađu.

- Potanje bi vam o tome mogao pripovijedati Meško - reče sudac. - On je s njim razgovarao na samu, a on ga i protežira.

- Nemojte tako, carissime! - prosvjeduje Meško. - Ne branim ga, ali sam odlučno protiv mučenja.

- Zar si poludio? - navale velikaši. - On nas baca pod Krvavi most, a mi da ga štedimo?

- Suvišno je da od njega što tražimo. Otkrio sam nešto veliko!

- O Klemenčiću? Meško izvadi iz ogrtača neku knjigu i metne je na stol. Velikaši su se okupili oko njega i uprli u nj znatiželjne poglede.

- Razgledao sam danas ormar svoga oca, onaj isti koji je nepoznati provalnik otvorio da bi ukrao zlatni nakit.

Pretražio sam sva pisma i sve knjige što sam ih našao u ormaru, i otkrio sam da je moj djed vodio dnevnik. Bile su

dvije knjige. Jednu je djed već svu ispisao, druguje tek načeo. Prva je knjiga nestala!

- Možda ju je sam uništio?

- Ne, nije je uništio, jer na drugoj knjizi piše ovo: »... i zato ostavljam ove dvije knjige uspomena svojem unuku Jurici da dozna kako mu je djed živio i što je sve u životu morao podnijeti i pretrpjeti...«

- Eto - reče Meško - djed je te knjige namijenio meni.

Otac mi je rekao da je djed ostavio memoare.

- Kamo je dospjela prva knjiga?

- Odmah ću vam kazati! Eto, pogledajte, druga knjiga nastavak je prve. Izvolite pogledati! Na prvoj stranici druge knjige nastavlja djed pripovijedati tragediju svoga života. Slušajte ovaj nastavak: »... Bio je pametan i simpatičan mladić, ali što mu je to koristilo kad je bio samo plemić. Sam se, dakle, ne bi mogao podići. Ja sam ga podigao, ja sam ga uveo u svome dvoru u krug prijatelja velikaša i time sam ga izravnao s nama. Sve mi je to platio razbojnički! On se, doduše, branio da je nije zaveo...«

- Pazite sada na svaku riječ! - upozori Meško i nastavi čitanje:

»... i da nije ničemu kriv. Dapače je tvrdio da nije bio njezin ljubavnik. Kada sam mu pokazao ono pismo, problijedio je i zašutio. Tada ga izbacih iz dvora zauvijek. Nitko nije znao zašto, svi moji prijatelji velikaši pitali su me za uzrok. Bilo je dovoljno da im kažem kako sam ga uhvatio u lopovskom činu. Devet velikaških dvorova zatvorilo je pred njim svoja vrata, devet mojih prijatelja nije ga više gledalo. Prezirali su ga. Kada je htio da mu dadu zadovoljštinu oružjem, sva devetorica zaključiše da nije dostojan zadovoljštine. Tako je Klemenčić zauvijek izgubio čast u našim očima.«

Meško pogleda gospodu. Na njihovim licima odražavalo se iznenađenje i pritajena strava.

- Sada znamo tko je osudio na smrt devetoricu velikaša - reče protonotar.

- Koliko se ja sjećam, kad je Klemenčić bio izbačen iz dvora grofa Meška i kada su velikaši pred njim zatvorili svoje dvorove, bio je siromašan kao crv - reče sudac. - Toga se dobro sjećam! Kasnije se najednom počeo bogatiti. Očito se dao na unosan zanat, a kada je prikupio dovoljno novaca odlučio je da se osveti.

- Još uvijek ne znamo tko će sve slijediti onu dvojicu umorenih. Grof Keglević bio je svakako u kući moga djeda, a grof Mernay također je dolazio k njemu, no spadaju li oni

među tu devetoricu? To nitko ne zna, jer nitko od nas nije bio na konferenciji kod djeda kad je zaključeno da Klemenčiću neće dati zadovoljštinu.

- Bio sam ja! - javi se barun Makar. - I ja sam bio za to da se s Klemenčićem ne borimo. Sjećam se, dapače, vrlo dobro i ostalih. Bio je prisutan i grof Keglević.

- Naš nesretni Icek?

- Da, on. Zatim grof Mernay...

- On je prvi ležao pod mostom.

- Osim toga bio je ondje kaštelan grofa Draškovića, Ivo Erdödy...

- I ja! - reče Vojnić.

- Koliko ste ih nanizali?

- Mernay, Keglević, Ivo Erdödy, kaštelan, Makar, Vojnić...

- Sedmi sam ja, gospodo! - nasmije se Patačić. - I ja spadam među onu devetoricu, i ja sam bio ondje.

- Sad nas ima sedam!

- Osim toga bio je još Đuro Ottenfels stariji - reče Makar.

- Moj otac? - upita mladi Ottenfels.

- Da! - odvrati Makar. - Upravo smo slavili rođendan staroga grofa Meška.

- Da, da, sjećam se - reče Patačić i okrene se k Ottenfelsu. - Bilo je veselo; sada ćete i vi, dragi grofe, platiti za svoga oca!

- Sada smo osmorica. Tko je bio deveti?

- Barun Kukmica!

- J-a? To nije istina! Oprostite, ja nisam bio ondje, to ne stoji! - uzrujao se Kukmica i skočio uvis. Lice mu se zarumenilo, a čuperak na ćelavoj glavi nakostriješio se kao kokotova kruna.

- Da, dragi barune, vi ste bili, to se ne da poreći! Možda ste zaboravili, ali pozitivno znam da ste bili prisutni!

- Varate se! Nikada nisam bio u kući staroga grofa Meška i za sve to uopće nisam znao. Nisam bio prisutan i nipošto me ne miješajte u tu stvar! - uzbuđeno se branio barun. Znoj mu je oblio čelo.

Velikaši se nisu mogli suzdržati od smijeha što ga je komični Kukmica izazvao svojom zdušnom obranom.

- Mislim da Kukmica zaista nije bio onaj dan s nama - reče Patačić.

- Eto, vidite! - klikne presretan Kukmica Makaru.

- Možda je Patačić u pravu. Mislio sam da ste bili zato što bez vas nikad nije prošla nijedna fina večera.

Velikaši su se nasmijali toj šali baruna Makara, no Kukmica se još uvijek branio.

- E, gospodo - ozbiljno će barun Vojnić znamo za osmoricu kojima je suđena smrt pod mostom. Tko je deveti?

- Ja! - reče Meško. - Deveti u tome kolu bio je moj otac! Kako je otac prerano umro, sigurno ću ja platiti danak umjesto njega. Klemenčićeva mržnja ne odnosi se na pojedince nego na velikaške obitelji.

Razgovor su prekinule sluge koje su u velikim zdjelama donijele večeru. Gosti posjedaše oko stola. Zabava je jenjavala. Novost koju je donio Meško nije bila ugodna i oni što su bili na listi devetorice nisu imali osobit tek. Istom je pjenušavo vino razvedrilo društvo i velikaši su se počeli zabavljati.

Kad su gosti već bili veseli doveo ih je Patačić u veliku dvoranu gdje su ih iznenadili glazbenici. Barun Makar poslao je Patačiću omiljeni orkestar koji je unajmljivao uvijek kada je imao goste. Poručnik je poslije večere sjeo među glazbenike, dirigirao im, svirao s njima, pjevao i ludovao. Mladi Ottenfels sjeo je kraj poručnika i potiho mu rekao:

- Što bi rekla Ružica da vas vidi ovakvoga?

- Zar u tome ima zla?

- Nema, ali ona me zapravo zato ne voli što sam odviše veseo i bučan, kao i vi sada.

- Tako? Ona ne voli vesele ljude?

- Ne! Uvijek snatri, čita žalosne romane i govori da bi najradije sa svojim idealom umrla. Vi je ne volite? - upita Ottenfels Stanka.

- O, da, ali samo kao sestru. A vi je zaista iskreno volite?

- Jest, volim je neizmjerno, i ako ona ode u samostan ubit ću se! Danas me pozvala k sebi i rekla mi da će otići u klarise.

- To ne smije učiniti! Slušajte, muškarac se ne smije tako podati osjećajima, mora ih svladati. Budite jaki i odvažni; udvarajte drugoj ženi, izazovite ljubomoru.

- Tada bih morao oženiti onu drugu.

- Udvarajte takvoj ženi koju ne treba da uzmete. Ako mi se obvežete poštenom riječju na šutnju, reći ću vam kome biste mogli udvarati bez ikakvih posljedica.

- Evo moje časne riječi da ću šutjeti i slušati vas.

- Udvarajte barunici Lehotskoj, mojoj tetki!

- Lijepoj Katarini? Što će reći ljudi?

- Njoj udvara pola velikaša, pa što ljudi kažu? Neka govore što ih volja! Vi ćete dolaziti k meni, a ne k njoj, razumijete li?

- Hvala, gospodine barune! Prihvatit ću vaš savjet.

Toga trenutka mladi grof Đuro osjeti privrženost prema Stanku.

POBUNA GRAĐANA

Nedjelja je. Na gradskim ulicama i trgovima vlada metež i buka. Ljudi trče gradom u skupinama, uzrujanih lica, užarenih očiju i odlučno mašu rukama. Žene su se okupile oko vrela Manduševca i podigoše pravu uzbunu.

Cijeli grad je uzbuđen. Matijakov mlin miruje. U nedjelju toči Matijak prije podne komovicu, a poslije podne vino. U njegovoj sobici stisli se uzbuđeni gosti.

- Braćo i purgari, to se još nikad nije dogodilo u našem gradu! Moj je otac umro star, a i ja već dugo nosim život na leđima, ali nikada još nisam čuo za takve strahote - govori debeli kovač Klement.

- Naš je grad već svašta pretrpio. Bilo je i kuge. Sjećam se da je blago padalo po cesti i krepavalo od pošasti. Znam da su ljudi skapavali od gladi, sjećam se velike suše i velikoga požara, ali takve strahote nisam doživio. Ako nas je stigla nesreća, bar smo znali kakva nas nevolja bije. Ili je bila glad ili kuga ili bolest, ali sada ne znamo što je. Kao da je vrag pobjegao iz pakla i hoće da se kod nas nastani.

Ljudi su povlađivali vičući:

- To je prokletstvo koje su nam donijeli bezbožnici!

- Eno, pogledajte tu našu gospodu. Nekoć su dolazila svake nedjelje u crkvu, darivala oltare i svece, a sada piju, tove trbuhe i daruju ljubavnice. Pravo kaže otac Anzelmo!

- Oni uništavaju i našu trgovinu! - povikne Matijak. - Otimlju zaslužbu našim sinovima. Jučer u noći bila je kod Patačića velika gozba, a sve osim mesa naručio je grof iz Beča. Je li to pošteno? Mi ne možemo prodati brašno, jer gospoda naručuju gotove kolače od kolačara iz Beča. Da, gospoda se odijevaju u svilu i kadifu, ali je kupuju u Beču, a naša roba leži. Nijedno dugme nisu kupili kod domaćeg trgovca!

- To je sramota, preziru što je domaće!

- Koliko štetuju postolari zato što gospoda ne nose čizme? Zašto? Hoće im se cipela, da se sviđaju ljubavnicama.

- Zašto nose bijele vlasulje?

- Zato da unište naše brijače, da ne moraju dati rezati kosu.

- Kome ćemo napokon prodavati svoju robu, ako ne kupuju oni koji imaju novaca? Pogospodili su se već toliko da neće nositi domaće stvari. Ako već piju, ako se goste i trate novac, neka ga bar ostave kod kuće, kod nas!

- Istina je što govori Matijak, istina je! - vikali su ljudi.

U sobu je ušao usopljen mladić i bacio se slomljen u kut. Stao je lamatati rukama i mahati glavom.

- Zar mu je pobjegla pamet iz glave? - reče jedan purgar.
- Što je? - pitali su ljudi. - Što ti se dogodilo?
Mladić je šutio i neprestano lamatao rukama.
- Govori, materinski sine, ako nisi nijem! Što ti se dogodilo?
- Tri križa! Strašno! Tri križa!
- Zar opet? - poviknu prestrašeno ljudi. - Gdje si ih vidio?
- Na magistratu, na crkvi sv. Marka, na Margaretinoj crkvi, na Kamenitim vratima, na općini...
- Na općini? - reče Matijak. - Čujete li, ljudi, to nisu čisti poslovi! Vrag je pokazao svoje šape!
- To su vještice! - vikne Klement.
- Čekajte, ljudi, idemo po gvardijana oca Anzelma. On će nam jedini znati reći što to znači.
- Žurite se! - vikali su ljudi.
- Neka dođe gvardijan, moramo znati što to znači!
Tri purgara odmah se upute u samostan pavlina da potraže gvardijana. Dotle su građani raspravljali o pojavi kakva nikada još nije zadesila Grič.
Nije prošlo ni pola sata kada se na vratima mlina pojavi gvardijan s rukama prekrštenim na prsima. U mlinu nastade tišina. Otac Anzelmo stade kod vrata, pogleda purgare zabrinutim pogledom i uzdahne.
- Čuo sam da su čestiti purgari zaželjeli da dođem, i ja sam evo došao! Što želite, pošteni građani?
Matijak stupi naprijed i reče:
- Želimo, prečasni gospodine gvardijane, da nam vi, koji sve znate i koji ste pobožna i sveta duša kažete što da činimo. Sigurno ste vidjeli križeve što ih je neka crna ruka nacrtala na našim svetim zgradama, pa i na našoj općini. Što to znači?
- Dragi moji purgari, čuo sam za te križeve i pošao sam, evo, s vašim čestitim ljudima da ih vidim. Rekao sam, prijatelji moji, jučer na večernjici, nadahnut Božjom pomoći, da će nas stići kazna. Naša gospoda velikaši služe vragu! Eno, od jutra do mraka orgijaju. Piju, vesele se besramno i ne čuju crkveno zvono koje ih zove na molitvu. Zato će nas stići tri velike kazne Božje!
- To znače ona tri križa?
- Da, čestiti moji purgari! Dođite u crkvu i molite se, zavjetujte se Bogu i darujte crkvu svetoga Pavla, on će vas zagovarati na nebu i odvratiti od vas te strašne tri nesreće.

* * *

Do večeri bio je cijeli grad u groznici. Svi su samo govorili o strašnim križevima na gradskim kućama. Na Margaretskom

trgu okupilo se podvečer mnogo ljudi. Svi su se ročili na trgu, a nitko nije znao zašto. No, najednom provali vika.

- Neka poginu bezbožnici koji su donijeli nesreću u naš grad!

- Pobratili su se s vragom!

- Prodali su dušu i tijelo vješticama!

Ljudi podigoše željezne motke, toljage i sjekire. Zatalasalo se do tri stotine glava da udari na Patačićev dvor koji je bio prvi na dohvatu. Željezna vrata dvora bila su zatvorena i purgari udare po njima. Stotinu bijesnih povika popratilo je udarce.

Barun Kukmica čuo je viku i buku, te pođe iz znatiželje da vidi što se događa. Ne slutivši da svjetina traži velikaše upravo je nasrnuo na razjarene prve redove.

- Evo jednoga! - vikne neki purgar. - Nataknimo ga na kolac!

Kukmica problijedi, pade pred bijesnim ljudima na koljena i sklopi ruke. Bio je tako smiješan da mu se razjareni purgar koji ga je htio ubiti nasmije i vikne u lice:

- Evo ljudskog strašila, pogledajte ga, moli oproštenje! Ljudi su razbijali vrata, vikali i tražili da se dvor otvori.

- Zapalite ga!

- Neka se kula pretvori u lomaču!

- Bit će masnoga pečenja!

- Ispeći ćemo te! - vikne jedan purgar Kukmici.

Toga trenutka prasnu hitac. Vika razjarenog puka prestade. Jedan je čovjek pao.

Svi su stali. Na svim se licima odražavalo iznenađenje. Kukmica je počeo plakati i vikati.

- Ustrijelili su ga!

- Zašto plače ta ljudska nakaza? - pitali su purgari.

- Tko je taj?

- Tko ga je ustrijelio? - upita Matijak koji je vodio demonstrante, no nitko ne odgovori.

- Odakle se pucalo? Ponovno nitko ne odgovori.

Od tri stotine ljudi nitko nije odgovarao na Matijakova pitanja, nitko nije vidio odakle je dopro hitac.

Kukmica je drhtao kao prut na vodi.

- Zapalimo dvorac!

- Nemojte, braćo! Neka velikaši prisegnu da će se popraviti!

- Neće se popraviti! Prodali su se vragu! - ponovno će onaj nepoznati.

- Gospoda su se pobratila s vješticama!

Bura ogorčenja prekine govornika.

- Oni imaju ugovor s vješticama! - javio se nepoznati.

- Reci, je li tako ili nije? - povikne nepoznati građanin Kukmici koji je još uvijek poput luđaka klečao na istom mjestu.

- Govori! - vikalo je nad njim stotinu glasova, a nad glavom mu je vitlalo stotinu sjekira i toljaga.

Kukmici se zamaglilo. Razjapio je usta od užasa, kimnuo glavom i promucao drhtavo:

- Ne znam, možda...

- Eto, ljudi, jeste li čuli? Priznao je!

- Zato što vještice štede velikaše mora nesreća stići nas, purgare! - nastavi govornik.

- Zato što su se velikaši pogodili s vješticama i prodali se vragu, došao je Lucifer iz pakla i nacrtao tri križa na našoj općini! Ne znaš u koji te čas i u koji sat čeka nesreća!

- Čekaju nas tri nesreće - vikao je Matijak - kuga, glad i tuča!

- Gdje su gospoda? Neka dođu ovamo da ih ispečemo na ražnju! - reče neznanac.

- Goste se s vješticama! Plešu s njima, one su im ljubavnice!

- Zapalimo njihove dvorce! Neka planu kao lomače!

- Jest, gospodo purgari - vikao je čovjek u šubari - ali među gospodom ima i nekoliko poštenih i pobožnih ljudi koji nisu ni za što krivi. Ja ih znam, ja ću vas voditi!

- Navalite na dvorove, vežite gospodu i neka se odreknu vraga i vještica!

- Jest, tako neka bude, ljudi! On nas dobro savjetuje.

- Tko si ti što umiješ tako pametno govoriti? - upita kovač Klement.

- Ja sam siromašni purgar, ime mi je Bartol.

- Živio Bartol! Naprijed, ljudi, provalimo u dvor!

- Što ćemo s ovim lopovom? - pokaže Klement Kukmicu.

- Neka se zakune da se odriče vještica!

Kukmica je odmah podigao ruke i ispružio sve prste.

- Neka se zakune da će se obratiti!

- Prisižem! - vikne Kukmica iz svega grla.

- Sada možeš ići! - reče mu Bartol i okrene se uzrujanom puku.

- Braćo, čujte što se dogodilo! U gradsku tamnicu zatvorili su čovjeka poštenog i bogobojaznog, siromašnog plemića, zato što se nije htio bratiti s vješticama.

- Tko je taj plemić?

- Zove se Klemenčić. U zatvoru ga muče. Udarite na njih! Zašto ne počnete? Što čekamo? - vikao je čovjek već sasvim promuklim glasom.

Vika i krika bivala je sve jača i zaglušnija. Ljudi su skakali, mahali rukama i prijetili željni osvete, ali nitko nije počeo ostvarivati prijetnje.

- Idemo li ili ne idemo? - zagrmi prijeteći Bartolov glas.

Čekalo se da Matijak dade znak. Matijak je, međutim, razgovarao s lijepom Anom, sobaricom barunice Lehotske. Njezin je otac zalazio u mlin na komovicu i tako je Matijak upoznao lijepu djevojku.

- Uzalud lupate ovdje - govorila je Ana - Patačić nije kod kuće. Svi su oni kod baruna Vojnića, kod njega ćete ih naći na okupu. Moja je gospodarica nekamo nestala, ne znam nije li i ona otišla u goste.

- Nastoj da poslije pola noći dođeš u mlin - reče Matijak, podigne svoju toljagu i poviče:

- Braćo, k barunu Vojniću!

- Nećemo li zapaliti dvor?

- Krijesovi se pale noću, najprije idemo gospodi na večeru.

Povik odobravanja prolomi se zrakom. Matijak pođe prvi, a za njime se natisnu svi.

U Patačićevu dvoru gosti su odahnuli. Služinčad se okupila u dvorištu naoružana i prestrašena. U kuli dvorca bili su Patačić i Meško. Trebalo je da zajedno pođu k barunu Vojniću, ali im je nekoliko trenutaka prije dolaska javio Patačićev kaštelan da se na trgu ljudi bune protiv gospode. Domaćin dade zatvoriti željezna vrata i popne se s Meškom i poručnikom u kulu da odatle neopaženo promatraju što se događa.

- Što mislite, čije je to maslo? - upita Meško kad su demonstranti otišli k barunu Vojniću.

- Očito je da se to dugo kuha! Purgari su prijekim okom gledali našu francuštinu, to znam već odavno - reče Patačić.

- I nisu baš sasvim u krivu! - primijeti Meško.

- No, jesi li čuo onoga čovjeka koji je govorio da imamo ugovor s vještacima? Nije li značajno što je na kraju govorio o Klemenčiću?

- Da, to je istina, branio je Klemenčića.

- Što misliš o tome?

- Da je taj Bartol bio njegov ortak!

- Jesi li vidio one kretnje i držanje? Bartol nije purgar! Kako je samo spustio šubaru da mu tko ne bi vidio lice!

- Sada je sve jasno! Taj čovjek ima bandu koja krade i baca nas pod most. Sjedne strane osvećuje se devetorici, a s druge obogaćuje se našim imetkom.

- Koga su ono dolje ustrijelili?

- Vidjet ćemo kada siđemo.

- A sada mi reci što da radimo? Idemo li k barunu Vojniću?

- Idemo! Preodjenimo se u purgarska odijela i pođimo na ulicu. I ti ćeš, Stanko, s nama!

Patačić pozove svoga staroga slugu Blaža i naloži mu neka donese purgarska odijela. Patačić, Meško i poručnik se preodjenu, naoružaju i pođu na ulicu.

Na ulici više nije bilo ustrijeljenoga čovjeka. S Griča su dopirali glasovi uzbuđenja.

Ulicama su trčali ljudi. Svi su žurili na Grič. Patačić i Meško uzeli su toljage da bi se činilo kako i oni idu na razbijanje velikaških dvorova, a oružje su sakrili pod odijelima. Spustili su se prema Medveščaku.

- Stani! Netko se šulja! - zaustavi Meško svoje pratioce.

- Vidiš li na Krvavom mostu sjenu?

- Čovjek u crnom plaštu!

- Čekaj, da vidimo što tamo radi?

Povukli su se iza jedne kuće, ali pojava nestade. Meško požuri sa svojim drugovima prema mostu, ne bi li dostigli nepoznatog čovjeka. Kod mosta nije bilo nikoga. Samo se voda sa svojim šumom valjala koritom.

Uputili su se prema kući baruna Vojnića. Na dvorac je navalilo mnogo ljudi. Lupali su po vratima, po zidovima, prozorima i zatvorenim željeznim kapcima.

Prvi demonstranti bili su već prodrli u dvorac. Meško požuri i progura se kroz svjetinu. Stepenicama su se uspinjali ljudi sa strašnom vikom i prijetećim psovkama. Meško se penjao s njima. Zajedno sa svjetinom prodro je i u sobe.

U blagovaonici bijaše velik prostrt stol. Demonstranti su ga razbili, i skupo posuđe, vrčevi, voće i vino prosulo se po podu.

Razjareni purgari žurili su dalje da nađu gospodu. Razbili su sva vrata, porušili su sve do čega su došli hiteći neprestano naprijed, ali velikaše nisu našli. Tada odjednom ljudi ciknu od uzbuđenja:

- Evo ih! Ovdje su se sakrili, evo ih!

Meško ugleda velikaše koji su se okupili u jednoj sobi, naoružani pištoljima. Purgari nagnu prema njima a velikaši podignu pištolje i puške. U taj čas iskoči Meško:

- Stanite, braćo! Neka se ne prolijeva krv! Božja zapovijed kaže: »Ne ubij!« Učinimo nešto drugo. Neka vam gospoda obećaju da će se obratiti! Ako to učine, pustite ih s mirom.

Masa promijeni raspoloženje.

- Neka prisegnu! - vikne nekoliko glasova.

- Krivo će priseći! - vikao je Bartol.

- Neka pođu u crkvu i neka tamo prisegnu!

- Jest - reče Meško, prihvativši veselo prijedlog - neka pođu u crkvu!

- Slušajte me, ja sam Meško, pokoravajte se mojim odredbama - šapne on jednome velikašu, okrene se svjetini koja se tiskala na vratima i vikne:

- Neka pođu s nama u crkvu! Moraju se zakleti! Gospodo - reče velikašima - pozivam vas da dođete i odložite oružje!

- Da, moraju se zakleti! - vikne Matijak.

- Dođite u crkvu sv. Marka. Naprijed! Povorka krene.

Meško je neprestano pazio na svoje prijatelje koje su purgari opkolili s toljagama i koračao je pokraj njih. Pridružio mu se ovisok čovjek u purgarskom odijelu. Promatrao ga je neobično pažljivo. Meško osjeti taj pogled i okrene se, ali ga neznanac obiđe, dođe ispred njega i zapita:

- Tko ste vi?

- Purgar! A tko ste vi?

- I ja sam purgar. Ime mi je Bartol.

- Čuo sam vas kada ste govorili pred Patačićevim dvorom - nastavi Meško. - Slažem se s vama! Najbolje će biti da gospoda polože zakletvu da će prekinuti s vragom, a ne održe li zakletvu već ćemo ih urediti.

Meško osjeti da taj čovjek sumnja u njegovu purgarštinu, upravo kao što je sam sumnjao u to da je Bartol purgar.

I Bartol i Meško natukoše na glavu klobuke tako da su im gotovo pokrivali oči. Meško je nastojao da zaviri u Bartolovo lice, a on je opet ispod oka gledao u Meška.

- Vaš mi se glas čini vrlo poznatim - reče Bartol.

- Tako? I ja sam vaš glas negdje čuo. Čekajte, sjetit ću se, imam dobro pamćenje.

Bartol se nenadano izgubio u svjetini.

Meško upotrijebi taj trenutak i prišapne nešto latinski jednome velikašu koji se izgubi iza oltara. Bartol ga je pratio pogledom.

Purgari su stajali u tamnoj crkvi mirno i tiho. Netko je palio svijeće, a velikaši su u neizvjesnosti čekali razvitak događaja.

- Vatra, vatra! - krikne Mešku poznat glas.

- Oganj, bježite ljudi!

Svi nagrnuše iz crkve. Nastane jurnjava. Nitko više nije pazio na svoga druga, niti je tko mislio na velikaše i njihovu zakletvu. Svi su žurili prema izlazu. Za nekoliko trenutaka purgari su bili na trgu, trčali su oko crkve i vikali:

- Izgorjet će nam crkva!

Svjetina stade bježati prema kraljevskom dvoru i na sve strane trga, ali naleti na četu vojnika.

Bjegunci su primijetili da su sa svih strana opkoljeni. Matijak pohiti natrag prema crkvi, ali naiđe na zatvorena vrata. Crkveni prozori bili su tamni, nigdje traga plamenu.

- Što to znači? - upita Matijak.

- Meni se čini - reče Bartol - da smo prevareni. Zašto je crkva zaključana? Tko je zatvorio vrata? Prevarili su nas, sigurno su nas prevarili! Onaj purgar koji je govorio u Vojnićevu dvoru nije bio naš čovjek. Imao je odviše fine ruke da bi bio purgar.

Matijak je gledao u zemlju vrlo zabrinuto. Kad je obruč vojske pritisnuo purgare, izađe pred njih pukovnik Holzendorf i reče:

- Predajte se mirno, ili ćemo pucati! Braćo, mi branimo vjeru i Boga, on nas neće napustiti. Predajte oružje!

Ljudi poslušaše. Psovali su, ali su se ipak pokorili.

- Tko vas je vodio? - upita pukovnik.

- Ja i Bartol - odgovori Matijak.

- Gdje je taj Bartol? Neka izađe! - zapovijedi pukovnik.

Svi se ogledaju. Na okupu je bilo oko tri stotine ljudi, ali Bartol se nije javio.

- Neka izađe Bartol! - vikne ponovno pukovnik strogo.

- Izađi! - reče Matijak.

- Kada sam se ja prijavio, izađi i ti!

Matijak obiđe cijelu skupinu, zagleda na sve strane, no Bartolu ni traga.

- Nema ga ovdje - javi se Matijak pukovniku - a maločas sam s njime razgovarao.

- Mora biti među vama! S trga nije mogao pobjeći, jer je vojska zatvorila sve izlaze. Tražite ga, sigurno se sakrio u masi.

Matijak je plamtio od bijesa što se Bartol kukavno sakriva i stao ga ponovno tražiti, ali ga nije mogao naći.

- Gdje stanuje Bartol? - upita pukovnik Matijaka.

- Gdje stanuje? Ne znam, ne poznam ga.

- Zajedno ste vodili navalu, i ti da ga ne poznaš?

- Gospodine pukovniče, ne lažem i ne bojim se ničega! Kada smo bili pred Patačićevim dvorom počeo nam je govoriti i upućivati nas što da radimo. U onoj gunguli nije ga nitko pitao tko je. Govorio je za nas, a to je bilo dovoljno.

Pukovnik zapovjedi odjelu vojnika da pretraži trg. Bartola nisu pronašli. Kada se uvjerio da bi svaka potraga bila neuspješna, odredio je pukovnik da se opkoljeni ljudi odvedu u općinu, gdje će ih sudac preslušati i pustiti kući.

U CRNOJ NEIZVJESNOSTI

Velikaši su se okupili kod Meška. Nitko nije mogao sakriti uzbuđenje. Meško i Patačić bili su još u purgarskim odijelima, no nitko to nije primjećivao. Svi su mislili na opasnost u kojoj su bili.

- Gospodo i prijatelji, ovo danas bilo je vrlo ozbiljno!

- Narod je nahuškan!

- Tko ga je nahuškao? - reče barun Vojnić.

- Mislim da je sve to izveo naš neprijatelj Anzelmo! - primijeti Oršić.

- Ja, naprotiv, držim da je sve to Klemenčićevo maslo - reče Patačić.

- Tada je začetnik svega toga Klemenčić i Anzelmo - doda grof Erdödy.

- Ti si, možda, najbliži pravoj istini - reče Meško - ali moramo priznati, gospodo, da smo svemu sami dali povoda. Ne brinemo se ni za što drugo nego za gozbe i uživanja! To izaziva kod purgara neprijateljstvo i razumljivo je da ih je lako nahuškati na nas.

- Ti si u tome purgarskom odijelu postao pravi buntovnik! - naruga se Mešku grof Patačić.

- Ostavi šalu, dragi Francek! Moraš i sam priznati da je naš život neprekidna gozba i danguba. Purgari se na nas s pravom ljute što smo uveli novotarije iz Beča i Pariza. Zapuštamo domaću trgovinu. Predlažem da odemo iz Zagreba i pričekamo da se purgari umire. Kada se vratimo, trebalo bi da budemo oprezniji.

- Bit će zaista najbolje da odemo! Ljeto je na izmaku, dolazi berba pa nam se pruža prilika da provedemo jesen na ladanju - reče Patačić. - Ja se slažem!

I ostali velikaši suglase se s tim prijedlogom i odluče da će za dva-tri dana otputovati.

Premda je grof Meško govorio protiv pijanki, dao je donijeti vina. Tada se pojavi i barun Kukmica.

- Evo, gospodo, stigao je zaprisegnuti barun!

Svi udare u smijeh. Kukmica se ljutio i objašnjavao kako nije mogao učiniti drugo nego zakleti se, jer bi ga bili ubili. Zatim upita:

- Što je s kaštelanom Markom?

- Što bi bilo s njim? Zašto pitaš?

- Vi ništa ne znate? On je bio sa mnom pred Patačićevim dvorom i purgari su u njega pucali.

- Što-o? - začude se velikaši.

- U njega su pucali?

- Jest, vidjeli smo s kule da je neki čovjek pao pogođen hicem - reče Meško. - No da li je to bio kaštelan Marko?

- Jest - odvrati Kukmica - bio je on!

- A kamo je dospio?

- Ne znam, ja sam otišao.

- Reci radije da si pobjegao i ostavio nesretnika na milost i nemilost masi. Kada smo Patačić i ja sišli pred dvor, nikoga više nismo našli.

- Možda ga je dao otpremiti noćobdija?

- Netko mora ići da se raspita kod magistrata što je s Markom.

- Što je on radio u Zagrebu? - upita Oršić.

- Došao je da nas pozove k Draškoviću i da nabavi sve što će nam trebati. Drašković priprema sjajan lov - razjasni Patačić.

- Netko mora poći na magistrat!

- Najbolje će biti da ide Kukmica - predloži Meško.

- Za njega nema pogibelji, on je zaprisegnuti

Svi su se nasmijali, ali Kukmica nije htio poći. Bili su još u razgovoru kada sluga javi da je došao sudac Žigrović. Gospoda su ga dočekala objeručke.

- Bilo je opasno - reče on - ali je sve sretno svršilo! Meško je vaš spas!

Sudac smjesti svoj debeli trbuh u naslonjač i reče važnim glasom:

- Gospodo, vijest koju vam nosim neugodno će vas iznenaditi. No ja perem ruke, jer ništa nisam kriv. Oko ponoći javio mi je pandur da je vidio kako se oko naše tamnice šulja neki čovjek u crnom plaštu. Zapovijedio sam da pozove stražu, neka toga čovjeka uhiti. Čekao sam cijeli sat da mi pandur javi što se dogodilo i da mi dovede uhapšenika, ali se nitko ne pojavi. Uzeo sam dva pandura i pošao u tamničko dvorište da vidim gdje je taj čovjek u crnom plaštu. U dvorištu je bilo tamno i mirno. Kada smo razgledali ulaze, opazio sam da su glavna vrata tamnice otvorena. To me začudilo i pozvah tamničara, ali se nije javio. Pošao sam u tamnicu i ponovno zvao tamničara, ali se ni tada nitko ne javi. Što je to, do bijesa, pomislio sam i pošao s pandurima hodnikom držeći pred sobom pištolj. Okrenuo sam se prema ćeliji u kojoj je bio Klemenčić. Vrata su bila otvorena! Do bijesa, pomislih, što je to? Naredio sam pandurima da uđu. Jedan pandur pođe naprijed i podigne visoko baklju. Prenerazio sam se! Na podu je ležao tamničar kao da je mrtav, a podalje i ranjeni pandur. Klemenčiću ni traga! Ranjeni pandur me prepozna i reče:

»Spasite me, vaša milosti!«

»Što se dogodilo?« upitah pandura.

»Grozno! Pogledajte kolika je rana!«

»Tko te ranio?« pitao sam pandura.

»Vaša milost zna da sam joj javio kako se oko tamnice vrzma neki čovjek u crnom plaštu. Pošao sam da ga uhapsim, ali tada su se odnekud stvorila još dvojica, vezala me i zapovijedila da ih odvedem k tamničaru. Njega su također vezali i zapovijedili mu da im dade ključ. Vezanih ruku pođosmo u tamnicu. Klemenčić je ležao na slamnjači. Tada su nas ti čudni ljudi obojicu oborili. Otimali smo se, i u tome otimanju ranio me razbojnik u lijevu ruku. Tamničara je udario po glavi tako da se onesvijestio.«

»Slobodni ste!« reče čovjek u plaštu Klemenčiću.

»Tko mi pruža slobodu?« upita on.

»Vaši drugovi i prijatelji koji su se zakleli da će vas spasiti.« Čovjek u plaštu oslobodio je Klemenčića okova i šapnuo mu nešto u uho. Klemenčić je izašao iz tamnice, a ljudi u plaštevima odoše za njim.

»Što su šaptali?« upitah pandura.

»Ne znam, nisam čuo, a ionako ne bih razumio, jer su govorili latinski.«

- Dakle, nisu bili obični lopovi!

Sučevo pripovijedanje porazilo je velikaše. Vijest da je Klemenčić pobjegao iz zatvora teško ih je zabrinula.

- Sada nam je najbolje dokazao da je zaista on zlotvor koji počinja sva ta zagonetna nedjela. Bijeg je njegova osuda! - reče sudac.

- U koje je doba noći pobjegao? - upita Meško.

- Za vrijeme napada na Vojnićev dvor.

- To se slaže! Bartol se izgubio s Markova trga prije ponoći. Očito je otišao u tamnicu. Tko bi ga drugi spasio nego on? On ga je branio.

- To je zaista loša vijest, carissime - reče Meško.

- Što ćemo sada?

- Tražit ćemo bjegunca! Negdje ga moramo pronaći.

- Ako ga ne nađete?

- Ipak ćemo mu suditi!

- To nam je slaba pomoć, kada ga nemamo u ruci. Ponovno ćemo živjeti u neizvjesnosti, ne znajući nikada gdje će se razbojnik pojaviti.

- On je dobro računao i pobjegao upravo kada je u gradu sve bilo uzrujano. Pobuna mu je dobro došla.

- Ili ju je dao podići samo zato da lakše pobjegne - nadoda Meško. - Uostalom, i ja sam jednoga čovjeka u crnom plaštu vidio na Krvavom mostu. Grof Patačić bio je sa mnom.

Velikaši i sudac nastavili su raspravljati o Klemenčićevu bijegu.

U to vrijeme u Matijakovu mlinu sjedilo je za stolom četvero ljudi. Među njima bio je mlad i stasit kovač Boltek i lijepa djevojka sa crnim pletenicama i vatrenim crnim očima.

- Što će biti od Matijakova mlina ako ga zatvore na duže vrijeme? - zabrinu se Klement.

- Ja sam njegov nećak - reče mladić - i dužan sam voditi mlin dok se on ne vrati.

- To je lijepo - primijeti djevojka.

- Ja sam tu! Ako sada ostaneš u mlinu, kada ćemo se vjenčati?

- Ne brini se ti za to, Anko! To ću ja već sve urediti, jer i ja želim da se što prije vjenčamo.

- Nije meni do toga da se udam, ali neću više biti u baruničinoj kući.

- Matijak ti je rekao da na sve paziš i javljaš mu, zato treba da još neko vrijeme ostaneš kod nje.

- Sve sam mu već kazala.

- Što se kod nje događa? - upita Boltek.

- Zar ne znate da je Meško ubio čovjeka koji se penjao na balkon?

- Vraga je ubio! Gdje je taj ubijeni čovjek? Jeste li ga vidjeli?

- Nestao je kao da je propao u zemlju!

- A zaista je bio ustrijeljen?

- Pištolji su pucali i čovjek je pao, iako mu poslije nije bilo ni traga. Netko je pucao i na Meška.

- Hm, to je malo čudno - promrmlja Boltek.

- Ne dolaze li u baruničinu kuću neke žene?

- Ne dolazi nitko, osim nekakve babe s kojom barunica uvijek razgovara. Zatvore se u sobu i ostanu zajedno po dva- -tri sata. Prisluškivala sam, ali nisam mogla čuti što govore, jer zatvore svih pet soba, tako da ne možeš doći do baruničinih vrata.

- Jesi li rekla to Matijaku? - upita Klement.

- Kako da nisam! I više od toga! Vidjela sam jednoga dana barunicu u vrlo sumnjivom poslu. Dovukla je jedne večeri u dvorište svoga nećaka poručnika i vezala mu oči.

- Vezala oči? Zašto?

- Ne znam. Vidjela sam samo da je otvorila željezna vrata koja vode u pivnicu. Vrata su se zatvorila i njih je nestalo.

Požurila sam da otvorim vrata, ali nisam uspjela. Kao da su ih zakovali čavlima!

- Nisi pazila kada će barunica izaći?

- Jesam! No dok sam ja sjedila dolje kod bunara i motrila vrata, zapali netko svjetlo u baruničinoj sobi. Prozor je bio otvoren. Čučnula sam da vidim što će se dogoditi, kada me odjednom zovne barunica. Bila je u svojoj sobi!

- Nije izašla na ona vrata?

- Nije! Neka mi iscure oči ako nisam vidjela sve tako kako vam rekoh, i neka mi usahne jezik ako lažem. Prošao je sat i ona je bila u svojoj sobi, a da nije izašla na željezna vrata.

- Znaš li, gdje su ta vrata?

- Znam! Otrčala sam tada gore i našla je već u drugoj haljini.

- A njezin nećak?

- Njega sam čekala cijelu noć. Stražarila sam na vratima u dvorištu, ali se nije vratio. Ujutro je došao uprljan i mokar, i to na velika vrata na koja ulazi svaki dan. Nisam mogla doznati gdje je bio.

- Čuješ, djevojko, pazi - reče mladić - da ga možda ne braniš?

- Ti si, Tomo, lud! Ako ti nije pravo da sam ljubazna s gospodarom, tada me odvedi iz te kuće - bijesno će djevojka i ustade.

- No, no, ujedaš kao zmija!

- Čuješ, Ano - opet će Boltek - gdje je tvoja gospođa bila danas za vrijeme bune?

- Ne znam. Zatvorila se još poslije podne i nije se pokazivala. To ona čini češće. Nestane i dva, pa i više dana ne zna se gdje je. Niti je vidim kada dođe, niti kada otiđe. Pojavi se kao duh. Ne znam zašto sve toliko zanima Matijaka. Valjda nije zaljubljen u barunicu? - nasmije se Ana.

- E, to su druge stvari!

- Kakve, recite mi, kume, neka znam pa ću bolje paziti.

- Matijak ti nije ništa natuknuo?

- Nije, a uvijek mu moram o njoj pripovijedati. Recite mi, zašto?

- Zato što on misli da je barunica vještica!

Ana skoči sa stolice, sklopi ruke i poče se krstiti.

- Sveti Florijane, pomozi! Ona je vještica? To je strašno! Kada se Ana umirila, zapita:

- On to ne zna, ali misli da je tako.

- Po čemu?

- Sama si rekla da je nestao čovjek kojega je ustrijelio Meško. Znaš, također, da smo u šumi vidjeli svjetlo kada je

plamen sukljao iz zemlje. Iz baruničine kuće ide se ravno u šumu, tamo je jedan uzak put, potraži ga u šikari. Zašto je nestalo mrtvaca? Kamo je nestao? Gdje je bila četrnaest dana? Svaki čas ode iz kuće, a pripovijedala si kako je vezala nećaku oči, nestala za željeznim vratima i ponovno se pojavila u sobi.

- Da, da - prihvati djevojka - to je istina! Ona bi mogla biti vještica! Ali tako lijepa žena da bude vještica?

- Vrag i hoće lijepe žene! Za vještice on izabere najljepše snahe, a stare samo poslužuju mlade vještice.

- Ali barunica, tako visoka gospođa, pa vještica?

- Otkada su se gospoda pobratila s vješticama i vrag se pogospodio pa traži vještice među groficama, a grofovi im daju novac i goste ih. Recite samo, odakle barunici novac? Kažu da joj je muž daleko, što ona radi ovdje? Gdje joj je imetak da može tako raskošno živjeti? Da je joj ga vrag i gospoda velikaši!

- Kod vještice neću biti služavka! - odlučno će Ana.

- Moraš ostati u kući! Znaš da nemam nikoga pod nebom osim strica Matijaka, a on hoće saznati sve što se događa kod gospođe. Moraš mu to javljati, inače mi neće ostaviti mlin.

Ana obeća da će ostati. Boltek i Klement odluče da sutra pođu s građanima i da zamole neka Matijaka puste na slobodu. Zatim ustadoše i pođoše kući.

U taj čas netko udari o prozor i stade vikati:

- U pomoć! U pomoć!

Klement, Boltek, Tomo i Ana zastadoše prestrašeni. Klement priskoči i otvori prozor. Začula se truba.

- To je Andraševa truba!

- Eto, opet trubi! Tri puta! - plačljivo će Ana.

Svi su začas bili na ulici.

Noć bijaše mirna i tamna. Potok je tekao spokojno kao da se boji da će probuditi ljude. Na ulici je stajao noćobdija okružen nekolicinom ljudi koji su mahali rukama i razgovarali gotovo vičući.

Noćobdija ponovno zatrubi tri puta, zavuče se među ljude i stade vikati:

- Neću više biti noćobdija! Radije ću kopati kamen!

- Što se dogodilo? - vikao je Tomaš.

- Strahota, pogledajte sami! - odgovori Andraš.

- Vidite li što pod mostom?

- Ne uvedi nas u napast! - prekrsti se Boltek.

- To je treći kojega sam našao! Pa baš ja! Kao da je to moje prokletstvo!

Noćobdija je neprestano jadikovao:

- Znam ja zašto baš mene progone! Moj je otac bio trabant, mučio je vještice, a sada se one meni osvećuju.

- Nisi vidio tko je to učinio?

- Kako da nisam! Vidio sam dvije spodobe u dugim crnim plaštevima kako bježe preko mosta.

- Zašto nisi trčao za njima?

- Nisam poludio! To su sigurno bile vještice. Sjene su hodale kao da lebde u zraku i brzo su nestale.

Okupilo se mnogo ljudi. Znatiželjno su gledali u mrtvaca pod mostom.

- Izvucite ga da vidimo tko je!

Kada iznesoše mrtvoga čovjeka na obalu, potražiše suca. Žigrović je odmah došao. Dođoše i velikaši. Sudac otkrije mrtvačevo lice. Gospoda su se zapanjila.

- Marko! - klikne Patačić.

- Nađen je pod Krvavim mostom - reče sudac.

- Kukmica, ti si rekao da su ga ustrijelili pred mojim dvorom - reče Patačić.

- Jesu, prisižem na to! Hitac je ispaljen iz daljine.

- I mi smo s kule vidjeli da je netko ustrijeljen, ali se nije moglo razabrati tko.

- Sreo sam ga kada je prelazio cestu kod samostana klarisa. Čuli smo galamu i mislili smo da se dogodila nesreća. Naišli smo na buntovnike. Planuo je hitac i vidjeli smo kako je Marko pao. Ništa više ne znam, bio sam uzrujan - završi Kukmica.

- Rekoh vam da je pobjegao ne pobrinuvši se za siromašnog kaštelana!

- Kada smo izašli iz dvora, ustrijeljenoga čovjeka nije bilo.

- Primakni bliže baklju! - zapovijedi Meško panduru, sagne se i dohvati ogrtač u koji je bio umotan mrtvac. Meško se trgne, i reče velikašima:

- Modri plašt!

Na mrtvačevim prsima zabijelila se pergamena s napisom: »Treći od devetorice!«

Velikaši se nijemo pogledaju.

- To je zaista nesnosno! Ustrijele ga pred Patačićevim dvorom, a mi ga nalazimo pod Krvavim mostom!

- Uzet ću ovaj modri plašt - reče Meško - i da vidim hoće li tko doći da mi ga otme! Dvaput su nam ga oteli, sada ću ga čuvati ja!

- Pazi, Jurica, da u taj plašt ne umotaju tvoju glavu!

- Neka se dogodi što mu drago, čuvat ću ga!

- Mi smo, gospodo, u neizvjesnosti! Ništa, upravo ništa ne znamo, već jedino to da nad nama visi strašna osveta. Tri križa, devet smrtnih osuda i modri plašt!

- Plašt je u mojim rukama! - reče Meško.

GIULIJIN DUH

Dva dana poslije toga događaja slavio se kod baruna Makara oproštaj. Velikaši su se spremali da odu na svoja imanja, a Makar je nakanio da otputuje u Beč, pa je priredio oproštajnu večeru.

Poslije večere zabavljali su se gosti s glazbenicima baruna Makara, koje su zvali »Makarovom bandom«. Domaćin je sa sucem Žigrovićem dotle sjedio u svojoj spavaćoj sobi.

- Htio bih vas, presvijetli gospodine barune, nešto zamoliti - reče sudac. - Vi znate da smo odavno prijatelji i da vas vjerno služim.

- Dakako, znam! Što želite od mene?

- Putujete u Beč. Možda bi se moglo da mi nekako pribavite ono za čime toliko uzdišem. Vi znate...

- Plemstvo? Da, gospodine suče, ne zaboravljam vaše usluge. Ja ću svoje izvršiti!

- Vi imate na dvoru veza.

- Prijatelji me zadirkuju da sam jezuit, ali ništa zato, postići ću na dvoru više nego svi ostali.

- Kraljičin sin Josip ne voli jezuite.

- To meni ne može smetati! On nije car, i dok to ne postane jezuiti će imati u dvoru utjecaja. Ne bojte se! Rekoh vam da ću danas-sutra biti ban, a tada ću iskupiti svoje obećanje.

- Da, presvijetli, ali meni bi to plemstvo trebalo što prije.

Ja se, naime, smatram zaručnikom.

- Oho! A tko je ta sretnica?

- Barunica Lehotska! Ona, doduše, još nije rekla svoju posljednju, ali me odabrala kao zaštitnika, a vi znate što to znači.

- Shvaćam! Vi biste rado dobili plemstvo odmah. Ona je udovica, zar ne?

- Da! Lehotsky je u zatvoru umro, i sada bi bilo potrebno da se na vrijeme pripravim.

- Čestitam unaprijed! Dakle, slušajte, ja ću kraljici predložiti da vam podijeli plemićku titulu. Kako će Klemenčić biti sigurno lišen plemstva i svojih imanja, predložit ću da ih dadu vama. Vi požurite i sastavite sudbeni izvještaj, tako da njegova krivnja

bude bjelodana. On je sve priznao, i to pred svjedocima, zar ne?

- Da! Pismeno je priznao sve svoje zločine i sve je potvrdio svojim potpisom. Potpisala su i dva svjedoka. To je moja briga. Nije potrebno da o tome razgovaramo podrobnije.

- Evo moje ruke, vi ćete dobiti plemstvo!

Sudac i Makar pružiše si prijateljski ruke i vrate se među goste.

Kada se Makar vratio nije više našao Meška, a svakako je još htio s njime razgovarati. Meško je otišao s poručnikom Stankom. Makar pošalje slugu s porukom da se nadu te noći, a Meško odgovori da će ga čekati kod kuće.

Ostali su gosti bili na okupu, ali ne onako veseli kao inače kada su bili kod Makara na večeri. Događaji posljednjih dana potištili su ih, pa su sluge baruna Makara uzalud goste nudile jelom i pilom. Kao da nikome nije pravo prijalo. Gospoda su raspravljala o svemu što su proživjela, i konačno na prijedlog suca Žigrovića i grofa Patačića ovlaste baruna Makara da kod kraljice podigne tužbu protiv Klemenčića i zatraži da mu se uzme plemstvo i imanje. Velikaši dadoše Makaru pismo kojim kraljici preporučuju da sasluša plemenitog velikaša čiji je život besprijekoran i uzoran. Ujedno velikaši zatražiše od kraljice zaštitu, jer ih otac Anzelmo u propovijedima ocrnjuje pred građanstvom i buni ljude protiv velikaša koji su oslonac prijestolja. Svi su držali da će Makar, koji je i na dvoru bio poznat kao pobožan velikaš i protivnik pića, uspjeti.

Pola sata poslije odlaska velikaša izađe barun Makar iz kuće odjenut u purgarski ogrtač i pođe k grofu Mešku.

Barun se uspne stepenicama i uđe u prvu sobu, u kojoj je gorjela samo mala svjetiljka.

Makaru očito nije bilo drago što ga Meško ne čeka na vratima i namršti se, ali ipak pođe u drugu sobu. U toj sobi bilo je tamno. Barun primijeti da kroz vrata spavaonice proviruje svjetlo i uputi se onamo. Odjednom stade. Pred njim se stvorila strašna slika.

Kroz otvoren prozor padala je mjesečina na neku žensku pojavu odjevenu u bijelu haljinu. Glava žene bila je omotana gustom koprenom, pod kojom se nije moglo razabrati lice. U lijevoj ruci imala je željeznu kutiju, u desnoj lubanju. Preko bijele pojave kao da je visio neki poluproziran zastor.

Barun se prestrašeno zagledao u prikazu, nepomičnu kao kip ili duh s drugoga svijeta.

Pojava najednom prozbori muklim glasom:

- Tko si, ljudski stvore?

Barun zastane nijem.

- Poznaješ li me? - ponovno će bijela pojava.

- Dršćeš? Poznaješ li ovu lubanju? Gledaj je i dršći, ubojico! Ovo je glava tvoje Giulije! To je moja glava!

Barun se obnemoglo uhvati za zid.

- Dođi bliže, ubojico, i pogledaj ovu kutiju! U njoj ćeš naći dokaze svoga zločina. Moj stari prijatelj Meško poslao me svome sinu da ga podsjetim na zakletvu što ju je dao ocu, da će te raskrinkati. Moj će mu duh pomoći da te surva u prah tvojih zločina. Dođi bliže, zlotvoru moj!

Barun s užasom ustanovi da mu se duh približava. Skoči k vratima i nahrupi u pokrajnju sobu.

U toj prostoriji bijaše svjetlo. Meško je upravo ušao. Makar je htio da mu pođe u susret, ali se sruši na divan i pokrije rukama lice.

- Što vam je, barune? Kako ste ušli u moju spavaonicu? Što vam je?

- Zlo mi je! Kao da će me kap! Meško namoči rubac i ovlaži Makaru čelo. Pritom primijeti da mu ruke dršću.

- Što se zbilo, gospodine barune?

- Ne znam! Udarila mi je krv u glavu.

- Uzmite malo komovice, to jača! Recite mi zatim što vas nosi k meni?

- Htio sam prije no što odem razgovarati s vama o vašoj tetki Lidiji.

- Izvolite, ja slušam!

- Odlučio sam učiniti nešto što još nitko nije učinio.

- Vi me gotovo strašite!

- Preodjenut ću se u seljaka i poći u Klemenčićev dvor. Možda ću saznati štogod o njoj. Tražit ću je gdje god mu drago. Moram naći njen trag, makar prorovao zemlju! Meško je začuđeno promatrao barunovo oduševljenje i odvrati:

- Bojim se, gospodine barune, da biste je uzalud tražili.

- Vi znate gdje je ona?

- Mislim da znam.

- Recite mi!

- Uvjeren sam da je mrtva.

- Ona je mrtva? Ne, ne, to ne vjerujem!

- Da, mrtva je! Klemenčić mi je indirektno priznao da je mrtva.

- Crni zlotvor! - plane Makar. - Ali ja vam se kunem da ću je naći! Prije no što odem u Beč želim vam još nešto pri općiti. Naši drugovi dali su mi za put jednu preporuku.

- Vi trebate za Beč preporuke? Ta vi ste u tome gradu rado viđeni!

- Ipak! Budem li u ruci imao dokumenat, neće nitko moći protiv mene intrigirati, niti će me moći ocrniti pred dvorom. Tu moju putnicu potpisali su svi velikaši. Molim vas da je potpišete, ako želite, i vi.

Makar pruži Mešku pismo što mu ga je na večeri dao Oršić. Meško pročita himnu Makarovu poštenju, moralu, ugledu i uzornom karakteru. Namrštio se.

- Oprostite, barune - reče Meško - neću to potpisati!

- Smijem li znati zašto?

- Vi znate, barune; valjda niste zaboravili što se među nama dogodilo prije nekoliko mjeseci.

- Nadam se da ne mislite više na to!

- Kako da ne mislim? Naprotiv, mislim i prečesto, samo nisam imao vremena da tome posvetim više pažnje. Vi znate da vas držim ubojicom vaše supruge i, dakle, ne mogu ovo potpisati.

- Zašto niste rekli i ostalim velikašima da me proglase ubojicom?

- Dok nemam dokaza, ne mogu im o tome govoriti.

- Dokazat ću vam da moja supruga živi u milanskom samostanu!

- Reći ću vam zašto držim da je mrtva. Jednom ste mi rekli da vjerujete u duhove. To je bilo onda, sjećate se, kada smo se sreli u vašoj kući kod Krvavog mosta.

- Jest, ja vjerujem u duhove i uvjeren sam da duša na drugom svijetu živi, trpi ili uživa, prema tome kakav je čovjek bio na ovome svijetu.

- Zato ste tako krijeposni! No recite mi, ako ste vi zaista u to uvjereni, što mislite kakav život ima na drugom svijetu duša onoga čovjeka koji je živio kao zlotvor pa je, na primjer, nekoga ubio?

- Ako se prije smrti ne ispovijedi, ne pokaje i ne pričesti, tada ga, naravno, čeka kazna.

- Dakle, ako se ispovijedi, pričesti i pokaje, tada je opet sve dobro! Sada shvaćam vaš solidan život! Vi ste se pokajali i više se nemate čega bojati. Vi, dakle, možete sutra ubiti drugoga čovjeka, pa se ponovno pokajati!

- Gospodine grofe, vi hulite vjeru!

- Ne, već samo vaše tumačenje vjere! No kazat ću vam što me podržava u sumnji. Nekoliko puta vidio sam prikazu!

- Prikazu? Kakvu prikazu?

- Kada sam se jedne noći probudio, vidio sam kraj prozora neku ženu odjevenu u bijelo, s licem zavitim u koprenu. U jednoj ruci imala je lubanju, u drugoj metalnu kutiju s nekim napisom. Domahnula mi je s kutijom i govorila: »Vidiš li ovu kutiju? Traži je u podrumu baruna Makara!«

Barun problijedi, ali se istodobno usiljeno nasmiješi. Meško nastavi:

- Prikaza mi je govorila: »Ondje ćeš naći moju lubanju! Evo, gledaj, to je moja lubanja! Ja sam Giulija!« Što kažete na to? - upita Meško.

- Sanjali ste to zato što uvijek o tome mislite!

- To nije bio san, gledao sam prikazu budnim očima! Govorila mi je jednom da ju je poslao duh moga oca da vas raskrinkam.

- Ne biste li me odveli malo u vašu spavaću sobu? - upita Makar.

- Izvolite! - otvori Meško vrata sobe iz koje je prije izašao Makar.

Barun stade na vratima. U sobi bijaše mrak, samo je kroz prozor sjala mjesečina.

- Ne biste li osvijetlili sobu?

- Drage volje!

Meško zapali svjetiljku.

Barun pođe prema prozoru kraj kojega je vidio prikazu. Nađe samo naslonjač.

- Vas naročito zanima moja soba?

- Htio sam vidjeti gdje vam se prikazuje ta pojava.

- Začudo, upravo iza onoga naslonjača!

Makar se okrene i izađe iz sobe. Za njim pođe i Meško.

- Barune, ta vas prikaza optužuje!

- Vi ne vjerujete u duhove.

- Istina je, nisam vjerovao, ali otkada sam vidio tu prikazu, vjerujem da ima duhova!

- Ah, ostavite to! Ne vjerujem da ste vidjeli bilo kakvu prikazu. Duhovi ne lažu i ne optužuju krivo, a Giulia živi u Milanu. Pričali ste mi o prikazi samo zato da me prestrašite, ne bih li rekao da sam ubio svoju suprugu. To zaista nije lijepo od vas! Međutim, unatoč svemu ja ću tetku Lidiju tražiti dok budem živ. Moje osjećaje ne može promijeniti ni činjenica da ste mi vi neprijatelj!

Barun ustade.

- Već odlazite?

- Putujem rano ujutro u Beč pa se nećemo duže vremena vidjeti. Želio bih da do tada promijenite mišljenje o meni.

- Ako mi dovedete Giuliju živu!

- Ne biste li mi dali jednoga slugu da me prati? Sada nije nimalo pametno da čovjek hoda ulicom sam.
- Drage volje! Dakle, kada i kako ćemo se ponovno vidjeti?
- Mislim da vam naš sastanak neće biti drag.
- Što to znači?
- Vi me mrzite i moja vam prisutnost nije ugodna. Idem!
- Laku noć, barune! Ne zaboravite moju prikazu! - po vikne Meško za Makarom, ali on ne odgovori ni riječi. Spustio se niz stepenice i u pratnji sluge izašao na ulicu.

Meško se okrene, ode u sobu i otvori jedna mala vrata.

- Stanko, spavaš li?
- Zadrijemao sam! Koga ste bijesa tako dugo razgovarali? Zapali svjetiljku!

Svjetlo plane i obasja sobu. Stanko je sjedio na divanu, a kraj njega je na stolici bila bijela koprena, lubanja i limena kutija što ju je Meško iskopao u Makarovu podrumu.

- To je bila divna zamisao! Odlično mi je došla poruka da će doći k meni! Uvijek sam zamišljao da ovako sve to udesim.

Znao sam da taj licemjer dršće pred duhovima. Čim mi je da nas poručio da želi sa mnom razgovarati, pao mi je na pamet ovaj plan, jer si ti bio ovdje.

- Njegovo lice bilo je tako komično prestrašeno da sam zamalo ispustio iz ruku lubanju i kutiju!
- Da si vidio kako se gotovo onesvijestio na divanu kada je došao k meni!
- Čim sam spomenuo Giulijino ime, zadrhtao je kao vrba.

Strava na njegovu licu potvrdila je umorstvo.

- Zaista, Stanko, moram ti polaskati! Bio si dražesna žena!
- Haljina tvoje tetke bila mi je odviše široka!
- Izgledao si u njoj prekrasno; zamalo sam se zaljubio u obmanu!
- A barunica? - nasmije se Stanko.
- E, to je drugo! Nju ljubim pravom ljubavlju, kao što se ljubi krijeposna žena koju želiš vjenčati. Da si ti, recimo, žena, zaljubio bih se u tebe samo onako, na trenutak.

Stanki prestade kucati srce. Krv joj navre u glavu i brzo ustade.

- Jurica, laku noć! Idem kući!
- Ostani još trenutak!
- Ne mogu, putujemo.
- Pa i ja putujem s vama.
- Ti ćeš s nama?
- Svoju lijepu zaručnicu ne prepuštam ni tebi!
- Laku noć!

- Do viđenja, Stanko!

U STAROM ZAGORSKOM DVORU

U trakošćanskom dvoru vladalo je uzbuđenje. Debeli dvorski sa crnom bradom izdavao je naloge, a lakaji u svečanim livrejama trčali su i žurili.

Dvorac s ponosnim kulama leži na vrhu brda. Jutarnje sunce pozlatilo je vrhove gradske kule i razasulo sjaj po jezeru što se talasa u podnožju brda na kojemu se ponosno koči dvor grofa Draškovića. Sva priroda odisala je jutarnjim dahom. Lahor je raznosio miris šume.

Cestom uz jezero jašu dva viteza. Prvi je mlad, jedva mu je dvadeset godina. U velikaškom odijelu njegovo se lijepo i stasito tijelo osobito isticalo. Na konju je izgledao kao junak kada polazi na bojište. Ispod klobuka virila mu je svijetla plava kosa, a iz bijeloga lica gledale su u svijet sretno i zadovoljno modre oči. Kraj njega je jašio visok mršav čovjek u odijelu gospodskoga kaštelana. Obojica su gledala duž ceste preko jezera, na onu stranu odakle su trebali doći gosti koje tako željno očekuju.

- Još ih uvijek nema! - reče mladić.

- Vi ste, grofe Pavle, vrlo nestrpljivi!

- Eno ih! - klikne mladić. - Pogledajte, diže se prašina! Dolaze! Požurimo u susret!

Mršav i visok čovjek stavi ruku na čelo da zaštiti oči od sunca.

- Jest, dolaze! Ali vi ste uzrujani, koga očekujete tako nemirno?

- Pogodite! Ali nećete pogoditi!

- Pođimo redom: grof Ivo i Stjepan Erdödy, oni vas sigurno ne uzbuđuju. Patačić, barun Kukmica...

- Dalje, dalje!

- Tri Oršića, grof Karoly, Ivan Keglević, barun Adam Rauch, general Ketter, grof Meško...

- On je moj najbolji prijatelj, ali on me valjda ne uzrujava. Počnite jednom spominjati žene!

- Barunica Vojnić s Ružicom? Ili grofica Eliza Bacan, grofica Jelena Oršić? Ni ona! Kćer grofa Karolyja, zatim barunica Lehotska...

- Ona! Nju očekujem! Oh, da znate, gospodine kaštelane...

- Otkada vi poznajete barunicu Lethotsku?

- Uopće je ne poznam, ali kaštelan Marko toliko mi je pričao o njoj da sam se zaljubio. Ta je Poljakinja čarobna žena!

- Sad razumijem zašto je Marko molio da i ona bude pozvana u lov, i zašto je sam pošao u Zagreb.

- Majka nije osobito oduševljena što će doći poljska barunica, ali kaštelan Marko upotrijebio je sve snage, a ja sam mu pomogao.

- Zašto nije majci pravo da dođe barunica?

- Kaže da se o njoj u Zagrebu priča koješta. Bože moj, mlada je žena, a nema muža!

- Kažu da je udovica.

- Ne znam, ali to je svejedno! Ona uvijek ima pratnju. Uz nju je njezin nećak, i ne može joj se prigovoriti.

- Vi je zaista oduševljeno branite!

- Silno me zanima! Gorim od znatiželje!

- Pazite, nije to za vas!

- O, ne bojte se! Mlad sam, zar mi tko smije zamjeriti ako udvaram lijepoj ženi?

- Evo ih! - reče kaštelan.

Jahači se sastadoše s gostima. Svi se veselo pozdrave. Meško predstavi grofa Pavla barunici. Ona mu se ljubazno nasmiješi.

Sva služinčad, svi lakaji, dvorski upravitelji, njihove žene, sobarice i ostala služinčad, svi su se sletjeli oko glavnoga ulaza. Na stepenicama se pojavio grof i grofica Drašković. Grofova odlična pojava naročito se isticala sijedom bradom. Grofica je izašla u modroj haljini. Njezine modre oči gledale su vrlo umiljato. Služinčad je s počitanjem promatrala svoju otmjenu gospodaricu koja je stasom gotovo dosegla visokoga grofa, dok je u godinama bila očito mlada.

Goste su dočekali grof Pavao i kaštelan, visok gospodin koji bijaše prvi upravitelj grofovih lovišta. Kako je naličio na sliku nekoga maršala u grofovskoj obitelji, nazvaše ga iz šale maršalom, i to mu je ime ostalo.

Put kojim su se kočije uspinjale u dvor vijugao je oko brda kao da se oko njega obavila bijela zmija. Konji su brzali i veselo vukli svoj teret. Velike kočije i ogromna kola redala su se jedna za drugima. Đuro Ottenfels jašio je kraj kočije barunice Lehotske zajedno s Meškom.

Kada su gosti stigli na vrh na kojemu se kočio čvrsti bijeli grad, nastade veselje i poče pozdravljanje. Grofica i grof Drašković primali su goste srdačno. Barunicu Lehotsku i njenoga nećaka predstavio je grofovskom paru Meško.

Gosti su se razišli po svojim odajama. Muškarci su imali lijevo krilo grada, dok su gospođe bile u desnom.

Barunica Lehotska se preodjenula i uredila kako je najbolje mogla i zatim naloži sobarici da joj zovne nećaka. Sobarica je dovela poručnika u baruničine odaje i ostavila ih same.

- Gdje stanuješ? - upita barunica Stanka.

- Meško i ja imamo sobu kraj sobe. Moram prolaziti kroz njegovu sobu.

- Što? No, to ipak ne može tako ostati! Kako se uopće u otmjenoj kući može tako postupati s gostima! Nisi opazila kako me grofica hladno primila? Ljubomorna je i želi da svi samo njoj udvaraju.

Stanka je šutjela. Put ju je izmučio. Neprestano je morala gledati zaljubljene poglede i slušati slatke riječi što ih je Meško šaptao barunici. Ona je sjedila s njima u kočiji i sve to slušala. To ju je umorilo i nije imala volje da odgovara na baruničina pitanja.

- Međutim, vidjet ćeš pokazat ću grofici da me svi štuju i obožavaju!

O podne okupili su se gosti na dugoj i prekrasnoj terasi s koje se pružao vidik na jezero okruženo šumom. Na terasi bijaše postavljen velik stol, pokriven finim narodnim stolnjacima. Na stolu je sjalo posuđe, zlatan i srebrn pribor. Posvuda se prosipalo cvijeće. Na čelu stola bila je kućedomaćica, kraj nje dva najstarija grofa, a iza njih su se redali ostali gosti. Kod objeda služili su lakaji.

Gosti su razgovarali o putu, o različitim događajima s putovanja; o tome kako su noćili kod grofa Ottenfelsa u Krapini i o različitim drugim sitnicama. Nitko nije htio prije ručka spomenuti krvave događaje u Zagrebu, pa ni smrt kaštelana Marka. Za njega rekoše da je ostao u Zagrebu, zato što je nenadano obolio.

Poslije ručka raštrkali se gosti velikom terasom. Mladi grof Pavao sjeo je kraj barunice Lehotske i živahno je zabavljao. Meško se smiješio svome dobrom prijatelju kao da mu želi reći:

»Uzalud se mučiš, ja sam je već osvojio!«

Poručnik Stanko sjedio je kraj barunice Vojnić. Pričala mu je kako je od one noći kada ga je kod nje našao njezin suprug nesretna i kako se ne smije ženiti s njezinom kćeri, jer ga ona voli.

Kada su Stanki dodijala baruničina ljubavna očitovanja, ustade i ode k muškarcima. Tada grofica Drašković pozove poručnika k sebi i upusti se s njime u vrlo srdačan razgovor.

- Recite mi što je to s kaštelanom Markom? - upita grofica. - Što mu je zapravo?

- To će bolje znati Meško - reče poručnik i dade mu znak da dođe.

- Htjela bih znati što je s kaštelanom - reče grofica. - Svi kao da namjerno izbjegavate razgovor o njemu. Nije mu se valjda dogodila nesreća? More me zle slutnje!

- Na žalost, slutnje vas ne varaju! - reče Meško i poče grofici pričati što se dogodilo. Oko njega su se uskoro okupili grofovi sinovi, među njima i najmlađi Pavao, stari grof i dvorski. S užasom su slušali Meškovo kazivanje.

- To je grozno! - reče grofica. - Ta on nije nikome ništa loše učinio!

Kada je Meško rekao da je Klemenčić osudio devetoricu velikaša na smrt te da se među osuđenima našao i kaštelan, grofica prekrsti ruke.

- Govorila sam mu: »Nemojte ići u Zagreb, neka ide netko drugi!« Nije slušao. Morao je u Zagreb. Bio je poodavno zbog nečega zbunjen.

- Kako? - upita Meško groficu.

- Bio je zaljubljen u neku gospođu u Zagrebu, u neku o kojoj se koješta govorilo.

Pavao prestrašeno pogleda majku, zatim barunicu Lehotsku koja je sjedila mirno kao da ništa nije primijetila.

- Tko je ta dama? - upita Meško sa zanimanjem.

- Ime joj ne znam, ali znam da su se neke naše gospođe bunile protiv nje i nisu je htjele primiti u društvo. Kako je to svršilo, ne znam. Svakako nije bila gospođa koja bi bila vrijedna njegove iskrene ljubavi.

- Mama - reče Pavao - pođimo malo dolje na jezero!

- Nisam dobre volje! Smrt siromaha Marka jako me rastužila. Ti povedi goste, ako im se sviđa. Gospođe će možda i otpočinuti.

Društvo se razišlo. Barunica Katarina Lehotska bila je blijeda i povukla se u svoju sobu.

Meško, Stanko i Pavao pođu na jezero i sjednu u čamac da se provezu.

- Eto, vidiš, Pavle - reče Meško pokazavši Stanka - to je moj prijatelj i pobratim! Volim ga kao svoga najmlađega brata. Upravo ga mazim! On ti je divan dečko, s njime ćeš se izvanredno zabavljati. Hoćeš li sentimentalnu zabavu, on je sentimentalan, hoćeš li ludorije, eto ga na poslu; hoćeš li što ozbiljno, on je filozof!

- No, Jurica, ti me odviše hvališ! Ne vjerujte mu, ništa od svega nije istina!

- Uvijek ću mu vjerovati! Baš se veselim! Mi ćemo zajedno u ribolov, zajedno ćemo jašiti i krasno provesti vrijeme, je li? - obrati se Pavao poručniku pogledavši ga svojim modrim očima umiljato.

- Pristajem na sve - reče Stanko - samo, molim, veslati zaista ne znam!

- Naučit ću vas! I našega Marka također sam učio veslati. Da je on, siromah, sad ovdje!

- Tko je ta gospođa u koju je bio zaljubljen Marko? - upita Meško.

- Znam - reče Pavao - bio sam Markov pouzdanik. Ta je dama barunica Lehotska! I ona je njega voljela!

Meško se u prvi trenutak zapanji, ali upita ponovno:

- Znaš li pouzdano da je kaštelan bio u nju zaljubljen?

- Marko mi je svaki dan o njoj pričao tako da sam se zamalo i sam u nju zaljubio prije no što sam je vidio!

Meško se zamisli i doda:

- Napokon, u lijepu se ženu nije teško zaljubiti!

Čamac je pomalo bio trošan i odlučiše da potraže drugi. Pavao je pristao uz obalu i pošao k ribarnici. Meško i poručnik ostadoše sami.

- Jesi li čuo što se govori? - reče Meško kad se Pavao udaljio. - Zlobni je ljudi ocrnjuju! Naše zaruke ne mogu dulje os tati tajna. Reći ću joj sve, i neka se zaruke oglase već sutra!

Stanka problijedi.

- Možda ti nije pravo? - upita Meško.

- Kako da mi ne bude pravo! Bar ću moći prije otići odavle!

- Što? Tebi je ovdje već dodijalo? Zato si bio mrk i zlovoljan cijelim putem? Time si otvoreno kazao da ti nije stalo do mojega prijateljstva?

- Ne, dragi Jurica, ali ja osjećam neku bol za domovinom. Možda je i tebe kada u tuđini mučilo takvo čuvstvo. Ti se zaruči, a ja idem!

- Prije vjenčanja ne možeš otići! Uostalom, i ti si napola zaručen!

- Moje zaruke, to je ludost! Ne mogu ostati dulje, ne mogu...

Meško primijeti da mladićev glas dršće, no upravo im priđe Pavao i prekide razgovor.

Cijelo poslije podne Meško, Pavao i Stanko čavrljali su zajedno i zabavljali se. Meško je, međutim, često zamišljeno promatrao svoga mladoga prijatelja. Primijetio je da je blijed, da je iznuren, da su mu oči mutne i tužne.

»Što mu je, zašto je takav?« pitao se Meško, ali nije mogao naći odgovor.

Večeralo se opet na terasi. Gosti su bili veseliji. Odmorili su se od puta. Svi su opažali za vrijeme večere da grofica Drašković mladoga poručnika obasiplje velikom ljubaznošću.

- Drago dijete, vi ste mladi i upravo pristajete uz moga Pavla. Veselit ću se ako se među vama razvije prijateljstvo. Vi ste vrlo čedan i otmjen mladić, a to volim - govorila je grofica.

Stanka se zahvaljivala na ljubaznosti.

Prije negoli sjedoše k večeri prišapnuo je grof Meško prijatelju:

- Reci barunici da večeras želim s njom razgovarati. Hoću da budem na čistu! Moramo se zaručiti. Tada se nitko neće usuđivati da o njoj progovori ma i jednu nepristojnu riječ.

Gotovo istodobno govorio je mladi grof Drašković barunici promatrajući izdaleka poručnika:

- Vaš je nećak vrlo dražestan dečko! Svima je simpatičan. Već sam se u njega zaljubio! Taj nježni mladić stekao je simpatije svih nas.

- Da, on je vrlo dobar dečko! - rekla je barunica nakrivljenih usta, kao da joj hvala nije godila.

* * *

Stanka je ušla u svoju sobu i zaključala vrata što su je dijelila od Meškove odaje. Bacila se na krevet odjevena, zarila glavu u jastuke i jecala. Nekoliko dana već podnosila je paklene muke a da se oko nije smjelo orositi suzom. Napokon je našla prigodu da bude sama. Na dugom putu do morala je gledati kako Meško udvara barunici, a saznala je i da će se s njome zaručiti. Ugledala je pred sobom čitav život u svoj pustoši. Roditeljskog doma nikada nije imala. Majku i oca nije poznavala. Ne zna točno ni tko su joj roditelji. Cijelo djetinjstvo bilo joj je tužno. Živjela je sa starom tetkom, usidjelicom koja je svirala po kućama na glasoviru, vraćala se kasno noću izmučena i spavala do podne, a Stanka je hodala po kući tiho da je ne probudi.

Radila je umjesto služavke, a nije se ni osjećala drukčije nego kao služavka. Tetka bijaše uvijek mrka i žalosna. Nikada joj nije rekla toplu riječ. Tako je odrasla. A sada? U taj pusti život došao je on! Voljela ga je svom svojom mladom dušom željnom ljubavi. On će postati muž druge! Zar da sve to gleda? Stanka osjeti oko sebe prazninu. Izgubila se u pustinji i ne može naći pravi put.

Dugo je tako ležala i plakala. Kada je prikupila snage ustade, odlučno sjede za stol i poče pisati:

»Dragi moj jedini prijatelju!

Došao je čas obračuna! Stojim pred tobom kao griješnik da se ispovijedim.

Oprosti, bili smo dobri prijatelji. Tvoje prijateljstvo bilo mi je jedino bogatstvo i sreća što je nađoh u životu. A sada, dragi Jurica, izgubit ću i tebe i tvoje prijateljstvo, svoje jedino blago i sreću.

Nisam tvoj pobratim, nisam poručnik Stanko, nisam barun Gotta, ja sam bijedna sirota, djevojka Stanka! Sada, kada poručnik barun Stanko Gotta više ne postoji, ne smijem se smatrati ravnom grofu Mešku. Gospodine grofe, nemojte misliti da sam poludjela! Ne, pri svijesti sam!

Bila sam sirota djevojka i uvijek tužna. Kako da ne budem tužna kada mi je cijeli svijet bio pust. Tetka je bila stara gospođica, a tko zna nisam li joj bila kći. Možda se stidjela i tajila me. Ljudi su šaptali da sam dijete njenoga grijeha. Možda je to istina, možda nije. To je sada svejedno! Evo, prilažem svoj mali dnevnik ovome listu, da iz njega saznate kako sam živjela i kako sam jednoga dana dospjela zavezanih očiju k tajanstvenoj, nepoznatoj prijateljici vaše zaručnice. Čitajte ga i ustrajte, žrtvujte malo vremena za to. Saznat ćete zašto sam obukla muško odijelo, kako jedne noći postadoh poručnikom i zašto me gospodarica zvala nećakom.

Sprijateljili smo se i pobratili. Moje srce zagrijalo se iskrenim osjećajem. Lagala sam da sam poručnik, ali nisam lagala da sam vam iskren prijatelj! Neko me neznano čuvstvo vodilo k vama. Živjela sam u neizrecivoj sreći što smo uvijek bili zajedno.

Nikada nisam imala majke ni oca, brata ni sestre, ni prijatelja. Vas sam prvoga počela voljeti. Bila sam sretna! Ništa nisam očekivala nego to da uvijek budem s vama. Tada ste vi poklonili srce mojoj gospodarici.

Ništa ne tražim za svoje siromašno srce! Ja sam samo sirota djevojka, nesretna i bijedna. Ne nadam se ničemu, niti bih se usudila nadati. Vi ste grof, ja sam služavka koju su naučili ono što uče visoke gospođe. Ja, eto, za svakidašnji kruh glumim svojoj gospodarici nećaka!

No, ne mogu više! Neću gledati kako vi grlite nju, kako živite za nju. Ne mogu gledati vašu sreću!

Eto, nemam nikoga na svijetu tko bi me privinuo na grudi, uzeo me pod svoj krov i poklonio mi svaki dan bar jednu toplu, iskrenu riječ! Zato idem tamo gdje neću ništa više moći željeti.

Ljubim vas i molim da mi to oprostite!

Stanka, bivši poručnik Stanko.

Molim da sve kažete Ružici Vojnić, neka ne plače uzalud!«

Stanka savije pismo, naslovi ga na Juricu Meška, stavi ga u knjigu koju je on svake večeri čitao prije spavanja, uze svoj kaput, izađe iz sobe i spusti se sporednim stepenicama na puteljak kojim ih je grof Pavao Drašković vodio k jezeru.

Mjesec se spustio na zapad. S terase se čuo smijeh, zdravice i pjesme.

Stanka potrči niz puteljak kao da je gone. Za njom su se gubili glasovi s terase. Pred njom je bilo mirno, upravo nepomično jezero.

Stanka odveže čamac i sjedne u nj. Veslati nije znala. Čamac je polako klizio prema dvorcu, podno gradske kule što se nad jezerom kočila visoko kao klisura.

Djevojka je stajala u sredini čamca. Prekrstila je u krilu ruke i razmišljala.

S terase se razlijegala pjesma. Vjetrić je izbio iz šume i sve brže nosio čamac prema dvorcu.

U šikarju na obali primijeti Stanka bijelu sjenu. Činilo joj se da je tamo neko čeljade u bijeloj haljini. Bijela sjena se okrenula prema čamcu koji je obasjalo nekoliko slabih pramenova mjesečine.

Mjesec je utonuo za Maceljsku goru i gusti mrak prosu se po jezeru. Stanka se zagleda u vodu koja se i u tami ljeskala.

S terase se ponovno oglasila pjesma. Stanki bude još teže pri duši. Uspravi se i ogleda oko sebe. Čamac je doklizio do brda. Tama je bila duboka kao i tamna voda.

Nekoliko trenutaka stajala je Stanka nepomično i zurila prema terasi dvora, odakle su dopirali zvuci Meškove pjesme.

Djevojka podigne ruke, složi ih na zatiljku, stade na rub čamca, čamac se zaljulja i tijelo padne u vodu.

U noć prodre vrisak, zatim zavlada tišina kao u grobu.

POREMEĆENA SREĆA

Na terasi su gosti bili odlično raspoloženi. Velikaše je razigrala birana kapljica grofa Draškovića. Zaboravilo se na kaštelana Marka, na Klemenčića, na sve neprilike i nezgode u Zagrebu. Svi su bili veseli. Stari se grof rado zabavljao, osobito kad je imao goste iz Zagreba. Bio je dobre volje, premda nije nikada odviše popio. On je volio društvo i pjesmu, a sada mu se pružila prilika da se nauživa.

Meško i mladi grof šetali su gore-dolje terasom i pričali. Pavao je pričao Jurici Mešku neku svoju pustolovinu.

- A što je s tom malom baronesom Ružicom Vojnić? - upita Pavao. - Uvijek gleda tako žalosno, a to joj nimalo ne pristaje.

Je li istina da je zaručena s tvojim prijateljem Stankom i da je odbila Ottenfelsa?

- To je pomalo neobična pripovijest. Pitaj ga, možda će ti sam reći.

- Meni je Stanko drag! Znaš li da je taj dečko vrlo lijep? Dapače, odviše lijep za dečka! Kakve samo ima noge!

- To zaista nisam opazio! - nasmije se Meško.

- Mene je na to upozorila moja sobarica!

- Prijateljuješ sa sobaricama? - naruga se Meško.

- Otkada si takav svetac? Zaista, što znači da tako malo piješ? Prošle te godine kod nas nisam nijedne večeri vidio trijeznoga. Što je s tobom?

- Odviknuo sam se pića! To je posljedica drugovanja sa Stankom. No gdje je on? Nema ga već dva sata!

- Vidio sam da je otišao gore u sobu. Bio je snužden. Da mu nije pozlilo?

- Hajde da ga potražimo!

- Nema ni Ottenfelsa. Da nisu pošli zajedno?

Pavao i Meško pođoše s terase prema lijevom krilu dvora.

- Kao da se odozdo čuje neka buka - upozori Meško.

- Jest, čujem uzbuđene glasove! Pođi da vidimo!

Meško i Pavao Drašković spustiše se strminom i krenu prema perivoju, odakle su dopirali glasovi. Kroz gusto drveće opaze baklju. Tri muškarca i jedna žena u bjelini sagnuli su se nad nečim što je ležalo na zemlji.

- Gle, to je Ottenfels! - reče Meško.

- Nesreća, velika nesreća! - reče netko.

- Kakva nesreća? - grubo će Meško i požuri, a za njim i Pavao.

- To je Stanko! - iznenađeno će Pavao.

Meško se sagne i krikne:

- Što se dogodilo?

- Mi smo došli kad je već ovaj gospodin izvukao mrtvaca iz jezera - reče ribar pokazujući grofa Ottenfelsa, blijedog, mokrog i uzrujanog.

Meško uhvati Ottenfelsa za ramena, zagleda mu se u lice prodornim pogledom i prigušujući uzbuđenje zapita:

- Što se dogodilo?

- Ne znam! - reče Ottenfels.

- Čuo sam Ružičin krik i požurio sam ovamo. Rekla mi je da je Stanko skočio u jezero.

Meško problijedi i stane vikati:

- To nije moguće! To je laž! To ne smije biti!

- Kada sam skočio za njim - reče Ottenfels - nisam ga više našao na površini. Zaronio sam. Bio je još živ. Grčevito me uhvatio za ruku. No kada sam ga iznio na obalu bio je već mrtav.

- Ljudi, brzo, pomozite! - vikne Meško drhtavim glasom. Nije moguće da je mrtav, on ne smije biti mrtav!

Pavao priskoči prvi. Kleknuo je na zemlju i nadnio se nad poručnikovo blijedo lice.

- Donesite komovice, octa, što li - zapovijedao je Pavao.

Meška svlada bol i zamalo je zaplakao. Činilo mu se da ga mori lud, glup san.

- Čekaj, uzdahnuo je!

- To ti se pričinilo! - reče Pavao.

Meško je suspregnuo dah da se uvjeri da li ga je prevarila mašta, ili pak...

- Jest, uzdahnuo je! - klikne Meško.

- Miče usnicama!

- Neka se gospodin ne veseli unaprijed - reče ribar.

- Ponesite ga u dvor! - zapovijedi Meško.

Ribari podigoše Stanka i ponesoše ga uzbrdo u dvor. Tek tada primijeti Meško Ružicu koja je stajala blijeda i prestrašena.

- Kako ste vi došli ovamo? - upita je.

- Vidjela sam poručnika kada je izašao iz sobe. Zanimalo me kamo ide i slijedila sam ga do jezera. Sakrila sam se iza grma i promatrala što će se dogoditi. Bacio se u jezero!

- Hotimice? Vidjeli ste to jasno?

- Jeste, to sam dobro vidjela! Bila sam posve blizu. Vrisnula sam. Tada se odnekud, kao iz zemlje, stvorio grof Ottenfels.

- Ja sam vidio Ružicu da ide prema jezeru i pratio sam je - reče grof Ottenfels. - Sakrio sam se u šikarje da bih vidio što radi tako kasno sama u perivoju. Vidio sam da se sakriva u grmlju i da promatra nešto na jezeru. Kad je vrisnula, mislio sam da je ona pala u vodu i potrčao sam.

- Molim vas, ne recite nikome da je poručnik Stanko skočio u jezero! Pao je! - naredi svima Meško.

Kada je Stanka položena na krevet osvijesti se i vrati joj se sjećanje na sve što se dogodilo. Prestrašeno je pogledala oko sebe. Meško je kliknuo:

- Živ je, živ je!

Meško uredi uzglavlje, pogleda Stanki u oči i reče toplo i srdačno:

- Što me tako prestrašeno gledaš? Ja sam tvoj prijatelj Jurica! Stanka se tek tada potpuno osvijestila i stade razmišljati o svemu što se s njome zbilo.

- Svijest mu se potpuno vratila! - veselo će Pavao.

- Treba da ga svučemo i spremimo u krevet.

- Stanko, spremit ćemo te na spavanje! - reče Meško.

- Hoću u svoju sobu, da budem sam! - reče Stanko.

Meško i Pavao podignu ga i odnesu u susjednu sobu.

Položili su ga na divan.

- Sada vas molim da me ostavite na samu - tražio je poručnik.

- To nije moguće! Trebamo te njegovati. Moraš svući mokro odijelo - govorio mu je Meško.

- Ako svi ne izađu iz sobe neću nikome dopustiti da me njeguje! Potrebna mi je samoća! - govorio je Stanko.

Meško nije znao zašto ga prijatelj tjera iz sobe, ali konačno pristade i ode. U drugoj sobi upustio se s Pavlom u nagađanje o uzrocima Stankova čina. Dok su oni razgovarali, Stanka prikupi snagu i brzo promijeni odijelo.

Meško i Pavao stadoše dozivati poručnika, ali se nitko ne javi. Stanka se pritajila kao da spava, samo da ne mora razgovarati.

Misleći da spava Pavao ode. Meško uđe u svoju sobu, uze knjigu koju je običavao čitati prije spavanja i vrati se k poručniku da kraj njega bdije.

Tiho je sjeo kraj kreveta i počeo čitati. Najednom mu iz knjige ispadne pismo. Podigao ga je. Šuštanje papira trgne Stanku. Otvorila je oči upravo u trenutku kad je Meško podigao pismo.

- To je tvoje pismo?

- Da, moje!

- Ostavio si ga prije nego što si...

- Da, htio sam da znaš.

- Tada ga imam pravo pročitati.

- Imaš, ali te molim da ga ne čitaš!

- Zar bi se tebe neugodno dojmilo da ga čitam?

- Vrlo neugodno! Iskaži mi ljubav i ne čitaj!

- Dobro, neću! - odvrati Meško, spremi pismo u knjigu i položi je na stol. Zatim se vrati krevetu, sagne se, pa će toplo i zabrinuto:

- Stanko, pismo neću čitati jer ti to želiš, ali si mi mnogo skrivio!

- Zašto? - upita poručnik plaho.

- Nešto nosiš u sebi i tajiš preda mnom. Zar ti nisam dovoljno iskren prijatelj da mi povjeriš svoju bol? Već nekoliko dana osjećam da te nešto muči. Zašto mi to ne kažeš?
- Ne mogu! Ne smijem!
- Ni meni, svome prijatelju?
- Upravo tebi ne mogu reći.
- Meni? Upravo meni? Što to znači? Hoću znati!
- Dok sam živ, nećeš saznati!
- Tvoje riječi zvuče kao da se radi o nečemu strašnom.
- Ne brini se za mene, to je najbolje.
- Stanko, zar tako malo cijeniš moju bratsku ljubav? Učinio bih sve da ti ublažim bol.
- Tome nema lijeka! Nema!
- Možda ipak, možda bih ti mogao pomoći.
- Druge pomoći za mene nema nego da umaknem!
- Kome da umakneš?
- Svojoj boli.
- Zašto si počinio ludost? Stanko, nisi pomislio na to kakvu bi bol zadao meni da...
- Da sam se utopio, ti bi bio pročitao ono pismo i minula bi te svaka bol za mnom.
- To nije moguće! Dozvoli da sada pročitam to pismo. Moram saznati!
- Hoćeš li da i nadalje budemo dobri prijatelji, ne smiješ pročitati to pismo.
- To je ludost! Moram to znati!
- Jurica, sutra putujem. Osam dana poslije moga odlaska otvori pismo i čitaj. Molim te zadaj mi riječ da njoj nećeš o tome reći ni riječi. Ona ne smije vidjeti to pismo. To je jedina žrtva što je tražim od tebe.

Meško je zurio u svoga prijatelja. Neka mu se misao porodi u glavi. Namrštio je obrve i pogledao pronicavim pogledom Stanka, ne bi li mu s lica pročitao tajnu koju krije. Stanko se uznemiri i okrene se.

Meško uhvati s obje ruke glavu svoga prijatelja, okrene je silom k sebi i reče uzbuđeno:

- Stanko, možda slutim istinu!
- Ne, ne slutiš je! Ostavi me i budite sretni!
- Stanko - klikne Meško - znam što je!
- Ne znaš, ne znaš!
- Znam! Ti je voliš!

Stanka sakrije lice u jastuk.

- Zašto ne odgovaraš? - upita je Meško uzbuđeno. - Je li, ti je voliš? Da to je..- Meško ušuti. Dugo nije progovorio. Tada uzdahne:

- Zato si me toliko ispitivao u početku našega poznanstva da li je volim? Sada shvaćam tvoje bockanje. Stanko, zašto mi to nisi rekao tada, kada smo zajedno provodili vrijeme, dok sam ležao ranjen. Tada je još nisam volio i ne bih je volio da sam znao za tvoju ljubav. Tek kada je došla s ladanja, kada me njegovala, tek tada sam je počeo voliti. Zašto mi nisi rekao?

Stanko ne odgovori.

Grof Meško ustade i ushoda se po prostrtim sagovima. Svaki čas bi zastao kao da se zadubio u velike i teške misli, kao da stvara velike i teške odluke.

Nakon duge šetnje Meško se zaustavi pokraj kreveta svoga prijatelja, dohvati njegovu ruku što je počivala na pokrivaču, blago je stisne i reče:

- Sada shvaćam tvoj čin. Nisi nas mogao gledati kako smo sretni! Ali zašto si to učinio baš danas?

- Zato što si odlučio da sutra javno proglasiš zaruke, a time je za mene kucnuo posljednji čas.

- Htio si umrijeti a da nikome ništa ne kažeš, i da ne pokušaš naći posljednju nadu?

- Nadu? To je smiješno! Zar je moguća neka nada?

- Da, to je istina. Bili smo tako sretni da za tebe nije bilo nade. Sada znam o čemu se govori u pismu - primijeti Meško pogledavši na stol.

- Tada ga spali!

- Jest, to ću i učiniti! Neko su vrijeme šutjela obojica, a zatim Stanko primijeti:

- Sada valjda shvaćaš da moram otići!

- Ne, ostat ćeš ovdje s nama!

- Prisilit ćeš me da se i nadalje mučim i gledam vašu ljubav?

- Neću! Ali slušaj me, Stanko, ne mogu te pustiti da ovako odeš u svijet. Da sam imao brata, ne bih ga mogao voljeti više nego tebe. Ne puštam te! Ne bih imao mira da odeš!

- A imat ćeš mira kada budeš gledao kako se mučim?

- Ne, nećeš se mučiti! Izliječit ćeš se! Prestat ćeš je voljeti.

- Što bi mi rekao da ja to tebi kažem?

- U pravu si, mali moj, ja je ne bih mogao prestati voljeti!

Stanka je mogla šutjeti i tajiti sve, ali suze nije mogla zadržati. Meško se zagleda u krevet u kojemu je Stanka glavu zakopala u jastuke, ispod kojih su prodirali bolni jecaji. Provala tolike boli slomi Meškovo srce.

- Molim te, smiri se, Stanko! Mnogo sam ti skrivio, znam to i osjećam se krivim, ali to nisam mogao naslućivati. Zašto nisi bio iskren? Ne bih bio dolazio, ne bih je ljubio!

Noć se primicala kraju. Veliki starinski sat otkucao je tri i po izjutra. Meško otvori prozor. Obronci Maceljske gore zaodijevali su se bijelim plaštem zore.

Meško se vrati od prozora krevetu, pomiluje Stanka po glavi i reče:

- Bilo što mu drago, ti nećeš odavde! To ne bih mogao podnijeti, ne, osjećam da ne bih mogao biti bez tebe!

- Ali ni ja neću da budem na putu tvojoj sreći!

- Moja je sreća ionako poremećena. Sada više ne mogu biti potpuno sretan, ne, više nikako!

- Ti moraš biti sretan! Oprosti mi, Jurica, rastužio sam te. Suze ne pristaju muškarcu.

- Iskrene suze nisu još nikoga osramotile!

- Čuj me, Jurica, ona ne smije ništa saznati.

- Znam, ne boj se! Što se tiče današnjega događaja, reći ćeš da si slučajno pao u vodu. Sada pokušaj spavati, zatim ćemo dalje razmišljati.

IZMEĐU DVIJE VATRE

Gospođe su spavale do devet sati. Barunica je dočula od sobarica što se dogodilo noću sa Stankom i pošla je u ono krilo dvora gdje su stanovala gospoda. Svi su još spavali. Upitala je slugu može li k svome nećaku. Kazala je da je bolestan. Sluga joj donese vijest neka izvoli ući.

Katarina uđe u sobu svoga zaručnika. Bila je lijepa, svježa i odmorena. Crne oči sjale su tajanstveno, a licem joj se prosulo rumenilo zdravlja. Meško ju je dočekao blijed i umornog pogleda.

- Kako to izgledaš? - upita ga barunica ljupko.

- Noć je bila burna.

- Dugo se pilo?

- Ne! Ne znaš što se dogodilo sa Stankom?

- Čula sam.

- Zamalo se utopio! Već smo mislili da je mrtav. To su bili teški trenuci.

- Zato si se tako uzrujao? To je lijepo!

- Znaš da dečka volim kao brata!

- A gdje je sada?

- Izvoli, u sobi je.

- Tako si uzbuđen da si mi zaboravio zaželjeti dobro jutro.

Meško se nasmiješi.

- Katarino, toliko te ljubim da me je već nezgoda tvoga nećaka uzrujala do iznemoglosti.

- Dobro je što nemam nećakinju! Morala bih postati ljubomorna.

Meško se nasmije, ovije joj ruku oko vrata, i poljubi je u lice.

- Tvoja bi me ljubomora usrećila. Pođi sada da ga vidiš.

Barunica je ušla u sobu i prišla krevetu. Okrenula je Mešku leđa i mrko pogledala Stanku. Djevojka je shvatila pogled.

- Oprosti, draga tetko, pošao sam da se provezem jezerom. Htio sam veslati, a kako nisam vješt, pao sam prigodom iskrcavanja u vodu.

- I napravio si tolike neprilike prvoga dana našega boravka ovdje! To zaista nije bilo potrebno!

- Nemoj ga koriti! - zamoli Meško blago.

- Hoćeš li ustati za ručak? - upita barunica.

- Nipošto! - odgovori umjesto Stanka Meško. - Slab je još. Neka danas ostane u krevetu.

- Ti si liječnik? - nasmije se barunica svomu zaručniku, sjedne k stolu i uzme u ruke knjigu koja je tamo ležala. Htjela je sakriti uzbuđenje što su ga izazvali događaji sa Stankom.

U razgovoru je barunica listala po knjizi i primijetila je pismo. Pogledala je Meška i upitala ga:

- Stankov rukopis? Vi se dopisujete? Ha, ha, ha! Da vidimo što ti piše prijatelj iz tolike daljine!

- Varaš se, Katarino, to nije Stankovo pismo. U tome omotu pohranjeno je pismo djevojke koja je pisala Stanku. Jučer prije večere poslao mi je pismo da ga pročitam i da mu savjetujem što da odgovori. Nisam imao ni toliko vremena da ga otvorim.

- Otvori ga sada da čujemo što piše ta zaljubljena djevojka mome nećaku!

- Ti se šališ, Katarino! Muškarci koji odaju pisma djevojaka nisu časni muževi!

- Dakle, ja ne smijem znati što je u tome pismu?

- Ne, Katarino! Tebe to ne može zanimati, a osim toga znaš da su takva pisma pitanje muškaračke časti.

- Naravno, nisam ni mislila da zaista čitate pismo, samo sam uživala kako je Stanko prevrtao očima u strahu da ću otvoriti omot.

- Tetka nije nikada u ljubavnim stvarima tako pouzdana kao prijatelj! - reče Meško i spremi pismo u džep svoga kaputa.

Barunica ustade. Meško primijeti da je ljutita ali ne reče ništa nego je odvede u svoju sobu. Barunica mu tada reče hladno i oporo:

- Molim te da nadzor nad Stankom prepustiš meni! On će se u toj slobodi potpuno pokvariti. Ti mu odviše toga dozvoljavaš.

Barunica izađe. Meško ostade neugodno dirnut njenim strogim riječima.

Podvečer, kada je Meško izašao, Stanko ustade i odjene se. Na glavu stavi novu vlasulju. Tada upravo uđe sluga i javi da barunica želi vidjeti svoga nećaka. Stanka se uputi k njoj.

Barunica je uzbuđeno hodala gore-dolje po svojoj sobi.

- Srami se! - grdila ju je. - Takva sablazan! Zar te plaćam da mi praviš nepodopštine? Što bi bilo da su otkrili da si djevojka?

- Nisam kriva, desilo se!

- Jest, kriva si! - prigušeno će barunica. - Čini se da ti uopće zaboravljaš da si moja služavka.

Stanka se trgne i pogleda barunicu bijesno, ali ne reče ništa.

- Što si pisala Mešku?

- Nisam ja pisala, rekao vam je.

- Još ćeš danas zatražiti od njega ono pismo i donijeti ga meni. Osim toga zahtijevam da se ne udaljuješ od mene. Ne dozvoljavam da ostaješ s gospodom do kasno u noć. Sutra ću zamoliti groficu da te premjesti u moju blizinu. Zar te nije stid stanovati zajedno s muškarcima?

- Oprostite, ali vi ste mi sami govorili da se ne smijem stidjeti, jer ću u protivnom slučaju pobuditi sumnju.

- Ali ti se ponašaš nepristojno!

- Vi, barunice, zaboravljate da sam ja poručnik i da me grofica Drašković nazvala čednim mladićem.

- Meni je sve to dozlogrdilo, i ovaj boravak ovdje i grofica i sve! Idem na svoje imanje, a ti ćeš dobiti mjesečnu pomoć i odlazi! Uskoro ću se vjenčati pa te više ne trebam.

Netko zakuca na vratima. Barunica ustade. Bio je Meško. Ušao je veseo i zadovoljan.

- Stanko mi je izjavio da neće dulje ostati ovdje! - reče barunica.

- Stanko, pa jutros si mi još govorio da ćeš ostati - prijekorno će Meško.

- Ti si, dakle, već govorio da nećeš ostati? - upita barunica.

- Da, govorio sam. Vi ćete se uskoro vjenčati, a tada je treći suvišan.

- Ne, dragi moj, nećeš ti odavde, ja te ne puštam! - odlučno će Meško.

Barunica pogleda Meška, pa Stanka. Reče mu:

- Neću te dulje zadržavati! Pođi malo na zrak i prošeći.

- Ne bismo li pošli i mi? - ponuka barunicu Meško.

- Nemam volje - odvrati ona. - Neka Stanko ide sam.

Stanka je shvatila i izašla je. Mešku bijaše neprijatno. Bojao se da poručnik ponovno ne počini kakvu ludost.

- Ti si odličan čuvar bolesnika - reče barunica blago.

- Sada bar vidiš kako će te njegovati tvoj suprug.

- Gotovo sam zaboravila naš jučerašnji razgovor. Razmislila sam. Mislim da si u pravu: ne treba tajiti naše zaruke! Danas ili sutra možemo ih najaviti gospodi u dvoru.

Meško se zbunio. Sjetio se Stanka koji je zbog toga skočio u jezero.

- O čemu razmišljaš? - upita barunica.

- Gledam tvoju crnu haljinu. Bojim se proglasiti zaruke dok si u crnini. Grofica Drašković je vrlo konzervativna.

- To je doduše, istina, ali ja mogu crninu skinuti. Moj je suprug umro odavno.

- To bi bilo napadno. Najbolje će biti da pričekamo do jeseni.

Nenadani preokret činio se barunici sumnjivim. Sumnjala je da je ono pismo krivo što Meško danas neće da učini ono što je jučer sam predlagao. Barunica nije pokazala negodovanje, već odgovori:

- Da, to je istina. Odgodit ćemo to. No sada moraš otići iz moje sobe, jer ovdje služinčad pazi na svaki korak kao i grofica.

- Katarino, dozvoli mi da te bar poljubim! Barunica se izvine i ne dopusti.

- Pazi, Jurica, sobarica ima oštro oko, a mi moramo još skrivati našu ljubav.

- Kada bi samo jednom došao kraj tome sakrivanju! - uzdahne Meško. Mislio je na Stanka.

* * *

Bila je to neviđena i nečuvena zabava. Priredio ju je sam grof Pavao. Simpatični i ljepuškasti mladi grof umio je naći posve nove ideje kako da zabavi i iznenadi goste svoga oca.

Slavio se rođendan domaćice.

Prije podne okupili su se gosti u dvorani pređa. U velikoj dvorani bili su prastari ogromni naslonjači, mali i veliki divani, stolovi i stolići iz svih vjekova. Na stolovima i ormarima kočile su se prekrasne skupocjene stvari od srebra i zlata, bakra i drugih kovina; stvari što su ih grofovi Draškovići u prošlosti dobivali na poklon od kraljeva, vojvoda i knezova. Tamne stijene resile su slike grofova Draškovića od prastarih vremena, počevši od prvoga pređa, koji bijaše okrunjen grofovskom krunom, znamenite porodice, u kojoj je bilo oficira i biskupa i vojskovođa.

Gospoda su odjenula svečana odijela, gospođe su šuštale u svili, a oko vrata i na glavama sjali su dragulji.

Grof i grofica uđoše u dvoranu u pratnji dvorjanika. Uđoše kao kralj i kraljica, u svečanim odorama. Grofica je unatoč godinama bila vrlo lijepa, a ponosna kao kraljica. Veliku povlaku njezinog obiteljskog, draguljima opšivenog ogrtača, nosila su dva mlada grofa iz porodice, odjevena kao paževi.

Grof Patačić pozdravio je groficu svečanim govorom, a zatim su joj redom čestitali svi gosti i predali joj lijepe i bogate darove. Nakon te kratke svečanosti izađoše gosti iz dvorane, a pradjedovi opet ostadoše sami da čekaju drugu svečanost.

Navečer je priređena svečana večera na jezeru. Na velikoj splavi prostrti su stolovi, okićeni vijencima i cvijećem i osvijetljeni nebrojenim svijećnjacima. Večeralo se uz glazbu, gruvanje mužara i zdravice.

Kada je večera završena doplovili su veslači sa čamcima, pričvrstili ih užetima uz splav i odvezli je od obale. Splav s gostima i glazbom plovi po velikom glatkom jezeru. Na obalama su planuli kresovi. Glazba svira. Vino u čašama se zapjenilo. Svi su oduševljeni. Takvo iznenađenje nije nitko očekivao, takvu večeru na jezeru i plovidbu nitko još nije priredio. Bijaše to zamisao grofa Pavla. On je sjedio kraj barunice Lehotske i ponosno se smiješio kada mu je čestitala na tome uspjehu.

- Vi ste me zadivili, grofe! Vaša je zamisao izvanredna i nitko vas ne bi mogao dostići.

- Sretan sam! Vaše priznanje najveća mi je nagrada! S lijeve strane barunice sjedio je Đuro Ottenfels i cijelu je večer živahno zabavljao lijepu Katarinu.

Kraj Ružice sjedio je najmlađi Oršić.

- Opažate li - šapne joj on - kako se Ottenfels neobično mnogo vrti oko lijepe barunice?

- Zar je to čudno? Ona je lijepa i duhovita.

Nasuprot barunici sjedili su grof Ivan Esterhazy, barun Andrassy i mladi grof Festetics, koji su kao znanci stigli s Karpata.

- Vi, barunice, još uvijek u crnini? - reče grof Andrassy. - Ta barun je umro prije godinu dana.

- Tajila sam njegovu smrt, jer sam se bojala. Vi znate kako je samotna žena izložena zlobi ljudskih jezika - reče barunica i pogleda groficu Drašković koja je sjedila u blizini i mogla je čuti njene riječi.

- Poznavali ste moga supruga? - upita barunica grofa Andrassyja.

- Vrlo dobro! Bili smo dobri prijatelji i često smo se sastajali u Karpatima na lovu.

- Jest, on je jako volio lov. Bila sam često očajna zbog njegovih vratolomnih izleta.

- Bio je odvažan i odrešit!

- Ta ga je odvažnost i upropastila! Slutila sam da će stradati. Kad sam primijetila da su oni ljudi koji su ga tako često posjećivali revolucionari, molila sam ga da ih se okani. Uzalud! U njemu je kolala patriotska krv.

- Jest, on je bio rođen za narodnog vojvodu.

- Kada je došao u zatvor, zamolio me da odem iz Galicije.

- Bojao se da ne bi i vas progonili. Nije li bio ljubomoran?

- To je bila njegova jedina mana!

- Sjećam se. Rekoše mi jednom u Tatrama da su ga vidjeli s lijepom gospođom, i ja ga upitah: »Čuješ, ne sakrivaš li ti ovdje svoju ženu? Pokaži nam je!« Razljutio se kao Turčin i odgovorio mi: »Ako ti se hoće gledati lijepih žena, idi u Pariz! U Karpatima ih nećeš vidjeti.«

- Nisam željela društvo. On je bio tako učen i naobražen, da mi je sam pružao najbolju zabavu.

Razgovor prekine grofica Drašković upitavši mađarskog grofa za lov u Tatrama.

Podalje od barunice sjedio je gradski sudac Žigrović. On je doputovao upravo na grofičin rođendan. Na njenom dvoru bio je uvijek ljubazno primljen.

- Što je novo u Zagrebu? - upita barunica Žigrovića preko stola.

- Purgari su mrki i zlovoljni, ali miruju. Matijak i njegovi ortaci su zatvoreni, otac Anzelmo još uvijek propovijeda protiv velikaša, ali ga purgari više ne slušaju.

- Što je s Klemenčićem?

- Dobio sam iz Beča od baruna Makara pismo kojim mi javlja da će mu kraljica oduzeti plemstvo i cijelo imanje zato što je bunio purgare.

- Niste ga uhvatili?

- Do danas nismo! Sakriva se negdje u Zagrebačkoj gori. Ljudi pričaju da su na Medvednici vidjeli tri lupeža u crnim plaštevima.

- Ne bih sada željela biti u Zagrebu, jer tamo nismo nimalo sigurni.

- Bojim se da Klemenčića nećete nikada uhvatiti - primi jeti grof Oršić.

- Ja se, naprotiv, nadam da ćemo ga uskoro imati u rukama! Osuđen je na tamnicu, a ujedno je proglašeno da će onaj tko

ga uhvati i preda vlastima, dobiti 500 forinti nagrade. Svatko bi htio zaslužiti tako lijepu svotu.

Meško je zabavljao groficu Erdödy, lijepu i mladu gospođu, dok je Stanko bio žrtva barunice Vojnić. Splav je klizila duž jezera, a mjesečina ju je obasjavala blagim svjetlom. Na obalama plamte krijesovi, a društvo čavrlja bučno i veselo.

Kada je splav doplovila do druge strane jezera, iskrcali se gosti na kopno da pođu obalom pješke i promatraju igru što su je izvodili oko krijesova Draškovićevi seljaci.

Na poljima kraj jezera okupilo se nekoliko stotina seljaka i služinčadi koja je pekla na ražnju telad i praščad i zalijevala slasnu pečenku vinom iz grofovske pivnice. I tu je bilo veselo. Mladež je plesala oko krijesova, a kršni i gipki momci izvodili su s gorućim kolčićima pustopašne igre, hvaleći se što se pritom nitko nije opekao. Goruće kolce dohvatili bi rukom i kružili s njima oko sebe, skačući i bacajući ih u zrak.

- Nije pametno tako se igrati s vatrom - prišapne Meško Katarini kad ju je načas oteo njezinim obožavateljima.

- Zašto? Kakva je u tome pogibelj?

- Mogla bi planuti vatra i dogoditi se nesreća - reče Meško i pogleda barunicu u zažareno lice.

- Na što nišanite?

- Ti se igraš s mojom ljubomorom! Pazi, Katarino!

- Ali, dragi Jurica, mogu li ja ljudima kazati: »Nemojte mi udvarati, ne smijete sa mnom razgovarati, jer sam zaručena«?

- Ottenfelsu bi ipak mogla reći da nije zgodno što te neprestano prati. To je pobudilo pozornost. Sa sucem također razgovaraš tako kao da ste prisni prijatelji.

- Ja sam, dragi Jurica, danas dobila i jednog prosca! Nemoj, molim te, planuti, jer nisam kriva ni ja ni on. On ne zna da sam već zaručena, a ja ne mogu odati našu tajnu za volju čovjeka koji je došao da me zaprosi.

- Tko je on? Reci mi, neću mu ništa učiniti.

- Ne, vidim da si uzbuđen i mogao bi počiniti kakvu ludost.

Meško nije mogao nastaviti razgovor. Grofovi Pavao i Ottenfels ponude barunici Katarini da će je povesti čamcem. Ona se radosno odazvala pozivu i oprostila se s Meškom koji je ostao na obali mrk i zlovoljan.

Posljednjih nekoliko dana Meško nije bio dobre volje. Živio je u neprestanim trzavicama.

Barunica se zabavljala s mladim ljudima i nije s njim gotovo ni razgovarala. Ispričala se da ne može biti samo s njim dok se ne objave zaruke, jer neće da ljudi misle kako mu je ljubavnica. On je bio spreman da odmah oglasi zaruke, ali ga

je od toga odvraćalo blijedo lice prijatelja Stanka. Nije mogao zaboraviti onu večer kada ga je vidio kako leži poput mrtvaca. Dapače, nastojao je da u Stankovoj blizini bude prema barunici hladniji nego inače. Ona opet nije dozvoljavala poručniku da ih ostavlja na samu, dok je ranije bilo upravo obratno. Sada se barunica zabavljala bučno i veselo, dok je on izgarao od ljubomore i živio između dvije vatre. Nije se mogao odlučiti da Stanku nanese bol, a ipak ga je mučila ljubomora, jer se barunica ponašala tako kao da mu i nije zaručnica.

Dva dana poslije one večeri kada je mladi Ottenfels izvukao Stanka iz jezera, zatražila je barunica od Meška ponovno pismo što ga je našla u knjizi. On je, međutim, rekao da je pismo vratio dami koja ga je pisala. Te večeri reče barunica Stanku:

- Ti se ponašaš kao da zaista spadaš u naše društvo! Kada se prostom čeljadetu da gospodski kaput, postane bezobrazno. Za osam dana spremi se na put. Poslat ću te u Njemačku. Možeš ostati u muškom odijelu, pa ćeš lako naći službu.

Stanka suzdrža bijes i prihvati otkaz.

»VRAŽJE ŽDRIJELO«

Ružica je iskoristila priliku kada su gosti bili zabavljeni promatranjem igre s vatrom, prišla je k Stanku i pozvala ga da pođe s njom.

- Kamo želite da pođemo, baroneso?

- Dođite ovim puteljkom, uspet ćemo se na onaj humak i pogledati taj prizor s visine.

- Izvolite!

Neopaženi prođoše perivoj i uspeše se na brdo što se uzdizalo iznad obale jezera. Najednom Ružica stade. Mjesec je obasjao njezino lijepo, blijedo i izmučeno lice, a dolje pod njima, na humcima i obali jezera gorjeli su krijesovi slave.

- Recite mi, poručniče, zašto ste se bacili u jezero? Mislim da imam neko pravo tražiti da mi to kažete.

- Jest, vi imate pravo da me pitate. Vi ste mi spasili život, premda ne znam da li bih vam danas na tome bio zahvalan. Moj je život vrlo žalostan!

- A ipak ste veseliji od svih!

- Zato što sam najnesretniji od svih.

- Ovdje je i ona koju volite?

- Jest, ali nema nade da bih ikada mogao dočekati uz vraćanje ljubavi.

- Kako je život glup! Ja volim vas, a vi volite drugu! Zašto se nas dvoje nismo prije sastali, dok još niste voljeli drugu.

Nakon odulje šutnje upita Stanka Ružicu:

- Možda sam htio učiniti ono što i vi.

Nakon što su se dugo verali kroz šikaru Ružica stade. Pred njima je bio dubok klanac.

- Što je to? - upita Stanko pogledavši sa vrha.

- To je »Vražje ždrijelo«! Vidite li, odavde se strmo spušta ponor. Pogledajte dolje. Vidite u mjesečevu svjetlu vodu? To je ponor koji nema dna! Tako je dubok da su ga ljudi nazvali »Vražjim ždrijelom«. Tko se u njega strovali, toga ne može nitko više spasiti, pa ni Ottenfels.

Stanko iznenađeno pogleda Ružicu. Čudno je izgovarala te riječi.

- Dođite bliže i pogledajte! Svaki dan dolazim ovamo na šetnju, gledam u to vražje ždrijelo i razmišljam o životu.

- Nemojte tako blizu, mogli biste se okliznuti!

- Da se okliznem? Zar bi to bio velik događaj? U »Vražjem ždrijelu« ima mjesta i za mene.

Iz grmlja promoliše glave dvije crne pojave, ali ih Stanka i Ružica nisu opazile.

- Ah, to su lude riječi!

- Ne ljutite se, poručniče, ja se samo šalim. Dođite bliže i pogledajte dolje.

Stanko napravi dva koraka prema Ružici.

- Podajte mi ruku, da se zaista ne okliznem - reče djevojka.

Poručnik pruži ruku.

- Vi ste zaista lakoumni! Kako biste lako mogli pasti u ždrijelo.

Umjesto odgovora Ružica prihvati pruženu ruku i pogleda Stanka. Oči su joj plamtjele strašnom, paklenom vatrom. Zatim iznenada, kao da je poludjela, povuče Stanka k sebi i nagne se nad ponor. U tom trenutku osjeti željeznu ruku koja ju je uhvatila za ramena i strelovito je povukla natrag. Kako je Ružica grčevito držala Stanku, povuče za sobom i nju. Nađoše se na čistini brda, licem u lice s dvojicom muškaraca. Obraze su im sakrivale krinke, na glavi su imali šubare, na dugim nogama čizme, u ruci pištolje.

- Zar ste vi poludjeli? - nasmije se onaj sa crnom šubarom.

- Ha-ha-ha! Tko će ovako mlad umrijeti kada je život tako lijep. To je nečuvena ludost! Vi ste nesretno zaljubljen par?

Stanka shvati da stoji pred razbojnicima.

- Ne dozvoljavaju vam da se uzmete? No, zašto ne odgovarate, mladi gospodine? Sledila vam se krv u žilama? Valjda niste kukavica?

- Ne, gospodine - odgovori Stanka - nisam kukavica, ali ćete razumjeti da sam se malo iznenadio. Vi ste nas, čini se, spasili.

- To niste zaslužili kada ste tako ludi da trčite u smrt. Ona će ionako doći po vas sama, prije negoli je zovnete!

- Nismo mi hotimice pošli u smrt, nego smo htjeli da vidimo »Vražje ždrijelo« iz blizine.

- Malo je nedostajalo pa da ga zaista vidite iz najveće blizine!

- Hvala vam što ste nas spasili! Ne znam da li bih vas smio nagraditi? Nemam, doduše, ništa uza se, ali gospođica će mi pozajmiti svoj nakit.

Djevojka bez riječi skine đerdan[6] bisera.

- Dobro, mi nismo gizdavi! - reče čovjek sa crnom šubarom.

Ružica dade nakit onome čovjeku koji je šutio.

- A sad zbogom - reče Stanko - moramo poći u dvor.

- E, čekajte, čekajte, dragi moj! Nismo mi još gotovi! Vrlo ste loše zamislili čitavu stvar. Još ćete malo ostati kod nas.

- Kako to mislite? - reče Stanko.

- Lijepo! Sada su svi na zabavi, nitko nije u dvoru, pa nam se pruža krasna zgoda za posao. Vi ste nam ionako dužni zahvalnost. Iskupite je odmah, gospodine!

- Ali mi smo vas nagradili!

- Oprostite, to je učinila samo gospođica - reče čovjek s krinkom - a vi, mladi gospodine, odužite se na drugi način. Otpratite me u dvor!

- Zašto? Što ćete tamo?

- To ćete već vidjeti kada me odvedete onamo. Vi ćete, gospođice, ostati ovdje. Evo, ovaj će vas čovjek štititi - reče neznanac i pokaže rukom svoga druga koji je dotada šutio.

- Zašto? - plaho će Ružica.

- Imam posla u dvoru. Vaš kavalir mora me otpratiti. Ako mi se što dogodi, ako me kome oda, tada će ovaj čovjek gospođicu odvesti u naš stan da silom postane ljubovca svih naših drugova, a zatim ćemo je ubiti.

Ružica vrisne i potrči, no željezna ruka razbojnika dohvati je i povuče natrag.

- Vaš mi je život dragocjen! A vi, mladi gospodičiću, hoćete li me povesti u dvor? Ne smije me nitko primijetiti. Dopratit ćete me ponovno i ovamo. Da ili ne?

- Hoću, ako se gospođici ništa ne dogodi.

[6] Đerdan (orij.) - ogrlica

- Pametno ste odgovorili - reče zakrabuljeni čovjek. - Gospođicu neće nitko dirnuti ni malim prstom, ako me uvedete u dvor i dovedete natrag. Vaša je briga da me zaštitite pred svakim koga bismo sreli. No kao što vidimo gospoda jedu i piju i dvor je sada pust. A ti pazi! Ako ne čuješ moj stari znak da je sve dobro prošlo, učini s gospođicom što te volja. Ako se ne vratim za dva sata, i tada me osveti. Sad naprijed!

- Gospođice Ružice - reče Stanko - pouzdajte se u mene! Vratit ću se na vrijeme!

Stanka krene naprijed, zakrabuljeni razbojnik za njom. Prošli su pokraj jezera. Obišli su onaj kraj gdje su se zabavljala gospoda. Uskoro uđoše stranputicom u dvor. Nigdje nije bilo ni žive duše. U dvoru neznanac šapne:

- Gospodine, uvedite me u dvoranu gdje se nalaze darovi što ih je danas primila grofica.

Stanka se trgnula. »Lupež zna da je grofica primila danas darove!« pomisli i pođe prema dvorani pređa. Otvori vrata i trgne se natrag. Pred njom je stajala ljudska spodoba. Zakrabuljeni čovjek povuče se među vratnice i pogleda u dvoranu. Tada reče prigušenim glasom:

- To je vitez u željeznom oklopu! Prestrašili ste se kao baba! To je prastara uspomena na bojovnike. Kakav ste vi muškarac?!

Uđoše u dvoranu. Kroz šarolike prozore dopirala je mjesečina i osvjetljavala prostoriju tajanstvenim svjetlom. Stanki bude tjeskobno u duši. Zakrabuljeni čovjek pođe ravno k stolu na kojemu su blistali zlatni i srebrni grofičini darovi. Lupež ih pregleda i uzme sve skupocjene, zatim se uputi k jednom ormaru. Lako ga je otvorio i uzeo je punu pregršt dragulja. Stanka je znala da ima posla s razbojnikom. No razbojnik je probirao i uzimao samo stvari naročito velike vrijednosti. Dobro se razumio u dragulje. I razbojnikove kretnje činile su joj se vrlo uglađenima. Hodao je vrlo spretno i otmjeno, kao da se cijeli život kretao po sagovima.

- Zašto me tako gledate? - upita čovjek s krinkom. - Čini se da biste me sada najradije ustrijelili. To bi bilo naravno i jedino što biste morali učiniti! Ljudi bi se strčali. Poveli biste stotinu najbržih gore na brijeg da spase gospođicu iz ruku moga druga. No bilo bi to uzaludno! On bi je bacio u ponor i sakrio se. Imamo tamo skrovište koje ne može nitko otkriti. Ako mu i ne bi uspjelo da se spasi, svoju zaručnicu ili ljubavnicu ne biste više vidjeli živu. Dakle, pazite što radite!

- Varate se - reče poručnik - meni je život moje zaručnice najdraži. Ne kanim vas, dakle, ubiti ni odati!

Tada se razbojnik nenadano trgne i napregne uši.

- Što je? - upita tiho Stanka.

- Čujem korake! - reče čovjek s krinkom.

Stanka prisluhne.

- Jest, i ja razabirem korake, ali vrlo nesigurne!

- Kao da se netko šulja!

- Dolazi ovamo, s one strane.

Stanki burno zakuca srce. U duši joj sine nada. Netko će doći, osloboditi je toga čovjeka.

- Sakrijmo se! - šapne razbojnik. - Da niste ni pisnuli! Sklonit ćemo se iza ovoga oklopa.

Stanka je morala slušati. Razbojnik se povuče iza ogromnog željeznog viteza koji je sa strane okrenute zidu bio šupalj, tako da su se dva čovjeka mogla dobro sakriti. Razbojnik gurne poručnika preda se i stade mu iza leđa.

- Sada, mladiću, suspregnite dah i mirujte kao da ste se pretvorili u željezo! Ako se maknete, evo vidite, ovaj će vam bodež probosti grudi!

Stanku spopade vrtoglavica. Stajala je u šupljini velikoga viteza. Pred njom željezna prsa, sa strane oklopi od srebra, a iza nje razbojnik s bodežom i pištoljem. U isto je vrijeme nad »Vražjim ždrijelom« između života i smrti stajala Ružica.

Koraci su dolazili sve bliže.

U dnu dvorane zveknu kvaka. Pojavila se sjena koja oprezno uđe u dvoranu i zatvori za sobom vrata. Muškarac pođe po sagu. Mjesečevo svjetlo osvijetli ga i dobro se vidjelo da je Pavao.

»Što on traži? Zašto dolazi tako tiho, zašto se šulja kao kradljivac u vlastitoj kući?« pitala se Stanka stojeći u skrovištu ispred razbojnika. Gledala je kroz prsa željeznog ratnika i razabirala je sve što se dešava u dvorani.

Pavao je stajao kraj prozora i gledao u nebo. Zatim se odmakne od prozora i kao da nešto prisluškuje.

Stanka se već posve ukočila. Grof nije izlazio iz dvorane. Po stoti put pošao je prema vratima na koja je ušao i osluškivao je kao da uzbuđeno nekoga čeka. Tada ispruži vrat. Vrata se polako otvore.

Dvoranom šušne rub svilene odjeće. Uđe dama ovijena dugim rupcem od teške bijele svile. Mjesečina se prosula po došljakinji zastrtoga lica.

Grof Pavao pođe joj u susret i ispruži ruke. Ona ih ne prihvati.

- Ne mogu primiti vašu ruku - šapne gospođa - dok se ne zakunete!

- Bit ću vam vjeran kao rob dokle god želite! - reče grof pavši na koljena. - Evo, ovdje, pred vitezovima naše obitelji, prisižem vam kao vitez da ću čuvati vašu tajnu dogodilo se što mu drago, i nikada je neću odati živome stvoru! Šutjet ću do groba kao što dolikuje pravom vitezu!

- Primam vaš zavjet, ali tražim jamstvo!

- Kakvo jamstvo da vam dam? Svoju časnu riječ, svoju viteško riječ! Zašto ste tako nepovjerljivi? Ja vas obožavam i volim poput luđaka!

- A kada luda ljubav ustupi mjesto razboru, pričat ćete prijateljima da smo se ljubili!

- Ne znam kako da vam se zakunem, čime, kako... Oh, imaj srca kad umirem za tobom!

Grof Pavao dopuže na koljenima do dame.

- Reci mi što da učinim? Što?

- Danas ste mi pričali o nekom prstenu vaše porodice. Čuvate ga kao amanet[7]. Vaš je otac uvjeren da bi vas snašla nesreća kada bi taj prsten nestao.

- Bože moj, taj prsten vam ne smijem dati! Otac bi me ubio.

- Bit će zalog tvoga obećanja da ćeš našu ljubav tajiti pred cijelim svijetom do groba, i da ćeš učiniti sve što od tebe za tražim.

- Sve, sve ću učiniti, ali to ne mogu.

- Dobro! - okrene se ona kao da će izaći.

- U tri sata noću - dahne iznemoglo grof Pavao - čekat ću ovdje.

- Pst, jeste li čuli? - zaustavi se dama.

- Što? - upita Pavao šaptom.

- Kao da netko diše!

- Prevarilo vas je uho!

- Ne varam se! Posve sam dobro razabrala disanje!

- To vam se samo pričinilo - reče mirno Pavao.

Dama pruži grofu Pavlu ruku i on je obaspe cjelovima. Zatim ona iščezne na druga vrata.

Grof sjedne na starodrevni stolac i zamisli se. Stanka se nije pomaknula. Čekala je što će se dogoditi. Razbojnik je iza nje također stajao nepomično. U tome trenutku Stanku je više no vlastita pogibelj zanimala tajanstvena gospođa kojoj se Pavao zakleo na vjernost. Tko je ta gospođa? Ispod marame što ju je neznanka nosila kao plašt nije se moglo razabrati ništa. I šapat bijaše tako tih da se nije moglo pogoditi tko bi mogao biti.

[7] Amanet (ar.) - zalog

Pavao odjednom ustade, pođe prema velikom ormaru i zaustavi se pred njim. Htio ga je otvoriti ključem ali se predomisli, obori glavu i okrene se naglo kao da je odlučno odustao od toga da otvara ormar. Obrisao je znoj sa čela i pošao prema jednim vratima dvorane. Njegovi koraci izgubili su se u hodniku.

- Gospodine poručniče, sada možemo krenuti!

Stanka odahne. Samo kad bi već mogla biti kod »Vražjeg ždrijela«, gdje je čeka siromašna Ružica.

Izađoše u dugi tamni hodnik. Kretali su se tiho i polako.

- Tko je? - vikne najednom muški glas.

- Ja, Stanko! Tko pita?

- Ja sam, Pavao! Ti si bio u staroj dvorani?

- Zalutao sam. Jedva sam našao izlaz!

- A kamo ideš sada?

- Dolje na jezero! Gospođica Ružica poslala me po ogrtač. A što ti radiš ovdje?

- Ništa! Boli me zub pa sam došao gore. Vratit ću se uskoro.

U tami ode svaki svojim putem. Stanka krene prema izlazu iz hodnika i ogleda se za svojim pratiocem. Kada su sreli Pavla on se povukao u tamu. Nigdje ga nije mogla primijetiti. Čekala je na izlazu, ali razbojnik nije došao.

Stanka se vrati u hodnik i zapali svjetiljku. Razbojniku nije bilo ni traga! Tada izađe iz dvora i ogleda se na sve strane.

Razbojnik je nestao. Pomislila je da je možda požurio te pohiti onim putem kojim su došli, ali razbojnika ni tamo nije bilo. Tada joj dođe misao: »Ako me prevario i utekao? Ako kani Ružicu unatoč učinjenoj usluzi odvesti među svoje drugove?« Ta se misao Stanki pričini vjerojatnom. Dok je ona razgovarala s Pavlom razbojnik se neopaženo mogao odšuljati. Što da sada radi? Da pođe sama k provaliji? Dok je tako Stanka razmišljala primijeti kako se u dvor penje grof Đuro Ottenfels.

- Ti si ovdje? To je dobro! Imam s tobom obračun!

- Što ti se dogodilo? Zašto govoriš uzbuđeno?

- Nahuškao si me da udvaram barunici Lehotskoj ne bi li kod Ružice izazvao ljubomoru, a danas si je sam odveo na šetnju u šumu.

- Žalim što sam to učinio! Zdvojan sam!

Stanka ukratko ispriča kako su ih srela dva razbojnika i kako je on jednoga morao odvesti u dvor, dok je Ružica s drugim ostala kao talac. Ottenfels je gotovo skočio na Stanka.

- Kasnije možeš raditi što hoćeš, ali sada je moramo spasiti! Razbojnik je nestao! - reče Stanka.

- Ja sam sastao čovjeka koji je bježao prema južnoj strani jezera. Imao je čizme, dugačak kaput i šubaru.
- To je on! Je li imao krinku na licu?
- To nisam vidio, bio je prema meni okrenut leđima.
- Požurimo!
- Imaš li oružja?
- Razbojnik može doći onamo pola sata kasnije nego mi ako brzo skočimo u čamac. Uraniti pola sata vrijedi više nego pet pištolja!

Bace se u čamac. Ottenfels stane veslati iz petnih žila. Znoj ga je oblijevao od napora i straha da će Ružica stradati. Veslao je svom snagom i uskoro su se iskrcali na drugoj strani jezera. Počeli su se prečacem penjati na brdo. Kada su stigli do vrhunca, puzali su da ih razbojnik ne primijeti.

Ružica je sjedila na panju i gledala u zemlju. Razbojnik je ležao pokraj nje. Stanko i Đuro tiho su se dogovorili, povukli su se neopaženo na onu stranu na kojoj ih je Ružica mogla opaziti i dadoše joj znak da bude mirna. Ottenfels se napregne i skoči.

Razbojnik je čuo skok i podigao je glavu. Primijetivši poručnika i njegova pratioca bez oklijevanja opali iz pištolja. Grof Ottenfels zastenje. Lijeva mu ruka klone, no on se unatoč tome zajedno sa Stankom baci na razbojnika. Stadoše ga gurati prema ponoru. Razbojnik se hvatao za travu, granje i kamenje, ali ga protivnici gurnuše u »Vražje ždrijelo«.

Ne pazeći više što se s njime događa Ottenfels pograbi napola onesviještenu Ružicu i požuri prema jezeru.

S druge strane čulo se pucketanje granja. Stanko na to upozori Ottenfelsa i prišapne mu:
- Dolazi onaj drugi!
- Samo da stignemo do čamca!

Čamac su našli nedirnut. Ottenfels položi Ružicu u nj i sjedne pokraj nje. Kad je Stanko stao u čamac, voda dopre do ruba.
- Čamac je samo za dvije osobe! - reče Ottenfels.
- Tko će poći s gospođicom?

Stanko spremno iskoči i reče:
- Ne znam upravljati čamcem, Đuro, veslaj!
- A vi? - upita Ružica zabrinuto.
- Ja ću za vama obalom! Tek tada osjeti Ottenfels kako ga boli rana na lijevoj ruci. Unatoč tome stegne veslo i čamac zaplovi jezerom.

Ružica se ogleda za poručnikom.

S vrha brda oglase se pucnjevi i tanad zazviždi iznad njihovih glava.

- Lezite u čamac! - naredi Ottenfels Ružici.

Đuro pritisne djevojku na dno i zavesla podvostručenom snagom.

Stanka je ostala na obali i promatrala kako čamac odmiče. Kada joj pokraj glave prozviždi tanad bila je uvjerena da je razbojnik progoni. Okrenula se ne bi li vidjela gdje je, ali mjesečina je ugasla i sve je bilo ovijeno tamom. Čula je samo kako se netko probija kroz šikarje. Kako da se spasi? Jedina spasonosna misao bijaše stablo.

Stanka se začas popela na vrh granatog drveta i privinula se uz deblo.

- Stani! Uzalud se mučimo, lopovi su odmaglili! - govorio je neki glas pod stablom.

- Rekao sam ti da paziš, mrcino! Šteta što te nije proždro ponor!

- Zadržao sam se na panju što je virio iz zemlje.

- Da ja nisam došao, ti bi ondje visio do sudnjega dana, lopove! Glupane! Sada smo izgubili lijepu lovinu!

- Nisam mogao znati što će se dogoditi i što ste vi nakanili.

- Valjda nisi mislio da ću djevojku zaista vratiti?

- Dali ste mu poštenu riječ!

- I što onda? Htio sam poručnika baciti u jezero, no kada je u hodniku razgovarao s mladim Draškovićem predomislio sam se i pobjegao sam. Taj je lopov bio brži od mene, a ti si gluplji od magarca.

- Drugi ću put biti oprezniji!

- Pođimo! Gladan sam i umoran.

- A Meško?

- Imam još vremena za njega, on mi neće utećiti! Na njega moramo povesti čitav lov. To neće ići lako, osobito ako drugi budu spretni kao što si ti.

- On je već i vama izmakao iz ruku.

- To se dogodilo u Zagrebu, ali ovdje neće. Htio je da me spremi na vješala, ali sam mu pobjegao ispod užeta.

- A što ćemo sada?

- Ništa! Pobjegli su i najpametnije je da se vratimo prije no što svane zora.

- Hajdemo!

Crne sjene odšuljaše se u šumu. Stanka je ostala na drvetu i odlučila je da tako dočeka jutro. Tko zna nisu li razbojnici negdje u blizini i mogli bi je otkriti po šumu granja.

Sjedeći na drvetu imala je Stanka vremena da razmišlja o svemu što se dogodilo.

Zora se brzo pojavila. Krijesovi su se ugasili, zabava na drugoj strani jezera zanijemila, a iza Maceljske gore pomolio se dan. Kada je Stanka vidjela da nema nigdje nikoga, i da posvuda vlada mir, spustila se s drveta i pošla obalom prema dvorcu. Kada je ušla u kuću služinčad je začuđeno promatrala mladoga blatnog poručnika.

Morala je proći kroz Meškovu sobu. Njega nije našla.

Bilo joj je žao što je nitko nije došao potražiti onkraj jezera, ni Ottenfels ni Meško. Ili možda nije o svemu ništa znao? Stanka se tiho uvuče u krevet i usne. Sanjala je o »Vražjem ždrijelu« i o razbojnicima.

U ZAMCI

Stanka ustade tek oko jedan sat u podne. Brzo se odjene i pođe u Meškovu sobu. Soba je i tada bila pusta, krevet netaknut.

U sobu uđe mladi grof Pavao i pozove je na objed. Za stolom je našla grofa Đuru Ottenfelsa i Ružicu, blijedu i tihu, dok je Ottenfels udvarao barunici Lehotskoj.

Stanki bude tjeskobno što nema Meška. Nestrpljivo je čekala njegov dolazak da mu ispriča sve što se dogodilo prošle noći. Nikome drugome nije smjela ništa o tome reći, pa ni Ružici.

Poslije objeda pozove barunica Stanku u svoju sobu.

- Grof Meško je otputovao - reče barunica - i neće se uskoro vratiti. Pošao je da uredi spise za vjenčanje.

Barunica pogleda Stanku ispod oka i nastavi:

- Ti ćeš otputovati sutra. Jedan sluga grofa Pavla odvest će te na granicu. Tamo će ti predati novac, a ja ti savjetujem da se ne vraćaš.

- Zašto? Što sam vam učinila?

- Neću da Meško sazna da mi nisi nećak! Ostaneš li izvan Hrvatske i budeš li šutjela, ja ću te i ubuduće izdržavati.

- Hvala, ne trebam od vas ništa!

- Ti odbijaš moju ponudu, ti koju sam izvadila iz blata!

- Siromaštvo i bijeda nije blato, ali često je blato u gospodstvu!

- Bestidnice, nosi se iz moje sobe! Sutra ćeš putovati, ili...

- Putovat ću kada budem htjela!

- Zar tako, bezobrazna djevojčuro?! Ali pazi, ako se pojaviš u Zagrebu, dat ću te zatvoriti kao skitnicu.

- Doći ću u Zagreb kada budem htjela, jer držim da pravda još uvijek nije u vašim rukama.

- Ali je u mojim rukama sudac, i ako hoću ovaj će te čas vezati i odvesti odavde. Znaj, pisneš li da sam varala ljude kako si moj nećak, naći ćeš se jednoga dana ponovno u onakvoj podzemnoj tamnici iz kakve te spasila moja prijateljica, i nikada te više neće ogrijati sunce. Sada biraj! Ili ćeš šutjeti ili umrijeti od gladi, prikovana lancima - prijetila je barunica dok joj je iz očiju sukljao bijes.

- Vi, strašna ženo! Mrači mi se pred očima kad vas gledam, farizejko! Vaše lijepo lice samo je krinka!

- Van! - vikne barunica.

Stanka se okrene, uhvati kvaku i reče na vratima:

- Odlazim, ali samo iz ove sobe! Odsada ću raditi što hoću i ostat ću ovdje dok me bude volja!

Stanka izađe iz sobe uvjerena da je između nje i barunice sve svršeno i da dulje ne može ostati u njezinoj službi. Mora drugdje potražiti kruh i krov. Nije joj žao što ostavlja barunicu, ali da više ne vidi Meška, to joj se činilo nepodnošljivim. Međutim, uvidjela je da je to najbolje i da se mora ukloniti. No, kako? Ono što je čula od razbojnika uvjerilo ju je da je to bio Klemenčić. Razbojnik je glasno kazao da je pobjegao u Zagrebu ispod vješala na koja ga je htio spremiti Meško, glavni svjedok protiv Klemenčića. Zato će mu se osvetiti.

Činilo joj se neobičnim da je Meško otišao a da prije odlaska nije ni riječi kazao njoj, svome prijatelju poručniku, s kojim je dijelio svaku misao.

Stanka odluči da ostane dok se Meško ne vrati, a tada će otići u svijet. U tim mislima dođe na terasu gdje je sjedio grof Pavao i nešto pisao. Čim primijeti Stanka Pavao odloži pero i reče:

- Ti si zamišljen, Stanko?

- Ljuti me što ne mogu saznati kamo je nestao Meško.

- Zar ti nije rekao kamo ide?

- Ne, nisam ga vidio kada je otputovao.

- Tvoja je tetka dobila vijest da je njezino imanje u plamenu i zamolila je Juricu da pođe onamo i pogleda što se dogodilo. Tetka ti nije ništa rekla o tome?

- Nisam je pitao. A gdje je taj dvorac?

- Ne znaš?

- Ne, nikada još nisam bio s njom na ladanju. Kako će dugo Meško biti odsutan?

- Dva-tri dana. A znaš li da će nas još netko ostaviti? Netko tko se tebi vrlo sviđa. Baronesa Ružica! Njezin otac odlazi kući zbog berbe.

Stanku ta vijest iznenadi.

- Nisi li malo u nju zaljubljen? - upita grof Pavao.
- Ne, ja nisam ni u koga zaljubljen, ali čini mi se da si ti zaljubljen, ili bar tako izgledaš!
- Tiho, da ne čuje moja majka!
- Korila bi te?
- Ja sam, dragi moj, bio toliko puta zaljubljen da mi je maj ka odredila skrbništvo.
- Uskraćuje ti da voliš?
- Ne, ali ljubavi su me uvijek stajale mnogo novaca. Čovjek mora svojoj dragoj davati poklone, a jednom je poklon stajao 80.000 forinti.
- No, tada je grofica u pravu ako se boji tvojih ljubavi!
- Kada čovjek vidi da je draga u novčanoj neprilici, kavalirska je dužnost da joj pomogne!
- U koga si sad zaljubljen?
- To ne mogu reći, ali odat ću ti jednu tajnu. Majka je zato i pozvala ovamo tolike ženske goste da bi me ulovila u bračnu mrežu!
- Zaista? Tada joj se želja ispunila!
- Nije sasvim, ali tko zna...
- A kada bih ja pogodio tko je ona?
- To nećeš nikada pogoditi!
- Ako bih ipak pogodio?
- Ostavi, dragi Stanko, to je ovaj put tajna, a ti si znatiželjan kao žena. Vidi se da nisi imao pravih ljubavnih doživljaja. No, oprosti, moram nešto napisati!

Stanka shvati da bi Pavao htio ostati sam, priđe mu i pruži mu ruku. Pri tom pogleda nehotice papir i pročita ove riječi: »Danas, u tri sata noću, u staroj dvorani...« Stanka se oprosti i ode.

Povukla se u svoju sobu i ostala u njoj kasno u noć. Zaokupile su je ozbiljne i teške misli. Spremala se za put. Kamo će otići, to nije znala. Odlučila je da ostane u muškom odijelu, u kojemu nitko još nije prepoznao ženu. Nadala se da će kao muškarac lakše naći posao.

Padne joj na pamet Pavao i njegova ljubav. Nešto ju je vuklo da pode u viteško dvoranu ne bi li vidjela tko je tajanstvena dama s kojom se Pavao prošle noći sastao i s kojom će se sastati te noći u tri sata.

Nije mogla odoljeti. Kad dođe vrijeme odjene se brzo i tiho se odšulja iz sobe.

Dvor je spavao. Posvuda je vladala tišina. Stanka krene prema viteškoj dvorani. Polako i nečujno otvori vrata. Kroz prozore je ulazila mjesečina, upravo kao i jučer. Soba bijaše

tiha. Stanka se odšulja u kut gdje je stajao željezni vitez i uđe u njegovu šupljinu. Neko nutarnje čuvstvo nagonilo ju je da čeka i osluškuje. Čekala je dugo.

Mjesec sjaji kroz prozore, a ona kroz rupice gleda u sablasno namještene oklope starih vitezova. Promatrajući slike davno preminulih vitezova zamagli joj se pred očima i pričini da se likovi miču. Stanka osjeti strah i želju da pobjegne, ali se vrata najednom tiho otvore i zašušti bijela ženska suknja. Žena umotana u bijeli rubac, kao i jučer, nečujno korakne sobom, ogleda se i pode prema metalnom ormaru u kojemu su bile velike kutije. Stanka osjeti da je žena podigla poklopac kutije i u taj mah nešto zazveči. Bijela pojava povuče ruku, a zvek biserja izgubi se pod rupcem. Gospođa, kao da nije dotakla pod, dođe do vrata.

Stanka htjede da skoči za neznankom, ali se vrata otvore. U dvoranu uđe grof Pavao i, opazivši bijelu sjenu, pohiti k njoj da je zagrli. Ona ga odgurne.

- Što sam vam skrivio.

- Zaboravite sve! - šapne ona tiho.

- Zaboravite za uvijek!

- Da zaboravim? Vi ne znate što govorite! Ne, ne mogu i neću da vas zaboravim. Recite, zašto da vas zaboravim?

- Zato što me ne volite onako kako sam očekivala!

- Ja da vas ne volim, a eto umirem, izgaram! Zašto ste tako okrutni? Umro bih za vas!

- Mladenačka ljubav malokad je trajna!

- Osjećam da sam zarobljen, da sam vaš rob, zauvijek! Oh, kad bih vam to mogao dokazati!

- Dajete li mi ono što sam od vas jučer zatražila?

- Amanet moga oca? - Pavlov glas zadršće. Časak je šutio, zatim pode k metalnom ormaru, otvori ga, uzme nešto iz njega, priđe gospođi i reče:

- Tu je pečatni prsten naše obitelji što ga otac čuva kao uspomenu. Neka on bude zalog moje ljubavi i pečat moje šut nje. Ako se ogriješim o svoju zakletvu, vi ga predajte ocu i on će me kazniti. Ubit će me! Vjerujete li sada da vas ljubim više nego sebe?

Gospođa ne odgovori, već padne mladiću oko vrata. Grof je strastveno zagrli.

- Sada vidim da me voliš! - šaptom će ona. - Htjela sam te samo iskušati, ali neću da ti otmem prsten koji ti je svet. Rado bih imala neku svetu stvarcu koja ti je dragocjena, ali ovu ti neću uzeti.

- Ne, ne primam ga! Moraš ga uzeti, ti ga jedina smiješ uzeti, a vratit ćeš mi ga kad budem mrtav. Vjeruješ li sada u moju ljubav? Vjeruješ li, kraljice moja, gospodarice moja?

- Vjerujem, Pavle, moj slatki, dragi mladiću!

- Oh, sada mi se pričinjaš onakvom kao što si bila one noći kada sam te ovdje prvi put sreo. Sjećaš li se? Ja sam ušao u dvoranu i kada sam opazio neku bijelu sjenu pošao sam k njoj, uhvatio je za ruke i upitao: »Tko si?« Tada sam osjetio dvije mekane ruke kako su mi se ovile oko vrata i čuo sam drhtavi šapat: »Ja sam žena koja luta noću dvorom kao ukleta princeza, ne bi li možda gdjegod srela onoga koji me da nju jedva opaža, koji ne shvaća moje poglede, ne čuje kucanje moga srca, koji ne vidi moju dušu ispunjenu svojom slikom!«

- Zadrhtao sam od sreće i našao pravu veliku ljubav, za kojom sam toliko čeznuo, o kojoj sam toliko sanjao. Od toga trenutka ja sam sretan i nesretan. Ljubim i umirem od ljubavi. Zapovijedaj mi, traži od mene velike, strašne stvari! Htio bih da za tebe ubijam, da se mučim, da ti iz ponora donosim cvijeće...

- Dođi! - šapnula je bijela gospođa. - Dođi sa mnom!

On skoči na noge šapćući drhtavo i uzbuđeno:

- Divna, zamamna, raskošna sreću moja! Pođoše prema vratima.

Stanka se odluči na odvažan korak. Iskoči iz šupljine željeznog viteza. Njezine čizme zaštropoću, a Pavao i bijela gospođa stanu. Ona prigušeno i prestrašeno dahne, a grof poskoči natrag.

-Tko je?

- Ja sam, poručnik Stanko!

- Ti? - upita iznenađeno, gotovo preneraženim glasom.

- Kako si došao ti ovamo, što radiš ovdje?

- Hoću da vidim tko je ta žena!

Pavao poskoči, raširi ruke pred damom i bijesno zaprijeti Stanku:

- Da se nisi približio!

- Hoću je vidjeti! - vikne Stanko i pokuša silom prokrčiti put do žene što se sklonila u tamu.

U grofovoj ruci na mjesečini bljesne pištolj. Pavao ga uperi u Stankine grudi i zaprijeti oštrim glasom:

- Učiniš li samo jedan korak, ustrijelit ću te!

- Nemam oružja da se s tobom pobijem, ali imam razloga da toj ženi otkrijem lice. Kažem ti samo da pripaziš! Bila ta žena tko mu drago, nije vrijedna tvoje ljubavi!

- Molim vas - okrene se Pavao prema gospođi - izađite samo načas, dok se obračunam s ovim gospodinom.

Dama izađe a da nije izustila ni riječi. Kada su se vrata za njom zatvorila, spremi Pavao pištolj, povede poručnika k prozoru i upita ga:

- Zašto si došao ovamo u ovo doba? Što ovdje tražiš?

- Uhodio sam ovu ženu, htio sam znati tko je.

- Ti si znao da će doći ovamo? Lažeš!

- Govorim istinu! Slučajno sam saznao da imaš ovdje s njom sastanak.

- Lažeš, po sto puta lažeš! Vrlo dobro znam zašto se ti noću šuljaš po hodnicima i po ovoj dvorani.

- Ja se šuljam svake večeri ovuda? To nije istina! Eto, danas...

- A jučer? Nisam li te našao u hodniku pred vratima ove dvorane? Uzalud tajiš! Pogledaj po stolovima! Vidiš li dragulje? Polovica ih nedostaje! Prije osam dana primijetili smo da polako nestaju dragulji, đerdani i drugi nakit. Otada svake noći dolazim ovamo čekati kradljivca.

- I našao si bijelu gospođu koja ti se onako lukavo bacila oko vrata! A ja sam, eto, danas čuo kako je upravo u njezinoj ruci zazvečao zlatni nakit s onoga stola.

Pavao plane, pograbi Stanka za ramena i prodrma ga:

- Ugušit ću te, lopove! Huljo lažljiva! Uhvatio sam te kako se noću ovuda šuljaš i kradeš. Ne spomeni mi više ni riječi o njoj, jer ću te zgnječiti kao muhu.

Pavao pograbi poručnika za vrat i stisne ga. Hripanje osvijesti mladoga grofa i pusti žrtvu. Stanko zatetura, uhvati se za stol i klone. Grof pohiti prema vratima na koja je izašla bijela gospođa i nestane u tamnom hodniku.

Stanka je pala na pod i prigušeno zastenjala. Pričinilo joj se da se sve oko nje vrti, da su svi vitezovi i sve grofice sišle sa zidova, da su joj svi sjeli na grudi i guše je.

Kada se posve oporavila izađe iz dvorane. U hodniku je bilo tamno. Morala je tapkati po zidu jer su joj noge još uvijek klecale. Došavši u svoju sobu baci se obučena na krevet. Nije mogla shvatiti kako je moguće da se sudbina tako ružno igra s ljudima i da tako okrutno postupa s nesretnom, siromašnom djevojkom. Osjećala se kao čovjek koji ide putem i ne sluteći ništa zagazi, ni kriv ni dužan, u zamku. Pred sobom nije vidjela jasan put, opravdanje, ništa što bi joj moglo pomoći.

»Tko je bila ona žena što je tako tiho, tako strastveno šaptala?« pitala se Stanka po stoti put. Kada bi samo to znala! Ali kako da pogodi? Tako se vješto zavila u svileni rubac da joj

se nisu mogli vidjeti ni oblici tijela, ni ruke, ni stas. Stanki je zdrav instinkt govorio da su njene slutnje ispravne, no zar bi koristilo da sazna tko je, kada je grof Pavao tako gorljivo brani? Stanku nema tko braniti. Meško? Jest, on će joj vjerovati. Ta joj je misao davala nadu. On će doći i obraniti svoga prijatelja.

Stanka odluči da do Meškova povratka ne izađe iz sobe, nego da se proglasi bolesnom. Tako se neće sastati s Pavlom. Umor je bio jači od uzbuđenja i ona usne. Probudila se oko deset sati prije podne. Bila je još odjevena onako kako se noću bacila na krevet.

Jedan sluga javi da grof Pavao želi razgovarati s gospodinom poručnikom.

- Neka izvoli! - odgovori Stanko i poravna vlasulju i odijelo.

Pavao uđe u sobu. Na licu su se vidjeli tragovi probdjevene noći. Ušao je mrk, bez pozdrava.

- Neću odugovlačiti - reče Pavao. - Maloprije zamolio sam barunicu Lehotsku da me primi i rekao sam joj sve što se dogodilo između nas dvojice.

- S kojim si pravom govorio njoj o nečemu što još nije jasno i što si krivo shvatio?

- Ona je tvoja tetka. S njom si došao ovamo i ona je ovdje tvoj skrbnik. Morao sam joj sve reći zato da opravdam ono što moram učiniti.

- Najprije saslušaj mene! Pozovi ovamo Ottenfelsa i on će ti moći donekle posvjedočiti ono što ću ti ja reći.

- Oprosti, tvoje opravdanje neću slušati. Mene ne možeš ni u šta uvjeriti!

- Tada pričekajmo Meška. On jedini može vjerovati sve što mogu reći u svoju obranu, a možda i u tvoju korist.

- Ni na to ne mogu pristati! Mi smo još prije tjedan dana opazili da netko krade iz viteške dvorane stare dragocjenosti. U našem dvoru nije još nikada nitko ništa uzeo. Otkada su, međutim, ovdje gosti, netko krade. Uza sve to nismo zatvara li vitešku dvoranu, nego mi je otac, naprotiv, naredio da noću stražarim ne bismo li našli čovjeka koji se ušulja u dvoranu. Nesreća ili sreća htjela je da sam zatekao tebe.

- I svoju bijelu gospođu!

- Još te jednom upozoravam da nju ne spominješ, jer bih mogao počiniti nešto što bi i tebe i mene unesrećilo. Ja sam, dakle, tvojoj tetki sve rekao i zamolio je da mi oprosti što moram od tebe tražiti da odmah napustiš dvor.

Stanko problijedi.

- Nadam se da i sam uviđaš da ni časka više ne možeš ostati u ovoj kući. Da nisi nećak barunice Lehotske, prema kojoj moramo biti obzirni, postupio bih s tobom drukčije. Idi, dakle, kamo god hoćeš! Evo, ovo je tvoj novac. Ako hoćeš, poslat ću ti drugo odijelo, da ne putuješ u časničkoj odori, kada to ionako više ne zaslužuješ.

Stanku teško pogodi što je taj čovjek smrtno vrijeđa, no grof Pavao je u neku ruku kućedomaćin i što može učiniti drugo nego da mu se pokori.

- Dobro! - reče Stanka. - Ti tražiš od mene da odem, a da i ne pitaš jesam li što kriv ili ne.

- Ne mogu dokazati tvoju krivnju, ali neću da kompromitiram gospođu koju si uhodio. Ona je sama na svoje oči vidjela kako si uzeo iz kazete đerdan.

- Ja da sam uzeo đerdan? To je sotonska laž! Evo, pretraži me, imam li što kod sebe.

- Dosada si sve što si imao mogao lako odstraniti. Međutim, čemu gubiti vrijeme? Poslat ću ti novo odijelo i gledaj da se što prije izgubiš iz dvora.

- Odijelo primam, ali novac uzmi!

Vrata se otvore i u sobu uđe barunica Lehotska. Stanka zadršće. Tu ženu više nije željela vidjeti. Grof Pavao se nakloni i reče:

- Oprostite barunice, ja vas izvanredno cijenim i poštujem, ali nisam kriv što vas moram lišiti vašega nećaka koji ne može dulje živjeti pod ovim krovom. No, uvjeravam vas da će to ostati naša tajna i da ni moji roditelji niti itko od gostiju neće saznati uzrok zbog kojega je Stanko otišao.

- Ja sam neutješivo očajna, gospodine grofe! Takva sramota! Naravno, ne želite samo vi da taj nesretnik ode, nego i ja. Neka ide, i to odmah, jer to je najbolje i za mene i za njega.

Grof poljubi dami galantno ruku i izađe iz sobe. Barunica se okrene prema Stanki. Lice joj se odjednom promijenilo.

- Sramota! Stidi se! Nisam ni slutila da imam uza se kradljivku! Ali služavka ne može a da ne krade! Žalim samo što sam ti toliko vjerovala.

- Ne smijete me klevetati! - vikne Stanka.

- O ti, prosta i drzovita služavko!

- Ako sam to dosada bila, sada više nisam i neću da budem!

- Misliš li, možda, postati ljubavnicom kojega grofa?

- Ljubavnicom grofova mogu da budu samo žene vašega kova, one koje s lažnim nećacima varaju svijet da mogu loviti muževe!

Barunica plane, dohvati lovački bič što je ležao na stolu i zamahne nad Stankom.

- Ništarijo!

Stanka odskoči, trgne sablju i zaprijeti.

- Ako me dotaknete...

- To ćeš mi platiti, prostačka djevojčuro! U tamnicu ću te strpati da pogineš u blatu, kamo i spadaš.

- Ne bojim se vaših prijetnja! Toga trenutka u sobu uđe gradski sudac. Barunica se promijenila, kao da se ništa nije dogodilo, i primi suca sa smiješkom na usnama.

Sudac poljubi barunici ruku i reče:

- Uredio sam sve kako ste željeli barunice!

- Hvala vam, carissime, od srca vam hvala! Ja sam silno nesretna! - reče barunica gotovo plačljivo.

- Umirite se, barunice! I u dvorskim obiteljima često ima izroda. Dobro je što ste mi to povjerili. Ja ću gospodičića otpremiti na takvo mjesto gdje će se opametiti i naučiti da razlikuje svoje od tuđega.

Stanka je sve to gledala i slušala u nekoj polusvijesti. Sluga donese u sobu na velikom poslužavniku za poručnika ručak i stavi na stol.

- Sada izvolite objedovati! Do sutra ujutro možete razmišljati o svojoj ludosti - reče sudac, ponudi barunici ruku i izvede je iz sobe. Kad su izašli, škljocne ključanica. Stanka je bila zatvorena. Tada je tek počela shvaćati što se s njom dogodilo.

Kamo će je sutra odvesti? U tamnicu kojom se grozila barunica? Sučeve riječi da će je otpremiti na mjesto gdje će se opametiti odale su joj da je zapala u veliku pogibelj.

»Jednom sam nogom već u tamnici! Već sam sasvim u rukama te strašne žene!« pomisli Stanka.

Stanka sjedne i stade pisati Mešku. Ispričala mu je redom sve što se dogodilo kod »Vražjeg ždrijela«, što se dogodilo s razbojnikom u dvoru, i razložila mu da je osim krađe što ju je počinio razbojnik i prije netko krao dragulje iz viteške dvorane. Opisala mu je kako je prvi put vidjela bijelu ženu i kako ju je pošla drugi dan uhađati. Pismo završi ovako:

»Tetka vjeruje da sam zaista ja počinio krađu. Nemam nikoga tko bi mi vjerovao da sam nedužan. Ako mi i ti nećeš vjerovati, tada sam izgubio u životu sve što sam imao. Hoćeš li bar ti shvatiti moju veliku nesreću, moju bol, moju bijedu? Dragi moj dobri prijatelju, nikada me više nećeš vidjeti!«

Pismo Stanka ponovno stavi u knjigu koju je Meško običavao čitati prije spavanja. Sudac je zaključao sobu Jurice Meška, jer

se iz Stankine sobe moralo prolaziti kroz njegovu, i tako je mogla boraviti u obje prostorije.

Cijelo poslije podne hodala je po sobama zadubljena u misli. Sluga joj je donio večeru. Sudac mu je otvorio vrata, a kada je izašao, reče na vratima Stanki:

- Sutra zorom, u pet sati, budite spremni za odlazak! Tada ponovno zaključa vrata.

* * *

Noć je zavila u tamu cijeli dvor, sa svim tajnama i spletkama. Sva su gospoda poslije podne bila u lovu u Maceljskoj gori, gdje je grof Drašković imao lovačku kuću. Na dvoru je od gospode ostao samo sudac, koji je trebao da drugo jutro otputuje sa Stankom. Ona je sjedila u Meškovoj sobi kraj vrata i zadubila se u misli. Iz razmišljanja je odjednom trgnu tihi koraci na hodniku, kao da se netko šulja. Stanka napeto osluhne. Pred njezinim vratima koraci se zaustaviše. Neka je ruka tražila bravu.

Stanka ustane, upre oči u vrata i, čuvši kako se ključ dotiče ključanice, poskoči velikim koracima u svoju sobu, skine sa zida pištolj i legne u krevet kao da spava. Vrata u susjednoj sobi polako su se otvorila. Stanka lijevu ruku spusti niz krevet, a u desnoj je ispod pokrivača sakrila pištolj.

Iz pokrajnje sobe čula je tihi razgovor.

- Samo polako, barunice!

- Tko zna kako će mu ondje biti. Recite mi barem kamo ćete ga smjestiti?

- Imam u staroj gradskoj kući malu kulu. U njoj su već boravili neki plemići koje su mi povjerile njihove obitelji. Kula nema prozora, a svjetlo i zrak dolazi s krova. Jelo se zatočeniku predaje kroz mali otvor u vratima. Odatle živ ne može pobjeći.

- Žao mi ga je! Ne znam odakle mu ta nesretna bolest. I u Zagrebu sam primjećivala da je krao, ali sam šutjela zbog sramote. Kamo god bi došao, svagdje je krao. Zato mislim da je to bolest, ali unatoč tome mogu li ovako s njime živjeti?

- Ne, to ne možete već zbog vašega ugleda. Vi ste odviše nježna duša barunice, vi ćete mu još i oprostiti.

Barunica uzdahne i tiho zajeca.

Stanku spopade bijes. Htjela je skočiti na noge i udariti barunicu.

- Zaboga, budite pametni, ja ću vas lišiti velike sramote.

Ostavite ga i pođite u svoju sobu.

- Ostat ću ovdje u tami i neću mu se približiti. Samo da ga još jednom vidim - govorila je ona farizejskim ganućem.

- Dobro, ali budite mirni!

Sudac uđe u Stankinu sobu i upali svijeću. Pogledao je na krevet. Tada se zaustavi kao da mu je sinula nova misao, vrati se u Meškovu sobu i pozove barunicu.

- Vaša milosti, dođite ovamo - prošapće - pogledajte, on spava.

- Vidim! Tvrdo je zaspao, bijednik! - odvrati barunica.

Stanka počne duboko disati, samo da oboje osokoli da na stave razgovor.

- Ima ljudi - reče sudac - za koje je prava sreća što mogu ovako lijepo usnuti zauvijek!

- Ah, lijepo je živjeti, mnogo ljepše nego umrijeti! Želim biti još vrlo sretna!

- Kada biste samo htjeli!

- Ta i ja ne želim drugo nego da budem sretna i da osnujem svoj dom. No, mnogošta mi još stoji na putu što moram odstraniti.

- Ja ću vam pomoći, barunice!

- Vi ste moj najveći prijatelj, vi ste vrijedni da vas poštujem!

- I ništa više?

- Možda i više, ali ostavimo to!

- Zašto mi jasno ne odgovorite na ono što sam vam rekao na jezeru kada smo promatrali krijesove?

- Dragi gospodine suče, imam mnogo briga. Neke obiteljske brige ne dadu mi da na to mislim, ali glavni je razlog moja korota. Obećajte mi zato da mi nećete o tome govoriti dok vam sama ne kažem da možete doći u prosce.

- Ispunit ću svaku vašu želju!

- Sada bih samo željela da nešto učinimo što bi bilo dobro za ovoga nesretnika. Kao što znate, on je ostao na mojoj brizi jer nema roditelja. Da blati ime moje obitelji? Baruni de Gotta ugledni su i moćni ljudi. I na bečkom dvoru imam ujaka koji nosi to ime. Pomislite sada u kakvom sam položaju!

- Jeste li čuli, barunice, da se može učiniti plemenito djelo ako se nekoga liši života?

- Kako to mislite?

- Kad netko, na primjer, pati od neizlječive bolesti, za takvoga je čovjeka najbolje da umre, je li?

- To je istina! Ništa nije strašnije nego živjeti bolestan.

- Tako je i kada se neizlječiva bolest tiče morala. Ako je razbojnik od zanata, ako rasiplje novac, ako je ženskar do ludosti ili ako ne može živjeti a da ne krade, takav je čovjek na teret sebi i drugima. To vam je kao da ima gubu, a za takvoga je najbolje da umre.

- U pravu ste, carissime! Čovjek može imati pogrešaka koje su jednako strašne kao guba!

- Tako je! I onaj koji takvoga čovjeka liši života, učinio je zapravo dobro djelo. Meni je to palo na pamet baš sada kad sam vidio poručnika kako spava.

- Zaboga, što ste smislili?

- Vi ga morate odstraniti iz društva, jer neće smetati samo vašem ugledu, nego i eventualnoj obitelji vašega budućeg su pruga - reče sudac naglasivši dvije zadnje riječi.

- Ja bih ne popravljivom nesretniku ispalio u srce jedan hitac, zatim bih mu metnuo u ruke pištolj kao da se sam ustrijelio - šapne nakon male stanke. - Svatko će vjerovati da se ustrijelio zato što su ga našli u krađi.

- To bi bilo grozno! Duša bi me boljela cijeli život, a probudili bismo i ljude.

- U ovome krilu dvora nitko nije kod kuće. Sva su gospoda u lovu.

- Ali tu spava služinčad. Ah, pustite nesretnika! Radije ću cijeli život s njim trpjeti. Nemojte ga, zaboga, služinčad bi se probudila.

- Vas svladava plemenit osjećaj, no sada treba da odlučuje razbor. Što bi bilo da mu pošaljemo pjenušca - on ga vrlo rado pije, a u vino da metnemo prašak od kojega će lijepo i spokojno zaspati!

- Ne, ne, ja to ne mogu! To je strašno!

- Još strašnije bit će za njega ako ga doživotno zatvorimo u onu crnu kulu.

- Neću na sve to misliti. Vi ste moj najplemenitiji prijatelj. Pouzdajem se sasvim u vas.

- Dakle, vi mi prepuštate da radim kako mislim da je najbolje?

- Vi ste sudac i najbolje znate što je pravo a što nije, i kako se kažnjavaju i liječe takvi nesretnici.

- Budite bez brige! Hajdemo, barunice, pođite u svoje odaje. Uzrujani ste i umorni.

- Oh, kako sam nesretna. Dajte mi ruku da se naslonim na vas, sasvim sam slomljena.

Žigrović pruži barunici ruku te je gotovo iznese iz sobe. Tada pozove sobaricu da barunicu otpremi u njezine odaje.

Stanka podigne glavu i pogleda na ulaz u Meškovu sobu.

»Tu ženu ljubi Meško! Tu će ženu on vjenčati!« Da je toga trenutka bio ondje Meško, Stanka bi mu kazala sve što je vidjela i čula i podigla bi krinku licemjerstva s baruničina obraza, pa makar morala Meška zauvijek izgubiti.

Uskoro uđe u sobu sluga s bocom pjenušca na poslužavniku.

- To vam šalje njegova milost, gradski sudac - reče sluga i postavi vino na stol.

Stanka s užasom pogleda bocu u kojoj se caklila njezina smrt. Na Stankino iznenađenje u sobi se pojavi sam sudac. Kada je sluga otišao, Žigrović stade govoriti:

- Došao sam vam javiti ugodnu vijest. Poslala me barunica da vam u njezino ime kažem da vas neće sutra sa mnom poslati u Zagreb. Ona vas odviše voli a da bi vas mogla pregorjeti. Zato pazite što vam poručuje. Ona će još neko vrijeme pričekati da vidi hoćete li se popraviti. U znak pomirenja šalje vam ovo vino, da se okrijepite. Budite, dakle, mirni! Zasada vas nećemo nikamo slati. Ostat ćete i nadalje kod svoje dobre i plemenite tetke.

- Recite tetki da joj zahvaljujem na milostivoj poruci i obećavam da ću odsada biti dobar i pametan.

- Hajde, kucnimo se! - reče sudac i natoči dvije čaše.

I Stanki i sebi natočio je sudac iz iste boce. Tada prihvati jednu čašu i reče:

- U zdravlje vaše tetke i u čast pomirbe! Sutra ujutro dođite k njoj. Danas je odviše uzrujana i ganuta, pa će najbolje biti da je ostavite neka se umiri.

- Sretan sam - reče Stanka - što ću sutra moći ponovno vidjeti svoju dragu tetku i naužiti se slobode.

Sudac stavi čašu na stol a da vino nije ni okusio.

- Ja sam danas već mnogo pio i više mi ne prija! Ali vi...

- O, ja ću se toga pjenušca valjano naužiti. Ako mi pošaljete još jednu bocu, bit ću vam zahvalan. No prije toga bih vas nešto zamolio.

- Što? Izvolite mi otvoreno reći!

- Vrlo sam gladan. Bio sam cijeli dan uzrujan i nisam mogao ništa okusiti. Jelo su odnijeli netaknuto. Pošaljite mi kakav zalogaj, jer kada ne jedem ne mogu piti.

- Drage volje! Zapovijedit ću odmah da vam donesu nešto dobro. Zaista izgledate vrlo loše i morate se okrijepiti. Laku noć!

Žigrović srdačno pruži poručniku ruku.

- Do viđenja!

- Do sutra! - odvrati Stanka.

- Hvala vam lijepa! Znam da imam i vama zahvaliti što mi je tetka oprostila.

- Učinio sam i ja što je bilo potrebno, ali ona je plemenita duša pa je sama odlučila da vam oprosti. Kada vam sluga

donese jelo, zatvorite se, sada vas više neću zaključavati. Dakle, okrijepite se i spavajte slatko!

Stanka ostane mirna i sjedne k stolu. Začas je sluga donio dvije vrsti jela i još jednu bocu pjenušca.

Vrata sudac zaista nije zaključao i Stanka shvati da joj je rekao neka se zaključa kako bi se što vjerojatnije činilo da je počinila samoubojstvo.

Stanka zaključa vrata. Svi su u dvoru spavali, samo je ona bila budna. Stajala je kraj prozora u Meškovoj sobi i promatrala jezero, u valovima kojega je već jednom potražila smrt.

Mjesec te noći nije sjao. Sakrili su ga gusti oblaci. Jezero je mirno počivalo kao crna ploča. Oblaci su se skupljali nad dvorom puni munja i gromova. Priroda je počela svoju strašnu igru. Časomice bljesne, zagrmi i udari grom, a dvor se potrese i prozori zazveče. Vjetar je zavijao, urlikao i zviždao. S obzorja su sijevale munje, a gusta pljuštavica razlijegala se nad cijelim krajem.

Stanka zatvori prozor i povuče se u sobu. Obazre se po svim kutovima sobe u kojoj je boravio Meško, kao da se zauvijek od njega oprašta. Orošena oka i teških koraka uđe napokon u svoju sobu. Na stolu su je dočekale boce s pjenušcem i čaše natočene slatkim vinom punim otrova.

Iz čaša je u Stanku gledala smrt. Jedino smrt može je spasiti iz ruku njezine krvnice. Kome drugome da se uteče? Sama je samcata, bez oca, majke i prijatelja, bez ikoga tko bi je sad obranio. Samo jedan gutljaj i lišena je progona i barunice, i tamnice i svih patnji. Sjela je k otrovnoj večeri, prekrstila ruke i zagledala se u sitne kapljice pjenušca što struje u čaši, dižu se i gore i zovu je da ih skapi.

Bijednim, gotovo očajnim pogledom zurila je Stanka u čašu slatkoga otrovnog napitka i slušala buru što je nad dvorom zaplesala svoju svemoćnu orgiju.

U BURNOJ NOĆI

Barunica Lehotska leži u krevetu među svilenim čipkama, pod zavjesom od brokata. Nije mogla usnuti. Bura urliče nad dvorom, prozori se tresu. Katkada bi trepnula glavom i zaklimala kao da nešto zamjećuje u hodniku. Kraj nje sjedi visoka i otmjena ženska pojava, mlada grofica Sofija Erdödy.

- Vi ste danas uzrujani, barunice? - reče grofica opazivši da je barunica Lehotska nekoliko puta nešto osluškivala.

- Jest, uzrujana sam. Zabrinjuje me nećak.

- Poručnik Stanko? Zar je tako bolestan?
- Nije tako bolestan, ali neprestano šuti, bulji preda se, neće jesti i ponaša se kao da mu je život dosadio.
- Ta on je uvijek veseo i zabavan!
- Da, ali samo kada je u društvu. Na samu je sasvim drukčiji. Jučer i danas kao da je izgubljen.
- Šteta, on je tako lijep i pametan mladić.
- Sjećate li se kad je ono pao u jezero? On zapravo nije slučajno pao u vodu, nego se htio utopiti! Nesretno je zaljubljen.
- Zaista? U koga?
- Ne znam, neće mi reći. Bojim se da opet ne počini kakvu ludost, i to me uzrujava.
- Smirite se, nisu muškarci tako idealni kao što mislimo mi sirote žene. Već sam umorna. Laku noć, barunice! Smijem li pozvati vašu sobaricu? Strah me samu na hodniku.
- Čega biste se bojali?
- Kada pomislim da smo u dvoru same žene, a na sve su strane šume...
- Baš ste dijete! - nasmije se barunica i pruži grofici svoju bijelu ruku. - Laku noć! - reče zatim Katarina Lehotska i grofica izađe.

Barunica se podigla u krevetu i pogledala po sobi. Bila je sve nemirnija i uzbuđenija. Bura se vitla zrakom a kiša pljušti po prozorima. Barunica ustade, obuče svijetlomodru haljinu i poče hodati po sobi. Uzbuđenje je neprestano raslo. Zatim ponovno sjedne na krevet i uze u ruke neku knjigu, ne bi li se čitanjem smirila. Tada začuje da netko dolazi hodnikom, čvrsto i odvažno.

»To je sudac«, reče barunica poluglasno. »Dolazi da mi kaže da je sve svršeno, da je izdahnula.«

Barunica se pogledala u ogledalu, poravna kosu i svoju lijepu haljinu, te se okrene prema vratima. Vrata se otvore a na pragu se pojave dva muškarca. Obojica su imala velike jesenske crne plašteve, na glavi kapuce, u ruci pištolje. Kada banuše u sobu, jedan ostane pokraj vrata, a drugi dođe sasvim blizu krevetu.

- Dobro veče, krasna gospođo! - nakloni se crni čovjek držeći u ruci pištolj.
- Tko ste vi? - vikne barunica. - Što želite od mene?
- Da budete mirni i da ne vičete! - odgovori čovjek u plaštu. - Budete li se pristojno vladali, postupat ćemo s vama viteški.
- Neću vikati! - odvrati barunica drhtavim glasom.

- Dakle, krasna gospođo, možemo razgovarati sasvim prijateljski! Oprostite što sam nenajavljen ušao u vašu spavaću sobu te sam imao čast da vas vidim ovako manjkavo odjevenu, no ja ću se viteški udaljiti, ako mi dozvolite da odnesem onu kutiju što leži na stoliću.

- Hoćete moje dragulje? - prestrašeno će barunica.

- Ako vam je žao dragulja, dajte nam dvije tisuće forinti!

- Uzmite ih, ondje su, u ladici!

Crni čovjek priđe ormaru, otvori ladicu, uzme novac i spremi ga u veliku torbu.

- Vi ste doista ljubazni, gospođo barunice! No kada ste već tako dobri i šarmantni, dozvolite mi da uzmem bar jedan niz bisera, jedan zlatni lanac i jedan prsten za uspomenu. Tko zna hoćemo li se opet kada vidjeti! - šapne ironično nepoznati čovjek, otvori kutiju i uzme iz nje šaku nakita.

- Tako, lijepa gospođo! Pozdravite gospodu i recite im da, kad drugi put pođu u lov, ne ostave gospođe ovako same. Klemenčić nije ni tako star ni tako ružan kako ga prikazuje ova crna kapuca, a i vi ste odviše lijepi. Ovaj put zadovoljit ću se samo počasnim darovima. Ljubim vaše lijepe ručice i savjetujem vam da šutite dok ne grane dan. Pozovete li služinčad, svi ćete još danas otputovati u nebo!

Barunica je nijemo promatrala strašnoga čovjeka koji joj je govorio ujedljivim, ironičnim glasom, zatim se naklonio kao da je u salonu na plesu i sa svojim nijemim drugom mirno izašao iz sobe.

Katarina je ukočeno gledala u zatvorena vrata. Nije se usudila pomaknuti. Vani je pljuštala kiša i vjetar je lamatao drvećem. Tako je barunica Lehotska prosjedila čitav sat, tiha i bespomoćna. Tada joj do ušiju dopru prestrašeni glasovi. Kada ih je prepoznala skočila je brzo s kreveta i otvorila vrata. U sobu su nahrupile, prestrašenih lica u noćnim haljinama, sve gospođe što su bile u dvoru.

- Razbojnici, razbojnici! - povikalo je u isti mah desetak očajnih glasova.

- Dakle, bili su i kod vas?

- Odnijeli su mi novac i dragulje! - reče barunica.

- Meni moj krasni dijadem!

- A meni nakit od smaragda i tisuću forinti s kojima sam htjela putovati u Beč.

- Ja sam im morala dati prstenje i nakit!

- Grozno! Kako su mogli ući u dvor da služinčad nije čula? Gospođe su ispričale jedna drugoj sve potankosti, svaku riječ što im je razbojnik rekao. Bura je u međuvremenu popustila.

Dame su zajedno dočekale svanuće. Tek tada usudile su se odjenuti i potražiti sluge.

Barunica zapovijedi sobarici da probudi suca koji je spavao na drugom kraju dvora i zamoli ga da dođe k njoj.

Sudac se beskrajno čudio i raskolačio je oči kad mu je barunica Lehotska ispričala što se dogodilo.

- Ali ja vam još uvijek nisam rekla sve - nastavila je barunica.

- Krila sam nekoga koga biste vi željeli dobiti u ruke. Taj je razbojnik Klemenčić!

- Klemenčić? I to mi niste odmah rekli! Zašto me niste probudili čim je otišao, bio bih pošao sa slugama u potjeru.

- Dragi gospodine suče, nisam se usudila ni spominjati njegovo ime! Pomislite samo što bi bilo da sazna da sam ga odala?

- A tko bi mu to rekao?

- Sigurni ste da ovdje nema uhodu? Kako bi inače mogao ući u dvor?

- Vi ste pravi sudac! Da, on sigurno ima u dvoru uhodu ili ortaka. No tko je taj? To ćemo otkriti! Ostat ću ovdje još nekoliko dana i to istražiti. Poći ću grofu Draškoviću. Sve ću mu reći i zamoliti ga da mi dozvoli uhoditi svoje ljude.

-- To je vrlo dobro! No sada bih vas rado pitala što radi Stanko?

- Gle, taj me Klemenčić sasvim smutio! Odmah ću pogledati kako gospodičić spava!

- Idem s vama. Zabrinuta sam.

- Odviše ćete se uzrujati.

- Zašto? Valjda mu se nije što dogodilo?

Oboje se značajno pogledalo. Pođoše u lijevo krilo dvora u kojemu su stanovali Meško i Stanko.

Pred vratima sudac osluhne. U sobi je vladao mir. Pokuša otvoriti vrata, ali su iznutra bila zaključana. Žigrović pozove sluge i silom otvore bravu.

Sudac i barunica uđu u Meškovu sobu. Bila je prazna. Zatim uđu u Stankovu sobu. Pogled im najprije zapne na praznom posudu što je bilo na stolu. Zdjela za jelo i obje boce bile su prazne. Barunici se potkrade pritajen smiješak zadovoljstva. Sudac, međutim, pođe prema krevetu.

- Krevet je prazan! - usklikne Žigrović i potrči divanu.

Nije našao nikoga.

- Grozno. Gdje je? - vikne barunica i stade zvati Stanka.

- Uzalud ga zovete, barunice, neće vas čuti!

- Zašto? Vi, gospodine suče, čudno govorite.

- Pogledajte, jela i vina više nema!
- Tako? Zar ste vi ono zaista učinili?
- Vi ste mi ga prepustili i ja sam učinio što sam kao vaš prijatelj morao učiniti.

Barunica klone na stolicu. Činilo se kao da je zaista duboko ganuta i potištena.

- Ne korim vas, jer vidim da ste učinili za njega siromaha dobro djelo, ali ipak mi je strašno, boli me. No gdje je? - upita barunica sa strahom da Stanka možda ipak nije mrtva.

Sudac pogleda ujedan kut sobe, odskoči i reče:

- Nemojte gledati ovamo, barunice! Nemojte, uzrujat će vas! - i zakrči lijepoj gospođi put.
- Zaboga, on leži mrtav!
- Pođite samo u svoju sobu!
- Hoću da ga vidim, pustite me! Barunica odgurne suca i baci se jecajući na pod. Ispod kreveta virila je Stankova odora.

Katarina Lehotska povuče odoru da vidi mrtvaca, ali najednom krikne:

- Žigroviću, što je to? Umjesto mrtvaca držala je u ruci gornji dio Stankove uniforme. Žigrović se spusti na koljena i izvuče ispod kreveta hlače i čizme.
- Što to znači?
- Skinuo je odoru? Kamo je neodjeven mogao otići?
- Čekajte barunice, grof Pavao poslao mu je poslijepodne građansko odijelo u kojemu je trebalo da putuje.
- Toga odijela ovdje nema.

Sudac ustade i pretraži Stankovu i Meškovu sobu. Odijela nije bilo nigdje.

- Sigurno je obukao građansko odijelo i pobjegao - reče barunica s pritajenom ljutnjom.
- Daleko nije mogao pobjeći! Pogledajte: pojeo je sve što je bilo u zdjelama i ispio obje boce, a moram priznati da je jelo i pilo bilo otrovano.
- Otrovano? Kako je mogao pobjeći?
- Otrov nije odmah djelovao. Uvjeren sam da će ga naći mrtvog negdje u blizini dvora. To je kao na dlanu! Okrijepio se i odlučio je da pobjegne, ali mu nije uspjelo. Mogao je odmaknuti jedva stotinu koračaja.
- Kako je mogao pobjeći kada su vrata bila iznutra zaključana? - upozori barunica.
- S tim i ja razbijam glavu! Bit će da je skočio kroz prozor.
- Pogledajte tu visinu! Odatle čovjek može skočiti samo u smrt.

Barunica i sudac nastojali su razriješiti zagonetku kako je Stanko pobjegao. Kada to nisu uspjeli, sudac uzme sa stola posuđe, oprezno ga opere i ponovno ga stavi na stol. Bojao se da se sluge ili sobarica ne bi otrovali ostacima večere. Tada izađe s barunicom iz sobe i upute se svaki u svoje odaje, uvjereni da njihova žrtva nije mogla daleko pobjeći.

Oko podne vratila su se gospoda iz lova. Kada su velikaši čuli što se dogodilo noću, bijahu neugodno iznenađeni.

Poslije objeda sazove sudac gospodu i navijesti im:

- Gospodo, noćni gost na dvoru bio je Klemenčić! Sam se predstavio barunici Lehotskoj.

- I ovamo je došao za nama! - prestrašeno će barun Kukmica.

- E, tada idemo, ovdje više nismo sigurni!

- Ne boj se, tebe neće dirati, ti si prisegnuo vjernost! - reče grof Patačić.

- Ja ne mogu pred njim bježati! Valja da zapodjenemo borbu na život i smrt! Nećemo dozvoliti da nas taj razbojnik neprestano ugrožava i da pred njim nismo ni kada sigurni.

Grof Drašković predloži da se organizira četa koja će s velikašima poći u Maceljsku goru u potjeru za Klemenčićem i njegovom družbom. Sudac je obećao gospodi službenu pomoć i zatražio od grofa Draškovića da može u kući povesti istragu, budući je nedvoumno da Klemenčić u dvoru ima uhode ili ortake.

Tada se javio grof Đuro Ottenfels i na veliko iznenađenje gospode ispričao što se dogodilo one noći kada se održavala svečanost na jezeru. Ispripovijedao je sve što je znao, pa i to kako je Stanko vodio razbojnike u dvor.

Grof Patačić predloži da se ispita Stanko, ali sudac reče da je mladić nestao.

Velikaši se zapanje. Šutjeli su, kao da se nitko nije usudio reći što misli. Grof Pavao ispripovijedao je da je on znao za Stankovo putovanje, no to gospodu nije umirilo. Svi su šutjeli, a ta šutnja odavala je njihovu sumnju. Konačno zaključiše da Klemenčiću navijeste rat.

Poslije dogovora gospoda su se razišla. Patačić odvede suca na terasu i reče mu:

- Sjećate li se, gospodine suče, kako smo jedne večeri u Zagrebu bacali kocku za barunicu Lehotsku?

- Da, tada je i Keglević još bio živ.

- Kocka je pala na vas i dobili ste pravo da šest mjeseci udvarate barunici. Vaše je vrijeme isteklo! Budući da niste

osvojili njeno srce, morate je prema ugovoru sada prepustiti meni, da ja iskušam sreću.

- Molim, molim, izvolite! Ja joj uopće više ne udvaram, ona je neosvojiva. Sada sam samo njezin pravni savjetnik. Radi se o njenom nećaku, pa zbog toga moram češće s njom razgovarati, a vi možete pokušati sreću - reče sudac sa smiješkom, uvjeren da je lijepa gospođa njegova.

Cijelo poslijepodne i veče govorilo se samo o razbojnicima. Grof Drašković je u dvoru postavio stražu. Poslije večere barunica Lehotska rano se oprostila od gostiju i rekla da ide na počinak. Nije, međutim, pošla u svoje odaje, nego se uputila u sobe u kojima su stanovali Stanko i Meško. Nametnula joj se misao da je Stanka možda ostavila kakvo pismo. Osobito joj se činilo vjerojatnim da je ostavila bilo kakav znak grofu Mešku.

Kad je barunica gradskog suca zamolila za ključ Meškove sobe, on joj reče:

- Ne bojte se, pronaći ću ga živa ili mrtva! Ako je zaista ostavio kakvo pismo, tada će posao biti još lakši.

Sudac nije mogao pratiti barunicu, jer su gospoda ponovno sjela da se dogovaraju. Lehotska je otišla sama i stala je pretraživati ladice. U knjizi u kojoj je nedavno našla pismo što joj ga Meško nije htio povjeriti, zaista je našla drugo Stankino pismo što ga je ostavila Mešku i ispričala mu sve što se dogodilo one noći u dvorani vitezova.

Barunica uze pismo i upravo je htjela otići kada je začula korake. U prvi trenutak se smete, jer nije znala kako će se ispričati ako je tko nade u tim odajama. Kada su se vrata otvorila, ciknula je od iznenađenja.

- Jurica, ti si to! Hvala Bogu da si došao! - pozdravi barunica Meška dok se on čudio što ju je našao u sobi.

- Dakle, što je s mojim dvorcem? Izgorio je? - upita barunica s namještenom zabrinutošću.

- Ni traga požaru. Netko te prevario, ili si me htjela odstraniti ne bi li ostala sama, da ti gospoda mogu nesmetano udvarati.

- Zaista ljubazan pozdrav! Takva ti ljubomora ne dolikuje.

- Katarino, ne mogu ovako dulje! Svatko ima više prava da se zabavlja s tobom nego ja. Zaručit ćemo se i vjenčati!

- Sada to nije moguće.

- Zašto? Još prije dva-tri dana htjela si da se zaručimo i za javnost, a sada si se predomislila. Ne mogu dulje ovako živjeti! Ubija me ljubomora. Ti si tako lijepa, a ja ne smijem ni da se dotaknem tvoje usne. Ima li u tebe srca kada to možeš pregorjeti?

- Nije ljubav samo u poljupcima!

- Ali ljubav bez poljubaca goni u ludilo - reče Meško, uhvati je strastveno i privuče na grudi tolikom snagom da je vrisnula od boli.

- Ti si grub! - reče ona i htjede se otkinuti. Meško je pusti, ushoda se uzbuđeno po sobi i zatim klone u naslonjač.

- Dobro - reče promijenjenim glasom - odlazim, a ti ostani i zabavljaj se. Više to neću gledati!

Katarina ga je pogledala zamamnim očima.

- Jurica, ali ja te ljubim, ljubim jedino tebe i sa strepnjom čekam dan kada ćemo biti svoji!

- Zašto onda čekaš? Zašto?

- Nisi li prije nekoliko dana sam odgađao naše zaruke?

- Ali sada hoću da se vjenčamo!

- Dobro, Jurica, pisat ću po dokumente u Poljsku. Ti znaš da trebam za vjenčanje dokumente.

- Zašto ih već nisi pribavila?

- Zato što sam htjela da imaš vremena iskušati samoga sebe. Htjela sam da se uvjeriš da li te k meni privlači iskrena ljubav, ili samo moja ljepota. Još prije tri dana uporno si odgađao zaruke i nisi htio da to objavimo javnosti, a sada se, eto, pojavila nova zapreka.

- Kakva? - povikne on nestrpljivo.

- Nemoj se uzrujavati! Radi se o Stanku!

- O Stanku? Zašto? Gdje je on?

- Ne znam. Nestao je i bojim se da je počinio kakvu ludost.

- Katarino, što se dogodilo s njime?

- Dva dana nije izlazio iz sobe, a danas ga više nismo našli.

- Je li ostavio kakvo pismo za mene?

- Ni za mene ni za tebe! Nijedne riječi oproštaja!

- Kako bi mogao otići a da mi ne piše? U to ne vjerujem! Potražit ćemo pismo.

Kada Meško nije mogao ništa naći, barunica se oprosti a on potraži gospodu koja su se zabavljala u blagovaonici. Svi su bili obradovani što se Meško vratio. Odmah se poveo s njime razgovor o Klemenčiću.

Meško je iznenađeno slušao pričanje grofa Ottenfelsa i zamolio ga da sutradan detaljno ispita Ružicu. I Meško je držao da Klemenčić ima uhodu na dvoru.

- Ja sam već odlučio da ga pronađem! - reče sudac.

- To ste trebali učiniti odmah! Jutros, čim ste čuli za provalu, morali ste ispitati sluge - odvrati Meško.

Sudac ga odmjeri bijesnim pogledom i reče grubim glasom:

- Dozvolite, ja sam sudac i znam svoju dužnost!

Meško uvidi da je povrijedio sučevu taštinu i zašuti. Tada Patačić reče:

- Čini se, gospodo, da mi svi pogađamo ili bar naslućujemo tko je uhoda, ali se ne usuđujemo izreći njegovo ime.

Meško je začuđeno gledao u gospodu. Nije shvaćao što misle.

- Naslućujete tko je? Zašto šutite? Valjda nije među nama? Gospoda su dobacila Mešku čudne poglede.

- Zašto me tako čudno gledate? - upita Meško.

- Znaš, Jurica - reče Oršić - teško mi je da ti baš ja kažem tu neugodnu vijest, no napokon ti ipak to moramo odati. Ti si veliki prijatelj barunice Lehotske, a još veći prijatelj njezinoga nećaka, ali mi smo uvjereni da je on uhoda.

- Vi ste poludjeli! To je nesmisao!

- Nemoj tako uporno poricati ono što je nama svima jasno. Jesi li čuo onu pripovijest o »Vražjem ždrijelu«? A znaš li da je one noći kada je provalnik okrao naše gospođe i odnio im pedeset tisuća forinti vrijednosti Stanko nestao? Zašto je pobjegao kao tat? Barunicu visoko štujemo i žalimo, no dogodilo se već i na dvorovima da su sinovci i nećaci odličnih ličnosti bili lopovi.

- Ja to ne vjerujem! Čudim se, doduše, što Stanko nije bar meni ostavio pismo, ali uza sve to uvjeren sam da je on najpošteniji dečko na svijetu.

- Shvaćamo tvoje uvjerenje - odvrati grof Pavao Drašković - ti si ga volio i drugovao s njime, ali mi smo u našu tvrdnju posve uvjereni; pogotovo ja. Mogao bih priseći da je on doveo Klemenčića u dvor, da mu je razbojnik dao dio dragulja i novaca i da je s time pobjegao. Nije se prvi put dogodilo da su gospodski mladići posegnuli na takav način za novcem. Stanko je neprestano čeznuo za domovinom i otišao je s punom torbom da može lijepo živjeti.

Meško povuče Pavla u stranu i reče mu:

- Ne, i sto puta ne! Varaš se, Pavle! Ja ga poznajem i znam da je htio otići zbog sasvim drukčijih razloga. On je nesretno zaljubljen, zbog toga se onomadne htio i utopiti.

- Ako je nesretno zaljubljen, tada ga je ljubav ponukala da dođe do novaca. Ili je htio novcem steći ljubav, ili je trebao novaca da pobjegne od barunice kada ona nije htjela za ljubav ni da čuje.

- Morao je bježati, jer nije mogao gledati kako će ona koju ljubi postati žena drugoga.

- Vjerujem i to, ali on je ipak bio uhoda. Trebao je novaca, a i sam sam ga našao u krađi!

- Što? Ti si ga našao u krađi? To ne mogu vjerovati!

- Valjda nećeš tvrditi da lažem?

- Ali, Pavle, to su grozne stvari! Nije malenkost kada čovjeka proglasiš kradljivcem i uhodom. Reci mi sve što se zbilo i vjerovat ću, ali dokaži mi!

- Pođi sa mnom - reče Pavao - i dokazat ću ti!

Kada su ušli u viteško dvoranu, uhvati Pavao Meška za ruku.

- Mi smo odavno prijatelji i nikada među nama nije bilo razmirica. Nadam se da ih neće biti ni zbog Stanka. Molim te, međutim, da ono što ću ti sad ispričati smatraš najvećom tajnom. Otkada su došli gosti opazio sam da netko iz dvorane krade naš stari nakit i dragocjenosti. Jedne noći u tri sata uhvatio sam u dvorani Stanka!

- Njega? Što je radio u dvorani?

- Vidiš, to je ono na što nije znao odgovoriti i što ga strašno tereti. Ispričavao se besmisleno, a na kraju mi je rekao da će sve kazati tebi, jer ga ti jedini možeš razumjeti i obraniti.

- Zašto me nije čekao?

- Zatražio sam da ostavi dvor.

- Dakle, nije pobjegao!

- Jest! Trebalo je da otputuje sa sucem Žigrovićem u Zagreb, no prije toga je pobjegao. Sada vidiš da nisam lagao.

- Čime se može dokazati da je u viteško dvoranu došao upravo zato da nešto uzme?

- Ako nije došao ovamo zato da krade, tada je imao neku drugu namjeru. Da je zaista bilo što pošteno, to bi sigurno priznao i obranio bi se od sumnje.

Meško je gledao u pod. Razmišljajući pođe prema prozoru i reče:

- Vjerujem da si ga našao ondje, ali ne mogu vjerovati da bi krao! Ja toga mladića dobro poznajem!

- Razmisli malo pa ćeš se uvjeriti da je sumnja opravdana.

Nitko drugi nije Klemenčića doveo ovamo nego on.

- Za to ću još pitati baronesu Ružicu.

- Dobro! Pođi sa mnom k Ružici!

Grof Pavao pošalje k djevojci slugu s pismom kojim je moli da dođe u mali salon u kojemu nije bilo ni žive duše. Pozvan je i grof Ottenfels.

Ružica je došla. Ušla je u dvoranu spokojno. U kutku njenih usana sakrivao se neki zadovoljni mir.

- Oprostite - reče Meško - što smo vas zamolili da dođete. Radi se o važnoj stvari, a vi nas možete uputiti na pravi put. Je li vam poznato da je poručnik Stanko jučer nestao iz dvora?

- Jest! - odvrati Ružica mirno.

- To vas je potreslo? - upita Đuro Ottenfels.

- On ljubi drugu, a ja ljubim njega; što mu je dakle preostalo drugo nego da ode?

Gospoda su se pogledala iznenađeno.

- Da li biste nam htjeli ispričati što se dogodilo one večeri kada ste sami ostali kod razbojnika pri »Vražjem ždrijelu«? Ružica ispriča cijeli događaj.

- A znate li kamo je Stanko odveo razbojnika, što je radio u dvoru i u kojim je odajama bio?

- To ne znam. Nisam one večeri razgovarala s po ručnikom.

- A nije li tebi o tome što potanje pričao? - upita Meško Ottenfelsa.

- I meni je kazao samo toliko da ga je razbojnik prisilio da ga odvede u dvor.

- A nije li vam ostavio kakav listić? Nije se prije bijega oprostio? - upita Meško Ružicu.

- Ne!

- Nijednom riječju, ni pismeno ni usmeno?

- Ne, gospodine grofe! Poručnik je otputovao u svijet kao da je nestao u svemiru, a to je najbolje što je mogao učiniti.

Ružica se naklonila i otišla.

Grof Ottenfels je primijetio da je na nju čudnovato djelovala činjenica što je Stanko otišao. Bila je sasvim mirna.

SAN O CJELOVU

Meško se oprosti s gospodom i ode u svoju sobu. Još je jednom pretražio svaki papirić ne bi li našao koju riječ, ali uzalud. Bio je umoran od puta i, mnogo više od uzbuđenja što ga je prouzrokovao Stankov nestanak. Taj ga je bijeg strašno uznemirio. Naslućivao je da je pobjegao zbog svoje nesretne ljubavi prema barunici i baš zato ga je taj bijeg uzrujavao i zadavao mu mnogo briga.

Mnogo briga zadavalo je Mešku i to što se u Stanka sumnjalo da je kradljivac. Morao je priznati da sve to djeluje vjerojatno, jer je Stanko noću bio u viteškoj dvorani. No tko zna nije li imao razloga da viteški šuti? Sjetio se kako je Stanko bio šutljiv, kako je sakrivao u srcu bol i ljubav prema barunici. Možda i ovaj put zbog nečega šuti i tako je stradao.

Jurica Meško šetao je po sobi i neprestano se nadao da će bilo gdje naći poručnikovo pismo. Uzeo je knjigu koju je čitao kad bi lijegao, ali barunica bijaše izvadila iz nje Stankovo pismo. Uzalud je Meško pretraživao list po list.

Još jednom Meško u mislima prođe sve što mu je rekao Pavao. Pomalo je vjerovao u Stankovu krivnju, gotovo je bio

osvjedočen da je Klemenčić iskoristio mladića za provalničke svrhe. Umoran od svega toga Meško kasno u noć usne.

Ležao je u krevetu obuzet dubokim tvrdim snom, kad se najednom u noćnoj tišini nečujno otvore vrata staroga ormara u zidu. Najprije su se otvorila samo napola, zatim se pojavila kao duh bijela žena. Ogledala se, izašla iz ormara nečujno kao da se nije dotakla poda. Bila je visoka i vitka. U ruci je nosila pregršt bijelih katarinčica i bijeli papir vezan vrpcom. Oprezno se približila krevetu. Čas bi zastala kao da sluša Meškovo disanje, čas bi išla naprijed. Kod kreveta stade kao ukopana i zagleda se u Meškovo lice. Zatim metne na stolić pokraj kreveta cvijeće sa smotanim papirom i ponovno se zagleda u Meška. Nakon nekoliko trenutaka sagne se k njemu i utisne mu na čelo poljubac.

Meško se pomakne, stade micati usnama i duboko uzdahne. Bijela se gospođa trgne. Meško otvori kapke napola i na mjesečini se zabijeli pred njim neobična pojava. Činilo mu se da sanja. Žena u bjelini uzmakne i dospije u veliki snop mjesečevih zraka. Meško podigne glavu kao da se tek tada sasvim osvijestio, otvori oči i upre ih u sablasnu pojavu, no ona toga trenutka potrči prema vratima staroga ormara. Meško skoči s kreveta i pojuri za njom. Ona skokne poput srne, ali Meško dohvati u zraku bijeli šal što je lepršao oko nje. Neznanka izmakne u ormar i zalupi vrata. Mešku ostane u ruci samo komad svilene tkanine. Da nije držao u ruci taj komad svilenoga šala, vjerovao bi da je sanjao.

Sanjao je da mu se prikrala lijepa žena i poljubila ga, nasmiješila se i rekla:

»Ne boj se, nad tobom bdije Lidija!«

»Lidija? Tko si ti? Što znaš o Lidiji?« pitao je on. Ona je odvratila:

»Oprosti što sam te ostavila! Moj je dragi zločinac i mrzim ga!«

Meškova čela dotakle su se tople usne i on osjeti neku čudnu, upravo rajsku slast. Otvorio je oči i ugledao pred sobom bijelu pojavu s bijelim pramenovima i isto tako bijelim licem. Činilo mu se da gleda u ženu od bijeloga mramora. Tek kada se pomakla osjeti da to nije san i da je budan. Trgnuo se i pohitao za tajanstvenom pojavom, ali je ona bila brža i sada drži u ruci samo komad svile izvezene srebrom.

Meško je pomno razgledao svilu iz koje se širio miris ljubica. Prišao je prozoru da bolje vidi i tada je opazio na svojem stolu pregršt katarinčica. To ga porazi.

Cvijeće, jesensko bijelo cvijeće! Što to znači? Tko je ta žena što ga daruje cvijećem? Ne, Lidija nije bila. Ona nije tako visoka ni tako vitka.

Meško uzme cvijeće i primijeti smotan papir, vezan vrpcom. Pograbi ga, strgne vrpcu i klikne:

- Evo, tu je odgonetka tko je tajanstvena gospođa! Na papiru bijaše velikim crnim slovima napisano:

»U tvojem srcu, ponositi viteže, nema mjesta ljubavi? Čeznem za tvojom ljubavlju i dođoh da je probudim poljupcem u tvoje lijepo čelo. Nađeš li me u vrtlogu lijepih dama i izljubiš li me, daruj mi pregršt katarinčica. Ja ću ti zahvaliti na daru stiskom ruke.«

- Tko je ta žena? - klikne Meško. - Zašto ulazi na ova vrata? Kako je nisam već opazio među drugima? Kakva je to igra? Sjeo je u mjesečevo svjetlo, zurio u vrata ormara i razmišljao.

»Zar smo mi muškarci tako slabi?« pitao je sam sebe. »Volim svoju zaručnicu, a eto jedan poljubac neznanke sasvim me smeo. Ali ne, to je samo taština i znatiželja!«

Meško pođe natrag u krevet i htjede zaspati, ali mu san nije dolazio na oči. Pred njime je kao sablast neprestano lebdjela bijela žena. Nije se usudio otvoriti oči da je ponovno ne ugleda. Najednom osjeti topla meka usta na svome čelu. Skočio je i uhvatio s obje ruke tu bijelu prikazu što ga obasiplje poljupcima, ali je zagrlio - tamu. Mjesec već bijaše zašao i oko njega je bila duboka noć. Meško uvidi da je sada doista samo snivao, ustade, upali svjetlo i pogleda na stol. Jest, tu je cvijeće i komad bijele svile! Dakle, nije bila utvara! Neznanka je ipak bila u sobi. Meško se odjene, razgleda ponovno bijelu svilu i na veliko iznenađenje opazi u vezivu srebrnom niti ispisana slova B i R. Što je to? Tko je ta gospođa? Čiji su to inicijali? U mislima stane Meško redati sve dame u dvorcu, ali nijedna nije imala početna slova B i R. Ili je imala jedno ili drugo slovo, ali oba ni jedna jedina.

Obuze ga želja da sazna tko to ulazi noću u njegovu sobu i kakva su to vrata. Izađe zato iz sobe, pođe hodnikom i pokuca na jedna vrata.

- Tko je? - oglasi se iz sobe muški glas.

- Ja sam, Jurica! Otvori, Pavle! Čuli su se brzi koraci bosih nogu i vrata se otvore.

- Što se dogodilo? - začuđeno će Pavao.

- Obuci se i pođi sa mnom! Doživio sam čudne stvari.

Meško ispriča što mu se dogodilo. Pavao je slušao iznenađeno.

- Nevjerojatno, nikada nisam čuo za takva vrata!

- Hajde da vidimo što je to!

Odoše u Meškovu sobu. Na stolu su ležale katarinčice i komad bijele svile vezene srebrnom niti. Pavao je iznenađeno ogledavao taj dar i s još više iznenađenja čitao pismo.

- Nisi joj vidio lice?

- Jesam, ali to lice bilo je tako bijelo kao i vlasulja.

Izgledalo je kao kip od mramora.

- Možda je tako jako naprašila lice ili ga je namazala bjelilom da bude zanimljivija.

- Ne znam, ali bih htio otkriti tko je ta žena. Zar ne biste mogli otvoriti taj ormar silom?

- Čekaj - odvrati Pavao - pokušat ćemo! Pokušali su naći bravu, ali bravi ne bijaše ni traga. Nakon dugotrajnog pretraživanja Meško napipa neko mjedeno dugme, bojadisano[8] kao i ormar, pritisne ga i vrata se otvore. Ormar bijaše prazan. U stijeni su se vidjela druga vrata, također s dugmetom. I ona su bila bijela kao i zid. I ta su se vrata lako otvorila. Pavao i Meško uđu u neki uzani hodnik bez prozora. Uzeli su svjetiljku i pošli hodnikom ne znajući kamo će doći. Zdesna primijete vrata, ali na njima nije bilo dugmeta. Bila su zaključana.

- Gdje smo sad? - upita Meško.

- Mislim da smo u gradskoj kuli.

Nitko se ne oglasi na taj razgovor. Kucali su, ali sve bijaše tiho kao u grobu.

- Nema druge, idemo dalje! - predloži Meško.

Došli su do uskih stepenica koje su se spuštale u dubinu. Silazili su stepenicu po stepenicu, sve dublje i dublje. Najednom osjete da lutaju pod zemljom. Zrak je bio sve hladniji. Zaudaralo je po plijesni.

- Pavle, meni se čini da odviše dugo hodamo - reče Meško.

- Nije li to podrum vašega dvora?

- Ne znam, nikada nisam bio u podrumu.

- Valja nam ići naprijed, pa bilo što mu drago!

- Ja bih se radije vratio - savjetovao je Pavao. - Ovamo valjda nije pobjegla tvoja neznanka.

- Zanima me gdje se nalazimo i što je pod dvorom.

- To je vratolomno! Ti si baš luđački neustrašiv, ali meni je život drag. Osjećam da više ne mogu disati.

- Čekaj samo još malo!

- No, što je to?

- Ugasla mi je svjetiljka!

- Upali je brzo!

[8] Bojadisano – obojeno.

- Nemam uza se kremena!
- Sada smo stradali!
Obojica krenuše natrag. Meško je išao naprijed. Pavao se držao za rub njegova ogrtača. Osjećao je u tami tjeskobu. Tada se Meško spotakne.
- Što je? - upita Pavao. - Zašto si stao?
Meško se sagne i Pavao osjeti da se trgnuo.
- Što je? - dahne Pavao. - Što radiš?
- Nemoj se prestrašiti, napipao sam čovjeka! Pavao zadršće i povikne:
- Tko je to ovdje?
- Taj ti se, dragi moj, više ne može predstaviti! - odvrati Meško.
- Što kažeš? Tko je to?
- Čovjek, ali mrtav!
Pavao ne reče ni riječi. Srce mu je treptalo. Meško se ponovno sagne i opipa čovjeka.
- Posve je hladan. Leži licem prema zemlji. Visok je i vitak.
Ponijet ćemo ga sa sobom.
- Ne zbijaj ludosti! Hajdemo! Kada dođemo gore poslat ćemo sluge s bakljom da ga iznesu. Nisam tako lud da nosim mrtvaca!
- Ako već nećeš da ga nosimo, moraš svakako preko njega prijeći! Nemoj ga zgaziti. Čuješ li, Pavle? Kada smo dolazili ovamo nismo se o njega spotakli! Hodnik je tako uzak da jedva prolazimo nas dvojica jedan uz drugoga. Dakle, prije to mjesto nismo mogli obići, a sad se najednom spotičemo o truplo! Što je to?
- Valjda ga nije netko sada... dok smo se vraćali?
- To bismo ipak bili primijetili, ali meni se čini kao da ne idemo istim putem kojim smo došli!
- To ne znam, ali pod našim dvorom sigurno nisu šetališta.
- Ti zbijaš šale kao da zaista šećeš perivojem. Pođi za mnom. Kamo ću ja, tamo ćeš i ti. Meni je život jednako drag kao i tebi.
- Oh, kada bi ona slutila u kakvoj sam pogibelji! - uzdahne Pavao.
- Ona? Ti si, dakle, zaljubljen?
- Ne pitaj, nego me izvedi iz ove tame.
- Ne mogu dok i sam ne nađem izlaz.
Pavao ušuti. Bilo mu je hladno, više od uzbuđenja nego od ledenoga zraka u tome prostoru.
Meško je osjećao da su zaista zalutali. Prostor kojim su prolazili bio je čas širi čas uži. Nekoliko puta činilo mu se da su

došli u neku veliku dvoranu, zatim su ponovno zašli u uski hodnik. Pavlu nije htio o tome govoriti. Mladić nikada još nije gledao u oči smrtnoj opasnosti, i nije ga htio prije reda uzrujavati.

- Jurica, mi ovuda hodamo već čitav dan! To je užasno! Više se ne mogu držati na nogama.

- Treba da ustraješ. Jedanput moramo naći kraj.

I Meško je već osjećao umor.

- Čekaj - najednom će Meško poluglasno. - Čuješ li glasove?

- Da, i vidim svjetiljku!

Pođoše brže za tim svjetlom.

- Što je to, kakve su to velike crne sjene?

- To su bačve!

- Tada smo u pivnici!

- Pazi, tamo su neki ljudi. To su pivničari.

- To su kradljivci! Došli su po mošt! - reče Pavao.

- Blagoslovljeni bili! - klikne Meško.

- Ali mi nemamo oružje! Što će biti ako nas napadnu?

Meško trgnu ruku u vis i kao da ima pištolj vikne:

- Stanite ili pucam!

Tri skitnice zastanu, a jedan odlučno povikne:

- Držimo ga dečki!

- Pavle, Antone, ovamo s pištoljima! - vikne Meško.

- Evo nas! - odvrati Pavao.

Kradljivci su se uplašili. Mislili su da ih progoni više ljudi i padoše pred Meškom na koljena. Molili su ga da ih ne pobije.

- Ustanite i idite do vraga! - reče im Meško. - Nosite se glavom bez obzira, jer ako vas zateče grof, ode vam glava s ramena.

Kradljivci se dadu u bijeg, a Meško i Pavao pođoše za njima. Uskoro su u daljini ugledali svjetlo i razabrali su da je u podrumskom zidu prokopana rupa. Kradljivci se provukoše kroz tu rupu i nestadoše.

- Tako, lopovi su nas spasili!

Meško i Pavao izađoše napolje. Pozdravilo ih je sunce. Pogledali su oko sebe. Rupa kroz koju su izašli bila je iskopana u zidu neke zgrade daleko od dvora.

- No, mi smo se dobro prošetali! - primijeti Meško pogledavši u dvor koji je blistao na suncu.

- Nisam znao da pod dvorom ima toliko podrumskih prostorija.

- Sada vidiš, dragi moj, kamo vodi put iz moje sobe! Čini se da u njoj nisam odviše siguran!

- Do vraga, kako to izgledamo? - primijeti Pavao pogledavši prijatelja i sebe.

- Sada bi trebalo da nas vide naše gospođe!

- Hajdemo u dvor da se uredimo!

SREDOVJEČNA VRATA

Meško i Pavao vrate se u dvor. Kada su se očistili i preodjenuli otiđoše zajedno k starome grofu Draškoviću. Njegova otmjena i dostojanstvena pojava počivala je komotno u jastucima od baršuna. Pušio je iz velike lule od slonove kosti, a pritom bi katkada pogladio dugu bradu u kojoj bijaše već mnogo sijedih niti.

- Što vas nosi k meni, mladi sokolovi?

- Otkrili smo danas nešto što treba da i vama priopćimo, gospodine grofe - navijesti Meško.

- Što se dogodilo? Recite samo!

- U svojoj sobi otkrio sam neka tajna vrata - nastavi Meško. - Prošle noći posjetila me kroz njih neka tajanstvena, lijepa žena.

- Žena? Starija, visoka?

- Visoka, ali ne držim da je stara. Naprotiv, čini mi se da je vrlo mlada.

- Kažite mi sve što znate - zamoli grof Drašković. U očima mu nešto sijevne.

Meško ukratko ispriča pustolovinu s bijelom ženom. Grof je neobično pažljivo slušao svaku riječ.

- Kasnije smo pronašli i jedan hodnik - nastavi Pavao. -

Ona vrata vode ravno u podzemni hodnik, a ondje su i druga vrata, ali su zaključana.

Grof obori oči. Pavao i Meško pogledaju se začuđeno.

- Oče, tebe je, čini se, naša vijest neugodno dirnula - nježno će Pavao.

Grof podigne glavu i uzdahne.

- Kazat ću vam zašto. Muškarci smo, znat ćete šutjeti. I mene je nekoga dana posjetila takva žena! Stanovao sam u onoj sobi kada mi je bilo trideset godina. Da, da, sjećam se kao danas, bio sam još neoženjen. Jedne mi je noći ostavila poljubac, a treće mi je odnijela srce.

- Tko je bila ta žena? - upita Meško začuđeno.

- Dugo nisam znao tko je, a ljubili smo se kao da je nije nikada nitko drugi ljubio. Uzalud sam je molio neka mi kaže tko je, odakle je došla i kako me upoznala. U dvoru je bilo bezbroj žena, ključarica, sobarica i komorkinja moje majke,

koje nikada nismo vidjeli ili smo ih sretali samo na trenutak, no sve su te žene kao i sada sasvim odijeljene od nas i stanovale su u posebnom krilu dvora. Osim njih bilo je kod nas u dvoru uvijek gošća i rođakinja, ali njoj nije bila slična nijedna od njih. Opazio sam da se vlada otmjeno kao i naše dame i da je pametnija nego mnoge gospođe iz naših krugova. Dolazila je uvijek noću, pod plaštem tmine. Pokušao sam je tražiti u dvoru, ali bez uspjeha. Kod nas živi bezbroj otmjenih gospođa. Nosila je vlasulju i bijelu svilenu haljinu. Htio sam poći za njom, da otkrijem njezin tajni stan, ali mi ona reče: »Ako otkriješ tajnu mojih vrata, nikada me više nećeš vidjeti!« Popustio sam. Jednom je upitah kamo vode ona tajna vrata u ormaru. Rekla je: »Čula sam da ih je sagradio jedan tvoj pradjed u staro doba, kada je dvor bio u pogibelji zbog neprijatelja. Tim se vratima može iz dvora neopaženo pobjeći.« Naravno, nikad nikome nisam o tome govorio, samo da je ne izgubim.

- Gdje je ta žena sad? - upitali su Meško i Pavao gotovo u isti čas.

- Ne znam! Ja odoh u Beč. Ona mi obeća da će ponovno doći kada se vratim, no u Beču sam se zaručio s lijepom groficom koju mi je odabrao otac, i koju sam iskreno zavolio. Tako sam zaboravio na svoju tajnu ljubav.

- I nikada je više niste vidjeli?

- Jesam! Kada sam se poslije vjenčanja vratio, spremao sam jedne noći u svojoj sobi momačke uspomene. Sjetio sam se nje i što se dogodilo? Pojavila se! Bio sam izbezumljen. Pala je kao iz neba. Kao da je neki đavo svu našu ljubav i prošlost oživio, pao sam joj pred noge i zamolio je za oproštenje. No ona se samo nasmiješila i rekla:

»Došla sam da se oprostim!«

»Kamo odlaziš?«

»Idem u svijet, odakle sam i došla!«

Molio sam je sklopljenim rukama da ostane, govorio sam da ću je ljubiti kao i prije, no ona me hladno odbila.

»Ti imaš ženu i ja bih mogla biti samo ljubavnica. Ljubila sam te a da od tebe nisam tražila ništa, pa i sada ne tražim drugo nego svoju slobodu. Evo, ostavljam ti uspomenu da se katkada sjetiš i - zbogom!«

Dala mi je neki mali omot. Dok sam ga razgledavao nestala je. Skočio sam za njom. Uzalud! Osjetio sam da me zauvijek ostavila i da je nikada više neću vidjeti. Ostao sam slomljen i očajna srca i dugo se nisam usudio pogledati što mi je ostavila za uspomenu. Napokon sam otvorio malu svilenu kutiju. Našao

sam pismo i dva uvenula cvijeta što sam joj ih darovao na dan odlaska u Beč. Pismo je bilo kratko i strašno:

»Da mogu biti u tvojoj blizini ponizih se do zadnjega stvora na dvoru. Upoznala sam te na berbi u jednom dvorcu, no ti me nisi pravo ni vidio. Ljubila sam te i došla sam u tvoju blizinu. Da si me ljubio, ne bi nakon dva mjeseca što smo se privremeno rastali oženio drugu. Ja odlazim u svijet, ja i moje dijete koje će ugledati svjetlo dana za šest mjeseci.«

Bio sam uzbuđen. Zar dijete? O tome mi nije nikad pričala. Nastojao sam je pronaći, ali nisam uspio. Nigdje joj nije bilo traga. Za nekoliko sam se mjeseci umirio. Samo kad bih ušao u onu sobu uhvatila bi me tiha bol.

- Dakle ni danas ne znaš tko je bila tvoja ljubav? - upita Pavao oca.

- Znam samo ono što sam vam ispričao, i ništa drugo. Sada shvaćate zašto me se Meškov događaj tako dojmio?

- Koliko sada može biti godina vašoj ljubavi? - upita Meško staroga grofa.

- Ni to ne znam, ali mislim da je bila stara koliko i ja. Tako mi je, naime, sama govorila.

Meško se zamislio tako da je zaboravio i na mrtvaca u podrumskim prostorijama, ali se Pavao sjeti i ispriča ocu što su doživjeli.

- Molim vas da o tome što ste doživjeli i vidjeli nikome ne kažete ni riječi! To bi uzrujalo goste i dvorjanike, a osobito groficu - molio je domaćin.

- Ipak bismo trebali istražiti podrume pod dvorom, da vidimo tko je taj mrtvac - predloži Meško.

- To ćemo istražiti. Sutra se vraća iz šume lugar, moj pouzdanik, pa neće nitko ništa saznati.

Pavao i Meško se oproste i odu u blagovaonicu, jer su osjećali glad.

Bilo je podne kada su se gosti okupili u velikoj blagovaonici. Barunica Lehotska bila je u crnoj haljini kao uvijek i neobično blijeda. Ružica još nije otputovala. Obukla je ružičastu svilu, što joj je osobito pristajalo. Bila je posve mirna i spokojna i zabavljala se s gospodom. Đuro Ottenfels udvarao je svim ženama i jedva se obazirao na Ružicu, a ona kao da ga također nije ni opažala, dok je Patačić neprestano oblijetao oko lijepe Katarine.

Poslije podne povede Patačić Meška u samotni salon i reče:

- Jurica, nešto bih te zamolio. Prijatelj si mi od mladih dana, budi dobar i pođi za mene u prosce!

- U prosce? Ti se kaniš ženiti?

- Da, i to ozbiljno! Zaljubljen sam i uvjeren da mi ona ljubav uzvraća.

- Tko je ta sretnica?

- Barunica Lehotska! Što je, zašto me tako gledaš? Zar si mislio da sam ovdje zbog šale? Znaš da bi trebalo da idem u Varaždin. Imanje propada, a ja sjedim ovdje i ne brinem se ni za što. Ona me upravo prikovala uza se!

- Dobro, pitat ću je da li bi htjela poći za tebe, ali kaži mi po čemu znaš da te voli? Ta ona je sa svima jednako ljubazna.

- Kada je bila svečanost na jezeru pokušao sam joj govoriti o svojoj ljubavi onako izdaleka, a ona me nije odbila nego mi je kazala: »Tko strpljivo čeka, taj i dočeka!«

Meško se sjetio da mu je Katarina jedne večeri i pričala kako ima prosaca. Zato se brzo oprostio i pošao da potraži barunicu. Umjesto nje sreo je suca Žigrovića.

- Dakle, kada putujete, carissime?

- Još uvijek ne znam! Teško mi je otići - uzdahne sudac - vezali su me zlatni lanci!

- Oho, ljubav? Pa ženite se!

- To i kanim! No, nešto još treba da postignem, a tada će mi zavidati cijeli svijet, pa i vi.

- Ja? Kako to?

- Jer ste i vi udvarali krasnoj ženi koja me obdarila nadama.

- Zaista ne znam da sam ikada udvarao kojoj od vaših znanica.

- Vi joj udvarate i danas, no uzalud! Napokon, ništa zato, udvaraju joj svi. Pogodite tko je?

- Barunica Lehotska. Čestitam! Pazite da se ne biste prevarili!

Meško ostavi suca i pohita u salon za gospođe. U salonu je našao svoju zaručnicu i poveo je na balkon, gdje nije bilo ni žive duše.

- Katarino, morao bih s tobom o nečemu razgovarati - reče Meško.

- Uzrujan si, što ti je?

- Sa mnom se ne može nitko igrati slijepog miša! Reci mi zašto ti, moja zaručnica, daješ u isto vrijeme nade Patačiću i sucu Žigroviću?

Katarina se nasmiješi kao da joj je Meško rekao najslađe riječi i odvrati:

- Ti si, Jurica, dijete! Kakve nade?

- Grof Patačić poslao me da te zaprosim za njega.

- A ti ćeš mu reći da mi nije na kraj pameti da pođem za njega!

- A Žigrović? I on sprema svatove!

Katarina se još jače nasmijala svojim srebrnim glasom.

- Nemoj se smijati - naljuti se Meško - jer to neću dulje podnositi! Kakvu to igru pleteš? Čemu?

- Reći ću ti iskreno - odvrati barunica - ti si bio najednom odustao od naših zaruka. Sjećaš li se one večeri na jezeru? Tada sam iz osvete, misleći da si me ostavio, pružila malo nade obojici, i sucu i grofu. Ne volim nikoga na svijetu osim tebe, ali ti si tada bio hladan. Izbjegavao si me, neprestano si hodao s prijateljima, a ja sam nesretna i ljubomorna kovala osvetu.

- To nisam od tebe očekivao, ali, jer te ljubim, opraštam ti.

- Čim stignu moji spisi pripravna sam poći za tebe. Tek tada ćemo biti potpuno sretni.

Meško se oprosti i zlovoljan pođe u sobu k ostaloj gospodi. Barunica na terasi potraži suca.

- Gospodine suče, vi pričate ljudima da sam vam pružila neke nade?

- Ne barunice, to je bilo samo u času kad sam htio pecnuti Meška, koji se uvijek prema meni ponaša nadmeno.

- Nije lijepo što se hvalite! Najbolje će biti da odete odavde.

- Tako? A niste li mi rekli da sam vam ja najbolji prijatelj, koji vam osobito sada treba, kada ne znamo što je sa Stankom?

- Jest, ali tražim od vas da šutite i da se ne hvalite. Bilo bi bolje da se pobrinete i saznate kamo je dospio taj mladić.

- Živ nije, na to mogu priseći!

- Ali kamo je nestao? Na vrata nije izašao, jer su zaključana s unutrašnje strane. Kroz prozor nije mogao pobjeći, jer nije moguće skočiti s tolike visine. Sobe nemaju drugoga izlaza, dakle, gdje je? Neprestano dršćem od straha da će doći kakva vijest o njemu. Ne mogu spavati zbog neizvjesnosti.

U taj čas barunica zamijeti Meška i brzo se oprosti sa sucem.

Drašković, njegov sin Pavao i Meško sastali su se poslije večere u Meškovoj sobi. Oči su im neprestano bile prikovane uz vrata čudnovatog ormara, kao da su očekivali da će se vratiti tajanstvena žena. Nitko se nije usudio priznati da očekuje neznanku, no željeli su da dođe. Zatim su pritisnuli tajno dugme i otvorili vrata.

Stari grof uđe u hodnik. Promatrao je zid i vrata na koja je prošle noći kucao Pavao. Nitko se nije odazivao.

- Mi smo u blizini gradske kule - reče stari grof.

- Ova vrata ovdje vode u kulu. Ako pođemo stepeništem u kulu, naći ćemo možda upravo ta vrata.

Meško i Pavao vrate se u drugo krilo dvorca i popnu se stepenicama u kulu. Stari grof otvori vrata i nađoše se u okrugloj dvorani. Staro pokućstvo pokrivao je debeli sloj prašine, što je najbolji dokaz da u toj prostoriji već dugo nije bilo živoga stvora. Stari grof tražio je u zidovima vrata za koja je naslućivao da vode iz tajnoga hodnika u tu dvoranu u kuli, ali ih nije mogao naći. Meško, Pavao i njegov otac razgledali su pomno dvoranu osvijetlivši sve tamne kutke stare kule. Najednom Meško klikne od čuda. Kada je otvorio jedan zaprašeni ormar, ugledao je u njemu bijelu haljinu i bijelu vlasulju. Stari grof pohiti onamo i usklikne.

- Djeco, to je njezina haljina! Da, tu odjeću od bijele svile i tu vlasulju nosila je moja tajanstvena posjetiteljica!

- Ali moja noćna gošća imala je jednaku haljinu i vlasulju, a za dvadeset godina morala bi ta haljina već pocrniti od prašine.

- Pretražit ćemo cijelu kulu - savjetovao je Pavao.

Pretražili su još jednom dvoranu, ormare i sve ladice. Meško je opazio na podu nešto bijelo.

- Katarinčice! - klikne Meško. - Onakve kakve mi je donijela!

- Sakrit ću se ovdje i čekati - odluči Meško. - Možda uhvatim tajanstvenu bijelu ženu.

- I ja ću ostati s vama - ponudi se grof Drašković. - Srce mi govori da je s jučerašnjim noćnim posjetom vezana i tajna moje mladosti.

Pavao otvori mali prozor kule i pogleda dolje na jezero što se ljeskalo u mjesečevu sjaju.

- Pogledaj ovamo - zovne Pavao Meška. - S ovoga prozora možeš skočiti ravno u jezero, da se više ne pojaviš na površini. Tu je voda najdublja.

- Ne bih htio poći u takvu smrt. Samoubojica bi u padu imao vremena i da se predomisli.

- Barunu Makaru pozlilo je kada je pogledao na ovaj prozor - reče stari grof.

- Zaista, što je s njime? - upita Meško. - Zar neće doći u lov?

- Jučer sam primio njegovo pismo iz Beča. Javlja mi da će još neko vrijeme biti odsutan, no svakako će nas iznenaditi svojim posjetom. I Štefek Oršić mi piše da se Makar zadržao u Beču i da se vrlo mnogo vrti oko dvora, pa se očito sprema opet neka politička novost.

- Predložio bih da se sakrijemo - predloži Meško - i da čekamo bijelu ženu.

- Pristajemo!

* * *

Drugo jutro nađoše se sva trojica u blagovaonici. Gospoštija je u dvoru još spavala, samo su Meško, Pavao i stari Drašković bili budni. Probdjeli su noć u staroj prašnoj kuli čekajući tajanstvenu ženu. Čekali su sakriveni, ali se nitko nije pojavio. Prema jutru vratili su se u Meškovu sobu, a zatim su se uputili opet tajnim hodnikom i silom otvorili ona zaključana vrata. Ušli su u istu dvoranu u kuli u kojoj su sjedili. Tada im je sve bilo jasno. Tajanstvena gospođa prolazila je kroz ta vrata u kulu, no kakva je veza bila između posjeta zagonetne žene prije dvadeset godina grofu Draškoviću i sadašnjeg posjeta grofu Mešku, to se nije moglo dokučiti.

Kada su se na zajutarku okrijepili, pozove stari grof vjernog starog lugara i naloži mu da uzme svjetiljku i pođe s grofom Meškom u podrum. Meško je vodio lugara istim putem kojim je dan ranije išao s Pavlom. Zaustavljao se svaki čas, razgledavao podrumski hodnik i obilježavao zidove znakovima kako bi našli put natrag. Tražili su nepoznatog mrtvaca, ali su morali zaključiti da je svaka potraga uzaludna. Bilo je tu, naime, mnogo otvora i prokopa, pa je bilo pogibeljno zaći dublje.

- Možda je onaj nesretnik kojega ste našli - reče lugar - zalutao ovamo i umro od gladi.

- Ali ovamo može zalutati samo netko s dvora kome je poznat tajni hodnik.

- Jest, vaša milosti - odvrati lugar - stranac ne može dospjeti u ove rovove. Ako nećete da i mi zalutamo, vratimo se!

Meško posluša lugara. Unatoč tome što su obilježavali put kojim su prošli trebalo je da hodaju čitav sat dok su našli izlaz. Dočekao ih je Pavao.

- Nismo ga našli! - jave oni.

- Tko bi mogao biti taj mrtvac? - reče Pavao.

- Sasvim sam uvjeren da je netko iz dvora. Nije li tko nestao?

- Pozvat ću kaštelana i pitati ga.

Došao je mršavi i visoki kaštelan. Pavao mu zapovijedi da prebroji svo osoblje u dvoru i da se uvjeri ne manjka li tko. Kaštelan se brzo vratio i rekao Pavlu da su svi dvorjanici na broju.

- Nema jednoga gosta - doda maršal. - Gospodin poručnik je nestao.

- On je otputovao - odvrati Meško.

- Dopustite da vam priopćim što se priča među slugama. Oni kažu da se gospodin poručnik zaključao u sobu, pa je gospodin gradski sudac morao zvati sluge da silom otvore vrata. Kada je

gospodin sudac ušao u sobu nije našao nikoga! Sluga koji je poručniku nosio večeru veli da je gospodin ispio dvije boce pjenušca i da je pojeo obilat obrok, a kada je gospodin sudac došao po njega da idu na put, nije ga više bilo.

Meško i Pavao pogledali su se značajno. Odoše k Žigroviću. Sudac je sve potvrdio, ali se ljutio što se Meško bavi istraživanjem, a on drži da je to jedino njegov posao.

Kada su se Meško i Pavao ponovno našli sami, Meško reče:

- Tko u tvojem dvorcu nosi građanski kaput od baršuna?

- Od baršuna? Nitko! Kod nas to više nije u modi. Zašto pitaš?

- Jer bi to moglo poslužiti u našem istraživanju. Poslužilo bi nam, dapače, i to kada bismo znali je li možda tko u posljednje vrijeme nosio ovdje kaput od baršuna.

- Ah, sada se sjećam, ja sam poslao jedan stari građanski kaput od baršuna Stanku da ga obuče umjesto svoje poručničke odore.

- Građanski kaput od baršuna? A znaš li sigurno da ga je obukao?

- Uniformu smo našli u njegovoj sobi, a građansko je odijelo nestalo, dakle ga je obukao. Što je tebi? Zašto si problijedio?

- Opipao sam onoga mrtvaca u podrumu i osjetio da je leš visokog i vitkog muškarca, ali nisam smatrao važnim da ti kažem kako je na sebi imao građanski kaput od baršuna.

- Ne varaš li se?

- Ne, ne varam se! Vrata moje sobe bila su iznutra zaključana, a Stanka nije bilo u sobi. Kroz prozor nije skočio, jer bismo ga našli mrtva. Ako je naišao na ona tajna vrata i pošao hodnikom da vidi što je iza njih?

- Ili je ona žena te noći htjela da te ponovno posjeti, misleći da si ti u sobi, pa je pošao za njom i zalutao u podzemlju, plativši lakoumnost glavom!

- Ali od čega bi tako brzo umro? Čovjek može živjeti bez jela nekoliko dana, a on je pojeo cijelu večeru i popio dvije boce vina. Mogao je, dakle, izdržati dugo.

- Pogledaj, nad njegovim je krevetom stajao pištolj, a sada ga više nema.

- Jurica, počinjem sumnjati da je onaj mrtvac zaista siromah Stanko.

- Ja osjećam da je to on, nesretni moj prijatelj.

- Bože moj, a ja sam ga zapravo nagnao u smrt!

- Što su iz njega siromaha učinili? Vjeruj mi, Pavle, on je nevin, posve nevin! Bio mi je drag kao rođeni brat!

Meško podupre rukama glavu. Pavao duboko ganut tom iskrenom boli svoga prijatelja priđe i položi mu ruku na rame.

- Žao mi je, peče me savjest!

- I mene! Ja sam kriv za njegovu smrt! Oteo sam mu onu za kojom je pogibao od ljubavi!

- Ti, pa zaljubljen? - iznenadi se Pavao.

- Jest, volim jednu damu i ona mene, a zbog toga se on bacio u jezero.

- Tko je ta dama?

- Čut ćeš kada tome bude vrijeme. Zaručit ću se ako smrt toga mladića sve ne promijeni. Čini mi se kao da je ovaj dan za mene sudbonosan.

U taj čas uđe u sobu lugar, priđe Mešku i reče:

- Zaboravio sam, vaša milosti, da vam predam ovaj klobuk. Našao sam ga kada smo lutali po onom tamnom hodniku.

Lugar izađe. Pavao skoči, uzme šešir i klikne:

- To je šešir što sam ga po sluzi poslao Stanku!

- Mi smo ga ubili! Mi smo ga uništili! - jecao je Meško drhtavim glasom. Na njegovim očima pojavile su se suze.

CIGANKA GATALICA

U gustom šikarju Maceljske gore stisnule se plahe srne i ponosni srnjaci, lukave lije i plašljivi zečevi. Lovačke trube odzvanjale su po tamnim klancima, bujnim šumama i strmim obroncima.

Drašković je priredio čuveni lov kao i svake godine, pa se okupilo plemstvo iz svih krajeva i iz susjednih zemalja.

Lov je upravo dovršen. Sunce se spremalo na počinak i obasipalo krvavim sjajem grupu što se okupila na čistini podno lovačkog dvorca grofa Draškovića. I gospođe su bile s gospodom. Barunica Lehotska, grofica Elvira i Ružica i ostale dame upustile su se u živahan razgovor. Samo je Meško sjedio podalje od grupe. Oči su odavale da je nemiran i žalostan, da ga muči neka bol. Nije slušao bučne razgovore zadovoljnih sudrugova koji su čavrljali s gospođama o tome koliko su divljači ustrijelili i što su sve u lovu doživjeli.

Na putu koji je vodio iz lovišta u šumu pojavila se Ciganka.

- Pogledajte, moje lijepe dame, eno Ciganke! - upozori Kukmica.

- Oho - reče Pavao - Cigani su u okolici! Zato smo imali toliko sreće u lovu!

- Hej, Ciganko, zar se bojiš gospode? - upita je Pavao.

- Aj, gospodine, kako bih se bojala! - odgovori Ciganka. - Čekam samo dok me zovnete da vam kažem sreću.

Ciganka se uputila prema gospodi. Meško je ostao sjediti. Njegov mrk pogled počivao je na došljakinji, dok su mu misli lutale daleko.

- Imaš li karte? - upita barunica Ciganku.

- Nemam, vaša milosti! Ljudski udes nije u kartama. Nosimo ga sobom. Sreća nam je budućnost ubilježila u čelo i u ruku. Hajde, lijepe gospođe i kićena gospodo, tko želi da mu pročitam budućnost, neka mi dade ruku!

Društvo je bilo neodlučno. Svi kao da su se bojali da saznaju budućnost. Samo barun Kukmica pruži ruku prema gatalici.

- Evo, čitaj mi sreću, ako znaš!

Ciganka se sagne nad pruženu ruku. Nekoliko je trenutaka razmišljala, zatim počne monotono, kao da čita iz knjige:

- Rodili ste se pod dobrom zvijezdom. Odvažni ste kao zec, i zato ćete uvijek dobro proći. Imate dobar želudac i zato volite mnogo i dobro jesti.

Gospoda su prasnula u smijeh, a Kukmica nakrevelji široka usta. Njegov čuperak na glavi, po kojemu ga i prozvaše Kukmicom, ispružio se kao puranov nos kada se počne ljutiti.

Ciganku nije smeo smijeh gospode i nastavi:

- Nikada nećete imati novaca, ali on vam nije ni potreban, jer imate dobrih prijatelja, a tko ima prijatelja ne treba novaca. Vrzmate se oko neke lijepe gospođe, ali ona vam se ruga. Ženiti se nećete, a to je vaša sreća, jer biste nosili sedmerostruke rogove.

Svi ponovno prasnuše u smijeh. Nasmiješio se i Meško i došao bliže.

- Hoćeš li meni pročitati sreću? - upita Patačić oporavljajući se od smijeha i promatrajući Kukmicu kako se u ne prilici žari, ljutit što mu se društvo smije.

- Hoću, gospodine, za dobru plaću čitam svakome - reče Ciganka i uhvati ruku grofa Patačića.

- Čuvajte, gospodine, svoje novce! Novci nisu pljeva koju vještice prosiplju u vjetar.

- Pogodila je! - nasmije se Patačić.

- Pogađam ja, gospodine, nisam badava učila čitati sud binu. Vi ljubite jednu ljepoticu, ali oženit ćete drugu, i to će biti vaša sreća. Trebate novaca i ženu dobra srca, no pazite, jer dobrota ima dno. Pošteni ste, ali lakomisleni, a lakomislenost je loš prijatelj.

Ciganka je još gatala kada joj priđe sudac.

- Tko te naučio tako gatati?

- Mati. Ona je prošle godine umrla i ostavila mi jednu haljinu, jedan rubac i zdrave oči da čitam ljudima pravdu, ali će pravda i vama krojiti. Vi niste sretni, jer imate većih želja nego što ih možete dostići. Imat ćete mnogo novaca i visoke časti, ali srce ste izgubili i nećete ga naći.

Kroz redove što su opkolili Ciganku protisne se Ružica i pruži joj ruku. Gospođe su to promatrale s negodovanjem. Barunica Vojnić pozove kćer natrag, ali je Ciganka već počela gatati:

- Vi ste plemenitog roda, ali još plemenitijega srca. Tajno vas ljubi vitez poštene duše, i nemojte ga odbiti. Poštenih je malo, a ljubav je zlato koje se ne nalazi na cesti. Sreća je gizdava i neće doći sama, pazite da se na vas ne razljuti.

Ružica pocrveni i spusti ruku, a gospođe se podrugljivo nasmiju.

Priskočio je Pavao.

- Kada umiješ tako dobro pogađati, gataj i meni! Jesam li zaljubljen ili nisam?

- Nisi, mladi gospodine!

- Ti ne znaš ništa!

- Znam! Evo, pogledaj, na tvojoj je ruci zapisano: tvoja krv ljubi, ali ti ne ljubiš! Omamila te zavodljiva ljepota i ništa drugo. Tvoja te draga nije vrijedna. Ona je plemenitog roda, ali srce je otrov, a duša pakao, pazi da ne izgineš u paklu!

- Govoriš gluposti!

- Ne, mladi čovječe, mladost je često neprijateljica sreće. Mladost zaslijepljuje, a tvoja te draga prevarila kada te prvi put zagrlila. Ona voli novac i zlato, a ne tebe.

- Hajde, krasne gospođe, da i vama čitam sudbinu s lijepih ručica! Govorit ću vam tiho, da nitko ne čuje! - molila je Ciganka.

Gospođe nisu htjele pristati.

- Amo, gospodo, ruke! Požurite dok ne zapadne sunce. Kada rumen sunca ugasne, moje oči oslijepe i ne vidim više pismo sudbine.

- Reci i meni što znaš - istupi Meško iz grupe.

Barunica Lehotska razgovarala je s gospodom, ali je pozor no slušala što gatara govori.

Ciganka je uzela Meškovu ruku, stala prebirati crte na koži i počela govoriti:

- Vile su vam dale odvažnost, pošteno srce, mnogo razbora i bistro oko. Ljudi vas zato neće lako prevariti, ali vas vara draga s jednim prijateljem. Sreća će vam biti kratka, a bol duga. U žalosti ste za jednim vašim prijateljem, ali on nije umro smrću koju nam donose vile, njega su ubili ljudi koje vi

držite anđelima. On je umro, jer ga je uklela plava žena. Imate neprijatelja koji vreba na vaš život. Čuvajte se, jer bi vas mogla dostići njegova ubojita ruka. Vas ljubi žena koju ne poznajete. Pazite u životu na dvoje, na svoju dragu i na svoj život, jer je zapisano da biste mogli izgubiti i jedno i drugo.

Meško je osjetio neugodnost u duši te izvadi iz džepa novčarku i kavalirski nadari Ciganku. Rekao joj je:

- Idi sada s milim Bogom!

- Nemojte se ljutiti, gospodine! Nisam ja kriva, ja samo čitam iz crta na ruci.

- Idi, idi! - tjerao je Meško Ciganku, ali ona se nije dala otjerati. - Idi! - nestrpljivo će Meško. - Nosi se!

- Idem gospodine, ali vi ćete Ciganku opet zvati da vam kaže što vam je pisano! Nitko me još nije otjerao a da me nije pozvao prije nego što je drugi put zašlo sunce.

Ciganka ode svojim putem.

Barunica Lehotska pretvarala se kao da ništa nije čula.

- Gospodo, pođimo, sunce je zašlo! - opomene domaćin svoje goste.

Bilo je na okupu četrdesetak velikaša iz Hrvatske i Ugarske, a među njima su bila i dva kneza, jedan iz Bugarske a drugi iz Rumunjske.

Duga, otmjena povorka pođe prema lovačkom dvorcu.

Prvi parovi dospjeli su već do cilja, popeli su se u prvi kat i čekali ostale. U velikoj dvorani bilo je prostrto za večeru. Lakaji u zelenim livrejama čekali su da im kaštelan dade znak da mogu donijeti jelo.

- Kako ti se sviđa Ciganka? - upita Pavao Meška ušavši u dvor.

- Izrekla je odviše istina! Navlas je pogodila da sam u žalosti za Stankom. Upravo se ne mogu sabrati otkada je nesretnik tako tragično zaglavio.

- Ti si zaista bio zaljubljen u toga Stanka! Barunica još uvijek ne zna što se dogodilo s njezinim nećakom?

- Ne. Ne usuđujem joj se reći, a ni ti nemaš toliko hrabrosti. Ona misli, kao i drugi, da je pobjegao.

- Najbolje će i biti da joj ništa ne kažemo.

- Boli me što nismo mogli naći njegovo tijelo, da ga bar pristojno pokopamo. Siromah, nema ni groba!

Kod večere nije bilo veselo kao prijašnjih dana. Gosti su neprestano mislili i razgovarali o Ciganki i njezinom gatanju. Dapače, ni Pavao se više nije smijao Cigankinom proročanstvu, a Meško je čitavo veče bio zamišljen i mrk.

Poslije večere okupila su se gospoda u sobi za kartanje, a gospođe su u salonu pričale s domaćicom.

Lijepa Katarina stajala je na terasi sa sucem Žigrovićem i šaptala mu:

- Tu Ciganku kao da je poslala sotona! Niste li čuli kako je rekla Mešku da su mu ubili prijatelja? Što to znači? Kako to ona može pogoditi?

- Da nisam čuo svojim ušima, ne bih nikada vjerovao da je to Ciganka zaista rekla.

- Ciganka je na odlasku obećala da će se vratiti i da će je gospoda ponovno zvati. Zašto ste učinili ono s njime? Oh, bilo bi bolje da živi, pa makar orobio i mene!

- Zašto se Meško odjednom stao zanimati za potankosti o Stankovu bijegu?

- Sumnjivo je i njemu kamo je dospio iz zaključane sobe.

- To mi oduzima san - tiho će sudac - ali, vaša milosti, želio bih razgovarati s vama iskreno o svome srcu.

- I ja bih željela da razgovaramo o tome, ali nisam sposobna. Vjerujte mi, dršćem od neizvjesnosti zbog Stanka, a sada me obuzima strah zbog te nesretne Ciganke. Ne, zaista nisam sposobna da mislim na sebe!

- Bojite se Ciganke? Više je nećete vidjeti; ni vi ni bilo tko drugi! Tražite od mene što hoćete, oca ću svoga osuditi na smrt, ako vi to želite!

Sudac podigne ruku lijepe Katarine i strastveno je poljubi.

- Netko dolazi! - šapne ona.

- Idem gospođama, do viđenja!

Barunica Lehotska stisne sucu ruku i uđe u salon sa smiješkom djetinjske nevinosti.

- Zašto si cijelo veče tako nujan i zamišljen? - upita Pavao svoga prijatelja Meška.

- To, dragane, i sam ne znam!

- Ipak te, čini mi se, smela Ciganka kao i mene. Što više razmišljam o njezinim riječima, to me više hvata neki strah.

- I tebi je rekla da te draga vara, kao i meni. Prema njezinu proročanstvu morale bi naše drage biti sestre - nastavi nakon kratke stanke Pavao.

- Ja sam u vjernost svoje obožavane siguran!

- I ja! Je li tvoja među našim gošćama?

- To se razumije! A tvoja?

- I moja! Da li bi znao pogoditi koja je?

- S nama je deset mladih gospođa i sedam mladih grofica, tko da pogodi koja je prava.

- Ne bih ni htio da znaš koja je, ali bih htio znati tko je moja neznanka s katarinčicama. Često mi dolazi u pamet, i tada gledam te gospođe, ali ju ne mogu naći među njima. Napokon, nisam joj ni mogao vidjeti lice.

- A gdje su katarinčice i svileni šal tvoje neznanke?

- To čuvam! Možda ću je jednom ipak naći. No, pođimo sada spavati.

TAJANSTVENA POSJETA

U dvorcu su svi spavali tvrdim snom, samo Meško nije mogao usnuti. Progonio ga je nemir. Nigdje nije mogao naći spokojstva. Nije znao što ga muči i zašto je tako uzbuđen. Otkada je izgubio Stanka osjećao se osamljen, bez druga i prijatelja. U sobi mu je bilo pusto i prazno. Izađe na otvoreni hodnik koji je poput galerije opasao cijeli prvi kat dvorca i spajao lijevo i desno krilo u kojemu su stanovale gospođe. Meško sjedne pred vrata svoje sobe. Pogled mu se izgubio u gustoj tamnoj šumi. Nebo je bilo mutno. Zadnja mjesečeva četvrt sakrila se za oblake.

Meško se nije mogao otresti dojma gatanja garave Ciganke. Nastojao je da se tome smije, da se sam sebi ruga, ali je bio sve zamišljeniji. Njezine riječi utisnule su mu se u mozak i oblijetale ga kao vrane što navještaju smrt.

»Prijatelja su ti ubili ljudi koje držite anđelima.« Te su ga riječi progonile cijelo veče.

Kako su ga ubili? Tko? Zašto? Kome je on što skrivio? Kakva ljubomora zle žene? Što to znači? Meško se uvjeravao da je Ciganka sve to izmislila, ali nije mogao naći mira. Ona je svakome kazala što mu se dogodilo i kakav je. Pogodila je i Patačiću i Kukmici, i Pavlu i Ružici, nije li, dakle, mogla pogoditi da je on u žalosti za mrtvim prijateljem? Za Stankovu smrt ne zna nitko osim njega i Pavla. To ga silno uznemiri. U duši mu se rodi sumnja da je Stanko ipak ubijen. Tko bi mogao biti ubojica to nije mogao znati, kao što nije mogao naslutiti zašto bi ga ubio, a ipak ga je nešto nagonilo da vjeruje u tu smrt. Ako ga vara i ona u koju je dosada tako nepokolebljivo vjerovao? I tu sumnju probudila je u njemu Ciganka. Sjetio se Patačića i suca Žigrovića. Patačić je lijep i elegantan kavalir, ali da ga ona s njime vara ne čini mu se vjerojatnim. A Žigrović, ta debela trbušina s debelim nosom i glupim licem? Ne, ne, to ne može biti, uvjeravao se Meško, ali je osjećao da sumnja raste.

Sati su prolazili. Oko lovačkog dvora bila je duboka i tiha noć. Na lijevoj strani hodnika nešto šušne. Meško okrene glavu. Opazio je sjenu, bijelu kao duh. Brzo se povukao za stup galerije obrastao bršljanom. Bijela žena dolazila je prema njemu. Kada se našla pred njegovom sobom prisluškivala je. Nekoliko trenutaka kasnije pođe dalje. Meško skoči i zakrči joj put. Žena se prestraši i zamota lice u bijeli rubac.

- Tko ste vi? - upita Meško držeći je za lakat da mu ne pobjegne.

Kad neznanka ne odgovori, on će strogo:

- Odajte se, inače vas neću pustiti!

Žena niti se otkrila niti je što odgovorila.

- Nećete mi izmaći! - opet će Meško, strgne joj s lica rubac i pogleda je izbliza.

- Vi ste to, Ružice, vi?

- Jest, ja sam, gospodine! Kojim ste me pravom ovako brutalno zaustavili u šetnji?

- Oprostite, ali vi niste šetali! Šuljali ste se hodnikom i zavirkivali u moju sobu!

Ružica je šutjela, a Meško nastavi:

- Izvolite mi razjasniti što ste tražili pred mojim vratima!

- Kada ste me već uhvatili, nisam tako luda da vam kažem još i to zašto sam došla.

- Ali bih vas mogao prisiliti da mi kažete što ste tražili.

- To ne bi bilo viteški, a za Juricu Meška se znade da je častan muž!

- Ovaj ste me put nadmudrili! Zaista, ne bi bilo dostojno da vas prisiljavam na očitovanje koje vam ne bi bilo ugodno.

- Tada dopustite da se vratim u svoju sobu.

- Nešto vam ipak moram reći, baroneso. Nastojat ću svim silama saznati što ste u ovo doba tražili u mojoj sobi.

- To vam je slobodno!

U taj čas zaškripe negdje vrata. Oboje ušute. Ružica htjede pobjeći, ali je Meško gurne onamo gdje je prije sjedio i šapne joj:

- Budite tihi i nepomični!

Djevojka suspregne dah, uhvati Meška za lakat, ispruži vrat i šapne:

- Evo je!

- Šutite! Sakrijte se! Meško je stao za stup obrastao bršljanom, a Ružica se priljubila uz njega.

Tako sakriveni osluškivali su korake što su se približavali. Čulo se šuštanje svilene haljine i tihi plahi koraci. Tada između

bršljanova lišća opazi Meško tamnu pojavu kako je stala pred njegovim prozorom i zagledala se u sobu.

»Do vraga«, pomisli »sve su se urotile protiv moga prozora!« Žena se obazre.

- Katarina! - usklikne Meško i za tren oka stajao je pred njom.

Barunica Lehotska se prene, kao da joj je riječ zapela u grlu.

- Ti još ne spavaš? - upita je Meško zaboravivši na Ružičinu prisutnost.

- Boli me glava i izašla sam na hodnik.

Barunica pogleda prema bršljanovu stupu i primijeti bijelu haljinu.

- Oho-o, tko je dama iza stupa? - upita.

- Ja, vaša milosti! - oglasi se Ružica.

Katarina pogleda Juricu i nasmije se ironično.

- Oprostite što sam došla u najnezgodnije vrijeme!

- Ne, gospođo barunice, vi ste naprotiv došli u dobar čas! I mene danas boli glava, pa sam također htjela prošetati - odvrati ujedljivo Ružica. - Bit će nam ugodnije zajedno.

Barunica pođe ne rekavši ništa. Meško ode za njom.

Mjesec je ponovno izašao iza oblaka i slabim svjetlom osvijetlio dvorac. Meško je vidio da je baruničino lice blijedo i da joj oči čudno plamte.

- Što tražiš ovdje u to doba? - upita Meško strogo.

U njegovoj duši probudilo se taj čas stotinu sumnja.

- Spriječila sam te u ljubavnom sastanku s Ružicom?

- Nemaš me pravo sumnjičiti!

- A što je baronesa radila kod tebe?

- To očito ti bolje znaš nego ja.

- Ja? Kako bih ja znala u kakvim si odnosima s tom djevojkom? Ali to nije teško pogoditi! Kakva joj je mati to je poznato, a očito je da jabuka nije pala daleko od stabla.

- Nisam ni slijep ni gluh, Katarino! Iz njezinih i tvojih riječi razabirem da je vaš noćni sastanak u nekoj vezi.

- Utoliko što znam da ona već nekoliko noći napušta svoju sobu i obilazi ovuda gdje stanuju gospoda. Htjela sam vidjeti kamo ide i s kime se sastaje, a čini se da me slutnje nisu prevarile. Našla sam je kod tebe!

- Ne, kod mene je nisi našla, mi smo se samo slučajno sreli na hodniku.

- Slučajno? Ne, dragi Jurica, nisam dijete! Primijetila sam da te ta djevojka neprestano prati očima. S moje si strane slobodan!

- To je smišljena zamka da sa mnom prekineš? Pazi se, s Meškom se nikada nitko nije poigrao!

- Eto, nemam ni prava biti ljubomorna! Rekoh ti zašto sam djevojku pratila. Povući ću se i otputovati na svoje imanje.

- Govoriš li istinu, Katarino? Zar te zaista samo ljubomora dovela ovamo?

- A što drugo? Reci, što bi me drugo moglo dići iz kreveta i nagnati da dođem ovamo i da se izvrgnem pogibelji da me tko od gospode vidi

Meško je šutio. Barunica je te riječi izrekla s toliko iskrenosti i s toliko bolnoga prijekora da joj je morao vjerovati.

- Nisam bila vična da mi ne vjeruješ - nastavi barunica - a tvoje nepovjerenje najbolji je dokaz da ljubav koleba. Bit će najbolje da odem. Pisat ću Stanku da mu sve opraštam i neka se vrati. S njime ću na imanje.

- Stanku ćeš pisati? Kamo?

- U Zagreb! Pisao mi je i molio me za oproštenje.

- O tome mi nisi ništa kazala.

- Jer sam se stidjela. Znam da su ga okrivili za krađu, a on je uistinu ukrao. Priznao mi je i zamolio me da ti o tome ne govorim, te da ga ponovno primim.

- Katarino, to nije moguće! On ti nije mogao pisati.

- Kako nije mogao kad sam dobila pismo?

- Gdje je to pismo?

- Bacila sam ga u vatru. Nisam mu htjela odgovoriti već i zbog tebe. Zar da ti dovedem u obitelj takvoga rođaka? A bilo me strah za njega! Pisao mi je da će se otrovati ako mu ne oprostim.

- Zašto si se pričinjala kao da ne znaš zbog čega je pobjegao?

- Ja sam tvoja zaručnica, a on je moj rođak. Nanio mi je mnogo sramote. Shvaćaš li da sam ga morala pustiti neka ide, makar i u smrt.

- Ti nemaš srca! To je bilo nečovječno i bešćutno! - reče Meško osornim i bijesnim glasom.

- Govoriš kao da ti je Stanko preči od mene! Nisi li se možda zato zaručio da budeš s njime u što bližem srodstvu?

- Volio sam ga kao brata, kao svoje rodbinsko mezimče, i njegova je smrt za mene teška bol.

- Tko ti veli da je mrtav?

- Ja to znam, ja to osjećam!

Barunici oko usta zatitra smiješak zadovoljstva. Sakrila je lice u rubac što ga je prebacila preko ramena, no glas joj je zvučao kao da se guši u plaču:

- Ti, dakle, znaš da je umro? Gdje? Kako? Reci mi!
- Najbolje će biti da o tome više ne razgovaramo!
- Jurice, i ja sam uzbuđena. Najradije bih plakala.

Baruničin glas je drhtao kao da zadržava suze.

- Laku noć! - reče ona i pođe hodnikom prema odajama gospođa.

Meško pogleda u obzorje kojim su ganjali oblaci. Tako su se ganjale u njegovoj duši sumnje i povjerenje, vjera i nepovjerenje. I Stankovo pismo i baruničino pričanje i njezin plačni glas i priznanje da je pustila Stanka da pođe u smrt, da mu je zatajila pismo i spalila ga, sve je to strujalo njegovim mislima.

Meško nije znao što da misli o svemu što je čas prije čuo, osjećao je samo da nije sretan. Čas mu se činilo da barunica nije dobila pismo o kojemu je govorila, nego je lagala, zatim se opet sjetio njezina plačnoga glasa i pitao se zašto bi lagala.

S tim kaosom u sebi pođe Meško prema svojoj sobi. Kada je došao do vrata opazio je Ružicu kako sjedi, a pred njom stoji Đuro Ottenfels i poluglasno joj govori:

- Kada mi nećete dati razjašnjenje, zatražit ću ga od Meška.
- Evo ti Meška, što želiš od mene? - upita Jurica prišavši bliže.
- Jurica, ti si uvijek bio vitez i ja od tebe ne tražim ništa što bi moglo okrnjiti tvoju vitešku čast. Ova dama bila mi je nekoć najmilije što sam imao na ovome svijetu. Moju je sreću dala drugome. Svoju sam bol nosio u duši i ugušio sam je u suzama.
- Udvarajući drugim gospođama! - nasmije se Ružica.
- Jest, to ću činiti i ubuduće, samo da vas posve izbrišem iz srca! - odvrati Đuro. - Ali bol što sam je izgubio tako strašna kao sumnja što se danas u meni probudila. Reci Jurice, što je baronesa tražila ovdje?
- Ne znam, jer mi nije htjela reći.
- Zašto si je onda uhvatio objema rukama? Zašto si joj s lica strgnuo šal? Nije li to bio dogovoren sastanak? Ti si se ponio prema njoj kao da si nekoga čekao. Razjasni mi to!
- Moram ti priznati da nisam mogao ni slutiti da je žena što se šuljala hodnikom baronesa. Navalio sam na nju i uhvatio je držeći da je neka druga žena, koja me jedne noći posjetila.
- Dragi Jurica, ti govoriš opet samo kao vitez! Reci mi istinu kao pošten čovjek, ja te upravo zaklinjem da mi dadeš razjašnjenje, jer o tome ovisi čast baronese i tvoja.
- Dobro, objasnit ću ti sve! Izvolite oboje u moju sobu.

Meško pođe naprijed, a Ružica i Ottenfels za njime. Meško upali svijeće na lusteru što je visio sa stropa i ponudi Ružici da sjedne u naslonjač. Djevojka je sjela mirno, kao da se nje to ne tiče.

Meško privuče i drugi naslonjač i stavi ga pred Ottenfelsa koji je gorio od uzbuđenja i teškoga iščekivanja.

- Priča je pomalo romantična - započne Meško. - Jedne noći spavao sam mirno i spokojno. Tada mi se prisnulo da je k mome krevetu došla neka bijela žena. Probudio sam se i na veliko iznenađenje osjetio sam zaista topla ženska usta.

Otvorio sam oči. Preda mnom je stajala žena, visoka i tanana, obučena u bijelu haljinu.

Ottenfels je i nehotice odmjerio pogledom visoku i vitku Ružičinu pojavu u bijeloj kućnoj haljini. Meško nastavi:

- Na glavi joj bijela vlasulja. Skočih brzo s kreveta, ona nagne u bijeg, ja uhvatih rub njenoga ogrtača, ali žena nestade. Otada je tražim. Kada sam noćas primijetio da pokraj moje sobe prolazi žena u bijeloj haljini i zaogrnuta bijelim ogrtačem, pograbio sam je i tada tek opazio da je baronesa!

- Ali baronesa je zastala upravo kod tvojega prozora i gledala u sobu - reče Ottenfels.

- Očito je da je nekoga ili nešto tražila.

- To je istina - odvrati Ružica tako mirno da su se oba muškarca začuđeno pogledala.

- Kada to sami priznajete, recite koga ste tražili? - upita Đuro.

- To neću reći!

- Priznajte - upadne Meško - da ste htjeli sa mnom razgovarati o Stanku?

- Ako je baronesa željela štogod saznati o tome gospodinu, mogla je pitati danju, u salonu, a mogla je to saznati i od drugih kako je njezin ideal pobjegao.

- Sasvim je suvišno da mi spočitavate mladoga baruna.

- Vi ga ljubite!

- Ne, gospodine grofe, više ga ne ljubim!

Mladi su se ljudi zaprepastili.

- Tako? To dokazuje kakvi ste! Najprije ste ljubili mene, zatim ste me obnoć zaboravili i zaljubili se u poručnika, a sad odbacujete i njega. Tko je sad na redu?

- Vi, gospodine grofe, niste! Taj odgovor iznenadi i Meška i Đuru Ottenfelsa. Očekivali su da će djevojka planuti, da će se osjetiti povrijeđenom i da će dobacivati uvrede, no od svega toga ništa. Ružica je sjedila hladnokrvno i odgovarala tako cinično da su muškarci bili zapanjeni.

- Tako govore samo žene koje imaju čudnu prošlost - zajedljivo će Ottenfels.

Ružica slegne ramenima kao da je u njoj umro svaki stid i svako osjećanje.

- Shvaćam njezino razočaranje s poručnikom, ali ne shvaćam kako se tako brzo zaljubila u tebe, Jurica?

- Đuro, nemoj ludovati! Misliš li da gajim prema baronesi kakve osjećaje

- Da ih ona gaji, to je, nadam se, dovoljno jasno.

- Molim te, Đuro, da me saslušaš!

- Opet si izmislio priču o neznanki koja ti se ukazuje i u snu te ljubi?

- Ne vjeruješ što sam ti pričao?

- Ne vjerujem!

- Ako ti dokažem da je istina?

- Dokaži, ako možeš!

- Hoću! Meško pođe prema jednome kovčegu i otvori ga. Izvadio je neku kutiju i metnuo je na stol.

- Moja je neznanka ostavila na stolu pregršt bijelih katarinčica. Evo ih! Meško izvadi cvijeće.

- U bijegu sam joj oderao komad svilenog ogrtača, što mi je također ostalo za spomen. Evo, pogledaj ga! Na njemu su i dva slova - pokaže Meško - B i R.

Ottenfels se prenerazi. Oči mu iskoče. Pohiti kao pomaman k Mešku, istrgne mu iz ruke komad svile i stade zapanjen. Ružica je ustala iz naslonjača.

- Možeš li sada tajiti? - klikne Ottenfels drščućim glasom okrenuvši se prema Ružici.

Baronesa je šuteći gledala u komad šala. Meško se iznenadio. Prestrašio se samoga sebe i svojih dokaza kojima je htio potvrditi da nema s Ružicom nikakvih odnosa.

- Sada oporecite, baroneso, sada slegnite ramenima, ako imate imalo stida i poštenja! - grubo će Đuro.

- Što to znači? - reče Meško glasom koji je odavao ne ugodnu slutnju.

- Što misliš, čiji je to svileni šal? - vikao je Đuro Ružici. - Reci, poznaješ li ga?

Djevojka je stisnula mala usta i poraženo stajala pred svojim bivšim zaručnikom.

- Sve to ne shvaćam - umiješa se opet Meško. - Recite što je s tom svilom, što da mislim o tome?

Ottenfels se napokon okrene prema Mešku.

- Ovaj svileni šal poklonio sam jednom svojoj zaručnici, baronesi Ružici Vojnić, i dao sam izvesti slova B. R. Imala su značiti: Baronesi Ružici.

»Tako, razriješio sam tajnu noćnoga posjeta, ali sam ujedno počinio težak grijeh, koji više ničim ne mogu popraviti!« spočitne sam sebi Meško osjetivši grižnju savjesti što je Ružicu izdao i doveo u tako težak položaj.

Čekao je da djevojka nađe bilo kakav izgovor, a on će ga prihvatiti i opravdati je, ali Ružica stoji pred Ottenfelsom kao osuđenik koji je netom priznao zločin i čeka osudu.

- Sudbina je ipak prema meni milostiva - prekine ne ugodnu šutnju Đuro. - Sada bar znam tko ste, pa ću vas lako prezreti. Dosada sam trpio, jer sam vas još uvijek ljubio, ali sada ću lako zaboraviti.

- Još se uvijek ne mogu srediti, ali naslućujem - prihvati Meško - da se radi o nekom strašnom nesporazumu o kojem nećete govoriti. Recite, Ružice, nisam li dobro naslutio?

Baronesa je šutjela. Meška to razljuti pa joj uzbuđeno dovikne:

- Opravdavajte se! Nije moguće da je ona posjeta bila zaista namijenjena meni?

Ottenfels pođe prema djevojci kao da čeka odgovor i gotovo je molio:

- Ružice, govori, reci bar riječ u svoju obranu! Zar je moguće da si u nekoliko mjeseci ljubila trojicu?

Djevojka podigne oči, pogleda Đuru pogledom punim prezira i odvrati:

- Vi ste danas svoje mišljenje o meni već rekli. Bilo vam je, dakle, slobodno misliti što vas volja.

Izrekavši to pođe dostojanstveno prema vratima.

Đuro problijedi, skoči kao pomaman k zidu, strgne s njega pištolj i pohiti za Ružicom. Meško ga zadrži. Ružica je već bila izašla iz sobe. U taj čas okrene Đuro pištolj u svoja prsa i prasnu hitac. Pao je u Meškov naručaj.

Trenutak-dva vladala je tišina kao u grobu. Meško bijaše izgubio prisutnost duha. Zureći u prijatelja nije znao što se zapravo dogodilo. Još je držao u rukama Đuru kada se na vratima pojavila Ružica, naslonila se cijelim tijelom o zid i pala na zemlju kao mrtva.

Meška obuze očaj. Čuo je kako se u sobama bude gospoda i već je vidio kako dolaze i pričaju o Đuri i Ružici. Da djevojku zaštiti od sramote, podigne je s poda i ponese je gotovo bježeći u lijevo krilo dvorca. Sreo se sa sobaricom koja je preplašena istrčala na hodnik.

Meško spusti Ružicu u njezinoj sobi na divan i naloži sobarici:

- Baronesa se prestrašila, nakvasite joj sljepoočnice octom.

Kada se Meško vraćao sreo je gospođu koja su izašla napola odjevena i uzbuđeno zapitkivala što se dogodilo.

- Ottenfelsu se dogodila nesreća! Ogledao je kod mene pištolj. Mislio je da je prazan i tane ga je pogodilo u grudi.

Svi su se štrcali oko Ottenfelsa koji je ležao bez svijesti. Grof Drašković probudio je svoga liječnika, i on reče da je rana smrtonosna.

Meška se Đurina tragedija kosnula. Sjedio je kraj njegova kreveta i slušao nesretnikovo teško disanje.

Kad se Ottenfelsu vratila svijest upita:

- Gdje je ona?

- U svojoj sobi.

- Oh, Jurice, da mogu umrijeti! Kada bi ti znao kako sam nesretan, kako sam bezmjerno žalostan. Što je od nje postalo? Zar mora biti kakva joj je mati?

- Umiri se Đuro, sigurno nije sve onako kako misliš.

- Ona je došla k tebi i poljubila te. Zar to nije užasno?

- Bit će ti gore ako budeš govorio.

- Dok sam se mučio u svojoj boli za njom, ona je ljubila poručnika. Mislio sam da je to zabluda, no kada nema njega, ona ljubi tebe. To više nije zabluda!

- Nisam slutio da je toliko voliš. Sjećaš se one večeri na jezeru? Ti si tako udvarao barunici Lehotskoj kao da si zaljubljen u nju.

- Barunici sam udvarao samo da pobudim Ružičinu ljubomoru.

- Možda ju je to odvratilo od tebe. Baronesa je mogla misliti da ti barunicu ozbiljno ljubiš. To su mislili i drugi.

- Kako bih ljubio ženu koja prima svačije udvaranje?

Meška nešto stegne u grlu i brzo prijeđe na drugi razgovor.

U međuvremenu je ranjenik zaspao. Meško ustane, zapovijedi svome sluzi da ostane kraj njega, a sam izađe na hodnik. Bijaše već zabijelio dan.

U dvoru nitko više nije spavao. Lov što je bio dogovoren za taj dan otkazan je. Svi su se okupili oko zajutarka u velikoj blagovaonici i razgovarali o nesreći što je zadesila grofa Ottenfelsa.

Meško se najavio kod baronese Ružice. Našao ju je spremnu da pođe u blagovaonicu.

- Ne znam što će kazati ako me tko zatekne ovdje, ali moram s vama razgovarati. Đuro je smrtno ranjen.

- Znam. Liječnik je, međutim, rekao da će preboljeti ako ne dobije groznicu.

- Već ste se propitali? A što će biti ako dobije groznicu?

Umjesto odgovora ona tiho upita:

- Kako se sve to zbilo?

- Htio je ustrijeliti vas. Ja sam ga zadržao i u taj čas ispalio je pištolj u sebe.

Djevojka ponikne glavom, priđe prozoru i okrene Mešku leđa. On nastavi:

- Đuro je došao k svijesti. Prve su mu riječi bile: »Gdje je ona?«

Djevojka ostade nepomična. Meško joj priđe.

- Gospođice Ružice, možda biste ga spasili da se pred njime opravdate?

- Kako da se opravdam? Vi ste nehotice pružili takve dokaze da ih ja nikakvom lukavošću više ne mogu oboriti.

- Vi, dakle, ne osjećate sažaljenje prema mladiću koji vas tako silno ljubi da je pucao u samoga sebe?

Baronesa ne odgovori.

- Uskraćujete mi odgovor koji bi mu bar ublažio boli?

Ružica se okrene k Mešku.

- Rekla ja što mu drago, neće mi vjerovati! Što da radim? Ja sam kompromitirana, ja sam... - ona zašuti i pogleda kroz prozor. Dolje je s grofom Draškovićem prolazila barunica Lehotska.

- Eno vam barunice! Požurite, šeće s drugim!

- Govorite ljubomornim tonom.

- Možda sam i ljubomorna. Ako baš hoćete, jest, ja sam ljubomorna!

Ružica je govorila resko i tvrdoglavo.

- I vi sve to ovako mirno objavljujete, kao da mi pričate o zečevima ili fazanima?

- Korite me? Više ne primam ukore ni od koga. Ni od oca, ni od matere, a ni od vas!

- Snebivam se, Ružice! Nikada niste tako govorili. Nekoć ste bili nježna, plaha i dobra pjesnička duša. Odbacili ste Đuru zato što je imao odviše »muškaračke« nazore. A vi sada govorite više nego muškarački.

- Čovjek stari i godinama i razborom!

- Ali vi ste mladi, odviše mladi za takve nazore.

- Ne brinite se za moje nazore i pođite! Eno, barunica se vraća sa šetnje.

- Što je to između vas i barunice? Opažam da se među vama nešto dogodilo.

- Pitajte nju! - odvrati Ružica naglašujući svaku riječ.
- Što bih rekao Đuri? - upita Meško.
- Da mi je vrlo žao što je to učinio i želim da ozdravi.

Meško je trenutak promatrao Ružicu i morao je priznati da je zaista lijepa i dražesna. Sjetio se poljupca one tajanstvene noći i pomislio:

»Kako mogu usta koja umiju tako lijepo ljubiti ovako ružno govoriti!«

- Ja vas, baroneso, ne mogu prisiliti da govorite drukčije, ali vjerujte da me silno boli kad vidim da nemate srca za Đuru. Gotovo ne vjerujem svojim ušima i očima da ste to zaista vi. Žena kao vi ne bi smjela biti tako bešćutna. Recite mi, Ružice, zašto Đuru mrzite?
- Dragi grofe, recite mi, zašto barunicu ljubite?
- To nije usporedba!
- Jest, to nije posve isto. Uostalom, bilo bi bolje da mislite na sebe. Vi se ovdje naprežete za drugoga, a za vas se nitko ne zauzima, premda bi vama to više trebalo nego Ottenfelsu.
- Ne znam na što mislite.
- Ja znam!
- Što znate?
- Znam da ste slijepi, a to vam je jučer rekla i Ciganka.
- Govorite zagonetno.
- Ne mogu vam pomoći kada su vam najjasnije stvari zagonetne.
- Ostavimo to, treba da idemo. Najprije vas moram zamoliti za oproštenje što sam vam priredio toliko neugodnosti. Nisam slutio da ste vi bila tajanstvena žena koja mi je ostavila katarinčice i poljubila me.
- Zašto ste se toliko trudili da otkrijete bijelu ženu? Vi ljubite drugu!
- Moram priznati da nisam mogao zaboraviti cjelov s mekih mlađanih usana. I sada mislim o tome - reče Meško ne bi li je iskušao.
- Zaista? - nasmije se Ružica. - A što o tome kaže barunica?
- Ona ne zna za to.
- Tako? Vi imate pred njom tajni? To je zaista lijepa ljubav! Ja sam svome zaručniku iskreno priznala da volim drugoga.
- Ali ja onu damu koja me posjetila noću ne ljubim. Ne bih mogao voljeti ženu koja mi se nudi na takav način.

Ružica odmjeri Meška i odvrati:

- Vi ljubite samo žene koje se nude i drugima.

Mešku navre krv u lice, čelo mu se zamrači, oči planu.

- Gospođice, vi ste se nabacili sumnjama na gospođu koju ja osobito štujem. Ili ih opozovite ili dokažite, jer ću vas inače nazvati klevetnicom.

- Samo ne tako strogo, gospodine Meško! Opozvati neću, a dokazati to danas ne mogu. Pričekajte malo, strpite se! Moram prikupiti dokaze. Budete li strpljivi, sabrat ću ih i jednoga ću vas dana obradovati, kada to već od mene zahtijevate.

- Baroneso, čekat ću! No unaprijed vam kažem da ćete vrlo zlo proći, jer mi te dokaze ne možete pružiti, a u tome bih slučaju morao držati da ste pošli tragom vaše majke koja se dosada nabacila klevetom na svaku ženu.

- To što ste sada rekli dolikovalo bi ustima kakve stare babe, ali ne Jurici Mešku.

- To ćemo vidjeti kada donesete dokaze.

- Jedno od nas mora biti u pravu. Vidjet ćemo tko je, vi ili ja.

- Ljubim vam ruke i do viđenja - reče Meško, nakloni se i izađe iz sobe.

Ružica se zagleda u tmurni jesenski dan. Tada se odjednom sruši na divan i stade gorko i bolno jecati.

U PANDŽAMA NEPRIJATELJA

Barunica je bila vrlo dobre volje. Od časa kada je saznala da je Stanko umro bila je sasvim promijenjena. Dan nakon razgovora s Meškom pozvala je k sebi gradskoga suca i priopćila mu da je nesretni Stanko mrtav. Zatim je dodala:

- Mislim, carissime, da bi najbolje bilo da sada odete u Zagreb.

- Više me ne trebate i tjerate me od sebe?

- Naprotiv, željela bih da ostanete, ali vi imate posla u Zagrebu, a i ja ću se uskoro vratiti. Bilo bi dobro da odete, jer zlo po mene kad bismo istodobno pošli. Meni je do moga glasa, a sada nemam nećaka.

Sudac je zaista otišao, ponijevši sa sobom nade što mu ih je dala na put barunica.

Toga poslijepodneva dođe grof Patačić u Meškovu sobu i upita ga:

- Jesi li razgovarao s barunicom o meni?

- Jesam, ali ona se neće udati; dakle se neće udati ni za tebe.

- Tim bolje, jer sam i ja odustao od namjere da je uzmem.

- Tako? Zašto?

- Jednostavno zato što mi se više ne sviđa.

- Oho! Još je uvijek jednako lijepa!

- Jest, no unatoč tome nisam više oduševljen. Opametio sam se.

- Kako to misliš »opametio«?

- Tako, ne ljubim je više, pa sam napustio borbu da je osvojim.

- To ipak mora imati neki dublji uzrok.

- Naravno, moja je ljubav ishlapila.

- Ti si, doduše, lakouman, ali ta je promjena odviše nagla.

- Čovjek se često promijeni za jednu noć.

Patačićeva je odluka Meška uzrujala. Zašto on najednom neće barunicu, a bio je u nju tako zaljubljen? Kako se mogao tako brzo predomisliti? Nešto se ipak moralo dogoditi kad je Patačić prema barunici najednom postao hladan. Zašto šuti? Nekoć mu je pričao najintimnije stvari, a sada odjednom ni riječi. Meško je bio uvjeren da se nešto događa što on ne zna i ne može dokučiti. Zar je zaista tako slijep da ništa ne vidi? Dok je Meško bio zaokupljen mislima uđe u sobu kaštelan i reče mu da je grof Drašković za sutra dogovorio veliki lov na lisice, pa moli goste da budu spremni.

Meško ode da naredi svome sluzi da mu pripremi lovačko odijelo i oružje. Na hodniku je vidio Ružicu u živahnom razgovoru s grofom Patačićem. Pomislio je: »Da nije Ružica štogod pričala Patačiću o barunici i zato je prema njoj hladan? To bi mi bilo draže nego da je opazio nešto što bi ga moglo odbiti. Zar da Ružica bude u pravu? Katarina ga vara?« Meško je razmišljao o poznanstvu s njom i sve se više uvjeravao da ga ona zaista vara.

»Da je bar Stanko sada živ!« uzdahne Meško. »Njemu bih se mogao potužiti, on bi me umirio.« Od onoga dana kada mu je Ciganka rekla da ga njegova draga vara, živio je Meško u nemiru. Često bi skočio iz kreveta i hodao po sobi ili bi izašao na hodnik. Tada bi razmišljao o Stanku, o njegovoj tragičnoj smrti i tužio bi za njim dolazeći do uvjerenja da je on zaista bio njegov jedini i najbolji prijatelj. Razmišljao je i o ljudima koji ga okružuju. Sjetio se svoga sukoba s njom, pa bi uzdahnuo:

»Jest, jest, Katarina me ipak vara! Eto, ova šesnaesto-godišnja djevojka tako je nestalna u ljubavi i drska u ponašanju. Žao mi je što je Ružica moja tajanstvena neznanka. Volio bih da je to neka druga dama, bilo koja, samo ne ona. Kako ima meka usta, kako su tvrde i osorne riječi što iz njih izlaze. Kad Ružica može mijenjati svoje ljubavi, kako da to ne čini Katarina?« Meško se sjeti da Katarina nije htjela postati njegovom ljubavnicom, dapače, uvrijedila se kad je htio

da s njome dođe u ljubavne veze. Tada nije mislio na ženidbu, tek kada ga je odbila počeo ju je poštivati i voljeti.

U takvim mislima provodio je Meško cijele noći. Danas, kada mu je Patačić rekao da se odriče Katarine, bio je dvostruko uznemiren i nesretan. Zora ga je zatekla budnoga. Odmah je pošao grofu Đuri da ga pita kako mu je. Ottenfels se tjelesno oporavio, ali je duševno bio slomljen i teško bolestan. Meško ga je nastojao tješiti varajući ga da je Ružica žalosna i da je očito zbog njega takva, no Đuro je samo žalosno odmahivao rukom. Osjećao je da Meško ne govori istinu.

Dok su tako razgovarali poče padati prvi snijeg. Meško je promatrao kroz prozor kako se daleki brežuljci zaodijevaju snježnim ruhom i sjetio se kako je prošle godine u to doba još bio sretan i veseo, kako se opijao i radovao životu.

- Da je Stanko sada ovdje, bio bih vrlo sretan. Ovako se osjećam ostavljenim.

- Taj je dečko imao na tebe nečuveni upliv - odvrati Đuro.

- To je bilo samo meni u prilog. On je imao posebnu moć da čovjeka osvoji. Vjeruj mi da je sve ono što se o njemu priča veliki nesporazum.

Oko osam sati prestao je padati snijeg i lovačka družina okupila se pred dvorcem. Došlo je i četrdeset goniča. Šubare im padale do očiju i preko ušiju tako da su sakrivale gotovo pola lica. Iz krzna su im virile samo oči i zimom ofureni nosovi. Gospoda su jašila na konjima. Oko njih su se vrzmali lovački psi.

Žene su se opraštale s lovcima šaljivim dosjetkama. Konji zaržu, ostruge ih podbodu i jahači odjure nizbrdo. Uskoro su nestali u šumi.

Kada su zašli duboko u Maceljsku goru siđoše lovci s konja i ostave ih slugama. Goniči se raziđoše šumom, spletoše lanac i opkoliše zakloništa zvjeradi. Lovci zauzeše svoja mjesta. Gorom je odzvanjala hajka goniča, pucnjava i lovačke trube.

Meško je čekao svoj plijen, kada u blizini odjednom prasnu dva hica i zakuka ljudski glas. Okrenuo se, ali nije vidio ništa. Kuknjava nije prestajala i on pođe u pravcu odakle je dopirala. Tada je začuo psovke, viku i svađu. Zaokrenuo je za jedan humak i opazio na zemlji ustrijeljenu junicu. Kraj nje se seljak uhvatio ukoštac sa šumarom grofa Draškovića.

- Što se dogodilo? - upita Meško šumara.

- Eto, kmet nam je zatjerao junicu u šumu i jedan ju je lovac ustrijelio. Sad kuka. Zatvorit ću ga!

- Nije tako, gospodine - reče seljak.

- Junica je bila u polju. Goniči su je u šali zatjerali u šumu i tada je ustrijeljena. To mi je jedino blašče u kući, sve sam drugo morao prodati da grofu platim desetinu. Sada mi, eto, oteše i to! Grofovi goniči za svoju zabavu tjeraju pred puške moje živinče! Ta junica bila mi je jedina pomoć, što ću sada?

- Nosi se odavde! - vikne šumar. - Gospodina grofa ne zanima tvoja junica. Hajde, tornjaj se!

- Čekajte - zaustavi Meško šumara - to se ne može samo tako obaviti. Kmet možda ipak nije kriv.

- Znam ih ja, gospodine grofe!

- Koga vi znate? - vikne kmet bijesno. - Vi znate samo za sebe i svoju masnu bradu!

Šumar zamahne batinom, ali ga Meško spriječi.

- Ostavite to meni, ja ću s njime sve urediti.

Meško posegne u džep, izvadi cekin i dade ga seljaku.

- Evo ti, i kupi drugu junicu, još veću od ove, a ovu uzmi na leđa i odnesi je kući.

Kmet razjapi usta i zagleda se u Meška kao da ga je ostavila pamet.

- Uzmi! - ponuka Meško seljaka.

- Ako se gospodin ne šali?

- Nije to šala, kada si ovako stradao. Eto, uzmi pa nosi svoju junicu i požuri iz šume da ne zalutaš u lovište.

Kmet uze novce i skine šešir.

- Vaša milosti, nemam se čime zahvaliti, vi ste mi učinili veliko dobro.

Seljak naprti ustrijeljenu junicu na leđa i ode. Šumar je ljutito pogledavao za Meškom dok se on vraćao na svoje prijašnje mjesto.

Lov je trajao do poslijepodne, kada se lovačka družina sastala na ručak. Bilo je veselo i zabavno. Nitko nije štedio kapljicu koja je dobro grijala i razveseljavala. Meško umakne iz društva. Želio je biti sam pa se uspeo na strmi brijeg. Po mahovini se prosuo tanki snijeg. On pođe po vrhu. U snijegu su ga iznenadili tragovi ljudskih koraka. Na tome se brijegu nije lovilo, a ipak je maločas tuda netko morao proći. Meško se, međutim, nije mnogo brinuo za to, već se zagleda na zapad. Bio se sasvim izgubio u svojim mislima.

Iza njegovih leđa šuljala su se dva goniča koračajući tiho kao da hodaju po perju. Često su zastajali i ogledali se na sve strane, zatim bi opet pogled okrenuli prema Mešku. On je sjeo na panj, pušku spustio na zemlju i naslonio se na nju.

Goniči namignuše jedan drugome i uzveraše se uzbrdo kao vjeverice. Meško se bijaše udobno naslonio na pušku i zaronio

u misli. Iza njegovih leđa približavali su se goniči. Ispod krznenih šubara virile su lopovske oči. Bili su se već približili na dva metra. Tada prikupe snagu i skoče. Jedan uhvati Meška, a drugi mu preko glave nabaci vreću. To ga iznenadi, ali se odmah domislio da se radi o napadu i pokušao se svom snagom braniti. Kako mu je lice bilo pokriveno vrećom, obrana je bila teška. Unatoč svemu, uspijevao je odbijati napadače. Borba je trajala dugo i goniči su već bili malaksali. Meško je udarao oko sebe kao mahnit, a zatim je prikupio svu snagu i zamahnuo tako da su oba napadača zateturala i odletjela nizbrdo kao tanad. Meško je brzo skinuo s glave vreću, ali se u taj čas iza grma pojave dvije glave. Pred njim su stajala dva neznanca sa šubarama na glavi i krinkama na licu. Meško posegne za puškom što mu je ležala kraj nogu, ali su obojica već podigla pištolje. Došli su i goniči i uzeli mu pušku.

- Slijedi nas! - zapovijedi visoki zakrabuljeni čovjek.

Meško strelovitom brzinom dohvati lovački rog i zatrubi dva-tri puta na pogibelj. Nadao se da će ga lovci čuti. Goniči mu izbiju rog, vežu mu ruke, a onaj visoki zakrabuljeni čovjek zapovijedi ponovno:

- Slijedi nas! Ako ne poslušaš, ustrijelit ćemo te odmah.

- Možete me ustrijeliti, jer sam u vašoj vlasti. Naravno, protiv četvorice se ne mogu boriti, ali recite mi makar što hoćete od mene? Novac? Eto vam, uzmite sve!

- Hvala vaša milosti, nismo željni vaših novaca.

- Što hoćete drugo? Govorite brzo, moram kući!

- Zašto se vaša milost tako žuri? - reče visoki čovjek ironično.

- Mi ćemo vam dati prenoćište. Izvolite samo s nama!

- Što hoćete od mene? - zagrmi Meško prijeteći.

- Vi ste vrlo odvažni - opet će visoki neznanac.

- No kada već želite znati, nećemo ništa drugo nego vašu glavu!

- Moju glavu? Zašto? Čemu?

- Jer nam je ona vrlo potrebna! Mi smo praznovjerni i držimo da će nam vaša glava donijeti sreću. Zato se sada morate potruditi da pođete s nama.

- Kamo? Zašto? Zar me ne možete ubiti i ovdje?

- To vam unaprijed neću kazati. Iznenadit ćemo vas! »Nema, dakle, druge nego da se predam sudbini i da vidim imam li sreće ili su mi dani odbrojeni«, pomisli Meško i pođe. Jedan je gonič išao pred njim, trojica iza njega. Dok je mirno koračao razmišljao je što da radi. Ako pokuša pobjeći, banditi će ga ustrijeliti. Oružje su mu oteli. Može li se uopće spasiti?

Ispočetka se Meško nadao da će doći lovci, ali oni očito nisu čuli glas trube ili nisu razabrali odakle dopire.

Zalazili su sve dublje u šumu. Noć se spuštala i među drvećem se već gotovo nije vidio put. Meško je bio načisto s time da ga može spasiti jedino čudo.

- Desno! - zapovijedi jedan napadač.

Krenuše desno. Više nije bilo puta. Gusto šikarje dopiralo je gotovo do ramena.

- Stani! - zapovijedi opet razbojnik.

Stali su pred strmim brdom obraslim gustim grmljem. Jedan gonič pođe naprijed. Meško je morao za njim. Kada su se uspeli na brdo, gonič se sagne i nešto promrmlja. Iz nekoga otvora pomoli se glava bradatog čovjeka s krinkom na očima.

- Otvori! - reče gonič.

Iznenađeni Meško našao se pred velikim otvorom u zemlji. Nakon kratkog silaska bio je u velikoj spilji obloženoj daskama i gunjevima. Na zemlji kraj ognjišta ležalo je posude, puške, pištolji i bodeži. Jedan je razbojnik sjedio leđima okrenut prema njemu i derao kožu s maloga srndaća. Pripremao je večeru. Goniči su se izgubili kroz otvor koji je služio kao vrata druge prostorije. Kroz taj otvor otiđe i visoki zakrabuljeni čovjek. Ostali vezaše Mešku ruke i noge i rekoše mu da sjedne.

Zarobljeniku je bilo jasno da je u brlogu razbojničke družine. Nastojao je da prikupi svu snagu. Ako već mora umrijeti, i ako mu nema pomoći, treba da bude miran i odvažan. Zagledao se u ognjište i čekao što će se dogoditi. Vatra je plamsala a dim je izlazio kroz rupu što bijaše izdubljena u stijeni.

Odjednom se spiljom pronese strašan krik i očajno hroptanje. Razbojnik kraj ognjišta nije se ni ogledao, kao da se ništa nije dogodilo. Mešku jače zakuca srce. Činilo mu se kao da u drugoj prostoriji kolju čovjeka.

Tada se na otvoru pojavi neko lice i reče:

- Dođi brzo, donesi bodež! Razbojnik što je sjedio kod ognjišta ustane i okrene lice. Meško se zaprepasti. Bila je to žena odjevena u muško odijelo.

Žena zaustavi pogled na Mešku koji se pitao: »Žena u tome društvu? I još tako lijepa i mlada, zar u njoj nema osjećaja užasa i straha?« Ona se osmjehnula i šapnula:

- Vas je prava šteta! Lijep ste i krepak muž, vas je zaista šteta! Žena je nestala u drugoj prostoriji. Meško ostade sam. Sa svih strana okruživale su ga kamene stijene, a ulaz u spilju bio je brižno zatvoren.

Nemoćni zarobljenik osjeti odjednom hladan mlaz vjetra i šuštanje smrznutih snježnih pahuljica. U dnu spilje opazio je malen otvor koji je očito bio napravljen da bi kroza nj dolazio svjež zrak.

Iz prostorije u koju je otišla ona žena čulo se kako netko stenje i govori molećivim glasom:

- Pustite me, dat ću vam svo blago što ga imam, samo mi poklonite život!

- Što će tebi, mrcino, život! Blago smo ti uzeli, zar ćeš sada krepavati od gladi? Bolje je za tebe da pogineš! - govorio je neki muškarac.

Uskoro k Mešku dođu dva goniča i nekoliko zakrabuljenih razbojnika.

- Kako se vaša milost osjeća kod nas? - upita visoki razbojnik koji ga je dopratio.

- Nimalo ugodno!

- Bit će vam još neugodnije, moj prijatelju - odvrati razbojnik.

- I meni je bilo neugodno kada ste me preporučili za vješala.

- Tko ste vi?

- Pogodite, dragi Meško!

- Ne mogu se dosjetiti, ali glas mi je poznat.

- Vjerujem da ste ga već mnogo puta čuli, osobito kada su me ono u tamnici mučili zbog vaše drage tetke Lidije.

Te riječi nemilo iznenade Meška i on upre pogled u razbojnika.

- Recite, vidim da pogađate!

- Klemenčić?

- Jest, gospodine! Nekoć sam i ja ovako sjedio u zatvoru vezanih ruku i nogu, a vi ste ponosno stajali kraj mene i krojili mi pravdu. Sada se sudbina okrenula! Vi sjedite ovdje vezani i utamničeni, a ja vama krojim pravdu. Zar ne da je sreća prevrtljiva?

- Priznajem da vam je sreća poslužila, no još nije rečena posljednja!

- U tome imate pravo! Ovaj čas mogu dati mig svojim ljudima pa će vas odmah lišiti ovoga neugodnog položaja. No, prije svega moramo naći nekoga tko će vas odvesti u Zagreb pod Krvavi most.

Meško problijedi, ali ne reče ni riječi.

- Imate groznicu, lijepi mladiću, je li? Ništa zato! I mene je tresla groznica kada ste me onako nemilostivo sudili, kada ste tražili vlasnika onoga bodeža što sam ga izgubio u vašoj kući za vrijeme posjeta vašoj dragoj tetkici.

- Zašto ste priznali da je bodež vaš? Ponudio sam vam slobodu, a vi ste je odbijali.

- To je razumljivo. Da sam primio ponudu da bježim, bio bih priznao da ubijam jednog za drugim devetoricu koja su me prognala iz društva velikaša u kojemu sam prije bio kao kod kuće. Da sam htio bježati priznao bih da sam zavodnik vaše tetke Lidije, a vi biste me ipak prevarili i predali sudu. Tada još nisam znao kako je Lidija priznala da je čovjek koje ga je vidjela one noći kraj svoga kreveta njezin ljubavnik. No ona je svoju izdaju krvavo okajala!

- Ubili ste je?

- Što drugo učiniti? No budući da ćete i vi uskoro k njoj, rekao sam vam tko sam i zašto se morate pripremiti za smrt.

- Zar je moguće da ste toliki krvolok?

- Vi ste me učinili takvim, dragi Meško!

- Recite mi, vi ste se jedne noći penjali na balkon barunice Lehotske i ondje me ranili?

- Htio sam da vas moj prijatelj ustrijeli, ali je zamalo sam stradao. Mi smo čekali u šikarju i odnijeli smo ga ranjenoga kući.

- Ali tada vas još nisam progonio! Zašto ste me htjeli ubiti?

- Jer ste i vi jedan od devetorice što moraju umrijeti. No, sada idemo. Valja nam još poći u lov na jednoga vašega druga. Dovest ću ga ovamo da vam bude ugodnije umirati. Do viđenja!

Razbojnici odoše.

Uskoro se vrati žena u muškom odijelu i sjedne kraj ognjišta. Meško ju je promatrao, a ona mu je uzvraćala poglede. Odjednom mu priđe i reče:

- Kad ubiju kakvu staru bogatu mrcinu nije mi žao, ali vas je šteta!

- Zašto bi mene bilo šteta?

- Jer ste lijepi i pristali!

- Što će sa mnom biti da me žalite?

- Uzet će vam novac, odvesti vas onamo u jednu rupu i zaklati kao pile.

- Ali ja nemam uza se novaca.

- Ništa zato! Tko jednom dođe u ovu spilju, ne izađe živ.

- A vi? Vi se ne bojite tih ljudi?

- Zašto? Ja nemam ništa! Oni su mi, dapače, vrlo dobri.

- Zar nema nikoga više ovdje?

- Ima. Tamo u spilji leži neki marvinski trgovac. Njega čeka nož kao i vas. U našoj dvorani spava Toni, Klemenčićev prijatelj.

- Kada će se vratiti ostali?

- Za jedan sat. Pokušat će uhvatiti još jednoga od vaših drugova lovaca.

Meško ušuti i razmisli, zatim namigne svojoj novoj znanici da dođe bliže.

- Da li biste htjeli imati novaca?

- Kako ne bih? Oni mi uvijek obećavaju da će mi kupiti kuću i svilene haljine.

- Zašto se odijevate kao muškarac?

- Zato što često moramo seliti iz jedne spilje u drugu. Mi, naime, imamo još dva stana, a u suknjama ne mogu s družinom trčati po planini.

- Vi biste željeli imati kuću i svilene haljine? Dao bih vam i dvije kuće kada biste mi učinili jednu uslugu.

- Kakvu, golube moj? - upita ona i sagne se k Mešku.

- Da mi skinete lance!

- E, iz te pogodbe neće biti ništa! Da to učinim oni bi me ubili i vaše kuće moje oči ne bi nikada vidjele.

- Nije vam žao što će me ubiti?

- Rekla sam vam već da jest. Vi ste mladi i snažni, a odavno želim da budem ljubavnica takvoga čovjeka.

- Uzmite me!

- Eh, kad bi se to dalo! Da vas pustim na slobodu mogao bi se probuditi i onaj tamo, a tada smo oboje izgubljeni.

- Vi me ne morate pustiti na slobodu. Mogli biste mi makar produljiti život, bar za nekoliko dana. Klemenčić vas sigurno miluje?

- On je lud za mnom! Mogla bih postići da vas ne ubiju odmah.

- Evo, potražite u mome džepu cekine. Uzmite ih!

Žena klekne kraj Meška, posegne u džep i uzme malu crvenu vezenu novčarku.

- Kako su krasni, žuti!

- Imam ih mnogo, no što će mi sada? Htio bih bar još dva - tri dana gledati u vaše lijepe oči, a onda me neka ubiju i uzmu sve što nađu.

Ženi se raširiše zjenice.

- Baš si onakav kakvoga odavno čekam! Klemenčić je mrtvo puhalo. Ljubi samo kada se opije.

- Kako ti je ime?

- Zovu me Elvira.

- Hoćeš li mi produljiti život? Dat ću ti oporuku kojom ti ostavljam jednu svoju kuću.

Elvira se baci Mešku oko vrata, stade ga grliti i ljubiti kao pomamna.

- Dakle, hoćeš li? Reci Klemenčiću: »Nemoj ga još ubiti, neka se muči, neka pati za zlo što ti ga je učinio. On bi rado da ga što prije ubiješ samo da ne čeka ovako svoju smrt, a ti učini obratno, neka strepi što dulje!«

- Razumijem! Ne boj se, uspjet ću! Oglasi se razbojnik iz spilje.

- Toni je ustao - reče Elvira i skoči na noge.

Meško je pratio svaki njezin pokret. Uskoro je začuo i glas izvan spilje:

- Smrt devetorici!

Meško upre pogled u ulaz. Pojavio se bradati razbojnik, odvalio s ulaza kamen i razbojnici uđoše.

Meško je shvatio što znači: »Smrt devetorici!« Bijaše to lozinka.

Razbojnici nestadoše u dubini spilje, a Elvira prišapne Mešku:

- Pretvaraj se kao da nisi sa mnom progovorio ni jednu riječ!

Elvira je nosila razbojnicima u limenim zdjelama jelo, a u bocama pjenušac i druga prvorazredna vina. Meško je čuo kako se smiju, pjevaju, i kako drže zdravice. Čuo je i riječi:

- Hajde da ga zakoljemo!

- Pusti ga dragi, neka proboravi ovdje bar jedno veče - govorio je ženski glas.

- Zašto? Što hoćeš s njim?

- Hoću potpunu osvetu! Ako ti je učinio mnogo zla, a ti ga kazni dvostruko! Ako ga ubiješ odmah, neće se dugo mučiti. Ako ga ovako vezanog ostaviš nekoliko dana, drhtat će pred tobom i mučiti se kao što je tebe mučio.

- Bravo! Elvira je pametna djevojka, ona se umije osvećivati.

Pola sata kasnije uđe u prednju spilju Elvira. Raspletena joj je kosa lepršala po ramenima, oči su joj sijevale. Osjećao se zadah vina. Sagnuvši se Mešku šapne:

- Kada svi pijani zaspu, doći ću k tebi!

Elvira se uspravi i stade se smijati kao da je luda, da bi zatim ponovno otrčala k razbojnicima.

- Onaj lopov moli me da te nagovorim neka ga ubiješ od mah! Ha-ha-ha! Nije li glupan? Ne može slušati kako mu kucaju posljednji sati života: Ha-ha-ha! - smijala se Elvira.

- Reci mu da će još malo pričekati! Poslat ću mu koštunjavu gospođu smrt da mu se baci oko vrata kad budem htio. Hajde, zakoljite našega trgovca, neka čuje malo te muzike.

- Ha-ha-ha! - smijali su se razbojnici.

Meško je čuo jezovite riječi i ukočio se.

Oglasio se strašan krik. Zatim je netko zahroptao. Čula se i pijana latinska pjesma osmrtnica i neobuzdan smijeh žene.

Meško je nervozno promatrao lance na svojim rukama i one na ulazu u spilju. Htio je da ih prekine, da odgurne kamen i pobjegne iz pakla u tamnu noć.

Obazre se da li ga tko vidi i pokuša izvući ruke. Lanci ga sapeše kao kliješta. Na ognjištu je plamsala vatra. Osvjetljavala je cijeli prostor i grijala sve kutove spilje. Samo sa stropa, kroz mali otvor, dolazila je hladna struja zraka. Meško zatomi svoje osjećaje da bi prisluškivao razbojnike. Spilja u kojoj se društvo zabavljalo bila je odijeljena od prve prostorije debelim kamenim zidom, pa su glasovi dopirali do Meška kao da dolaze iz daljine. Razabirao je samo ono što su govorili glasno.

Bilo je očito da društvo još dugo ne kani poći na spavanje. Vino se pilo, boce su se razbijale o kamene zidove, a pijani smijeh i zdravice orile su se podzemljem.

Odjednom Meško začuje da se glasovi približuju. Ako se razbojnici ipak u pijanstvu odluče da ga odmah ubiju? Sasvim blizu čulo se:

- Što bi bilo da onoga tamo našega Meška malo poškakljamo oko vrata?

- Pamet u glavu! Mi smo sad slabi, a on je jak - reče drugi razbojnik. - Zamalo nas je obojicu u lovu smlavio!

- Da nismo došli u pravi čas, ptičica bi nam opet bila izmakla, a već ga gotovo pola godine nastojim dobiti u šake.

- Ja sam se vraški bojao da će me šumar prepoznati!

- Obukli smo se sasvim kao grofovi goniči i nitko nas nije mogao prepoznati.

- Kakva šteta što nismo mogli ugrabiti i staroga Draškovića.

- Kada ćemo urediti Meška?

- Sutra. Danas ne bismo mogli ceremoniju obaviti dovoljno svečano, a Meško to ne zaslužuje.

- Moraš ga dobro vezati, brate Toni, jer on je čovjek čudnovate snage. Mogao bi nas rastrgati.

- Kapuce na glavu! Zašto da lopov vidi vaša lica.

U prostoriju u kojoj je bio Meško uđoše dvojica s kapucama na glavi, uhvate Meška za ruke, vežu ih s nogama i okuju gvožđem. Kada su to obavili zažele mu laku noć i odoše nastaviti orgije. Meško je znao da mu je život produljen do sutradan. To ga ispuni nadom da bi se ipak moglo dogoditi kakvo čudo koje bi ga spasilo.

Dok je slušao pijanu pjesmu raskalašene žene pretresao je sve mogućnosti spasa i uvidio da bi mu jedino mogla pomoći

Elvira. Na to je pomislio još onoga trenutka kada je primijetio da ga Elvira koketno pogledava i kada mu je rekla: »Vas je šteta, jer ste pristali i snažni!« Odlučio je da se uhvati za tu slamku. Bio je spreman da učini sve što god mu se bude činilo pogodnim da tu ženu uhvati u svoju mrežu.

Dok je stvarao planove pijani glasovi u spilji bivali su sve tiši i na kraju su sasvim umukli. Vatra se na ognjištu ugasila, samo je ispod gustoga pepela tinjala žeravica. Spiljom zavlada mrak. Podzemljem se počelo razlijegati hrapavo hrkanje, kao da spava zvjerad. Meško je čekao Elviru. Nije se prevario u nadi.

Elvira se došuljala tiho kao sablast, spustila se na zemlju i prošaptala:

- Svi spavaju kao zaklani!

- Odviše ste pili! - reče Meško.

- To ništa ne znači! Jesi li čuo, dragane moj, kako sam te lukavo spasila

- Vi ste izvanredna djevojka, ali što to vrijedi kad ću već sutra dobiti nož u vrat!

- Tko zna, možda mi ponovno uspije da vam produljim život.

- Ako se oni probude i čuju vas?

- Ne boj se! Spavaju i spavat će do slijedeće noći.

- Vi se često ovako gostite?

- Svako veče! No danas je bila osobita proslava. Slavili smo tvoju propast. Kada te odvedu u onaj hodnik, izgubljen si! Tamo je stratište.

- To nije osobito ugodno! A zašto su ubili onoga trgovca?

- Zato što su mu oduzeli novac. Došao je da u Zagorju kupuje stoku. Donio je sa sobom deset tisuća forinti.

- To se često događa?

- Naravno! Kako bismo inače mogli ovako lijepo živjeti? Klemenčić je osuđen na smrt, oteli su mu imanje i plemstvo, a on kaže da si za sve ti kriv. To mi je vrlo žao. Kada sam te ugledala odmah sam pomislila kako bi bilo lijepo da stupiš u našu družbu i da ostaneš s nama. No oni te ne bi htjeli!

- A kako ste vi došli ovamo?

- Kako? Jednostavno! Bila sam gospodarica u jednom dvoru kada su došli razbojnici. U dvoru je bilo samo nekoliko slugu. Gospoda su bila u Beču. Mene su razbojnici našli u košulji i jedan me htjede ubiti. Klemenčić ga je odgurnuo i rekao:

- Zar si lud i ne vidiš kako je to krasna djevojka! Pitao me da li bih htjela poći s njim i obećao mi da ću živjeti kao grofica. Pošla sam, i posve mi je dobro.

- A ne biste li htjeli živjeti kao grofica na svome imanju?

- Tko bi mi ga dao?

- Ja, draga moja, kad biste me poslušali!
- Što?
- Bježimo zajedno!
- To je ludost! Kako bismo mogli odavde pobjeći?
- Vi biste mi odvezali lance, ja bih odvalio kamen s ulaza i bili bismo slobodni.
- To biste mogli, ja znam za skroviti put.
- Eto, a kamo vodi taj put?
- Dolje, klancem. Morali bismo se spustiti u klanac, zatim hodati dolinom dok ne izađemo iz planine.
- Ako imate odvažnosti, pokušajmo! Dajem vam poštenu riječ da ću vam darovati jedno imanje u Zagorju. Odvežite mi lance! Elvira je ustala i opipala Meškove okove.
- Ne mogu ih odvezati! Okovali su te i samo te oni mogu osloboditi.
- Pokušajte, možda se ipak može!
- Ne mogu, ne mogu...

Elvira se ispružila na zemlji i zaspala. Meško ju je uzalud budio. Kroz mali otvor dopiralo je već svjetlo dana, a u spilji su još uvijek svi spavali dubokim snom.

Zarobljenik izgubi nadu. Sati su prolazili, a on je ležao vezan i razmišljao kako će umrijeti. Činilo mu se da je u spilji danima.

Elvira se poče buditi. Pogledala je oko sebe i skočila. Protrljala je oči i začudila se:

- Što se dogodilo?
- Vi ste zaspali, a ja ležim vezan. Niste radili pametno, ljepotice moja!
- Opili su me, lopovi! - reče ona. - Što sam vam sve pripovijedala?
- Ništa! Zaspali ste. Danas će mene otpremiti na drugi svijet, prije no što sam dobro vidio vaše lijepe oči, prije no što sam vas zagrlio.
- Šutite, bit ću danas pametnija!

Meško je primijetio da se Elvira sada, kad je pri svijesti, vlada sasvim drukčije. Dapače, više mu ne govori ti i mnogo je hladnija.

- Oh, lijepa moja, da mi je samo jedanput zagrliti vaš lijepi vrat!
- Sviđam vam se? Vi ste mi nešto jučer obećavali?
- Dat ću vam imanje, ako me oslobodite okova.
- Kad bih mogla naći ključ, oni ga spremaju pod uzglavlje. Ali čekajte, strpite se trenutak!

Elvira se uskoro vratila preodjevena u muško odijelo.

- Još uvijek spavaju. A znate li koje je doba dana? Četiri sata poslije podne! Uskoro će mrak. Spremit ću štogod za jelo.

- Nisam okusio ništa od jučer u podne.

- Na to nisam mislila. Odmah ću metnuti na ražanj prase. Jučer su ga donijeli iz sela.

Elvira se bavila pripremanjem jela kada se pojavio jedan razbojnik.

- Danas ćemo imati prekrasnu pečenku!

- Što? - reče Elvira.

- Evo, ovdje leži - i razbojnik pokaže Meška. On je šutio, ali u srcu ga zazebe.

Dođoše i ostali razbojnici. Svi su glave pokrili kapucama.

- Hoćete li komovice? - upita visoki razbojnik Meška i okrene se k Elviri.

- Donesi mu, djevojko, komovice. Neka se okrijepi za svoje posljednje putovanje.

Jedan razbojnik otključa Mešku okove.

- Gospodine, rekoh vam jučer da sam vrlo sretan što imam čast da mi budete gost u ovome dvorcu u koji sam dospio vašim svjedočanstvom. Klemenčić ne plaća svake subote! Danas je došao čas koji sam dugo čekao i valja da se obračunamo.

- Zašto me mučite tako dugo? - reče Meško i ustade.

- I vi ste mene mučili! Milo za drago, šilo za ognjilo! Nije li to pravedno? Devetorica vaših velikaša uništila su moj ugled u društvu i proglasila me lopovom zbog jedne žene. Vi ste me optužili, i da me moji hrabri drugovi nisu spasili iz tamnice hranili biste na vješalima mojim mesom vrane i lešinare.

Meško je nekoliko puta pogledao na ulaz u spilju odakle je trebalo da Elvira donese komovicu, ali ona nije dolazila.

- Mi vas osuđujemo na smrt kao što je mene osudio vaš otac - nastavi svečano razbojnik.

- No da vam pokažem kako sam plemenit, dopuštam vam da sami izaberete način smrti. Hoćete li da vas objesimo, ustrijelimo ili zakoljemo?

Jedan je razbojnik pokazao pištolj, drugi uže, treći bodež. Meško ostade miran.

- Svejedno mi je, samo to učinite što prije, odmah! Svaki trenutak kojim mi produljujete život za mene je groznija muka nego da me živoga režete.

- Aj, kukavice! Zubi ti cvokoću, krv ti se ledi u žilama, noge ti se tresu! Čekaj gospodine, nećemo tako brzo! Valja da gledaš kako ti kopamo jamu i treba da čuješ kako ti brizga krv iz vrata. Svojom ću ti rukom narezati žile.

Elvira uđe i baci se pred razbojnika na koljena. Svi su se zapanjili.

»Valjda nije luda da za mene moli milost?« pomisli Meško. »Tada sam izgubljen!«

- Gospodaru moj ljubljeni - reče Elvira sklopivši ruke - nikada te ništa nisam molila, uvijek sam te vjerno služila i ljubila sam te kao robinja. Ti si tako dobar prema meni, ti me ljubiš, i nećeš odbiti moju jedinu molbu.

- Što želiš? - reče razbojnik osorno kao da sluti kako će Elvira moliti milost za Meška.

- Ne ljuti se na mene, ali željela bih učiniti za tebe kakvo veliko djelo, da ti dokažem svoju ljubav. Uslišaj moju molbu!

Ovaj čovjek ovdje tvoj je najveći zlotvor. Nitko te tako ne ljubi kao ja, nitko te tako ne mrzi kao on. Dopusti mi da izvršim osudu! Nikada se još ova slaba ruka nije umočila u krv, ali ovaj put osjećam da sam žedna krvi ovoga čovjeka koji te progonio. Dopusti mi da izvršim osudu, da ga pred vama svečano kaznim. Ako mi ne uslišaš tu molbu, ne ljubiš me!

Razbojnici su se iznenađeno gledali. Vođa ponosno pridigne Elviru i slavodobitno reče:

- Ustani, krasna i hrabra moja miljenice! Neka ti bude što si molila!

Elvira uhvati razbojnikovu ruku i poljubi je, a onda reče:

- Kada pukne boca pjenušca, neka padne njegova glava! Spremit ću večeru kakvu još nisi okusio!

- Elvira, neka bude kako hoćeš! Meško, jeste li zadovoljni?

- Želite me polako ubijati! To nije čovječno, to je zvjerski!

- I vi ste mene polako ubijali kada ste me držali u tamnici. Pričekajte do ponoći, gospodine!

Meško nije bio siguran da li je sve ono što je Elvira rekla govorila iskreno, da li ga zaista kani sama ubiti da se ulaska razbojniku ili ga možda ipak kani spasiti da dobije imanje.

Razbojnici su otišli iz spilje. Ostao je samo onaj bradati, kojega su zvali Toni. Meško je sjeo na panj i šutio okrenuvši leđa razbojniku i Elviri. Sjedio je nepomično, podbočivši glavu rukama. Razbojnici ga nisu vezali, i to mu je budilo nadu. Čim je imao slobodne ruke osjećao se jak.

Toni, koji je jedini od razbojnika hodao pred njim bez kapuce, sjedio je neprestano u spilji i Meško nije mogao razgovarati s Elvirom. Zadubljen u misli sjedio je leđima okrenut prema ognjištu na kojemu se pripremala bogata večera. Bio je gladan i jelo je mirisalo njegovu praznom želucu, ali je misao grozničavo tražila mogućnost spasa.

»Sada više nema šale!« reče Meško sam sebi. »Ako se milom ili silom ne istrgnem iz pandža razbojnika, nikada više neću ugledati sunčano svjetlo, svoj dom i nju!«

U neprestanom trzanju između života i smrti sjetio se Meško onih koji sada sjede negdje u lovačkom dvorcu, kartaju, sviraju, vesele se, čavrljaju i udvaraju Katarini. Pri toj pomisli bude mu teško kao da mu se na grudi svalio kamen sa stijene razbojničke spilje.

Iz tih misli trgne ga dodir nježne ruke.

- Zamišljeni ste i žalosni? - šapne Elvira.

- Zar je zaista svemu kraj?

- Već biste davno bili mrtvi da ga nisam molila za dozvole da vas ubijem ja, i to istom navečer, za vrijeme gozbe.

- Što će biti tada?

- Ništa! Oni će se opiti, a ja ću pokušati odgoditi vašu smrt.

- Kakve će koristi biti od toga! Bježimo zajedno, poslušajte me, dođite, živjet ćete udobno i veselo! Bježimo!

- To je pogibeljno, bojim se!

- Kada svi zaspu neće nas čuti, a do jutra prevalit ćemo pola svijeta!

Elvira je razmišljala, zatim odvrati:

- Još ne znam, promislit ću!

- Što razgovaraš s tim čovjekom? - oglasi se iz dubine spilje Toni.

- Gladan je i moli me da mu dadem jesti. Što misliš, da li da mu bacim koji komadić kruha za put na drugi svijet? Vrazi će ga razderati u paklu dođe li gladan!

- A ti mu podaj kakav komad mesa što je ostao od jučer, neka se još jednom najede.

Elvira donese kruha i komad pečene srnetine. Meško je pokušao jesti, ali mu je pred očima lebdjelo stratište i nije mogao utažiti glad.

Elvira je pripremala večeru, kuhala, pekla i mijesila kao da je kod kuće, u svojoj kuhinji. Kada je sve bilo spremno razbojnici su se vratili. Elvira je odnosila jelo u drugu spilju, u kojoj su blagovali i spavali. Na ulazu se pojavio razbojnik zakrabuljenog lica i u modrome plaštu. Meško problijedi. Osjećao je da je to vođa bande. Došljak, međutim, samo pogleda zarobljenika, ne reče ni riječi i ode. Zašto? Na to pitanje Meško nije imao vremena odgovarati, jer je u spilji zasvirala glazba. Počela je luda gozba.

»Možda će zaboraviti na mene«, pomisli Meško, ohrabri se i nečujno prođe kraj otvora u lijevi dio spilje, koji su razbojnici u razgovoru nazivali stratištem. U tom strašnom prostoru opazio

je na zemlji malu burad. Pregledao je te posude i ustanovio da je u njima barut. Strelovitom brzinom podigne jedno burence i odnese ga u prednju spilju.

Čula se Elvirina pjesma. Meško ostavi burence kraj panja i sjedne kao i ranije. Pjesma je utihla. Čulo se pijano klicanje razbojnika.

- Hajde, djeco, popijmo za sretan put našem Jurici Mešku!

- Amo još mesa! - vikao je jedan glas.

Nakon tih riječi pojavi se u spilji Elvira. Obrazi su joj gorjeli. Sagnula se k Mešku i šapnula mu:

- Učinit ću sve što mogu da danas ne izvrše osudu, ali ne znam hoću li uspjeti.

- Ovo je jedini izlaz iz spilje?

- Ne, postoji još jedan.

- Gdje?

- Onuda prolazi uski prolaz do klanca, a tamo je izlaz. Tim putem služili bismo se u slučaju pogibelji.

- Pokušat ću! Ako uspijem pobjeći iskupit ću svoju riječ kad dođete k meni na Grič. Sada idite k njima, ali se povucite što dalje od ovoga ognjišta.

- Što kanite?

- Poslušajte me i otiđite do kraja spilje! Elvira uzme meso što ga je tražio razbojnik i ode.

Iz spilje se orila pjesma i smijeh.

»Sada ili ću poginuti s njima, ili ću se spasiti!« pomisli Meško i podigne burence s barutom.

U taj tren uđe u spilju Toni. Opazivši Meška klikne:

- Oho, vi niste vezani!

Toni se okrene da upozori ostale. Meško pohiti nekoliko koraka prema otvoru, okrene se prema ognjištu i spretnim zamahom baci bure s barutom u vatru.

Spilju potrese prasak kao da se prolomila pećina. Veliki plameni oblak zaslijepi oči, a vrisak žene i muški poklici pomiješali su se s tutnjavom. Plameni oblak pretvorio se u dim. Nastade tama. Žarki pepeo padao je na sve strane.

Meško iskoristi zabunu i baci se kroz prokop.

Razbojnici su vikali. Kao iz daljine čuo se Elvirin glas:

- Gdje ste ljudi? Što se dogodilo? Dim je gušio razbojnike i nisu mogli vidjeti što se zbiva.

- Izdani smo! - vikao je jedan.

- Bacili su nam barut u spilju!

- Došli su spasiti Meška! - vikao je drugi.

- Toni! - zvao je netko.

Toni se nije oglasio.

- Meško! - vikao je razbojnik, ali se ni on ne javi.
- Mrtvi su! - zaključi netko.

Trebalo je mnogo vremena dok su se razbojnici uspjeli snaći i pogledati što se dogodilo. Najposlije nečiji glas zapovijedi:

- Uspni se gore i pogledaj kroz dimnjak!

Jedan se razbojnik popne do stropa.

- Vani je sve mirno, ne vidim ni živoga stvora.
- Tada to nije učinio neprijatelj!
- Eksplodirao je naš vlastiti barut!
- To nije moguće!
- Gdje je Toni?
- Nema ni Meška!
- Evo, Toni je mrtav!
- Gdje je? Traži Meška!

Razbojnici su se razbježali spiljom. Puzali su i tapkali po zemlji i javljali:

- Nema ga, nigdje ga nema!

Meško je trčao putem koji mu je naznačila Elvira. Trčao je u mraku raširenih ruku. Osjećao je da juri nekim uskim prolazom. Tada mu u lice puhne vjetar. Oko njega nema više zidina. Izašao je iz skloništa! Našao se u mračnoj noći pod oblačnim nebom. Sipio je snijeg. To podigne Meškovu snagu i počeo je trčati onim smjerom kojim će najprije odmaknuti od razbojnika. Iza sebe kao da je čuo pucnjeve. To ga nagna u još brži bijeg.

Vjetar je lomio granje. Snijeg je padao. Meško je trčao sve dok se nije našao pred nekim brijegom i ugledao u mraku svjetlo. Uvjeren da je to kmetska kućica pošao je tim pravcem.

PUSTINJAK

Meško je preskakivao sve zapreke koje su se našle na putu što ga je vodio prema svjetlu i spasu. U ludom trku pričinjalo mu se da je to svjetlo pred njime već veliko i sasvim blizu, da mu titra pred očima. Stade. Zamalo je udario u drveni zid. Bio je pred šumskom kolibom. Kroz prozorčić je svijetlila svijeća. Ne razmišljajući bjegunac udari šakama po drvenim zidovima.

Iz kolibe se javi hrapav glas:

- Tko je vani?
- Putnik koji je zalutao u šumi, molim vas otvorite! Vrata su se otvorila. Meško korakne zadihan i promrznut u kolibu. U polumraku je vidio neku muškaračku pojavu.
- Oprostite, ne znam tko ste - ispričavao se Meško - ali vas molim da mi pružite konak. Tko ste vi?

Hrapavi glas je odgovorio:

- Momak. Služim pustinjaku. On spava u komorici.

- Reci tvome pustinjaku da me na putu stigla nesreća. Kad bi mi bar mogao dati nešto da popijem; mlijeka, bilo što! Kako ti je ime, momče?

- Zovem se Matan.

- Lijepo te molim, Matane, daj mi nešto! Izmučen i promrzao Meško sjede na slamnjaču što mu je momak pokazao pokretom ruke. Dobio je mlijeka. Ispio ga je pohlepno i zadubio se u misli. »Kako će ga primiti pustinjak? Neće li ga pronaći razbojnici?« Bio je siguran da su ga slijedili.

- Čuo sam - obrati se Meško Matanu - da u ovim šumama žive dva pustinjaka. Ne znam zašto su se povukli u samoću. Sigurno su imali u životu teških trenutaka.

Momak nije odgovarao. Meško ga je promatrao. Imao je tople zimske hlače i čizme. U dugoj seljačkoj surki izgledao je plećat i snažan. Glavu je pokrio poderanim i zaprljanim klobukom. Smeđa duga kosa padala mu je do vrata, preko čela do očiju i niz uši. Lice mu bijaše crno kao u Ciganina. Ispod klobuka nije se moglo razabrati kakve su crte lica, ali Meška i nije zanimalo ništa drugo nego kako bi došao do pustinjaka i kako bi stekao njegovu naklonost.

Vrata komorice se otvore i na njima se pojavi pognut i star čovjek. Brada mu bijaše sijeda, kosa bijela i prljava. Meško ga pozdravi i zamoli za sklonište.

- Čudno izgledate - progovori pustinjak. - Odijelo pokazuje da pripadate plemićkom rodu, a ipak ste gologlavi, ne mate ogrtača, surka vam je raskopčana a vani brije sjever. Što se događa? Čini se da ste odnekud pobjegli.

- Ispričat ću vam sve ako mi pružite sklonište.

Matan se približio i nešto je šapnuo pustinjaku u uho. Starac se okrenuo od Meška i kao da razmišlja. Meško upita Matana:

- Što je s tvojim grlom?

- Bolest - odgovori mladić hriptavo i s velikim naporom.

Meško je primjećivao da mu je momak skloniji od gospodara. Nije se moglo dugo čekati. Trebalo je pridobiti pustinjaka da ga zadrži u kolibi.

- Zašto si, čovječe, ostavio svijet i povukao se u samoću?

Pustinjak je stajao pognut ali čvrst. Zamahivao je rukama kao da traži oduška osjećajima:

- Što misliš, plemićki sine, zašto ljudi ostavljaju dom, rod, djecu, obitelj, svoju grudu zemlje i sklanjaju se u šumu da žive od korijenja i milosti siromašnih kmetova?

- To zaista ne znam!

- Zato, dragi moj, što ne mogu živjeti među ljudima, zato što su ljudi mrski i gadni; zato što ih vidim onakve kakvi jesu. Ti vidiš svakoga čovjeka u njegovoj odjeći, ali ja sam ih gledao bez ljudskoga odijela, ja sam ih otkrio. To su zvijeri, vuci, hijene, lije; gladne, lukave i grabežljive. Čuvaj se muškarca jer je grabežljiva zvijer, čuvaj se žene jer je hijena koja će ti izderati srce! Mogu li oni ikome učiniti dobro? U raskošju i orgijama ne misle da drugi gladuju, da imaju svojih boli i potreba, svoje srce i dušu, svoje patnje.

- Istina je, među nama se malo radi a mnogo troši; ima i zla, ali zato nismo svi podivljali. Još nismo sasvim izgubili ljudske osjećaje, bar ne svi.

- Svoje ste ljudske osjećaje progutali žderući i isprali ste ih vinom pijući. Svaki hoće samo da se vozi u kočiji, da ima palaču i da ždere slatkiše. Tko to nema, grabi drugome!

- Vi ste se, dakle, odrekli svijeta zbog ogorčenja: No zašto ste zamrzili baš plemiće? Bili ste kmet?

- Ne, slobodnjak. Ali ta moja sloboda! Igrala su se s njom gospoda kao vuk s ovcom! Mrzim ih!

- Tada vam nisam dobrodošao! Ali, dragi pustinjače, nisu svi plemići tako zli.

Iz pustinjakovih očiju sjala je mržnja i bijes. Matan je sjedio u svome kutu mirno i slušao.

- Nemoj tako ogorčeno, pustinjače! Tebi je možda netko učinio veliko zlo, ali ne krivi za to sve!

- Okrivljujem samo krivce, a mrzim sve!

Vani prasne hitac. Pustinjak i Matan pohite k prozoru. Meško je ostao na sredini sobe. Slutio je zlo.

- Vani su dvije sjene.

- To su oni! - reče Meško.

- Tko? - upita pustinjak zureći kroz prozorčić.

- Pustinjače - brzo će Meško - to su moji progonitelji, razbojnici iz neke spilje.

- Kakvi razbojnici? U ovim ih krajevima nema.

- Ima ih! Vani je Klemenčić, moj zakleti neprijatelj.

Pobjegao sam mu kada me htio ubiti.

- Klemenčić? - reče pustinjak i pogleda Meška blistavim očima.

- Sakrij me, pustinjače, valjda me nećeš predati razbojniku?

- Kako da ja branim junake i vitezove? - odvrati pustinjak.

Netko udari po vratima. Meško namršti čelo. Pustinjak je stajao mirno, kao da se ništa ne događa. Matan je priskočio i počeo Meška vući prema komorici.

- Ostavi me, Matane! Ako pustinjak hoće da svoga gosta preda razbojnicima, neću se sakrivati! - ponosno će Meško. - Branit ću se do zadnjega daha!

Udarci o vrata potresoše kolibu, no Meško ostade na mjestu pogleda uprtog u pustinjaka.

- Odvedi ga, Matane - zapovijedi pustinjak - ali prije skloni mojega prvoga gosta, da ga ovaj ne vidi! Razumiješ?

Matan nestade u komorici, zatim se vrati i šapne pustinjaku da je gosta sakrio.

- Sada možeš odvesti ovoga. Sakrij ga pod slamnjaču. Oni neće prekoračiti prag moje komorice.

Meško pođe u mračnu i usku komoricu. Momak ga sakrije i izađe.

- Otvorite! - vikne vani razdražen glas. - Inače ćemo srušiti vrata!

Pustinjak upita:

- Tko je?

- Lovci, otvorite!

Muškarci zamotani u plašteve, s kapucama na glavi, stadoše pred pustinjaka.

- Što želite?

- Želimo se odmoriti, a pustinjak će valjda za nas naći i malo toploga mlijeka?

- Da ima dao bi, kada nema ne može dati!

Razbojnici pođoše k vatri.

- Što radiš cijeli dan, pustinjače? - upita visoki razbojnik.

- Molim se. Nećete skinuti kaputе i te čudne kape?

- Ne, idemo odmah dalje.

- Dozvolite da vam bar vidim lica. Ovako izgledate kao da niste ljudi nego sotone.

- Tko zna, možda smo braća sotone! Nemoj se krstiti, dobri pustinjače! Reci radije nisi li vidio da je ovuda prošao neki čovjek u plemićkom odijelu?

- Nisam. Ne gledam kroz prozor u takvoj zimi.

- A nije li se kod tebe sklonio kakav čovjek?

- To bih vam već bio rekao.

- Možda ti je ušao u kuću kradimice?

- Vi lovite čovjeka, a ne srne?

- Ha-ha! Jest, lovimo čovjeka koji nam je pobjegao i zato ćemo pretražiti tvoju kolibu.

- Dirati u pustinjakovu kuću znači počiniti svetogrđe! Sazna li za to narod koji me štuje kao sveca, neće vam dugo sjati sunce!

- Nisi li možda ti koga vidio? - upitaju razbojnici Matana.

- Predvečer?
- Da, da - odvrate razbojnici. - Bio je gologlav i bez ogrtača.
- Tako ga dobro nisam vidio, čini mi se da nije imao klobuka. Bježao je kao da ga tko progoni i zaokrenuo je onamo, prema selu.

Razbojnici odmah ustadoše i počeše se spremati za put.

- Tražili ste mlijeka - reče pustinjak.
- Hvala! Klemenčić ne pije mlijeko, dragi pustinjače! - reče razbojnik i odbrza iz kuće.

Pustinjak bijesno pogleda za neznancima, otvori komoricu i zovne:

- Izađite, otišli su!
- Čuo sam sve - primijeti Meško i upita:
- Molim vas, pustinjače, kako izgledaju ti ljudi?
- Krili su lica.
- Prepoznao sam ih po glasu. Bio je to Klemenčić.

Pustinjak pogleda Meška ispod oka.

- Kažu da je Klemenčić počinio mnogo zla - reče pustinjak kao da bi htio otkriti Meškovo mišljenje.
- Mene je prije dva dana - reče Meško - dao u šumi vezati i odvesti u svoju razbojničku spilju, odakle sam se samo sretnim slučajem spasio.
- Vi ste bili u Klemenčićevoj spilji? - upita pustinjak mračnim glasom.
- Jest, u njoj su me mučili i pripremali noževe da me zakolju.
- Vidjeli ste ga očima u oči?
- Jesam, samo što mu je lice bilo sakriveno kapucom.
- A zašto je vaš zakleti neprijatelj, kao što ste prije rekli?
- Izdao sam ga svojim iskazom i bio je osuđen.
- Tada ste vi njegov neprijatelj, a ne on vaš!
- Mi smo međusobno dušmani.

Meško je osjećao umor ali ujedno i sigurnost pred potjerom. Zamolio je pustinjaka da mu dopusti da spava u kolibi do zore. Pustinjak pristade i Meško legne u njegovoj komorici.

Kada se probudio, Meško primijeti da je pustinjak s njime mnogo prijazniji. Ponudio mu je mlijeka i upozorio ga da mora krenuti ako želi za dana stići u lovački dvor grofa Draškovića. Dok su pili mlijeko, pustinjak upita svoga gosta:

- Recite da li biste htjeli dobiti Klemenčića u šake?
- Dao bih za to pola života!
- Razmišljao sam o tome dok ste vi spavali. Pokušat ću da vam pomognem naći toga čovjeka.
- Kako biste ga mogli pronaći?

- To još ne znam, ali bih vam svakako mogao pomoći. U pustoj sam šumi, k meni često navrati kakvo razbojničko lice i mogao bih ući u trag ljudima o kojima ste mi pričali.

- Kada biste mi htjeli pružiti pomoć, bio bih vam neizmjerno zahvalan. Hranio bih vas do kraja života!

- Kao što vidim, vi ste došli u moju kolibu bez ogrtača, a nemate ni oružja.

- Iz spilje sam spasio samo goli život!

- Dat ću vam oružje, neki zobunac i klobuk.

Meško se začudio kad je pustinjak otvorio škrinju i pružio mu pištolj, a sam uze drugi i sakrije ga ispod pustinjačke halje.

- I pustinjak mora imati oružje ako želi tragati za razbojnicima! A sada ću vas otpratiti dio puta. Moj momak Matan već zna da ću s vama. Otišao je da nakupi granja za vatru.

Odjeven u topao zobunac, sa seljačkim klobukom na glavi, izađe Meško iz pustinjakove kolibe i krene putem koji mu je domaćin pokazivao.

NA MUKAMA SUMNJE

Dva sata išli su šumom. Snijeg je prestao padati. Dođoše na čistinu. Pred njima je bio brežuljak na kojemu leži lovački dvorac zasut snijegom. Da stignu do samoga brežuljka morali su još proći pokraj mlade, očito zasađene šume.

- Dobro smo prošli! - upozori pustinjak Meška. - Nitko nas u šumi nije sreo. Bit će da su se razbojnici odmah preseli li, jer su uvjereni da ste sretno pobjegli u Draškovićev dvor i da ćete povesti potjeru. Savjetovao bih vam da ne zalazite u onu spilju i da je ne pretražujete. Sigurno su postavili zasjedu, a oni su već u nekom novom boravištu. Poznaju oni šumu i male spilje kojih ima ovuda, poznaju ih bolje nego svoj džep! Što vi promatrate? - začudi se pustinjak vidjevši Meška kako se zagledao u mladu šumu. Pred njima je na toj strani bila drvena sjenica na stupovima u koju se za nevremena sklanjaju lovci. Pokraj sjenice bila su vezana dva konja. Dvoje ljudi sjedilo je na panju. Leđima su bili okrenuti pustinjaku i Mešku. Muškarac je grlio ženu.

- Eto ih opet! - ljutito će pustinjak.

- To su oni iz dvora!

- Poznajete ih?

- Ne, ali često dolaze ovamo da se grle i ljube. Kada ovuda tražim granje nailazim na njih.

Toga časa ono je dvoje ustalo, uzjahalo konje i krenulo uzbrdo.

- Jeste li ih kad vidjeli iz blizine? - upita Meško pustinjaka.

- On je mlad, visok, vitak i plavokos, a ona je razvijena ljepotica u sivoj jahaćoj odori. Na glavi ima bijelu vlasulju i siv šešir.

Mešku se činilo da bi to mogao biti samo Pavao Drašković. Opis muškarca potpuno je odgovarao njemu.

- Tko je ona? - zapita glasno.

- Ima crne oči kao đavo; ljepotica je, snažna!

Mešku navre krv u lice i uzbudi ga nemir. To bi mogla biti Katarina Lehotska. Ona nosi sivo jahaće odijelo, ona je takva.

Tri dana što bijaše odsutan i što je lebdio između života i smrti malo je mislio na Katarinu i sve one koji su s njom u dvorcu. Ispunjavali su ga drugi događaji. Dok je pazio na svaku sitnicu što se zbiva oko njega, nije ni dospio misliti na što drugo osim na spas od smrti. No kada je opazio dvoje zagrljenih nešto ga potrese.

Stigoše u blizinu dvorca i pustinjak se oprosti.

U velikoj blagovaonici okupili su se gosti grofa Draškovića. Bili su u živahnom razgovoru kada su se otvorila vrata i u dvoranu uđe Meško!

- Jurica! Meško! - kliknulo je u jedan mah desetak glasova.

Gospoda su poskočila k njemu i grlila ga postavljajući stotinu pitanja. Gospođe su pružale ruke na pozdrav. Ružica mu stisne ruku neobično srdačno.

- Proživjeli smo tri zabrinuta dana! Još vas uvijek traže po šumama!

- Reci nam što se to s tobom dogodilo? - pitao je grof Pavao, zagrlio ga i iskreno mu pogledao u oči.

- To su bili strašni dani, Jurica! Počeli smo već sumnjati da si pao u ruke Klemenčiću.

- Sve ću vam ispričati!

Meško bijaše uzrujan i nemiran. U dvorani nije vidio Katarinu, a nije želio pitati gdje je. Našao je izliku, otkinuo se od gostiju i pošao u onaj dio dvorca u kojemu su stanovale gospođe. Ne pitavši sobaricu može li razgovarati s barunicom bane u njezinu sobu.

Barunica je sjedila kod prozora i čitala. Kada je Meško ušao u sobu ustala je. Usklik uzbuđenja oteo joj se iz grudi. Potrčala mu je u susret i bacila se na grudi.

Meško je zagrli i nakon nekoliko riječi upita je:

- Jesi li danas izjašila u šetnju?

- Jesam - odvrati barunica mirno.

Meško opazi na stolici jahaće odijelo sive boje.

- Čini se da nisi odviše tugovala za mnom.

- Stidi se, Jurica, što tako govoriš! Zašto sam svaki dan lutala po šumama? Nadala sam se da ću te naći. Kad god bih ugledala kakvo crno stablo u daljini mislila sam da si to ti, podbola bih konja i hrlila k tome cilju. Tebe, međutim, ne bijaše nigdje!

- Valjda nisi u takvim prilikama išla u šumu sama?

- Pratio me grof Pavao. Koliko smo za tobom tugovali, Jurica! Kad bi bar znao kako sam sretna što si opet došao! - stade Katarina ljubiti Meška.

Meško se izmakne iz zagrljaja. Barunica ga pogleda začuđeno.

- Što ti je?

Meško ne odgovori nego se ushoda po sobi da se umiri. Zatim uhvati barunicu za ruke i stade joj uzbuđeno govoriti:

- Katarino, zašto si me osvajala, zašto si me očaravala, zašto me nisi ostavila na miru?

- Jurica, što se s tobom dogodilo?

- Ženo, zašto si moja zaručnica, kada me varaš?

Barunica problijedi, ponosno ga odmjeri i odvrati:

- Jurica, ja sam te obožavala. Ti si bio čovjek mojih ideala, ti si bio onaj krasan, junačan i divan čovjek kojega sam potajice do besvijesti ljubila. Šutjela sam i krila svoju ljubav i pred tobom i pred svijetom. Tebe sam držala najvećim vitezom ovoga svijeta, a ti mi sad dobacuješ takve uvrede. Ako mi ne vjeruješ bolje je da se odreknem svega!

Njene oči, u kojima je plamtjela ljubav, uprle su se u Meška.

- Jurica, ja te ljubim, neizmjerno te ljubim! Ako se rastanemo ubit ću svaku ženu s kojom bi htio da se oženiš. Nemoj me gledati tako začuđeno! Govorim ti iskreno, makar me zbog toga odbacio. Ako mi ne vjeruješ, ako me ne ljubiš, ni drugoj nećeš vjerovati, ni drugu nećeš ljubiti. Na to ti se kunem! Meško je bio zapanjen. Nikada još nije vidio lijepu, uvijek mirnu i otmjenu Katarinu tako uzbuđenu.

»Ne, to se ne može hiniti!« pomisli Meško. »To je uzbuđenje iskreno, ona me ipak ljubi!«

Meško se uvjeravao da je barunica toga trenutka prvi put pokazala kako ga strastveno ljubi. Pokročio je k njoj da je zagrli, ali ga ona odbije.

- Ostavi me, Jurica, tebe su otuđili! Više me ne voliš kao prije. To već davno osjećam. Zamišljen si i sjetan dok sjedim kraj tebe; tvoje misli nekuda lutaju. Kada mi pružiš ruku, kada me cjelivaš, kada me grliš, uvijek osjećam da to više nije

cjelov, ni onaj zagrljaj od ranije. Nešto mi te otimlje, a ne znam što i tko. Sumnjam u Ružicu. Ne znam da li sam u pravu ili ne, no osjećam da više nisi onako zaljubljen u mene kao što si bio u Zagrebu.

- Ja samo osjećam to da nisam više tako sretan kao tada. Zašto, to ne znam! Možda zato što me muči sumnja da me varaš.

- Ti si, možda, postao žrtva glupe gatalice Ciganke.

Meško se sjetio što mu je pričao pustinjak, kako je gradski sudac Žigrović protjerao Cigane.

- Možda si ti molila suca da otjera Cigane?

- Ja? To je luda misao! Ako me više ne ljubiš, čemu to tajiš? Zašto me uvjeravaš da te varam? Ne možeš li naći drugu priliku da se sa mnom rastaneš? - govorila je još uvijek uzbuđeno Katarina.

- Meško se ne služi tako prostim sredstvima! Ja samo sumnjam i zato sam takav!

- Reci, zašto bih te varala? Ako te ne volim, zašto bih pošla za tebe? Nemam li na izbor prosaca? Ako mi se sviđa drugi, ne mogu li ga i osvojiti?

Taj razlog napokon umiri Meška i već se počeo kajati što je sumnjao u Katarininu vjernost.

- Vidiš, Katarino, sve to dolazi odatle što uzalud težim za time da mi već jednom postaneš žena.

- Za mjesec dana!

- Ti si spremna? Stigla su ti pisma?

- Jest! Još kad smo bili u Trakošćanu, ali sam to prešutjela. Htjedoh te iskušati. Dakle, hoćeš li?

- Hoću, Katarino!

- No, tada valja zaruke objaviti već sutra!

- Sutra ćemo se predstaviti društvu kao zaručnici!

Meško osjeti želju da je zagrli i izljubi, no ona ga samo pogleda plamenim, zaljubljenim pogledom i pozove sobaricu da joj pripremi haljine za večeru.

Oboje se vrati gostima. Meška ponovno obasuše pitanjima.

Pričanje o doživljajima među razbojnicima potreslo je sve prisutne. Kada su saznali kako su blizu razbojniku Klemenčiću ljudi postadoše neveseli. Grof Drašković govorio je gospodi da će sutradan ranom zorom naoružati svoje sluge i poći s njima potražiti spilju.

- Bojim se - reče Meško - da su se preselili!

Gospoda odluče da obustave lov i da se vrate kućama. Grof Erdödy, međutim, pozove sve na veliki krabuljni ples.

Legli su kasno u noć i dvorac se uskoro umirio. Samo Meško nije mogao spavati. Još je uvijek bio uzbuđen. Ni trenutak nije mogao biti na jednome mjestu. Izašao je na hodnik i šetao. Kada je primijetio da je kod Ottenfelsa svjetlo, pođe k njemu.

Mladić je ležao u krevetu i čitao.

- Ne možeš spavati? - upita Meško Ottenfelsa.

- Ne mogu! Rana mi zacjeljuje, ali još uvijek osjećam bol. A zašto ti ne spavaš? Nakon tolikih muka morao bi se ispavati.

- Ne mogu, zato sam došao k tebi.

- Pričaj mi malo što se sve dogodilo u ta tri dana što me nije bilo - zamoli Meško Ottenfelsa.

- Ništa! Ružica još uvijek nije bila kod mene. Nadao sam se da će ipak doći kao k prijatelju, ali uzalud.

- Još je uvijek ljubiš?

- Umirio sam se, ali ljubim je još uvijek. Ne da se to iskorijeniti! Nastojat ću je ipak zaboraviti.

- To će biti najbolje. Ljubav je strašna nesreća, vjeruj mi, jer muškarac nikada ne zna da li ga žena ljubi.

- Odakle tebi to iskustvo?

- Valjda nije nemoguće da se i ja zaljubim?

- Ti? Ne bih ti nikada vjerovao!

- Zašto? - upita Meško začuđeno.

- Jer te žene toliko obožavaju!

- Mene? Ti si lud, dragi moj!

- Zašto se pretvaraš? Ženama se upravo otimlju oči za tobom, sve sanjaju samo o tebi!

- Ne budi lud! Ja se s njima i ne bavim.

- Možda baš zato toliko uzdišu za tobom! Kada smo ova tri dana bili bez tebe, žene su neprestano uzdisale. »Oh, kako je stasit, oh kako je odrešit, oh kako je junačan; kako je otmjen, kako je energičan, kako je fin« i što ja sve znam. Već su svi muškarci bili na tebe ljubomorni. Tvoji prijatelji dolazili su k meni i tužili se da žene ni o kome drugome ne govore. Jedino barunicu Lehotsku nisi uspio zamamiti - reče Ottenfels mirno.

- Tako? Odakle to znaš?

Ottenfels se nasmije i odvrati:

- Ne bi bilo kavalirski da ti kažem.

Mešku navre krv u lice.

- Reci mi, mi muškarci možemo međusobno razgovarati i o najintimnijim stvarima.

- Radi se o tome da nisam još sasvim siguran, no ipak mislim da sam dobro vidio i dobro čuo.

- Što si čuo? - upita Meško. - Reci već jednom!

- Ipak si tašt! Sada ti je žao što i Lehotska nije tako luda za tobom kao i ostale?

- Ne budi dosadan! Vraga je meni do taštine! Ne marim za uzdisanje dama, no kada si mi već rekao za Lehotsku, zanima me što znaš o njoj. Koga ne bi zanimale takve pričice, osobito kad se ne može spavati!

- Odviše se braniš, dragi Jurica! Rekao bih da ti ipak nije svejedno.

Meško ustade i pođe k prozoru da sakrije ljutinu.

- Valjda se ne ljutiš? - upita Ottenfels zabrinuto. - Oprosti što sam se malo našalio.

- Pst! Čekaj! - klikne Meško pogledavši kroz prozor.

- Što je? Razbojnici? Meško polako otvori prozor. Ottenfels je ukočeno pratio svaki pokret i opazio kako se njegov prijatelj sakriva za zastor, gleda u nešto i napeto sluša. Tada se Meško trgne od prozora i skoči k Ottenfelsu.

- Opkoljeni smo! Budi miran i odjeni se!

S tim riječima izađe Meško iz sobe i potrči po stepenicama.

Meško probudi sve sluge. Na lijevom kraju dvorca nastade uzbuđenje. Gospoda su se brzo odijevala i naoružavala, a sluge su punile puške i pištolje. Svi su šaptali i hodali nečujno. Meško je požurio u drugo krilo dvora u kojemu su bile gospođe, probudio je sobarice i zapovijedio im da upozore dame da se ne boje. Zatim pođe prema baruničinoj sobi. Pokucao je, ali se nitko nije odazvao.

- Ja ću k milostivoj barunici! - ponudi se sobarica i otvori drugim ključem sobu, no odmah se vrati i prestrašeno javi:

- Milostiva barunica nije u sobi. Krevet je netaknut.

- Gdje je, kamo bi otišla? Sobarica otvori sobu.

- Izvolite pogledati! Meško uđe u sobu a da nije ni mislio da li je to pristojno ili nije i pođe ravno prema onim vratima koja su se otvarala na drveni hodnik dvorca.

Cijeli dvorac bio je opasan drvenim hodnikom što je nalikovao na balkon, a svaka soba imala je na taj hodnik vrata.

Meško se uvjeri da baruničina vrata nisu zaključana. Oko njega se okupilo cijelo klupko napola odjevenih gospođa i uzrujano zapitkivalo:

- Što se događa? Dragi grofe, što je?

- Uđite! - šapne im Meško i odvede ih u veliku dvoranu.

- Na nas se sprema navala kmetova! - reče Meško.

- Tada nam nema pomoći, izgubljeni smo!

- Molim vas, budite mirne i tihe, to je ovaj čas najvažnije.

Meško se brzo popne u prvi kat, gdje su već bila na okupu gospoda.

- Što je? Gdje su kmetovi?

- Dolaze! Kada sam pogledao kroz prozor Ottenfelsove sobe, opazio sam dolje na dvorištu Matana kako baca kamenje u moj prozor. Otvorio sam prozor i on mi šapne: »Dolaze kmetovi, napast će vas i zapaliti dvorac. Opkolili su cijeli kraj. Dogovorili su se da će vas poubijati. Nahuškali su ih neki ljudi. Pustinjak je poručio da su to ona dvojica što su ujutro banula u našu kućicu i tražila onoga gospodina.«

- Klemenčić! - reče desetak plemića u jedan mah.

- A gdje je taj pustinjakov momak?

- Nestao je.

Meško sazove sve što je bilo muško na dvoru pod oružje i porazmjesti ih oko dvorca. Naredio je da nitko ne puca dok on ne odluči.

Sva su svjetla u dvorcu utrnuta. Četvrt sata kasnije opazi Meško na bijelom snijegu crne sjene kako se približavaju. Prva dvojica obiđoše dvorac sa svih strana.

- Zapalite ga na sva četiri kraja - šaptala je sjena u crnom plaštu. - Dvor će planuti i oni će nagnuti u bijeg. Tada ćemo ih hvatati kao miševe.

Seljak uze kremen i stade potkresivati vatru.

- Tko je? - zaori Meškov glas.

Seljak se trgne, ugasi već zapaljenu vunu i skloni se pod balkon. Sjena u crnom plaštu priljubi se uz zemlju.

- Tko je pod balkonom? - ponovi Meško.

- Čovjek koji je zalutao u šumi.

- Što želiš?

- Molim ponizno vašu milost da mi oprosti, zalutao sam i molim lijepo i preponizno da siromahu kmetu dadete konačište.

- Izađi da te vidim! - opet će Meško.

Crni čovjek gurne kmeta naprijed. Kmet skide šešir i pogleda gore.

- Molim vas, vaša milosti, dozvolite mi da ostanem do ju tra ovdje.

- A gdje je onaj drugi? Vidio sam s tobom još jednoga. Zašto se i on ne pokaže? Dat ću vam rado konačište, ali vas prije moram vidjeti.

Crni čovjek u taj mah ustane, dade zviždukom znak i iz grmlja iskoče kmetovi naoružani puškama, sjekirama i pištoljima.

- Udri! - vikao je vođa u crnom plaštu.

Bijesan urlik odjekne zrakom i pronese se dolinom. Nekoliko baklji plane, a jedan gromki glas zaurla:

- Naprijed! Pucajte, palite! Osvetite svoga druga! Ne dajte se zaustaviti! Udrite! Noćnu tišinu propara nekoliko hitaca. Gospođe su vriskale, a gospoda podigoše puške.

- Ne, ne! - vikao je Meško kao pomaman svojim prijateljima. - Nemojte pucati!

- Jesi li ti poludio? - plane Pavao. - Pucajte!

- Stani, Pavle! Čim padne prvi kmet, platit ćemo ga glavama. Ja odgovaram za sve! Ne lupajte glavom o zid! To nisu seljačka taneta, naši seljaci nemaju pištolje. To je posao naših plemićkih neprijatelja, koji su seljake nahuškali. Bespravnoga nije teško dići na noge!

Meško pograbi iz ruku sluge baklju, zapali je i pođe prema vratima, ali ga Patačić povuče natrag.

- Srljaš u vatru, luđače! Upropastit ćeš nas!

Začuje se ponovno prasak i bijesna krika. Kroz prozore pade u sobe nekoliko taneta. Dva čovjeka jauknu i padnu na pod.

- Pucajte, branite se! - vikne Pavao i priskoči k prozoru, ali ga Meško vrati. Od trzaja Pavao pade na pod, a Meško s gorućom bakljom u ruci iskoči kroz prozor na balkon.

Podigao je baklju i zagrmio gromkim glasom:

- Stanite, ljudi!

Kao da je neka tajna sila zaustavila kmetove i oni se zagledaše u čovjeka što je stajao na balkonu gologlav, raširenih ruku, s gorućom bakljom. Čulo se samo škripanje snijega pod nogama.

- Ljudi, što želite? Recite što vas je dovelo ovamo? Ne dajte se obmanuti! - vikao je Meško. - Vi najbolje znate gdje vas čizma tišti, pa ćete znati i što vam je činiti. Recite mi što želite i zašto ste došli?

Ljudi su mrmorili, no Meško je osjetio da taj mrmor nije neprijateljski.

- Hoćemo pravicu! - reče jedan seljak.

- Samo pravicu!

- Dobro, dragi prijatelju, a tko ti je učinio što krivo?

Mrmorenje se pojača.

- Ne sustežite se, recite otvoreno, što vam je tko učinio?

Iz mase se izdvoji nepokrivena glava i reče:

- Krivo nam je što gospoda lijepo žive, jedu, piju i goste se, a mi moramo raditi i znojiti se.

- Dragi moji, vjerujem da je siromahu krivo što je siromah, a drugi ima novaca, ali ne vjerujem da biste vi zato nekoga ubili što nešto ima. Vi ste pošteni ljudi, niste razbojnici!

- Bojiš se za svoju glavu! - vikne ponovno isti glas.

- Ja da se bojim? - plane Meško. - Ne, ja svoje kmetove uvijek zovem prijateljima, pa ću tako zvati i ove seljake. Eto, pogledajte, pokazat ću vam da se ne bojim, jer se nemam čega bojati, jer znam da ste pametni i pošteni ljudi.

Meško podigne baklju još više, korakne preko ograde balkona i na opće iznenađenje skoči dolje. Tolika hrabrost da goloruk dolazi k njima osvoji seljake i nitko ne dirne Meška.

- Evo, prijatelji dragi, ovdje sam! Pogledajte mi u lice i neka mi priđe onaj između vas kome sam učinio zlo, kome sam što uzeo, koga sam udario, kome sam što oteo, koga sam ispsovao ili naredio drugome da mu učini što nažao?

Ljudi su zanijemili i promatrali odvažnog muškarca koji je stajao pred njima goloruk. U svjetlu baklje vidjelo se njegovo muževno lice na koje je poštenje udarilo izrazit žig. Svladani tom pojavom i riječima s balkona seljaci su gledali Meška kao čudovište i sasvim zaboravili da su htjeli ubijati.

- Uhvatite ga! - ponuka ljude jedan glas, ali Meško od mah povikne:

- Ljudi, tko to viče? Čujem glas koji nije kmetski ni slobodnjački. Riječ ga izdaje, jer ne govori vašim zagorskim govorom.

Kmetovi se ogledaju, ali u tami i vrevi stotine ljudi nisu primijetili kako su dvije crne sjene privinule oko sebe kmetske kapute što su ih odbacili kad su pucali na dvorac.

- Ne dajte se upućivati na zlo! Vi ste bistre zagorske glave i ne treba vam tuđa pamet! Vi znate sami govoriti i recite mi što sam vam skrivio!

- Vi nam, gospodine, niste ništa skrivili, ali su krivi oni drugi!

- Dragi prijatelji, i oni drugi samo su gosti grofa Draškovića. Oni vam nisu mogli učiniti zlo. Oni su u šumi lovili srne - reče Meško.

- Ali umjesto srne ustrijeliše čovjeku tele! - vikne onaj glas.

Kmetovi zamrmore.

- Tele se teško othrani, moj gospodine! - vikne netko.

- Tako je, dragi moj druže - reče Meško blago. - Ti se namučiš dok othraniš tele i dok od njega dočekaš koristi, ali zar čovjek ne može nesrećom pogoditi i tele kada mu dođe pod pušku?

- Neka ne puca kad vidi da je tele, a ne srna!

- U pravu si! No, pomisli kakav bi to morao biti razbojnik koji bi hotimice pucao u tele. Lovac nije vidio dobro u što puca.

- Ali rekli su nam da su ustrijelili tele zato što su gospoda bila ljuta kada goniči nisu otkrili srne. Rekli su, također, da će sutra postrijeljati svu našu marvu.

- Tko je to rekao?

- Ona dvojica što su došla preko Sutle.

- Koja dvojica? Pokažite ih!

Kmetovi se ogledaju, ali tu dvojicu nisu našli.

- Negdje su među ljudima.

- Ne vjerujte im, ljudi! Zar nitko od vas nije bio gonič?

- Bio je! Eto, ovdje su!

- Zovnite ih, neka vam kažu nije li bilo dovoljno srna. To vas je neka zla duša nahuckala, ali ne vjerujte zlim ljudima.

- Ljudi, zar ste poludjeli? - vikne opet glas iz mase. - Nemojte da vas obmanu lijepim riječima! On je najgori među gospodom, on vas mrzi, on je pozvao gospodu ovamo i dogovorio se s njima da će odsada tražiti dvostruku desetinu.

Te riječi pogodiše ljude i neki podigoše toljage. Meško je još uvijek stajao među njima goloruk.

- Uhvatite ga! - vikao je nepoznati čovjek.

Tada Meško reče kmetovima:

- Ako mislite da sam kriv, vodite me!

Pri svjetlu baklje vidio je Meško nekoliko bijesnih očiju i osjetio na sebi gvozdene ruke.

- Juro, veži ga ti, tebi je najviše skrivio! Evo ti konopca! Visok, plećat kmet progura se do Meška i uze uže. Meško se sjeti da je toga kmeta prije tri dana vidio u šumi kada je plakao nad ustrijeljenim teletom.

- Mi se poznajemo, prijatelju! - reče Meško. - Veži me, brate, ako sam ti učinio zlo!

Seljak pogleda Meška u lice i reče:

- Stanite, dečki, stanite i ne griješite dušu! Neću ga vezati! Tko na njega metne ruku taj je razbojnik!

Začuje se žamor čuđenja.

- Tko to govori?

- Ja, Jura! Kada sam ga izbliza pogledao u lice, prepoznao sam ga. On je moj dobročinitelj!

- Tko to govori? - začuje se ponovno jedan glas.

- Ja, kome je on učinio dobro! Rekao sam vam prije dva dana da mi je jedan gospodin dao cekin kad su mi ustrijelili tele. Pomogao mi je. Evo ga, on je taj!

Seljaci su se stali gurati oko Meška. Svatko je htio da mu pogleda u oči, da ga promjeri kakav je, da vidi kako izgleda i tko je čovjek koji je kmetu dao cekin.

- Ja sam odmah mislio da on nije zao - primijeti jedan glas.

- Da je kriv ne bi došao među nas, to se razumije!

- Tko daje kmetu cekin, taj ne traži dvostruku desetinu!

Kmetovi su se počeli s Meškom rukovati.

- A gdje su ona dvojica što su došla s vama? - pitao ih je Meško.

Seljaci su ih tražili, zvali, ali ta su dvojica nestala.

- Prijatelji, nisu li ona dvojica što su vas dovela ovamo razbojnici? Nagovorili su vas da navalite na dvorac, a oni bi se uvukli u sobe da pljačkaju!

- Pravo govori! Zašto su sada nestali, a cijeli dan i noć nagovarali su nas da napadnemo dvor - oglasi se Jura.

Meško je znao da je pravi čas da te ljude osvoji i da ih povede u potragu za Klemenčićem. Kada je htio to predložiti, stadoše u dvoru vikati i upozoravati na vatru. Iz sjeverne kule dizao se plamen. Lovački dvorac bio je sagrađen od drveta i razbojnici su znali da će brzo planuti. Na prozorima su se pojavile prestrašene žene. Seljaci i gospoda pođoše da gase požar.

- To je djelo onih lupeža! - rekao je Jura. - Braćo, pomozite gasiti!

Seljaci su već otrčali do bunara i do vrela što je bilo u blizini dvorca i donosili su vodu da gase ono što su maločas sami htjeli zapaliti. Posvuda je vladalo komešanje, vika i buka, a nad svima se čuo gromki Meškov glas. On je stajao na prozoru goruće kule i lijevao vodu po drvenim balkonima što ih je već zahvaćao plamen.

Kada se na istoku zažarila zora, vatra je bila ugašena. Ljudi su bili umorni, s lica im je kapao znoj, makar je pod nogama škripao snijeg. Plemići su se okupili u grupu. Meško je hodao među kmetovima, razgovarao s njima i šalio se kao da je sve to bila samo igra. Tada ih sve pozove u dvorac i zapovijedi kuharu da im priredi zajutrak, a pivničaru da donese vina.

Ljudi su se ubrzo s Meškom sprijateljili i stali mu nazdravljati. Meško je s njima pio i jeo, a pozvao je i ostale. Prvi je sišao među njih grof Patačić, zatim mladi Pavao Drašković, Đuro Oršić i Ottenfels.

U razgovoru s kmetovima Meško je govorio o tome kako su razbojnici pogibeljni za sve i kako sramote čitavo Zagorje.

- Nikada se još nije čulo da bismo u našim lijepim brdima imali prave pravcate razbojnike. Pravo vi kažete - govorio je stari Jura - ali ne vjerujem da su to domaći ljudi. Morao je ovamo doći neki stranac. Čuli smo i za događaje pod Krvavim mostom. Vjerujte, to su neki stranci. Došli su k nama obučeni

u naše ruho i podjarivali nas upravo kada je meni ustrijeljeno tele, a čovjek u bijesu može počiniti koješta.

- Moj Jura, moj imenjače, imaš ti pravo! I najpametnijeg čovjeka u ljutnji možeš navesti na zlo. Svi su u tome jednaki. Ali te razbojnike moramo zajednički uhvatiti.

- Hoćemo gospodine, evo moje ruke i riječi! Poći ćemo s vama potražiti tu spilju u kojoj ste bili zatvoreni.

Meško je ispratio kmetove iz dvorca i uputio se na prvi kat. Našao je na okupu sve žene. Među njima bila je i njegova zaručnica, ali nije bio raspoložen da se s njome sretne. No ona mu priđe i reče tako da su čule sve gospođe:

- Jurica, zaručnice moj, ti si nas sve spasio!

Tajna zaruka bila je otkrivena. Meško nije bio sretan. Morila ga je sumnja. Čitavu noć mislio je na Ottenfelsove riječi o Katarini. Ništa drugo nije vidio nego njezinu praznu sobu i krevet, a ona je upravo sada objavila zaruke. Kada je bio s njom na samu upita je:

- Gdje si bila prošle noći?

- Ja? U svojoj sobi!

- Bio sam u tvojoj sobi, ali tebe nije bilo! I sobarica te tražila, ali te nismo našli. Krevet nije bio ni taknut.

- Kako si indiskretan! U salonu sam pisala pisma da objavim zaruke.

Ta isprika nije zadovoljila Meška i odluči da pođe k Ottenfelsu.

- Ne budi smiješan! - reče Ottenfels. - Samo sam se šalio! Slutio sam da ti je barunica zaručnica.

Kada je Meško izašao iz Ottenfelsove sobe sreo je na balkonu Ružicu.

- Čestitam! - reče ona. - Imate izvanrednu sreću, zaista čestitam! No što će reći grof Pavao?

- Pavao? - začudi se Meško. - Što time želite reći?

- Ništa! - nasmije se djevojka i ode.

Meško ode k grofu Pavlu.

- Slušaj Pavle, zaručit ću se s barunicom Lehotskom!

- Oženit ćeš se njome?

- Da, moj Pavle!

- Jesi li poludio?

- Zašto? Zašto se zbog toga uzrujavaš?

- Zato što se nisi zaljubio, pa mi se čini čudnim da se ženiš.

Nakon kratkog razmišljanja priđe Meško Pavlu i pogleda mu u oči:

- Zašto je tebe vijest o mojim zarukama tako uzrujala?

Pavao se smete, ali se nastojao sabrati i ispriča se:

- Tko se ne bi uzrujao kada nam otimlješ najljepšu gospođu, s kojom smo se svi zabavljali.

- To što si rekao nije istina! U očima ti čitam da lažeš!

- Jurica, zašto me vrijeđaš?

- Ne govoriš istinu! Tvoj je razlog mnogo dublji.

- Jurica, što je od tebe postalo? Zašto si od neko doba tako zagrižljiv, ogorčen, sjetan, sumnjičav i nepovjerljiv? Takav si upravo prema meni! Od onoga dana kada je nestao Stanko nisi mi prijatelj.

- Da ti nisam prijatelj to je utvara, ali ti si me lišio Stanka koji mi je bio tako blizak kao što bi mi bio brat. Osjećam da si toga mladića nagnao u smrt.

- Misliš li da sam tako zao?

- Ne, ali si lakomislen u prosuđivanju. Ne znam kako da ti to razjasnim. Nešto me muči, a sam ne znam što. Nešto u meni vrije, nešto se komeša. Više ne mogu kontrolirati svoje srce i shvatiti što hoću i što neću, koga ljubim, a koga ne ljubim. Molim te, Pavle, ako osjećaš da bi mi štogod morao reći, reci mi! Vidim ti u očima da nešto kriješ što se odnosi na barunicu Lehotsku.

- Nemam ti što kazati, no kad bih znao nešto što bi moralo biti neugodno, i što bi drugoga ocrnilo, zatajio bih! Kao muškarac i vitez ne mogu drukčije.

Meško je znao da će Pavao tako odgovoriti. Sjeo je u naslonjač, prekrstio ruke na prsima i kao da je klonuo.

- Ono što se u meni događa ne shvaćam! Znam samo da sam na užasnim mukama.

Toga dana ode Meško s kmetovima u šumu da pretraže spilju u kojoj je bio zatočen, ali od razbojnika nije bilo ni traga. Podvečer su otputovali Draškovićevi gosti, neki na svoja imanja, a većina u Varaždin, gdje je zasjedalo Bansko vijeće pa su se po običaju održavale velike gozbe.

KATARINČICE

Po zagorskim bregovima pao je debeo snijeg. Na jednom brdu svijetlio je dvorac znamenite grofice Uršule Erdödy. Čitavo poslijepodne uspinjale su se na to brdo saonice mnogobrojnih uzvanika. Čim je pala večer, rasvijetlile su se sve dvorane, a na vratima su stajale sluge u livrejama. Iz soba u kojima su se ukonačili gosti izlazile su krabulje u svili, baršunu i starim viteškim odorama. Ulazile su u veliku dvoranu za primanja. Goste je dočekivala vječno mlada starica grofica Uršula.

I u dubokoj starosti ona je uživala u vrevi i društvenosti, sačuvavši mladenačku gipkost, veselu ćud i gostoljubivost. Svatko se veselio njezinoj zabavi na koju mora doći u kostimu i pod krinkom. Svake godine taj se ples odlikovao sjajem i duhovitim zabavnim prizorima, a sastajale su se kod grofice uvijek i najmlađe i najstarije vlastelinske obitelji. Starica ih je primala kao i za mladih dana, zadržavala ih u svome dvoru po dva-tri dana, a neke intimne prijatelje i mnogo dulje. Ta zabava svake je zime bila naročita atrakcija. I danas je dvorac pun gostiju, a plesna je dvorana pravi muzej. Sastali su se različiti vjekovi i različite zemlje. Krabulje su otvoreno pokazivale zadovoljstvo s time da do zore ne skidaju krinke i da se zabavljaju ne po etiketi nego po raspoloženju.

Oko ponoći bilo je bučno, veselo i razigrano. Maske su se ganjale po dvoranama i zabavljale po kutovima, glasno i tiho. Gospoda su vodila pravi boj da među maskama prepoznaju svoje znanice i odabranice.

Meško je došao na zabavu u odijelu sredovječnog viteza s trakošćanskoga dvora. U tome odijelu njegova snažna pojava bila je tako napadna da su ga gospođe redom prepoznavale.

Usred plesa pojave se dvije nove krabulje. Jedna je bila odjevena kao dvorska luda. Imala je šareno odijelo i kapucu s dugim resama. Druga krabulja bila je u odjeći urešenoj bijelim katarinčicama i zelenim lišćem. S glave su joj do ramena padali pramenovi tamne smeđe kose, na kojoj je također bio vijenac od katarinčica. I na grudima i na ruci imala je stručak bijeloga cvijeća.

Gosti su se okupili oko maske kakvu još nisu vidjeli. Krabulja je bila vitka i visoka. Najviše se za nju zanimao Meško. Neprestano ju je obilazio i promatrao. Privukle su ga katarinčice, ali je nije mogao prepoznati. Tada krabulja dođe k njemu i upita ga:

- Ti se ne zabavljaš, lijepi viteže?
- Nisam raspoložen.
- Sretan zaručnik i da nije dobre volje?
- Kako znaš da sam zaručnik?
- Dragi Meško, to znadu svi!
- Ja nisam Meško!
- Jesi! Skini masku da te vidim! Ako nisi Meško, moraš skinuti krinku.

Meško posluša krabulju i skine krinku. Ona ga pogleda i reče mu:

- Opraštam se s tobom! Primi za oproštaj ovaj stručak katarinčica!

- Ne bi li mi dala i onaj stručak što je na grudima? Kraj dviju krabulja prođe toga trenutka neka crna dama s vitezom i ljubomorno pogleda Meška.

- Voliš katarinčice?

- Sjećaju me na neku ženu, koja ima meka i topla usta kao nijedna druga!

- Kao ni jedna? Zaista?

- Jest! Nijedna usta što sam ih poljubio nisu bila tako meka i topla kao ona što sam ih osjetio jedne noći u Trakošćanu. Na žalost, nisam saznao tko je bila ta žena.

- Zašto to žališ?

- Zato što mi je razbila ugodnu i nezaboravnu uspomenu.

- Zar je tako odvratna?

- Oprosti što to moram potvrditi.

- Zašto mi se ispričavaš?

- Jer si ti ona o kojoj govorim!

- Ja? Zaista si kratkovidan!

- Tvoja pojava, stas, vitkost, sve odgovara njoj. I katarinčice! Takav stručak katarinčica ostavila mi je one noći na stolu. Napisala mi je neka joj taj stručak vratim sretnem li je kada u životu, ali to nisam učinio i neću učiniti. Volim drugu i reci joj neka me zaboravi. Bilo bi najbolje da ne zaboravi Ottenfelsa kojega će, na kraju, također izgubiti. Reci joj da nije zavrijedila njegovu ljubav, i da će je on iskorijeniti iz srca. Požalit će to kad bude prekasno!

Meško ponovno stavi na lice krinku i primijeti:

- Eto, ti si znala da sam Meško tek kada sam skinuo krinku, a ja tebe prepoznajem i ovako.

- Nju poznaješ i kroz krinku, ali ima gospođa koje ne poznaješ ni bez krinke! - reče odrešiti glas. Bila je to krabulja koja je prikazivala dvorskoga luđaka.

- Što se ti miješaš u naše razgovore? - naljuti se Meško.

- Ja se pletem u sve! Sad sam tu, sad tamo, sad lijevo, sad desno! To mi je zanat! Dvorska sam luda i moram ludovati. No, ja makar priznajem da ludujem, dok si ti posve lud, a nećeš to priznati.

- Ja sam lud? Zašto mi to govoriš?

- Jest, ti si luđak, ali nisi dvorski, nego si luđak lijepe žene koja ti se prikazuje kao anđeo a nosi đavolske roščiće.

- Kako se usuđuješ tako govoriti?

- Govorim iskreno! I kralju svome kažem istinu, samo u šali. Ti si krasan i odvažan čovjek. Uspio si pobjeći smrti, ali pred ženama si...

- Što? Reci!

- Šeprtlja! Dadeš se vući za nos!
- Čuješ, masko, ti si drska!
- Ne ljuti se, lijepi viteže! Stotinu razdraženih ljudi osvajaš na juriš, ali padaš u zamku jedne lijepe žene.
- Iz tebe govori ljubomora!
- Misli što ti je drago, ali si do vrha glave zapao u mrežu te žene. Vodi te na uzici kao medvjeda, a ti plešeš kako ona svira i ništa ne vidiš. Dapače, čuješ da loše svira, a ipak plešeš, čak i u društvu drugih medvjedića koje vodi s tobom.
- Ne ljuti me, krabuljo!
- Eto, sada se opet ljutiš što ti rekoh nekoliko prijateljskih riječi! Takvi su svi junaci. Lavovi su, a u ženskoj mreži pretvaraju se u komarce.
- Prestani!
- Zašto da prestanem kada treba još mnogošta da ti kažem.
- Neću te slušati!
- Voliš slušati maske koje imaju krinke od vlastite kože. Čekaj još malo, pogledaj me od pete do glave!
- To sam već učinio.
- Uzmi iz džepa svoju bilježnicu.
- Čemu te ludosti?
- Popusti luđaku, prije ćeš ga se otresti! Zabilježi današnji dan, sat i minutu.
- Dakle: treći prosinac, dva sata i petnaest minuta.
- Na izmaku petnaeste, u početku šesnaeste minute, rekla ti je dvorska luda: »Jurice, ti si strašno prevaren, jer si slijep!«
- Ne pravi od mene ludu!
- Piši: »Pazi da ljuto ne okaješ svoju kratkovidnost, jer padaš u ponor a ne vidiš gdje je velika i duboka ljubav pružila ruku da te izvuče.«
- Bilo bi dovoljno! - ljutito će Meško.
- »No i protiv tvoje volje uvukao ti se u dušu osjećaj koji se bori s demonom, ali ti ga još nisi upoznao. Upoznaj ga dok nisi izgubljen.«
- Idi do vraga!
- Čekaj, samo još ovo: »Na svijetu ovom ima samo jedan stvor koji te može spasiti. On bdije nad tobom.«
- Draga masko, tu ćeš mi ludoriju platiti!
- I ti meni, osim ako nećeš plakati što nisi moje riječi shvatio ozbiljno.

Dvorska luda zazvoni zvončićima i izgubi se u vrevi krabulja. Nestala je i bijela maska. Meško ostade sam. Nije znao da li da se ljuti ili da se smije. Odlučio se za smijeh.

Gosti su se razišli dvoranom u bučnoj zabavi, ali Meško nije imao volje da se veseli.

U dvoranu uđe Patačić. Opazivši Meška priđe mu.

- Nisam imao prilike da ti čestitam na zarukama!

- Hvala! Kako se zabavljaš?

- Dobro. Razgovarao sam s tvojom zaručnicom i molio je za oproštenje što sam je uznemirivao udvaranjem. Moram, međutim, priznati da su me tvoje zaruke iznenadile. Nitko to nije slutio. Zanima me što će reći gradski sudac Žigrović. On se ozbiljno nadao da će barunica poći za njega, čim bude dobio plemstvo. Barunica mu je bila vrlo sklona, a on je tu sklonost krivo shvatio. No ostavimo to, vidim da o tome nerado govoriš. Ipak bih te molio da mi kažeš, kamo je zapravo nestao baruničin nećak Stanko?

- Čuo si, ostavio je Trakošćan i otišao.

- Ne vjerujem u to, to je samo bajka! Ne pouzdajem se u pričanje služinčadi, ali ovaj put imam razloga da vjerujem u ono što se govori na trakošćanskom dvoru.

- Što se govori? - upita Meško sa zanimanjem.

- Govori se da Stanko nije otputovao, već ga je netko ubio zbog ljubomore.

Meško pogleda Patačića. Sjetio se kako je našao pod gradom mrtvaca i kako je kasnije grof Drašković nekoliko puta dao podzemlje pretražiti, ali mrtvac nije nađen.

- Da, to bi mogla biti istina - odvrati Meško zamišljeno. - Ne govori o tome pred mojom zaručnicom. A što ti misliš, tko je na njega mogao biti ljubomoran? Za Ottenfelsa znam, on ga je mrzio zato što je u njega bila zaljubljena Ružica. Ne bih, međutim, mogao posumnjati da je on ubojica. To bi bilo ludo pomisliti!

- Mislim da je na njega netko bio ljubomoran zbog barunice i zato ga je odstranio.

- To su još luđe misli!

- Ostavimo taj razgovor, vidim da te uzrujava. Ti znaš da sam svojedobno bio zaljubljen u barunicu?

- Dapače, zbog nje si bacao i kocku!

- Siromah Keglević, sudac Žigrović i ja bili smo tako ludi da smo se natjecali za njezino srce i ruku, a kad tamo, ona je odabrala tebe! I mladi Ivica Erdödy bio je u nju preko ušiju zaljubljen, a mladi Drašković je neobično blijed i žalostan otkada su proglašene vaše zaruke. Tko bi znao sve koji su u nju zaljubljeni, a ipak si ti jedini sretnik među nama kojega je odabrala.

- Ti si odustao još mnogo prije nego što je mene odabrala. Sjećaš li se kada si me molio da je za tebe zaprosim?

- Zar si već tada bio s njom zaručen? Kako smo mi muškarci ludi!

- Zanimalo bi me zašto si odjednom odustao od toga da zaprosiš barunicu?

- Uvidio sam da je odviše ljudi u nju zaljubljeno, a to ne sluti na dobro. Uostalom, našao sam djevojku koja me voli, a ima i novaca. Ti znaš da propadam. Prodao sam i založio pola svojih imanja.

- Nije ni čudo! Kod tebe se troši kao u kraljevskom dvoru, a ništa se ne radi i ne gospodari se. Kaštelan te upravo krade! Vidjet ćeš, on će se obogatiti, a ti ćeš propasti.

- Što da učinim? Ne mogu drukčije živjeti! Ti si već tri puta bio na svojim imanjima i pogledao što se radi, a ja ne mogu. Dosadno mi je! Ako nema društva i pića, ne mogu živjeti.

- Oženi se!

- To sam upravo i htio da ti pričam. S barunicom Lehotskom neprestano se družila mlada, sirota bez oca i majke, Sofija Erdödy. Ona je čestita djevojka, voli me, ima velik imetak, i moja će se imanja oporaviti. Kada se već ne mogu ženiti u ljubavi...

- Ti si, dakle, još uvijek zaljubljen u barunicu?

Patačić se smete i odvrati:

- Takva krasotica ne zaboravlja se preko noći.

- Meni si u lovu rekao da odustaješ od nje zato što je ne voliš.

- Ne hvataj me za riječ! Muškarac se kojekako izgovara, samo da ne bude ponižen. Kada se ženiš?

- Odmah poslije Nove godine.

- Čini se da ćemo se istodobno vjenčati. U Varaždinu se otvara Sabor. Hoćeš li doći?

- Naravno!

- Tada si moj gost! Pozvao sam sve na svoj dvor.

- Opet? Nemoj, Francek, to će ti progutati tisuće.

- Ali, dragi moj, sada sam zaručnik! Prije nego što se oženim želim se od srca proveseliti. Dođi da pogledamo maske!

Lijepa dama pod crnom krinkom priđe Mešku čim je Patačić otišao, udari ga po ramenu i reče:

- Ljutim se na tebe! Zašto si tako zamišljen?

- Poznajem te, lijepa masko!

Meško ustade i poljubi maski ruku.

- Zašto se ne zabavljaš, Jurica?

- Patačić mi je koješta pričao.

- Što? - upita ona, sjedne i skine krinku.

Meško pogleda lijepo, zažareno lice svoje zaručnice. Duboke crne oči sjale su kao žeravica i Mešku taj žar prožme čitavo tijelo.

- Pričao mi je kako se u Trakošćanu govori među služinčadi da je Stanka netko ubio zbog ljubomore.

Katarini zadrhte trepavice, no lice poprimi žalosni izražaj.

- Oprosti, Jurica, to sam i ja čula.

- Zašto mi nisi rekla?

- Nisam mogla, jer...

- Reci, što si htjela?

- Jer sam u Trakošćanu čula da su ga one noći kada je Stanko nestao vidjeli s njime u društvu grofa Ottenfelsa.

- Nije moguće! Tko ti je to rekao?

- Jedan lakaj. Od onoga dana šutjela sam pred svakim o Stanku kao zalivena. Pomisli samo: Stanko mu je oteo Ružicu, a Ottenfels je vruća krv, spreman da ubije i samoga sebe.

- To bi ipak bilo odviše! Meško se sjeti Ružičinog ponašanja prema Ottenfelsu i pomisli da je djevojka prema njemu nemilosrdna zato što zna za ubojstvo.

- Uostalom, zašto uvijek razmišljaš i razgovaraš o Stanku? Nikada još nisi sa mnom čavrljao a da nisi uzdahnuo za njim.

- Nije ti drago razgovarati o siromašnom mladiću koji je tako tragično završio i koji te volio?

- Volio? Kako to misliš?

- Sada, kad više nije živ, smijem ti odati njegovu tajnu. Ne bih ti je ni sada odao da nisi tako okrutna prema njegovoj uspomeni. Stanko te volio i zbog tebe se bacio u jezero da umre.

- To ti je sam pričao?

- Nije mi to pričao, ali sam ušao u trag njegovoj tajni, a šutke mi je i priznao. Svatko je odmah mogao znati da siromah pati zbog nesretne ljubavi. Zamisli muke tog mladića kada sam ja sjedio kraj tebe i ljubio te.

Barunica problijedi i žar iščezne s njezinoga lica. Nenadano ustade i počne hodati po sobi. Sada je znala da je Stanka ljubila Meška, a on je mislio da voli barunicu, jer je držao da je muškarac. To ju otkriće uzbudi, ali se tješila da je djevojka ionako mrtva i ne može joj više nauditi. Bila je dvostruko sretna što se oslobodila poručnika.

- To te uzrujava?

- Siromah! Tko zna nije li ga baš ta ljubav nagnala da počinja nepodopštine.

- Još uvijek misliš da je on zaista krao dragocjenosti u viteškoj dvorani? Grof Pavao je, doduše, to prikazao tako da se činilo vjerojatnim, ali dok budem živ neću u to vjerovati. Ti nisi poznavala Stanka u dušu kao ja. Bio je poštena i čista duša, kao nevina djevojka.

- Kakvo je ono pismo bilo što ti ga je pisao a ti si mi ga oteo iz ruke? Sjećaš se, kada su ga izvukli iz jezera?

- U tome mi je pismu priznao da te voli i da se zato bacio u jezero.

- Pročitao si ga?

- Nisam, nije bilo potrebno. Sam sam sve odgonetnuo.

- Gdje je to pismo sada?

- Stanko ga je kasnije uzeo.

- Zaista ga nisi pročitao?

- Ne, jer je on želio da ga ne čitam.

U dvoranu uđe Pavao s bijelom krabuljom, sjedne za jedan stol i upusti se u razgovor.

- Gle, grof Pavao! - reče Meško, primakne se k barunici i šapne joj:

- Znaš što se govorka? Kažu da je Pavao u tebe zaljubljen i da je nesretan što si se sa mnom zaručila.

Meško je svoje pronicave oči upro u barunicu ne bi li primijetio na njezinu licu učinak tih riječi, ali ga barunica pogleda iznenađeno kao dijete.

- Tako? Dakle i on? Siromah mladić! Otkada ljudi znadu za naše zaruke počeli su pronalaziti moje obožavatelje! Nisam li još u Zagrebu rekla da će protiv mene spletkariti ako saznaju za naše zaruke?

- Zašto da spletkare?

- Zato što se svaka majka nadala da će bogati Meško oženiti njezinu kćer, a sada su te nade pale u vodu.

Bijela krabulja podigla je čašu i glasno nazdravila Pavlu:

- U zdravlje tvoje lijepe nevjernice!

- Odakle ti sve to znaš? - pitao je znatiželjno Pavao.

- Sve se može saznati kada čovjek hoće! No, tješi se, dogodilo se i drugima da su ljubili ljepoticu koja se zaručila.

- Tko je ta bijela krabulja? - upita barunica Meška.

- Ona ti je dala katarinčice?

- Jest, cijeli stručak. Mislim da je Ružica.

- Da, to sam i ja mislila. Čuješ što razgovara s Pavlom? Barunica Vojnić zaista nije mogla bolje odgojiti svoju kćer. A što kani Ottenfels?

- Zaboravit će je! Tako mi je bar rekao.

- Dođi, Jurice, da zaplešemo! - reče barunica Lehotska. - Ne mogu gledati tu bijelu krabulju.

OTMICA

Kada su barunica i Meško došli u dvoranu za ples glazba je svirala, krabulje su vikale i smijale se, sve je plivalo u pustopašnom veselju. U jednoj grupi vrtio se dvorski luđak i prišivao pojedinim maskama kojekakve štipalice, a onima koji su već skinuli masku spočitavao je ljubavne pustolovine.

U jednoj grupi stajao je i Ottenfels. Nije imao krinke ni kostima. Bio je već posve ozdravio, ali su se na licu još uvijek vidjeli tragovi bolesti.

- O, barun Kukmica! - klanjala se dvorska luda malom barunu koji je odnekud izmilio. - Zašto ne plešete?

- Nemam s kime!

- A vaš trbuh? S njim možete sasvim lijepo zaplesati menuet. Jeste li ga odviše napunili pečenjem?

- Grofe Patačiću, uzalud vam krinka! - nastavi luda, okrenuvši se k drugoj grupi. - Trebalo je da kod kuće ostavite bradu! Možda biste i nju mogli založiti? Lijepa grofica dat će vam za tu lijepu bradicu koju hiljadicu!

Patačić ljutito odmjeri krabulju i ode.

- A ti, grofe - reče luda Ottenfelsu - zar još uvijek imaš bolesno srce?

Luda se sagne k njemu i prišapne mu u uho:

- Htio si se ustrijeliti? To se događa kada čovjek ljubi dvije žene istodobno!

Ottenfels uhvati krabulju za ruku i bijesno joj odvrati:

- Što si rekla, krabuljo?

- Što? Više se ne sjećam! Ja sam dvorska luda, a ona i kraljevima smije reci sve što joj padne u ludu pamet.

Luda se izgubi u dvorani. Ottenfels ljutit pohiti za njom da je nađe. Posljednje riječi dvorske lude bile su ga pogodile. Međutim, umjesto krabulje sretne Meška koji je stajao s Patačićem u jednom kutu.

- Đuro, dođi ovamo! - pozove ga Meško.

- I vama je sigurno dodijala ta dvorska luda što luduje okolo i dobacuje nam uvrede.

- Mani se sada luđaka! Pogledaj one dvije maske u modrim plaštevima.

- Vidim ih, odakle su? Do sad ih nisam primijetio.

- Primjećuješ na njima nešto osobito?

- Ništa!

- Ne sjećaš se modroga plašta u koji su bile umotane žrtve pod Krvavim mostom?

Ottenfels začuđeno pogleda Meška i odvrati gotovo šaptom:

- Rekao bih da je to ona modra boja!

- Jest, ona neobična modra boja! Pripazi na njih, a ja ću potražiti vratara da ga pitam kada su te krabulje došle i odakle su.

- I ja ću ostati i pripaziti - reče Patačić.

- Meni je sumnjivo što tako tiho obilaze dvoranu.

- Zaklonite se da vas ne vide u zasjedi - reče Meško i ode da štogod sazna kod vratara.

Vratar je spavao. Meško ga ljutito probudi.

- Što je vama, vi spavate? U dvor su stigle dvije maske u modrim plaštevima. Kada su došle, odakle su? Gdje su im kola i konji? Vratar je bio omamljen, gotovo pijan.

Mešku se činilo da su tome čovjeku dali nešto popiti da padne u san. Na tu misao došao je pogledavši vratara u staklene oči.

- Oprostite, ne znam što se događa; vidio sam da je netko došao, ali ništa drugo ne znam.

- Kako su izgledala dvojica u modrim plaštevima?

- Došli su na vrata. Netko je prišao k meni kao da je kočijaš, na njemu je još bilo snijega. Ništa drugo ne znam.

Taj jednostavni izvještaj prikazao je Mešku odmah čitav događaj. Brzo se uputio u staju da čuje od konjušara tko se to dovezao ili dojahao, i da vidi ta kola ili konje. Dok je stajao pred vratima staje i razgovarao s konjušarom, zaškripalo je nešto na strani na kojoj se nalazio dvorac. I konjušaru se činilo da netko dolazi. Tada je Meško opazio u mraku kako se netko približava saonicama i nosi neki teret, nešto zamotano kao da je sanduk. Pomislio je da je u dvoru bio kradljivac i sada će plijen naprtiti na saonice.

Meško i konjušar potrče prema saonicama, ali su one već odjurile nizbrdo. Nisu se zaustavljale unatoč dozivanju. To učvrsti Meškovu sumnju i on potrči da obavijesti Patačića.

- Ona dvojica u modrim plaštevima izgubila su se među maskama i ne možemo ih pronaći ni u jednoj dvorani - rekao je Patačić.

Meško je pričao što je vidio u dvorištu kada u dvoranu uđe gotovo izbezumljena sobarica i stade vikati i plakati:

- Oteli su nam gospođicu. Oteli su je, oteli su je i pobjegli! Ja nisam ništa kriva!

- Kakvu gospođicu, koga su oteli? Recite što je! Djevojka je plačljivo pripovijedala:

- Njezina milost baronesa Ružica dotrčala je iz dvorane i odlagala masku u kuli. Pomagala sam joj kad su u sobu banula dva grozna čovjeka, podigla pištolje, pograbila baronesu Ružicu, vezala joj usta i umotala je u veliki plašt.

- Jesi li luda?

- Nisam, nisam! - plakala je sobarica. - Ne znam kamo su je odnijeli.

Oko sobarice okupile su se maske. Patačić, Ottenfels, barun Vojnić, Ivica Erdödy i grof Pavao.

Barun Vojnić ode da među gostima potraži svoju kćer.

- Otela su je dva razbojnika - plakala je sobarica. Njezina vika uskomešala je goste. Glazba je prestala svirati, ples je obustavljen. Dvoranom zavlada uzbuđenje. Barun Vojnić se vratio vičući:

- Nema je u sobi! Što se dogodilo s mojom kćeri?

Meško bijaše već naredio da se upregnu saonice i da se osedla nekoliko konja. Domaćica, grofica Uršula, bila je ukočena od straha. Nikada se još na njezinom plesu nije dogodila sablazan.

Kaštelan je dotrčao i obavijestio goste da su nizbrdo odjurile jedne saonice s krabuljama.

- Kaštelane, dajte mi nekoliko naoružanih jakih momaka - reče Meško i otrči u svoju sobu, navuče čizme, uzme krzneni kaput i šubaru. Požurio je pred dvor. Saonice s naoružanim slugama već su čekale, a uz njih su na konjima bili grof Patačić, Pavao, Ivo Erdödy i Ottenfels.

- Što ćeš ti ovdje? - reče Meško Ottenfelsu. - Ti si još bolestan, ostani u dvoru!

Dok su gosti skinuvši krabulje uzbuđeno raspravljali o otmici, Meško je s dvanaest naoružanih ljudi progonio otmičare.

Noć je bila tamna. Padale su guste pahuljice. Saonice su jurile tiho. Zvončiće su sluge skinule s orme i čulo se samo škripanje snijega. Nitko nije progovorio ni riječi. Meško je jašio naprijed.

Put se spuštao strmo. U snijegu su se vidjeli svježi tragovi saonica.

- Stanite! - viknuo je Meško.

Konj Jurice Meška bio se spotaknuo i pokleknuo na prednje noge, no Meško se uspio zadržati u sedlu.

- Što je? - pitali su drugi skočivši s konja.

- Lupeži su porušili most na potoku!

- Što ćemo sada?

- Prijeći ćemo po ledu - odluči Meško.

- Siđite sa saonica da ne propadnemo u vodu.

Saonice prijeđoše preko leda, ali konji su propadali. Međutim, voda nije bila duboka i svi sretno pregaziše potok, jedino što su izgubili na vremenu, a to je i bio cilj otmičara.

Gonioci ponovno pojure. Put je vijugao među bregovima poput zmije. Pred sobom na cesti nisu vidjeli nikoga, ali ih je još uvijek vodio trag saonica. Nakon jednog sata jurnjave prispjeli su u selo. Kroz kućne prozore provirivalo je svjetlo. Meško zaustavi konja kod prve kućice, siđe i pokuca na prozor.

- Reci mi, prijatelju, jesi li čuo da su prošle neke saonice? - upita Meško seljaka koji se pojavio na prozoru.

- Jesam, gospodine.

- Tko je bio u saonicama?

- Kočijaš, dva muškarca i još netko, zamotan u krzno.

- Kamo su krenuli?

- Odjurili su ravno.

Meško se zahvali, uzjaši i pojuri, ne bi li u daljini opazio saonice. Danilo se. Bregovi su se razmaknuli, a put je potekao širokom dolinom. Vidio se već velik dio ceste.

- Eno ih! - najednom klikne Meško. - Naprijed!

Progonitelji pojure podvostručenom brzinom. Cesta se ponovno počela penjati uzbrdo i otmičari se izgube iz vida.

Još pola sata naprezali su se konji. Tada na podnožju strmog brda otmičari skočiše sa saonica i počeše se sa svojim teretom uspinjati prema nekoj spilji. Meško i njegovi ljudi dođoše do podnožja toga brda, kad se odozgo osula tanad. Plemići i sluge podigoše pištolje da uzvrate vatru, ali ih Meško spriječi:

- Natrag! Nitko ne smije pucati, jer ćemo ubiti Ružicu! Upotrijebit će je kao štit.

Lukavom zamkom otmičari su spriječili potjeru da pripuca.

- Sada nam može pomoći samo lukavost i srčanost! Slušajte, osim njih po tome brdu nitko nije hodao. Ne mogu zamesti trag! Kada se smrači poći ćemo gore, pa vratili se živi ili ne! Tko će sa mnom? - upita Meško.

- Svi ćemo s vama! - odazovu se pratitelji.

- Ali sada ćemo se ponašati kao da odlazimo kući. Kada padne mrak vratit ćemo se da ih napadnemo.

Na brdu se pojavio pustinjak Adam. Meško gotovo kliknu od čuda.

- Što to znači? Pričekajmo dok siđe!

Pustinjak je silazio s brda ravno prema njima. Stupao je muževnim korakom i oslovio je Meška:

- Čudite se što sam ovdje?

- Zaista, dragi pustinjače, što radiš ovdje?

- Šalju me razbojnici! Vi ih dobro poznajete!

- Dakle to je ipak Klemenčić! Dobro sam slutio! Ali što ti radiš s njima?

- Nisam li vam rekao da ću tražiti Klemenčića?

- Kako si ga pronašao?

- Kada su razbojnici bježali iz Maceljske gore prođoše pokraj moje kolibe. Pitali su me kojim putem mogu doći do Židovskog brijega. Ponudio sam se da ću ih voditi. Doveo sam ih i nastanio se u blizini. U jednoj pećini uredio sam kolibu i tu sada živim.

- Je li Matan s tobom?

- Ne. Dečko me ostavio i otišao. No čujte zbog čega sam došao. Razbojnici su me poslali k vama.

- Po kakvome poslu?

- Poručuju grofu Ottenfelsu i starom barunu Vojniću da će mladu barunicu ubiti ako je ne iskupe.

Ottenfels problijedi i upita:

- Koliko traže?

- Pedeset tisuća forinti.

- Kada da im pošaljem novac? - reče Ottenfels.

- Najprije ih moram obavijestiti o vašoj odluci, zatim ćemo ugovoriti ostalo.

- Reci im i to da ću novac pribaviti odmah - doda Ottenfels.

- A ne biste li gospođicu mogli dobiti i bez novaca? - primijeti pustinjak. - Ne biste li pokušali razbojnike uhvatiti? To neće biti teško, u snijegu se pozna svaki trag.

- Ne, ne, nipošto - nećkao se Ottenfels. - Ako bismo štogod poduzeli protiv njih mogla bi to baronesa platiti glavom.

- Pedeset tisuća forinti, to je zaista velika svota. Čini se da gospoda razbojnici žele odjednom doći do čitavoga bogatstva, pa su pokušali izvesti otmicu.

- A izabrali su upravo barunicu Vojnić. Odakle da njen otac smogne toliku svotu?

- Nisu oni ni računali na oca - reče Meško - nego na grofa Ottenfelsa.

- On nije više njezin zaručnik.

- Pa ipak, vidiš da je izbezumljen. On je još uvijek ljubi.

- Pođi, pustinjače, gore k njima i reci im da će otkupninu dobiti već danas. Neka odrede mjesto gdje ćemo preuzeti gospođicu. Njoj reci da bude mirna, jer je ovdje čekaju prijatelji. A ti pripazi!

Pustinjak ode. Gospoda su ga pratila pogledima da otkriju gdje se nalaze razbojnici. Brdo je, međutim, imalo nekoliko uvala i pustinjak je odjednom nestao s vida. Velikaši su čekali

u snijegu hodajući gore-dolje. Zima je pritisla i svi su već bili promrznuti i gladni. Nitko nije ponio jelo.

Meško pošalje momka do najbližega sela da donese jela i pića, štogod bude dobio.

Sat kasnije sluga je donio iz sela sira, luka i jaja.

- Ništa drugo nisu imali - javi se sluga.

- Nego što bi ti - reče Meško - da kmet ima pečenja? Ovo je izvrsno jelo, gospodo okrijepite se! Eto, Francek - ponudi Patačiću - to je francusko jelo posebne vrsti. Samo uzmi, ne boj se! Tvoj je želudac uza sve tvoje francuske kuhare ipak samo običan hrvatski barilček. Neće se od sira i luka pokvariti!

Gospoda su sjela na saonice i prionula uz svoj skromni ručak.

Ottenfels je pio komovicu.

- Ne luduj, mladi prijatelju - reče Meško - komovica će ti posvađati noge s glavom, a danas bi nam moglo dobro doći i jedno i drugo. Zašto ne jedeš? Izvoli sira! Pašteta nije, ali mi bolje prija nego sve druge zakuske.

- Lako se tebi šaliti! - dahne Ottenfels glasom koji je drhtao kao da se guši u suzama.

- Nije mi baš svejedno - odvrati Meško - no treba se hrabriti.

Ottenfels je pogledom tražio pustinjaka. Mladi Erdödy je proklinjao svoga vratara što je pustio u dvor nepoznate krabulje.

- Tko bi mislio da će na ples provaliti razbojnici!

- Odviše smo lakoumni, dragi moji - reče Meško - a ja sam lakoumniji od svih! Bio sam im pod nožem i već sam na sve zaboravio, umjesto da uvijek budem oprezan i da vas na to svakoga dana upozoravam!

Ottenfels počne hodati po snijegu.

- Vidiš li ga? - šapne Pavao. - Poludjet će!

- Nisam mislio da je toliko ljubi! - šapne Erdödy.

- Čestit i čuvstven je to mladić, a ona je gadna i bezdušna djevojka!

- Kakva mati, takva kći! - šapne Patačić. - Mati nije nikoga na svijetu voljela osim sebe, a imala je bar deset ljubavnika koje ja poznajem.

- Takva će biti i ona! - primijeti Meško.

- Hajde, molim te, Jurica - reče Pavao - ima gorih, ali se umiju pretvarati i prikazuju se anđelima. Ružica bar otvoreno kaže da ne voli Đuru, no ima žena koje nekome kažu da ga ljube, provode s njim ljubavne časove, zatim se udaju za drugoga.

Meško čudno pogleda Pavla, ali ga posve nehajno upita:

- To se tebi dogodilo?

- Možda nama obojici! - nasmije se Pavao i doda:
- Dovoljno je bilo zadirkivanja, braćo moja! Vidite siromaha Đuru kako hoda gore-dolje.
- Čekajte, razgovarat ću s njime - reče Meško i pođe za prijateljem.
- Umiri se, Đuro!
- Grozno je to, Jurica! Pomisli što sve mogu učiniti s njome. Nikada u životu nisam tako drhtao, ni onda kada me ostavila. Ne osjećam ni jedne žile, kao da je krv prestala kolati tijelom.
- Opameti se, možda ne zaslužuje toliku tvoju ljubav!
- Ako je i ne zaslužuje, mogu li tu ljubav uništiti? Čime? To se ne može! Ona mi je bila draga prijateljica od djetinjstva. Volio sam je kao dječarac, kao mladić sam je ljubio, a sada sam upravo mahnit za njom. Nisam li ja nesretnik?
- Nemoj galamiti! Šuti i smiri se. Eno, ide pustinjak! Da ti prije nešto kažem: Znam da imaš dovoljno imetka, ali ima ih među nama koji imaju još više. Svaki će dati dio otkupnine.
- Ne, nipošto! Ne primam ni forinte! Jedina mi je utjeha što ću je otkupiti upravo ja!

S brda se spustio pustinjak.

- Što je? - pitali su svi u isti mah.
- Sve je dobro! Gospođicu sam vidio. Sjedi zamotana u spilji. Kraj nje je neka žena u muškom odijelu.
- To je moja Elvira! - reče Meško.
- Dadoše joj jesti, ali ona neće ništa okusiti. Razbojnici čekaju otkupninu do sutradan u podne.
- Imat će je danas! - reče Ottenfels, povuče u stranu Ivicu Erdödyja i reče mu:
- Samo se po sebi razumije da nemam uza se toliko novaca. Ti sigurno imaš toliku svotu. Molim te, pozajmi mi. Dok ti ne vratim moj je dvorac u Krapini tvoj. To ću izjaviti pred dva svjedoka.
- Ne treba! Dovoljna mi je tvoja riječ. Odmah odlazim po novac.
- Povedi sa sobom dva momka - reče Meško.
- Dovezite velike saonice s krovom, tople jastuke i pokrivače.

Ivica Erdödy sa dva momka odjuri prema dvoru svoje majke poput strijele.

NA ŽIDOVSKOM BRIJEGU

Plemići su se okupili oko pustinjaka i ispitivali ga gdje se nalaze razbojnici i kako se može do njih. Pustinjak je veselo pričao da su razbojnici u jednoj spilji iza vrlo strme uvale. U toj

se spilji nisu stalnije nastanili. Gdje im je pravi stan, to nije mogao otkriti.

- Ako ih sada ne uhvatite, nećete ih nikada više! - reče pustinjak.

- Razmislit ćemo, a ti sada idi i pitaj ih kako će primiti novac i gdje nam mogu predati Ružicu.

Pustinjak se ponovno počeo uspinjati uzbrdo. Žurio je. Vidjelo se da je vičan penjanju, iako je uvijek hodao pognuto.

Strmo brdo pokrio je debeo snijeg. Pustinjak bi se izgubio u uvali i ponovno se pojavio na vrhu brijega. Na bijelom snijegu vidio se samo njegov sivi ogrtač s velikom kapucom u kojoj mu je glava posve iščeznula.

- Bojim se - reče Ottenfels - da pustinjak nije iskren!

- Bit ćemo oprezni, ali ja ga poznajem. Pričao sam vam kako me svojedobno mogao predati Klemenčiću kao gotovu pečenku - podsjeti Meško.

- Ali ti si ujedno rekao da nas sve mrzi!

- Čini se da još jače mrzi Klemenčića.

Raspravljali su, kad Patačić klikne:

- Eno ga, već se vraća! Ide kao srna!

- Zarašten je kao vukodlak, no pod tom se staračkom dlakom krije velika snaga.

Pustinjak je neobično brzao i Ottenfels je slutio zlo.

- Što je? Jedva dišete!

- Žurio sam! Dogodilo se nešto nečuveno!

- Što? - zadršće Ottenfels.

- Ne strepite, mladiću! Ono što se dogodilo došlo je kao naručeno!

- Reci već jednom!

- Razbojnici nisu više u gornjoj spilji.

- Nego gdje?

- Kod mene!

- Zašto? - upita Meško.

- Blagoslovljena zima, otjerala ih je odande!

- A njihovo pravo boravište?

- Vraga će oni u svoje vučje gnijezdo! Rekao sam vam da ga kriju pred svakim pa i preda mnom, no gore ih je pritisla zima i sada su kod mene! I barunici je toplije. Naložili su vatru i griju se.

- Koliko ih je?

- Dva razbojnika, ona žena u muškom odijelu i baronesa.

- Gdje su ostali?

- Nema ih. Oni su pošli u gornje Zagorje da nađu »posla«.

- To je izvrstan trenutak da ih uhvatimo! - reče Meško.

- Pomoći ću vam - ponudi se pustinjak.

- Klemenčić je poručio da mu novac moram donijeti ja, a on će mi ostaviti baronesu Ružicu. Jedan sat poslije njihova odlaska mogu poći s barunicom k vama. Nešto bi se ipak dalo učiniti.

- Reci, pustinjače, imaju li oni u tebe povjerenja?

- Ne bojte se! Često su sjedali kraj moga ognjišta kada su se vraćali iz razbojstava i odmarali se. Pričali su o svemu i svačemu. Uvijek sam im povlađivao kada su grdili velikaše. Oni vas, naime, mrze.

- To znamo!

- U mene, naprotiv, vjeruju kao u rođenoga brata. Zašto sam se, napokon, ovdje i nastanio nego da se uvučem među njih. Moj život nema cilja dok ne uhvatim Klemenčića! Kažu da on često zalazi i među ljude u sela; odlazi u seoske svatove i k velikašima. Kada se uputi u njihove tajne dolazi s ostalima i pljačka.

- Koliko smo puta čuli za takve razbojničke napade! To je vjerojatno počinio on, pakleni zlotvor!

- Još vam jednom kažem, gospodo - nastavi pustinjak a oči mu sijevnuše - predat ću razbojniku novac i primiti barunicu. Razbojnici će tada poći svojim putem a mi ćemo ih napasti. Gospođici se neće ništa dogoditi!

Ottenfels se opirao toj zamisli unatoč svim uvjeravanjima. Kada se udaljio da malo projaši, jer se bio već ukočio od zime, plemići i pustinjak počeše tiho raspravljati.

Počelo se mračiti kada su se pojavili jahači s otkupninom. Za njima su klizile saonice u kojima je sjedio Ružičin otac, barun Vojnić. Ivica Erdödy predao je Ottenfelsu pedeset tisuća forinti, a on ih odmah izbroji na ruke pustinjaku. Zatim prišapne Mešku:

- Molim te, primi je ti od pustinjaka! Ja ću se udaljiti i pričekati samo da vidim da je na slobodi, zatim ću ravno kući. Pobrini se da bude sve u redu!

- Bojiš se susreta s njom?

- Ne bih mogao svladati osjećaje!

- Pouzdaj se u mene! - reče Meško i pođe s pustinjakom prema Erdödyjevim slugama koji su sjedili u saonicama i krijepili se rakijom što su je donijeli iz dvora.

- Dečki, trojica neka pođu sa mnom, a ostali će ovdje stražariti. Trojica koja ostaju neka svuku kožuhe.

Sluge su imale bijele duge kožuhe koji su izvrsno grijali. Meško, Pavao i Patačić obukoše te kožuhe, a slugama dadoše

svoje tamne ogrtače koji bi se u snijegu odmah primjećivali. Tako obučeni krenuše s pustinjakom prema brdu.

- Penjite se onim pravcem lijevo - reče pustinjak na rastanku. - Tamo su same šiljaste hridine i uvale. Naći ćete hridinu što izgleda kao kula. Kod nje čekajte sakriveni u snijegu.

Pustinjak ode prečacem. Meško i njegovi ljudi ostadoše.

- Pazite - reče Meško - ja ću naprijed, a vi se strogo pridržavajte svega što ću reći.

- Jurica, ako nas taj pustinjak vara i dovede u stupicu? - zabrine se Patačić.

Meško je razmišljao o tim riječima i onda odvrati:

- Ne bi me bio zaštitio u svojoj kolibi! Predao bi me razbojnicima. Pođimo! Penjali su se oprezno. Tama je već bila gusta. Pod nogama su osjećali ispod snijega kamen.

- Tlo je kao na Velebitu! - šapne Patačić.

- Zašto se brdo zove Židovski brijeg? - upita Meško jednoga slugu.

- Zato, vaša milosti, što su se ovdje u pećini sakrivali Židovi kada su ih progonili. Tu su živjeli sakriveni godinama. Cijelo brdo puno je spilja.

- Tako? Sada pazite, svatko neka pažljivo promatra svoju stranu. Ja ću biti u sredini, a vi lijevo i desno. Budite oprezni! Tko prvi vidi svjetlo neka javi.

Zima je štipala za lice. Ruke su sakrili pod kožuhe i uspinjali su se pravcem koji im je naznačio pustinjak. Koraci se nisu zamjećivali. Meško bi katkada zastajao da osluhne ne čuje li se kakav glas, zatim bi ponovno krenuli dalje.

Put se svaki čas mijenjao. Našli su se tako u dubokoj uvali i zapadoše u snijeg do koljena. Zatim su dospjeli na pećinu sklisku zbog leda, tako da su se morali pridržavati rukama.

- Pst! Pogledajte ono! - prišapne jedan sluga Mešku.

- Desno je nešto crno!

- Ne miče se, što bi to moglo biti?

- Da nije medvjed ili vuk?

- Valjda vas nije strah?

- Morali bismo pucati, a tada bi propao pothvat. Razbojnici će se sakriti.

Stajali su tako gotovo četvrt sata.

- Da je živ stvor već bi se bio pomaknuo! - reče Meško. - Pripremite pištolje i pođimo dalje.

Oprezno i bez buke provlačili su se kroz tamnu noć. Crna sjena ostade za njima a da se nije pomakla.

- To je otvor neke spilje! - šapne Meško Patačiću.

- Svjetlo! Eno svjetla! - upozori Pavao.
- Stani! Oprez!
Malo svjetlo planulo je kojih tristo koračaja ispred njih, zaplamsalo dva-tri puta i ugasilo se.
- To je prvi znak! Sada oprezno! - šapne Meško.
- U blizini smo kamene kule. Samo polako i tiho! Kada stigoše na okruglu pećinu spuste se u ledeni snijeg.
- Promrznut će mi ruke! - šapne Pavao.
- Izdrži još malo!
- Ako nas pustinjak izda?
- Tiho!
Ležali su potrbuške u snijegu čija je površina imala ledenu koru. Morali su se rukama ukapati. Kada su se tako sakrili, pokrili su se bijelim kožusima preko glave i pripremili oružje. Ležali su nepomično.
Meško se opro o ruke, ispružio glavu i napregnuto zurio u tamu, kao kad lovac čeka zvijer. Pred njim je bila mala ravan. Pedesetak koračaja dalje pružila se snježna uzvišica.
U tami iza snježne uzvišice pojavi se svjetlo. Meško podigne ruke i šapne:
- Svjetlo! Znači da su razbojnici predali Ružicu!
- Samo ako je zaista tako! - šapne Patačić.
- To je ugovoreni znak. Čekaj! Jedan, dva, tri puta se svjetlo zapalilo i ugasilo. Razbojnici su izašli iz spilje.
- Samo da pođu ovim putem!
- Tako je pustinjak rekao! Treba u to vjerovati i neka se dogodi što mu drago!
- Šestorica smo i branit ćemo se!
- Jeste li još živi? - okrene se Meško prema slugama koji su ležali tiho kao da su pomrzli.
- Jesmo, gospodine!
Meško pogleda svoju malu četu. Izgubila se u snijegu. Nitko živ ne bi rekao da tu ima ljudi.
»Izvrsno!« pomisli Meško. »Mogli bi nagaziti na nas, kako smo se dobro sakrili!« Zatim ponovno upilji oči u snijeg i tamu. Pričinilo mu se da vidi neke sjene.
Šestorica u snijegu suspregnu dah. U takvom očekivanju počne puhati bura i zatrpavati ih snježnim pahuljicama.
- Ako nas je pustinjak izdao? - začuje se ponovno pitanje.
- Škripi snijeg! - upozori Meško.
Škripanje snijega čulo se sve bliže. Razabirao se i poluglasni razgovor.
- Evo ih, dolaze!

Dva crna plašta zaokrenu iza jedne pećine i spuste se u uvalu. Jedva koraknuše tri koraka kad pred njima oživi snijeg i bijele sjene podignu oružje. Razbojnici stadoše kao ukopani. Meško skoči naprijed. Jedan razbojnik trgne pištolj, ali ga Meško udari bodežom po ruci tako da mu je oružje ispalo. U tren oka, prije no što su razbojnici pravo shvatili da su te bijele sjene ljudi, držale su ih već željezne ruke slugu. Dok je Meško uzetom jednome vezao ruke, Patačić je drugoga sputavao konjskim uzdama.

Sve se to odigralo u tren oka. Razbojnici su shvatili što se događa, ali se više nisu mogli micati.

Meško zazviždi tri puta. Dvije stotine koračaja daleko pojavi se svjetlo i uskoro se čulo škripanje snijega pod nogama došljaka.

Nitko nije prozborio ni riječi. I jedni i drugi bili su iznenađeni. Meško pohiti prema svjetlu što se primicalo. Dolazio je pustinjak. Vodio je u plašteve umotanu Ružicu. S njima je, u muškom odijelu i sa šubarom na glavi, koračala Elvira.

- Sve je u redu! - reče Meško pustinjaku. - Dođite! A vi - obrati se Elviri - imate li oružja?

Elvira se opre, ali joj Meško oduze dva pištolja i bodež.

- Vladaj se mirno - reče Meško djevojci - pa ti se neće ništa dogoditi.

Elvira ne progovori ni riječi. Stajala je pogleda uprtog u vezane razbojnike.

- Gdje je Klemenčić? - upita pustinjak drhtavim glasom.

- Eno ga, dobro je vezan!

- Želim ga vidjeti!

U pustinjakovim riječima osjećao se bijes i mržnja. Brzim korakom približi se razbojnicima. Meško se obrati Ružici.

- Bili smo sretne ruke, baroneso!

- Hvala vam! - odvrati ona mekim glasom.

- Skinite im kapice da vidimo lica! - reče uzbuđeno pustinjak.

- Hulja, lupež! - procijedi kroz zube razbojnik pustinjaku.

- Da vidimo Klemenčića! - kliknu pustinjak.

- Koji je od njih Klemenčić? - zapita Meško Elviru.

- Ovaj! - pokaže ona visokog razbojnika.

- Ništarijo, tornjaj se! - bjesnio je razbojnik okrenuvši se prema Elviri.

Meško mu priđe i skine kapucu.

- Evo ga, pazite!

Svi su zapanjeno gledali u razbojnika i razočarano govorili:

- To nije Klemenčić!

- Gdje ti je vođa? - upita Meško Elviru.

- On je! - reče ona i ponovno pokaže visokoga razbojnika.

U slabom svjetlu fenjera vidjela se smeđe-crvena duga i razbarušena kosa, garavo duguljasto lice obraslo neurednom crvenkastom bradom gotovo do očiju. Razbojnik je izgledao kao majmun. Usta mu je pokrio raščupani brk. Oči je upro u zemlju kao da se ne usuđuje nikoga pogledati.

Pustinjak koji je stajao pred razbojnikom ispruži vrat, oči mu zaplamsaju, ruke se zgrče. Mešku je bilo kao da ga je netko udario buzdovanom po zatiljku. Tolika hajka, tolika muka, a - uzalud! Drugi razbojnik bio je niži, deblji, crn čovjek s gustom bradom i neurednom kosom, lica okruglog i mrkog.

- Čuješ, djevojko - reče Meško Elviri - ako nam ne kažeš gdje je Klemenčić neće biti dobro s tobom, a ako nam to priopćiš nagrada neće uzmanjkati! Bogata nagrada!

Elvira zapanjeno pogleda Meška i reče:

- Učinite sa mnom što vas volja, ali ovo je Klemenčić! Ta valjda ga poznajem!

Razbojnik je gledao u zemlju i šutio.

- Zašto si se ti, huljo, nazivao Klemenčićem? - vikne pustinjak razbojniku. U očima mu je sjao bijes.

- Na to neću odgovoriti! - promrmlja razbojnik. - Ni na kakvo pitanje neću odgovoriti.

- Kako bilo da bilo, pođimo dolje! - reče Meško.

- Ja neću više ostati ovdje! - prišapne pustinjak Mešku. - Kada se vrate ostali razbojnici osvetit će mi se.

- Gdje su vam drugovi? - upita Meško Elviru.

- Dvojica su stradala u eksploziji baruta, kojom ste ih počastili, a trojica su otišla.

- Naprijed! Pavle, preuzmi s Francekom brigu za razbojnike. Jedan neka vodi, drugi neka ide iza njih. Popustit ćemo im užad da mogu hodati.

Meško je sam popuštao spone i opazio je da razbojničkom vodi kaplje iz ruke krv.

- Gle, malo sam te ranio! Oprosti! - reče Meško. - Dajte neki rubac.

Meško priveže rupcem jako zarezan mali prst lijeve ruke i napravi čvrst uzao. Razbojnik kao da nije osjećao bol. Dopuštao je da rade s njim što ih je volja.

Pustinjak pođe prvi da pokaže put. Sluge su stupale kraj razbojnika. Elvira je pošla s njima, ali je na Meškovu odredbu nisu vezali. Meško je pošao s Ružicom i pazio da ne padne na skliskim mjestima puta.

- Kako su postupali s vama? - upita Meško Ružicu.

- Nikako! Nisu se uopće brinuli za mene.

- Elvira vam je bila dobra?

- Izazvala sam njezinu ljubomoru! Ljutila se na Klemenčića što me doveo.

- Tako ga je zvala i u spilji?

- Da! Dapače i kada su razgovarali tiho.

- Znate li tko je razbojnicima poslao otkupninu? Ottenfels!

Ružica ne reče ni riječi. Meško je upita:

- Kako su vas odveli?

- Bila sam na plesu zakrabuljena kada mi je prišla maska u modrom kostimu i rekla mi: »Majka vas moli da dođete u svoju sobu i da svučete haljinu.« Bila sam uvjerena da je to zaista majčina želja i odmah sam pošla u sobu. Oni su sigurno išli za mnom, iznenadili su me i odnijeli u saonice. Nisam mogla vikati, jer su mi začepili usta.

Pustinjak je sprijeda nosio svjetiljku i mahao je s njome da oni dolje primijete grupu i da dođu u susret. Uskoro su se zaista začuli glasovi slugu koji su nosili od gunjeva napravljenu nosiljku da Ružicu spuste niz strminu.

U podnožju brijega okupilo se u međuvremenu mnogo ljudi. Barun Vojnić zagrlio je kćer plačući. Ottenfelsa nije bilo u blizini.

Meško smjesti Ružicu u saonice, dade joj komovice da se ugrije, zatrpa je blazinama i gunjevima i potraži Ottenfelsa.

- Đuro, ti ćeš sjesti u saonice njoj nasuprot.

- Ne, ja ću jašiti!

- Sada ja zapovijedam! Već si sasvim promrznut, nisi još zdrav i stradat ćeš. Sjedi u saonice da ti bude toplo!

Mladić dobaci Mešku ljutit pogled, okrene se i pozdravi Ružicu:

- Dobro veče, baroneso! Jeste li pretrpjeli mnogo straha?

- I straha i zime! - odvrati ona blago. - Izvolite u saonice!

Ottenfels nije više oklijevao. Sjeo je nasuprot Ružici, dok je stari barun Vojnić sjeo pokraj kćeri.

Razbojnike su sluge strpale u druge saonice. Nasuprot njima sjedoše Pavao, Patačić i pustinjak, dok su Elvira i sluge jašili oko saonica. Meško sjede na konja i povorka krene.

Kada su dospjeli u dvor posvuda je bila tama. Ružicu su odmah položili u topao krevet i donijeli joj tople juhe i jela.

Plemići su se okupili u maloj blagovaonici. Grofica Erdödy sama je određivala što treba učiniti da se Ružičini spasitelji okrijepe.

Ottenfels je svakome slugi dao po zlatni cekin i uputio se u blagovaonicu gdje se domaćica brinula za gospodu i slušala kako su uhvaćeni razbojnici. Uhvaćenike zatvoriše u tamnicu a

Elviru u jednu sobu pred kojom je stražario sluga. Tako bijaše naredio Meško.

Probudili su se i ostali plemići i započne dogovor što da urade s razbojnicima.

Na kraju zaključiše da će ih povesti u Zagreb i predati sudu. No kako god su se svi radovali što su uhvatili razbojnike, bili su razočarani što nijedan od lupeža nije bio Klemenčić. Razglabali su o tome svakojako, ali nisu mogli odgonetnuti zašto se drugi čovjek nazivlje njegovim imenom. Neki su mislili da se razbojnik zaista zove Klemenčić i da nema s njime ništa zajedničko osim imena.

Po cijeloj okolici pronio se glas da su gospoda uhvatila razbojnike i da ih čuvaju u tamnici. U podne se već bilo okupilo mnogo ljudi da ih vide.

U toploj dvorani grofice Erdödy vijećali su plemići. Glasnik bijaše donio banov poziv da odmah doputuju u Varaždin, jer se sastaje Sabor i Bansko vijeće, a također trebaju riješiti jednu veliku državnu zadaću.

- Što to znači, kakva je to državna zadaća? - pitali su veli kaši iznenađeno.

- Ban nas nije o tome obavijestio, a to je znak da se radi o nečemu zaista povjerljivom, dakle i važnom.

- Vi putujte - reče Meško - a ja ću s razbojnicima u Zagreb. Ne puštam ih ni čas same! Lukavi su, mogli bi prevariti naše ljude i pobjeći. Želim ujedno prisustvovati saslušavanju.

- To je dobro! - potvrdi Patačić. - Radi se, napokon, o ubojicama devetorice velikaša, a tko zna kako će Žigrović voditi istragu. Moramo pripaziti na njegove prste! Prije pet godina pustio je na slobodu razbojnika Šinteka za dvije tisuće forinti!

- Prodavao se on i jeftinije!

- Mora se odrediti da naši ljudi još jednom obiđu Židovski brijeg i da pretraže sve spilje. Možda će se štogod naći što bi moglo poslužiti u istrazi.

Plemići su se sutradan odvezli u Varaždin, a s njima i gospođe. Barunica Lehotska sjela je u jedna kola sa Sofijom Erdödy, zaručnicom grofa Patačića, koja ju je pozvala u svoju palaču. Meško je pristao da barunica pođe s ostalima i obećao da će uskoro stići i on u Varaždin.

Dan je bio lijep i vedar. Na jutarnjem suncu caklilo se inje kao da su se prosule zvjezdice. Konji su rzali. Na njima su sjali zlatom i srebrom okovani hamovi. U velikim kočijama udobno su sjedile gospođe, umotane u krzno. Lica su im rumena i jedva proviruju iz krznenih kapa koje su se spustile do očiju i

preko ušiju do vrata. Gospoda su odjevena u duge krznene ogrtače, sa šubarama na glavi i niskim čizmama. Hodala su oko kočije i nosila pokrivače, ogledavala kovčege i davala naloge slugama.

Meškova visoka plećata pojava sagnula se k baruničinim nogama. Zamotao ih je u crno toplo krzno što ga je ustupio svojoj zaručnici. Pri tom se šalio i zabavljao gospođe. Obišao je sva kola, svakoj je dami posebice poljubio ruku i zaželio sretan put ili je štogod primijetio. Došavši k Ružici reče joj tiho:

- Pogledajte kako Đuro propada! Zar nemate ni obične ljudske samilosti?

- Odviše me strogo sudite! - šapne ona. Meško primijeti da su joj se oči ovlažile.

- A ipak ste na plesu mene obdarili katarinčicama!

- Varate se! To nisam učinila ja!

- Ružice - reče Meško sagnuvši se posve k njoj - zašto ne govorite istinu? Vi ste bijela krabulja!

Baronesa mu pogleda odlučno u oči i reče:

- Kunem vam se da bijela krabulja nisam bila ja!

- Niste? Šteta je što se već spremaju. Htio bih s vama razgovarati o tome.

- I ja s vama! Mnogošta mi je na duši, a ovog trenutka mogla bih vam reći sve.

- Zašto niste prije sa mnom razgovarali?

- Nisam mogla. Upravo ovaj čas svladala me slabost - reče ona i obori oči. Kada ih je ponovno podigla primijeti Meško u njima suze.

Prve su saonice već krenule, konji su kaskali, zlatni grbovi na saonicama i hamovima zablistali su na suncu plamenim sjajem; ždrebad je veselo zarzala potrčavši za svojim starima; rupci su mahali a posvuda su odzvanjali veseli muški i ženski klicaji:

- Zbogom! Do viđenja! Zdravo, Jurica! Meško, žuri se za nama!

Saonice su klizile nizbrdo ostavljajući za sobom ponositi dvor.

NENADANI SUSRET

Zagrebačke ulice mirne su i tihe. Zima je umotala cijeli grad u svoje ledeno bijelo ruho. Prozori oniskih purgarskih kućica osvijetljeni su mutnim svjetlom uljanica i lojanica. Iz plemićkih kuća nije prodirala nijedna svjetla zraka. Željezni kapci na prozorima zaklopljeni su i samo gdjegod u prizemlju primjećivalo se da je služinčad kod kuće.

Nad gradom leži tiha večer. Sa crkve sv. Marka odzvonilo je pozdravljenje.

Još nisu utihnuli posljednji odjeci zvona kada je sudac Žigrović sjeo k večeri. S njime su kod stola bila dva prijatelja, plemići iz okolice. Sudac se nikada nije mnogo družio s purgarima. Uvijek je nastojao da mu kod stola sjede ljudi plemenitoga roda, i kada nije bilo velikaša zadovoljavao se plemićima. Njegova kuća bila je sagrađena plemićki, od kamena, na jedan kat, opasana zidom i vrtom.

Kako su se sva gospoda natjecala tko će ljepše urediti svoje sobe, tko će raskošnije živjeti, na čijem će stolu biti bolji pribor i još bolje jelo, tako je i Žigrović nastojao da bude u tome ravan plemićima. Živio je u neprestanoj nadi da će i on postati plemić.

Gradski sudac bio je neženja i kuću mu je redila njegova sestra Marta, stara namiguša koja se sa svojim bratom odlično slagala. I ona je težila za otmjenim društvom i svim onim što bi joj moglo otvoriti vrata gospodskih kurija. Sobe je uredila onako kako je vidjela kod otmjenih gospođa, a odijevala se kao plemkinja. Preugojeno tijelo, široko lice olašćeno crvenilom, dok je napola sijedu kosu pokrila bijelom vlasuljom. Tako je Marta dočekala 45. godinu a da je sudbina nije ni sa kime dovela pred oltar. Purgara nije htjela, a plemić nije htio nju. Zadovoljila se time da u kući svoga brata sjedi na čelu stola kao u plemićkim kućama domaćica i da dozvoljava da joj gosti, kada se ponapiju vina, ljube ruke.

Večera je bila obilna a vina je bilo još obilnije. Društvo je nastojalo da ne gubi vrijeme.

Gospoda, a s njima i Marta, gostila su se s izvrsno pečenim puranom s mlincima što su plivali u masti i soku, kada se otvore vrata i u sobu bane mlada rumena djevojka, stara služavka i dva sluge.

- Vaša milost, vaša milost, pred kućom što je dvoje saonice! Sudac i Marta bijesno ošinuše služinčad.

- Pa šta je onda ako pred kućom što je saonice? Lude! Zar smo prvi put u životu dobili goste?

- Ali to nisu gosti, izvolite pogledati, to su stranci! Zvonce na ulazu u vrt žestoko zazvoni. Marta naloži da se otvore vrata te da se upita tko su došljaci i što žele.

Sluge su javile da s milostivim gospodinom sucem želi razgovarati grof Meško. Suca je Meškov dolazak uzrujao, jer je već znao da je zaručen s barunicom, no ipak odredi da ga smjesta uvedu u salon za primanje.

- Gospodine suče - reče Meško nakon pozdrava - nemojte se ljutiti što vas smetam kod tako ugodnog posla, ali dovezao sam vam dva razbojnika što nas progone i robe. Jednoga od njih zovu Klemenčićem, no taj čovjek ne sliči na njega.

- Po čemu sudite da su to razbojnici?

Meško ukratko ispriča sucu kako su razbojnici uhvaćeni na djelu i pozove ga da ih zatvori.

- Ja sam ih doveo vezane i neću ih pustiti s vida dok ne budu pod ključem!

Sudac ljutito obriše masna usta, baci ubrus, uze ogrtač i klobuk. Morao je čuvati ugled pred plemićima i služinčadi, jer su svi uprli u nj poglede i čekali što će učiniti.

Sudac utješi goste da će se brzo vratiti i pođe da pogleda razbojnike. U tami im nije vidio lica. Odmah ih je dao odvesti na magistrat, vezati lancima i zatvoriti u podzemnu tamnicu. Zatvoriše i Elviru.

- A tko je taj bradati čovjek? - upita sudac i pokaže pustinjaka koji je stajao zgrbljen i slušao razgovor.

- On je pustinjak. Pomogao nam je da nađemo razbojnike. Trebat ćemo ga kod saslušavanja.

- Tako, dragi gospodine suče! - zadovoljno će Meško kada je završio pričanje o vođi razbojnika. - Cijelim putem nije mi ni jedanput pogledao u oči! Lopov je lopov i ne usuđuje se pogledati poštena čovjeka. Sutra ću doći na saslušavanje da vam budem pri ruci - reče Meško, oprosti se od suca i uputi se s pustinjakom u svoju palaču.

Meško odredi pustinjaku sobicu u prizemlju, nato se preodjene i očisti od puta. Budući da je bilo rano odluči Meško da u gradu potraži neke znance. Uzevši pištolj i ogrtač spremi se za odlazak.

- Dobro je, vaša milosti, što uzimate oružje - reče mu sluga. - Jučer i danas neprestano se oko našega dvora šulja neki stranac.

- Što hoće?

- Ne znam, čim opazi nekog od nas nestane niz ulicu.

- Jeste li ga dobro pogledali?

- Sakrivao se kao lopov, ali sam vidio da je još vrlo mlad.

- Pripazi dobro na njega! Ako ga još jednom vidiš pograbi ga, dovući ga u kuću i veži.

- Već sam to htio učiniti, jer nema dvojbe da čovjek snuje neko zlo, ali nisam ga mogao uhvatiti. Dolazi tek kad padne mrak. Šeće i gleda gore, zatim odlazi i ponovno se vraća.

Neprestano gleda u vrata ili prozore.

- Samo ti pazi na njega!

Meško izađe na ulicu. Nigdje nije bilo žive duše. Htio je da malo prođe po gradu koji već dugo nije vidio, a bio mu je drag. Prošetao je i kraj baruničine kuće. Stao je i pogledao gore. Dvor je bio zamračen. Zatim se vrati i na zaokretu primijeti da ga netko prati. Sakrio se u napola otvorenoj veži svoje kuće. Neznanac dođe bliže i počne zuriti u prozore.

- To je taj! - reče sluga Mešku.

- Ostani u tami dok te ne zovem! Možda nije kradljivac, ne izgleda tako.

Meško izađe i pogleda preko ulice, zatim korakne prema strancu, koji brzo počne zamicati niz ulicu.

- Stani! - vikne Meško, ali čovjek ubrza kao tat koji je zatečen na djelu.

- Stani - vikne Meško - ili ću pucati!

Neznanac stade i Meško ga začas stigne.

- Tko si i zašto se šuljaš oko moje kuće?

U tami se nije moglo razabrati strančevo lice. Meško je vidio samo da je odjeven u odijelo francuskoga kroja, dok je na glavi imao vlasulju i trouglast klobuk.

- Slijedi me! - zapovijedi Meško.

Stranac pogne glavu i pođe.

- Uđi! Ako nećeš dobrovoljno, pozvat ću sluge.

Stranac se u taj mah sagne da će pobjeći ali ga Meško dohvati i silom gurne kroz vrata. Za nekoliko trenutaka bio je već s njim u prizemnoj sobi. Stranac je stajao u kutu oborene glave i zaklanjao se od svjetiljke. Meško ga silom okrene, uhvati ga za ramena i pogleda lice što ga je tako pomno sakrivao. Riječ mu zapne u grlu.

- Zar sam poludio, ili me progone utvare? Govori, čovječe, jesi li duh ili...

- Ne, Jurice, nisam duh, ja sam to!

Meško opipa strancu glavu kao da ne vjeruje da je od krvi i mesa i klikne glasom punim neke prestrašene sumnje:

- Ne buncaj, čovječe, tvoje lice tako strašno naliči Stanku, ali on je mrtav! A ti, jesi li njegov blizanac, brat, što li si?

- Evo, pogledaj me u svjetlu pa ćeš me prepoznati!

Meško zalomi rukama i reče zbunjeno:

- Ti si, ti si zaista Stanko?

- Jesam! Oprosti mi što sam ti se tako nesmotreno izdao!

Meško više nije slušao nego raširi ruke i privine prijatelja na grudi. Oči mu se ovlaže kao onaj dan u Trakošćanu kada je bilo ustanovljeno da je Stanko mrtav. U glavi mu se maglilo i nikako se nije mogao osvijestiti. Stanko se izmakne iz zagrljaja.

Obojica su šutjela. Stanko obori pogled. Blijedo, izmučeno i mršavo lice odavalo je da je bolestan ili da je teško oskudijevao.

Napokon se Meško oporavi od uzbuđenja, primi Stanka za obje ruke i upita:

- Stanko, što znači to tvoje držanje? Zašto si htio pobjeći, zašto nisi došao, zašto nisi pisao ili javio jesi li živ ili mrtav? Oplakivao sam te kao mrtvaca, i zato sam se zamalo onesvijestio kada sam tebe ugledao.

- Ti si me oplakivao? - upita Stanko. - Ništa ti nisu rekli?

- Što bi mi mogli reći?

- Da sam propalica, lupež i kradljivac! To ti nisu rekli?

- Jesu, ali ti valjda ne misliš da sam ja u to vjerovao? Zar je tebe ostavila vjera u moju zdravu pamet?

- Nemoj me pitati o tome, ja sam se rodio pod nesretnom zvijezdom.

- Dođi, idemo gore gdje je toplo i udobno. Razgovarat ćemo iskreno kao nekoć kada smo zajedno čavrljali do kasne noći. Dođi!

Meško pozove slugu i zapovijedi mu da pripremi toplu večeru. Prijatelja je posadio na divan i sjeo kraj njega.

- Siromašni moj Stanko, kako si ti blijed i propao! Što si radio, gdje si bio? Reci mi sve!

- Trebalo bi mnogo vremena da ti sve ispričam.

- Sve mi moraš kazati! Ali ja se još uvijek ne mogu snaći. Nikada nisam sanjao da ću s tobom sjediti ovako i razgovarati.

Meško pogleda Stankovo odijelo. Bilo je sašiveno od crvenoga baršuna i sjeti se kako je našao u trakošćanskom podzemlju mrtvaca, opipao ga i osjetio odijelo od baršuna, po čemu je zaključio da je Stankov leš.

- Odakle ti to odijelo?

- Poslao mi ga je moj dragi prijatelj Pavao kada mi je naredio da napustim Trakošćan.

Mešku bijaše jasno da ga je baršunasto odijelo zavaralo, ali ga je ipak mučilo pitanje tko je bio onaj mrtvac u podrumu. Nije imao kada o tome razmišljati, jer ga Stanko upita:

- Po čemu si mogao zaključiti da sam mrtav? Očito si mislio da sam se ubio?

- Bio sam uvjeren da si stradao!

- Ti si, dakle, jedini vjerovao u ono što sam ti pisao u oproštajnom pismu.

- Kakvom pismu?

- U onome što sam ti ga ostavio u sobi. Napisao sam ga prije no što sam otišao.

- Pismo? Nisam dobio pismo!
- Stavio sam ga u onu knjigu što si je običavao čitati prije spavanja.
- Listao sam list po list i pretražio cijelu sobu, jer sam se nadao da si mi ostavio kakav glas, ali ništa nisam našao.
- Tada je pismo morao uzeti netko drugi!
- Tko? Zar bi kome trebalo? Zašto?
- Ne znam, ali ja sam ti ostavio opširno pismo i objasnio kako sam pao u sumnju grofa Pavla.
- Možda se pismo nesretnim slučajem izgubilo.
- Ne vjerujem! Netko ga je uzeo hotimice.
- Zašto da ga uzme? Tko bi to mogao biti?
- Možda sam u onome društvu imao neprijatelja.
- Znaš li na koga sumnjam? Na Ottenfelsa! On te mrzio zbog Ružice.
- Ne, on nije ništa kriv!
- Ti sumnjaš u nekoga drugog?
- Ne znam u koga bih sumnjao.

U sobu uđoše sluge, pokriju stol i unesu večeru. Dok su sluge bile zaposlene oko stola Meško im je pomogao, samo da sve bude što prije gotovo.

- Dođi, Stanko, okrijepit ćemo te! Stanko ustade, no glava mu klone a lice još jače problijedi.
- Što ti je, Stanko?
- Ništa, slab sam!
- Zar si bolovao?
- Nisam, sasvim sam zdrav.
- Sjedni ovamo, a ja ću sjesti tebi nasuprot. Tako! Uzmi malo tople juhe, to će te okrijepiti. Uzmi i pečenke; vidi, ovaj je komad mekan.

Meško se brinuo oko Stanka kao prava domaćica. Natočio mu je dobroga starog vina i oni prionu uz večeru.

- Stanko, slutio sam da ću u Zagrebu doživjeti nešto ugodno! Nikada se još nisam toliko radovao dolasku u Zagreb kao ovaj put. Da mi je tko jučer rekao da ću danas sjediti s tobom za stolom i ovako lijepo večerati, vjeruj mi da bih ga držao luđakom.
- Ni ja se nisam tome nadao!
- Reci mi sada kako si dospio u Zagreb.
- Volio bih ti najprije razjasniti kako sam postao kradljivac.
- Nemoj o tome govoriti! To su neugodne stvari, a zašto da si ove lijepe trenutke zagorčiš takvim uspomenama.
- Ne, Jurice, sve sam već prebolio.

Meško pogleda Stanka upitnim pogledom, ali ga nije htio ispitivati što time želi reći. Činilo mu se da je prijatelj tako slab i iznemogao da je najbolje ako ga ne ispituje. No Stanko je počeo sam pripovijedati.

- Sjećaš se one večeri kada je na jezeru bila svečanost? Ružica me tada povela na malu šetnju. Kada smo došli do nekoga ponora koji zovu Vražjim ždrijelom namamila me do ruba i povukla.

- Ružica? Ona je opasna djevojka!

- Ne, Jurica, ona je samo vrlo nesretna. Ona je najbolja i najljepša duša.

- Ne mislim o njoj tako dobro.

- Zato što je ne poznaješ.

- A što se kasnije dogodilo?

- Kada smo se oboje već gotovo strovalili u ponor povukla nas je natrag ruka nekoga zakrabuljenog čovjeka.

- Klemenčić?

- Da! Tada se dogodilo ono zbog čega sam osumnjičen kao kradljivac.

Stanko je ispričao Mešku kako je morao razbojnika voditi u Trakošćan, kako su se sakrili u viteškoj dvorani i kako je razbojnik krao dragocjenosti.

- Ottenfels mi to nije rekao.

- Ispričao sam mu samo toliko da me razbojnik prisilio da ga odvedem u dvor i ništa drugo. Čekao sam tebe da te upozorim kako razbojnici žele da te ubiju.

Stanko nastavi pričati kako se ušuljao u dvoranu grof Pavao, a kasnije i neka bijela žena.

- Bijela žena? Nečuveno! I mene je posjetila jednom noću bijela žena. Pričaj mi!

- Čuo sam kako su dogovorili sastanak za sljedeću noć u tri sata. Nisam se mogao suzdržati i kriomice sam došao ponovno u vitešku dvoranu, sakrio sam se i tada sam bio svjedokom ljubavnog prizora.

- Tko bijaše ta žena?

- Ne znam. Bila je umotana u bijeli rubac. U dvorani je bilo tamno. Prostorija je velika. Ja sam bio na jednom kraju, a njih dvoje na drugom. Šaptali su i razabrao sam samo neke riječi. Nisam ih mogao prepoznati. Mislio sam da je možda barunica Vojnić.

- Sada se sjećam! Pavao mi je govorio da je zaljubljen i da će se vjerojatno uskoro vjenčati. To nije bila Ružičina mati!

- Htio sam silom saznati tko je i izašao sam iz skrovišta da joj strgnem rubac s lica, ali me Pavao odgurnuo i okrivio me da

sam kradljivac koji krade u viteškoj dvorani otkada su gosti došli u Trakošćan. A znaš li tko je zapravo bio tat? Ta žena! Ona je sama uzimala dragocjenosti.

Stanko je ispričao Mešku kako je promatrao bijelu gospođu kada je uzimala zlato i dragulje.

- Ona je krala? Tada ta žena nije mogla biti iz našega društva. To je sigurno bila neka dvorjanka iz Trakošćana.

- Ne znam. Nas dvojica bismo je pronašli da sam ostao u dvoru. No čuj još nešto. Taje žena rekla Pavlu da me zatekla u krađi. To mi je sam priznao.

- Ona je sigurno uzela tvoje pismo!

- Kako bi došla do njega?

- Ako je bila u službi na dvoru mogla je doći u moju sobu, a da je zaista bila u službi to je očito. Velikaška ne bi krala, jer je i sama bogata.

- Postoji način kako da je otkrijemo! Pavao joj je dao obiteljski prsten grofa Draškovića.

Stanko ispriča kako se Pavao opirao da joj pokloni tako dragocjen amanet obitelji, jer bi ga otac ubio kad bi to saznao, no ona je rekla da će privoljeti njegovim željama samo ako joj dade taj prsten.

- I on joj ga je dao?

- Jest, svojim sam očima vidio kako je izvadio taj prsten iz nekoga željeznog ormara.

- To je izvrsno! Taj prsten izdat će mi bijelu gospođu! Ja ću to već zgodno udesiti i navesti Pavla da se sam oda.

- Tako sam, Jurica, postao kradljivac. Za to sigurno zna čitavo društvo?

- Ne, samo Pavao, sudac Žigrović i Ottenfels. No, čekaj, dat će ti zadovoljštinu! Svi te moraju moliti za oproštenje!

- Ne želim nikad više doći u to društvo! Nikada!

- Shvaćam da si ogorčen, ali o tome ćemo još razgovarati.

Sada mi reci kako si otišao iz dvora?

- Kako? Na malo čudnovat način. Našao sam tajni izlaz iz sobe.

- Tajni izlaz? U jednom ormaru?

- Da, u ormaru!

- Iz kojega vodi hodnik u podrum?

- Ne, već ravno dolje u dvorište.

- To je, dakle, izlaz koji nisam vidio. A kamo si otišao tada?

- Lutao sam po Zagorju. O tome ću ti pričati drugi put.

- Dobro, neću te danas s time mučiti. Jedno mi ipak reci: zar ti nije bilo žao prijatelja? Nisi nikada osjetio želju da se nađemo i da ovako zajedno brbljamo koji trenutak?

- Mislio sam na to, ali nisam se htio vratiti.
- Stanko, opažam na tebi neku promjenu.
- Kakvu promjenu?
- Bio si živahan i veseo, a sada kao da te ništa ne veseli, pa ni to da smo se napokon sreli. Nisi li možda mislio da sam i ja vjerovao u tvrdnje grofa Pavla?
- Bio sam tako ogorčen i nesretan da sam morao sve vjerovati. Mnogo sam prepatio, vjeruj mi, no sada sam već mirniji. Još dva dana ostat ću u Zagrebu, zatim odlazim u Štajersku.
- Ti želiš otići?
- Svakako! Naći ću u Štajerskoj posao. Znam dobro svi rati glasovir pa ću zarađivati na zabavama i plesovima kao i moja tetka.

Ta vijest porazi Meška i ražalosti ga.

- Stanko, osjećam da te vrijeme otuđilo!
- Varaš se!
- Jest, ja to dobro vidim! Mrziš društvo u kojemu si dosada bio i kao da i mene okrivljuješ za ono što si pretrpio.
- Uvjeravam te da nije tako!
- Ako se varam, kako onda možeš uopće pomisliti da odeš u svijet i da sviraš po kućama kao siromašan školnik? Zar zaista ne osjećaš da sam ti ja ipak nešto više nego drugi ljudi?
- Da to nisam osjećao ne bi me danas našao na ulici. Obilazio sam tvoj dvorac u nadi da ću te još jednom vidjeti.
- Zašto nisi sam došao?
- Mislio sam da me više nećeš nazvati svojim prijateljem.
- Stanko, slušaj me! Nikada u životu nisam imao prijatelja s kojim bih živio u takvoj slozi. Nikome nisam mogao tako iskreno povjeriti sve što me tišti. Ti si umnogom na mene djelovao. Nisam imao brata, osim tebe. Ako ti odeš u svijet, nikada mi nisi bio prijatelj.
- Moram se pobrinuti za svoj život.
- Za svoj život? Svirat ćeš okolo kao gladni muzikant? To je ludorija! Ostat ćeš kod mene!
- To ne mogu, nikako ne mogu!
- Zašto ne, reci mi iskreno, zašto ne?
- Jer želim svoj kruh zarađivati sam.
- Pa to možeš! Eto, pribavit ću ti mjesto kakvo hoćeš. Ali ja znam zašto oklijevaš - zbog nje! Do toga trenutka Meško ni jednom nije spomenuo barunicu.
- Varaš se!
- Ti ne želiš da me gledaš kao njezina muža!

- Zadajem ti riječ da nije tako! Htio sam samo da zauvijek ostavim ovaj grad i društvo.
- Ali samo zbog nje!
- Ne, Jurica, rekoh ti da sam mnogo pretrpio. Ja je više ne ljubim.

Meško se trgnuo i začuđeno zavirio svome prijatelju u oči.

- Ne shvaćam te i ne razumijem.
- A ipak je tako kako ti rekoh!
- Ti da je više ne ljubiš?
- Ne, i upravo ona me sprečava da ostanem ovdje!
- Ali tako velika ljubav kao što je bila tvoja?
- Sve prolazi!
- Zašto je više ne voliš?
- Zato što nema srca! Nadao sam se da će me zaštititi od sumnje, ali nisam našao zaštite.

Meško je neko vrijeme gledao u pod, zatim reče odlučnim glasom:

- Stanko, ti ćeš ostati kod mene! Ne puštam te! Nipošto! Moraš ostati kod mene. O tome ćemo razgovarati sutra. Vrijeme je odmaklo, a ti si blijed i slab.

Meško odvede svoga gosta u sobu i oprosti se s njime.

Dugo je Meško šetao gore-dolje po sobi. Sastanak sa Stankom bijaše ga uzbudio. Vjerovao je da je mrtav i tugovao je za njim, a sada ga je, eto, našao živa. Zabrinjavalo ga je što je Stanko tako blijed, izmučen i gotovo hladan prema njemu. Činilo mu se da njegov prijatelj mnogošta krije i da ga je težina neke tajne izmučila.

Stanka je u svojoj sobi sjela na stolac, prekrstila noge i nepomično zurila u zid. Bijaše već sasvim poprimila muške kretnje i držanje pa se tako vladala i kada je bila sama. Sjedila je dugo zamišljeno i nepomično. Pred njom su se počele redati slike iz života. Listala je list po list te nenapisane knjige, mirno i hladno, kao da su to samo stare, davno preboljene uspomene. Prebirala je po njima i ogledavala ih kao osušeno cvijeće koje pobuđuje u čovjeku samo još bolne sjene. Tek u svanuće legla je na počinak.

Meško je toga dana ustao rano, iako je inače spavao gotovo do podne. Dva puta poslao je slugu da vidi je li ustao Stanko, no javljeno mu je da još spava. Meško se tada obuče i bez zajutarka izađe na ulicu. Htio je da prošeće i da se osvježi. Gotovo nehotice okrene prema Krvavom mostu.

Bistra voda tekla je mirno preko splavnice. Mlinovi su šumili, purgari su išli za svojim poslom. Svaki bi se ogledao za Meškom. U Zagrebu ga nitko nije vidio od one noći kad su

purgari navalili na plemiće okrivljujući ih da ih zbog njih uznemiruju zli dusi i da crtaju po zidovima križeve. Ljude je iznenađivala velikaška odora. Gotovo su već bili zaboravili na gospodu.

Meškovo lice, na kojemu je blistao žig junačke duše i toploga srca, probuđivalo je u svakome prijateljske osjećaje. Purgari su i nehotice sezali za kapom i ljubazno ga pozdravljali. On je odzdravljao kao prijatelj, nikada oholo kao mnogi drugi velikaši.

Trenutak je stajao na mostu zagledavši se pod svod, gdje su bila nađena tri mrtva velikaša. Sjetio se u taj čas Keglevića i kaštelana Marka, svojih prijatelja koji su pod tim mostom zaglavili na tajanstven način. Zatim je prešao na drugu stranu.

- Gle, posjetit ću Matijaka! - reče Meško opazivši kako se vrti mlinsko kolo.

Kada je Matijak opazio Meška ispružio je svoju gorostasnu plećatu pojavu, brzo se oprašio od brašna i pošao mu je u susret.

- Dobro jutro! - reče mlinar. - Kako ste baš mene počastili i udostojili se doći u moj mlin?

- Tako, dragi moj, htio sam da se malo okrijepim tvojom komovicom. Je li ti još uvijek dobra?

- Kažu ljudi da valja, ali ne znam hoće li i vama prijati.

- Donesi da kušamo!

Meško uđe u malu sobu u kojoj su sjedila dva purgara. Kada su ga ugledali smeli su se, no Meško ih pozdravi. Purgari zamalo padoše s klupe. Ustali su i odzdravili, ali su se ujedno ukočili ne znajući što da rade, da li da ostanu ili da odu.

- Sjednite samo - reče Meško - i krijepite se! I ja ću to učiniti - ponuka ih smiješeći se.

Purgari su se još jače smeli. Nikada još nije s njima sjedio gospodin, niti je tako prijazno s njima razgovarao.

Matijak donese komovicu u malom zelenom vrču od gline. Meško srkne i ponudi mlinaru da sjedne k njemu.

- Čuli smo vaša milosti, da ste uhvatili razbojnike, koji ubijaju gospodu pod Krvavim mostom. Mislio sam ja odmah da se zlotvori kriju u Zagorju. Čuvajte se, gospodine, tko zna nemaju li ortake koji bi vas mogli za osvetu ubiti.

- Ne boj se! Klemenčićevi ortaci još su negdje u Zagorju. A kako je sada u Zagrebu? - upita Meško Matijaka, dok su purgari znatiželjno buljili u njega.

- Dobro, gospodine! Sve se smirilo i ljudi su već zaboravili što se dogodilo one noći, za vrijeme navale na plemićke kuće. Ja sam odsjedio mjesec dana u zatvoru, a krčma i mlin bili su

zatvoreni. Mnogo sam štetovao! A zašto? Bilo je ludo što smo uradili. Onaj koji nas je nagovorio pobjegao je netragom, a ja sam za njega sjedio u zatvoru.

- Tko je ta junačina?

- Bartol, onaj koji nas je vodio!

- Tko je taj Bartol?

- Kad bih ja to, gospodine, znao! Lopov je utekao!

- Nisi ga poznavao?

- Nisam. Hulja nas je vodila, zatim nas je ostavila na cjedilu.

- Doći će on opet kada se u Zagreb vrate gospoda velikaši.

- Neka samo dođe, razbojnik, prebrojit ću mu rebra!

- Zašto ste se onako razgnjevili na nas? Nismo mi takvi zlotvori!

- Niste, ali vidite, otkada su velikaši otišli u gradu je mir. Pod Krvavim mostom nema više mrtvih, niti smo negdje našli križeve.

- Matijak, valjda ne misliš da to mi činimo?

- Ne gospodine, ali vještice vas prate i zato nema mira kada ste ovdje.

- Ne vjeruj, dragi moj, u vještice! Znaš li tko su vještice? Zli i opaki ljudi!

- Ali kada sami bijeli fratri tako govore! Mladi gvardijan Anzelmo propovijeda nam o tome u crkvi.

- On je sada gvardijan?

- Još nismo imali tako mladog i tako pobožnog gvardijana. Milota ga je gledati kada služi misu. Ljudi idu u crkvu kao na plaću, da ga vide i čuju. Riječi su mu kao mudra knjiga, a grlo kao u apostola.

- Tako? E, lijepo je kad vam se toliko sviđa! Reci mi, pojavljuje li se prijeko u Makarovoj kući još uvijek ona prikaza?

- Nisam je vidio na prozoru, ali modro svjetlo opazio sam nekoliko puta. S tom kućom nije sve u redu, bogami nije! Vidite, vaša milosti, iz ove sobice ja noću pazim.

Matijak odvede Meška u komoricu u kojoj bijaše samo jedan krevet, stol i stolice, te mu pokaže s prozora Makarovu kuću.

- Oprostite što krevet nije još spremljen. Imam tu nekoga stranca na stanu, a prošle noći nije došao kući.

- Kakvoga stranca? Trgovca?

- Nije trgovac, prije je siromašan putnik. Nekoliko dana stanuje kod mene, platio mi je kukavnim grošima i ostavio mi svežanj rublja.

- Nije pametno što primaš takve strance u kuću.

- Bilo je to nekakvo gladno, dobroćudno momče koje ne bi naudilo ni muhi. Sažalio mi se mladić, jer mi se činilo da nema ni toliko u džepu da se najede. Cijeli dan sjedio je u sobi i ništa nije jeo, a podvečer bi otišao i vratio se prije nego što je zazvonio »Lotršćak«. Mislim da je gladan i lijegao. Odijelo je, međutim, imao francusko i to od baršuna. Takva je mladež: baršun izvana, a želudac prazan!

- Znaš li makar odakle je?

- Ne znam. Znam samo da se zove Stanko.

Meško podrobno ispita Matijaka kako je izgledao njegov stanar. Opis se slagao sa Stankovim izgledom. Pažljivo je slušao nevješto Matijakovo pričanje, zatim mu bogato plati komovicu i pođe kući.

Sluga javi grofu Mešku da je mladi gospodin ustao i da je u blagovaonici, kamo su mu odnijeli zajutrak. Meško pođe gore, srdačno pozdravi Stanka i upita ga:

- Ti si stanovao kod Matijaka?

- Da - odvrati Stanko tiho. - Kako si to saznao?

- Bio sam kod njega i pričao mi je o tebi. Imaš u mlinu neke stvari. Poslat ću slugu po njih.

Meško je tek tada shvatio zašto je Stanko tako blijed. Bijednik je gladovao! Dok je Meško živio u obilju, njegov je najmiliji prijatelj oskudijevao.

- Reci mi, Stanko, hoćeš li stupiti u našu vojsku?

- Ne, dragi Jurice, nipošto!

- Tada ću te ja imenovati inspektorom svojih dobara.

Stanko se nasmije i odvrati:

- Znaš da se ne razumijem u gospodarstvo.

- Razumijem se ja! Lijen sam i još se uvijek ne mogu od lučiti da radim, ali s tobom ću se već priučiti na rad.

- Hvala ti, Jurica, na lijepoj ponudi, ali vjeruj mi da to nije moguće. Hoću da svoj kruh zaslužujem sam!

- Ostat ćeš kod mene! Ako se budeš nećkao, to je samo znak da me nisi nikada volio. Gospodine barune Stanko Gotta, vi ćete biti moj inspektor! Vaš je posao da budete uvijek sa mnom i da zajedno počnemo raditi. Plaću će vam isplatiti moj dvorski - govorio je Meško strogo, smiješeći se ispod brka.

Zatim je potapšao svoga druga po ramenu i rekao mu svečano:

- Nadam se, mladi gospodine, da ćete biti dorasli svojim poslovima.

Meško je na taj način htio da pomogne Stanku, da mu uzmogne dati i novaca, odijela i druge potrepštine a da ga ipak ne povrijedi. No Stanko nije bio voljan ni to primiti.

- Daj mi rok za razmišljanje - reče on.
- Dobro, promisli! Ali nemoj dugo razmišljati, jer odlazimo u Varaždin.
- Jurica, ja ću ostati u Zagrebu! Ako i primim tvoju ponudu, nipošto neću s tobom u Varaždin.

Meško se ražali. Lice mu zamrači žalost, a osjećao je i ogorčenje. Stanko kriomice pogleda svoga prijatelja. U sobu uđe sluga i najavi pustinjaka Adama.

- Da, zaista, moramo ići k sucu na saslušavanje!

Stanko je šutio i kroz otvorena vrata gledao na stepenište na kojemu je stajao pustinjak.

- Hoćeš li me pričekati ovdje? - upita Meško Stanka. - Vani je hladno, a ti si danas neobično blijed. Ostani kod kuće. Ne bi li malo prilegao?
- Jurica, zar je ovaj pustinjak kod tebe?
- Jest, doveo sam ga zajedno s razbojnicima što smo ih uhvatili i dao sam mu stan u svojoj kući.
- To je prava ludost!
- Zašto? Zar ti što vidiš na tome čovjeku?
- Da! On mrzi razbojnike, ali i tebe!
- Varaš se! Mi smo se na putu u Zagreb sasvim sprijateljili.
- Uvjerit ću te da se moraš toga čovjeka čuvati. Kada sam lutao Zagorjem sreo sam nekoga dječaka koji je živio kod pustinjaka.
- Onoga Matana što je uvijek zurio u zemlju i govorio pro muklo?
- Da. Sreo sam momka u jednom selu i pričao mi je kako je Meško došao k pustinjaku da se sakrije pred razbojnicima. Oni su te, doduše, sakrili, ali kada si spavao Matan je našao pustinjaka kraj tvoga kreveta s bodežom u ruci. Već je gotovo zamahnuo da te probode.
- Ne, to nije moguće!
- Jest, dječak mi se zakleo! Shvaćaš li sada zašto ti savjetujem da toga čovjeka ne držiš u svojoj kući?
- A gdje si se ti sreo s Matanom?
- Negdje u blizini Krapine.
- Vjeruješ li tome dječaku?
- Zašto mu ne bih vjerovao? Napokon, zašto bi mi lagao?
- A kamo je otišao? Poslije navale kmetova nisam ga više vidio, a zapravo samo njemu moram zahvaliti što sam se spasio.
- Ti si imao posla sa svojim zarukama i zbog toga se vjerojatno nisi s njime sreo.

Meško nabra obrve, pogleda Stanka u oči i zapita:

- Ti znaš da sam se tada zaručio?

Stanko porumeni i odvrati:

- Sve se može saznati kada se čovjek propitkuje! Meško nije bio zadovoljan.

Stankovi odgovori nisu bili sigurni, nisu bili izrečeni mirno i sabrano, već plaho i poluglasno.

- Moj dragi Stanko, nisi mi rekao istinu! Priznaj da nisi!

- Milostivi gospodine, molim izvolite, izvolite brzo!

Vrata blagovaonice bila su otvorena a kroz njih se pomolila glava sobarice koja je zvala Meška kao da se nešto dogodilo. Meško izađe, a sobarica mu usplahirena šapne:

- Vaša milost, s našim mladim gostom nije čist posao. Dođite da vidite!

Kada se Meško vratio u sobu pošao je ravno prema Stanku.

- Momče, zašto me zavaravaš?

- Ja da te zavaravam? Čime?

- Reci, Stanko, odakle tebi ovo?

Meško rasprostre pred Stankom tamni, dugački, poderani kaput, veliku crnu izlizanu šubaru, košulju od debeloga platna i smeđokosu vlasulju.

- Vrlo se dobro sjećam da je to odijelo nosio Matan! Sluga je donio od Matijaka tvoj zavežljaj, a znatiželjna sobarica otvorila ga je i držala te provalnikom. Zato me pozvala da vidim kakvo to odijelo imaš.

Stanko obori glavu.

- Tako je obarao glavu i onaj momčić. Reci, Stanko, je li moguće da si ti došao na luđačku misao da živiš u pustinji? Govori, kaži mi što da mislim? Tvoja pojava odgovarala bi sasvim onome dječaku, ali on je bio u licu garav kao Ciganin. Koliko se sjećam, imao je prljavu smeđu kosu.

Stanko slegne ramenima i uzdahne.

- Govori, momče, budi iskren! Možda nema na svijetu čovjeka tko bi bio tako iskren i odan i tko bi te toliko volio kao ja.

Stanko sjedne, pogleda Mešku u oči i iznemoglo šapne:

- Jest, Jurica, slutiš istinu!

- Ti si pošao u službu k pustinjaku?

- Da.

- Ali što je s garavim licem, nespretnim kretnjama i onim hrapavim glasom?

- Kad sam otišao iz trakošćanskog dvora lijevala je kiša. Bježao sam po buri...

- Pred kime?

- Sudac Žigrović trebalo je da me odvede u Zagreb, a ja sam osjećao da me kani izvesti pred sud.
- To nije moguće, to on ne bi uradio, već zbog tvoje tetke.
- Ti si u to uvjeren, no ja sam se morao bojati.
- Što si tada učinio? Bilo je već hladno. Što si jeo?
- Četvrti dan primijetio sam da se nešto dimi i pomislio da je u blizini selo. Bio sam već daleko od Trakošćana i pošao sam da potražim okrepu. Hodao sam prema dimu što je lebdio nad granjem i sve sam čvršće vjerovao da ću naići na neki živi stvor. Tada sam se našao pred pustinjakovom kolibom. Starac me sumnjivo primio, no kada je vidio da sam isprebijan dao mi je konačište. Rekoh mu da sam ostao bez oca i majke, da sam pobjegao od maćehe i da nemam kamo poći. Zadržao me kod sebe. Dva tjedna mučila me groznica. Pustinjak je jeo šumske plodine, ali ja se nisam mogao priviknuti na takvu hranu. Pio sam kozje mlijeko. Koza bijaše naše jedino imanje.
- Ti si izgubio pamet! Otići u šumu i živjeti s pustinjakom! To je nečuveno! Ti nisi pri svijesti! Može li takva misao niknuti u glavi zdravoga čovjeka? Kako te ja nisam prepoznao, to ne mogu shvatiti!
- Pustinjak mi je rekao da mi lice odaje podrijetlo i da on zna sredstvo koje ga može preobraziti. Dao mi je bočicu i kazao: »To je sok zelenih ljusaka oraha. Natari njime lice, vrat i ruke, ponovi to nekoliko puta, i bit ćeš garav kao Ciganin!« Učinio sam to. Pustinjak je kod sebe krio nekoga čovjeka, ali ga je tajio. On je često odlazio da traži razbojnike. Taj čovjek kojega je pustinjak krio preda mnom dade mi ovu grdnu vlasulju, pod kojom me ne bi prepoznao nitko. Poslije bure u ko joj sam prokisao do kože jako sam promukao. Dugo me u grlu mučila neka bol.
- Stanko, pa ti si hodao kraj mene, razgovarao si sa mnom i nisi se htio odati. Zašto si se krio?
- U sebi sam sasvim prekinuo sa svima s kojima sam bio u Trakošćanu.
- Zar nisi mogao makar izdaleka naslutiti da ja o tebi mislim drukčije nego drugi i da ću te shvatiti? Ti si došao one večeri i javio nam da će nas napasti kmetovi?
- Jest.
- Kako sam ja izgubio svoje oči! One večeri nestao si iz dvorca. Kamo si otišao? Kako si se izgubio?
- U općoj vrevi, kada si ti sa seljacima pio i razgovarao, ja sam otišao.
- Zašto se nisi javio?

- Ti si pokazao tako malo zanimanja za mene da sam lako mogao otići.

Meško se udari rukom po čelu da je zazvonilo.

- Baš sam lud! Da sam se više s tobom bavio bio bih te prepoznao. Ili možda i ne bih, jer sam te držao mrtvim. Izgledao si tako da te nitko ne bi mogao prepoznati! Glava mi je one večeri bila prepuna, sumnje su me zaokupile i zaboravio sam na onoga dječaka. A te večeri uzdisao sam za tobom! Lud sam bio, posve lud! Sada mi makar reci zašto si htio živjeti kao pustinjak?

- Što da radiš kada te proglase kradljivcem, kada tetka vjeruje u to i sama naređuje sucu da te odvede u Zagreb, jer neće da dulje ostaneš uz nju?

- Ne, Stanko, to ona nije učinila! Ako je i sumnjala, ne bi te otjerala. Ona je tugovala za tobom.

- Neka bude na tvoje, možda se ja varam.

- Sigurno se varaš!

Stanko se zagleda u suprotni zid, samo da ne mora pogledati Mešku u oči. Meško ustade, prođe šuteći sobom i zaustavi se pred Stankom. Pogladio ga je po bijeloj vlasulji i rekao:

- Zašto si tako osjetljiv? Zašto si bježao? Da si bar čekao dok se ja vratim!

- Naredili su mi da odem odmah!

-Tko?

- Grof Pavao, sudac i tetka!

- Ti si odviše ogorčen na tetku i možda krivo sudiš njezine riječi.

- Možda! Tu riječ izgovorio je Stanko tako nehajno kao da je htio reći: »Sada više o njoj neću govoriti!«

- Što si radio kada si otišao od pustinjaka?

- Lutao sam. Nekoliko puta našao sam službu tako da sam pokojoj kmetici pročitao pismo što ga je dobila od dragoga iz daljine, ili sam joj napisao pismo. Na taj sam se način prehranjivao.

- Ali mi smo Matana bogato nagradili! Stanko se gorko nasmije i reče:

- Da, ali ja sam onaj novac razdijelio u selu kmetskoj djeci i starcima. Kada bi ti znao kako mi je bilo kada ste mi dali taj novac! Nikada neću zaboraviti taj osjećaj. Bilo mi je kao da sam još jednom ostao bez oca i majke. Kada sam u onoj zimi došao na snijeg s punom šakom zlatnika, bio sam najjadniji stvor na svijetu. Novac ste mi dali za moju ljubav, za osjećaj s kojim sam došao da vas obavijestim što pripremaju kmetovi! Meško je sjeo sasvim blizu Stanku, obujmio ga desnom rukom,

sagnuo se i toplim pogledom zagledao se u njegove modre oči što ih je upro u suprotna vrata.

- Stanko, ja sam veliki magarac! Nisam se pravo ni pitao zašto taj suhonjavi, garavi dečko dolazi tako daleko, preko gudura i šuma, da nam javi kakva nam pogibelj prijeti. One večeri kolala mi je krv neobično brzo, mučile su me ljubavne sumnje, bio sam sasvim izgubio zanimanje za druge stvari.

Stanko spusti vjeđe kao da su se te riječi grubo dotakle otvorene rane.

- A kako si konačno dospio u Zagreb? - prekine Meško njegov muk.

- Hodao sam od sela do sela dok sam došao do Zagreba. Tada sam skinuo Matanovo odijelo i uzeo ovo baršunasto što sam ga dobio na poklon od gospodina Pavla. Htio sam još jednom vidjeti Zagreb i naći kakvu zaradu da mogu na put u Štajersku.

- Zašto si obilazio moj dvorac?

- Htio sam se još jednom nagledati kuće u kojoj sam proživio najljepše dane života.

- I tako bi ti, da te slučajno nisam našao na ulici i da me na tebe nije upozorio sluga, bio otputovao?

- Posve sigurno!

- I živio bi u bijedi?

- Priučio sam se na to. Glad nije najveća bol, vjeruj mi!

- Ne znam što je bijeda, ali osjećam da je to nešto strašno. Ljutim se kada mi sluga dovoljno brzo ne donese jelo, a kada pomislim da bih morao čekati gladan i kada bih znao da neću dočekati ništa, jer ništa nema, to bi bilo nečuveno! Ti si sve to prepatio. Ali sada sam te našao! Jurica ipak ima sreće! Prije sam uvažavao tvoju želju da sam zarađuješ svoj kruh, sada je uvažavam i cijenim. Međutim, upamti, dok si ovako slab ostat ćeš sa mnom! Ako nećeš milom, zatvorit ću se zajedno s tobom na nekom mojem dobru u Zagorju i držat ću te zatvorenoga dok se god ne oporaviš. Učini mi tu ljubav, Stanko, i prepusti mi da se brinem za tvoje zdravlje.

Stanko je šuteći gledao u pod.

- A sada, moj dragi, ostani u toploj sobi. Evo ti, čitaj nešto i odmaraj se! Ja ću k sucu Žigroviću da saslušamo toga lopova.

Meško uhvati Stanka za ruku i srdačno je stisne. Vedro ga je pozdravio i izašao na ulicu. U duši, međutim, nije bio tako vedar. Ono što je saznao od Stanka pritislo mu je savjest. Osjećao se sukrivcem za sve ono što je Stanko prepatio, za njegovo gladovanje i bijedu. Kada se sjetio njegovih prozirnih obraza i mršavih ruku, zazebla ga u dnu srca neka strava.

VOĐA RAZBOJNIKA

Sudac Žigrović sjedio je u svome uredu i držao se važno i otmjeno. U kutu stoji pustinjak, kraj njega Elvira, a do sučeva pisaćeg stola grof Meško. Sudac prebire po spisima. Meška nije udostojao ni jednoga pogleda. Četiri pandura dovedoše razbojnike.

Nizak i odebeo razbojnik širokog lica i žute kose stoji mirno i smiješi se sucu gotovo prijazno. Meško promatra vodu.

Sada, u svjetlu dana, bolje je vidio visoku mršavu pojavu i pognuto držanje. Njegova kosa i brada bila je zaista neobične boje, crvenkastosmeđe, a na krajevima posve crvene. Crte lica izgubile su se u neobično gustoj bradi, tako da se samo ispod očiju vidio komadić kože, no i on je bio posut sitnim dlakama. Čupavi brci pokrili su mu usta, a kosa je neuredno padala na zatiljak i na čelo, pokrivši ga gotovo do očiju. Upravo nečuveno gadna slika toga čovjeka bila bi upotpunjena da mu se moglo zaviriti u oči. No on nije nikoga gledao. Neprestano je zurio u pod i sudac ga je uzalud opominjao da gleda u njega. Razbojnik se toj sučevoj želji nije odazvao ni onda kada mu je zaprijetio da će mu ruke metnuti u palčenice. Sudac stane ispitivati:

- Kako se zovete?

- Ivan plemeniti Klemenčić.

Meško i sudac su se pogledali.

- Koliko vam je godina?

- Četrdeset i osam.

- Gdje obitavate?

- Kada sam bio na slobodi živio sam na svojem dobru Hijacintovo u Zagorju.

- Vi ste osuđeni na smrt zbog umorstva plemića kod Krvavog mosta koja ste sami priznali još u kolovozu, prije negoli ste pobjegli iz zatvora.

- Jesam.

- Vaše je dobro zaplijenjeno a plemstvo vam je oduzeto.

- Znam.

Sudac i Meško nisu znali što o tome misliti. Nijemo su se gledali. Razbojnik je doista odgovarao na sve kao da je glavom Klemenčić, ali je Meško u to sumnjao.

Sudac nastavi saslušavati razbojnikova ortaka koji je mirno pričao da se zove Andrija Tomaš i da se ne bavi ničim. Na pitanje poznaje li visokog razbojnika odvratio je:

- To je naš vođa Klemenčić.

- Tko su vaši ortaci? - upita sudac.

- Šestorica smo, a bilo nas je osam bez generala, ali je njegova milost Meško izvolila dvojicu eksplozivom zatući. Ja sam bio ranjen, i još dvojica.

- Gdje su drugi sada?

- Sigurno su pobjegli i sakrili se.

- Kako se zovu?

- Ne znam njihova prezimena. Mi se svi zovemo imenima, samo general i njegov kapetan zovu se prezimenima.

- Kakav je to kapetan i kako se zove?

Razbojnik se prestraši što je to rekao i odvrati:

- To je generalov prijatelj, zove se Medardo.

Pri tome je razbojnik s nekim strahom pogledao svoga vođu.

Sudac je poslao razbojnike s pandurima u pokrajnju sobu kako bi saslušao pustinjaka Adama, koji je stajao u kutu kao da se pretvorio u željezni kip. Nije se maknuo, niti je trepnuo okom. Pustinjak je mekim glasom rekao što je znao o razbojnicima i ponovno ušutio.

Sudac je ispitao i Elviru. Ona je još uvijek nosila muško odijelo. To joj je sudac spočitnuo da je nemoralno, ali se Elvira samo nasmiješila. Svoje lijepo lice, obrubljeno plavim uvojcima, neprestano je okretala prema Mešku.

- Kako se zovete? - upita sudac.

- Elvira Sedlar.

- Gdje ste rođeni?

- Kad bih ja to znala! - nasmije se Elvira.

Sudac je ispitivao Elviru o životu razbojnika, ali mu nije rekla ništa novo. Zatim je Žigrović dao Elviru ponovno zatvoriti. Meško joj je obećao da će joj se odužiti velikom nagradom zato što mu je pokazala put iz spilje. Sada, međutim, mora slušati suca.

Pustinjaka je sudac otpremio u drugu sobu i počeo saslušavati Meška. Meško je pričao kako su ga razbojnici uhvatili, što je sve doživio u spilji, što je sve opazio i kako je pobjegao. Zatim je podrobno opisao kako su razbojnici oteli Ružicu, kako su zahtijevali otkupninu i na kraju sve ono što je jučer čuo od Stanka. Najzad je upozorio suca da upravo ti razbojnici bune narod, jer je bio prisutan i vidio je dva čudna tipa što su pred lovačkim dvorcem grofa Draškovića pozivali kmetove da napadnu velikaše. Činili su to zato da mogu orobiti grofove goste.

- Ono što ste vi sami vidjeli zabilježio sam, no ono što vam je pričao taj dječak neću, naravno, uvrstiti u zapisnik.

- Zašto ne, gospodine suče?

- Prvo zato što ne mogu vjerovati u čovjeka koji je kradljivac, a drugo zato što njega ionako ne mogu saslušati kada nije živ.

- Prvo, gospodine suče, on nije kradljivac, a drugo - on je živ!

Sudac problijedi, upre se s obje ruke o stol, rastvori usta i ukočene oči upre u Meška.

Mešku nije izmaklo da je vijest o Stankovu životu gospodina suca neobično potresla.

- Vi ste se prenerazili kao i ja kada sam ga ugledao!

Sudac još uvijek nije mogao smoći ni jedne riječi. Ta on je sam Stanku donio otrovano jelo za večeru i otrovani pjenušac, a drugi dan, kada je Stanko nestao, našao je zdjelice i boce prazne. Ima li što vjerojatnije na svijetu nego da je dječak večerao? A kako je moguće da je nakon trovanja još uvijek na životu? Meško nije mogao shvatiti zašto je sudac tako zbunjen i stade ga sve pozornije motriti.

- To je ipak veliko iznenađenje - reče sudac jedva se svladajući.

- I mene je to iznenadilo. No moram vas upozoriti na to da ni pred kime ne izgovorite o Stanku lošu riječ, jer on zaista nije ništa kriv.

- Znam kakvi vas nježni osjećaji sile da zataškate krađe što ih je on počinio, ali ja sam zaštitnik zakona i moram krivca dovesti pred sud, bez obzira na vaše nježne veze s njegovom tetkom.

- Da, gospodine suče, te nježne veze postoje, ali one me nisu prisilile da branim Stanka. Kao čovjek kažem da on nije kriv.

- To je lako reći, međutim, ja ću gospodina pozvati ovamo da se opravda.

- Tko vam je podnio službenu prijavu zbog krađe?

- Grof Pavao Drašković i sama barunica Lehotska.

- To je laž!

- Gospodine, ja sam ovdje posvećena službena osoba! Vi tom svojom riječju niste uvrijedili mene, nego onoga u čije ime ovdje sudim!

- Nisam nepismen čovjek i znam što radim, ali sa mnom se nećete igrati pa bili vi sto puta sudac!

- U ime kraljice pozivam vas da mi odmah predate mladoga baruna Stanka Gottu!

Meškove oči planu gnjevom, ali glas ostane miran.

- Molim vas, budite tako dobri i pokažite mi dokument o prijavi - reče sucu.

- Vama ga nisam dužan pokazati. To može zahtijevati samo mladi barun.

- Onda ću ga dovesti ovamo!
- Ne vjerujem da ćete ga vi zaista predati sudu, zato vas molim da ostanete ovdje dok mi dovedu gospodičića. Naredite da podu po njega.
- Gospodine suče, nemate pravo zadržavati ovdje velikaša koji nije učinio nikome zlo.
- Osim što sakriva opasnog kradljivca!
- Dobro, ostat ću ovdje, ali vas molim pomozite mi najprije da saznam gdje je Stanko. Pozovite pustinjaka, on zna za njega.

Adam je odmah pozvan iz druge sobe i Meško ga upita:

- Reci, pustinjače, gdje je tvoj Matan?
- Ostao je u Zagorju u službi.
- Ja pitam za Stanka! - strogo će sudac.
- To je Stanko, samo što je bio u službi kod pustinjaka. Neka vam Adam priča kako je k njemu jednoga dana došao mladić u baršunastom odijelu i što se s njime dogodilo.

Pustinjak se čudio da to Meško zna, ali ga je njegov pogled nukao da govori. Ispričao je sucu sve ono što je Mešku pričao Stanko.

- Dakle, gospodine suče, vidite da ga moram tek pronaći! Ja bih ga htio naći, i to, naravno, ne zbog onoga zbog čega ga tražite vi, no prepuštam vama da ga nađete. Napokon ćete se uvjeriti da mladić doista nije kriv.

Meško ustade, nakloni se smiješeći i reče:

- Mislim da me dotle dok mladića ne nađete ne kanite zatvoriti! Uostalom, ja spadam pod županijski sud, ukoliko su vam poznati zakoni.

Sudac je stisnuo usta. Mislio je da će na takav način dobiti u ruke Stanka, ali kada je vidio da sam Meško ne zna gdje je, predomislio se i primijeti:

- Oprostit ćete, no i vi znate da je služba služba! Sada sam opet privatni čovjek, i zahvaljujem vam na trudu!

Meško je bio zadovoljan što je izigrao suca, pa ga još na odlasku upita:

- Što će biti s našim Klemenčićem?
- Morat ćemo ga objesiti! Izreći ću osudu još prije Božića.
- Nećete u Varaždin?
- Hoću, ali tek za koji dan.

Sudac i Meško se oproste. Pustinjak je dočekao Meška na ulici.

- Prema vašem pogledu zaključio sam da moram reći sve što sam rekao.
- Dobro ste me shvatili, baš vam hvala!

Meško požuri kući i nađe Stanka kako leži na divanu.

- Stanko, još danas putujemo u Varaždin!

- Jurica, ne idem s tobom! Znam, tebe onamo goni srce, ali ja...

- Mene onamo goni tvoja sigurnost! Slušaj me i budi pametan i dobar! Nemoj me prisiljavati da ti pričam neugodne stvari.

Kada Stanko nikako nije htio poći, morao mu je Meško reći kakav je sukob imao sa sucem. Stanko se sjetio kako je Žigrović u Trakošćanu obećao barunici da će ga odstraniti i zatvoriti u nekakvu kulu. Više nije oklijevao.

- Bože moj, ako Žigroviću padnem u ruke...

- Ako ostaneš kod mene, sudac te neće dobiti u šake. Dakle, ideš li sa mnom?

- Idem! Molim te jedino, Jurica, kada dođemo u Varaždin ne ostavi me ni trenutka na samu s barunicom.

- Ako to zaista želiš, poslušat ću te.

- Neizmjerno se bojim ostati s njom na samu. Ne bih mogao podnijeti njezine ukore, ne bih mogao dulje ostati među vama.

- Zašto? Zašto se nje bojiš?

- Bojim se, upravo strepim pred njom! Ne ljuti se, obuzima me strah. Obećavaš mi da me nećeš ostaviti s njom samoga, makar to ona zatražila?

- Zašto ti ne bih ispunio tu želju? Pouzdaj se u mene! A sada ću narediti da nam opreme veliku kočiju i upregnu četiri vranca. Kriomice ćemo krenuti na put.

- Idem, Jurica, nitko me neće zaštititi od Žigrovića, samo ti.

Meško je svoga prijatelja pogledao toplim bratskim pogledom i rekao:

- Štitit ću te pred svakim, dogodilo se što mu drago! Za dajem ti riječ!

Dok su Stanko i Meško sjedili u kočiji toplo zamotani, sudac je sjedio u svojoj sobi. Bio je zlovoljan. Nije mogao dokučiti zašto ga je Katarina tako prevarila i dok se njemu obećavala, zaručila se s drugim. Kovao je osvetu. Osramotit će nju i Meška, samo neka dobije u ruke Stanka.

Dok je Žigrović tako razmišljao sluga mu donese vijest da razbojnik Klemenčić želi još nešto iskazati što je prešutio. Sudac je odmah ustao, otišao je u gradsku vijećnicu i dao dovesti razbojnika.

- Vaša milosti, htio bih s vama razgovarati na samu - reče vođa razbojnika.

Sudac je bio strašljivac, no uza sve to zapovijedi pandurima da izađu.

Razbojnik priđe bliže. Sudac osjeti kraj svoga lica strašno dlakom obraslo lice i ugleda dva tamna plamena oka što su se u nj upiljila kao dva bodeža. Zapeo mu je dah pred tim pogledom koji mu je tako poznat.

- Poznaješ li me Žigroviću? - šapne razbojnik sablasno.

Suca prožmu hladni žmarci od toga šapta i sa strahom je pogledao u te sotonske oči.

- Ne, ne znam te!

- Gledaj bolje, jesi li ikad zavirio u ove oči? Sjeti se!

Suca oblije hladan znoj. Ustao je, jer ga je već svladavao strah pred tim čovjekom.

- Ostani! - zapovijedajućim glasom reče razbojnik. - Kada si me tako brzo zaboravio, reći ću ti tko sam.

Razbojnik se sagne sasvim k sučevu uhu i nešto mu prišapne. Sudac sune u vis, pograbi čovjeka za ramena, pogleda mu u oči i zastade na tome pogledu punom tame i bezdušnog mira.

- Vi... vi... zaboga... vi? To nije moguće! Mene hvata omaglica, ostavlja me pamet! Oči, oči su vaše, ali lice... Je li to čarolija?

- Strepiš preda mnom? - reče razbojnik. - Brzo si zaboravio tko sam, a nekoć si zajedno sa mnom izrekao smrtnu osudu mojoj ženi!

Ta riječ zaustavi Žigroviću dah i misao. Nijemo je zurio u toga čovjeka, dok je on nastavljao:

- Da, ti si mi sam rekao da je dadem ubiti, da se oslobodim toga prokletog tereta s kojim sam se morao vjenčati pred uperenim pištoljima. Nisi li mnogoga krivca pustio iz zatvora na moju želju?

Razbojnik pogleda u susjedna vrata i u strahu da ga tko ne čuje šaptao je sucu u uho. Sudac se stao tresti i lomiti ruke.

- Mene hvata omaglica! Da, oči su vaše, ali to lice, lice...

- Zaraslo mi je kao u majmuna, a to me uvijek bolje zaštićivalo nego bilo kakva krinka.

- Vaša milosti, pa to je prava čarolija!

- Vjerujem, ali i tebi će biti od koristi te čarolije! Nemamo sada vremena za razgovor. Dođi bliže i slušaj što ću ti reći.

Sudac Žigrović pretvorio se u poslušnog zločinca, dok je razbojnik bio njegov sudac. On je zapovijedao, a sudac je slušao svaku njegovu riječ.

- Vezalo nas je dobro prijateljstvo. Vezalo nas je ono što svijet zove lopovštinom, a to su vrlo trajne i čvrste veze. Zato mi odmah skini lance s ruku!

- Odmah, vaša milosti! - nakloni se sudac i razriješi razbojniku spone.

- U desnoj ladici uvijek si imao britvu i ogledalo. Kada ti je dolazila kakva lijepa svjedokinja malo bi se uredio. Možda je imaš i sada?

- Ah, kako vi sve znate, vaša milosti! Evo, izvolite, ovdje je sve!

- Vrlo dobro! - smiješio se đavolskim smiješkom oslobođeni razbojnik i nastavio:

- Sada otiđi u moju kuću i do nesi mi sve što trebam.

Dok je razbojnik uzimao britvu i ogledalo izdavao je naloge sucu što da mu sve donese. Kada je Žigrović omamljen iznenađenjem odlazio zaključao je za sobom vrata da ne bi tko razbojnika smetao u njegovu poslu.

Za pola sata vraćao se sudac Žigrović s omotom, pogledao na sve strane da ga ne vidi koji znanac i da ne pođe s njime. Kada se uvjerio da je siguran brzo je ušao u zgradu, otvorio vrata i pošao u svoju sobu.

Kada je Žigrović prekoračio prag svoga ureda brzo je zaključao vrata. Okrenuo se i ukočio od iznenađenja.

- Oh, vaša milosti, gospodine barune! Ne mogu vjerovati svojim očima!

Pred sucem je stajao razbojnički vođa u svojem crnom odijelu, ali mu je glava bila uređena, lice obrijano i oprano, a vlasulja i brada ležala je na njegovu pisaćem stolu. Žigrović se nije mogao načuditi kako je taj otmjeni velikaš, barun Makar, mogao promijeniti lice tako da ga nitko nije prepoznao.

- Vidim - primijeti barun - ne možeš vjerovati kako čovjek može pod ovakvom maskom postati uistinu pravi razbojnik. Ti si u svojoj sudskoj halji ionako razbojnik ravan meni, samo što ja ne sudim drugima, osim ako mi ti ne pomogneš, moj dragi!

- Ali kako ste se, vaša milosti, dali uhvatiti? Tome se čudim!

- U svojoj pobožnosti povjerovao sam pobožnom pustinjaku, a on je bio u vezi s onim lopovom Meškom. To je bila moja osuda! Ipak, konačno ću ja suditi i jednome i drugome.

Ti ćeš mi biti desna ruka, jer ti si zakon koji mora da podupre moja djela!

- Za pustinjaka mi je lako - reče sudac - a Meška davno želim dobiti u ruke, i upamtit će me!

- Neće, jer kada ga dobijemo u ruke poći će smjesta na drugi svijet. Tamo ne može ništa pamtiti! Tamo je sve svršeno!

Dok su raspravljali barun je skinuo svoje razbojničko odijelo i čizme. Potpuno se preodjenuo u odijelo što mu ga je donio u omotu Žigrović. Sudac mu je pomogao kao poslušan lakaj

svome gospodaru. Navlačio mu je na noge bijele svilene čarape i izrezane cipele, dodao mu narančasti prsluk i velikaški kaput. Glavu je barun pokrio bijelom vlasuljom, zatim stavi klobuk, nasmiješi se i pogleda se u malom ogledalu.

- Mislim da sam sada čitav i da mogu pripovijedati gospodi kako sam upravo stigao iz Beča!

- Zar niste tamo bili?

- Bio sam samo da obavim audijencije koje su mi bile potrebne da stečem protekcije za imenovanje. Ja sam već, za pravo, predestiniran za bana. Jezuiti oko carice zaljubljeni su u moju pobožnost. Baš sam je čestito odigrao u Beču, kao što je prikazujem i u Zagrebu. Carica je pristala da tako plemenitog, pobožnog i savjesnog velikaša dovede na bansku stolicu vama Hrvatima.

- Oh, vaša milosti, bit ćemo svi vrlo sretni!

- Osobito ti! Tvoje plemstvo je gotova stvar, ali mislim da ne trebam naglasiti što za to tražim.

- Pokorni sam sluga vašoj milosti! Što da sada uradim?

- Ponajprije spali sve ove tragove moje razbojničke karijere, a zatim ćeš kazati ljudima da sam došao u sudnicu da pogledamo neke zakone. Lijepo mi otvori vrata, dakako ona koja vode ravno na ulicu. Ostalo ćemo dogovoriti. Ja također odlazim u Varaždin na božićevanje. Dođi i ti, jer imamo važnih dogovora sa čuvarom zakona.

Žigrović pokorno otvori vrata, barun podigne ruku s povezanim malim prstom i nasmije se.

- Evo, gle, ovo je jedini znak mojega junačkoga djela! Na Židovskom brijegu netko mi je zarezao prst, ali to nitko ne zna.

Makar je izašao na ulicu i uputio se kući polako i odmjereno kao što je hodao uvijek. Ljudi su se okretali za njim, a on je preko velikog trga ispred Patačićeve palače pošao u crkvu sv. Marka. Prolaznici su promatrali njegovu otmjenu pojavu i šaputali: »Pogledajte, taj pobožni barun opet ide u crkvu!«

SVEČANOST U VARAŽDINU

U Varaždinu, na obali Drave, izvan gradske utvrde pruža se stari dvorac s velikim dvorištem i gospodarskim zgradama. Pripadao je maloplemiću Tumpiću a otac Jurice Meška kupio ga je više kao gospodarsku zgradu nego zbog stanovanja. Tu je živio upravitelj Meškovih dobara što su se sastojala od vinograda i oranica.

Dan prije Badnjaka prispio je Jurica Meško u taj dvorac i doveo sa sobom prijatelja Stanka. Istoga dana potražio je kod zaručnice grofa Patačića barunicu Lehotsku, ali ona još ne bijaše stigla. Vratio se ponovno kući i poveo je Stanka da mu pokaže grad. Navečer su sjeli pred kamin u jednostavno uređenoj blagovaonici. Meško je odavno osjećao neku duboku potištenost. Doživljaji posljednjih dana teško su ga se kosnuli, ali još uvijek nije bio slomljen. Osjećao je, međutim, da mu prijeti neka velika opasnost ili vratolomna borba. Sumnjao je u svoju zaručnicu, a vjerovao je da je Makar ubojica i razmišljao je kako bi mogao ući u trag njegovu zločinu. Jedini stvor kome se mogao izjadati i povjeriti svoje misli bio je Stanko. On sjedi sada njemu nasuprot. Od njega se ne može odijeliti. Čini mu se kao da je nekom tajnom silom vezan uz toga mladića. Sada mu razgoljuje sve svoje misli i sumnje. Čak i samooptužbu.

- Htio bih se odreći tog badavađenja, pijanstava i vječnih gozba, a eto došao sam u ovaj grad gdje su gozbe i pijanke svakidašnjica naših velikaša. Istodobno je ovdje sjedište svih opreka i svih mržnji između plemića i velikaša. Odavde je osvetnička pergamena sa smrtnom prijetnjom devetorici velikaša donesena na Grič. To nije slučaj, jer je upravo tada većina naših velikaša bila na Griču. Neki tamo imaju kuće, a drugi su bili kod njih u gostima. Pokazao sam ti danas Varaždin, vidio si sve te krasne kuće i palače. Gotovo svaki zagorski vlastelin ima po jednu kuću i dvorac u Varaždinu, u kojemu ili stalno obitava ili dolazi ovamo kada ban održava vijeća, kada mnogi velikaši priređuju svečanosti. Tada se ovdje okupljaju svi. Živi se vrlo raskošno, čemu na Griču nema premca. Sve te lijepe kuće i dvorci još su ljepše namještene. Sama raskoš i udobnost! Ne prođe tjedan dana a da negdje ne bi bila velika gozba. Neki velikaši koji su bili u Parizu prenijeli su u Varaždin pravu francusku modu, osobito Icek Patačić. On se gotovo pomamio za francuskim načinom društvenoga života. Varaždin i zovu malim Parizom. Carica Marija Terezija poslala je svoga sina da obiđe neke krajeve u Hrvatskoj. Kada je bio u Varaždinu rekao je da tako raskošan život nije vidio ni kod kojeg kneza u Austriji. Dakle, ono što smo vidjeli na Griču samo je mali odraz gozbi i svečanosti Varaždina, ali to ima i teške posljedice. Držim da je to uzrok mržnji malih plemića. Dakako, ona prijetnja devetorici pomalo je zagonetna, ali tko zna nije li sjeme prijetnji baš u prevelikoj raskoši velikaša.

- Ne razumijem, Jurica, kako se razlikuju plemići od velikaša?

- Kod nas u Zagorju ima u tom pogledu posebnih rangova. Naime, ima plemića koji posjeduju kuću, malo zemlje i

voćnjak, pa ih velikaši zovu podrugljivo šljivari. Zatim ima plemića koji nisu ni baruni ni grofovi, ali nose plemstvo od davnine, posjeduju kakav veći dvor i mnogo zemlje. Oni se smatraju plemićima višega ranga i rugaju se šljivarima. Zatim dolaze baruni i grofovi. Njih šljivari i plemići drže velikašima. Svi oni imaju svoje kmetove i kada se ti kmetovi bune i kada mrze, mrze ih sve zajedno, ali se često slože sa šljivarima. Tada nastaju pobune lokalnih razmjera. Dakako, ima i lične mržnje. No prijetnja koju smo našli na Krvavom mostu mora da ima posebno značenje. Naši Gričani, koji su inače vrlo dobroćudni ljudi, počeli su se buniti protiv velikaša, kao što smo vidjeli, i javno. Neka tajna ruka crta na javnim zgradama križeve i baca pod Krvavi most mrtvace s pergamenom i prijetnjom. Razumije se da moraju kriviti velikaše, budući da se prijetnja odnosi na njih. Nikada se kod nas nije tako nešto događalo. Sve mi se čini da je u to umiješana neka tuđinska ruka. Onaj natpis nije pisan rukom našega čovjeka. Ja to vidim i osjećam. Htio bih razotkriti tu tajnu. No još nešto. Pričao sam ti o Makaru, kako sam razgovarao s njim nakon onoga događaja u njegovu podrumu. Čini mi se da on glumi kao kakav glumac na pozornici! Kako mogu ljudi ulaziti u njegov podrum i tamo ubijati? Kada mu ja to kažem on ne zove ni sud ni suca, niti to da je istraživati, već tvrdi da sam sve sanjao. To što sam doživio u njegovu podrumu pobuđuje veliku sumnju. Da ga optužim na sudu, Žigrović bi me sudio zbog klevete! On i Žigrović povezani su odviše tijesnim vezama. Da ih optužim pred velikašima, kamenovali bi me. Ipak bacit ću se jednoga dana na njega! Vidiš, tajna na Krvavom mostu i barun Makar drže me još uvijek ovdje na pijankama i u beskorisnom životu. Duboko osjećam da je život lijep ako ga čovjek dobro koristi. Istrgnut ću se iz ovoga haračenja, samo moram razotkriti taj sramotan čin.

- Ako ustrebaš moje slabe sile, ja ću ti pomoći!

* * *

Palača grofa Patačića sjajno je rasvijetljena. Sve su dvorane otvorene. Na lusterima gore stotine svijeća, a pod lusterima šaren sjaj, šum svile, bljesak dragulja, zveket zlatnih lanaca, šarenilo baršuna, muški i ženski glasovi, radostan metež mladog i starog, sve se to stopilo sa zvucima glazbe što svira u dnu dvorane Patačićeva dvora. Usred šarenog ljudstva diže se visok bor okićen srebrom i zlatom. Sve je u svečanom očekivanju.

Glazbenici ustadoše i gosti stvoriše dvored. U dvoranu ulaze ban i banica sa članovima Banskog vijeća. Franjo Patačić

dočekao ih je svečano sa svojom zaručnicom i pozdravio goste svečanim govorom.

Redali su se govori, orila se pjesma za pjesmom, zatim Patačićeva zaručnica Sofija Erdödy poče dijeliti darove. Sve su oči uprte u mladu Sofiju, koja danas prvi put obavlja dužnost domaćice kao buduća žena kućedomaćina. Svaki gost dobio je lijep dar, neki i skupocjen, izvezen zlatom.

Posljednji u dvoredu gostiju stajao je Meško u svojoj svečanoj odori, a kraj njega Stanko u odijelu od modroga baršuna u kroju poljskoga velikaša. Nitko u toj odori ne bi mogao naslutiti žensko biće. Lice ispod blijede vlasulje vrlo je blijedo, a pogled spušten. Meško položi ruku Stanku na rame i šapne:

- Budi hrabar! Kada te opaze, pozdravi svakoga mirno i dostojanstveno. Dok sam ja kraj tebe neće se nitko usuditi pomisliti da te ponizi. Ti si pod mojom zaštitom!

Povukli su se u dno dvorane i čekali dok gosti odu od bora. Kada su se gosti razrijedili grof Pavao Drašković reče:

- Eno Jurice Meška!

Veselje i raspoloženje prometne se u neugodno iznenađenje. Svi su se zaprepastili što je s njime Stanko. Meško je stavio prijatelju ruku na rame, prišao skupini u kojoj je bio Đuro Ottenfels, Patačić i Oršić s nekoliko dama koje su upravo o tome šaputale. Meško im se približi.

- Niste se nadali da ću doći pa me zato iznenađeno primate? Lijepe dame, ponajprije dozvolite da vam predstavim svoga mladoga prijatelja, baruna Stanka Gottu.

Patačić koji je Meška duboko poštivao i volio osjetiti njegovu želju i sam priđe Stanku.

- Veseli me što vas vidim! Iz Trakošćana ste odjednom iščeznuli.

- Bio sam kod kuće da uredim neke obiteljske stvari. Istupio sam iz vojničke službe.

Đuro Ottenfels i Pavao nisu slijedili Patačića, već su okrenuli Stanku leđa i otišli.

Dvoranom se brzo pronijela vijest da je Meško doveo sa sobom mladoga prijatelja Stanka. To je kod onih koji su znali što se dogodilo u Trakošćanu pobudilo neprijatno raspoloženje, dok su mlade dame iz Varaždina vrlo ljubopitno pogledavale mladoga gosta u zanimljivoj odori, vrlo blijedoga lica i prekrasnih očiju. Kraj Stanka se brzo našla Ružica u bijeloj haljini. Uskliknula je:

- To me iznenađenje vrlo raduje!

Kada su progovorili nekoliko riječi upita Meško Ružicu:

- Niste li vidjeli moju zaručnicu?

- Bila je ovdje na dočeku bana, ali je otišla s groficom Erdödy na ona vrata ispred kojih stoji bijeli francuski lakaj. Uistinu, u tim je dvoranama sve kao u Parizu - primijeti Ružica - pa su se i naši Zagorci pretvorili, eto, u Francuze.

- Stanko, ostani časak i čekaj me, odmah ću se vratiti - reče Meško. - Želim obavijestiti tvoju tetku da sam te doveo. Ne boj se, ona se neće ljutiti!

Meško je krenuo prema vratima, ali se osvrnuo i primijetio da je Ružica uhvatila ispod ruke Stanka. Bili su u vrlo povjerljivom razgovoru i pođoše u mirni dio dvorane.

Meško pođe ravno k vratima koja su mu pokazali i uđe. U sobi su sjedile obje zaručnice, grofica Sofija i barunica Lehotska. Ona skoči sa stolice i pohiti Mešku u susret.

- Oh Jurica, kako sam sretna što si došao! Eto, pitaj groficu, bila sam strašno žalosna što te nije bilo.

- Imao sam važnoga posla, a put je bio vrlo neugodan. Zadržao sam se kod Oršića, zatim i kod Ottenfelsa.

- A sada ćeš ostati ovdje, je li? - upita barunica, dok se grofica Sofija povukla da zaručnike ostavi na samu.

- Hoću, draga, ostat ću kraj tebe do vjenčanja. Ti si mnogo ljepša nego što si bila! Čini se da ti zrak u Varaždinu odlično prija.

- Osobito dobro, a kod grofice Sofije vrlo mi je lijepo. Ona me cijeni. Jesi li već vidio koliko se ovdje skupilo odličnika? Sve što je otmjeno danas je kod Patačića. Je li, Jurice, i mi ćemo priređivati takve svečanosti? Kako je krasno biti domaćicom tolikoj četi odličnih ljudi! Vidjet ćeš kako ću ih ja primati, kako ću ja sve to udesiti, kao nijedna!

Meško je napola slušao baruničine riječi i smišljao kako da je obavijesti da je Stanko živ. Bojao se da će je ta vijest ispuniti tolikom radošću da joj može naštetiti.

- A što si mi donio na dar? - upita ga Katarina slatko i umiljato.

- Donio sam ti koješta, no jedan dar tako je neobičan da se bojim, kako ću ti ga predati.

- Ali ja želim da ga odmah vidim, odmah! Neispunjena znatiželja vrlo je neugodan osjećaj! Hoćeš mi dati taj dar odmah ili ne?

- Hoću, samo ti prije moram nešto reći. Nemoj se prestrašiti! Ti si jedanput nešto izgubila...

- Ja? Izgubila? - upita barunica otežući svaku riječ i mršteći zamišljeno obrve. Činilo se kao da se boji da je izgubila nešto važno i osobito vrijedno.

- Što sam izgubila?
- Nešto što ti je bilo drago.
Barunica se zabrinula i zamislila.
- Ne znam što bih mogla izgubiti toliko dragocjeno.
- Kako ne, nešto ti je bilo tako blizu da je gotovo zasjenjivalo mene.
- Ti me mučiš! Govori jasno! - uzbuđeno će barunica. - Ništa nisam izgubila, baš ništa!
Meško opazi da je barunica uzrujana i posumnja da je zaista izgubila nešto zbog čega bi joj moralo biti neugodno da on dozna.
- Da nije to bio možda kakav nakit pa se uzrujavaš, Katarino?
- Ne, nakit nisam izgubila - reče ona odlučno.
- Tim bolje, ali ja i ne govorim ovaj čas o nakitu.
- Ne? - klikne barunica od radosti. Njezino veselje ponovno je bilo bezbrižno.
- Slušaj Katarino, mi smo mislili da je Stanko mrtav.
Barunica se okameni, s lica nestade rumenilo; s obje se ruke uhvatila za stol.
- U svoje sam ti vrijeme zatajio da je mrtav, kasnije sam ti to otkrio, ali se ispostavilo da je sve bila zabluda.
- To nije moguće! Kako bi on bio živ? - To su ti krivo rekli!
- Ali me nisu prevarile moje oči!
- Ti si ga vidio?
- Jest, ja sam ga vidio svojim očima!
Barunica klone na stolac.
- Ja sam ti ga, dapače, doveo kao dar za Božić! - reče svečano Meško.
Barunica se ukoči. Naličila je na mramorni kip koji prikazuje sakriveni bijes i srdžbu.
- Znao sam da će te ta vijest uzrujati. I ja sam se uzbudio kad sam ga ugledao pred sobom. No, još ćeš se više iznenaditi kada ti budem pričao gdje je sve bio i kako je živio. Izvanredno je slab i bojim se da mu život ne podgriza klica bolesti.
- Ne mogu se sabrati! Ne smiješ se čuditi mojem iznenađenju, jer to zaista znači da je uskrsnuo od mrtvih!
- Jest, to je zaista tako! Oporavi se malo, pa ću ga dovesti. On je u dvorani.
- Ovdje je? - iznenadi se barunica i pogleda zapanjeno Meška. - To nisi smio učiniti! Znaš što se sve o njemu govorilo, zašto da bude izložen neprilikama.
- Ne boj se! Nitko ne zna o tome ništa osim grofa Pavla i Ottenfelsa, a ja ću ih već uvjeriti da je nedužan.

- Tebi će to štetiti a, naravno, i meni. Znaš kako su mi gospođe zavidne na tebi, pa bi mogle izazvati čitavo čudo pripovijesti o tome kako je moj nećak kradljivac.

- To se neće saznati, pouzdaj se u mene! Vidjet ćeš kako će ga oni još moliti za oproštenje.

Meško ode u dvoranu potražiti Stanka i nade ga s Ružicom u vrlo živahnom razgovoru. Doveo ga je k barunici. Ona ga zagrli.

- Moj siromašni, moj bijedni Stanko!

Meško bijaše dirnut potresnim glasom svoje zaručnice.

- Napokon si opet kod nas, izgubljeni sine! Sjedni! Bože, kako si blijed, kako su ti uši prozirne! Što ti je?

- Ništa. Bio sam boležljiv, no sada mi je već dobro.

- Ne bi smio dolaziti na ovakve zabave! Izgledaš kao da si teško bolestan i bilo bi najbolje da te otpremim u svoj stan.

- Neka on samo ostane ovdje! Neće mu činiti loše malo veselja - reče Meško.

- Odmah ću zamoliti groficu Erdödy da mi uredi za tebe jednu sobu.

- Nemoj se truditi, Katarino - opet će Meško - Stanko je moj gost i ostat će kod mene. Ja sam ga već lijepo smjestio.

- Ne, ne pristajem na to, Jurica, ne smiješ mi oteti radost da svoga nećaka držim uza se. On treba njege!

- Ali sada je on, dušo, moj gost! Za njega je već sve uređeno i moje je pravo gostoprimstva starije. A sada, Stanko, dođi da te predstavim našim gostima.

Stanko poljubi tetki ruku i ode s Meškom u veliku dvoranu.

- Vidiš kako te srdačno primila, a ti si strepio pred njom. Ona mora da te jako voli, to se odmah vidi.

Meško i Stanko došli su do mladoga Erdödyja i upustili se s njim u srdačan razgovor.

Barunica je ostala u sobi. Ukočila se od uzbuđenja. Zatim je pošla brzim korakom prema vratima, otvorila ih malo i zavirila u dvoranu. Kroz taj mali otvor žarila su se njena dva crna oka, puna bijesa i duboke mržnje. Zmijskim pogledom pratila je Meška, kada joj vidik sakrije ugojen, visok gospodin u crnom baršunu s bijelim čipkama. Bio je to sudac Žigrović, koji je upravo ušao u dvoranu.

Barunica se trgne, brzo širom otvori vrata i šapne:

- Gospodine suče!

Žigrović se obazre, problijedi, ali se ne makne.

- Dođite, prijatelju! - šapne mu barunica.

Nakon baruničina zamamnog šapta sudac uđe u sobu. Stao je, međutim, već kod vrata i upro u Lehotsku pogled pun

bijesne ljubomore. Barunica je shvatila taj pogled i prišla mu je posve blizu, uhvatila ga za ruku i šapnula:

- Prekoravate me?

- Proklinjem vas!

- Samo velika i strastvena ljubav može proklinjati!

- Zar vas nisam ljubio silno, strastveno, ludo?

- Bože moj, nikada to nisam primijetila! Mislila sam da je vaša ljubav tiha i nujna, pa ćete je preboljeti.

- Niste opazili? Recite radije da je niste htjeli opaziti, jer je on grof, jer je mladi, jer je ljepši i bogatiji.

- Ne vrijeđajte me prijatelju, kada ne znate što me na to potaklo.

- Ah, Katarino, mrzim cijeli svijet! Zašto ste mi to učinili? Živio sam samo u toj nadi da ćete mi vi biti ženom, i toliko sam vas ljubio da bih za vas mogao robiti, ubijati, suditi na vješala.

Barunica je trenutak promatrala suca pronicavim pogledom, zatim se sasvim skruši i stade mu šaptati:

- Dobro, prijatelju, reći ću vam cijelu istinu. Vidjela sam da me ljubite, ali tko mi je jamčio da me ljubite trajno i da biste me htjeli uzeti za ženu?

- Zaboga, Katarino, nisam li vam o tome govorio?

- Mnogo mi je muškaraca govorilo o ženidbi, no za dva-tri mjeseca već su na to zaboravili. Takvi ste svi! Kako sam mogla biti sigurna da je vaša ljubav trajna.

- Nikada mi niste dali da govorim iskreno! Sjećate se ono ga u Trakošćanu?

- Bila sam zbunjena nećakovom krađom.

- Kada vam je grof Meško govorio o ljubavi, niste mislili na nećaka! Dok ste trebali moje usluge bio sam vam prijatelj, a kada sam otišao vi ste se bez ikakvoga pitanja zaručili s drugim.

- Da ste mi otvoreno i iskreno rekli: »Moja ljubav nije prolazna, nudim vam svoju ruku«, i da ste me u to uvjerili, tada bih vam bila vjerovala. Mi smo žene sirote, jer nikada ne znamo što vi muškarci mislite. Danas ste živa vatra za jednu, sutra za drugu.

- To mogu spočitnuti ja vama, nipošto vi meni! Dali ste mi naslućivati da me volite, a zapravo ste ljubili njega.

- Ako sam se s njime zaručila, to još ne znači da ga ljubim!

Sudac upre pogled u lijepu ženu koja je oborila glavu, dok joj se licem prosula sjeta. Bila je neodoljivo lijepa, kao prava nevina duša. Bila je više nalik na svetu sliku negoli na živ stvor.

- Katarino - reče sudac, pokroči k njoj i primi je za ruku - što to govorite?
- Rekoh istinu!
- Zaboga, a zašto ste se onda zaručili?
- Ne pitajte me, to vam ne mogu reći.
- Morate! Hoću da to znam!
- Ne, to ne smije nitko znati.
- Nisam lija vaš prijatelj? Nisam li učinio sve da vas oslobodim nesretnoga nećaka?
- Znam, vi ste moj jedini dobrotvor, moj jedini prijatelj!
- Kunem vam se da ću vam ostati vjeran i da ću učiniti za vas sve što želite, samo mi recite...
- I vi me nećete osuditi?
- Vas osuditi? Barunice, nema stvora na svijetu koji bi vam mogao da učini bilo što nažao dok sam ja živ.
- Sada tek vidim da me zaista ljubite.
- Oh, da ste to bar prije vidjeli! No sada mi prije svega recite što vas je nagnalo da se zaručite?
- Čujete li? Truba nas zove k večeri!
- Ne mogu okusiti jelo dok mi to ne kažete!
- Prijatelju, čujte!
- Zapovijedaj, divna moja!
- Poslije ponoći dođite k meni - šapne barunica.
- Kako i kamo?
- U vrtu Erdödyjeve palače čekat će vas moja sobarica.

U taj čas otvorila su se vrata. U sobu uđe grofica Sofija i pozove barunicu i suca k večeri. Grofica Erdödy povede barunicu k stolu, dok je sudac zaostao.

Svi su već bili sjeli za stol, samo Meško, Stanko i Pavao stajali su u kutu dvorane i uzbuđeno raspravljali.

- Ti ne govoriš iz uvjerenja! Netko ti je mladića ocrnio - poluglasno je govorio Meško.
- Nisam li ga našao u viteškoj dvorani?
- Jesi li vidio svojim očima da je uzimao dragulje?
- Ne, ali ga je vidjela ona!
- Tko ona?
- Ona dama koja je sa mnom imala sastanak u dvorani.
- Neka dođe k meni i neka mi to kaže u lice.
- Valjda neću dozvoliti da se žena osramoti.
- Tada se nemoj na nju pozivati. Ako je želiš štedjeti, nisi je smio spominjati kao svjedoka.

Pavao se postidi opazivši svoju grešku.

- Dobro, pogriješio sam, ali joj vjerujem.
- Ja joj ne vjerujem i držim da nije dostojna da joj se vjeruje!

- Jurica!

- Ona je sama uzimala dragulje iz kutije!

- Ti ne znaš što govoriš!

- Ona je od tebe izmamila prsten tvoje obitelji kao zalog da je nikada nećeš odati. Je li to pošteno? Došla je u dvoranu prije tebe i uzimala dragocjenosti, a kada ste htjeli otići Stanko je izašao iz svoga skloništa da vidi tko je. Da je krao, ne bi se pokazao! Ona je na njega svalila krivnju, a ti joj vjeruješ.

- Jurica, Jurica!

- Vjeruješ himbenoj ženi koja te jednom rukom grli a drugom krade. Ti si zaslijepljen strašću i dozvoljavaš da te pokvarena žena obmanjuje.

- I ti se dadeš obmanjivati!

Meško korakne k Pavlu, uhvati ga za ruku tako da je gotovo kriknuo i zagleda se u njegovo prestrašeno, blijedo lice očima što su prijetile.

- Kome ja vjerujem? - upita Meško kroz zube.

- Vjeruješ njemu, Stanku, koji pred tobom sakriva svoje lakoumlje.

Meško ispusti Pavlovu ruku i okrene se od njega kao da mu je odlanulo.

- Jest, vjerujem mu, jer je pošten mladić i jer mi je to dokazao.

- A ja mu ne vjerujem i zato neću sjediti s njim kod istoga stola!

- Ja ću sjediti!

- Jurica, molim te, ne brani ga!

- Branim sebe! Ako je on nepošten, tada sam i ja, razumiješ li? On je moj prijatelj kojega poznajem u dušu, a ti svoje uvjerenje preuzimaš od bezimene, sumnjive dame.

- Jurica, ti si izgubio pamet!

- Ako sam te uvrijedio, pozovi me na odgovornost. Ja ću sa Stankom sjesti k stolu, a budeš li ti ustao, sutra ćemo se naći kod Drave sa svjedocima i sabljama.

Meško ostavi Pavla koji se blijed i uzbuđen sakrio za božićni bor da ga nitko ne vidi i pođe ravno k Stanku koji je sjedio u jednom kutu dvorane. No prije negoli je Meško došao do Stanka sjetio se nečega i krenuo k Patačiću koji je razgovarao sa svojim kućnim maršalom, visokim i mršavim Francuzom. Meško mu prišapne da za Stanka nije određeno mjesto. Patačić to odmah priopći Francuzu. On je bio nesretan kada je vidio da nije mislio na jednoga gosta. Uskoro dođe i Pavao. Sjeo je nedaleko od Meška. Društvo nije slutilo što se trenutak ranije dogodilo između Pavla i Meška, te veselo prione uz večeru.

MOĆ ZAKLETVE

Ponoć je prošla. Ulicama su vrvjeli ljudi koji su se vraćali s ponoćke. U toj vrevi zaokrenuo je za ugao lijepe palače grofice Sofije Erdödy visok i prilično ugojen čovjek, zaogrnut tamnim ogrtačem. U vrevi se zaustavio i drugi čovjek, također u plemićkom plaštu. Stajao je i gledao za onim prvim koji zastade trenutak kod ulaza u vrt, ogleda se na sve strane, uđe i zagazi u dubok snijeg. U vrtu je bilo tiho. Dok se čovjek u plaštu šuljao prema dvoru otvorio se najprije prozor, zatim veža. U vrtu se pojavila mlada djevojka, prišla gospodinu u plaštu i šapnula mu:

- Izvolite, njena milost čeka!

Neznanac pođe za djevojkom i uspne se uz stepenice, dok je onaj drugi ostao pred vratima u vrtu.

- Uđite na ova vrata - reče djevojka.

Neznanac pokuca i mekani ženski glas odgovori. Zidovi, pokućstvo i cijela soba bila je u nekoj polutami. Kroz crveno staklo prodiralo je krvavo svjetlo i padalo po bijeloj haljini barunice Lehotske. Stajala je pod svjetiljkom obasjana tim paklenim sjajem u kojemu su joj se oči sjale kao dvije žeravice. S lica joj je iščezla blaga i topla nevinost što ju je maločas kod Patačića tako izrazito pokazivala. Stajala je kao božica koja sipa plamen, bijes, ljubav i smrt.

Žigrović spusti sa sebe plašt. Ruke mu klonu. Bio je svladan bezumnom moći svjetla njezine prijeteće ljepote i nije se mogao pomaknuti. Nešto ga je prikovalo za mjesto gdje je stajao. Gledao je u njezino strašno i krasno lice; njezino tijelo u toploj, mekoj kućnoj haljini, obasjano crvenim sjajem.

- Dođite k meni, prijatelju! Zar se bojite? - upita ona.

Taj poznati meki glas oslobodi došljaka nevidljivih spona i on joj priđe.

- Pogledajte mi u oči, prijatelju!

Žigrović se sukobi s baruničinim pogledom i dah mu zastade. Iz toga pogleda, prijetećeg i u isti čas zamamnog, izvirala je neka tajna moć, ukočila mu misli i satrla snagu. Nijem kao da ga je netko udario po glavi pao je na koljena. Nije smogao ni riječi, samo je buljio u njezine velike paklene oči što su mu pomutile vid i svijest.

Barunica Lehotska uze raspelo. U draguljima kojima bijaše optočeno titrale su crvene zrake.

- Vjeruješ li u raspetoga Boga? - upita suca strogo njezin opojni glas, prijeteći i zapovijedajući.

- Vjerujem - dahne on kao da odgovara pred sudom.

- Gledaj raspetoga! Gledaj, pod njegovim nogama pohranjene su kosti sv. Vratislava što imaju svetu moć nad samim paklom. Zakuni se na nj da ćeš mi do smrti biti vjeran.

Žigrovićeve su se oči stopile s njezinima. Gledao ju je kao nebesko objavljenje, podigao je tri prsta prema raspelu i drhtavo govorio:

- Kunem se! Prisežem!

- Zakuni se da nikada nikome nećeš odati što ću ti sada i u buduće povjeriti.

- Prisežem na ove svete moći i na raspetoga.

- Da ćeš ponijeti u grob sve moje tajne.

- Prisežem da ću ponijeti u grob sve tvoje tajne.

- I da budeš proklet ako se iznevjeriš ovoj zakletvi.

- Da budem proklet...

- Usahle ti ruke, izgubio očinji vid i ne našao nikada vječnoga spasenja.

Sudac je ponavljao riječi kao uhapšenik pred sudom.

- Proklet bio u grobu i preko groba, i neka ti psi raznesu tijelo a vrazi dušu!

Njezin glas zamre u polutamnim kutovima sobe. Nabori haljine šušnuli su kraj sučevih ušiju kada se sagnula k njemu, pružila mu ruku i šapnula:

- Ustanite, prijatelju!

Žigrović ustade. Tek tada su se razvezale njegove misli. Sjetio se da je klečao pred nekom strašnom ali lijepom božicom i da se zakleo, a ne zna zašto.

- Sjednite - reče ona i pokaže naslonjač kraj stolice na kojoj je sama sjedila.

Sudac je tek tada razabrao da joj se haljina ovila oko tijela i odavala svu njezinu ljepotu, da su joj grudi razgaljene i ruke gole, da su joj oči sjajne i da je pred njima vezan, nemoćan, omamljen od prvoga časa kada je stupio u tu sobu natopljenu tamnim crvenim svjetlom. Bilo mu je kao da sjedi negdje u podzemlju, gdje vrazi pale krvave baklje, no čim se ponovno sreo s njezinim očima misli su se ukočile, ponovno je bio nemoćan i začaran, ponovno je prestao misliti.

- Rekoh vam danas - poče ona, sagnuvši se k njemu - da ne ljubim Meška. Jest, istina je! Istina je! To vam ponavljam. Ljubim drugoga, ljubim svoga prijatelja koji je sada prisegao vjernost.

- Katarino! - klikne on i obujmi joj koljena.

- Nadala sam se da ćete jednoga dana doći i da ćemo se naći u sretnom zagrljaju. Tada se iznenada vratio Stanko. Priznao mi je da je krao ne samo dragocjenosti nego i novac, no Meško

ga je spasio i sav novac vratio. Jednoga dana ušuljao se Stanko preodjeven, u lovački dvorac i rekao mi:

- Meško te ljubi i želi da se tobom zaruči.

- Ali ja ne ljubim njega - odvratih.

- Moraš ga ljubiti!

- Ni za cijeli svijet! - poviknuh ja.

- Moraš - reče Stanko prijetećim glasom - moraš, jer ja to hoću!

- Tko si ti da mi zapovijedaš?

- Tvoja sudbina! - odvrati Stanko sa ciničkim podsmijehom.

- Ja sam krao biserje, dragulje i novac, a eno i u tvome kovčegu ima ukradenih dragulja.

- Htjedoh otići u susjednu sobu pregledati kovčege, no vrata su bila zatvorena. Tada se Stanko zlokobno nasmije:

- Ključevi su kod mene! Čuj me, tetko, došao sam kao Meškov prosac i tražim tvoj odgovor.

- Neću da pođem za njega! - rekoh ja.

- Ključevi sobe kod mene su i sada ću ravno grofu Draškoviću. Pozvat ću Meška i ostale i priznati im da sam zaista ja krao Draškovićeve dragocjenosti, ali po tvojoj želji i za tebe. Reći ću im da si me ti poslala da kradem. Dat ću im ključeve neka potraže zlato i dragulje u tvojim kovčezima. Dragi Žigroviću, ostadoh slomljena i zaprepaštena. Nisam se nadala toliko zvjerskoj sebičnosti i gadnoj podlosti što ju je pokazao nećak kojega sam primila u kuću.

- I vi ste privoljeli? - reče sudac.

- Morala sam! Pomoći nije bilo, vi ste bili daleko, a preda mnom stajao je on s ključevima moje sobe i sa strašnom prijetnjom da će me zauvijek osramotiti. Što sam mogla učiniti?

Sudac spusti glavu na prsa, prekrsti ruke na trbuhu i zagleda se u pod.

- Sada znate tko je kriv što sam se morala zaručiti s Meškom. Stanko, naravno, sada živi lagodno. Meško mu daje mnogo novaca.

- Dakle, ta mi je hulja otela vas, Katarino!

- Da, on! On je sva nesreća mojeg života!

- Zašto ne ispričate sve to Mešku?

- Stanko bi tada izvršio svoju prijetnju. Rekao bi svima da je krao po mojoj zapovijedi, a zavidne gospođe kliknule bi od veselja i uvjerile muževe da sam to zaista učinila. Sramota bi bila dvostruka. Grof bi me sramotno odbacio i morala bih zauvijek pobjeći odavde. Ovako ću vas makar katkada moći vidjeti.

- Vi ste zaista nesretni zbog toga lopova.
- Kad bi htio bar otići kamo daleko.
- Ponudite mu novaca.
- Novaca? On, prijatelju, vi ne znate da mi je potrošio svu gotovinu. I sama sam u neprilici zbog toga. Uništio me!
- Nitkov! Razbojnik!

Sudac ušuti, podigne i skupi obrve. Lice mu je bilo mrko a oči se izbuljiše od mržnje i želje za osvetom. Ona je sjedila u naslonjaču i sa žalosnim, bolnim izrazom u licu, s toplim pogledom punim ljubavi i čežnje gledala je u suca. Žigrović se sreo s tim pogledom. Kleknuo je pred nju kao pred božicu. Uzbuđeno je molio:

- Katarino, dajte mi križ! Barunica je bila iznenađena tom prošnjom, ali je brzo posegla za raspelom. Žigrović stavi na nj tri prsta i drhtavim glasom stade govoriti:
- Prisižem da ću vas osloboditi Stankovih pandža! Vi morate biti moja, tako mi Bog pomogao!
- Bojim se da je prekasno.
- Nije prekasno, Katarino! Zgazit ću ga bez milosti! Od ovoga časa on je u mojim rukama. Prebit ću mu vrat, tako mi groba!
- Prijatelju, što ste nakanili? Ja strepim od straha.
- Ne bojte se! Vaše srce neka se umiri, nećete trpjeti! Ne brinite se ni za što. Učinit ću što moram učiniti, zatim više nećemo imati zapreka. Vi ćete Mešku reći da ga ne volite, razvrgnut ćete zaruke i bit ćete moja. Zasut ću vas zlatom, blagom, biserjem i srećom. U mene svega ima pune pregršti - reče sudac i strasno je zagrli.
- Vrijeme je da idete! Grofica i ja moramo se preobući za predstavu koja se održava u jedan sat. Idite, dragi!
- Oh, divne li badnje noći! Osvijetlila mi je dušu nadom!
- I meni, prijatelju! Ali sada pođite!
- Idem! Nikada još nisam išao od vas tako uvjeren da mi je sreća blizu kao danas. Katarino, nemojte ni na što misliti, ničim si nemojte moriti glavu. Budite mirni i čekajte dan kad će kucnuti naš sat!

Žigrović ponovno klekne, obujmi je čvrsto i zatim pođe k vratima kraj kojih je na pođu ležao plašt. Brzo ga je pokupio, poljubio je barunicu i izašao na hodnik.

Barunica Lehotska otvori vrata svoje sobe još jednom i ode u drugu, pa u treću odaju u kojoj je na divanu sjedila Patačićeva zaručnica.

- Dakle, što je? - upita ona zabrinuto.
- Nadam se da je sve dobro!
- Nije ti obećao pomoć?

- Isprva je govorio da je zaštitnik pravde i da je njegova dužnost da Stanka dovede pred sud. Tada sam ga zaklinjala neka to ne učini, jer je samo nesretni slučaj kriv što se na njega sumnja. Umekšao se i obećao mi da će Stanka svakako poštedjeti.

- Rekoše mi da je taj gospodin podmitljiv. Poslat ću mu kao tvoja prijateljica božićni dar.

- Nemoj! Tko zna ne bi li nam to pokvarilo cijelu zamisao. Sigurno je da će Stanka zasada ostaviti na miru. Nesretni dječak pao je u zlu sumnju, a ne zna se braniti.

- Ako sudac preko toga prijeđe, sve je dobro! Sofija je opomenula svoju prijateljicu da se brzo obuče. Obje su došle kući da se preodjenu za svečanu predstavu u kojoj je trebalo da sudjeluje i barunica Lehotska.

Barunica je brzo promijenila laku haljinu što ju je obukla da u njoj primi suca. Grofica Sofija bila je također začas gotova.

Prijateljice siđoše u dvorište palače gdje su ih već čekala kola i povezu se ponovno grofu Patačiću. Putem stigoše suca koji je pošao pješice prema Patačićevoj palači, a za njim je na određenoj udaljenosti koračao čovjek u plemićkom plaštu. Slijedio ga je od kuće grofice Sofije. Žene nisu opazile nijednoga ni drugoga. Stisnule su se u svoje svilene ogrtače i nisu se micale dok ne izađoše pred Patačićevom kućom i uputiše se posebnim stepenicama u prvi kat.

Sudac je ušao na glavni ulaz. Za njim uđe i muškarac koji ga je slijedio umotan do ušiju u plašt. I on se uspinjao stepenicama. Kada je odložio plašt, pred vratarom je stajao grof Meško.

Večera još nije bila dovršena. Sam grof Patačić smišljao je sa svojim Francuzom kakvim bi sve jelima iznenadili goste. Trudili su se da smisle večeru kakvu još nije nitko priredio prije Franje Patačića. Bilo je tu jela pripremljenih s francuskim umacima i salatama, svakovrsne divljači, fazana i drugih pečenja; riba, pašteta i različitih tjestenina prelivenih slatkim kuhanim sokovima i vinom; pedesetak vrsti slatkiša i različitog voća, stotinu drugih sitnica, kakvih još nitko nije imao na svome stolu u cijeloj Hrvatskoj. Vina su bila dobavljena iz različitih krajeva, a boce pjenušca ponosno su se kočile na stolu sa svojim francuskim natpisima.

Posuđe od porculana sa zlatnim obrubom i srebrni tanjuri sa zlatnim ukrasima; zlatni držci viljušaka i noževa blistali su u rukama gostiju, dok su na stolu stajali vrčevi od stakla utaknuti u zlatne i srebrne košarice. Oko stolova stajali su u

crveni baršun odjeveni lakaji. Sve je, naravno, vodio Francuz, kućni maršal koji je došao u grofovu službu iz Pariza.

Patačić je uživao što se gosti dive i što ih svako novo jelo i piće iznenađuje, ali je ipak još uvijek držao da je sve to tako obično i skromno da ne može biti skromnije. On je bio najsretniji kada mu je kuća bila puna gostiju i kad bi ih mogao sjajno i svečano podvoriti. Uživao je ako se mogao izvesti u posve novoj kočiji i upregnuti osam bijelaca ili osam vranaca jednake dlake, kakvih nije imao nitko. Dok su se drugi vozili šesteropregom, Patačić je uvijek uprezao osam konja, a za svečanosti i dvanaest. Na prvom i srednjem paru jašile bi sluge odjevene u modra odijela francuskog kroja. Hrvatska surka sasvim je iščezla s njegova dvora. Premda je on sam nosio hrvatsko odijelo, svu je služinčad odjenuo u francusku nošnju.

Nadaleko izvan Hrvatske govorilo se o sjaju u kojem živi grof Patačić. O raskoši u njegovom dvoru pričale su se anegdote. Kada bi se kod njega okupili gosti, obično bi spominjali različite pričice što su se desile kod Patačića, a znali su da ga to veseli. Najviše se spominjao istinski događaj sa carom Josipom II. Kada je mladi Josip došao u Zagreb, kamo ga je poslala Marija Terezija da ispita želje Hrvata o pripajanju grada Rijeke i Primorja, bio je gost grofa Patačića. Mladi princ bio je očaran, a nije znao kako bi jeo jela što su ih donosili na stol. Tada je rekao Patačiću: »Mi na bečkom dvoru i ne znamo da u Hrvatskoj postoji grof Patačić, koji živi kraljevskije od kraljice i carice.« Tko bi god došao u Hrvatsku, bio kako mu drago veliki gospodin, nije otišao a da nije bio grofov gost. Tko nije vidio njegove odaje, ili jednom sjeo za njegov stol, nije vidio najveću znamenitost Hrvatske. Francek Patačić bio je sa svakim ljubazan, odvažan i spreman na svaku veselu pustolovinu; bio je neizmjerno gostoljubiv prema sebi i drugome, prema gospođama osobit vitez; uvijek bijaše vedar, veseo i pripravan da se zabavlja. Posao mu nije prijao. Imanje je prepustio upraviteljima koje nikada nije pitao za račun, a u blagajnu je posizao bez računa i pitanja, kao da nema dna. Nabavljao je nove kočije, konje, novo pokućstvo, i nije mogao podnijeti ništa što bi dulje vremena bilo u kući. Kod njega se uvijek naručivalo, uvijek su se dovozile nove stvari, uvijek se nešto uređivalo. Kad god se izvezao pobudio bi bilo čime pozornost. Kada je on priredio večeru, tada se o tome govorilo tjednima i mjesecima. Takva večera priređena je i na ovaj Badnjak.

Oko jedan sat završila je večera i Patačić je pozvao goste u dvoranu. U dvorani je bila tama, samo je u dnu u svilenom

šatoru što je prikazivao pozornicu, svijetlio veliki luster. Počela je predstava božićne noći. Grof je takvu predstavu vidio jednom u Parizu pa ju je u dogovoru sa svojom zaručnicom htio izvesti kod kuće. Gosti su bili iznenađeni i oduševljeni, osobito kada se prikazivala posljednja slika. Kada je zapjevao zbor pastira razmaknuo se zastor. U šatoru je prikazana staja u kojoj su bili Josip i Marija s djetetom.

Usklik divljenja pronio se dvoranom. Gospodi gotovo ispadoše oči, a srca su im jače zakucala. Gospođe su zanijemile od pritajenog jala. To divljenje nije izazvao grof Pavao koji je prikazivao Josipa sa sijedom bradom, nego djevica Marija s djetetom. Nju je igrala barunica Lehotska. Svi su priznali da tako lijepe Marije nije nikada naslikao ni jedan slikar. Prekrasno ovalno baruničino lice, prozirna bijela put i tople nježne crte lica bijahu prožete čistom svetošću. Oči su joj bile žarke i plamene; gledale su nevinim, pobožnim pogledom kao da ih nikada nije dotaknuo ljudski osjećaj. Oko glave omotala je modar svilen plašt, koji je pao na bijelu košulju što se spuštala niz tijelo u naborima.

Meško je stajao omamljen s nekim prekrasnim osjećajem što ga je budila ta Marija, svetija od same bogorodice što ju je gledao na crkvenim slikama.

Stanka je osjetila da je žena. Kriomice je promatrala Meška i vidjela je da je sav utonuo u prekrasnu pojavu svoje zaručnice.

Cijele večeri nije se ni o čemu govorilo nego o baruničinoj ljepoti koja se tek danas pokazala u svojoj veličini.

Poslije predstave poveo je kućedomaćin svoje goste ponovno k stolu. Večera je nastavljena s hladnim i toplim jelima. Što je otmjeniji domaćin, to večera dulje traje, a nastavlja se i do zore.

Patačić je uvijek osvajao u tome prvenstvo pa je tako bilo i tada. Gosti su za stolom živahno razgovarali o neviđenoj predstavi badnje noći. Mnogi su dolazili k Mešku i čestitali mu na ljepoti njegove zaručnice. Barunica Lehotska i grofica ponovno su se odvezle kući da se preodjenu. Meško je pazio na suca, grofa Pavla i druge plemiće koji su se osobito zanimali za barunicu. Stanko mu reče šaptom:

- No, jesi li ponosan? Nitko u kraljevini neće imati tako lijepu ženu!

- Tko zna je li to dobro - osmjehnuo se Meško s gorkim prizvukom u glasu.

- Maločas u dvorani bio si gotovo izbezumljen od sreće kada si promatrao Katarinu, a čim je nestala ti si zlovoljan.

- Jesi li razgovarao sa sucem?

- Nisam. Kao da me izbjegava.

- Kažu da je zaljubljen u Katarinu.

- Tako? - iskreno se začudi Stanko, ali se brzo sabere i doda:

- Dragi Jurica, na to moraš biti spreman. Tko da se ne zagleda u tako lijepu ženu? No ipak, ona ljubi samo tebe!

Meško ne odgovori na te riječi već nastavi razgovor o sucu.

- Pođi sa mnom da vidimo što će reći Žigrović!

Meško povede Stanka ravno k sucu.

- Evo, carissime, ovdje je moj budući šogor! Mislim da ste od neko doba promijenili svoje mišljenje o njemu.

- Od neko doba? Možda! Na svijetu ima i nesretnih slučajeva, koji čovjeka dovedu u sumnju, pa može biti i ovaj put. No valja da razgovarate s Pavlom koji je vašega mladog prijatelja osumnjičio. Međutim, ništa zato, dragi prijatelju - obrati se sudac Stanku - svašta se na svijetu događa, i nemojte zamjeriti. Čovjek nije nepogrešiv, pa ni ako je sudac.

- Drago mi je - reče Stanko - što to priznajete. Ja sam odviše propatio zbog te nepravedne sumnje.

Meško je pokušao u sučevim očima otkriti odgonetku zašto danas govori tako blago, zašto Stanka brani, a u Zagrebu ga je odmah htio zatvoriti. Kada je usporedio današnje sučeve riječi s njegovim postupkom u Zagrebu uznemirio se i posumnjao da to sučevo ponašanje ima neke veze s njegovom posjetom barunici. Da je bio kod nje, to je Meško vidio zdravim očima makar je pukim slučajem naišao na tu posjetu.

Meško je opazio kako je barunica sucu nešto šapnula i otišla, a odmah poslije toga nestao je iz dvorane i Žigrović. Meško je slijedio neki unutrašnji glas i izašao je na hodnik. Vidio je kako barunica i grofica odlaze kočijom, a odmah poslije njih spustio se niz stepenice i sudac. Brzim korakom pošao je za kočijom. Meško nije razmišljao ni trenutka, uzeo je ogrtač i klobuk nekoga velikaša, umotao se da ga nitko ne prepozna, otišao je za sucem i tako je ušao u trag tajnoj posjeti. Čekao je Žigrovića dok je izišao iz palače grofice Sofije. Vratio se neopažen, gledao cijelu predstavu kod Patačića, vidio svoju lijepu zaručnicu i uživao toliko da je opijen njezinom ljepotom gotovo zaboravio na tajnu sučeva posjeta u palači grofice Sofije Erdödy.

Kada je vidio kako je sudac najednom promijenio držanje prema Stanku obuzme ga nemir. Nije znao što da misli o toj posjeti, premda nije slutio zlo. No nešto ga je uznemirivalo. Sudac je bio ljubazan i prema njemu tako da ga je to gotovo razjarilo i teško se suzdržavao da mu ne kaže koju osornu riječ.

Kada više nije mogao podnijeti tu ljubaznost Meško ostavi suca i ode u sobu za pušače. Sreo je grofa Pavla vrlo snuždenoga i žalosnog, ali je sjeo kraj Ottenfelsa.

- Tvoja zaručnica najdivnija je žena na svijetu - reče Đuro. - Mi smo se gotovo svi u nju zaljubili.

- I ti, koji si htio život dati za Ružicu?

- Ne diraj u moje rane, ne volim o tome govoriti.

- Nisi, dakle, s njom uopće razgovarao poslije boravka kod Uršule Erdödy?

- Ne! Zahvalila mi se za sve što sam za nju učinio i otišla je. Malo sam se smirio, premda mi je srce živa rana. Ne smiješ je dotaknuti!

- Čim se pruži prva zgoda razgovarat ću s njom.

Meško ustade. Nije mogao izdržati u sobi i vrati se u dvoranu u kojoj se veselo klicalo, pjevalo i zabavljalo. Nemirno je tražio barunicu Lehotsku. Napokon je i ona ušla u dvoranu preodjevena u zelenu svilu, s bijelom vlasuljom i zelenim vijencem od lišća na glavi.

Kada je opazila Meška barunica Lehotska pošla mu je u susret, uhvatila ga ispod ruke i prošetala s njime dvoranom.

- No, Jurica, reci mi iskreno, jesi li zadovoljan? Jesam li dobro glumila?

- I odviše dobro! U prvi mah nisam te prepoznao, sasvim si se preobrazila.

- Bila sam bez vlasulje.

- Mnogo si ljepša nego s vlasuljom.

- Možda, ja to zaista ne znam. Kažu mi da sam izazvala divljenje. Reci, Jurica, nisi li ponosan?

- Zašto to pitaš?

- Je li da jesi? I ja sam ponosna što je vitez kojega svi štuju moj dragi zaručnik i što će uskoro biti moj ljubljeni suprug.

- Kada ću postati tvojim mužem? - upita Meško zagledavši se u duboke crne oči svoje zaručnice.

- Poslije blagdana možemo se vjenčati kad god hoćeš. Ostavi mi jedino nekoliko dana za pripreme.

Toga trenutka prođoše kraj ogledala u kojemu se odrazila njegova i njezina slika. Meško je morao priznati da su zaista krasan par. Ona je visoka, stasita i otmjena; čista ljepota, ponosna i nedostiživa. On visok, junačkog držanja, visokog čela, pronicavih očiju i plemenitog lica.

Meško odvrati oči od te slike i pomisli: »Kad bismo si bar srcem tako pristajali!«

- Na što misliš? - upita barunica. - Gledaj mi u oči!

Meško je nije htio gledati. Znao je da ga njezina ljepota smućuje i da tada ne može hladno misliti. Zato se okrene u dvoranu kao da nekoga traži.

- Mislio sam o tome što ćemo s našim Stankom kada se uzmemo. Ja bih ga imenovao svojim tajnikom ili bih mu dao kakvu drugu službu. Raditi ne treba mnogo, ali mu želim osigurati godišnji dohodak, jer on neće nezasluženе nagrade.

- Učini što znaš. Ali ti si mi jednom rekao da je on u mene zaljubljen.

- Neće stanovati s nama, a napokon, otkada zna da se namjeravamo uzeti, izliječio se.

- Ne, Jurica, to je ipak opasno! No, unatoč svemu nisam protiv toga da ostane s nama.

- Ona njegova neprilika u Trakošćanu bit će zaboravljena. Ja ću grofa Pavla uvjeriti da je nedužan, a sudac ga ionako neće progoniti. Nije li to obećao tebi?

Meško je to pitao posve nehajno, ali je pažljivo motrio baruničino lice da mu ne izbjegne nijedan trzaj.

- Da, ja sam ga molila - odvrati ona mirno.

- Morali bismo ga uvjeriti da nam time ne iskazuje posebnu milost.

Na vratima dvorane pojavi se grofica Sofija.

- Eno grofice! Reci mi, Katarino, ona je bila prisutna kada si razgovarala sa sucem o Stanku? - upita grof.

- Ne, nije.

- Već sam se pobojao, jer sam vas obje vidio kako ste ušle u njezinu palaču kada je k tebi došao sudac.

Meško je s barunicom ponovno stajao pred ogledalom i istraživao njezino lice, ali se ono nije promijenilo; ni jedna sjenka nije se na njemu pomakla. Nije ga pitala kako je saznao da je sudac bio kod nje u palači.

- Jest, ona je pošla sa mnom, jer nisam htjela da se sa sucem sama sastanem u tuđoj kući.

- Tada si joj ipak morala reći o čemu se radi.

- Naravno da jesam! Mi smo tako dobre prijateljice da sam joj to zaista morala reći.

- Šteta je što me prije nisi pitala dozvoljavam li da moliš suca.

- Nisam moljakala milost, nego sam ga samo zamolila da dobro promisli i sve točno istraži pa će se uvjeriti da mladić nije kriv. On mi je to i obećao, no sada je glavno da grof Pavao izjavi kako se prevario, a vjerujem da će to i učiniti. Inače mora dovesti pred sud svoju lijepu svjedokinju.

- Onu lijepu damu s kojom se sastajao u viteškoj dvorani?

- Jest, nju! Grof kaže da je ta ljepotica vidjela kako je Stanko uzimao dragulje.

- A Stanko tvrdi da je on vidio kako je ta ljepotica krala dragocjenosti iz velike kutije! Ja vjerujem Stanku, a ti?

- Ne znam kome bih vjerovala. Da znam tko je ta gospođa bilo bi lako prosuditi.

- Uvjeren sam da je ta žena neka prosta, lukava ključarica na trakošćanskom dvoru, koja je Pavlu posve zavrtjela mozgom, a to nije odviše teško.

- On kaže da je plemkinja, ali to grof Pavao tvrdi očito zato da se ne sramoti sa sastancima s ključaricom.

- Plemkinja neće doći na sastanak u viteško dvoranu kao metresa!

- Ima svakojakih plemkinja! Ona je dvorana bila izvanredno prikladna za takve sastanke. Uvjerena sam da barunica Vojnić nije propustila tu zgodnu priliku.

- Gle, upravo odlazi sudac! To inače nije njegova navika - reče Meško.

- Mora da se do grla najeo i napio, pa sada želi spavati. Ta izjelica ne pristaje u naše društvo. Iako se odijeva u baršun, iz njega viri prosta duša - zlovoljno će barunica.

PRSTEN KOJI DONOSI SREĆU

Zaručnici dođoše u kut dvorane u kojemu je stol sakrivao širok stup. Barunica je željela da tu sjedne, kad primijeti baruna Kukmicu. Ispod vrata imao je vezan ogroman ubrus, u lijevoj ruci držao je komad vruće butine, u desnoj nož. Rezao je velike komade mesa. Debelo lice zarumenilo se od crnoga vina i sjalo od masti kao svinjska glava iz koje su virile plave, svijetle oči. Nekoliko čuperaka kose stršilo je u vis kao kokotova kruna.

- Jao, Kukmica, što ti radiš? - klikne Meško.

- Večeram! - odvrati on posve mirno i važno.

- Sjeo si k večeri u osam sati navečer, a sada su četiri!

- Ne mogu tako brzo jesti kao vi! Vi sve progutate cijelo! Ja jedem polako, jer se jelo mora dobro žvakati da se ne pokvari želudac - tumačio je Kukmica i pri tom gutao cijele komade mesa. Zatim je odmah dohvatio zdjelu s fazanima, uzeo četiri komada, raširio oči kao da bi najvolio i očima jesti, te je stao pričati:

- S ovim beštijama ima čovjek mnogo posla dok im ogloda meso! Ali su vrlo fini, je li, gospođo barunice?

- Ja sam im već zaboravila okus. Jela sam jučer u devet sati.

- Okusite ih danas, vaša milosti, pa ćete vidjeti da ono jučer nije bilo ništa prema ovome. Jučer sam jeo tek onako, zbog društva, i nisam pravo ni osjetio okus.

- Odviše si brzo gutao! Reci mi, dragi Kukmica, kamo ti sve to slažeš?

- U salo, dragi Jurica! Moje je srce zdravo, zato mi je i želudac dobar. Ti si zaljubljen i ne možeš se mirno najesti.

Kraj njih je prošla grofica Sofija i namignula barunici da dođe k njoj.

- Što je, Sofijo?

- Prsten još uvijek nismo našli - šapne ona.

- Zaboga, ako ga je tko od služinčadi uzeo?

- Ne znam, ali sam strašno zabrinuta.

- Reci to Francuzu, on je gospodar u kući. Poslije zabave neka dade pregledati sve kutove, negdje se mora naći kada sam ga upravo ovdje izgubila. Ah, kolike neprilike!

- Kako si mogla biti tako neoprezna, Katarino?

- To je moja prva neopreznost, Sofijo! Tim mi je, naravno, neugodnija, ali nadam se da će se prsten ipak naći.

- Idi, molim te, reci mu da će dobiti veliku nagradu ako u tome uspije.

Barunica se vrati k Mešku koji je još uvijek bio kraj Kukmice. Kada mu se približila udari se Kukmica rukom po čelu i reče:

- Gle, tupa glavo, što sam zaboravio! Gospođo barunice, imam nešto za vas. Malo iznenađenje!

- Za mene? - nasmije se barunica. - Iznenadite me, no brzo, jer izgaram od znatiželje.

- Sjećate se kada ste navečer sjedali k večeri prošli ste upravo kraj mene. Grof Patačić vodio vas je na čelo stola.

- Nisam vam uzvratila pozdrav?

- Niste me vidjeli, ali sam ja vidio vas.

- Čudim se da si je vidio - upadne Meško - kada je pred tobom bio prostrt stol!

- Tada još nije bilo ničega na stolu. Barunica je prošla kraj mene, a za njom se skotrljala na sag neka kutijica.

Barunica je gledala u Kukmicu, obrva joj se naglo trgne, no u isti čas preleti joj licem smiješak.

- Možda je tu kutijicu izgubio tko drugi, a ja sam samo prešla preko nje.

- Ne, baš ste je vi izgubili! Pala vam je niz bokove.

- Ti si nešto izgubila? - upita Meško. - Zato si me tako čudno pogledala kada sam ti rekao da si nešto izgubila što ti je vrlo milo i da ću ti to vratiti. Ja sam mislio na Stanka, ti na dragulje.

- Žene uvijek taje kada nešto izgube, kao da je sramota izgubiti - brbljao je Kukmica i nastavio žvakanje.

Barunica se nasmije smijehom koji je romonio poput zvuka srebrnog zvonca.

- Zašto me, barune, niste odmah upozorili da sam nešto izgubila?

- Sluge su upravo unijele prvo jelo i ja sam spremio kutiju u džep.

Kukmica posegne u džep, izvadi kutiju od modre svile sa zlatnom krunom u kojoj se sjalo sedam velikih dragulja. Pružio ju je barunici Lehotskoj, ali kutija pade na pod, otvori se, i iz nje se iskotrlja ogroman prsten.

Meško se sagne da podigne dragocjenost i ispravi Kukmičinu nespretnost. Pogled mu zapne na teškom zlatnom prstenu s velikim okom od modroga dragog kamena u kome je bila urezana kraljevska kruna i grb grofova Draškovića. Pogled mu se ukočio na prstenu. Zapanjila ga je strašna misao. Na leđima je osjetio kako ga bockaju hladni trnci.

Kukmica je zadovoljno glodao puranski batak. Barunica je stajala Mešku iza leđa i pitala posve nehajno:

- Nešto se razbilo, Jurica?

- Još ne znam! - odvrati on tmurnim glasom i podigne kutiju.

Mešku je Stanko pričao kako je one noći u Trakošćanu grof Pavao dao bijeloj gospođi s kojom se sastajao u viteškoj dvorani obiteljski prsten. Ona ga je tražila kao zalog da neće nikada nikome povjeriti njihovu ljubav i da će joj ostati vjeran.

Taj prsten bio je obiteljski amanet grofa Draškovića i zato ga je Pavao teško dao. U obitelji je vladalo vjerovanje da se prsten nikome ne smije pokloniti. To je taj prsten obitelji Drašković! Odakle je i kako je dospio k njoj? Zašto ga je nosila uza se? Odakle njoj poklon što ga je Pavao dao bijeloj gospođi u Trakošćanu? Mešku odjekne u ušima baruničin glas i on podigne glavu, uzme prsten, stavi ga u kutiju i pruži joj ga galantnom kretnjom.

- Mislim da se prstenu nije ništa dogodilo.

- Samo kad se nije ništa dogodilo - primijeti Kukmica. - Oprostite, barunice, što sam bio nespretan, ali masni su mi prsti i kutija mi je iskliznula.

Dok je Kukmica govorio, Meško se sabrao i primijetio:

- Bilo bi zlo da se oštetio! Prsten je vrijedan bar trideset tisuća.

- Zaista? - upita barunica.

- Kako ne - opet će Meško - samo grb grofova Draškovića, koji je od dragulja, vrijedi dvadeset tisuća.

- To je Draškovićev grb? - upita barunica, otvori kutiju i stade ogledavati prsten kao da ga vidi prvi put u životu.

Barunica je razgledala prsten s velikim zanimanjem, zatim upre prst u kraljevsku krunu i upita:

- A što znači ovo?

- To je znak da su prsten Draškovićevi dobili od kralja - reče Meško ispitujući pogledom baruničino lice.

- Vrlo ukusno - reče barunica Lehotska. - I grb je posve osebujan. U Trakošćanu sam vidjela drukčije grbove.

- Ovo je prastari grb grofova Draškovića, kakav je nosio osnivač loze.

- Vrlo zanimljivo! Kako su samo šiljaste ove kule! To su očito bile trakošćanske kule.

- Kako to, barunice - upita Kukmica - vi taj prsten ne poznajete, a nosite ga uza se?

- Nisam ga dospjela pogledati, kao što vi niste dospjeli da mi ga odmah vratite.

- Prsten nije vaš?

- Ne, dobila sam ga u pohranu i već sam mislila da ga nikada više neću naći. Zato me i ljuti što mi niste odmah rekli da je kod vas.

- Oprostite, sada je već ionako prekasno da me izgrdite!

- I onaj koji je taj prsten dao u pohranu bio je vrlo lakouman - reče Meško. - Kako može na ovakvu zabavu nositi prsten u kutiji koja lako ispadne iz džepa, a osobito iz ženskog.

- E, to je cijeli roman, dragi moj! - nasmiješi se tajanstveno barunica, pogleda Kukmicu i reče:

- Hvala vam, dragi barune, na dobroti, makar je malo i zakasnila.

Povukavši za sobom Meška počne barunica Lehotska šaptati nasmiješena:

- Uz taj prsten vezan je neki mali roman jedne gospođe s kojom sam u dobrom prijateljstvu. Dao joj ga je grof Pavao. Ona se, naime, malo s njim zabavljala. Sada ga ostavlja i danas mu je htjela vratiti prsten.

- I nije ga vratila?

- Nije to mogla sama učiniti i zamolila je mene. Međutim, kako sam lakomislena, u zabavi sam zaboravila na prsten i zamalo sam nesretnicu strahom zavila u crno ruho.

- A ti ga vrati Pavlu što prije! Mogla bi ga ponovno izgubiti, a to je tolika dragocjenost njegove obitelji da se upravo snebivam kako ju je mogao dati ženi koja se povlači po sastancima.

- Što ćeš, mlad, lud, a k tome zaljubljen! Dođi, potražit ćemo ga!

Meško je za sve to vrijeme blijedog lica hladnim pogledom promatrao svoju zaručnicu. Kada ga je povela da potraže Pavla bio je iznenađen. Našli su ga kako baca kocku.

- Čini se da sada nije zgodno vrijeme - reče barunica. - Neka se danas još proveseli, a taj neugodan božićni dar dobit će sutra ili prekosutra. No dozvoli mi da javim onoj gospođi da je prsten nađen.

- Mogu li te pratiti?

- Znatiželjni čovječe, to ne mogu dozvoliti! I mi žene imamo tajni koje moramo pošteno čuvati.

- U pravu si! Kapituliram, ali mi ipak možeš reći je li udata?

- Nije, ali se namjerava udati za čovjeka kojega voli. No sada ti ne mogu ništa više o tom reći, jer bih povrijedila svoju riječ.

Barunica Lehotska otprhne dvoranom. Meško je ostao. Osjećao se kao da su ga u mlinu vezali o kamen i vrtjeli ga dok je izgubio vid, sluh i svijest. U njemu se sve uskomešalo i nitko nije mogao zaustaviti buru osjećaja i misli. Stajao je nepomično i gledao za svojom zaručnicom koja se u jednom trenutku zaustavila i uhvatila za ruku groficu Sofiju. Nešto joj je šapnula. Pet minuta kasnije vratila se k Mešku i veselo mu kliknula:

- Zar još nisi otišao s gospodom piti?

- Danas nemam volje za piće.

- Oho, to nije dobar znak! Znaš, Jurica, otkada ne piješ kao prije nisi veseo.

- Život mora sam dati čovjeku radosti i veselja. Ono što se izazove vinom patvoreno je.

- U-u-u, kako si danas tmuran! Dođi, da se provezemo saonicama. Bit će nam lijepo, sjedit ćemo jedno uz drugo, zatim ćeš me dopratiti do moje domaćice Sofije. Ona će također uskoro kući.

Meško pristade i oni se oproste s najbližim znancima. Pred kućom su ih već čekale saonice. Barunica se umotala u krzno, a Meško je zaogrne gunjevima. Lijepe saonice jurnuše niz tamnu varaždinsku ulicu prema gradu.

SUDBONOSNI SASTANAK

U kaminu se žarilo suho drvo i stvaralo u sobi ugodnu toplinu. Kroz prozore se šuljao mrak, žaloban i sjetan. Tamni zidovi sakrivali su se pred pogledima Jurice Meška koji je sjedio u naslonjaču kraj kamina i zurio u zimsko predvečerje. Lice mu bijaše sjetno i sumorno kao mrak oko njega. U dubini sobe otvorila su se vrata. Tihim korakom ušao je Stanko.

- Napokon si došao! Gdje si tako dugo? - ukori ga Meško.

- Šetao sam uz Dravu.

- Sam ili je tko bio s tobom?

- Ružica i njena komorkinja.

- Još uvijek ne razumijem tu djevojku! S tobom se toliko bavi, a tvrdi da te ne voli.

- Govori istinu! Mi smo samo prijatelji.

- Ovaj čas sam, međutim, nesposoban da se brinem o drugim ljudima, premda bih mogao mnogošta razgovarati i s tobom i s njom.

- Ti si zle volje?

- Ne, nisam zle volje, ja sam paklene volje! Najvolio bih sjesti na bijesnoga konja i odjašiti u neki nepoznati kraj svijeta.

- Što to ima da znači? Sretan zaručnik koji će uskoro poći sa svojom odabranicom pred oltar, a paklenske je volje!

- Osjećam u tvojim riječima podrugivanje, premda znam da mi se ti ne bi rugao. Čini mi se da mi se cijeli svijet ruga.

- Što ti se dogodilo?

- Ništa, i to je upravo grozno! Ništa se nije dogodilo, a ipak se tako mnogo događa da se sve ruši na mene kao olovo.

- Jurica, ti si uzrujan! Reci mi iskreno što ti je?

- Sjedni bliže, Stanko!

Stanko primakne naslonjač k Mešku pokraj kamina.

- Stanko moj, ja sam neizmjerno nesretan!

- Ti si nesretan? To nisam slutio. Što ti otimlje sreću?

- Ona! Nemoj me tako začuđeno gledati. Katarina je moja nesreća, ona je u meni ubila sve što je bilo dobro i lijepo.

- Zašto? Što ti je učinila?

- Pobudila je u meni strašnu sumnju. Ja nisam više ono što sam bio. Ne vjerujem joj, a sumnje koje me snalaze gadne su, i muče me poput aveti.

- Možda nisu opravdane?

- Da li su opravdane ili ne to ne znam, ali sumnje su, a to je dovoljno. Sumnja je strašnija od grube istine. Kad bih znao nešto sigurno, odlanulo bi mi. Noja ništa ne znam, samo naslućujem, a to su paklene muke. Stanko, moram se izbaviti

tih sumnja! Ili se moram osvjedočiti da je poštena žena, ili se moram uvjeriti u njezinu himbu.

- To je doista jedino što te može umiriti.

- Čuj me, Stanko, prvi zametak sumnje oživljela je u meni neka Ciganka u trakošćanskom lovačkom dvorcu kada mi je rekla da mi draga ljubaka s drugima. Još se nisam od toga pravo oslobodio kada sam jedne večeri zatekao barunicu kako hoda hodnikom lovačkog dvorca. To je bilo one večeri kada sam sreo Ružicu, što sam ti pričao kada smo putovali u Varaždin. Mislio sam da je bila ljubomorna na Ružicu, no te noći, kada su kmetovi navalili na dvorac, pošao sam da probudim gospođe, ali Katarinu nisam našao u njezinoj sobi. Krevet nije bio ni taknut. Gdje je bila? Pričala mi je da je u blagovaonici pisala pismo. Nisam to mogao poreći, jer nisam imao dokaza. Bilo bi krajnje neopravdano da je sumnjičim dok ništa sigurno ne znam.

- To je istina. Sumnjičiti se može, ali se mora i dokazati.

- A sada dolaziš ti na red! Sjećaš se, Stanko, kada si ono bio kod pustinjaka? Kada smo se vraćali u lovački dvorac vidjeli smo gospođu u sivoj odori kako je sjedila zagrljena s nekim muškarcem. Ti si mi tada pričao da često viđaš neku gospođu u sivom. Sumnjao sam, no ona mi je tako toplo i iskreno pričala da sam bio razoružan, a pogotovu kada sam vidio da mnoge naše dame imaju sive jahaće haljine.

- Zašto nisi pitao koja je gospođa to popodne izjašila iz dvorca?

- I to sam učinio, ali se ispostavilo da je i Ružica izjašila jednako obučena s mladim Oršićem. Samo ti bi mogao o tome znati nešto potanje. Reci mi iskreno, jesi li vidio lice one dame koja se ljubila u šumi?

- Ne - odgovori mirno Stanko.

- Bojim se da mi na to pitanje nikada nećeš iskreno odgovoriti. Međutim, ja te shvaćam! Ti ne možeš biti protiv svoje tetke, to ne bi bilo kavalirski, ali kad bih ja vidio da neka žena vara tebe, učinio bih sve da te od nje spasim.

- Ja ništa ne znam, niti što vidim.

- Čuj što se dogodilo prošle noći - reče Meško iznenada. - Poslije ponoći vidio sam suca Žigrovića kako se šuljao k njoj.

Stanko skoči s naslonjača.

- Stanko, neću te pustiti iz ruku dok mi ne kažeš istinu! Ti nešto znaš! Biraj između mene i svoje tetke! - reče Meško i položi prijatelju ruke na rame.

Stanko je stajao pred kaminom nepomičan i blijed. Meško osjeti da su nježna ramena njegova mladog prijatelja neobično zadrhtala i spusti ruke.

- Odluči se, Stanko, za mene ili za nju! Zašto si se tako prestrašio kada sam govorio o sučevu posjetu? Reci!

- Zato što sam uvjeren da mi sudac i barunica rade o glavi.

- Ne, ne, to ipak ne vjerujem! Ona može biti himbena, mogla bi me varati, ali to ne bi mogla učiniti. Uostalom, zašto? Reci mi kakav bi imala razlog?

- Jurica, očekivao sam da ćeš me to pitati. No ja sam ipak uvjeren da mi oni rade o glavi. Zašto? Čovjek katkada ne zna odakle mu sumnje, ali pazi što ti kažem: dogodi li se meni kakva nesreća ili zlo, znaj da je to njegovo i njezino djelo!

Meško je umirivao Stanka da su to samo priviđenja. Zatim nastavi pričati o nađenom prstenu i konačno dovrši:

- Meni se često čini da je već imam u šakama i da ne može više natrag, no kada je pogledam ona je tako mirna i nedužna kao djevojčica. Sve što se dogodilo čini mi se tada prirodnim, svaka sumnja iščezne kao zla prikaza, a ja se osjećam kao leptir kada ga pribodeš o zid. Kada je ne vidim pred sobom i kada sjedim sam u sobi, tada mi se ponovno čini da je ona strašna žena u kojoj je sotona, što svladava svakoga tko dođe u njezinu blizinu. Na trenutak i ne osjećam bilo kakvo toplo čuvstvo za nju, dapače mi je strana, i draže mi je da dođeš u sobu ti, moj prijatelj, nego ona, moja zaručnica. Stanko je okrenuo lice u tamu da sakrije uzbuđenje.

- Ali kada s njom razgovaram - nastavi Meško - kada gledam tu anđeosku ljepotu koja ima sotonsku moć, tada sam izgubljen. Ne znam da li ona primjećuje što se u meni događa ili je to puki slučaj, ali svaki dan osvaja me novim čarolijama. Ja ću, dragi Stanko, postati njezin muž, a da ne znam ni kako ni zašto! Ti se možda čudiš, no reci sam nije li njezina ljepota upravo strašna? Vidiš i sam da svi luduju za njom!

- Ali su se mnogi već otrijeznili!

- To je ono što me također muči. Zašto si ti, zašto ju je Patačić najednom prestao voljeti?

- Tko zna, možda smo preboljeli ono što ti sada treba da preboliš. Čuj me, Jurica, neću ti nikad o njoj reći nijedne riječi, dobre ni zle. Otkada znam za tvoje patnje uviđam da se moraš uvjeriti tko je ona. Što god bi ti tko drugi govorio bilo bi suvišno, jer bi djelovalo protivno. Pazi, traži i istražuj!

- Rekao sam joj da neću doći k njoj, a ipak idem! Vuče me znatiželja, ali sam neću poći, moraš ti sa mnom.

Meško i Stanko ostavili su kuću koja je bila nedaleko od Drave i pošli protiv običaja pješke u palaču Sofije Erdödy. Uspeli su se na prvi kat. Meško navlaš nije htio kucati nego uđe ravno u salon svoje zaručnice. Kada je otvorio vrata nehotice udari nogom o prag. Stanko pogleda u sobu i opazi neočekivani prizor: Katarina je sjedila u naslonjaču, a pred njom je klečao grof Pavao.

Kada je Meško otvorio vrata njegov se pogled sukobio s očima zaručnice, no ona niti da bi trepnula okom nego je glasno govorila Pavlu:

- Dragi grofe, uzalud klečite preda mnom, uzalud me molite! Da upravo legnete preda me na živu žeravicu ne mogu groficu nagovoriti da se uda! Ona se odlučila i sve je svršeno! Vi niste punoljetni i ovisite o svome ocu, a grofica je u poodmakloj dobi i svakako se želi udati.

Barunica je ustala. Meško pođe naprijed i povuče za sobom Stanka. U taj čas ustane i Pavao. Bio je blijed, nosnice i usta su mu drhtala. I Meško i Pavao i Stanko osjećali su se kao da im je strop pao na glavu. Jedino je barunica bila mirna i s ljubaznim smiješkom prišla je Mešku.

- Slutila sam da ćeš ipak doći i pogledavala sam na prozor. Gledaj našega siromašnog prijatelja Pavla kako je zaljubljen! Pokušala sam nešto učiniti za njega, ali ona se mora udati za drugoga.

Pavao je stajao poput mramornog kipa, zatim se nakloni barunici:

- Vaša milosti, hvala vam što ste se zauzeli za moju nesreću, a nju mi pozdravite i recite joj da nas dvoje još nismo svršili! Posljednje riječi Pavao je naglasio i brzo izašao iz sobe. Meško je pošao za njim i u hodniku ga pitao prigušenim glasom:

- Pavle, radi li se zaista o kojoj drugoj?

- Tko je moja ljubav, to je moja stvar!

- Ali ako je Lehotska?

- Tada me pozovi na dvoboj, a ne ispituj me kao baba!

- Sutra u osam sati ujutro!

Pavao požuri niz stepenice. Meško stisne pesnice i zamisli se. Kada se obazro opazio je u kutu Stanka.

- Ti nisi ostao kod nje?

- Ne, bojao sam se da ćeš Pavlu učiniti kakvo zlo. Umiri se, Jurica, možda si ipak bio u krivu.

- Dođi sa mnom!

- Ne bi li bilo bolje da sam odeš k njoj?

- Ne, ti moraš sa mnom! Bojim se sebe! Bojim se da će me ponovno svojim lijepim očima pribosti o zid kao leptira.

- Ali ti si, Jurica, odvažan!

- Pred stotinu naoružanih razbojnika stat ću bez oružja, ali pred lijepom ženom svi smo jednako slabi - reče Meško i povede Stanka u salon.

Barunice nije bilo i oni sjedoše sami kraj prozora.

Meško je u mislima obnavljao cijeli prizor što se čas prije odigrao u salonu i na stepenicama. Tada se pojavi barunica sa srebrnim poslužavnikom na kojemu su sjali srebrni vrčići nalik na vaze.

- No jeste li otpratili našega zaljubljenika? - upita Katarina zvonkim i vedrim glasom, stavi poslužavnik na mali stol i sjedne obojici sučelice. - Znaš, Meško, takve lude još nije vidio svijet! To više nije ljubav nego ludost! On časomice gubi pamet, baca se na pod, plače i stenje kao da je poludio.

- A ona mu se ipak neće smilovati?

- Ja sam joj savjetovala da ga ne ostavi.

- Zašto uzima drugoga ako ovoga voli? Ili kojega voli od te dvojice?

- Ne znam, to je njezina tajna. No, ostavimo te ludosti! Uzmi vrč, natočit ću ti vina kakvog nisi još nikada pio. I tebi, Stanko!

Barunica natoči iz boce opletene debelom slamom tri vrča. Čavrljala je kao djevojčica, smijala se i pričala o svemu i svačemu kao dijete o igračkama. Meško je nenadano prekine:

- Znaš li zašto sam ja danas došao ovako iznenada? Saopćit ću ti neugodnu vijest. Upravitelj mi javlja da je zapao u dubok snijeg i ne može mi dopremiti u Varaždin sve što je potrebno za naše vjenčanje. Moramo, dakle, pričekati još desetak dana.

- Tim bolje, Jurica, jer i moja vjenčana haljina još nije stigla iz Beča, a tko zna neće li biti potrebni kakvi popravci. Čekat ćemo još tih deset dana.

Meško ustade, a barunica ga opomene:

- Jurica, morao bi ipak pozdraviti groficu Sofiju!

- I ja je još nisam pozdravio! - umiješa se Stanko.

- To možeš učiniti kasnije. Ostani malo kod mene.

Stanko pogleda ispod oka Meška, no on je bio tako zamišljen i mrk da nije primijetio pogled kojim ga je molio da ga ne ostavi s barunicom na samu. Tako se dogodilo da je Meško otišao a Stanko i barunica ostadoše sami, prvi put poslije onoga događaja u Trakošćanu.

Stanka se osjećala kao da su je zidovi sobe pritisli sa svih strana, tako da se ne može maknuti. Ipak je podigla glavu i pogledala barunici u lice. No kao da pred njom nije bila ona, već netko drugi. Kao da je na lice stavila krinku. Oči su joj

iskočile, usta se ovlažila bijesom, crte lica prijetile su mržnjom. Zgrčenim pesnicama stala je kraj Stanke i dubokim prigušenim glasom izlila pritajen gnjev.

- Bestidnice, djevojčuro, podla ženetino! Kako se usuđuješ doći ovamo među nas, prosta služavko!

- Barunice - reče Stanka - suspregnite tu bujicu uvreda!

- Ti ćeš meni prijetiti, kmetice poderana, ništice, izrode svih djevojčura ovoga svijeta! Nosi se odavde! Čime ćeš ti meni prijetiti? Čime? Hoćeš li me odati i da kažeš tko si? Neka! Bar će te Meško odbaciti kao prosto seljačko pseto. Nećeš me više pred njim ocrnjivati, gadna curetino! Sama ću mu reći tko si, neka te izbaci na ulicu!

- Ušutite barunice, jer kada zaista počnem o vama govori ti, tada ste izgubljeni! Mislite li da ništa ne znam i da nemam dokaza?

- Ti imaš protiv mene dokaze, gade, poderana sluškinjo, ti ćeš me ocrniti pred Meškom? Ja ću tvoje dokaze pogaziti jednim pogledom, jednom riječju! Tebe ću tada baciti na cestu. Pod krinkom prijatelja navodiš ga da me uhodi, ulijevaš mu u srce otrov sumnje. Van! Kada odzvoni pozdravljenje na Novu godinu moraš biti na putu u Zagreb. Sudac Žigrović povest će te sa sobom. U Zagrebu će ti dati u moje ime novaca i sve što ti treba, i da se nikada više ne vratiš u ovu zemlju!

- Ići ću kada budem htjela i kamo budem htjela!

- Ili ćeš poći kamo ja odredim, ili ću Mešku kazati da je njegov prijatelj prosta služavka, koja ga obmanjuje zato što želi da bude njegova ljubavnica.

- Nisam barunica Lehotska, koja trguje svojom ljepotom! - odgovori Stanka.

U tren oka skoči barunica k Stanki, zamahne šakom prema njezinom licu, no ona odskoči, i prevrne stolić na kojemu su bili vrčevi i boca s pićem. Tada se otvore vrata. Meško i grofica Sofija uđu u salon. Katarina prasnu u smijeh i sklopivši ruke zagleda se u Stanku koja je preneraženo zurila u barunicu.

- Kako je dražesno nespretan moj nećak! - klikne ona gušeći se u smijehu.

Grofica Sofija također se smijala, ali Mešku i Stanki nije bilo do smijeha. Stanko se uljudno ispričao domaćici zbog prevrnutog stola i prolivenog pića, dok je Meško rekao gospođama da mora kući.

- Stanko neka danas ostane kod mene - predloži barunica, ali Meško odlučno odgovori da na to ne pristaje, jer mu Stanko mora nešto pisati.

Pola sata kasnije hodali su Meško i Stanko kraj Drave. Prođoše kraj jednokatne kuće koja je stajala usred pustoga vrta, pokrivena snijegom.

- Pogledaj ovu kuću - reče Meško. - U njoj je nekada stanovala moja tetka Lidija.

- Lidija? Gdje je ona sada?

- Izgubio sam nadu da ću ju naći. Sigurno ju je Klemenčić ubio da ga ne bi odala.

- Što je s tim Klemenčićem? - upita Stanko.

- Razbojnik kojega smo uhvatili uzeo je Klemenčićevo ime i silom hoće da bude Klemenčić. Slutim da se u tome krije velika lopovština.

Stigoše kući. Meško pođe ravno u svoju sobu, a Stanka zamoli da nešto zasvira na glasoviru.

Prošao je cijeli sat da se Meško nije pojavio. Stanko se već zabrinuo za njega i pošao je da vidi što radi. On je pisao. Kada je primijetio Stanka pozove ga k sebi, uhvati za obje ruke i toplo mu reče:

- Stanko, sutra ću se potući s Pavlom. Bio sam više puta na megdanu, ali nikada još zbog žene. Najprije ćemo pucati, a ne padne li nijedan, tući ćemo se dok budemo mogli držati u ruci mač. Pozvao sam svjedoke da utanačimo sve što je potrebno. Zašto ti dršćeš? Ti si bio poručnik!

Pomisao da bi sutra Meško mogao u dvoboju pasti smutila je djevojku i zaboravila je da je samo Stanko, Meškov prijatelj i da se ne smije odati.

- Ako padnem - nastavi Meško - ti ćeš biti moj baštinik.

- Ne, neću! - reče Stanko.

- Nemam nikoga na svijetu!

- A ona? - upadne Stanko. - Barunica koju ljubiš?

- Da, ljubim je, ali je ujedno i mrzim! Njoj ću ostaviti vjenčani dar, to je jedino što smijem učiniti. Ti si moj jedini prijatelj, jedini stvor kojega mogu nazvati svojim kao da pripadaš mojoj porodici... Stanko, zašto to činiš? Zašto plačeš kao žena?

Stanko više nije bio Stanko. Bijaše taj čas žena koja nije mogla zatajiti osjećaje, nije mogla zadržati suze. Okrenula se k prozoru, pritisnula glavu na staklo i nastojala je da nadvlada bol. Vjerovala je da bi u Meškovim očima, kada bi se odala, izgubila poštovanje i privrženost, pa je prikupila svu snagu da se svlada i da ne kaže istinu ni toga trenutka. Meško priđe svome prijatelju i zagrli ga.

- Slab si i boležljiv, srce ti je omekšalo kao djevojci. Budi hrabar! Da znaš koliko sam puta već bio na dvoboju, bio sam

ranjen, i opet sam čitav! U Beču sam se sto puta potukao s Nijemcima.

Stanko ne odgovori nego izađe iz sobe. Meško ga nije zadržavao, premda ga je iznenadilo takvo držanje. U međuvremenu stigoše Patačić i Erdödy, Meškovi svjedoci.

Stanka je u svojoj sobi legla na divan. Isplakala se da bi kasnije opet bila odvažan mladić. Kada je obrisala posljednje suze iz pokrajnje sobe doprlo je do njezina uha šaputanje. Bivalo je sve glasnije i veselije. Ona brzo ustade, poravna odijelo, uredi vlasulju, prisloni glavu na vrata i osluhne. Jasno je čula razgovor:

- Jest, i zato se moram žuriti kući! U dva sata noću opet će doći. Bio je kod nje na Badnjak.

- Grof Meško to ne zna?

- Kad bi znao, ne bi gospodin sudac tako tajno dolazio!

- Sram je bilo! Dobiva viteza da mu nema para u cijelom Zagorju, a ona prima tajne posjete turopoljskog debeljka!

- Zato danas opet moram čekati na njega do dva sata u noći. Reci to Ivici, jer bi još mogao misliti da ta debela trbušina dolazi k meni.

Stanka je slušala taj razgovor i pade joj na pamet zamisao do kakve može doći samo žena. Spriječit će dvoboj! Bila je to njezina jedina želja. Spriječit će ga tako da to za Meška ne bude nečasno. Nije trebalo da dugo razmišlja. Razgovor što se razvio među sobaricama u susjednoj sobi bio je dovoljan da smisli lukavštinu.

Obje su djevojke izašle. Stanko se tada ušulja u sobu u kojoj su spavale domaće služavke. Sve su bile na poslu. Na klinčanicama su visjele različite haljine. Stanka uzme jednu kmetsku haljinu, smota je i vrati se u svoju sobu. Nekoliko trenutaka kasnije pred ogledalom je stajala kmetica. Zatim sjedne i na običnom papiru napiše iskrivljenim rukopisom:

»Noćas u dva sata budi u vrtu pred palačom grofice Sofije Erdödy«.

Stanka je savila pismo i ispisala naslov: »Grofu Pavlu Draškoviću«. Prebacivši preko sebe veliki rubac neopaženo je izašla iz kuće i požurila cestom prema palači grofa Draškovića. Pred vratima je stražario vratar u modroj surki. Kmetica ga upita je li grof Pavao kod kuće. Kada je vratar rekao da jest, dade mu pismo i reče da ga odmah preda.

Vratar je pitao tko šalje pismo, no kmetica mu odvrati da će grof to vidjeti kada ga pročita. Vratar se sumnjičavo nasmiješi i ode na prvi kat. Kmetica nestade.

Pavao pročita pismo, podere ga i baci u kamin, pogleda na sat i stade šetati po sobi razmišljajući. Sati su prolazili. Pavao je bio sve uzbuđeniji. Tada se umota u zimski ogrtač i izađe na ulicu.

Snijeg je škripao pod nogama i to je Pavlu bilo vrlo neugodno. Želio je doći na određeno mjesto posve neopaženo i tiho.

Vrata vrta grofice Erdödy našao je otvorena i sakrio se za snijegom povinutim borom. Čekao je i ogledavao se na sve strane. Uskoro se desetak koračaja daleko pojavila visoka sjena. Bio je to sudac Žigrović. Pogledao je u prozore, obazro se na sve strane i primijetio je u tami za borom čovjeka. Prepao se. Činilo mu se u prvi mah da je to Meško, no kasnije je vidio da taj čovjek nije tako visok i snažan. Svaki bi čas pogledao u čovjeka za borom, pa opet prema ulazu na kojemu se trebala pojaviti sobarica. Na prozoru se pokazala ženska glava. Pavao nije razaznao tko je, samo je vidio da je žena brzo nestala i nekoliko trenutaka kasnije čuo škripanje ključeva na dvorskim vratima.

Sudac požuri naprijed. Pavao se više nije mogao svladati, potrči za njim, uhvati ga za ogrtač i povuče k sebi. Sudac je od straha kriknuo. Pavao mu strgne s glave šubaru, pogleda ga u lice i prepozna.

Sudac trgne nož što ga je uvijek nosio za pojasom i zarine ga Pavlu u rame. Mladić nije osjetio bol. Uhvatio je s obje ruke suca za vrat i bijesno vikao:

- Huljo, što tražiš ovdje u to doba?

- Što tražiš ti, razbojniče? - odvrati sudac.

Pavao je već držao u ruci pištolj. Okrenuo ga je prema sucu i zaprijetio:

- Reci što tražiš, ili ću te oboriti u snijeg kao pseto.

Osim malog noža sudac uza se nije imao oružja. Život mu je bio draži od svega i nije dugo razmišljao. Odgovorio je glasom u kojemu se osjećao strah.

- Ona me pozvala!

- Tko ona?

- Barunica Lehotska!

Pavao spusti pištolj. U tami su stajali muškarci, jedan naspram drugoga, tihi i nijemi.

- Kada te pozvala, a ti idi!

S tim riječima Pavao je otrčao iz vrta. Za njim je na snijeg kapala krv iz rane koju još uvijek nije osjetio. Pošao je ravno kući. Tek na putu osjeti bol i primijeti krv.

Kod kuće se Pavao odmah svukao, pogledao ranu i pozvao slugu da je ispere. Kada je sluga vidio da je rana duboka i da gospodara trese groznica pozvao je varaždinskog ranarnika.

Ujutro su se u zapuštenom perivoju grada Varaždina okupili učesnici dvoboja. Meško je šetao s Patačićem i po običaju se šalio. Bio je miran kao uvijek i izrazito dobre volje. Međutim, bijaše prošlo pola sata poslije ugovorenoga roka a još nije prispio drugi protivnik, Pavao Drašković. Njegovi svjedoci otišli su da vide što se dogodilo i vratili se s viješću da leži u vrućici teško ranjen te da još koji tjedan neće moći uzeti u ruke oružje. Svi su se vratili kućama.

Stanko dočeka Meška tobože iznenađen.

Sobarice su već znale za događaj i kada je Meško pozvao slugu da mu svuče čizme on mu je pričao nečuvene stvari:

- Vaša milosti, prošle noći dogodila se nesreća! U vrtu grofice Erdödy potukla su se dva gospodina. U snijegu je mlaka krvi, a po cesti se vidi krvav trag. Ne zna se samo zašto su se potukli.

Meško je slutio da se noću nešto dogodilo s Pavlom, ali ne reče ni riječi.

Stanka se činila nevještom, no bilo joj je žao Pavla. Htjela je samo da ga pošalje u vrt kako bi vidio suca dok se šulja barunici. Nadala se da će Pavao uvidjeti da se za nju nije vrijedno pobiti s najboljim prijateljem. No zamisao je ispala drukčije nego što je Stanka željela.

TKO ĆE BITI BAN?

Dva dana kasnije sastali se velikaši u palači grofa Draškovića. Na dogovor ih je pozvao sam ban Nadaždi. Budući da je bio grofov gost, to je i dogovor bio uvečer u njegovoj palači. Velikaši i plemići koji su imali riječ u Saboru i u Banskom vijeću stigli su na sastanak iz svih krajeva.

Kada su se našli na okupu, grof Nadaždi razloži velikašima zašto ih je sazvao na povjerljivo vijećanje. Na opće iznenađenje saopći on plemićima kako se odlučio povući s banske stolice.

- Vi, gospodo plemići - reče ban Nadaždi - tražite ukidanje Banskoga vijeća, jer držite da se ono želi izdići iznad Sabora, a ja opet ne mogu kod kraljice isposlovati da Vijeće ukine. Ona želi pomoću njega imati neku vlast nad Saborom, a ja nemam volje da se protiv toga borim, jer ta borba nema uspjeha. Uzmite drugoga bana, koji će moći nastupati s više sreće.

Plemići su o toj banovoj objavi dugo raspravljali, a najposlije su primili ostavku na znanje, dobivši obećanje da će to neko

vrijeme ostati tajna. Poslije vijećanja raziđoše se stariji velikaši, dok su mlađi ostali da se dogovore tko bi postao banom. Govorilo se o raznim velikašima, kad ustade grof Oršić i reče:

- Gospodo, danas u Hrvatskoj trebamo za bana čovjeka koji će najlakše moći provesti naše želje u Beču, dakle velikaša koji je u Beču najviđeniji. Vi znate, gospodo, da nam kraljica spočitava gozbe i raskošan život, ali ne uživanja. Znamo da kraljica Marija Terezija sebi ne uskraćuje užitke. Ona je protiv našega raskošnog života zbog mnogo većih razloga. Kako je u ruci jezuita, krivo joj je da svoje bogatstvo zapijamo i trošimo sami, a ne dajemo ga redovnicima. Otac Anzelmo također je pouzdanik kraljice, i on nas je ocrnio. Jedini velikaš koji uživa kraljičinu milost, zato što je pobožan i ne pije, što ne troši novac i daje ga samostanima, jest barun Makar. Njega podupire i Anzelmo. Dakle, bio on nama drag ili ne, najbolje će biti da ga izaberemo za bana. Kao kraljičin pouzdanik možda će prije ishoditi ukidanje Banskoga vijeća.

- Barun Makar! - povikne nekoliko glasova.

- Jest! - odgovori Oršić.

- Makar je besprijekoran, ugledan i bogat, potpun vitez!

Većina mladih velikaša bučno je pristala uz Makara, ali nenadano ustade Meško. Svi su bili znatiželjni što će reći.

- Čujte me, gospodo - reče on ozbiljno - ja držim da Makar ima za bana samo jednu prednost, da ne pije. Ne bi bilo doista zgorega kad bi ban imao tu rijetku krepost, ali Makara ipak ne mogu prihvatiti. Barun Makar ne može biti naš ban!

- Do vraga, što to znači? - upitali su plemići Meška. - Zašto ustaješ protiv njega?

- Najprije zato što nije podesan da bude naš ban, zatim zašto ste se namrsili baš na čovjeka koji je tuđinskoga porijekla? Kao da ste se okladili da ćete birati banove koji nisu naši!

- Čuo sam - reče grof Erdödy - da, predložimo li koga god, kraljica neće potvrditi nijednog osim Makara.

- Zašto mi onda ovdje raspravljamo? Recimo: »U Beču su nam izabrali bana!« i nemojte se igrati moćnoga Sabora kao djeca kada se igraju vojnika - reče Meško ironično.

- Vaša milost ipak je dužna da nam razjasni - reče mladi plemić Cvetković - zašto da ne predložimo baruna Makara.

- Zato što ga ne držim vrijednim te časti!

- Gle, gle, što to znači? - klikne nekoliko glasova.

- Dokaži! Nije lijepo da čovjeka tako sumnjičiš.

- Ponovno vam kažem da barun Makar nije vrijedan te časti i da on neće biti ban dok je meni na ramenu glava!

Sluga otvori vrata. U dvoranu uđe barun Makar. Meško ga nije primijetio i nastavio je govoriti protiv njega, dok su neki plemići ljutito vikali da nema prava okrivljivati Makara, a drugi, koji su nijemo pristajali uz Meška, šutke su odobravali.

- Gle, gle - reče Makar - vi baš oštro govorite protiv mene, gospodine grofe, iza mojih leđa!

Plemići su pogledali prema vratima ispred kojih je stajao barun Makar, ponosan i gizdav, bijeloga lica, pod elegantnom vlasuljom, u tamnomodrom francuskom odijelu i sa svojim karakterističnim prslukom od narančastožute svile.

Meško se na barunove riječi okrene i reče:

- Da, gospodine barune, govorio sam protiv vas iza vaših leđa, jer se niste dosada pokazali ovdje, ali još mnogo više reći ću vam sada u lice.

- A što ima vaša milost protiv mene? - upita barun s finom ironijom. Stajao je još uvijek kod vrata. Plemići su očekivali sukob.

- Vi to vrlo dobro znate, gospodine barune!

- Ja? Oprostite, dragi gospodine grofe, ali ja zaista nisam sveznajući!

- To ne biste mogli biti, jer zaboravljate i ono što ste jednom već vrlo dobro znali!

- Nemam zaista pojma zašto se vi uzrujavate - reče barun Makar.

- Ja se ne uzrujavam zbog sebe, nego zbog naše zemlje! Vi se gurate na našu bansku stolicu, gospodine barune, a to u meni mora uzburkati krv.

- Želite li možda vi postati ban? - upita ironično Makar.

Te riječi djelovale su na neke plemiće i velikaše te se i oni ironično osmjehnu.

- Ne, to ne želi! - vikne Patačić. - Ja ću gurnuti ruku u vatru da Juricu pritom ne vodi sebičnost. Ne znam zašto se on bori protiv Makara, ali kada to čini sigurno ima opravdane razloge.

Meško pođe dva-tri koraka prema barunu Makaru, pogleda mu u oči i reče posprdno:

- Ne, gospodine barune, ja ne kanim postati banom, jer držim da u Hrvatskoj ima za tu čast mnogo vrednijih i mnogo umnijih i starijih, ali njih ćemo birati mi, a ne da nam ih šalju iz Beča jezuitski spletkari.

- A koga su vam to poslali jezuitski spletkari? - upita Makar.

- Hoće da nam ga pošalju, a ja vam ovdje pred svima izjavljujem da ću do zadnje kapi krvi čuvati hrvatsku bansku stolicu! Vi nećete postati banom, jer toga niste vrijedni!

Makar kimne glavom, a iz očiju mu sijevne plamen. Prišavši Mešku upita povišenim glasom:

- Čime okrivljujete baruna Makara?

- Čime?

- Reci što imaš protiv njega! - vikali su velikaši i plemići.

- Jurica, ti si ovdje izrekao mnogo teških riječi. Molim te da nam to razjasniš - zamoli Meška grof Ottenfels.

- Gospodo - uze riječ barun Makar - dok se Meško zabavljao i veselo živio u Zagorju, ja sam sjedio u Beču i dan na dan obilazio ugledne prijatelje da nam pomognu u borbi protiv razbojnika koji ugrožavaju naš život. Molio sam da nam preustroje obranu protiv lopova, razbojnika i kradljivaca koji nas sve više opkoljavaju, tako da danas više nismo sigurni za imetak. Ishodio sam da je potvrđena smrtna osuda za najvećega našeg dušmanina Klemenčića, da mu je oduzeto plemstvo i zaplijenjeno imanje. To će sve njegove ortake prestrašiti i obustavit će hajku na velikaše. Ishodio sam da nas u Zagrebu protiv Klemenčićeve družbe čuva posebna četa, koju nam u potrebi smije dati ban, dok smo prije bili goloruki. Ja sam, gospodo, radio svim silama da se ukine Bansko vijeće koje nam je trn u oku.

- Preporuča se za bana! - nasmije se Meško.

- Ne, gospodine grofe, želim samo gospodi reći da sam u Beču radio za našu zemlju, dok su drugi ljetovali, i da je samo to dovelo neke moje bečke ugledne prijatelje na misao da me postave banom.

- Možda je Nadaždi zato i najavio svoj otkaz što ste vi u Beču toliko radili?

- Sumnjičite me da sam ga istisnuo. Eto, dokazat ću vam da to nije istina! Evo jednoga pisma koje će vas u to uvjeriti! Molim gospodina grofa Oršića neka pročita!

Oršić počne čitati pismo u kojemu netko piše svome »dragom Makaru« da se pripremi, jer će ga uskoro zapasti čast da zasjedne na bansku stolicu i moli ga neka to ne odbije, jer je to želja svih kraljičinih ljudi. Josip, neprijatelj jezuita, jedini mu je protivnik, ali on je preslab da nadvlada cijelu vojsku Makarovih pristalica.

Potpisan je dvorjanin kraljice Marije Terezije Lichtenberg.

- Evo dokaza! - reče ponosno Makar. - Nisam prvi učinio nijedan korak za bansku čast, ili protiv Nadaždija.

- Na takve se listove, gospodine barune, ne obazirem! Pisali vam baš i svi dvorjanici ovoga svijeta, vi ipak nećete postati banom. Vaša me pisma ne zanimaju i uzalud nastojite raspravu skrenuti s prave staze. Ja vam evo ovdje po treći put

dobacujem da niste za bansku čast dovoljno besprijekornog života!

- Nemate pravo tako govoriti! Neka vam gospoda velikaši posvjedoče nisu li mi na put u Beč dali najtopliju preporuku, punu pohvala.

- A recite, jesam li je ja potpisao? Sjećate li se, gospodine barune, što se dogodilo među nama prije pola godine?

- Govori jasno! - vikne Patačić Mešku. - Zašto ga štediš?

- Reci čime ga okrivljuješ? - upita Oršić također vičući.

- Recite samo, čime me okrivljujete? - ironično se nasmiješi barun.

- Okrivljujem vas da ste ubili svoju ženu!

Svi su se prisutni trgnuli. Nastade tišina. Barun Makar još jače stisne svoje uske usnice. Sve su oči bile uprte u njega, ali je on stajao mirno i ponosno, prekrstio je ruke na prsima i posprdno promatrao Meška.

- Gospodine grofe Meško, kako smijete ovako okrivljivati velikaša koji prema priznanju vaših prijatelja živi najpoštenijim životom?

- Oni vas ne poznaju!

- Gospodine, vi ćete mi za to odgovarati!

- Vama? Nikada, dragi barune! S ubojicama se ne bijem!

- Ako ste kukavica...

Meško nije barunu dozvolio da govori dalje, nego po-vikne:

- Dao bih vam zaušnicu, ali neću okaljati ruke na vašem obrazu!

Makar problijedi. Ruke su mu zadrhtale.

Plećati Meško prestrašio ga je i on se nije usudio govoriti, nego je zašao među plemiće i tek tada se okrenuo prema Mešku, da bi mu rekao:

- Ja ću gospodi plemićima dokazati da me grof Meško krivo optužuje!

Makar izvadi iz džepa neka pisma.

- To su sigurno pisma što ih, tobože dobivate od svoje supruge iz Milana? Sve je to laž!

Makar se ne obazre na Meška nego pruži velikašima i plemićima pisma da ih čitaju.

- Pisma su iz Milana - primijeti Oršić. - Žena gospodina baruna svojom rukom piše da joj je u samostanu dobro i da nema želje da ga napusti.

- Poznajete li baruničin rukopis? - zapita Meško.

- Ne - odvrati Oršić - ali zašto bi gospodinu barunu godinama pisao netko u ime njegove žene?

- Zašto? Zato da se zataška umorstvo! Ja vam ponovno kažem da je barun svoju ženu ubio.

- Možeš li to dokazati? - upita Patačić.

- Dokazat ću! Čim se vratimo u Zagreb molim da se gospoda potrude doći k meni!

- Nije lijepo što si baruna okrivio dok nemaš dokaze u ruci.

- Naprotiv, imam ih. Moji dokazi nisu papir, nego stvari od lima i kosti, koje se ne mogu oporeći. Jest, gospodine barune, ja sam malo dublje zavirio u vaš podrum ispod kuće kod Krvavog mosta. Tek kada budu poznata i dokazana njegova nedjela uvidjet ćete, gospodo, koga ste predložili za bana.

Plemići su se podijelili u dvije stranke. Jedna, koju je predvodio Oršić, bila je za Makara, a druga, s Patačićem na čelu, uz Meška. Stranke su se prepirale tako žestoko da je nastao metež, vika i pravdanje kakvoga davno nije bilo. Barun Makar stajao je postrance i slušao.

Patačić povuče Meška u kut dvorane i reče mu:

- Jurice, to neće dobro svršiti! Reci mi po čemu znaš da je Makar zaista ubojica svoje žene? Ja to moram znati!

- Francek, ti me poznaješ. Kada sam nešto tako zamašito ustvrdio, to ću nesumnjivo dokazati. Ne mogu ti staviti ovdje na stol dokaze, ali kod kuće imam limenu kutiju u kojoj je ženska lubanja i pergamena na kojoj je napisano da je Julija nevjeru platila glavom.

- Zaboga, odakle ti to?

- Odavno sam sumnjao u Makara. Tu sumnju ucijepio je u mene moj otac. Ti znaš kakav je on bio čovjek, što je rekao uvijek je bila istina. Rekao sam Makaru u lice da sumnjam, htio sam dapače putovati u Milano da vidim tu njegovu ženu za koju tvrdi da živi, no zadržala me ovdje ljubav i na to nisam više mislio. Kažem ti, ona je ubijena!

- Odakle ti lubanja?

- Jedne noći zavukao sam se u Makarovu kuću na Krvavom mostu. Doživio sam strašne stvari! Među ostalim naišao sam i na Julijin grob, otkopao ga i ponio sa sobom dokaz njegova zločina sa sobom.

- Zašto nisi o tome nikome pričao?

- Htio sam da Makar ne sazna za to. Nešto mi je govorilo da je taj barun opasan čovjek i htio sam ga mirno promatrati. Kasnije je opet bilo zgoda kada sam počeo vjerovati da je ipak pošten i da mu možda činim nepravdu. No sada, kad hoće da zasjedne na bansku stolicu, odlučio sam ponovno da istražim njegov zločin. Sve što sam s njime doživio ispripovijedat ću ti i uvjerit ćeš se da je zlotvor.

- Bilo bi strašno ako je istina što govoriš, jer većina mladih pristaje uz njega, a naši stari pogotovu. Svima se sviđa što ne pije, kao da je to najveća krepost na svijetu, a svi su oni ispičuture.

Prepirka među plemićima neprestano je rasla. Meško i Patačić pobojali su se da će doći do velikoga razdora. Meško odluči da umiri velikaše, začas se stvori među njima i vikne:

- Prijatelji i gospodo, nemojte ovako! Zar ćemo se potući?

- Ti si tome kriv! Ti si nas posvađao! Ti si nemirna duša koja uvijek traži kavgu i prepirku.

- Vi ste me, braćo, ružno okrivili. No neću planuti, jer vi ne znate ono što ja znam.

- Reci nam, što znaš?

- Sve ću kazati i dokazati! Za nekoliko dana odlazimo u Zagreb. Dođite svi koji ste ovdje k meni. Kod kuće ću vam po kazati dokaze za sve ono što sada ovdje ne biste vjerovali. Tada ću sve prepustiti vašem sudu. Nađete li da sam lagao, sudite mi! Evo vam poštene riječi da ću se pokoriti svakoj vašoj odluci, ali obustavimo prepirku koja bi mogla dovesti do razdora.

Meškove riječi djelovale su pomirljivo i gospoda su se razišla.

Patačić i Meško odoše da obiđu grofa Pavla koji je ležao ranjen. Vrućica već bijaše popustila, ali je mladić bio vrlo potišten i nije progovorio ni riječi. Na odlasku je nenadano pružio Mešku ruku i on je prijateljski prihvati. Nitko od prisutnih, pa ni sam Meško, nije slutio zašto mu je Pavao pružio ruku.

Kada su Patačić i Meško izišli na ulicu sreli su Makara i suca Žigrovića koji su upravo ulazili u barunov stan.

- Čini mi se da ova dvojica neobično pristaju zajedno - primijeti Meško.

Barun je odveo suca u svoju spavaću sobu, zaključao sva vrata i rekao:

- Carissime, mi moramo međusobno obračunati!

- Zapovijedajte, gospodine barune! - odgovori sudac ponizno.

- Vi ste mi jedanput učinili uslugu. Mislim da je to bilo prije šest-sedam godina.

- Jest, vaša milosti!

- Danas trebam od vas dvije nove usluge.

- Pripravan sam učiniti sve što mi zapovijedite!

- Vi se nesumnjivo još sjećate kako je izgledala moja žena, nježna, crnih očiju i crne kose. Tada joj je bilo petnaest godina. Trebalo bi da nađemo opaticu koja bi došla iz Milana k našim klarisama u Zagreb i rekla da je moja bivša supruga.

- Imam kod klarisa rođakinju. Rodom je plemenitašica. Vi znate da su moji rođaci plemenita roda. Nježna je, ima crne oči i smeđu kosu, ali to ne smeta, jer kosu opatice ionako nitko ne vidi, a ljudi su već i zaboravili kako je Julija iz gledala.

- Ona se mogla potpuno promijeniti - reče barun - kosa zaista ne bi smetala. Ja, naime, moram dokazati da moja žena nije ubijena.

- Kome to vaša milost mora dokazivati? - prestraši se sudac.

- Danas me grof Meško pred svima okrivio da sam svoju suprugu ubio!

Sudac sklopi ruke, izbulji prestrašene oči i upita:

- Kako je on to saznao, vaša milosti?

- Starije Meško nešto nanjuškao. Vi znate da je starac bio u malu Talijanku zaljubljen, uhodio nas je i nešto je čuo u podrumu.

- Čuo je? Ali kako će Meško to dokazati?

- Mi ćemo ga pred plemićima natjerati u laž! Pobrinite se, dakle, da opatica bude spremna. Naravno, odužit ću joj se kako god bude htjela.

- Ne bojte se, vaša milosti, ona je vrlo mudra i neće odbiti nagradu.

- Druga usluga koju očekujem od vas odnosi se na onoga Klemenčića što smo ga ošišali u vašoj sudnici. O tome još nismo razgovarali.

- Vrlo sam znatiželjan, vaša milosti!

- Valjda ne držite da sam ja doista prosti razbojnik?

- Ali, gospodine barune, kako možete to i pomisliti!

- Ja sam se dao u potjeru za Klemenčićem i zato sam skupio tobožnju razbojničku četu. Mislio sam da ću ga tako lakše pronaći. Nisam uspio, međutim, htjeli smo doći do novaca pa smo ugrabili mladu barunicu Vojnić. Meško nam je pokvario račune. No vas to ionako ne zanima. Vaša je dužnost samo to da prikažete svijetu kako su vam uhićenici pobjegli. A što je s onom ženom koja je uhvaćena s nama?

- Pustio sam je na slobodu.

- Dobro ste učinili! Jeste li sve tako udesili da nitko ne može posumnjati da ste zatvorenike pustili?

- Sve je u redu, vaša milosti! Sve sam udesio tako da moji panduri otkriju bijeg razbojnika tek kada sam ja već bio u Varaždinu.

- Prema tome preostaje mi još samo jedno. Vi ste me obavezali, a ja nisam još nikome ostao dužan. Evo, čitajte ovo pismo!

Barun pruži sucu pismo bečkog dvorjanika što ga je maločas dao čitati plemićima. Sučevo je lice sjalo od sreće.

- Čestitam vašoj milosti! Moja je davna želja bila da vaša milost postane banom.

- Moje prvo djelo kada budem postao banom bit će da vam ishodim plemstvo.

- Oh, gospodine barune! - klikne sudac sretan.

- Vi ćete postati plemićem, to je gotova stvar, evo čitajte drugo pismo toga gospodina. Javlja mi da vam je plemstvo podijeljeno, a ujedno i sva imanja na smrt osuđenoga Klemenčića pripadaju vama.

- Presretan sam, vaša milosti, upravo sam neizmjerno sretan!

- Ubrzo ćete dobiti iz Beča plemićku povelju.

- Smijem li pitati vašu milost da li je dugo bila u Beču?

- Iz Zagreba sam otišao u Beč, zatim sam se vratio u Trakošćan, gdje mi je Meško pomrsio račune. Moralo bi se nešto učiniti da se oslobodimo toga čovjeka!

- Neka vaša milost zapovijeda, ja i moja vlast učinit ćemo sve što bude trebalo.

- Vaša rođakinja kod klarisa mora pred plemićima tvrditi da je ona moja bivša supruga koju sam zatvorio u samostan zbog nevjere. U tom slučaju mogao bih tužiti Meška zbog klevete i dobro mu zasoliti.

- To još uvijek nije dovoljno!

- Hm, već sam nekoliko puta pokušao da ga onemogućim, ali mi nije uspjelo. Morat ćemo se zajedno prihvatiti posla.

- Sudac Žigrović služit će odsada samo vama!

- Za nekoliko tjedana bit ću imenovan banom. Većina je plemića već sada uz mene, a kada dokažem da je moja žena živa, svi će k meni. Uzalud se Meško bori, ja ću ipak postati banom!

- Tada ćete lako obračunati s njim.

- Dakle, gospodine plemeniti Žigroviću, naši su računi u redu!

- Oh, vaša milosti, kako ne bi bili, ja sam prezadovoljan!

- I ja! - reče Makar, ustade i oprosti se sa sucem koji je odmah otišao barunici da joj javi sretnu vijest o dobivanju plemstva. Žigrović je visoko uzdignuo glavu i hodao po varaždinskim ulicama kao knez. Cijeli život težio je za plemićkom poveljom i kada je čuo da će je zaista dobiti teško se snalazio od sreće.

PATAČIĆEVA NOĆ U »PINTI«

- Stanko, magarče, ustani! Zašto si zaključao vrata? Hoćeš li da ih razbijemo? Naprijed! Pjevaj, dečko, ili ćeš se kupati u vinu!

Stanko se probudio. Soba je bila okupana sunčanim sjajem. Po vratima je lupalo nekoliko šaka i čuli su se bučni glasovi.

- Ne budite siromašnog mladića! Zar vam nije pjevao cijelu noć? - govorio je Meško.

- Ljubomoran si na toga maloga lopova kao da je djevojka - oglasi se Patačić. - Budeš li zanovijetao bacit ćemo te iz rodne kuće!

Stanka je slušala prepirku pred svojim vratima i kada su ponovno stali lupati povikne iz kreveta:

- Čujem, čujem! Evo me odmah!

- Vivat! - klikne nekoliko glasova i zapjeva vinsku pjesmu.

Nije prošlo ni četvrt sata kada su gospoda ugledala pred sobom Stanka odjevenog i uređenog, ali blijedog lica i pospanih očiju.

- Sram te bilo, kakav si ti dečko! - vikao je Patačić kada je Stanko ušao u veliku blagovaonicu kojom se vrzmalo tridesetak velikaša. Po svemu se vidjelo da su gospoda provela veselu i burnu noć. Kada ponovno zaori pjesma, Meško šapne Stanku:

- Lopovi su te probudili, a ja sam htio da se naspavaš.

- Spavao sam ipak nekoliko sati.

Društvo je nastavilo veselu zabavu i pjevalo kao da je tek ponoć, kada se oglasi sa zvonika podne.

- Oho, to zvoni k ponoćki! - reče Francek Patačić.

- Kakvoj ponoćki? - nasmije se Janko Oršić.

- Francek, ti imaš mrenu na očima i ne vidiš svjetlo!

- Noć je i zvijezde se krijese, »al' se mene sunce ne dotikavle« - zapjeva Francek, ustade, uzme vrč s vinom i reče:

- Gospodo moja, vama je mjesečina, a Oršić veli da je to sunce! Kad on misli da je mjesec sunce, neka ga Bog poživi! Mi svi vidimo mjesec, pun mjesec, pun kao Kukmičin gubec. Slušajte, prijatelji, predlažem da pođemo na malo sanjkanje, a zatim vas pozivam da dođete k meni na večeru. Sastajemo se u dva sata.

- Kakvu večeru, Francek, valjda na objed? - reče Kukmica.

- Ne! Pozivam vas k sebi na večeru! Sada je ponoć, u dva sata počet će večera. To je moja posljednja! Za četrdeset i osam sati ženim se i pozivam sve svoje prijatelje i članove društva »Pinte« na oproštajnu večeru, noćas u dva sata!

- Dobro - reče Meško - ako želiš da nas u dva sata poslije podne pozoveš na večeru, mi ćemo doći!

- Ti si pametan dečko, ti jedini imaš oči i razuma. Naprijed! Upregnite saonice!

Uskoro su pred Meškovim dvorcem stajale nebrojene četvoroprežne saonice. Gospoda su posjedala, konji ih poniješe kao vjetar. Meškove saonice još su čekale, jer je u blagovaonici razgovarao sa Stankom:

- Jurice, ti znaš da ja ne mogu piti koliko i vi, ali molim te ne ostavi me kod kuće! Muči me neugodna slutnja, nečega se bojim. Povedi me sa sobom!

- Dobro, sinko, uzet ću te, ali se bojim za tebe. Odviše si slab i blijed, a ovi te ljudi neprestano muče pjevanjem.

- Radije ću plesati na glavi nego da ostanem sam!

- Pođi sa mnom, ali budi pametan i lukav. Naučit ću te kako se vara kod stola, jer danas se kod Patačića mora ispiti Drava vina.

Meško i Stanko sjedoše u saonice.

Malo prije dva sata našla su se gospoda pred Patačićevim dvorom. Ljudi su se okupili oko kuće i začuđeno promatrali što se to sprema. Pred ulazom u dvor stajale su sluge s upaljenim bakljama.

- Baklje po bijelom danu? To Varaždinci još nisu vidjeli! - reče Ivica Erdödy. - Naš Francek izgubio je jedan kotač!

Meško se glasno nasmijao, Patačić strogo zaprijeti:

- Jurica, to ćeš mi platiti!

- Naprijed, gospodo, i pazite da na stepenicama ne razbijete svoje čestite glave.

Patačić nestane u veži a plemići uđoše na velika vrata u dvor. Vrata se za njima zatvore. U veži je nastala tama. Nitko nije znao na koju stranu da krene.

- Koji ti je bijes, Francek, nemoj se šaliti! Kako ćemo gore kada ne vidimo ni prsta pred nosom?

Patačić se ne oglasi, kao da ga je progutao mrak.

- Idemo naprijed, nećemo ovdje stajati kao lude! - ponuka Oršić društvo.

Ljudi su tapkali lijevo i desno i napokon su napipali željezna vrata koja su vodila na stepenište. Vrata su bila zaključana.

- Francek je poludio, to je jasno kao na dlanu! - reče Ivica Erdödy. - Dečki, otvorite kućna vrata, idemo kući!

Netko pokuša otvoriti vrata na koja su naišli, ali ona su bila zatvorena.

- Ovo je prokleta šala! - ljutito će Oršić. - Dođite, razbit ćemo vrata, ima nas dovoljno! Udrite!

- Čekaj, Francek, lupat ćemo dotle dok nam ne otvoriš ili dok ne razbijemo vrata!

Gosti počeše udarati mačevima po željeznim vratima što vode na dvorsko stepenište.

- Tko lupa u to kasno doba? - čuo se Patačićev glas iza željeznih vrata.

- Tvoji prijatelji! - vikne Meško. - Otvaraj, došli smo na večeru!

- Tako, dragi Meško, kada sam priznaješ da si došao na večeru, dvorski, otvaraj vrata!

Zaškripali su ključevi i željezna se vrata otvore. Pred gostima zasja svjetlo baklji.

Gosti su se uspeli stepeništem. Posvuda je bila tama. Svjetiljke su zapaljene. U prvom katu sve su dvorane bile rasvijetljene. Svi kućni prozori bili su zatvoreni željeznim kapcima, nigdje ni tračka danjeg svjetla. Stolovi su bili bogato prostrti. U sredini dvorane bilo je veliko bure pokriveno crnim velom i ovjenčano vijencima, a pred njim je postavljeno klecalo. Na zidovima su bili različiti latinski natpisi koji su gospodu opominjali da je vino otrov. Veliki sat na zidu pokriven je crnim plaštem, a isto tako i slike Patačićevih pređa. Ispred svake stolice na stolu bijaše mala »lakomica« kojom se toči vino u bure, samo najednom tanjuru bijelila se svilena papuča.

- Je li sada noć ili nije, Jurica? - upita Patačić Meška.

- Jest! Ako ti hoćeš, zasjat će na stropu tvoje kuće i mjesec! Što nije nikome palo na um, palo je tebi!

- Gospodo, molim da zauzmete svoja mjesta! - zapovijedi Patačić.

Gospoda posjedaše oko stola. Patačić uzme riječ:

- Gospodo, vani je sunce, ali ja trebam noć, veliku i dugu noć koja će trajati četrdeset i osam sati! Zato rekoh: Neka bude noć! U mojoj duši nastade tama. Gospodo, naša »Pinta« ima danas crni petak. Jedan se vinski brat oprašta od nje i ulazi u zlatni kavez braka.

- Nemoj, Francek, govoriti koješta! Reci radije da tražiš dopust za medeni mjesec. Ti ionako ne bi mogao živjeti bez nas. Patačići su osnovali »Pintu« i kako bi, do đavola, bilo bez njih?

- Kada vi želite da uzmem dopust, bene, tražim ga! Kada budem oženjen, izmolit ću ga od ženice da mogu služiti »Pinti«.

- Nismo te morali dugo nagovarati! - primijeti Meško.

- Čekaj, dragi, i ti ćeš uskoro zatražiti dopust!

- Konstatiram, gospodo, da u našem društvu ima gospode koja nisu članovi »Pinte«. Molim da im se objasni tko smo i što smo - predloži Oršić.

- Bilo bi pametnije da počnemo večerati - reče Kukmica.

- Ha-ha-ha! - nasmiju se velikaši. - Kukmica je gladan!

- Gospodin Makar, njegova milost gospodin sudac Žigrović i gospodin Stanko barun Gotta nisu članovi »Pinte« - reče Patačić. - Nemojte, gospodo, misliti da smo mi kakvo društvo za pijanke. »Pinta« je peti fakultet na univerzi. Na tome su fakultetu zastupane sve znanosti. Evo, ovdje su naši doktori koji su promovirani na pravu, jer su znali uvijek i svagdje dokazati da je vino korisno ljudskom umu i zdravlju; naši medicinari koji su znali svakoga izliječiti kome je želudac protestirao protiv naših regula; naši filozofi koji su do kazivali da je znanost bez vina suha, i naši teolozi koji su nas naučili najljepši katekizam: daj Bogu što je Božje, »Pinti« što imaš u pivnici! Mi smo peti fakultet, peta znanost u znanosti! Što je univerza prema nama? Pljeva! Neka je bude sram! Dok postaneš na univerzi doktor, moraš godine i godine slušati predavanja; na našem fakultetu možeš postati doktor za jednu jedincatu znanstvenu noć!

Patačić je svršio govoranciju, zatim ustade grof Drašković, rektor fakulteta, i prozove redom sve slušatelje, da vidi tko nije prisutan.

- Tko nije ovdje neka se javi! - predloži mudro Kukmica.

Svi prasnuše u smijeh.

- Edica Keglević! - prozove Adam Drašković.

- Prepokorno javljam - odvrati pozvani - da sam ovdje s griješnim svojim tijelom i dušom, sa zdravim želucem i svojom lakomicom! - Pri tom podigne u vis lakomicu i ispije punu litru rumenca što bijaše u njoj.

Tako su se prijavljivali redom svi: barun Krsto Vragović, grof Ivan Drašković, grof Stjepan Orehoci, grof Adam Keglević, barun Ersatzer, dvorski savjetnik Somogy, barun Žigraj, prabilježnik Branjug, grof Gašpar Esterhazy, grof Juraj Gabrijel i Ivan Erdödy, grofovi Janko i Bernardin Oršić, grofovi Nikola i Francek Patačić, podban Adam Rauch, barun Edica Kulmer, grof Juraj Drašković, Juraj pl. Plemić, barun Adam Domjanić, biskup bosanski Bahić, grof Adam Meško, biskup srijemski, Jurica Meško, pavlinski general Cinderi, i drugi.

Kada je svršena historijska ceremonija, prigodom koje je proteklo niz grla vjedro vina, prisutni su ustali i zapjevali kućnu himnu »Pinte« koju joj je posvetio Baltazar Patačić, njezin

utemeljitelj. Nakon pjesme predložen je za novoga predsjednika Drašković, a zatim su prisutni zapjevali poantu:

Venerandus senex ille,
Multae ipsi subsunt villae,
Iam ebibit urnas mille

i onda nastaviše:

Cum sit ergo ille talis
Iam aetate inaequalis
Erit noster generalis![9]

Ivan Drašković kao general »Pinte« sjeo je na čelo stola. Francek Patačić predao mu je svečanim govorom ključeve pivnice i dao znak da večera može početi.

Kukmica je teško dočekao taj znak. Odmah je privezao oko vrata ubrus i upro oči u vrata, nestrpljiv da se već jednom pojave sluge s jelom.

Meško je sve tako udesio da je Stanko mogao sjesti pokraj njega, dok je sudac sjedio nasuprot Stanku. Makar je zauzeo mjesto kraj grofa Janka Oršića.

Duž velike dvorane protezao se stol. Svaki treći »pintaš« bio je »fiškuš« koji obavlja dužnost nadglednika da svi do dna ispiju svoje vrčeve i da ne varaju.

Voda je bila strogo zabranjena i uopće se nije smjela donositi na stol.

Uneseno je prvo jelo. Na golemim poslužavnicima sluge su donijele nekakve male, kaležu slične posude. Svi su se začuđeno pogledali. General je prvi uzeo kalež, a za njim i ostali. Tada ustane domaćin i reče:

- Braćo »pintaši«, ako čovjek ne kuša zla ne zna što je dobro! Najprije treba da ispijete kalež iskušenja da nam bude slađe kraljevstvo nebesko! Domaćin uzme kalež i iskapi ga, a svi ostali ponoviše to za njim. Začas su se sva lica nakrivila kao da ih rastežu đavoli. U kaležima je bila kosana soljena riba, spravljena na ulju i soli. Bila je slana kao i čista sol.

- A sada - reče Patačić svome maršalu Francuzu - donesi jelo!

- Francek, ti nas hraniš solju! Idi do vraga, što to znači? - ljutio se Domjanić, velika ljudeskara.

[9] Častan je starac onaj/koji ima mnogo vilama ispio je već tisuću vrčeva vina! Kad je dakle ovaj takav,/"a nama nije vršnjak,/bit će naš general!

- Brate, sol je žedna, a ja sam napunio za vas veliku burad! Što ne popijete vi, to će sol! Tako rade gospoda u Parizu, a tamo ljudi znadu kako se živi.

Večera je trajala četiri sata. Poslije svakoga jela držao je neko zdravicu i svi su morali iskapiti vrč.

Meško se zbog tolikog vina zabrinuo za Stanka. Odšuljao se iz dvorane da potraži za njega vode. Međutim, u kući nigdje nije bilo ni kapi. Napokon je Meško zalutao u kuhinju, u kojoj je zatekao dvanaestak lijepih djevojaka što su poslуživale kuhara i prale posuđe. Meško ih promotri, pozove jednu k sebi i zamoli je vode.

- Vaša milost, vode nemamo!

- U čemu perete sude?

- U vinu! Evo, pogledajte!

»Što da učinim? Nije li to nečuveno: u vinu peru suđe. Takvu ludost može počiniti samo Patačić!« mislio je Meško.

Lijepoj djevojci svidio se mladi grof i ona mu prišapne da bi mogla ukrasti vode kuharu. Meško joj dade cekin, a djevojka donese veliki vrč vode. Meško je uzeo bocu od pjenušca, nalio u nju vode i naredio sluzi da mu to donese u dvoranu.

Svatko je mogao piti što je htio, samo neka je vino. Gospoda su mislila da Stanko pije pjenušac. Međutim, to nije dugo potrajalo. Jedan »fiškuš« primijetio je da se taj pjenušac u vrču ne pjeni, pa ustade i reče:

- Gospodine generale, prepokorno javljam da sam kod ovoga stola našao izdajicu! Mladi gospodin barun Gotta ima u želucu žabnjak. On pije vodu.

Nastade strka i galama. Kada se društvo uvjerilo da je zaista tako, ustao je general i osudio mladog baruna da ispije dvanaest vrčeva pjenušca.

Stanko očajno pogleda Meška.

- Gospodo i braćo - reče Meško popevši se na stolicu - malodobnici nemaju nikakvih prava, dakle nemaju ni dužnosti. Za njih odgovaraju tutori. Ja sam mladom barunu tutor i konstatiram da on nije ništa kriv. Ja sam ga naputio da vara i čekam vašu osudu.

General temeljito izgrdi Meška što je povrijedio čast »Pinte« i osudi ga da izvrši kaznu koja je dosuđena malodobniku.

- Dvostruko, dvostruko! - vikali su ostali.

- Pokoravam se! - reče Meško.

Pivničar ustade, uzme čep bureta što je stajalo u sali i udari po njemu šest puta. Meško iskapi prvih šest vrčeva i dobije kratak odmor.

- Jao, Jurica, tebe će udariti kap! - prišapne mu Stanko.

- Koliko bi me puta već bila morala udariti kap? Pogledaj Kukmicu kako me gleda zavidno!

- Jurica, ti si to učinio hotimice, samo da ti dosude božanstvenu kaznu! - dovikne Kukmica.

- Nisam li ti rekao da mi zaviđa!

- To je užasno, kako ćeš sve to ispiti? - opet će Stanko.

- Ne boj se, momče, baš se želim jednom malo napiti da me prođu brige. Bio sam sinoć kod Pavla.

- Što ti je rekao?

- Što? Uhvatio me za ruku i pitao: »Jurica, ti se prekosutra vjenčavaš?« Ne, odvratio sam ja. Odgodio sam vjenčanje za deset dana. Tada me Pavao zamoli:

- Odgodi ga dotle, dok ja ozdravim. Molim te, za tvoju je korist!

- To me začudilo i zamolio sam ga da mi odmah kaže što ima reći.

- Tebi nemam što reći, ali te molim da odgodiš vjenčanje.

- Veže te viteška riječ? - pitao sam Pavla.

- Mnogo više! - reče on.

- Te riječi neprestano mi zvone u ušima. Slutim zašto mi je rekao da odgodim vjenčanje, ali ti to ne mogu reći.

- A ti nemoj odgađati!

- Da ne odgađam: Najvolio bih ga odgoditi zauvijek!

Stanka pogleda svoga prijatelja, zatim će odvažno:

- Prava ljubav ne pita kakav si, prava ljubav ljubi i ubojicu i zlotvora.

- Tada u mome srcu nema prave ljubavi!

Stanko obori oči. U taj čas zadrhtalo je njezino žensko srce pod muškim kaputom.

- Najvolio bih otići nekamo daleko u svijet, da je više ne vidim. Hoćeš li sa mnom, Stanko?

- To su lude misli, Jurica, ti nećeš nikamo otići! Kada te ona pogleda svojim lijepim očima, bit ćeš opet nemoćan.

- Meško, na redu je još šest! - opomene Meška grof Patačić, kada je pivničar počeo drugi put udarati po čepu.

Meško iskapi još šest vrčeva.

- Jurica, stradat ćeš! - zabrine se Stanka.

- Ne boj se, znam ja za to jedan rimski lijek! Prevarit ću sve!

Meško još nije izvršio svoju kaznu kada je pod Kukmičinom stolicom otkrivena prava vinska bara. On je vino prolijevao na pod!

- Gospodo! - reče Patačić - Kukmici obligatni vrčevi nisu dovoljno, on vara samo zato da ga osudimo na kaznu. No mi

se ne damo povlačiti za nos! Ovaj put nećemo ga osuditi da pije, nego treba da ga krstimo!

- Krstimo ga, krstimo! - povikaše ostali.

- Prečasni gospodin biskup Meško neka obavi taj posao!

Meškov rođak srijemski biskup ustade da obavi ceremoniju. Kukmica je prestrašeno gledao oko sebe.

U dvoranu je donesen veliki badanj. Dvojica su pograbila Kukmicu i stavila ga unutra, a on se zgurio i očajno škiljio svojim malim očima. Biskup Meško priđe k njemu, uze burence s vinom i stane polijevati Kukmicu po glavi, dok su ostali oko njega pjevali psalme. Siromah Kukmica izgubio se u badnju, a kada su i pjevači na njega stali izlijevati čitavu bačvu vina počeo je vikati i moliti:

- Braćo, umrijet ću, umrijet ću!

Kada se naplivao u vinu Kukmica je oslobođen i iznesen iz dvorane. Mokar do kože polegnut je u krevet, da bi zatim dobio suho rublje i Patačićevo odijelo. Hlače su mu bile gotovo za polovicu nogavice predugačke, surka tijesna tako da je nije mogao zakopčati. Takav je ušao u dvoranu, gdje je dočekan burom smijeha.

Patačić je u međuvremenu došao do bureta što je stajalo u sredini dvorane pokriveno crnim velom i ovjenčano vijencima. Kleknuo je na pripremljeno klecalo. Na bure je sjeo general »Pinte« grof Drašković i upitao Patačića:

- Gospodine vinski doktore, po što si došao na ovo posvećeno mjesto, u hram Dionizijev?

- Hoću da prije nego što stupim u brak ispovijedim svoje grijehe!

- Reci, griješniče, koliko puta nisi ispio vrč?

- Uvijek sam ga pošteno praznio i nikada nisam krao vodu, niti sam njome obeščastio našu slavu.

- Koliko si puta sagriješio protiv zapovijedi koje ti nalažu da navrijeme dolaziš na predavanja našega fakulteta?

- Nikada nisam izostao, pa ni onaj dan kada sam se zavjetovao svojoj zaručnici da neću više piti.

- Vivat! - kliknuše plemići.

- Koliko si djevojaka ljubio?

- Svaku koja je bila lijepa!

Ispovijed je nastavljena i general je postavljao Patačiću sve zanimljivija i pikantnija pitanja. Konačno mu je dao oprost od grijeha.

- Jurica - šapne Stanko - što misliš koje je doba?

- Bože sačuvaj da te tko čuje! Nitko ne smije pitati koliko je sati! To su zabranili statuti.

- Ja sam neizmjerno pospan i umoran!

Meško uvjeri generala da je Stanko bolestan i on dozvoli da se odmori. Otpremljen je u jednu sobu Patačićeva dvora u kojoj legne odjeven i zaspi. Gospoda su nastavila jesti i piti. Zdravice su se redale, pjesma se orila.

- Makar - vikao je Patačić - što će nam ban koji ne zna piti!

Makar se nasmiješi i dohvati vrč. Toga trenutka zagleda se Meško u barunovu ruku i opazi da mu je mali prst omotan crnim povezom.

- Što vam je to na ruci, gospodine barune? - upita Meško iznenađeno.

- Ozlijedio sam se!

- I to upravo na malom prstu!

Meško i sam nije znao zašto mu je u taj čas pao na um razbojnik koji se izdavao za Klemenčića i kojemu je on zamalo odrezao mali prst kada ga je na Židovskom brijegu udario nožem. Ta misao sijevne kao grom iz vedra neba. Nije, doduše, stvarao predodžbe o tome događaju, ali nije mogao svrnuti oči s Makarova povezanog prsta.

Makar povuče ruku sa stola i položi je u krilo. To je Meškove misli ponovno razbudilo i nehotice se upita zašto je Makar spustio ruku; slučajno, ili mu je smetao pogled? Ta misao ponavljala se po deset puta u Meškovoj glavi. Kada nije mogao gledati povezani prst zagledao se u barunovo lice i stao pozorno promatrati njegove lične crte, oči, usta i obrijanu bradu. Promatrajući ga neko vrijeme opazio je da se barun brije gotovo do očiju, dakle, kad bi nosio bradu bio bi obrašten. Ponovno mu se pred očima stvori uhvaćeni razbojnik koji je imao bradom zaraslo lice. Zbog vlasulje nije mogao vidjeti kakvu Makar ima kosu, a njegove obrve bile su tako tamne kao da su namazane crnom bojom, što su često gospoda i običavala činiti. Pri pomisli da bi Makar nosio bradu Meško se nehotice nasmije.

- Vi mi se smijete? - reče Makar kada ga je zasmetalo Meškovo promatranje.

- Ja ne, nego vino, gospodine barune! - odvrati Meško.

Makar se osmjehnu, a Meško pomisli:

»Baš sam dobro nakresan kada činim tolike ludosti!«

Kamo god je Meško gledao, i na koju se god stranu okrenuo posvuda je vidio pred očima Makarov ozlijeđeni prst i njegovo lice obraslo bradom. Bio je uvjeren da su to lude prikaze koje stvara vino, ali ga od tih misli nije odvratila ni Patačićeva zdravica koju je izrekao svilenoj papuči:

- Mala je, svilena i zlatom urešena! Evo, gospodo, to je sada moj orden!

Patačić je pogledao u zrcalu svoje zarumenjeno lice i nastavio:

- Čuješ Francek Patačić, ti si lupež i ispičutura! Ništa ne radiš nego samo ločeš, i nikada ništa drugo nećeš raditi!

- To je pametno rekao! - potvrdi general.

Patačić je obišao u crno zavijene slike svojih pređa i svakome održao zdravicu.

Na redu je bila treća večera. Jelo se nosilo kada su plemići ogladnili i nitko nije znao da li je noć ili dan, koje je doba dana ili noći, i koliko je uopće prošlo vremena otkako su u kući.

Kada se s tornja oglasilo zvono sluge su po Patačićevu nalogu udarale po buradi da se ne čuje podne ili pozdravljenje.

U kuhinji, također, nitko nije znao koje je doba, jer su sva vrata i prozori bili zatvoreni, a nitko nije smio ni proviriti iz kuće. Služinčad nije znala je li dan ili noć ili koliko je proteklo vremena od onoga časa kada je zabava počela. Svi su živjeli u potpunoj bezbrižnosti, opijali su se i gostili, počevši od kuće-domaćina do posljednjega sluge. Nijedan glas s ulice nije se čuo u dvorcu. Samo katkada dopro bi do njih zvižduk vihora što se upirao o debele zidove dvorca i narušavajući veselu pjesmu i bučan smijeh što se orio po cijelom dvorcu uljuljkujući plemiće u savršenu raskalašenu dokolicu.

VARAŽDIN U PLAMENU

Čestiti varaždinski purgari i drevni njihov grad počivali su u prvom snu. Tamni oblaci puni leda i snijega visjeli su nad gradom. Vihor je svirao svoju sablasnu pjesmu. Noćobdija nije vidio ni prsta pred sobom kada je koračao po smrznutom snijegu gotovo okamenjen od zime, gluh i slijep. Vjetar mu je svlačio krznenu kabanicu i prodirao do kostiju. Čuvao je predgrađe izvan gradskih bedema; trgovčiće, meštre i ostale stanovnike koji su sagradili kuće s druge strane utvrđenoga grada. Samo kad bi se vihor na trenutak stišao, kao da se odmara, čuo bi glas trube svoga druga koji je isto tako mukotrpno čuvao unutarnji, utvrđeni dio grada, gdje su se kočile plemićke palače, varoške zgrade, kuće bogatih trgovaca, radionice majstora i purgara. Nesretniku se smrzavala duša i on bi kod velikog zamaha vjetra stiskao oči i zaustavljao dah, samo da se nekako odupre. Nebrojeno je već puta prošao »Dugi konec«, najdužu ulicu staroga Varaždina, koja mu se danas činila dvostruko dugom i neprijatnom.

Odjednom se noćobdiji pričini da je u daljini, posve na kraju ulice, nešto planulo. Munja nije, zimi ne sijevaju munje. No ipak nešto jest! Svjetlo bljesne po drugi put, zatim sune u zrak nešto kao svijetao dim, pa opet ništa. Kada ponovno bljesne u zrak šikne užaren dim i noćobdija otare oči. Je li to utvara, što li je? Noćobdija je požurio i što se više približavao to je svjetlo bivalo jasnije, dim žarči, a vihor mu je donosio u lice zadah goruće slame. Na kraju ulice gorio je slamnati krov.

- Vatra, vatra! - kriknuo je noćobdija, zaboravivši da trubom dade znak. Vikao je iz svega grla i lupao šakom i štapom po vratima kuće u kojoj su ljudi mirno spavali, dok se krov nad njihovim glavama već pretvorio u žeravicu. Željezni kapci kućice otvorili su se, kroz prozor su se pomolile raščupane pospane glave i za tren oka pomiješali su se sa zviždukom vihora očajni krikovi prestrašenih purgara.

Tada se tek noćobdija lati svoje trube i upozoravao je na opasnost dok je imao daha. Probudilo se sve što bijaše živo duž ulice. Purgari su se našli na snijegu i vjetru napola odjeveni i prestrašeni, dok je bijesan vihor prenosio vatru na susjedne kuće. U jednom zamahu podigao je cijeli gorući snop i ponio ga svom snagom u zrak. Rasuo ga je zatim cijelim predgrađem. Gdje god bi pala goruća iskra zametala se nova vatra, čuli su se novi krikovi strave. Dok je noćobdija trubeći došao do gradskih bedema, predgrađe se već pretvorilo u plameni otok. Vihor je raznosio očajnu vrisku prestrašenih ljudi i užas plamene pogibelji.

Ognjeno valovlje prebacivalo se preko bedema u unutrašnji grad. Vjetar je lomio užarene krovove i podizao ih u vis, da bi ih ponovno spuštao na palače plemića, na kuće trgovaca i na kaptolske kurije. Jedna za drugom zgrade su se pretvarale u plamene baklje. Dok se ljudi u unutrašnjem gradu nisu pravo ni probudili, dok još nisu dobro razabrali što se zbilo u predgrađu, već se nad njima žarilo nebo i oko njih je divljao plamen proždirući kućišta, blago i imovinu.

S plamenom se širila strava. Svatko je nastojao spasiti što mu je najmilije i najdragocjenije: gospodar svoju marvu, trgovac robu, plemić zlato, majke djecu, ljubavnik svoju dragu. Ljudi su tumarali ulicama dok su na njih s kuća padale plamene grede i žeravice. Vjetar je urlikao i prestrašena svjetina zaglušivala je očajnu zvonjavu zvona.

U toj lomnjavi, stravi i očaju najednom nešto zatutnji, zemlja se potrese i prestrašene ljude lecne prasak. Ugledali su kako je u vis sunuo sve do crnih oblaka ognjeni stup. U njegovu žaru bili su dijelovi pokućstva, ljudska tijela i stotinu rastrganih

predmeta. Ognjeni stup spuštao se prema sjeveru i pretvarao u crni čađavi oblak. Ljudima zastade dah. Na ustima zamre vrisak, nijemi užas zaustavio je sve živo. Nakon prestrašene šutnje začuo se nebolomni krik mase. Ljudi su bacali blago što ga htjedoše spasiti i udariše u divlji bijeg da sačuvaju makar goli život.

U Patačićevu dvoru zanijemila je pjesma, zamuknulo je luđačko udaranje po buretu. Do ušiju plemića kroz zatvorene kapke dopro je urlik vjetra i zvonjava. Plemići protrnuše. U prvom strahu ne prozbori nitko ni riječi. Tada se začuo prasak.

- Što je to prasnulo?

Meško skoči, baci s k prozoru i otvori kapke. U lice mu se sasuo žar. Čula se krika svjetine, zavijanje pasa i zvonjava ispremiješana s urlikom vihora.

- U plamenu smo! - vikne on.

Stolovi su se prevrnuli, vrčevi su popadali, suđe se lomilo, društvo je nahrupilo kao pomamno prema vratima, na stepenice i u vežu.

- Otvorite! - vikali su očajno plemići lupajući po vratima koja su tutnjila.

- Ključ, dajte ključ!

- Jao, dvor gori!

- Gdje je ključ? Dajte ključ!

Mamurni plemići trčali su po veži ali nitko nije znao što radi i kako da si pomogne. Neki su se vraćali u kuću da skoče kroz prozor, ali su prozori bili isprepleteni rešetkama, tako čvrstim da nisu popuštale ni pod snažnim šakama ni pod udarcima željeznih metaka.

- Sveti Florijane, pomozi! - vikao je biskup Meško.

- Izgorjet ćemo!

- Ključ, gdje je ključ? - zapomagao je Makar drhćući od straha.

Nitko u kući nije, međutim, znao gdje je ključ. Pijana služinčad samo je vikala kao pomamna i bježala gore-dolje. Juricu Meška oblije znoj. Strašan prizor što ga je ugledao kroz prozor osvijesti ga od pijanke. Vidjevši da nitko ne zna gdje je ključ od veže povikao je gromkim glasom:

- Patačiću, daj baruta!

Plemići su mislili da je Meško poludio, no Francuz koji je jedini od ukućana bio trijezan shvatio je Meškovu namjeru i potrčao u oružanu. Donio je u škrinjici baruta i dobacio ga Mešku u ruke.

- Natrag, na stepenice! - zapovjedi Meško plemićima. U očaju oni su ga slušali.

Meško baci škrinjicu s barutom pred kućna vrata, pokupi po veži slame, zapali je na škrinjici i skoči u zaklon u kojemu su se zgurili prestrašeni plemići i služinčad. Drhtavim srcem čekali su što će se dogoditi. Kuća se potresla i vrata se razoriše. Svi su nagrnuli na otvor, u gusti dim da se spase iz strašnoga zatvora. U taj čas okrene se Meško i poviče:

- Ljudi, a gdje je Stanko?

Jednim skokom nađe se Meško na stepenicama i izgubi se u dimu što je kuljao iz gornjeg kata. Jurio je u lijevo krilo dvorca. Osjećao je zadah paleža. Kroz gusti oblak dima prodre u sobu u kojoj je već gorio drveni strop. Vidio nije ništa, ali je znao gdje Stanko leži.

- Stanko! Stanko! - vikao je Meško, obuhvatio rukama obamrlo tijelo i podigao ga. U taj čas srušio se sa stropa gorući balvan i okrznuo Meškovu šiju. Meško osjeti bol i potrči van.

Zadimljenim stepeništem dopro je do veže.

S krova su padali veliki ugarci i ljudi koji su stajali na širokoj čistini zaprepašteno su vikali:

- Stani, stani!

Pred Meška se sruši s krova nekoliko komada gorućeg drveta. Zastao je i čekao pogodan čas. Tada je silovitim skokom preskočio užarene grede i pao na koljena, ne ispustivši Stanka.

- Konja amo!

Sluga je držao dva vranca što su prestrašeni plamenom skakali u vis. Meško položi Stanka na zemlju, uzme jednoga konja, nategne mu na oči kožne zaslonce, potapka ga po šiji, skoči u sedlo i vikne ljudima:

- Podignite ga i dajte mi ga ovamo!

Prisutni podigoše Stanka i Meško ga posadi preda se, nasloni mu glavu na lijevu ruku i vikne Franceku Patačiću, koji je još jedini od plemića ostao promatrati kako mu plamen proždire dvorac.

- Francek, ništa se ne da spasiti, dođi u moj dvor!

Tada podbode prestrašenog konja i okrene niz ulicu najkraćim putem prema svome dvoru koji je bio daleko izvan grada. Vjetar mu je nad glavom nosio ognjene oblake, a s jedne i druge strane ulice rasvjetljavala su mu put dva plamena zida gorućih zgrada.

Meško je jurio naprijed i kada je već dospio u blizinu bedema zatopoče mu u ušima sablasni, divlji topot konjskih kopita. Pred sobom je ugledao čopor konja kako u izbezumljenom trku nagnuše prema njemu preskakujući plamene stupove, goruće drvlje i očajne ljude, jureći kao da su pobjesnili. Jahač je znao da je izgubljen ako nalete na njega. Gvozdenom rukom trgnuo

je uzde svoga konja; okrenuo ga i pojurio natrag kroz grad strašnim i vratolomnim trkom.

Ljudi su vičući bježali ulicom i nisu se obazirali na podivljalog konja i konjanika. Meško potjera konja još brže osjetivši za sobom strašnu pogibelj od uplašenih životinja a pred sobom je gledao plameno more. Na raskršću dviju ulica krene lijevo, no tada mu odjednom, kao da su izniknuli iz zemlje, dojure ususret kaptolski bikovi i volovi. Bez premišljanja Meško okrene konja i nasrne na ogradu nekoga vrta. Ograda se sruši i konj uleti u vrt. Pao je na prednje noge i stao drhtati. Preplašeni konji već su dojurili na raskršće. Čuo se strašan sukob podivljalih životinja. Jedne sunuše na druge i smotaše se u klupko iz kojega se čulo samo bijesno rikanje. Snijeg se zakrvavio. Jedan bik proboje rogovima bijeloga vranca, prebacio ga preko leđa i sam se stropoštao pod teretom. S banske zgrade srušio se na to klupko plameni krov i životinje su se razbježale na sve strane.

Meško je čvrsto pridržavao svoga konja koji se podigao i htio da uteče ispod jahača. Kada ga je umirio potjerao ga je prema sjevernim bedemima.

Oko Meška sukljao je gust dim i pucketala je vatra. Vjetar je vitlao ogromnim plamenim jezicima. Iz staja se čulo strašno mukanje goveda i kada bi se koje grlo otkinulo s lanca potrčalo bi ulicom, tako da je Meško morao vrlo oprezno ravnati konja da izmakne smrtonosnim sukobima što su prijetili na svakom koraku. Jedan vol se oslobodio i pojurio ulicom. Tjeme mu se pušilo od plamena. Bacio se u snijeg ispred Meškova konja, no on ga sretno preskoči i odjuri dalje.

Nekoliko ofurenih praščića istrčalo je grozno cvileći na ulicu i trčalo u krugu. Iz jednoga dvorišta prhnuli su golubovi i kružili čađavim zrakom oko svoga golubinjaka koji je gorio kao stup od smole.

Po bedemima su bježali ljudi. Sustajali su od straha i padali na koljena. Žene su glasno plakale i čupale kosu. Muškarci su u bijegu obarali i žene i djecu. S prozora kuća na katove dozivali su ljudi u pomoć. Neki su se bacali u snijeg, drugi su se spuštali po užadi ili smotanim plahtama.

Pred jednim zgarištem ležao je kućni pas ispečen do kosti, a kraj njega mladi, koji su bolno cvilili.

Buka, krika, zapomaganje i strava ostajala je iza Meška. On je već prešao iza gradskih bedema i udario preko livada i oranica. Preskakivao je niske ograde stežući uzde u promrzlim rukama. Jurio je neprestano naprijed, onamo gdje mu se u odsjaju žara ukazivao dvorac. Samo širok potok dijelio ga je

još od zgrade. Konj dotrči na led i propadne. Meško podbode konja i životinja posljednjom snagom poskoči, uspne se uz obalu i pojuri ravno u dvor.

Služinčad opazi Meška, pritrči i prihvati konja, a on umoran ispusti uzde. Ruke su mu bile ukočene i nije mogao uhvatiti Stanka koji je još uvijek bešćutno ležao u njegovu naručju, nego ga preda španu i skoči sa sedla. Začas je bio u svojoj sobi u kojoj su Stanka položili na krevet. Špana je poslao po komovicu i ocat. Svukao je brzo Stanku kaput i prsluk, prislonio mu na prsa uho i otkopčao košulju. Lecnuo se ugledavši nježne ženske grudi.

Meško se s užasom uhvati za glavu.

- Ja sam šenuo pameću! Jest, ja sam poludio! - govorio je Meško sam sebi. - Što je s mojom pameću? Zar su me oči ostavile?

U susjednoj sobi začuju se koraci i Meško brzo pokrije Stanka. Kada je špan donio komovicu i ocat Meško ga pošalje van i stade Stanku trljati sljepoočice i ulijevati mu u grlo komovicu. Zakopčao je ponovno mušku košulju svoga prijatelja koji se ugrijao i počeo se micati.

Mešku su pred očima počele plesati utvare. Strašni požar nije mu pomutio svijest, ali ovaj čas, kada je opazio ženske grudi, bio je preneražen.

»Što to znači? Što se događa sa mnom? Sanjam li ili mi je to ipak vino pomutilo pamet i požar zaslijepio oči?«

Stanko se polako budio iz nesvjestice. Kada je primijetio da leži podigao je glavu i prestrašeno pogledao po sobi. Opazivši da mu je kaput i prsluk svučen nesvjesno je povukao pokrivač do vrata.

Ta kretnja uvjerila je Meška da nije poludio.

- Gdje smo to, Jurica? - upita Stanka slabim glasom.

- Kod mene, u mojem dvoru.

- Što se dogodilo? Kako to izgledaš?

- Smiri se! Gutni još malo komovice, to će te okrijepiti.

Meško nagne Stanki na usta bocu, ona gutne dva-tri puta i spusti se na krevet, a Meško prebaci preko nje toplu blazinu. Umor i komovica omame izmučenog Stanka i on začas usne.

Meško je gledao u to blijedo lice, u ruke nježne i mekane, i zaprepašteno se pitao: »Što je to, što se događa sa mnom? U ovom se nježnom mladiću krila djevojka? Zašto? Kako? Zar me to biće koje sam toliko volio varalo? Zašto, zašto?«

Meško je gotovo zaboravio na požar i na sve što se dogodilo čas prije. Slomljen i razočaran ražalostio se pred pitanjima na koja nije mogao odgovoriti i koja su ga upravo razapinjala.

- Gospodine grofe, dođite i pogledajte strahotu! - zovne Meška njegov špan.

Meško izađe na željezni balkon svoga dvorca. Pred očima mu sine slika puna strahote i užasa. Varaždin se pretvorio u plamene valove. Nad gradom se užarilo nebo kao da gori zrak. Vihor ga je lizao ognjenim jezicima, vitlao s njima pod oblacima i nosio ih milju daleko preko Drave, sve do Međimurja.

Iz toga plamena izlazili su ljudi i očajno vičući trčali prema Dravi koja se od žara zacrvenila tako da se činilo da rijekom teče krv. Ljudi su bježali prema obali. Žene su vikale i plakale, a muškarci se u divljem bijegu nisu zaustavljali ni kada su došli do rijeke, nego su oslobađali čamce i uskakali u njih. Oko tih čamaca nastade vika. Svatko je svakoga gurao da spasi sebe. U toj bijesnoj borbi prevrnuo se jedan čamac i ljudi padoše u rijeku.

Vrisak, zapomaganje i samrtnička borba s valovima potresla je Meška. Požurio je na obalu i stao vikati izbezumljenim ljudima:

- Ljudi, zašto bježite u smrt! Vatra ne može doprijeti do vas. Ostanite ovdje i smirite se. Hoćete li se utopiti? Zar ne vidite da vas vatra ne može dostići?

Oni što su stajali na obali umirili su se. Odjednom opaze čovjeka kako se u divljem trku uputio prema rijeci. Meško mu pođe u susret da ga zaustavi, no on se izmakne. Meško primijeti da nesretniku s nogu visi koža u krpama a lice mu je puno opekotina. Čovjek nije zastao na obali nego se bacio u Dravu i potonuo je. Za njime je dotrčao mladić, ali on je stao i pao je u snijeg. Valjao se kao podivljala zvijer. Tijelo mu je bilo ranjavo, puno opekotina. Ljudi se okupiše oko njega. Plač i zapomaganje nesretnika bivalo je sve tiše, dok se nije smirio zauvijek.

Meško postavi treznije ljude da čuvaju obalu i spriječe prelaženje Drave, zatim pozove ostale da se sklone u zgrade koje su pripadale njegovu dvorcu. Svojim slugama naložio je da ranjenima pruže pomoć a gladnoj djeci jelo.

S druge strane Drave okupilo se cijelo Međimurje i s užasom promatralo kako plamen pustoši lijepi grad i kako vihor raznosi žeravicu.

Meško se vratio u dvor. Ušao je u svoju spavaću sobu u kojoj je Stanko još uvijek spavao tvrdim snom. Sjeo je u naslonjač sučelice krevetu, naslonio glavu i tek tada osjetio da ga na vratu nešto peče. Opipao je rukom to mjesto i uvjerio se da su mu narasli bolni mjehuri. Dotada nije osjećao bol. Uzeo je

rubac, vezao vrat i ponovno se bacio u naslonjač. Osjetio je strašan umor i bol. Promatrao je Stankovo nježno, blijedo i izmučeno lice.

»To, dakle, nije više moj prijatelj Stanko!« pomisli Meško. »To je netko drugi, tko je uz njega živio varkom. Koliko je osjećaja darovao tome mladiću, kako ga je volio, kako je zbog njega odgađao i zaruke!«

»Gle«, trgne se Meško, »ona! Na nju se za vrijeme požara nisam sjetio. Gdje je barunica? Zašto se nisam sjetio nje? Ona mi je zaručnica, nju sam ljubio i za koji dan trebalo je da mi postane ženom. Nijednom se mišlju nisam sjetio nje, dok sam za ovoga mladića, ili djevojku, izložio i život. Što se to događa sa mnom? Zašto mi je ovaj mladić bio toliko drag da sam se brinuo samo za njega, a ne za nju? Zar sam što slutio?«

Meško je u sjećanje dozvao sve trenutke što ih je proveo sa Stankom. Kako mu je bio drag od prvoga časa! Što se sve to s njim dogodilo? Zar je zaista djevojka preodjevena u mladića? Zašto se krila, zar je imala zadaću da ga vara? Ne, ne! Kako bi mogao varati stvor kome su oči tako čiste, tako vjerne kao što su bile Stankove? Zar bi mogao lagati i govoriti onako toplo i vjerno? On je barunicu uvijek branio.

Meško nije znao što da misli. U njegovoj su se duši kovitlali osjećaji poput vihora što je vani raspirivao požar. Osjećao je da je prevaren. Bilo mu je teško, ali nije mogao svrnuti oči s prijatelja koji je spavao, s prijatelja kojega još uvijek nije mogao nazvati djevojkom.

Mešku se činilo kao da sve to nije istina, da je samo sanjao i da pred njim spava dragi prijatelj Stanko, ali tada mu pred oči dođe slika koju je maločas vidio. Nježna ramena i grudi odavale su djevojku. Meško je zurio u tu zamišljenu sliku i zapanjen nije mogao vjerovati svojim očima.

- Tako nježna djevojka mogla se zaista sakriti u muškom odijelu i zatajiti spol - reče poluglasno Meško sam sebi i glava mu klone na prsa.

U mislima se vratio u prošlost, u onaj dan kada mu je barunica prvi put predstavila poručnika Stanislava baruna Gottu, svoga nećaka. »Zašto je to učinila? Gdje je odjednom smogla tu djevojku i zašto ju je predstavljala kao poručnika i svoga nećaka? Zašto je odmah prema tome mladiću osjetio toliko sklonosti? Zbog barunice? Zašto se odmah s njime sprijateljio? Zašto ga je poručnik odvraćao od razvratnoga života?«

Meško se sjećao kako su jednom o izlasku sunca poslije probdjevene noći, prve noći koje je bio Meško trijezan,

razgovarali i kako je osjetio prema tome mladiću toplo čuvstvo kao da mu je mlađi brat. Sjećao se i kasnijih sastanaka, onih dvoboja s barunom Vojnićem, i tu misli sustanu.

Kakav je to bio sastanak s barunicom Vojnić? Kako se to dogodilo? Što se dogodilo?

Meško je oživljavao uspomene. Taj se mladić ponašao kao pravi kavalir i probdio je s njime mnogo noći u njegovu stanu, pa ipak nikada nije u njemu otkrio djevojku. No nešto jest! On ga je u bolesti, kada je ono bio ranjen, tako spretno njegovao kako može samo žena. Osim toga, bio je uvijek čedan i u društvu muškaraca.

»Nikada ga nisam vidio neodjevenoga. No jednom kada je obukao haljinu tetke Lidije da prestraši baruna Makara začudio sam se kako mu haljina odlično pristaje i kako ima neobično lijep stas. Nitko drugi nije, međutim, ništa primijetio. Glas je imao kao mladić; ništa ga nije moglo odati.« Meška je načas obuzela čudna misao da se iza tih nježnih grudi krije neka urota, neka baruničina tajna kojoj je slijepo nasjeo. Što se događa, to nije mogao dokučiti. Lutao je po prošlosti sve dalje i dalje, ispitivao je sve događaje sa Stankom, ali ništa nije otkrio.

Meško je bio tako uvjeren da je Stanko zaljubljen u barunicu da je odgađao zaruke, jer je mladića volio i nije mu htio nanijeti bol. Zašto se on, zapravo, bacio u jezero? Što to znači? Zašto je bježao k pustinjaku, zašto je gladovao, zašto je u Zagrebu hodao ispred Meškove kuće? »Možda je Katarina ljubomorna i djevojku je zato odjenula u muško da na mene pazi. No zašto bi je tada tjerala iz Trakošćana?«

Meško se sjeti da mu je Stanko, kada se bacio u jezero, napisao pismo. To pismo nije pročitao. Stanko ga je molio da ga vrati.

Nijedna misao nije Meška mučila tako kao Stankov pokušaj samoubojstva. Zbog barunice nije se bacila u jezero žena, ali zašto se bacila? Nešto se ipak moralo dogoditi u tim nježnim djevojačkim grudima.

Meško je tapkao po prošlosti da nade nešto što bi mu moglo otkriti tajnu njezina očajnog čina. Prispodabljao je sve događaje, no svaki bi čas zapadao u protuslovlje i zaplitao se u zagonetku što se plela oko te djevojke koja živi kraj njega potajice u muškom odijelu.

»Kolike li odvažnosti u tim nježnim grudima! Kako je jaka duša u tako nježnom, slabom tijelu!« mislio je Meško. Na kraju je osjetio da mu je današnje otkriće nešto otelo. Činilo mu se da je izgubio jednu dušu s kojom je bio iskren kao pred samim

sobom. Sada više neće moći tako iskreno s njom razgovarati, neće imati prijatelja kome bi povjerio što mu je na srcu. Sve je jače sumnjao da s njim netko igra grdnu igru, a taj netko da je ona, njegova zaručnica. »Jest, samo je ona upletena u tu igru!«

Meška umoriše teške misli. Još uvijek je osjećao mnogo ljubavi za svoga Stanka, ali za onoga za kojega je mislio da mu je odan iz dna duše. U njemu sada živi netko drugi, neko strano biće koje ga je varalo, a ne zna zašto. Meško je stajao kraj kreveta i zagledao se u Stanku koja je spavala. »Do danas sam znao da me on voli i da mi je odan, tko zna da li mi je odana ona?«

Nikada ništa nije Meško tako pomno promatrao. Crte lica bile su mekane i tople, a ipak izrazite, oko usta malo oštre.

»Zašto si me ti, mali momčiću, varao? Zašto si se pretvarao; zašto više nisi moj iskreni prijatelj, već netko za koga ne znam da li me voli kao Stanko? Čudno je to doista! Još prije nekoliko dana, kada sam se htio tući s Pavlom, plakao je. Da li su te suze bile namijenjene meni ili nekomu drugom?«

Meško uzdahne i ode od kreveta. No ponovno ga zaokupi pitanje: »Zašto je Katarina sve to učinila? Zašto je razgovarala sa mnom tako mirno i odlučno o svome nećaku? Kako se mogla tako vješto pretvarati?« Zabolila ga je glava od misli što mu nisu dale ni časka odmora.

Stanko otvori oči, podigne glavu i sukobi se s Meškovim pogledom. Meško osjeti neko neobično čuvstvo. U prvi čas nije znao što da kaže i kako da se drži.

- Jurica, što je tebi na vratu? - upita Stanka.
- Ništa, malo sam se opržio! A kako je tebi?
- Osjećam se slab i umoran.

»Kako mirno govori o sebi kao muškarcu!« pomisli Meško.

- Kako sam došao kući? - upita ponovno Stanka.
- Doveo sam te ovamo dok si spavao.
- To nije moguće, sa mnom se nešto zbilo!
- Da, nešto se zbilo: hoćeš li malo pogledati kroz prozor?
- Ustat ću. Gdje je moj kaput?
- Ovdje - odvrati Meško i pruži Stanki kaput i prsluk.

Stanka se podigne ali se pri tom uhvati za vrat kao da želi opipati je li košulja zakopčana. Tada se uspravi i side s kreveta.

Meško je promatrao djevojku iz prikrajka i primijetio je da je košulja tako sašivena da se ne mogu nazirati ženski oblici.

Stanka obuče prsluk i kaput. Meško se sjetio da je one večeri kada su Stanka izvukli iz jezera u Trakošćanu došao u sobu i

našao ga već svučenog u krevetu. Sada mu je bilo jasno zašto se sam svlačio! Odmjerio je Stanku i pogled mu se zaustavi na nogama u svilenim čarapama koje su dosizale do koljena.

»Morao sam, ipak, primijetiti da je žena!«

Mešku padne na um kako ga je jednom zgodom Pavao u Trakošćanu upozorio da Stanko ima noge lijepe kao žena. Čudnovato, nikada ga nije tako pomno promatrao.

Kada su izašli na balkon Stanko krikne, pogleda u užareno nebo i reče:

- A gdje su naši prijatelji, gdje je Katarina?

- Ne znam, nisam je tražio.

Stanka se začudi.

- Nisam je mogao tražiti - doda on opazivši iznenađeni pogled - jer je cijeli grad već bio u plamenu kada smo mi kod Patačića otkrili požar. Ona je sigurno bila kod Erdödyjevih.

Požar je jenjavao. Pod oblake se dizao još samo tamnocrveni dim pomiješan s plamenom.

- Ne mogu to gledati! - reče Stanka. - Pođimo u sobu. Pričaj mi što se sve dogodilo.

Meško ispripovijedi što se dogodilo, kako ih je požar iznenadio na zabavi i kako ga je u posljednji trenutak izvukao iz gorućeg dvorca. Osjetio je da su se Stankine vjerne modre oči ovlažile i pogledale ga toplo.

- Jurica, ti si moj jedini prijatelj na ovome svijetu! Ne mogu izreći kako sam ti zahvalan!

Meško je pokušavao otkriti je li svaka riječ istina, je li hinjena, dolazi li iz srca.

- Reci, jesi li tako iskren kako zaslužujem? - reče Meško.

- Zašto me pitaš?

- Zato što mi se čini da preda mnom nešto kriješ.

- Ti si uvjeren da znam o Katarini neke tajne. Kad bih i znao što, ne bih ti rekao ništa što bi te ražalostilo.

- A kada bi tvoja šutnja mogla skriviti moju nesreću?

- Tada bih ti rekao sve, makar u posljednji čas. No tvoje su oči pronicave, tvoj um bistar, a tvoje srce osjeća što je krivo i što je pravo.

- Često čovjeka srce zavede!

- Tvoje tebe neće zavesti!

- Savjetuješ li mi da se vjenčam s barunicom?

- Savjetujem ti da se sam uvjeriš, i da radiš ono što osjećaš.

Mešku se činilo da su te riječi bile iskrene i da u njima nema sakrivenih namjera, ali je još uvijek ispitivao svaki Stankin pokret, svaki pogled. Otkrio je odjednom stotinu sitnica koje

ranije nije naslućivao. Blijedo Stankino lice ponuka ga da joj predloži:

- Stanko, idi na počinak! Vrlo si blijed i umoran.

Stanka posluša, pruži Mešku ruku i reče mu toplo:

- Lezi i ti, Jurica! Do viđenja!

Meško primi nježnu malu ruku i osjeti neku nepoznatu ugodnost. Otpratio je Stanku do sobnih vrata pokraj svoje spavaonice, oprostio se još jednom i pošao leći.

Nije mogao zaspati. Neprestano su ga mučile misli. Ustao je i hodao gore-dolje, dok je u mislima bio u drugoj sobi u kojoj je spavala Stanka ne sluteći da je Meško otkrio njezinu tajnu.

* * *

Kada je Meško uvidio da ne može zaspati dao je osedlati konja. Odlučio je da potraži Katarinu. Bio je uvjeren da je u dvoru grofice Erdödy nedaleko od Varaždina. Danilo se. Vjetar bijaše popustio. Sve što je ostalo živo u Varaždinu bilo je pod vedrim nebom ili se sklonilo k onima koji su imali kuće podalje od grada pa ih nije zahvatio plamen. Drugi su opet obilazili ulicama, tražili svoje domove i plakali nad pustim zgarištima kao nad grobom svojih milih.

Strašan smrad okružio je grad. Zgarišta su se još dimila, žeravica je tinjala, a ispod pepela virili su leševi izgorjelih goveda. Muškarci su otkapali zgarišta zavezavši usta i nos da ih ne omami zadah. Iz nekih se kuća još visoko dizao crni dim.

Nad Varaždinom je svitao strašan dan. Veseli, radin grad u cvatu gotovo je nestao s lica zemlje kao da ga je spržio plameni oblak. Marljivi purgari ostadoše bez krova, bez stvari i bez novaca, samo sa živom glavom pod vedrim i hladnim nebom. Za jednu noć pade Varaždin u bijedu. Slika te bijede kosnula se Meška. Svaki bi čas sastajao poluodjevene žene i djecu kako plaču i nariču. Zastao bi i razgovarao s njima, tješio ih je i slao u svoj dvor. Jednog znanca kojega je našao na zgarištu poslao je u dvorac s nalogom da svo mlijeko što ga nađe u kući skuha za djecu, a za ostale da također pripremi jelo.

Mnoge kuće Meško više nije mogao pronaći. Nestale su kao da ih nikada nije bilo. U blizini Patačićeva dvora sreo je Patačića koji je također izjašio da razgleda grad. Prijatelji su se pozdravili tužno.

- Kako je Katarina? - upita Meško.

- Katarina? Zar ona nije kod tebe?

- Nije! Mislio sam da je kod grofice Sofije.

- Ti nisi ni pogledao gdje ti je zaručnica?

- Jučer mi je rekla da već o podne putuje s tvojom zaručnicom u Novi Marof.

- Moja je zaručnica otišla, ali barunica je ostala.

Meško iznenađeno pogleda Patačića.

- Ja sam ovaj čas došao od Sofije - nastavi Patačić. - I ona je uvjerena da si ti barunicu odveo u svoj dvor.

Meško osjeti stid. Nije bilo viteški zaboraviti zaručnicu.

- Ako si bio uvjeren da je u Novom Marofu ipak si morao pogledati u Sofijinu palaču. Ja sam bio pred palačom, ali nisam primijetio ni živog stvora.

- Francek, molim te, pođi sa mnom da je potražimo! Tvoja me vijest neugodno iznenadila. Bio sam čvrsto uvjeren da je Katarina u Novom Marofu.

- Zašto nisi odmah pošao onamo? Ja sam s garišta krenuo ravno k Sofiji.

- Zašto nisam krenuo odmah k njoj? - ponovio je Meško pitanje. Obuzela ga je zabrinutost i grižnja savjesti. Tko zna što se sve moglo s njom dogoditi. Ipak je trebalo da makar za viri u palaču grofice Sofije.

- Meško - primijeti Patačić - da joj se nije dogodila nesreća?

Meška obuze zabrinutost. Taj čas vidio je pred sobom samo njezino lijepo lice i ponosan stas. Pri pomisli da je mogla umrijeti strašnom smrću u plamenu obuze ga žalost. S Patačićem je obišao sve kuće koje su bile pošteđene. Propitkivali su se o barunici posvuda, ali nigdje nisu mogli ništa saznati. Zatim odu prema Dravi, gdje su vidjeli grupu velikaša na konjima.

- Tražimo barunicu Lehotsku - reče Patačić.

- Nismo je vidjeli - odvrate velikaši.

Meško je bio sve uvjereniji da mu je zaručnica zaglavila u plamenu. U tom času iščeznulo je iz njegovih misli zlo što je s njome doživio, nestale su sve sumnje koje su ga mučile i ostala je samo uspomena na ljubav kojom ju je ljubio kada su bili u Zagrebu.

- Sigurno ćemo je naći! - reče mladi Ivica Erdödy opazivši Meškovo zabrinuto lice.

- Ljudi su se razbježali na sve strane. Pola milje daleko od grada nalazili smo prijatelje u seljačkim kućama. Sigurno je i ona tamo.

- Bilo je to grozno! - reče stari Drašković. - Pomislite samo: Pavao je ranjen, a nad nama gori krov!

- Kako ste ga spasili?

- Nosili smo ga kako se dalo i odvezli smo ga zatim u Novi Marof.

- Zašto ga niste dovezli k meni? - reče Meško.
- Tko bi se nadao da tvoj dvorac neće gorjeti.
- Bio je izvan zamaha vjetra.
- Ali kako to da barunica nije u Novom Marofu? - čudili su se velikaši. - Svi su se onamo sklanjali, jer je tamo bilo zaista najsigurnije.
- Kako smo dugo večerali kod tebe, Francek?
- Braćo moja, sve u svemu, trideset i šest sati!
- Kako je danas žalostan dan! - uzdahnuo je Kukmica.
- Zašto ti uzdišeš, Kukmica? Ti nemaš ništa što bi moglo izgorjeti!
- Ali jedanput sam se temeljito navečerao i moram bježati pred vatrom s punim želucem!
- Šuti, Kukmica! Ti misliš samo na svoj želudac a zbog trbuha ne vidiš ničiju bijedu. Ovakva strahota nije stigla još nikada nikoga.
- Kako je izbila vatra?
- Gorjeti je počelo u kući trgovca Jeseminija, pa je eksplodiralo za dva centa baruta.
- To nas je probudilo iz pijanke.
- Baš sam se tužno oprostio od svoga momačkoga života! - reče Patačić.
- A što ćemo sada?
- Idemo u Zagreb, ovdje nemamo gdje stanovati. Izgorjela je zgrada Banskoga vijeća, Banski stol i kaptol, izgorjela je banova palača, Erdödyjeva, Patačićeva i Draškovićeva; ukratko sve gdje bi čovjek mogao skloniti glavu. Cijeli unutarnji grad pretvoren je u pepeo.
- Izgorjelo je tri stotine osamdeset i pet kuća! Znate li, gospodo, što sam čuo? - prihvati grof Oršić. - Ljudi govore da smo mi krivi za požar, da nas progone vještice i bilo gdje se po javimo događa se nesreća. Slušao sam na svoje uši kako ljudi govore: »Dok su bili u Zagrebu bilo je zlo, tamo su ih pratili zli dusi, crtali su po gradu crne križeve i ubijali gospodu; kada su došli u Varaždin, eto požara!«
- Janko govori istinu, i ja sam jučer slušao kako ljudi pričaju da su vještice letjele zrakom i nosile goruće daske i žeravicu da bi je prosipale nad gradom.
- Mi ćemo ipak u Zagreb! - odlučno će Meško i zamoli gospodu da pođu s njime u potragu za barunicom.

Obišli su još jednom sve kuće u kojima su ljudi mogli stanovati. Obišli su garišta i cijeli unutrašnji grad koji se još dimio, no nigdje ništa. Prodrli su u zidine palače grofice Sofije, ali nisu mogli otkriti bilo kakav trag. Posvuda je još tinjala

žeravica. Meška zaboli nešto u srcu kada je pomislio da je pod tom žeravicom Katarinino krasno tijelo možda pretvoreno u pepeo.

Uznemiren vrati se Meško kući i nađe Stanka kako u službinskoj zgradi razgovara s pogorelcima. Pozvao ga je u svoju sobu i sjeo na divan.

- Stanko, barunica nije kod grofice Erdödy!

- A gdje je?

- Ne znam, nigdje je nismo mogli naći.

- Nemoj se uzrujavati, Jurica, možda je bojazan suvišna.

- Još jučer bio sam prema njoj mrzovoljan, gotovo hladan, ali od onoga časa kada sam saznao da nije kod Sofije, i otkada mislim da joj se dogodila nesreća, nešto se u meni promijenilo.

- To je razumljivo. Ako ju je stigla nesreća, tek tada ćeš je pravo ljubiti.

Ne odgovorivši ništa Meško izađe da se pobrine za stradalnike. Dao je iznijeti sve živežne namirnice što ih je imao u kući da se ljudi nahrane. Svatko tko je došao na dvor dobio je jela, a polugoli dobili su bilo kakav ogrtač.

Stanka je ostala sama u sobi. Zapala je u tužne misli. »On je još uvijek ljubi; tek sada će je ljubiti!« Stanka poželi iz dna srca da se barunica vrati živa i zdrava.

Sve do podneva hodao je Meško po dvorcu, brinuo se za ljude i nije razgovarao sa Stankom. Kod objeda nisu progovorili ni riječi, dok nisu došli velikaši da se dogovore s Meškom za put u Zagreb.

- Što je s barunicom? - upita Patačić.

- Poslao sam ljude da pretraže cijelu okolicu. Možda će je gdje naći - odvrati Meško.

Okupilo se veliko društvo i dogovoreno je da već sutradan svi krenu na put. Meško je za vrijeme razgovora često ustajao i gledao kroz prozor. Tako je opazio da je u dvorište ujašio špan kojeg je poslao da traži barunicu. Meško izađe na hodnik da ga dočeka.

- Vaša milosti - reče špan šaptom - posvuda sam tražio barunicu, ali je nisam našao. Bio sam sat daleko, sve do sela Šipovca, i tek tada me sreća namjerila na ono što sam tražio. Uputio sam se u kuću svoga prijatelja i on mi reče da ima goste. Zavirio sam kroz prozor i vidio barunicu s jednim gospodinom!

- Što si joj rekao?

- Nisam se usudio ući. Bili su zadubljeni u razgovor, a njihova su kola već bila upregnuta. Požurio sam kući da vam to javim.

Ta vijest duboko se dojmila Meška i on ode u svoju sobu.

»Dok se ja ovdje zbog nje zabrinjujem, ona sjedi negdje s nekakvim gospodinom! Što to znači? Možda je utekla od vatre i s nekim se srela?«

U dvorište je dojurila kočija, a iz nje izađe barunica. Špan je dočeka i otprati u Meškovu sobu.

- Jurica moj! - klikne ona i baci mu se na grudi.

U crnom kaputu i crnoj krznenoj kapi u kojoj se isticalo lijepo lice zarumenjeno hladnim zrakom bila je izvanredno lijepa. Meško je stajao kao ukopan. Gledao je gotovo zadivljen u to biće puno svježine, zdravlja i ljepote, ali joj spočitnu:

- Nije lijepo što si me ostavila u ovakvoj neizvjesnosti!

- Bio si zabrinut za mene? Drago mi je što nisam dugo iz bivala!

- Kamo si nestala? Već sam mislio na najgore. Kako si se spasila iz plamena?

- Nisam bila jučer u Varaždinu!

- Nisi bila ni kod Sofije, premda si mi rekla da ćeš s njom u Novi Marof?

- Ne, bila sam u Čakovcu.

- Što si tamo radila? - začudi se Meško.

- Morala sam obaviti važan posao. Našla sam Stanku mjesto kod jednoga mađarskog grofa.

- Meni nisi ništa o tome rekla.

- Tebe nije bilo k meni trideset i šest sati!

- Kod Patačića smo slavili oproštaj. No odakle sada dolaziš?

- Ravno iz Čakovca! Bila sam u što briga zbog tebe i od Čakovca nisam odahnula.

»A špan ju je vidio u Šipovcu s nekim gospodinom! Opet me vara!« pomisli Meško. To ga naljuti, ali zataji taj osjećaj i stade joj galantno svlačiti kaput.

- Gdje je Stanko? - upita barunica.

- On je zamalo zaglavio, no spasili smo ga. Bilo bi okrutno da ga sada pustimo da ode u strani svijet. Slab je i obnemogao, ne bi mogao raditi. Neću ga ostaviti ovdje. Sutra putujemo u Zagreb.

Barunica uhvati Meška oko vrata i poče mu šaptati:

- Kako sam drhtala od straha da ti se nije nešto dogodilo, Jurica! Jesi li to zaslužio?

- A jesi li ti zaslužila što sam se danas toliko uzrujavao i bojao za tebe?

- Da bar znaš koliko sam željela da te vidim! Tražila sam da šibaju konje, samo da što prije stignemo ovamo.

- Nisi putem srela koga od naših znanaca?

- Ni žive duše!

U Mešku su se ponovno javile sumnje koje prije podne bijaše odbacio. U taj čas uđe Stanka.

- Evo, gledaj - reče Meško - koliko nam je zadala brige!

Stanko pozdravi barunicu a ona mu dopusti da joj poljubi ruku.

- I ti si bio kod Patačića? Jurica, nije odviše dobro da ga vodiš sa sobom na takve orgije!

- Ne boj se, on uopće ne pije! Ponaša se u društvu kao djevojka!

Izgovorivši te riječi Meško pogleda barunicu i Stanku, ali nijedna nije pokazala da ju je primjedba dirnula.

Barunica ode gostima koji je dočekaše s veseljem.

Na večeri kod Meška društvo nije bilo veselo. Govorilo se samo o nesreći, a oko deset sati svi su se već spremali za put u Novi Marof. Barunica je htjela povesti sa sobom Stanka, ali on nije htio ići. Meško je također odlučno zahtijevao da ostane.

Dugo u noć razgovarao je Meško sa Stankom. Nije se mogao odvojiti od nje. Njezino blijedo lice bilo je te večeri još bljeđe, gotovo prozirno. U očima joj se nazirala duboka tuga kojoj Meško nije znao uzroka. Dok je u prvi čas osjećao žalost za izgubljenim prijateljem, sada su ga Stankine tužne oči privukle i sjedio je kraj nje s jednakim osjećajem privrženosti što ga je osjećao za Stanka. Te večeri žestoko se sukobio s barunicom. Kada je htjela Stanka povesti sa sobom, Meško joj je rekao:

- Ni za što na svijetu! Ja ću ga povesti sa sobom!

Barunica se nasmijala i dobacila:

- Jurica, ti si zaljubljen u moga nećaka a ne u mene!

Meško se sjetio tih riječi i duboko se zamislio.

ISKRA JE PLANULA

Meško je sjedio u svojoj sobi i spustio glavu na grudi. Tako zamišljenoga nalazila ga je Stanka svaki dan otkada su doputovali iz Varaždina u Zagreb.

- Hoćemo li danas na večeru k barunici Katarini? - upita Meško.

- Hoćemo li? Kako ne bismo pošli, ona je tvoja zaručnica! Kada će biti vjenčanje?

- Ne znam!

- Opet si zle volje, Jurica?

- Nisam, moj dragi momčiću, nisam! Sjedni ovdje, ja ću još malo raditi.

Tako su prolazili dani. Meško je gotovo neprestano bio u svojoj sobi. Pisao je, čitao pisma svojih upravitelja, zbrajao i

računao. Prvi put nakon dvije godine počeo se zanimati za svoja imanja i dohotke. Stanka je morala sjediti u njegovoj sobi dok se on bavio gospodarskim poslovima. Sati su prolazili a da nitko nije progovorio ni riječi.

Dok je Stanka pazila na svaki Meškov pokret, prijatelj Stankov pretvarao se kao da ništa ne vidi. U njihovu saobraćaju nije više bilo prave ležernosti, intimnosti i srdačnosti kao ranije. Meško je prije svoga prijatelja po sto puta znao potapšati po ramenu, pogladio bi ga po licu ili kosi, naslonio se na njegova nježna ramena ili šetao s njim po vrtu svoga dvora u najintimnijem razgovoru. Stanku nije doticao, niti je razgovarao s njom onako povjerljivo kao nekada. Bio je više uslužan nego povjerljiv, više kavalir nego prijatelj.

Kada je Stanka ušla u sobu zamolio ju je da ostane kod njega, ali nisu mnogo razgovarali. Dok je on za stolom pisao, Stanka je kroz prozor gledala u vrt pokriven snijegom. Neko vrijeme Meško se nije ni pomaknuo, tada odjednom podigne oči i kriomice ih upre u djevojku što je stajala pred njim u muškom odijelu, ne sluteći da Meško u njoj više ne gleda prijatelja Stanka nego ženu. Neko vrijeme Meškove oči počivale su kriomice na Stankinu blijedu i žalosnu licu, na lijepom blijedom vratu što je virio iz čipaka muškog ovratnika, na vitkom stasu kojemu je muško odijelo francuskog kroja davalo dražesnu crtu.

Stanka odvrati pogled s prozora i primijeti da je Meško promatra. Prvi put osjetila je u svome muškom odijelu stid. Spustila se na divan iza stola pokrivenog svilenim stolnjakom da sakrije noge. Nikada još nije osjetila takvu zbunjenost pred Meškom. On se zadubio u neki papir. Oboje je bilo u neprilici. Taj nijemi događaj uzbudio je i nju i njega. Činilo se da on ne zna što radi, niti ona zna što čita. Oboje je napadno nastojalo da pokaže zaokupljenost svojim poslom.

Uskoro zazvoni podne i Meško je ustao od stola. Stanka podigne oči s knjige. Meško je stajao pred njom visok, ponositog držanja i visokog čela na kojemu se odražavalo nešto toplo i privlačno. Stanka je primijetila da njegove oči nisu više onako mirne kao nekada, lice mu nije više bilo onako zdrave svijetle boje. Samo otmjeni stas odavao je nekadašnju ponositu odvažnost i snagu. Stanki se činilo da blagost i toplina nije nimalo u skladu s tom pojavom iz koje je izbijala bezobzirna neustrašivost i željezna volja.

- Dođi, Stanko, da ručamo! - pozove je Meško.

Kod stola se razvio neusiljen razgovor. Dugo su zajedno čavrljali. No poslije objeda osjeti Stanka neko neugodno

čuvstvo, kakvo nikada ranije nije osjetila. Bilo joj je neugodno da ustane od stola. Bojala se Meškovih pogleda. Bila je uvjerena da on ništa ne sluti, ali onaj njegov sakriveni pogled ipak ju je smućivao.

- Nikada se još nisam tako nevoljko spremao k barunici - reče Meško. - Najvolio bih da ostanemo kod kuće.

- Rastužio bi je! Meško ne odgovori već otvori glasovir i reče:

- Sviraj mi nešto! Rado bih slušao.

Meško je sjeo kraj glasovira u jednom kutu i gotovo se sakrio iza prozorskog zastora. Odatle je neopaženo promatrao svoju prijateljicu koja je svirala ne sluteći da je iz kuta promatraju oči čovjeka koji zna da se u njenom muškom odijelu skriva djevojka.

Stanka nije bila mirna kao obično. Smetalo ju je odijelo. Najradije bi nečim pokrila noge. Svaki joj se čas činilo da je Meško kriomice promatra i nekoliko puta prekinula je sviranje. Meško ju je svaki put zamolio da nastavi i tako su prosjedili do večeri. Tada su se odjenuli u svečane odore i uputili se k barunici.

Kod barunice Lehotske okupili su se gotovo svi velikaši, a osim njih bio je prisutan i sudac Žigrović i protonotar Branjug.

Poslije večere raspršili su se gosti po sobama i dvoranama. Stanko je bio osobito dobre volje. Kao da se potpuno promijenio. Bio je veseo i nestašan kao u vrijeme kada je bio poručnik.

Meško je iznenađen promatrao djevojku kojoj su se obrazi zarumenili a oči su joj sjale. U modrom odijelu od baršuna izgledala je upravo dražesno, kao kakav kraljevski paž. Gospođice su se okupile oko Stanka kao pčele i slušale su njegovu pjesmu koju je morao treći put te večeri ponavljati.

- Vaš prijatelj ima noge lijepe kao žena! - prišapne mala barunica Oršić. Meško je šutio. Alije ipak nekoliko puta po gledao noge u bijelim svilenim čarapama.

Stanko je ustao od glasovira i s nekoliko šala izmaknuo gospođicama. Sklonio se u jednu dvoranu u kojoj nije bilo žive duše i bacio se u naslonjač. Potpuno se predao mislima.

Mešku cijele večeri nije izbjegao ni jedan pokret tobožnjeg Stanka. Kada je vidio da je otišao u pustu dvoranu došao je za njim i sjeo mu sučelice. Bili su posve sami; dok se iza jedne zavjese nije pojavila glava lijepe barunice koja je budnim okom pratila Meška i uvukla se u sobu da čuje što to dvoje govori.

- Želio si se odmoriti! - primijeti Meško. - Ja bih najvolio da idemo kući!

- Jurica, nešto bih ti morao reći - reče Stanko. - Sutra ću ti zahvaliti za gostoljubivost i otići u Zagorje. Uzeo sam mjesto kod baruna Vojnića.

Meško je bio iznenađen i nekoliko trenutaka nije smogao ni riječi. Tada reče:

- Baš si me ružno iznenadio!

- Vrijeme je da se prihvatim posla. Ovako ne mogu dulje živjeti.

- Zar kod mene ne možeš raditi? Nije lijepo što si odlučio da odeš k Vojniću. Čini se da si sasvim zaboravio na one dane kada smo se dogovorili kako ćemo zajedno raditi i kako ću se kraj tebe prihvatiti posla.

- Ti radiš svaki dan, a meni ne daš da ti pomažem!

- Ti sada ne smiješ raditi - nastavi Meško toplije. - Primijetio sam da si postao prema meni neiskren.

- I ti si se promijenio. Bili smo si bliski, uvijek si mi rekao sve što te boljelo i veselilo, o svemu si sa mnom razgovarao. Otkada smo došli iz Varaždina kao da me ne smatraš više prijateljem. Ja to dobro osjećam, i ne čudim se. Ti ćeš se ženiti i sada ti ne mogu biti prijatelj kao prije. Sada imaš nju! Stanko ustade da će otići, no Meško skoči sa stolice, priđe mu, uhvati ga jednom rukom za rame s drugom za oblu bradicu i zagleda se u njegove plahe modre oči.

- Stanko - nježno će Meško - osjećam da mi nešto tajiš, da se nešto s tobom događa, da mi nešto kriješ. To me boli! Htio bih sve znati, da se umirim, da se saberem.

- Ne znam na što misliš, Jurica!

- Mislim da više ne gledaš u oči tako bistro kao prije, da te nešto muči; da postoji nešto što mi nećeš reći. Štitio bih te uvijek od svakoga, pa da mi kažeš i najveće tajne. Zašto tajiš? Zar ne slutiš da je Meško sasvim tvoj?

- Nisam se ogriješio o tebe, a tvoje prijateljstvo cijenio sam i uzvraćao uvijek jednakom mjerom.

Stanko ušuti. Meško je sakrivao uzbuđenje.

- Reci mi, možeš li mi na sve što bih te pitao iskreno odgovoriti?

- Mogu!

- Ako bih te pitao štogod o tebi, da li bi mi sve rekao?

- Znaš da sam ti odan!

- A kada bih te molio da mi iskreno kažeš zašto želiš otići u Zagorje?

- Rekao bih ti, makar time unesrećio i ponizio samoga sebe.

- Unesrećio, ponizio? Što to znači? Reci! Ne odvraćaj se od mene, Stanko, pogledaj svome Jurici u oči, ako možeš!

Njihovi su se pogledi sastali. U Stankinim očima zablista neka iskra. Meško protrne. Ruke kojima je još uvijek držao Stankinu glavu zadršću. U Stankinim očima sijevnuo je cijeli svijet zatajivanih osjećaja. Utonuvši u Stankin pogled Meško zaboravi na sve oko sebe, privuče tu glavu što ju je držao u rukama na grudi i poljubi je.

Stanka se htjela istrgnuti iz naručja, no on ju je držao čvrsto predavši joj tim cjelovom svoju vrelu dušu.

Kao da se budi od sna, Meško osjeti da je ona otkinula svoja usta od njegovih. Pogledao je oko sebe i sjetio se gdje se nalazi, sjetio se da je ona koju je toliko ljubio za njega samo prijatelj i da joj ne smije priznati da zna sve, jer bi joj morao odati tajnu kako je to doznao, a to bi nevinu djevojku u tom trenutku povrijedilo. Ta misao preleti Mešku strelimice glavom, ali je začas već bio razdragan i teško je suzdržavao riječi ljubavi što su dolazile na usta. Tada uhvati Stanku za ruke i stade joj govoriti isprva tiho, zatim sve glasnije i sabranije:

- Kako te ljubim, anđele moj mali! Da znaš kako si mi neizmjerno drag! Znaš li kako dugo u sebi nesvjesno nosim taj osjećaj?

Stanki zastane dah. Nije mogla ni znala na to odgovoriti, već je smeteno zurila u Meška, dok je on tonuo u njene oči i šaptao:

- Sjećaš li se onih trenutaka što smo ih proveli kao braća, kao prijatelji kakvih nema na svijetu? Ti si me vratio ozbiljnom životu, u tebi sam našao dobrog savjetnika; u tebi sam našao jedinu dušu s kojom sam mogao podijeliti sve svoje misli i osjećaje. Znaš li, mali moj, da sam prvu suzu u svojem muževnom životu proplakao kada sam te onda u Trakošćanu izgubio, misleći da si mrtav. Da mi odeš sada, kada te tako volim, kada bez tebe ne mogu hodati po svijetu, kada te volim kao svoga brata?

Stanka je bila potpuno smetena.

»Što sve to znači?« pitala se djevojka. »Što to govori? Što misli? Zna li već sve, pa se pričinja da ne zna, ili to zaista govori samo Stanku a ne Stanki?«

Meško primijeti Stankinu zabunu i odluči da sve popravi i da joj dade vremena da se sabere.

- Sada smo se pomirili, je li? - reče on toplo. - Ti više nećeš otići od mene, je li, momčiću moj, nećeš?

- Promislit ću! - šapne Stanka još jače zbunjena.

Meško blago pritisne njezine ruke na svoje grudi, pogleda je toplo i šapne joj tako nježno kao da se boji da bi svaka strastvena riječ mogla slomiti njezino drhtavo srce:

- Oprosti i smiri se, Stanko! Sve ćemo si reći! Molim te ne gledaj me tako smušeno; zaklinjem te, smiri se! Sve ću ti iskreno ispripovijedati, ali i ti meni.

Meško se uspravi, stisne Stanki još jednom ruke kao da joj hoće uliti snage i odvažnosti i ode u dvoranu u kojoj se plesalo. Uskoro, međutim, izađe na hodnik. Nigdje nije bilo živog stvora. To mu je godilo. Bio je strašno uzbuđen i htio je da načas pobjegne od ljudi, da bude sam sa sobom, da se sabere.

Stanka osjeti umor, spusti se na divan i zakopa lice u svilene jastuke. Još je uvijek osjećala njegov poljubac, još je uvijek čula njegov glas i riječi kojima joj je uzburkao dušu. Bilo joj je kao da je trese groznica, a sve što se dogodilo kao da su samo slike nastale u vrućici.

Barunica se povuče u drugu sobu. Tek što je Meško dva-tri puta prošao hodnikom došla je k njemu.

- Što radiš, Jurica? - upita ga ona vedro i veselo kao da se ništa nije dogodilo.

On je pogleda hladnim, mrzovoljnim pogledom.

- Dođi, plesat ćemo! - ponuka ga ona.

- Oprosti - ispričavao se Meško - ne mogu plesati. Pozlilo mi je.

- Pozlilo? Hoćeš li komovice?

- Hvala! Trebam malo mira i sve će biti dobro.

- Jurica, nešto ti važno moram reći. Kada svi odu vrati se k meni.

- Kada svi odu? Što će misliti o tebi služinčad? Neću da te dovedem na zao glas.

- Ali ti ćeš mi uskoro biti muž! Moj glas ne spada ni na koga osim na tebe. Evo ti ključ od vrtnih vrata, a ovo je ključ od malih stepenica kojima možeš doći tako da te nitko ne vidi.

- Dobro, doći ću!

Meško uzme ključeve i stavi ih u džep.

- Sada moram k gostima. Kada ti bude bolje, dođi!

- Odmah, samo da još malo prošećem.

- Nije lijepo, Jurica, što još nisi sa mnom plesao! Kakav si ti zaručnik?

Barunica se nasmiješila i otišla. Meško pomisli: »Još noćas ćeš saznati kakav sam ti zaručnik!«

Odlučio je da zasada sa Stankom ne razgovara otvoreno. Morala je osjetiti da onaj poljubac nije bio namijenjen Stanku, da on zna njezinu tajnu i da se neobična privrženost prema poručniku pretvorila u ljubav prema djevojci. No on ipak nije

htio da joj već danas to kaže i da joj otkrije kako je saznao za tu tajnu. Odlučio je da šuti i da je obodri.

Kada je Meško ponovno došao u dvoranu u kojoj je ostavio Stanku zatekao ju je s Ružicom u živom razgovoru. Kada je Ružica opazila Meška pođe prema njemu.

- Naš mladi prijatelj potpuno nas je zaboravio! Gospođice su već žalosne što neće plesati.

- Samo ako niste i vi jedna od onih koje to tako silno žale?

- Možda jesam! Volim ples i cijelu večer nisam šuštala.

- Siromah Đuro ne može plesati. Čini se da mu srce, i ona rana koju je zadobio zbog vas, neće nikada više zacijeliti.

Ružica obori oči, no brzo ih podigne i reče prkosno:

- On se ipak vrlo dobro zabavlja!

Nakon tih riječi Ružica se okrenula i otišla. Meško je sjeo kraj Stanke i reče joj nježno:

- Ovi su nam ljudi suvišni! Htio bih s tobom već danas razgovarati, ali te neću umarati. Pođi kući. Ja ću spavati kod Ottenfelsa, a sutra, kada bude riješena još jedna važna stvar, doći ću k tebi da ti se ispovijedim.

Meško je još govorio kada je ušla u sobu barunica s grofom Patačićem i njegovom suprugom, s kojom se vjenčao čim su stigli u Zagreb.

- Jurica, moraš s nama plesati gavotu! Uzalud se braniš, odmah da si došao!

- Prije ću Stanka otpratiti kući.

- Valjda neće otići? Dosada je bio veseo, a sada se najednom počeo sakrivati. Ne puštam ga! Čekaj, poslat ću mu Ružicu i malu groficu Oršić, i da vidiš kako će odjednom oživjeti!

Barunica je to govorila veselo i Meško je zadivljeno promatrao kako se ta žena umije pretvarati.

- Dobro, ostani još malo! - reče on i okrene se Stanki, dobacivši joj kriomice molećiv pogled.

- Hajde, poslat ćemo Stanka po gospođice! - predloži Patačić.

- To prepusti meni, ja ću birati sam! - reče Stanko.

Meško ponudi ruku Sofiji Patačić što je barunicu Katarinu očito neugodno iznenadilo, a Patačić povede Katarinu.

Meško je plesao gavotu, ali njegove misli bile su neprestano kod Stanke. Kada je ona došla u plesnu dvoranu s Ružicom, sve su se djevojke ogledale za lijepim mladićem. Meško nije nikoga vidio, samo nju! Uspoređivao ju je s barunicom kao i onoga dana kada je poslije požara u Varaždinu sjedio u društvu s velikašima, barunicom i Stankom. Sjećao se kako se tada zabrinuo za barunicu, a ipak kako se ta zabrinutost brzo rasplinula. Kada je napustio varaždinsko garište i otišao u

Zagreb osjetio je da se i njegova ljubav prema barunici pretvorila u pepeo.

U Zagrebu je Meško sve jače osjećao da ga osjećaji sve jače vežu uz djevojku. Više nije vidio Stanka, uvijek mu je pred očima lebdjela žena koja je dobra, topla i milija od krasotice Katarine. Meško je opazio da je dražesna, da ima graciozne kretnje, da ima lijepe ruke, da su joj oči modre, lice lijepo a stas dražestan i gibljiv kao u djevojčice. Uspoređivao ju je s Katarinom, s njezinom ponosnom ljepotom koja ga je nekoć zarobila. Više puta činilo se Mešku da je Katarina prekrasan kip od mramora, uvijek jednako lijep, jednako hladan, bez duše i bez topline koja je strujala iz Stankina bića. U svakom pogledu Stankinih očiju, u svakoj kretnji otkrio je svaki dan nešto novo, što jučer nije vidio, i što mu se činilo izvanredno lijepim. To ga je privlačilo.

U svakom pogledu tih modrih očiju Meško je zamjećivao lijepe osjećaje. Čas mu se činilo da u njima blista nešto sakriveno, zatim opet da su mirne i blage kao u djeteta. Više puta u njezinom je biću vidio nešto odvažno i snažno, kao u muškarca, dok je drugi put zamijetio blagu, toplu i tihu ženu, i tada mu se činilo da je otkrio u njoj vatru, pritajenu u nevinoj duši. Cijele dane proveo je s njom u svojoj kući kao s drugom i prijateljem.

Svakoga dana bilo je Mešku jasnije da ga je neka slatka moć vezala uz tu djevojku za koju ne zna ni tko je, ni odakle je došla, ni kako joj je zapravo ime. Što su njegovi osjećaji bili jači to se više tuđio i bio je sve manje povjerljiv. Vladao se prema njoj kao prema dami kojoj se iskazuje najveće poštovanje, i htio je da to tako što dulje potraje. Nije mogao razabrati da ga ona ljubi. Želio je jedino da u njoj probudi ono što je osjećao on.

Dok je plesao gavotu neprestano je tražio njezine modre oči.

Kada je ples završen plesači su se razišli po dvoranama. Meška je ispod ruke uhvatila barunica i zabavljala ga smijući se srdačno kao da maločas nije ništa vidjela ni čula. Povela ga je k mladoj barunici Oršić i ostavila ga kod nje bez njegove privole da je zabavlja, a ona prihvati ispod ruke suca Žigrovića i ode s njim u susjednu dvoranu, u kojoj je bilo malo gostiju.

- Dakle, jeste li spremni?

- Jesam, barunice!

- Ako nam opet izmakne?

- Ne bojte se! Ni u Varaždinu ne bi utekao da ste ga otpremili u Čakovec.

- Nije htio ići! Neprestano je kraj Meška, sasvim ga je zaokupio.

- Ali i vas, barunice, odviše zaokuplja Meško!

- Vi ste slijepi, dragi Žigroviću! Niste primijetili da danas nismo ni plesali zajedno.

- Ljubomoran sam, Katarino!

- Nemate pravo na to! Zapravo sam se morala vjenčati onoga dana kada i grofica Sofija s Patačićem, a ja sam to ponovno lukavo odgodila.

- Dok ne razvrgnete zaruke, neću imati mira!

- Tiho, evo Meška i Oršića! Izađimo da nas ne vide! - reče barunica i povede svoga kavalira u plesnu dvoranu.

Zabava je bila vrlo bučna. Starija gospoda velikaši okupili su se u sobi za pušenje i raspravljali o banu Nadaždiju i njegovu nasljedniku. Velikaši su poslije katastrofe u Varaždinu većinom boravili na svojim imanjima i tek prije dva dana okupili su se u Zagrebu da napokon odluče tko će biti ban. Čim su se sastali kod barunice počeli su raspravljati. Kada je tko spomenuo Makara, Meško bi odmah skočio i ustao protiv toga da on bude predložen za tu čast.

- Drago mi je - reče Meško - što smo se napokon jedan put sastali. Bar ću vas uvjeriti tko je Makar.

- Mi smo mjesec dana ovdje - reče Janko Oršić - ali do danas nam nisi ništa dokazao.

- Nisam zato što u Zagrebu nije bilo ostalih. Dođite sutra poslije podne k meni i pružit ću vam obećani dokaz koji se ne može opovrgavati. Ali dođite svi!

- Doći ćemo!

Dok su gospoda raspravljala u velikoj dvorani svirali su Makarovi glazbenici a mladež je plesala u veselom raspoloženju. U blagovaonici je pilo nekoliko velikaša, dok je Kukmica slasno jeo i neprestano hvalio dobra vina. U kući je bilo veselo, posvuda su odzvanjali veseli glasovi bezbrižne zabave. U tu bučnu vrevu, u kojoj je šuškala svila i bučila glazba, odjekne odjednom mukli i prestrašeni krik. Svi zastadoše. Glazba zamukne, plesači se zaustaviše, rasprava je prekinuta. Svi su se pogledali iznenađeno.

Meško prođe brzim korakom kroz sve dvorane.

- Tko je to viknuo? - pitao je Meško.

- Kod nas nitko! Mi smo se veselo zabavljali kada smo čuli krik kao da dopire iz podzemlja.

- To je sigurno bilo na ulici - reče barunica.

- Pogledat ćemo - reče Meško i pođe prema vratima, a za njim nekoliko velikaša.

- Ostavi to, Jurica, to su se na ulici potukli neki pripiti ljudi - opet će barunica.

- Ipak ćemo pogledati!

Meško uzme ogrtač i izađe iz kuće. Na ulici i u dvorištu nije bilo nikoga. Služinčad je tvrdila da je krik dopro iz dvorišta.

Budući da velikaši nisu ništa pronašli vrate se ponovno svi gore, gdje je događaj brzo zaboravljen u plesu. Meško je dotle po dvoranama tražio Stanku, ali je nigdje nije bilo. Pitao je slugu koji je gostima otvarao vrata gornjih odaja je li vidio da je mladi barun izlazio napolje.

- Da, mladi gospodin je izašao! Nije prošlo mnogo vremena otkako sam ga vidio kako silazi stepenicama.

- Možda je otišao kući.

- Ne znam, ali bit će da je tako. Na sebi je imao ogrtač.

Meško uzme ogrtač i šubaru pa izađe na ulicu a da se nije ni od koga oprostio. Na ulici je bilo pusto. Snijeg je škripao pod nogama. Noćna se tama prostrla nad gradom. Meško je žurio prema svojoj palači. Željezni kapci prozora bili su zatvoreni. Stade hodati pod prozorima vlastite kuće. Nikada mu nije bila tako draga kao danas. Prijalo mu je da šeće pod njezinim prozorima. Činilo mu se da to i nije njegov dom nego da hoda pod prozorima svoje drage. Napokon odluči da ode k grofu Ottenfelsu, kome je već najavio da će kod njega spavati.

Meško još jednom pogleda prozor Stankine sobe i ode niz ulicu.

RUŽICA PRIZNAJE

Nije prošao ni sto koračaja kada opazi pred sobom ženu. Žurila je. Bila je odjevena u dugačak zobunac, a glavu je umotala rupcem.

»Kamo ide?« zapita se Meško. »Žene ne običavaju u to doba noći izlaziti same na ulicu. Zašto tako žuri? Možda joj se desila kakva nesreća?«

Meško se obazre za ženom da vidi kamo ide. Kada je stala pred njegovom palačom i pogledala u prozore, Meško pođe brzim korakom natrag i upita je bez oklijevanja:

- Što tražite ovdje?

- Vas! - prošapće žena. - Vas tražim!

- Mene? - začudi se Meško. - Tko ste vi?

- Zar me ne poznajete? - šapne ona i skine s lica debeli rubac.

- Baronesa Ružica! Što radite? Zašto ste došli?

- Gdje je Stanko?

- Stanko? Gore u svojoj sobi. Vjerojatno već spava.
- Došla sam da se u to uvjerim.
- A zašto vas to zanima?
- Zato što je danas trebalo da dođe k nama, ali ga kasnije nisam vidjela kod barunice. Odjednom je nestao, a dogovorili smo se da ćemo se naći.
- Ne razumijem, zašto se toliko uzrujavate?
- Zato što sumnjam! Molim vas, povedite me u kuću!
- Baroneso, ne smijete se izvrći pogibelji da to tko sazna.
- Ne marim za ljude, idemo u kuću!
- Ali ja sam dužan spriječiti tako nesmotren korak!
- Tada otiđite u kuću vi, i pogledajte je li Stanko gore?
- To ću učiniti drage volje!

U međuvremenu je došao vratar kojega je probudilo zvonce što ga bijaše povukla Ružica. Kada vratar otvori vrata Meško ga upita:

- Mladi gospodin već spava?
- Ne, nije došao kući.
- Pustite me u kuću, moram vam nešto važno priopćiti! - odlučno će Ružica.
- Dođite! - odgovori Meško, a djevojka navuče na lice rubac da je vratar ne bi prepoznao.

Kada su ušli u blagovaonicu Meško zapali svjetiljku i obiđe sve sobe. Stanki nigdje nije bilo ni traga.

- Zaista ga nema! Recite mi, baroneso, u što vi sumnjate? Izgledate kao da se nešto dogodilo.
- Jest, nešto se dogodilo! Držim da se Stanko više neće vratiti!
- Vi ste ga poslali u Zagorje?
- Ne, ja ne znam kamo je nestao, ali slutim zlo!
- Što je, govorite već jednom! - nestrpljivo će Meško, dok mu je u srcu zadrhtala slutnja.
- Vi znate da sam mladog poručnika ljubila a da sama ne znam kako je do toga došlo. Imao je sanjarske oči i odviše je lijepo pjevao. Jednoga dana u Trakošćanu morao je otputovati zauvijek i bila sam očajna. Moju bol otkrila je neka stara žena, ključarica na Draškovićevu dvoru. Starica me zavoljela i u predvečerje Stankova odlaska sve sam ispričala toj ženi. Ona me pitala da li bih htjela s poručnikom razgovarati. Kada joj rekoh da bi to bila moja vruća želja, ona me kasno noću odvela u kulu, otvorila neka tajna vrata i rekla mi: »Evo, ovdje je u stijeni malo dugme. Njime se otvaraju vrata koja vode ravno u Meškovu sobu. On sada nije u dvoru, a vi pođite k mladom poručniku i oprostite se s njim.« Nisam razmišljala o

tome da li to dolikuje mladoj djevojci ili ne. Ušle smo u neki uski hodnik, otvorile smo sakrivena vrata i ja sam se našla u ormaru iz kojega se ulazilo u sobu. Ušuljala sam se najprije u vašu, zatim u njegovu sobu. Našla sam ga pred prostrtim stolom kako zuri u zdjele pune jela. Pred njim je na stolu boca pjenušavca. Kada me primijetio skočio je kao da ga je ošinula munja. Bila sam okamenjena.

»Oprostite mi«, rekoh, »htjela sam se oprostiti s vama.«

»Ružica, zar ste pali s neba?« klikne on.

Pokazala sam mu vrata na koja sam ušla, a on mi reče:

»Evo, upravo sam htio večerati svoju posljednju večeru!«

»Posljednju večeru?« pitala sam prestrašeno.

»Pogledajte, ovo su mi dali da jedem i pijem! Jela su odlična, ali su smrtonosna, otrovna!«

- Otrovna? - krikne Meško. - Tko bi ga otrovao? Zašto?

- Čekajte, odmah ću vam reći - nastavi Ružica. - Stanko me posadio preda se i tada mi se ispovijedio. Vi to i ne slutite! Stanko nije barun, niti je baruničin nećak, već siromašna djevojka koju je barunica uzela u službu da može pod zaštitom tobožnjeg nećaka bez straha od zlih jezika primati u kuću Juricu Meška, osvojiti njegovo srce i imanja.

Meško je gledao u Ružicu kao u sablast.

»Predobiti mene? Zato je, dakle, ona bila u njezinoj službi!«

»Mnogo puta htjela sam vam već otkriti tu tajnu«, rekla mi je tada Stanka, »ali sam se bojala da biste me nehotice kome odali. Sada više nisam u službi te grozne žene i mogu vam reći sve. Oprostite, Ružice, što sam vam zadala toliko boli!« molila me.

»Recite«, pitala sam, »zar odlazite od barunice?«

»Da sam bar već mogla otići! Eto zatvorila me ovamo i dala mi otrovanu večeru. Ako se ne dotaknem otrova, sutra će me sudac otpratiti u Zagreb i zatvoriti u nekoj kuli. Okrivili su me da sam krala, a grof Pavao pokazao mi je vrata!«

»Kako ste saznali da je večera otrovana?«

»Sudac i barunica dođoše ovamo. Pretvarala sam se da spavam. U Meškovoj sobi sporazumjeli su se da me otruju. On joj je govorio da je ljubi i da će me odstraniti kako joj ne bih bio na sramotu. Ona ga je podjarivala. Zatim je u jelo stavio otrov.«

- To zvuči kao bajka! - klikne Meško. - Zašto je barunica htjela da je usmrti? Zar je nije mogla jednostavno otpustiti?

- Dok je Stanka vršila službu nećaka i pružala barunici priliku da vas osvoji, opržila se sama! Djevojka vas je zavoljela svim žarom srca!

- Mene? Ona? Mene je zavoljela?

- Jest! Željela je da uvijek bude uz vas kao poručnik, i zato ju je barunica htjela silom odstraniti.

Meško je ustao sa stolice i počeo uzbuđeno hodati po sobi.

- Vi ste Stanka toliko mazili i voljeli - nastavi Ružica - da je barunica postala ljubomorna. Slutila je da vas Stanka voli i zato joj je radila o glavi.

- Ona je toliki zlotvor?

- Od one večeri mi smo prijateljice - reče Ružica. - Stanka mi je ispričala cijeli svoj život i osvojila me zauvijek.

Ružica je ispričala Mešku sve, počevši od onoga dana kada je Stanka bila u podzemnom zatvoru u koji ju je zatvorio gvardijan; kako je srela fratra Anzelma, kako je došla vezanih očiju u neku nepoznatu zgradu iz koje ju je prijateljica barunice Katarine, sestra Beata, odvela u neobičnu službu. Pričala mu je kako se Stanka zadržavala neko vrijeme potajno u trakošćanskoj kuli, kako je jedne burne noći otišla i ostala kod pustinjaka.

- Ali ni tada nije prestala bdjeti nad vama! - nastavi Ružica. - Sjećate li se one mlade Ciganke koja vam je gatala?

- Sjećam se. Ona je probudila u meni prvu sumnju da me Katarina vara.

- Nju je poslala Stanka! Nekoliko ju je puta vodila oko lovačkog dvorca, pokazivala joj sve nas i naučila što će kome gatati. Stanka nije htjela doći u vašu blizinu, jer nije imala za svoju ljubav nade, ali vas je htjela zaštititi od barunice koja vas je varala.

- Dakle, zaista me varala. Ali s kim?

- Ne znate ništa o bijeloj gospođi koja se sastajala s grofom Pavlom u viteškoj dvorani? Ne znate ništa o prstenu obitelji Drašković?

- Znam, ali...

- Ta bijela gospođa bila je barunica Lehotska!

- Jao, zar je to moguće?

- Na sve to ne znam odgovoriti, ali znam da se barunica i u lovačkom dvorcu noću sastajala s Pavlom. Uhodila sam je. Htjela sam je uhvatiti kod njega i pozvati vas. Sjećate se kako ste me jedne noći uhvatili na hodniku?

- Vi ste nju uhodili? Niste onamo došli zbog mene?

- Ne! Htjela sam vam pokazati tko je vaša zaručnica, htjela sam nešto učiniti za Stanku. Gotovo sam vas mrzila zato što ste tako slijepi.

- A siromah Ottenfels zamalo je to platio životom! Recite mi zašto ste one noći u Trakošćanu došli k meni i zašto ste me u snu poljubili?

- To nisam bila ja!

- Nego tko? Nije li kod mene ostao komad vašega svilenog šala?

- Da, ali ja sam Stanki pozajmila haljinu i taj šal!

- Baroneso, i vi ste o svemu tome preda mnom do danas šutjeli! - plane Meško pogledavši ljutito Ružicu.

- Zar da vam pričam kako vas ljubi siromašna djevojka, kada ste ludovali za barunicom? Da ponizim djevojku kakva je Stanka?

Meška su te riječi zapekle i nije mogao naći odgovor. Umjesto toga upita:

- A zašto se bacila u jezero?

- Zato što ste se drugi dan htjeli zaručiti s barunicom.

Meško je bio slomljen. Sjeo je u naslonjač, upro ruke o koljena i zagledao se u pod.

- Sada vam sve to smijem reći - nastavi Ružica - jer slutim da je sirotica po svoj prilici već mrtva.

Ta riječ potrese Meška, on skoči sa stolice i zagleda se u Ružičine oči:

- Vi nešto znate, baroneso! Recite, po čemu to zaključujete?

- Slutim! Što mislite, što je značio onaj krik koji smo čuli kod barunice? Stanka tada više nije bila u dvorani!

Crni oblak slutnje preleti Meškovim licem. Nekoliko trenutaka oboje je šutjelo.

- Kada ste je danas posljednji put vidjeli?

- Poslije gavote. Šetala je dvoranom s jednom gospođicom kada joj je prišao lakaj i nešto joj rekao. Odmah je izašla iz dvorane i više je nisam vidjela.

- Koji je to lakaj bio?

- Onaj što je za vrijeme plesa gostima nudio pjenušavac.

- Znam već!

Meško otvori ormar i uzme dva pištolja.

- Što namjeravate? - upita Ružica.

- To zasada ne znam. Dat ću vam kola i neka vas moj vjerni sluga Joško odveze kući. U njega se možete pouzdati, a ja ću svojim putem.

- Tako čudno izgledate da me strah za vas. Sada mi je žao što sam vam sve to pričala o barunici.

- A Stanka? Upamtite, Ružice, što god se dogodilo, dogodit će se samo zbog nje. Tko god joj je učinio kakvo zlo, platit će mi to životom.

- To govorite vi, zaručnik barunice Lehotske?
- Davno sam u duši Stankin zaručnik!
- Meško!
- Bio sam baruničin zaručnik, jer sam bio zarobljenik njezine ljepote, ali moje je srce pripadalo samo Stanku, Stanki. Idite sada kući, ja ću potražiti Stanku.

Ružica je bila iznenađena vidjevši da u tim širokim grudima zaista plamti ljubav prema njezinoj siromašnoj prijateljici. Štošta još nije shvaćala, ali nije imala odvažnosti da bilo šta pita. Šutke je sišla na ulicu, sjela u kočiju i odvezla se kući.

* * *

Meško je došao do palače barunice Lehotske. Glazba i zabava davno je već umuknula. Svi su prozori bili tamni. Samo u sobi za služinčad još je gorjelo svjetlo. Meško otvori ključem što mu ga je barunica dala ulična vrata, tiho se prošulja kroz vrt i prođe pokraj zdenca. Tada primijeti neku ljudsku spodobu. Stao je i upitao:

-Tko je?
- Ja sam, milostivi gospodine! - oglasi se lakaj.
- Što radiš ovdje?
- Čekam vašu milost!
- Nije istina, htio si se sakriti!

Sluga ne odgovori ni riječi.

- Ako mi ne kažeš što si ovdje radio, bit će zla! - zaprijeti bijesno Meško.
- Oprostite, vaša milosti!

Sluga je drhtao. Meško mu priđe i reče prijeteći:

- Nešto si kriv kada se bojiš!

Sluga ne odgovori.

- Ti si danas pozvao iz dvorane mladoga gospodina? - reče Meško.
- Jesam, vaša milosti!
- Što si mu rekao?
- Vaša milosti, rekao sam mu da pođe u dvorište, jer ga vi čekate.
- Ja da ga čekam? A tko ti je to rekao?
- Njezina milost, gospođa barunica - dršćući će sluga. - Tada mi je mladi gospodin dao za vas ovo pismo.

Meško otvori pismo i priđe prozoru prizemlja kroz koji je prodiralo svjetlo. Pročitao je samo nekoliko riječi:

»Nakon onoga što se danas dogodilo, moradoh otići! Zbogom zauvijek! Stanko.«

Da, to je bilo njezino pismo, Mešku se srce steglo od bola. Ona je, dakle pobjegla!

- On ti je sam dao to pismo? Gdje i kada? Reci mi istinu! Ako mi slažeš, odmah se pokaj za grijehe i preporuči dušu vragu!

- Vaša milosti, oprostite, ali izgubit ću službu ako vam što kažem.

- Reci, ako ti je život drag!

- List mi nije dao mladi gospodin nego barunica, ali mi je zapovijedila da kažem kako mi ga je dao gospodin Stanko.

- A gdje je sada mladi gospodin?

- To ne znam. Neka me Bog kazni, ako znam!

- Tornjaj se u svoju sobu!

- Oprostite, vaša milosti, ali ja ću izgubiti službu.

- Ne dršci, kukavče, nećeš ništa izgubiti!

Sluga je otišao. Meško je razmišljao što da uradi. Tada uzme drugi ključ što mu ga je dala barunica, otvori jedna mala vrata u lijevom krilu zgrade i uspne se stepenicama.

U prvom katu bilo je tamno i tiho. Meško se ogledao unaokolo i primijetio je jedna vrata. Kroz pukotine je provirivalo crvenkasto svjetlo. Pokucao je, ali se nitko ne odazove. Otvorio je vrata i zavirio u tu sobu. Kraj zida bio je bijeli krevet, a nad njim zastori od plave svile. Mala svjetiljka sa stropa tajanstveno je osvjetljavala divan na kojemu je u bijeloj lakoj haljini ležala barunica Katarina. Lijepa bujna kosa padala joj je po svilenim jastucima.

Barunica je očito spavala. Meško po mekanim sagovima dođe do sredine sobe. Kao da se našao u čarobnom dvorcu. Sve same čipke, svila i cvijeće, preliveno nekim tamnoružičastim svjetlom.

Mešku bude tjeskobno u srcu. Sva ta ljepota, koja bi ga nekoć bila očarala, bila mu je odvratna.

»Zašto me zvala ovamo?« pitao se Meško dok je stajao na sredini sobe.

Barunica se probudila, podigla glavu i prošaptala:

- Ti si to, Jurica? Gdje si tako dugo? Svladao me san dok sam te čekala.

- Oprosti što sam ušao! Nisam znao da je to tvoja ložnica.

- Ispričavaš se?

Katarina mu pruži ruku a da se nije podigla.

- Sanjala sam o tebi, Jurica!

Meško nije prihvatio pruženu ruku.

- Zašto me tako čudno gledaš? Zašto ne dođeš bliže? - upita ona, uspravivši se u krevetu. Bijela haljina padala joj je u naborima od vrata do poda i priljubila se uz bujni stas. Kosa joj je u pramenovima pala po ramenima. Kada je po digla ruke

rukavi su joj padali do lakta. Gole ruke obujme Meška oko vrata, no on ih odvoji i reče hladnim i oporim glasom:

- Zašto si me pozvala ovamo?

- Čudno pitanje! Nisi li moj zaručnik? Zar te nemam pravo pozvati?

- Samo tvoj suprug smije ući u tvoju ložnicu.

- A zašto još nisi moj suprug? Zašto odgađaš pod različitim izlikama naše vjenčanje? Jurica, reci mi, zar me više ne voliš?

Meško je neko vrijeme razmišljao što će odgovoriti. Ako joj kaže: »Ne!« Stanka je izgubljena, jer ako još živi ona će je ubiti. Odlučio je da je zavara, samo da sazna gdje je Stanka i što se s njom dogodilo.

- Dobro je što si počela govoriti o tome. Sada ću ja tebe nešto pitati: Reci mi, zašto si obukla u muško odijelo djevojku i prikazivala je meni i svoj okolini kao svoga nećaka?

Barunica stisne usta i okameni se, ali samo na trenutak. Snašla se za tili čas, oborila oči kao stidljiva djevojčica i odvratila:

- Oprosti, Jurica, ljubila sam te a nisam znala kako da dođem u tvoju blizinu i da izbjegnem ogovaranja. Imam nećaka Poljaka u vojsci i namjeravala sam ga pozvati ovamo, ali on nije mogao doći. Tada sam pribjegla toj ludoj maloj prijevari; samo da mogu što više biti s tobom, samo da ti možeš dolaziti u kuću. Na tu ludost nagnala me ljubav!

- U ljubavi se mnogošta učini što se može oprostiti.

- Nećeš se ljutiti na mene što sam to učinila?

- Bit ću ti iskren, ja se zaista ne ljutim zbog toga, ali me ljuti nešto drugo. Ta ludost nije više tajna ni za druge.

- Nitko to ne zna!

- Varaš se! I ja sam to čuo od drugih. To zna Ružica, zna njezina majka i nekolicina njihovih znanaca.

Ta je vijest barunicu porazila.

- Djevojka me odala! Pravo mu budi! Čovjek se nikada ne smije pouzdati u služinčad.

- Služinčad? Ta djevojka je otmjenija i naobraženija od mnogih gospoda našega društva. Ružica se u poručnika smrtno zaljubila, i što je naravnije nego da joj Stanko prizna svoju tajnu.

- Tebi nije o tome govorila?

- Nije! To mogu potvrditi časnom riječju. No ima ljudi koji sumnjaju da si ti Stanku mrzila, dapače govore da si bila na nju ljubomorna kada je boravila kod mene, a da je zbog toga kaniš odstraniti.

- To je izmislila lažljivica barunica Vojnić!

- Možda, no svejedno je tko je to izmislio, radi se samo o tvome dobrom glasu.

- Zar mi može pokvariti glas to ako se kaže da sam bila ljubomorna i da sam je otpustila iz službe?

- To ne, ali govori se mnogo više! Sjećaš li se današnjeg događaja kada smo čuli neki krik iz tvojega dvorišta? Znaš li da se o tome već šapuće svašta? Kažu da si je dala tući.

Katarina je bila mirna.

- Takva sumnja ne smije pasti na moju zaručnicu - nastavi Meško. - Moraš Stanku zadržati u svojoj kući i postupati s njom lijepo, tako da to ljudi vide.

- Ali ona je otišla od mene, evo, pogledaj što mi piše.

Barunica pokaže Mešku pismo. Stanko se opraštao od barunice tvrdeći da odlazi u svijet.

- Moraš je potražiti! Ona je još uvijek u Zagrebu, noću nije mogla otputovati.

- Gdje da je tražim? To nije moguće!

- Moraš je naći! Ako ovako nestane govorit će ljudi svašta, a tvoje ime mora ostati čisto.

- Čini se da ponovno želiš odgoditi naše vjenčanje?

- Onoga dana kada mi dovedeš Stanku reći ću ti kada će biti vjenčanje.

Barunica nije mogla proniknuti Meškovu zamisao, premda ga je pažljivo promatrala.

- Ako je ne nađem? - reče ona.

- Tada ćemo vjenčanje posve odgoditi!

- Odgoditi, Jurica? Zar me tako malo ljubiš? Tada će biti najbolje da se raziđemo!

- To znači da ti ne možeš Stanku naći i da je ne možeš vratiti?

- Mogu, ali neću! Poslala sam je k prijateljici, daleko odavde, jer neću da bude u mojoj blizini. Ljubomorna sam na nju i ne mogu si pomoći. Ako hoćeš da je dovedem natrag, učinit ću to, ali na dan našega vjenčanja. I to samo ako mi zadaš riječ da je nećeš zadržati kod nas.

- Na dan vjenčanja? Neću da ljudi na našim svatovima šapću.

- U redu, Stanka će se vratiti prije vjenčanja i poći će s nama u crkvu. Svi će je vidjeti i nitko me više neće moći okrivljivati.

- Pristajem! No pazi da ne zakasniš, jer bismo morali s vjenčanjem čekati dok ona dođe.

Barunica stisne usnice od bijesa. Meško ustade.

- Već odlaziš? - upita Katarina iznenađeno.

- Moram, kod kuće me čekaju prijatelji. Dakle, ja ću svatove pozvati za četvrtak. Je li ti pravo?

- Zašto me to pitaš?

- Zlovoljan sam! Nisam mislio da bi mogla prema bilo kojem stvoru na svijetu biti okrutna. Stanka je našla posao kod Ružice, a ti joj želiš pokvariti budućnost zato što te snašla ljubomora. To mi govori da nisi dobroga srca!

- Stanka je tražila kod Ružice posao?

- Jest! Sad shvaćaš da barunica Vojnić ima povoda za ogovaranje.

- Neka me ogovara!

- Laku noć, Katarino! - reče Meško i prije nego što je ona mogla bilo što reći izađe u hodnik.

Lijepa Katarina stajala je zapanjena usred svoje sobe.

UVENULE KATARINČICE

Meško je brzo išao niz stepenice. Pričinilo mu se da su se vrata baruničine sobe otvorila pa na posljednjoj stepenici stade i osluhne.

Čuo je korake kao da se netko za njim šulja, no on mirno izađe kroz mala vrata u dvorište. Na tome su mjestu dva zida stvarala uzak kut. Meška svlada znatiželja da sazna tko je pošao za njim i uvuče se u zaklon da vidi tko će izaći.

Nije dugo čekao. Na malim vratima pojavila se žena u tamnoj kabanici, dok je glavu vezala rupcem. Njezin stas naličio je barunici, ali po hodanju i kretnjama nije mogao razabrati je li ona ili nije. Takve kabanice nije još nikada vidio kod barunice. Gledao je za njom iz svoga skloništa i primijetio je kako se ogledava na sve strane i kako je prišla željeznim vratima što vode u podrum.

Meško sagne glavu tako da je mogao razabrati kako je žena otvorila ključem vrata. Odlučio je da pođe za njom. Žena, međutim, nestade iza vrata. Meško je pritrčao i pokušao ih otvoriti, ali su bila zaključana. To ga iznenadi. Prislonio je uho na metalnu ploču ali ništa nije čuo. Posvuda je bila tišina kao na pustom groblju.

Meško se htjede najprije uvjeriti je li barunica još gore. Ponovno se popeo u prvi kat, pokucao na vrata spavaće sobe, ali se nitko nije javljao. Ušao je. Soba je bila prazna. Razgledao je sve prostorije, ali nigdje nije bilo nikoga. Bilo je očito da je ona žena u kabanici barunica. Meško više nije razmišljao nego siđe i izađe na ulicu. Krenuo je ravno prema mlinovima i zaustavio se kod Matijaka. U kući je bilo tamno. Meško pokuca na prozor.

- Ja sam, majstore, tvoj prijatelj Meško! Otvori mi! U sobi se zapali uljanica, u bravi škljocnu ključ, vrata se otvore i Meško uđe u mlin.

- Što je, gospodine grofe, kakva vas je sila dovela ovamo u to doba?

- Majstore - reče Meško gotovo šaptom - uvijek sam vas cijenio kao poštenoga čovjeka. Možete li mi učiniti jednu uslugu? Neće biti badava!

- Vama ću učiniti sve što god zaželite!

- Vi se bavite i bravarskim poslom?

- Nekoć sam bio bravar.

- Trebam jedan ključ. Da li biste ga mogli napraviti?

- Drage volje!

- Obucite se i pođite sa mnom. Ali, prijatelju, o tome ne smije nitko saznati ništa.

- Kako vi to želite, dat ću si ispržiti jezik, ali neću, nikome reći ni riječi.

Matijak se odjene i pođoše prema Griču, ravno u baruničin dvorac. Meško otvori dvorišna vrata i kada se uvjerio da nema nigdje nikoga, zovne Matijaka.

Obojica su se došuljala do željeznih vrata.

- Evo, majstore, htio bih imati ključ od ovih vrata - šapne Meško.

Okruživala ih je gusta tama, ali je Meško osjećao da ga mlinar čudno gleda.

- Možete li uzeti otisak s brave?

- Kada vi to želite, učinit ću što kažete!

Meško se povukao dublje u dvorište da čuva stražu. Matijak je uzeo otisak i obojica izađoše iz vrta. Tek kada su bili podalje od kuće progovori Matijak:

- Oprostite, kada ste mi već povjerili takav posao, reći ću vam što ja o tome znam. Ja sam već čuo za ta vrata. Kažu da su dolje nekakve sjajne prostorije u kojima se gospoda sastaju na zabave da ih nitko ne čuje.

- Tko ti je to kazao? Kakva gospoda?

- Ne znam, ali tako mi je rekla Ana. Ona je sobarica kod gospođe barunice. Ona je, znate, zaručnica moga nećaka i pričala nam je da barunica često odlazi kroz ta vrata i vraća se tek ujutro, ili čak za nekoliko dana.

- To su bajke, dragi majstore!

- Ne znam, ali djevojka ne običava lagati. Oprostite što tako govorim o barunici.

- Često se govori koješta! No ne biste li vi tu Anu poslali malo k meni?

- Jao, valjda nećete djevojku zbog toga pozivati na red? Ona to nije pričala zbog zlobe.

- Ne, dragi Matijak, evo vam ruke da joj neću reći zle riječi. Naprotiv, nagradit ću je bude li iskrena. Želim nešto ispitati, a vi ćete mi biti saveznik. Nagradit ću vas bogato!

- Gospodine, vi ste drukčiji nego drugi grofovi, i to me začuđuje. Za vašu bih milost skočio u vodu i u vatru!

- A kako su drugi purgari?

- Umirili se jesu, ali, oprostite što ću vam reći istinu, velikaše mrze. Za sve je to kriv mladi gvardijan. Ne prođe ni jedna propovijed da ne govori protiv velikaša. Meni se čini da nije pravi kršćanin tko tako mrzi čovjeka. Da on sve mrzi, to je očito. Ludi svijet pomamio se za njegovim propovijedima.

- Propovijedati se može vrlo lijepo, ali živjeti vrlo griješno!

- Tako je, gospodine! Tako mislim i ja. Taj mladi Anzelmo nalikuje mi na đavla.

- Laku noć, majstore! Sutra mi pošaljite Anu, a do večeri dovršite ključ i donesite ga.

- Hoću, gospodine! Meško pruži Matijaku ruku, srdačno se oprosti i ode kući.

Kuća je Mešku bila pusta. Još u podne bila je u tim odajama s njime ona. Sjedila je kraj njega i svirala na glasoviru. On je sjedio u kutu i promatrao krišom njezino tijelo u muškom odijelu, drage i lijepe modre oči, pune topline, dobrote i plemenitosti. Sada je nema. Ne zna gdje je. Nestala je kao da su je oteli razbojnici. Da su bar razbojnici, on bi ih stigao i poubijao. Ponovno bi je doveo u ove sobe, da je čuva i pazi kao druga i prijatelja.

Meško je nemirno lutao sobama. Toliku bol nije osjetio ni one večeri u Trakošćanu kada je mislio da je truplo što ga je našao pod gradom tijelo njegova prijatelja Stanka. Sada ga nestanak još jače boli. Tada su se oči orosile suzama, sada bi mahnitao, razbijao, ubijao bi, mučio bi tu groznu zlotvorku koja ga je držala uza se prikovanog tako dugo, a sada mu je otela biće bez kojega mu se život čini pustim.

Sada je tek Meško uvidio koliko ljubi tu nježnu djevojku koja nije ljepotica kao Katarina, ali ga je svaka misao na nju ispunjavala čežnjom. Za barunicu je osjećao nešto kada je bio blizu nje, za tim djevojčetom mahnito čezne upravo kada je nestala.

Meška nešto stegne u grlu. Najvolio bi viknuti njezino ime, da ga makar sam sluša, kada ne može čuti njezin glas. U takvim mislima prišao je ormaru, otvorio jedan pretinac, izvadio malu

kutiju i otvorio je. U kutiji su bile osušene bijele katarinčice. Meško se zagledao u to uvelo cvijeće.

Sjetio se slike žene u bjelini. Ona se sagnula k njemu i utisnula mu na čelo cjelov. Kada je osjetio dodir usta trgnuo se.

Kako su mila i topla bila ta usta. Da, još se dobro sjeća. Taj cjelov bio je nezaboravan. Nestajao je iz pameti samo kada je mislio da je ta žena bila Ružica.

Meško obaspe uvenulo cvijeće poljupcima kao mladić što cjeliva ružu koju mu je dobacila voljena djevojka.

Sutradan je Meško stajao kraj prozora i nepomično gledao u vrt. Kada je zazvonilo kućno zvonce javila se neka luda nada da je došla ona. Srce je kucalo silovito kao da će uteći iz grudi.

Meško požuri u hodnik. Stepenicama se uspinjao grof Pavao. Meško se gotovo narugao svojoj ispraznoj nadi i pošao je u susret prijatelju.

- Što te tako rano nosi k meni?

- Jesi li čuo što se dogodilo?

- Što? - upita Meško drhtavim glasom.

- Pobjegao je razbojnik kojega smo uhvatili na Židovskom brijegu!

- Kada je pobjegao?

- Žigrović kaže da ga nema u zatvoru. Našli su polomljene rešetke.

- To nije moguće! Rešetke se ne mogu polomiti da ne bi čuli panduri, straže.

- Imam još jednu novost.

Mešku ponovno jače zakuca srce. Svaka novost plašila ga je i zanimala, jer se nadao da će čuti koju riječ o njoj.

- Danas je bila kod mene ona žena što smo je uhvatili s razbojnicima. Tražila je tebe. Doveo sam je. Čeka dolje.

Domaćin odmah naloži sluzi da dovede djevojku. Elvira je ušla u sobu u ženskim haljinama, u toplom zobuncu i s krznenom kapom na glavi!

- Dobro jutro! - nasmiješila se Mešku. - Vi ste me zaboravili!

- Nisam, draga moja, ali sam imao mnogo posla i brige.

- Znam, znam! Vi imate lijepu zaručnicu a to je velika briga. No moglo se dogoditi da vaša zaručnica postane udovica prije no što je vjenčate!

- U pravu si, ti si mi pomogla da spasim život i obećao sam ti nagradu.

- Mislim da je život tako lijepog i junačkog muškarca kao što ste vi vrijedan jedne kuće i malo zemlje.

- Nemoj tako izmamljivati nagradu! To je suvišno! Što sam obećao to ćeš dobiti. U Zagorju imam lijep mali dvorac za koji nitko ne brine, ni ja ni moji upravitelji. Neka bude tvoj!

- Zahvaljujem, gospodine grofe! Dosada sam uvijek vodila kuću drugima, sada ću je voditi za sebe. Ništa nisam toliko željela kao to da imam svoje malo gospodarstvo.

- Reći ću upravitelju da to s tobom uredi. Zar su te istom sada pustili na slobodu?

- Ne, pustili su me onoga dana kada i mojega gospodina Klemenčića.

- Njega su pustili? - upita Meško zatomivši uzbuđenje.

- Da! - nasmije se Elvira. - Kada je čovjeku sudac prijatelj, lako mu je!

- Kome je sudac prijatelj?

- Mojem bivšem gospodaru. Baš su se dobro složili! Znate, gospodine, odlučila sam pobjeći iz zatvora i sprijateljila sam se s jednim pisarom koji je često prolazio kraj mojega prozora. Razgovarali smo kroz rešetke. Jednoga dana obećala sam mu sastanak. On je češće zamjenjivao pandura i odveo me u svoju sobu. Dok sam ga čekala čula sam kako u susjednoj prostoriji netko razgovara. Prisluškivala sam i čula sam sve. Razgovarali su kao znanci. Sudac mu je, dapače, donio od njegove kuće odijelo. Iz zatvora je izašao kao gospodin! Tako sam bar razabrala prema razgovoru koji sam slušala kroz ključanicu.

- Kako je sudac nazivao svoga znanca?

- Govorio mu je »vi«, a dvaput mu je rekao »vaša milosti«.

Meško i Pavao su se pogledali.

- Toga dana pustili su mene i onoga drugog razbojnika.

Djevojčino pripovijedanje zaprepastilo je i Meška i Pavla.

Ispitali su još neke pojedinosti, zatim Meško dade Elviri novaca i zapovijedi joj da šuti o svemu što je pričala.

- Što kažeš na to? - upita Meško prijatelja Pavla.

- Lopov je suca potkupio! Ali tko bi mogao biti taj čovjek kojemu je sudac dvaput rekao »vaša milosti«?

- Neki otmjeniji gospodin!

Pavao ustade da se oprosti.

- Pavle, ostani još trenutak! Želio bih s tobom ozbiljno porazgovoriti o još jednoj stvari.

Pavao se smrkne i odgovori samo prestrašenim pogledom.

- Ne boj se, Pavle, neću te pozivati na red. Mi smo se jednom morali pobiti, ali tebi se dogodila nesreća i bio si prije toga ranjen. Kada sam te jednom posjetio molio si me da odgodim ženidbu s barunicom Lehotskom, ali mi do danas nisi rekao ni riječi o tome zašto, premda si mi to obećao.

- Jurica, kad bi ti znao koliko mi bola zadaju tvoje riječi... Ne pitaj me radije ništa o tome. Bio sam tada slab!

- Nećeš govoriti o tome? Ali ja volim drugu i neću se vjenčati s Katarinom!

Pavao se začudio.

- Jurica, što se s tobom zbilo? To je nevjerojatno!

- Ipak je tako! Čuj me, Pavle, bili smo dobri prijatelji sve dok nije među nama došlo do razmirica zbog nje. Budi iskren i reci, možeš li mi pomoći da se barunice oslobodim?

- Želiš se osloboditi?

- Jest! Život jedne djevojke visi o niti. Barunica je saznala da ljubim drugu i odstranila je tu djevojku, ali ne znam kamo. Vratit će je jedino ako se s njom vjenčam. Dovest će je prije vjenčanja. Moram tada nešto učiniti da se svatovi razbiju! Želim barunici reći u lice koliko je zla učinila meni i drugima. Treba spasiti djevojku!

- Govoriš ozbiljno?

- Časne mi riječi!

- Dragi moj Jurica, kad bi znao kako su mi vezane ruke!

- Znam! Izmamila je od tebe obiteljski prsten.

- Mnogo više! Zakleo sam se! Zakletva je tako strašna da me groza hvata kada se sjetim. Ona mi je govorila zakletvu u riječ i ja sam je prihvatio.

- Ona je sama prokleta! Ne budi dijete... Ti si se sastajao s njom u viteškoj dvorani u Trakošćanu?

Pavao obori glavu.

- U lovačkom dvorcu ona je zalazila u tvoju sobu. I one večeri kada su dvorac napali kmetovi bila je kod tebe. Jednoga dana izjašila je s tobom i grlili ste se u lovačkom skloništu. U Varaždinu sam te našao na koljenima pred barunicom. Zaklinjao si je da ne pođe za mene.

- Tko ti je sve to rekao? - klikne iznenađeno Pavao.

- Saznao sam iz zraka! Čovjek sumnja i pripazi. Sumnja ga vodi dalje. Na kraju dođe do nijemoga priznanja, kakvo je bilo i tvoje.

- Nemoj, Jurica, ja nisam ništa priznao!

- Jesi! Bilo bi djetinjasto da se sada izvinjavaš. Reci mi, Pavle, kako je došlo do toga da si pao u njezine mreže? Meni možeš sve iskreno ispričati. Prijatelji smo i bili smo jedan drugome iskreni.

- Jurica, ja sam nesretan čovjek! - zajeca Pavao. - Ja je još uvijek želim; strast me zaluđuje!

- Kako se to dogodilo?

- Primijetili smo da netko krade u viteškoj dvorani dragocjenosti, što se kod nas nikada nije dogodilo. Odlučio sam da otkrijem kradljivca i svake sam ga noći čekao u dvorani.

Jedne noći u tami se nešto zabijelilo. »Stani!« poviknuo sam, no tada mi se baci oko vrata žena odjevena u bijelo i zagrnuta bijelim rupcem. Privukao sam je k prozoru i strgnuo joj rubac.

Na mjesečini sam ugledao lice barunice Katarine. Ti znaš da sam se oduševljavao i da sam bio zaljubljen u nju prije no što sam je vidio. Zastidjela se što sam je našao u dvorani. Rekla mi je da je došla u dvoranu kako bi mogla cjelivati bar moju sliku, kada već ne može mene koji ne primjećujem njezinu ljubav.

- To ti je rekla? - reče Meško i u isti se tren sjeti kako mu je Stanka pričala da je vidjela ženu koja je krala nakit. Da nije ona bila taj kradljivac?

Mešku se ispočetka činilo ružnim što se bavi takvim mislima, ali ih se nije mogao osloboditi.

- Kada se zaručila s tobom bio sam lud od žalosti - nastavi Pavao. - Rekla mi je tada da se mora udati za tebe, jer ti je zadala riječ. Tvrdila je da ti duguje zahvalnost što si se brinuo za nju i za Stanka kada su ostali bez novaca. Rekla je da vezu s tobom neće raskinuti, ali mene će uvijek voljeti. Shvaćaš li sada kako sam trpio? Ona se udaje za drugoga a ja ne mogu ništa učiniti, ne mogu je uzeti, jer mi je tek devetnaest godina! Počeo sam te mrziti. U razgovoru sam ti često i pokazivao tu mržnju. Sjećaš li se onoga dana kada si me našao kod nje? Na stepenicama sam te uvrijedio. Jurica, oprosti! One večeri kada sam vidio da k njoj dolazi sudac Žigrović vratio sam se našem prijateljstvu. Htio sam te spasiti od nje. Htio sam ti sve reći, no bilo mi je teško i izbjegavao sam te. Nisam znao da je više ne ljubiš.

- Spašen sam, Pavle! A ti, siromašni moj prijatelju, dovoljno si trpio - reče Meško sućutno.

- Kako se dogodilo da je ti više ne ljubiš?

- To je odviše zamršeno, dragi moj. O tome ću ti pričati drugi put. Sada mi reci hoćeš li mi pomoći da spasim život djevojci koju ljubim kao što nikoga još nisam ljubio?

- Hoću, Jurica!

- U četvrtak ću se vjenčati s Katarinom, naravno, samo prividno. Ona će tada dovesti moju djevojku. Toga trenutka nas ćemo je dvojica raskrinkati. Reci mi, poznaješ li dragocjenosti što su ukradene u vašoj riznici?

- Sve! Zašto me to pitaš?

- Pokušat ću naći kradljivca!
- Ja još uvijek držim da je kradljivac bio Stanko!
- Ne govori ludosti, Pavle! Moja Stanka to nije učinila!

Pavao pogleda Meška kao da ga drži ludim. Meško oda tajnu. Pavao se snebivao od čuda dok mu je Meško sa žarom pričao o djevojci:

- Jurica, žao mi je što te moram rastužiti - reče na kraju objašnjavanja Pavao - ali bojim se da je ona Stanku ubila. Reći ću ti nešto što ne znaš. Barunica je svoga tobožnjeg nećaka upravo smrtno mrzila. Ona mi je utuvila u glavu da je Stanko krao. Ona mi je rekla da ga izbacim iz Trakošćana. Vjerovao sam joj i činio sam što mi je savjetovala. Sada shvaćam njezinu mržnju prema Stanku. Ona je bila njezina suparnica.

Kada je sluga donio zajutrak prijatelji su nastavili razgovor. Međutim, tek što su počeli jesti s ulice se začula buka i vika. Požurili su prozoru. Na ulici su se komešali ljudi. Dok su četiri pandura nosila na nosiljkama pokrivenoga čovjeka purgari su uzbuđeno o nečemu raspravljali.

- Što se događa? - upita Meško Joška koji je upravo ušao u sobu.

- Vaša milosti - prestrašenim će glasom sluga - dogodila se nesreća.

- Kakva nesreća? - upita Pavao.

- Pod Krvavim mostom nađen je mrtvac.

- Opet!

- Tko je?

- Barun Vojnić!

- Vojnić? - kliknuše oba velikaša.

- Rekao sam ti, Jurica, da to neće prestati! Eto, nismo ni mjesec dana u Zagrebu i već je počela nova hajka. Tobožnji je Klemenčić na slobodi i ponovno se javlja.

Meško i Pavao potrče na ulicu. Oko nosiljke natiskivalo se mnoštvo. Zaustavili su nosače. Podigoše s mrtvaca modar plašt i ugledaše lice baruna Vojnića. Na grudima se bijelila pergamena, na njemu tri križa i napis osvetnika.

Smrknuta čela promatrao je Meško plašt kojim je mrtvac bio pokriven. Taj plašt on je sam spremio u svojoj kući. Kako je dospio ovamo?

Pokrivši ponovno barunovo lice Meško pohiti kući. Tražio je plašt ali ga nije našao. Pitao je slugu zna li on štogod o tome.

- Vaša milosti - odvrati Joško - vi ste sami poslali po taj plašt?

- Ja? Nikada!

- Kada ste otputovali u Varaždin došao je meni neki kmet i rekao mi da želite da vam se pošalje modri plašt. Premetnuo sam cijelu kuću dok sam ga našao. Kmet ga je odnio za vama. Rekao je da ste se zaustavili negdje kraj šume i da ga čekate.

- To nije istina! Netko te prevario!

Meško je pitao slugu kako je taj čovjek izgledao. Zatim je pošao Ružici da je tješi što je izgubila oca. Našao ju je u plaču i očaju.

- Grofe, sad više nemam nikoga na svijetu! - rekla je baronesa kada je ušao u sobu.

- Ne, griješite Ružice! Jedan je čovjek htio zbog vas umrijeti!

- Ne govorite mi o njemu! On se može odmah oženiti!

- S kime? Još uvijek ljubi samo vas.

- A koga je ljubio prije? Jadni moj otac!

- Baroneso, vi ste izrekli strašnu sumnju!

- Rekla sam istinu! Sada, kada mi je stradao otac, mogu vam reći sve. Kada sam se osvijestila od ljubavi prema Stanku vratila sam se Ottenfelsu. Htjela sam mu već sve to priznati, kada mi je netko otkrio da je imao ljubavne odnose s mojom majkom. Tada se u meni dogodio strašan preokret. Zamrzila sam cijeli svijet. Nije mi više bilo ni do mene ni do drugih ljudi. Svejedno mi je što ljudi misle o meni. Odlazim odavde!

- Ružice, najprije razmislite što ćete učiniti! Ne vjerujem u Ottenfelsovu krivnju. Đuro je pošten!

- On se sa mnom zaručio samo zato što ga je otac zatekao s majkom!

- Tko vam je to rekao?

- Ona sama, moja majka!

Meško tome nije mogao protusloviti. Ako joj je zaista sama rekla, istina je. No bilo je dokaza da je Đuro Ružicu zaista volio.

- Ako vas nije volio, zašto je one noći htio pucati u vas i zašto je pucao u sebe?

- Bilo ga je sram što sam ga ostavila, i ništa više. Ozbiljno vam kažem, ni jednoga trenutka neću više ostati u ovoj kući.

- Molim vas, Ružice, iskažite mi jednu ljubav. Ne ostavite kuću svoje majke prije no što još jednom razgovarate sa mnom.

- Ali to mora biti još danas, jer ne mogu udisati zrak koji me podsjeća na tu groznu prijevaru.

Meško je izašao iz sobe da potraži Ottenfelsa. Nije ga našao. U kući je vladala uzbuđenost. Služinčad je trčala bezglavo ovamo-onamo. U kuću navališe zaplakane žene da Ružici i njezinoj majci iskažu sućut.

Tada Mešku javi sluga da ga kod kuće čekaju gospoda i morao je otići.

OPTUŽENO POŠTENJE

Ulicama kojima je prolazio Meško vladalo je uzbuđenje. Purgari su se okupljali u grupe i pričali o mrtvacu koji je pronađen pod Krvavim mostom. Posao je u gradu zastao. Majstori, pomoćnici i šegrti napustili su radionice, domaćice kuće, svi su se našli u uzbuđenom razgovoru. Purgari su bili sve bučniji i na kraju se stadoše buniti protiv velikaša.

- Opet će osvanuti na našim zgradama crni križevi!

- Protjerajmo ih iz Zagreba! - vikali su purgari dok je Meško ponosno prolazio pokraj njih.

- Šteta za toga grofa - šaptali su za njim purgari - tko zna nije li i njemu suđeno da dođe pod Krvavi most.

Purgarice su dugo gledale za snažnim Meškom koji je čvrstim i odvažnim korakom žurio prema svojoj kući.

U velikoj blagovaonici dočekalo je Meška dvadesetak velikaša. I oni su uzbuđeno raspravljali o umorstvu baruna Vojnića. Gotovo su se žurili da mu saopće da je Klemenčić pobjegao.

- Niti je taj razbojnik Klemenčić, niti je pobjegao! - reče Meško.

- Kako nije? - planu sudac Žigrović. - Valjda to ja najbolje znam!

- Ja opet znam da je taj razbojnik pušten na slobodu! U dvorani zavlada grobni muk. Sve su oči bile sumnjičavim pogledima uprte u Žigrovića.

- To je laž! - vikne sudac. - Jučer je pobjegao!

- Ne, gospodine suče, on je pušten na slobodu još prije Božića.

Žigrović pocrveni kao rak i navali bijesnom vikom na Meška.

- Neka grof Drašković kaže nije li razbojnik doista pušten na slobodu - reče Meško,

- Jest! - odvrati Pavao.

- O svemu tome pričala nam je Elvira koja je uhvaćena s razbojnicima.

- Zar plemići vjeruju više babama negoli meni? - reče sudac povišenim glasom. - Obavezujem se da ću razbojnika ponovno pronaći. Već sam poslao potjeru na sve strane. Neće ga teško biti pronaći, jer ima bradu do očiju i zasječen prst.

Meškov pogled pade na ruku baruna Makara, na njegov mali prst koji je još uvijek bio vezan uskom crnom vrpcom. Sjetio

se misli što ga snađoše one noći u Varaždinu kada je neprestano gledao u taj povezani prst i kada mu je bio na pameti razbojnik kojega je zasjekao nožem. Prvi put te večeri, kada je odviše popio, javila mu se ta misao, ali tada još nije sumnjao.

U mislima Meška prekine Patačić s prijedlogom da se vjeruje sucu. Grof Pavao priskoči da pomogne Mešku i odlučno zatraži da Elvira pred svima ponovi što je izjavila njemu i Mešku.

Velikaši su poslali slugu po djevojku i nastaviše započeti razgovor o događaju kod Krvavoga mosta. U razgovoru nisu primijetili da su se Makar i Žigrović udaljili, ali je Meško pazio na svaki njihov pokret. Opazivši da je Makar otišao u drugu sobu svrnuo je brzo razgovor na izbor novoga bana.

- Gospodo, Nadaždi je dao ostavku, koga ćemo predložiti za bana?

- Ne rekosmo li već da je naš kandidat Makar?

- Zar zaista među nama nema domaćeg odličnog velikaša koga bismo mogli odabrati? - reče Meško mirno. - Makar nije Hrvat. Svi znate da je došao iz Njemačke gdje mu obitelj nije uživala dobar glas. Došao je ovamo kao siromah, živio je godinama otmjeno i raskošno, a danas je bogat čovjek. To su sve stvari na koje se prije nitko nije obazirao, no kada treba da postane banom moramo i o tome razmisliti.

- Ti Makara mrziš i zato tražiš sve moguće načine da ga omraziš - primijeti jedan varaždinski velikaš.

- Ne mrzim ga, nego sumnjam da je pošten čovjek.

- Tada ne govori ututanj!

- Znam što i zašto govorim! Makar ne smije biti banom! Valjda se nećete dati zavarati?

- Dokaži da su tvoje sumnje opravdane! - reče Patačić.

- Hoću!

Meško ode u susjednu sobu. Makara i Žigrovića zatekao je u vrlo povjerljivom razgovoru. Pozvao ih je u dvoranu, zatim reče okupljenim velikašima:

- Gospodo, dugujem vam jedno razjašnjenje. U Varaždinu sam barunu Makaru rekao u lice da ga ne držim dostojnim banske časti zato što sam uvjeren da je ubio ili je dao ubiti svoju suprugu. Tu je sumnju u meni pobudio moj pokojni otac i ona me dovela do toga da sam jedne noći ušao u kuću gospodina baruna Makara kod Krvavog mosta. Je li tako, gospodine barune?

- Jest, bili ste kod mene.

- Ali ne u posjetama! Sjećate se kako sam one noći našao gospodina baruna onesviješćenoga? Prestrašili ste se neke prikaze koja se šuljala po kući.

- Vidim da su gospoda iznenađena - reče barun Makar - i to sigurno zato što sam rekao da nikada nisam prekoračio prag te svoje kuće. To je zaista istina, no kada sam čuo da ljudi neprestano govore o nekim prikazama što se pojavljuju u toj kući došao sam noću da to istražim.

- I tada se gospodin barun tako prestrašio - ironično na stavi Meško - da sam ga morao prizvati k svijesti. Nakon toga, gospodin barun zna kako se to dogodilo, dospio sam u njegov podrum.

- Vi ste me prisilili da vas odvedem u podrum.

- Da, to je istina, prisilio sam vas, jer sam po pripovijedanju svoga oca bio uvjeren da ste u podrumu ubili svoju ženu.

- To je kleveta!

- Vidjet ćemo da li je kleveta. Kada ste me, naime, ostavili u podrumu pretražio sam ga. Imao sam dovoljno vremena. Vaša se milost pobrinula da ostanem u podrumu što dulje, a ovoj ste gospodi rekli da sam otputovao.

- Kanite me optužiti? - reče Makar porumenivši u licu.

Velikaši su se začuđeno pogledali. Nikad još nisu vidjeli baruna Makara tako uzbuđenog.

- Želim samo da vas raskrinkam!

- Vi ste klevetnik!

- Stanite, barune, neću vas pozvati prije na dvoboj negoli vam dokažem da ste ubojica.

- Hulja! - vikne Makar tako snažnim glasom da su se prisutni lecnuli.

- Samo nastavite, gospodine barune! - reče Meško mirno. - Vi biste me htjeli nagnati da se bacim na vas, no ja to neću učiniti. Sada nam recite, na vašu velikašku riječ, jeste li ubili svoju ženu ili niste? Makar se okrene prema velikašima i reče:

- Njemu ne želim odgovoriti, ali vama, gospodo, izjavljujem da me Juraj Meško kleveće, zato što bi rado zasjeo na bansku stolicu.

- Gospodo - reče Meško - tvrdnju koju barun Makar poriče ja ću dokazati!

Meško izvadi iz ormara željeznu kutiju i postavi je na stol. Iz kutije je izvadio mrtvačku lubanju, zlatan nakit i pergamenu na kojoj je pisalo: »Ovdje je našla zasluženu kaznu žena iz prostoga puka koja se lukavom prijevarom nametnula čestitom i vrijednom velikašu, samo da postane visokom gospođom, a

kada je postigla svoj gadni cilj prevarila je muža i osramotila njegovo ime. Ta je žena Mlečanka Giulia.«

Meško se obrati barunu Makaru i reče mu, pokazujući pergamenu:

- Evo, gospodine barune, to je dokaz da ste ubojica!

Makar je stajao pred Meškom blijed ali miran. Velikaši su još uvijek gledali u pergamenu. Nitko nije mislio da bi Makar ikome mogao učiniti zlo. Bio je kavalir, vitez, otmjen, ljubazan gospodin koji nikada nije izrekao osornu riječ. Činilo se upravo nemogućim da bi Makar mogao ubiti ženu, makar je i strahovito mrzio.

Pod dojmom Meškovih riječi u sobi je zavladala tišina. Prekinuo ju je Makar kada je počeo mirno govoriti:

- Gospodo, vidim da je ovo što ste sada vidjeli i čuli na vas duboko djelovalo. To je posve razumljivo. Dokazi što ih je Meško iznio tako su strašni da meni, kada bi bili valjani, ne bi preostalo drugo nego da si ispalim u glavu hitac iz pištolja. Noja ću vam dokazati da su ti dokazi lažni! Tko vam jamči da je ova lubanja lijepa glava moje žene, i da je to upravo njezin nakit? Tu je lubanju Meško mogao uzeti negdje na groblju, staviti je u kutiju i priložiti pergamenu s ovim natpisom. On me svakako nastoji uništiti.

- Ta vas laž neće spasiti! - reče odlučno Meško. - Pođite sa mnom u podrum da vidite gdje je ležala kutija, i da po gledamo nema li ondje još čijih kostiju.

- Molim, gospodo, Meško je ovdje priložio protiv mene dokaz. Pravednost zahtijeva da vidite i moj protudokaz. Izvolite se dakle, potruditi da pođete sa mnom.

- Pođimo! - privoli Meško. - Vidjet ćemo tko će što dokazati.

Velikaši izađoše na ulicu. Makar pođe pokraj Markove crkve prema Sljemenu. To je sve začudilo. Nitko nije mogao pogoditi kamo ih vodi, jer su svi mislili da će ih odvesti u svoju kuću.

Makar je uveo velikaše u samostan klarisa. Stara niska opatica otvorila je velikašima vrata i zamolila ih da pričekaju u sobi koja je bila odmah kraj ulaza, dok je ona pošla da otvori druga velika vrata koja su vodila u unutrašnji dio samostana.

Barun Makar pozove opaticu i nešto joj reče.

Deset minuta kasnije pojavila se redovnica lijepog blijedog lica, crnih vatrenih očiju, srednjeg uzrasta i nježnog tijela. Kada je došla pred velikaše, obori oči i ostade kod vrata u polutami.

- Što žele od mene gospoda? - upita opatica.

- Recite, časna sestro - započne Makar - tko ste vi i kako se zovete?

- Ne znam zašto to gospodu zanima, no kad baš želite, reći ću vam. Ime mi je Giulija, barunica Makar, a vaša sam bivša supruga.

Velikaši su bili iznenađeni. Nastojali su prepoznati lice i stas opatice. Nježno tijelo, duguljasto lice, crne oči, sve je to podsjećalo na Giuliju.

- Evo, gospodo - reče barun Makar - dao sam svoju bivšu suprugu dovesti iz Milana ovamo samo zato što me Meško često sumnjičio. Dapače, htio sam svojedobno moliti papu da se mogu vjenčati s Meškovom tetkom Lidijom. Tada sam mu rekao: »Pokazat ću vam svoju ženu živu!« Evo je! A sada molim gospodu koja su poznavala barunicu neka kažu je li ovdje zaista ona.

- Priznajem da stas i lice ove časne sestre posve sliči barunici, ali je očito da se promijenila - reče Patačić.

- Jest, promijenila sam se - reče redovnica.

- Moja crna kosa je odrezana. Na glavi nosim opatički ures.

Nakon tih riječi opatica se okrene da ode.

- Oprostite još trenutak, časna sestro - zaustavi Meško redovnicu. - Jeste li vi poznavali staroga Meška?

- Jesam - odvrati ona.

- Recite kako je izgledao?

Opatica pogleda Meška i odvrati prezirno:

- Ne želim osvježavati uspomene na svoje neprijatelje koji su pomogli da budem otpremljena u samostan.

Opatica je otišla. Meško je stao pred Makara i odlučno mu rekao:

- Barune, ovo nije vaša supruga!

- Mislim - odvrati barun - da nakon svega što smo čuli nitko neće više ozbiljno shvaćati riječi gospodina Meška.

- Ovo nije vaša supruga! - ponavljao je Meško. - Poslužili ste se varkom!

- A po čemu sudiš da to nije barunica Makar? - reče Patačić.

- Po tome što Giulia ne bi pogrdila ime moga oca! Ona bi zaplakala i uskliknula kada bi čula ime čovjeka koji je bio njezin jedini pouzdanik i prijatelj. Loše ste izveli spletku, barune! Poći ću do nadstojnice da se uvjerim u vjerodostojnost vašega dokaza.

Pozvana je nadstojnica samostana, ali je javila da ne može doći budući da već dugo boluje i velikaši napustiše samostan.

Meško je primijetio da su se velikaši odvratili od njega. Ostavili su ga i pošli s Makarom. S njim su ostali jedino Patačić i Pavao Drašković.

Neko vrijeme šutjela su sva trojica. Prvi je prekinuo šutnju Patačić.

- Ja sam mladu barunicu dobro poznavao. Bila je gotovo još djevojčica. Odijevala se otmjeno, ali nikada nije nosila vlasulju. Imala je prekrasnu crnu kosu i nije je htjela sakrivati. Njezinu kosu muškarci su upravo slavili. Vrijeme ju je, naravno, moglo promijeniti, no meni se ipak ne čini da je ona redovnica barunica Makar.

- Vi mislite - upita Pavao - da je Makar našao opaticu koja se pretvarala da je njegova žena? To nije moguće! On je u samostanu vrlo dobro poznat.

- On je spletkar! - plane Meško. - Sigurno je nanjušio da ipak imam dokaze njegova zločina. Oko toga se s njime natežem godinu dana. Još u ožujku prošle godine rekao sam mu da je ubojica.

- Što ćeš sada?

- Za one uvrede što mi ih je dobacio pustit ću mu malo krvi. Zatim ću se dati na posao. Neću mirovati dok mu ne dokažem da je ubojica svoje supruge, a možda i da je počinio još gore stvari.

Drašković i Patačić pogledaše Meška upitnim pogledima.

- Što gore?

- Sada još neću o tome govoriti. Svi pristajete uz toga čovjeka.

- Ja mu, vjeruj mi, nisam prijatelj - reče Patačič - ali kako da se borim protiv njega kada živi tako besprijekorno? Nitko ne zna o njemu ništa ružno.

- Jer nitko ništa ne istražuje! Mi smo svi odviše lijeni da zavrnemo rukave i da pretražimo njegov život. Tko zna kako on živi kada ga mi ne vidimo? Od ovoga časa neću se više ni za što brinuti nego ću tražiti istinu - reče Meško i doda u sebi: »i svoju malu sirotu«. - Tražit ću zlodjela čovjeka koji želi zasjesti na bansku stolicu.

- Samo ako ne bude prekasno! Čuo sam da će za koji dan dobiti od kraljice pismo da je postao banom - reče Pavao.

Trojici velikaša priđe tog trenutka lijepa Elvira. Pozdravila ih je i kazala da je bila pozvana u Meškov dvor, ali nije nikoga našla.

Drašković požuri za ostalom gospodom i ponuka ih da pođu u sud, gdje će im Elvira ispričati kako je razbojnik bio pušten na slobodu. Većina je to odbila, jer neće dulje slušati Meškove dokaze.

- Meško mrzi Makara - reče Janko Oršić - i zato ga okrivljuje.

Meško je sustigao plemiće i čuo je što o njemu govori Oršić.

- Baš me gadno sudiš! - upadne Meško u riječ Oršiću.

- Uvjerio sam se da Makara kaniš uništiti pa se laćaš sredstava koja nisu dostojna plemića.

- To kažeš ti, Janko? Pripazi da me jednom ne budeš morao moliti za oproštenje! Ovaj put ćeš mi, naravno, dati zadovoljštinu oštricom svojega mača! Želim samo to da vas spasim od čovjeka koji spada u društvo razbojnika.

Žigrović problijedi. Makar se nasmiješi i reče:

- Na to ću vam odgovoriti mačem!

- Ali još danas poslije podne, gospodine barune, jer imam drugoga posla.

Meško se okrenuo prema ostalim velikašima.

- Tko od vas želi da ga barun zavarava, neka ostane! Vi ostali dođite da saslušate bar jednoga svjedoka.

Nekolicina ode u sudnicu. Žigrović je bio blijed i smeten. Elvira je pričala kako je čula da se razbojnik podšišao, čula je što je razgovarao sa sucem, pa i to kako ga je sudac pustio i rekao mu dva puta »vaša milosti«.

Svi osim Pavla, Patačića i Ottenfelsa bili su uvjereni da je sve to Meškova spletka. Sam Makar ih je uvjeravao da Meško želi postati ban i zato je Elviru naučio što da govori. Velikašima se činilo da Meško zaista protiv Makara spletkari, a kako je on već napola bio ban, s mnogo upliva u Beču, jedni mu se nisu htjeli zamjeriti, a drugi nisu mogli shvatiti da bi barun kojega su u bečkom dvoru toliko cijenili mogao biti zao čovjek.

Pavao Drašković, Ottenfels i Patačić, koji su pobliže poznavali Meška znali su da sve to nisu spletke, jer se Meško ne bi laćao takvoga sredstva.

Sudac je dao Elviru zatvoriti tvrdeći da ga je oklevetala.

- Gospodine suče - reče Meško - ako ova djevojka nestane bez traga, odstranit ćete je vi, da protiv vas ne svjedoči. Upozoravam vas, dakle, da ona ne smije pobjeći niti bilo kako nestati.

- Gospodine grofe! - reče sudac drščućim glasom.

- Ne uzrujavajte se, gospodine suče - upadne mu u riječ Meško - mi ćemo raščistiti račune. No tada ću ja imati drukčije dokaze nego što je Elvira!

Nakon tih riječi Meško s prijateljima izađe na ulicu.

Poslije podne pripremio se Meško za dvoboj s Makarom i grofom Oršićem. Pregledao je svoja pisma i uredio sve što je bilo potrebno. Ni nakraj pameti nije mu bilo da bi mogao u dvoboju stradati, no unatoč svemu doveo je svoje stvari u red. Zatim je sjeo kraj glasovira i sanjario o Stanki.

Sunce je još bilo visoko kada se Meško našao na mjestu dvoboja u šumi pod Gričem. Svjedoci i protivnici bili su na okupu.

- Prije negoli počnemo dvoboj - reče Meško - moram gospodina baruna Makara upozoriti da ćemo se tući dva puta. Jedan put sam ga izazvao ja, drugi put on mene.

- Znam - reče Makar i ne pogledavši Meška.

- Upozoravam vas da bih mogao ovaj čas ispuniti ono što sam vam rekao u Varaždinu, da vi nećete biti banom!

- Ti se prijetiš da ćeš ga sasjeći - vikne Erdödy. - To je nečuveno!

- Jest, bilo bi nečuveno da ga ubijem sada, kada je na putu da dobije najvišu čast. Uostalom, promislit ću. Molim vas, počnimo već jednom!

Meško i Makar stadoše jedan nasuprot drugome. Meško je stajao pred barunom sa snažnim mišicama i visokim čelom s kojega je prijetila divlja odvažnost. Barun podigne mač.

- Pazite, barune, ruka vam dršće - reče Meško.

Makar je stisnuo usnice i pozelenio u licu.

Svi su sa zanimanjem pratili svaki pokret. Makar je bio izvrstan mačevalac, a za Meška se znalo da je dosada svakoga protivnika svladao.

Vođa dvoboja dade znak za navalu. Meško se lijevom rukom podbočio o struk a desnom je podigao mač kao da je perce. U Makarovim očima sijevnuo je bijes. Navalio je na Meška sa svom svojom mržnjom i željom da ga ubije. Meško je navalu dočekao s ironičnim smiješkom, mirno i samosvjesno. Jednim jedinim spretnim zamahom odbio je Makarov mač. Barunovo oružje našlo se na zemlji.

Meško se upre na oštricu svoga mača, pogleda prezirno baruna i reče:

- Uhvatite mač malo čvršće, gospodine barune! Nemojte me prisiljavati da vas ubijem!

Barun ošine protivnika bijesnim pogledom. Bilo ga je strah pred tim snažnim čovjekom koji je stajao odlučan i zamahivao mačem s lakoćom. No strašna mržnja i želja da svojega protivnika sasiječe gonila ga je u navalu.

- Držite čvrsto mač! - vikne Meško, no u taj čas zazveči gvožđe i barunovo oružje ponovno padne na zemlju.

Makar gotovo pobijesni. U trećoj navali udario je na Meška poput lava. Meško je dočekao protivnika mirno i udario ga preko glave. Mač bi se duboko zasjekao u lubanju, ali ga je Meško okrenuo tako da je udarac pao gotovo pljoštimice. Baruna je oblila krv po očima i licu.

- Štedio sam vas, gospodine barune - reče Meško. - No kanim vam zadati još jedan udarac koji će malo jače zaboljeti!

Makar nije govorio. Zateturao je. Priskočili su svjedoci i ranarnik.

Kada su barunu povezane rane izađoše na megdan grof Janko Oršić i Meško. Obojica su bili snažni, čvrsti i visoki, samo što je Oršić bio malo puniji. Svjedoci su ih gledali s udivljenjem.

U prvoj navali ozlijedio je Meškov mač Oršića po glavi, u drugoj mu je zasjekao rame. Oršić je nastojao podići oružje, ali nije mogao. Oblila ga je krv. Meško je odbacio mač i pomogao ranarniku da mu poveže ranu. Oršić je stiskao zube i junački podnosio bol. Rana je bila duboka, premda je Meško i taj put nastojao da udarac ne zada oštricom.

Svjedoci su šutjeli i zaposlili su se oko Janka Oršića. Kada je rana bila povezana sjedoše u kočiju. Grof Oršić se nije pozdravio ni s Meškom ni s bilo kim drugim. Makara također odvezoše u kočiji, premda je njegova rana bila laka.

Meško i Patačić odoše s mjesta dvoboja. Pavao je malo zaostao.

- Zašto je Meško danas tako štedio svoje protivnike? - upita Erdödy kada su odvezli ranjenike. - Štedio je i Makara kojega mrzi. Mislio sam da će ga ubiti.

- Nikada još Meškov protivnik nije otišao s bojnoga polja sam. Uvijek su ga morali odnijeti. Danas se upravo mučio pazeći da nijednoga protivnika ne rani teško.

- I po tome možete suditi da Mešku činite nepravdu kada ga okrivljujete da spletkari protiv Makara - odvrati Pavao. - Zar ga nije mogao sada sasjeći? Meško zna šta radi! Nije mu ni nakraj pameti da bude ban, ali zna zašto je Makara štedio. Žalit ćete što ste posumnjali u Juricu!

U GRIČKIM KATAKOMBAMA

Dan koji je počeo smrću baruna Vojnića svršio je dvobojem, no Meško se osjećao dobro. Premda je cijeli dan bio uzbuđen zbog neizvjesnosti koju je izazvao Stankin nestanak djelovao je mirno. Nije ga shrvao ni događaj s Makarom, ni suočenje s opaticom u samostanu, pa ni dvoboj. Hodao je po blagovaonici držeći u ruci ključ što mu ga je donio Matijak. Odlučio je da poslije ponoći pođe u potragu da vidi što se sakriva iza željeznih vrata barunice Lehotske.

U svaki džep uzeo je Meško po jedan pištolj a u ruke štap s olovnim drškom. Uzeo je, također, kremen i lojanicu, zaogrnuo

se velikim crnim plaštem, navukao na glavu crnu kapucu i pošao. Upravo tada javi mu sluga da grofovi Ottenfels i Pavao Drašković žele s njim razgovarati. Meško brzo svuče svoje neobično odijelo.

- Što je novo? - upita prijatelje.

- Barun Makar već ima vijest iz Beča da je postao ban! Budući da je banski dvor u Varaždinu izgorio, ban će se preseliti u Zagreb. Patačić je prodao županiji svoju veliku palaču na Markovu trgu, nasuprot Markovoj crkvi, i to će sada biti banski dvori.

- Francek je prodao svoju lijepu palaču? Sada, kada se imućno oženio?

- Morao ju je prodati. Imetak je propio. Budući da to nije htio pred ženom pokazati prodao je palaču. Nismo mislili da je tako daleko dospio.

- To ne začuđuje nakon toliko raskoši. Siromašni Francek, bilo je krajnje vrijeme da se oženi. Ona će mu malo pritegnuti uzde. Tako krasan dečko! Srce i poštenje mu je suho zlato - reče Meško.

- I sada će u toj palači kao prvi ban stanovati Makar! - doda Pavao.

- Čekaj, Pavle, još nije stigao kraljičin dekret, a dotada se svašta može dogoditi! Čujte, prijatelji, imate li odvažnosti da sa mnom pođete za jednom mojom sumnjom?

- Reci što želiš? - odvažno će Pavao.

- Noćas bih morao obaviti nešto što mi je nadasve važno, a sutra noću pozvat ću vas k sebi. Raskrinkat ćemo Makara!

- Imaš li kakav put do njegovih tajnovitih djela?

- Jest! Imam i cijeli plan.

- A u četvrtak, znaš li da će tada biti tvoje vjenčanje? - reče Pavao.

- Znam. Bit ću spreman. Nećete se ljutiti, dragi dečki, što moram otići?

- Idi, ja ću posjetiti barunicu Vojnić - reče Ottenfels.

- Đuro, s tobom imam važan razgovor. Danas mi je Ružica ispričala što ju je od tebe odbilo.

- Rekla ti je? - klikne Đuro. - Jurica, nemoj mi to zatajiti! Kaži mi sve, znaš da je ne mogu zaboraviti.

- Dođi sutra ujutro k meni.

- U osam sati bit ću ovdje!

Pavao i Đuro oproste se s Meškom. On se vrati u svoju sobu, zagrne se svojim crnim ogrtačem, uzme sve što je pripremio i uputi se na ulicu. Zrak je bio hladan, snijeg velik. Vrijeme je odmaklo i ulice su bile puste.

Meško pođe ravno prema baruničinoj kući. U vrtu nije bilo nikoga. Prozori su bili tamni čak i kod služinčadi. Sve je spavalo.

S čudnim osjećajima koračao je Meško prema željeznim vratima iza kojih će, kako se nadao, otkriti nešto važno. Sam nije znao čemu se zapravo nada, ali bio je uvjeren da iza tih vrata barunica nešto krije. Odlučio je da to otkrije, dogodilo se što mu drago. Prišavši vratima Meško se ogleda. Nigdje se ništa nije pomaklo. Oprezno je gurnuo ključ u bravu i zasun doista popusti.

Hladan zrak udari Meška u lice. Pred njim je bila gusta i neprozirna tama. Činilo mu se da je ušao u neki veliki ponor koji nema ni dna ni stropa. Meško je za sobom zatvorio vrata i zapalio lojanicu. Svjetlo zatreperi, okrzne crne vlažne zidove i padne na kamenite mokre stepenice. Meško je vidio da se nalazi u uskom prostoru nad koji se objesio onizak strop. Stepenice su vodile nekamo u dubinu.

Meško se polako spusti niz stepenice i zakorakne na meko pješčano tlo. Podigao je uljanicu i posvijetlio oko sebe. Bio je u nekom uskom hodniku koji je počeo kod stepenica i vodio sve dalje i dalje. Nije sustajao. Odvažno je koračao naprijed, iako nije znao ni kamo će doći ni što će naći. Hodao je tako pod zemljom i pitao se kamo ide, što će naći, čiji su to putovi?

Često se Meško sagibao k zemlji da pretraži tlo kojim hoda. Htio je što prije saznati kamo vodi taj hodnik. Činilo mu se kao da prolazi utrobom neke crne nemani. Tada primijeti u daljini slabašno svjetlo. »Zar tim podzemnim hodnikom hoda još netko?« pomisli Meško. Obuzme ga želja da potrči kroz tamu do toga svjetla. Ugasio je lojanicu da ga došljak ne otkrije i pošao je naprijed pridržavajući se rukama zidova i tapkajući štapom pred sobom da ne upadne u kakav otvor ili jamu.

Svjetlo je bilo sve bliže. Zidovi su se razmaknuli, stvorivši oveću prostoriju. U njoj bijaše oltar sa slikom sv. Florijana, pred kojim je gorjelo malo kandilo. Pri slabom sjaju uljanice na oltaru razabra Meško zidove i u jednom od njih željezna vrata. To ga je začudilo. Opipao je ključanicu. Sa čuđenjem izvuče iz brave ključ. Po tome je zaključivao da se u podzemlju mora kriti netko živ, da netko ovamo mora zalaziti. Meško otvori vrata i nađe se pod Gričem, upravo nasuprot Mesničkim vratima.

Vani se danilo i hladan zrak navre u podzemlje. Meško se razočara. Nije htio izaći a da ništa ne sazna. Kada je saznao gdje se nalazi, zatvorio je vrata i odlučio da će ostati u podzemlju dok ne nađe ljude koji prolaze tim hodnikom. Kada

je zaključao vrata ponovno je zapalio lojanicu i ispitao prostor oko sebe, ali osim oltara nije našao ništa. Nakon dugotrajnog istraživanja opazio je u zidu otvor. Bez oklijevanja uđe kroz nj. Osjećao je da silazi dublje pod Grič. Lojanicu je držao pred sobom. Svaki čas bi stao, sagnuo se i tražio u pijesku tragove ljudskih stopa. Kretao se oprezno i nadao se da će jednom ipak doći do kraja. Kada se hodnik počeo širiti ponadao se da je cilj blizu. Podigao je lojanicu u vis i ustanovio da je strop zidan. Kada je ponovno koraknuo naprijed spotaknuo se o nešto tvrdo. Spustio je svjetlo. Pred njim je bio lijes.

U Meškovoj duši nešto zadršće. Pobojao se da je barunica tu zauvijek zatvorila Stanku. Zaprepastio se kada je ustanovio da su lijesovi naslagani u redovima. Zar je to groblje? Meško pomno pregleda lijesove. Bili su čvrsto zatvoreni, a na svakom je bio natpis. Nije dospio ni pročitati sve kada mu do ušiju dopru glasovi pjesme koji kao da dolaze sa stropa.

Jest, to je pjesma iz više grla, tiha kao da su se gore nad stropom okupili dusi, kao da lebde nad njegovom glavom i pjevaju pjesmu koja zvuči kao mukli glas iz groba. Meško krene dalje, ne bi li otkrio odakle dolaze glasovi. Još su ga uvijek sa svih strana okruživali lijesovi; groblje bez grobova i križeva.

- Ja sam u grobnici pod crkvom! Jest, redovnici pjevaju u crkvi! No što je barunica radila ovdje?

Meško nije osjećao strah sve do ovoga časa, kada ga je zaokupila činjenica da je barunicu vidio kako je iščezla iza onih željeznih vrata. Pogled mu je bio prikovan uz lijesove što počivaju oko njega kao i mrtvaci što su ležali u njima.

Zašto je Katarina zalazila u grobnicu? Meško je razmišljao što da učini.

U dubini grobnice nešto sušne.

Što se događa? Zar su mrtvaci ustali iz lijesova?

Šuštanje je bivalo sve jasnije. Razabirali su se koraci.

Što je to? Netko živi u grobnici?

Meško se skloni opazivši tamnu sjenu s uljanicom u ruci. Pritajio se ukočivši se kao kip. Sjena se šuljala gore uskim ljestvama koje dotada nije primijetio.

Meško pođe za tajanstvenim čovjekom, no samo nekoliko koraka, jer je nad ljestvama ugledao otvorena vrata neke komorice. Iza tih vrata prodiralo je danje svjetlo. Po zidovima je prosudio da je to ulaz u stari toranj Markove crkve, a ljestve su mogli prisloniti samo oni koji se tuda zavlače u skrovište.

Meško odmah siđe s ljestava na dno grobnice. Primijetio je da su s lijeve strane različite udubine iz kojih su lijesovi

povađeni i razbijeni. Na zemlji su ležali komadi kostura i daske. Neki su lijesovi bili prazni, u drugima su ležali kosturi i ostaci odijela. U jednom crnom lijesu na svjetlu lojanice zablistao je komad nekakvoga lanca. Meško ga podigne i ogleda. Bio je to otkinuti komadić ženskog nakita.

Dok je razgledavao lijesove i kosture koji su pružali strašnu sliku posljednjega ljudskog obitavališta Meško je neprestano pazio neće li se ona prikaza vratiti ljestvama.

Najednom pokrije Meško ogrtačem svjetlo i brzo ga utrne. U zraku je nešto zašumilo crno kao krila nemani koja se spušta sa stropa na njega. Kraj lica uskovitlao se hladan zrak i kao da je nešto kraj njega proletjelo. Meško htjede zapaliti lojanicu i pogledati što je to bilo, kada zaškripe ljestve. Netko se spuštao u grobnicu. Meško odluči da se sakrije u onu rupu kroz koju je ušao, ali je nije mogao napipati. Bez mnogo razmišljanja bacio se u jedan prazan lijes i držao poklopac tako da može promatrati što se vani događa.

Škripanje najednom zamukne i dva do tri trenutka vladala je tišina. Tada plane svjetlo i začuju se koraci. Meško opazi da je prikaza odjevena u crnu mantiju i da na glavi ima kapu. Sagnula se i podigla plašt. To bijaše ona crna neman s krilima što se spustila kraj Meškova lica. Čovjeku je pao plašt kada se spuštao ljestvama, sada ga je podigao sa zemlje i bacio na jedan lijes. Meško je ležao u drugom lijesu ukočen kao mrtvac. Čovjek u crnoj mantiji priđe jednom zatvorenom lijesu i udari po njemu sjekirom. Lijes se raspao. Čovjek u mantiji sag-ne se za mrtvacem, podigne ruku i u svjetlu kandila zablista zlatan lanac.

»Taj pljačka mrtvace!« pomisli Meško.

Čovjek u crnoj mantiji približio se nadomak ruke. Meško odluči da ga uhvati i brzo se uspravi. Čovjek u mantiji prestrašeno vikne i poput luđaka stade preskakati lijesove i ljudske kosti. Izgubio se u desnoj udubini.

Meško je već držao u ruci pištolj da puca, ali oko njega ponovno zavlada mrtva tišina.

»Čovjek u mantiji u prvi se trenutak prestrašio. Držao je da je netko ustao od mrtvih, ali kada se lopov sabere doći će da vidi što je to bilo!« pomisli Meško i ostade na svojem mjestu. No čovjek u mantiji nije se vratio.

Nakon nekog vremena Meško začuje soptanje, disanje i zatim tihu molitvu. Tu molitvu prekinuli su neki glasovi, grubi i hrapavi, a dopirali su iz dubine.

U dubini grobnice stalo se nešto micati. Čuo se govor, kao da su ljudi niknuli iz zemlje. Meško je još uvijek stajao u tami, posve ukočeno, samo da se ne oda štropotom.

- Evo nas! Gdje nas trebate? - upita neki grubi glas.

- Danas ne, danas nije sretan dan! - prozbori zvučan glas što se razlijegao grobnicom kao glas pravednika. - Dusi se bune i mogla bi nas stići nesreća.

- Vi se bojite duhova? Ha-ha-ha! - nasmije se oporo grlo.

Taj smijeh strašno je odzvanjao grobnicom.

- Započeo sam posao, kada se u lijesu pomaknuo jedan kostur i potjerao me - ponovno će onaj apostolski glas.

- Samo me molitva spasila od njegove srdžbe.

Meško primijeti da taj glas govori iskreno, da se zaista prestrašio duha i da u nj vjeruje. Čuo je, dapače, kako se taj čovjek krstio, kako još jednom moli i zove dva svoja druga.

- Dođite, idemo!

- Kojega ste nas đavla pozvali kada se tako kukavno bojite jednoga kostura, a niste marili ubiti čovjeka! - ruga se jedan glas.

- Ima dana kada se ne smije ubijati!

- Gle, dakle se ipak smije ubijati?

- Samo u slavu Božju! Sve bezbožnike treba ubiti da ne hule Boga na zemlji.

- Ha-ha-ha!

Smijeh iz hrapavih oporih grla razlijegao se tamnim podzemnim prostorom i uznemirio zrak nad mrtvačkim lijesovima i ljudskim kostima.

- Ne smijte se ovdje, na tome svetom mjestu! - opet će onaj zvučni glas. - Idite kući, kada vas budem opet trebao, zvat ću vas.

- Kako da izađemo po bijelom danu?

- Čekajte dok se spusti noć.

- Idemo na Medvednicu, tamo nas neće nitko vidjeti - reče hrapavi glas.

- Poznajete put onamo?

- Kako ga ne bismo znali!

Sva trojica ušute. Kremen bljesne i upali se crveno kandilo. Meško je razabrao tri prikaze u crnim mantijama s kapucama na glavi i preko lica. Samo oko očiju bile su kapuce izrezane. Kroz te škulje virile su mrke zjenice.

Jedan od trojice s kandilom u ruci pođe nekim crnim otvorom.

- Dođite za mnom, povest ću vas do raskršća - reče čovjek s kandilom.

- Dobro! - odvrate ostala dvojica, no ipak su ostali još trenutak u grobnici. Tada jedan od njih šapne:

- Nije li izgubio pamet?

- Uvijek je takav! U jednoj ruci nosi križ, u drugoj nož. Moli, a zatim proklinje. Glupan!

- Ne, on je lud! Mi znamo što činimo kada ubijemo čovjeka, a on misli da će za to doći u nebo. Sjećaš li se što je radio kada smo ubijali prečasnog gvardijana?

- Neka ga vrag nosi! Ali zašto nas je zvao ako nas sada šalje kući? Neka se ne nada da ćemo badava dolaziti i odlaziti praznih ruku.

- Dođi, već je poodmakao!

U razgovoru dvije se sjene izgube za čovjekom koji je išao naprijed s kandilom. Meško je jasno vidio kako su ušli u hodnik, jer je svjetlo kandila bilo dovoljno jako. Opazio je i to da su pošli drugim usjekom, ne onim kojim je on ušao u grobnicu. Nakon kratkog razmišljanja odluči da pođe za njima. Polako je izašao iz lijesa u kojem je još uvijek stajao i šuljao se oprezno. Tapkajući napipa plašt koji je pao s ljestava, a onaj ga je čovjek podigao sa zemlje i u strahu opet bacio. Meško ga previje preko ruke u kojoj je držao pištolj i pođe.

Čovjek s kandilom išao je naprijed. Za njim su koračala ona dvojica, a Meško se šuljao na udaljenosti dovoljnoj da ga ne primijete. Hodali su podzemnim hodnikom prilično dugo, kada sva trojica stadoše. Nakon kratkog razgovora ona su dvojica krenula lijevo, a čovjek s kandilom nastavio je put ravno. Meško pođe za njim.

Zrak bijaše zagušljiv, zidovi vlažni, tlo mokro. Hodajući tako Meško se našao na raskršću o kojemu su maločas u grobnici razgovarala tri neznanca. U lijevom zidu našao je ponovno otvor kojim se ulazilo u drugi hodnik. Meško je nožem urezao znak da na povratku zna kojim pravcem treba poći, zatim nastavi hodati za čovjekom s kandilom.

Neznanac je uskoro stao, svjetlo je nestalo i hodnikom zavlada tama.

Mešku se činilo da je u dubini nešto udarilo. Mukli udarac nekog tvrdog predmeta jasno je dopro do njega. Neko je vrijeme čekao na mjestu, zatim ponovno pođe naprijed. Na kraju hodnika napipa željezna vrata. Iza njih je morao nestati čovjek s kandilom, drugog izlaza nije bilo. Meško prisloni glavu na vrata ne bi li čuo kakav glas ili štropot. Sve je bilo tiho kao u grobu. Pipao je po vratima ali nije našao kvaku. Napipao je samo ključanicu. Pokušao je u nju gurnuti ključ kojim je

otvorio vrata u baruničinoj kući, ali ključ bijaše mnogo veći. Odlučio je da čeka, ne bi li se možda onaj čovjek vratio.

Prema smjeru kojim se protezao hodnik zaključivao je Meško da se nalazi negdje na kraju Griča. Ali gdje? Nakon dugog krzmanja Meško zapali svoju lojanicu. Dizao ju je uvis osvjetljavajući zidove i strop. U desnom zidu otkrio je tamnu udubinu. Našao se pred malim oltarom.

Opet oltar, pomisli Meško, što to znači? Valjda u ovim prostorijama nije samostan? Dok je razgledavao oltar primijetio je u daljini svjetlu točku. Bivala je sve veća i veća, i Meško ugasi svoju lojanicu. Sakrio se pod oltar koji je stajao na četiri letve i bio je pokriven bijelim platnom koje se spuštalo do poda. Na oltaru su bili kipovi. Meško podigne platno i dobro se zakloni.

Tek što se uvukao pod oltar škripnula su željezna vrata koja je maločas ogledavao. Kroz čipke na bijelom platnu vidio je da se na pragu pojavila žena. U ruci je držala malu svjetiljku, podizala je i spuštala kao da nekome da je znak. Kada je podigla svjetlo ono pade po njoj i otkrije bijelu kapu, a niz vitak stas spuštala se haljina redovničkog kroja.

Opatica, klarisa! Što radi redovnica iz samostana klarisa ovdje? pomisli Meško.

Redovnica je ostavila vrata pritvorena, zašla u tamni prokop i ugasila svjetiljku. Šuštanje ženske suknje prohuji sasvim blizu Meškovih ušiju i dotakne se pokrivača na oltaru. Meško se prestrašio da će ga otkriti.

Iz prokopa čuli su se brzi koraci.

Tko će doći? Žena, muškarac? Ljubavni sastanak opatice? Meško se sasvim zgurio pod oltarom i priljubio lice uz čipke pokrivača. Tamnim hodnikom šuljalo se svjetlo i polako otkrivalo mokre zidove. Začas je pred oltarom stajao mladi muškarac u crnoj redovničkoj halji.

Došljak položi svjetiljku na zemlju i pruži ruke prema opatici, ali ona se ne pomakne s mjesta.

- Što ti je? Zašto si tako mrka? - zabrinuto će on i priđe bliže.

- Malo sam se uplašila!

Te riječi bile su izrečene plaho, šaptom.

- Možda si čekala koga drugoga?

- Nemoj ludovati, Ivane, čekala sam tebe!

- Nisi! Vidim da si smušena i ruke ti dršću. Napokon sam te zatekao! Gdje je taj kojega si čekala?

- Ti me okrivljuješ? Stidi se! Ovdje sam sama!

Mladić dohvati svjetiljku i stade pretraživati hodnik. Zatim priđe oltaru i posvijetli u sve kutove.

- Uzalud tražiš, nema nikoga!

Mladi redovnik se sagne, podigne oltarski pokrivač i primijeti Meška. On skine s glave kapu i reče posve mirno:

- Hvaljen Isus, velečasni!

Mladi redovnik i opatica zanijeme.

Meško se izvuče ispod oltara i stade pred neobičan par. Redovnik pogleda opaticu.

- Lagala si, griješna crna dušo! Govori sada pred oltarom, pred Bogom i mojim licem, zašto si lagala?

- Oprostite, mladi gospodine - odvrati umjesto opatice Meško - ona zaista nije lagala, jer nije mogla slutiti da se ovdje nalazi moja poštovana osoba.

- Lažete! Vi ste oskvrnuli ovo sveto mjesto!

- Pokajat ću se ako ustreba, ali zaista nisam učinio ništa zlo.

Mladi redovnik nije slušao Meška, već uhvati opaticu za ruke, stade je bijesno tresti i vikati:

- Gdje si se upoznala s njim? Zašto si mi tako bezbožno lagala?

- Čekajte, mladi gospodine - umiješa se Meško i oslobodi opaticu - ona nije kriva što sam ja ovdje!

Redovnik skoči na Meška, no on ga dohvati svojim snažnim rukama i stegne ga tako da se nije mogao maknuti, već je samo teško dišući bijesno škripao zubima. Opatica se naslonila na zid i prestrašeno gledala u Meška, u čijim je rukama mladi redovnik izgledao kao dječak.

- Pustit ću vas, ako mi dadete riječ da ćete me slušati.

- Neću!

- Tada vas ne mogu pustiti! Držat ću vas ovako tri dana i tri noći!

- Ovdje ga je sakrila, ovdje! - bjesnio je redovnik.

- Nije me ona sakrila! Reći ću vam kako sam dospio ovamo. Šetao sam Gričem i slučajno kod Mesničkih vrata pao u neku rupu. Našao sam otvor kroz koji je tekla voda kao iz kanala i, nastojeći da se oslobodim, nabasao sam na željezna vrata koja su bila otvorena. Ušao sam u podzemlje iz puke znatiželje i zalutao ovamo. Sakrio sam se kada sam primijetio u prokopu svjetlo... kao što ga i sada vidim. Pogledajte ono svjetlo! Mladić okrene glavu. Na opatičinu licu zadršće strah.

- Sestro Anastazijo, da se niste maknuli! - zapovijedajući reče redovnik, a zatim se obrati Mešku.

- Pustite me, sada vidim da niste onaj kojega je čekala. On dolazi sada!

- Najprije mi obećajte da sestri nećete učiniti bilo kakvo zlo.

Meško ispusti ruku mladog redovnika. Razljućeni ljubavnik pođe prema došljaku.

- Ubit će ga! - reče sestra.

- Vi se bojite za onoga koji dolazi? Ako mi predate ključ od ovih vrata spriječit ću da ga ubije.

- Evo, uzmite ga! - reče opatica.

- Kada uđete, krenite lijevo. Ja ću vas čekati.

Opatica se izgubi za vratima. Meško požuri za redovnikom. U daljini se vidjelo svjetlo iza kojega je bila neka sablasna pojava, ali redovnika nije bilo nigdje. Tada svjetlo padne na zemlju a grčeviti povik pronese se tamnim hodnikom. Meško potrči i naiđe u tami na dva muškarca koji se bijesno rvaju.

- Ako ne prestanete, pucat ću! - reče im odlučno Meško.

Sjene odskoče jedna od druge! Meško podigne svjetiljku.

- Hvaljen Isus, časna gospodo! - nakloni se ironično.

- Tko ste vi?

- Ja sam vaš dobri duh! Vjerujte mi, za nevjernu ženu nije vrijedno lomiti vrat. A odakle dolazite u ove podzemne prostorije, ako mi dopuštate da pitam?

- To nije vaša briga! Odakle dolazite vi?

- Vi ste nezahvalni, moj gospodine! Ali ja već znam odakle ste došli. Iza vašega samostana na Griču vodi hodnik ovamo, gdje se odmarate od dnevnoga rada i podjarivanja puka protiv nas, koji griješimo kao i vi, ali se ne gradimo svecima i ne sakrivamo u podzemlje.

- On je uhoda!

- Vezat ćemo ga i odvući u tamnicu!

Oba redovnika nasrnuše na Meška, no on je već pod plaštem pripremio pištolj.

- Samo polako, gospodo! - mirno će Meško. - Ako biste pokazali i najmanju želju da me dotaknete, bit ću prisiljen da vas dotaknem jednim tanetom. Ako želite i s više. Imam ih dovoljno!

- Vi ste uhoda! Ušuljali ste se ovamo da štogod saznate i da nas osramotite pred ljudima. Poznajemo mi vas, bezbožna gospodo!

- Od danas poznajemo i mi vas, časna gospodo! Međutim, izvolite se vratiti u svoj samostan. Ja ću stajati ovdje s pištoljem u ruci dok se god ne izgubite!

- Ostat ćemo ovdje dok dođu naši drugovi!

Da ih se oslobodi utrne Meško svjetiljku i odapne hitac u strop. Prokopom snažno odjeknu prasak. Mladi redovnici nagnuše u bijeg, a Meško brzim korakom pođe prema vratima iza kojih je nestala opatica.

U SAMOSTANU KLARISA

Kada je Meško zatvorio za sobom željezna vrata iznenadio se opazivši da se ona nalaze s druge strane kipa sv. Franciska. Kip je bio naravne veličine i očito je malo tko u samostanu znao da sakriva vrata. Meško se našao u nekom polumračnom prostoru. S lijeve i desne strane bila su po jedna vrata. Sjetio se da mu je opatica rekla neka ide lijevo. Otvorio je mala jednokrilna vrata i našao se u zgradi koja je odavala samostan. Nigdje nije bilo ni žive duše, samo se sa prvoga kata čula jednolična molitva. Meško nije znao kuda da krene, ali se ponovno odluči da pođe lijevo. Tada osjeti na ramenu nečiju ruku.

- Ja sam, sestra Anastazija! - šapne Mešku u uho ženski glas. - Pođite za mnom!

Opatica otvori jedna vrata.

- Uđite, gospodine!

Meško se našao u ukusno uređenoj sobi koja je nalikovala na salon odlične gospođe. Sestra je za sobom vrata zaključala.

- Ne kanite me zarobiti? - reče Meško i ispriča opatici kako je njezine prijatelje prestrašio hicem iz pištolja i kako odoše a da si nisu ništa nažao učinili. Kada je to ispričao, upi ta opaticu:

- Ako se ne varam, ovo je samostan klarisa?

- Jest, gospodine.

- Sada shvaćam!

Meško je bio načistu: jezuite i klarise spajao je podzemni hodnik o kojemu je čuo pričati, no bio je uvjeren da su to samo bajke.

- Dugujem vam zahvalnost, gospodine - reče opatica ljubazno. - Mogu li učiniti što za vas? Vi ste zalutali u naše katakombe?

- Jest, sestro, zaista sam nehotice zalutao ovamo. Mislio sam da se na ona vrata na koja ste vi ušli izlazi van. Kad tamo, ušao sam u samostan. Kako da sada izađem?

- Na samostanska vrata ne možete, jer bi vas vidjela sestra vratarica, a naša je nadstojnica vrlo stroga i čuva ugled kuće. Bila bih strašno kažnjena!

- Kako da izađem a da nemate neprilika?

- Samo su dva izlaza! Mogla bih vas odvesti putem kojim ste došli, no to bi bilo opasno zbog one dvojice. Tko zna ne bismo li se ponovno sreli s njima. Znam, vi se ne bojite, ali ja...

- A drugi izlaz?

- Ujutro kroz crkvu. Tada bi se činilo kao da ste bili na ranoj misi.

- U tom slučaju morao bih ostati ovdje cijelu noć. Zar to ne bi štetilo ugledu samostana?

- Ne, jer nitko za to neće saznati.

- Ne bih želio da budete kažnjeni, zato ću ostati ovdje do jutra.

- Niste li možda gladni? - upita opatica brižno.

- Moram priznati da ste pogodili! Dugo već lutam pod Zagrebom i nisam, naravno, okusio jelo.

- Donijet ću vam nešto.

Opatica izađe. Meško je razgledao sobu i ustanovio da je sve tako uređeno kao da se nalazi u nekoj svjetovnoj imućnoj kući.

Opatica je donijela na pladnju butine, divljači i pečenja, a nije nedostajala ni pašteta. Donijela je i dva srebrna vrča vina. Meško je iznenađeno gledao u jela koja je nalazio samo u velikaškim domovima.

Opatica odloži srebrni pladanj na stol i pogleda Meška.

- Vi ste sigurno iznenađeni ovim namještajem?

- Nisam mislio da imate tako lijepe ćelije!

- Naše su ćelije u drugom dijelu zgrade. Sigurno vam je poznato da u našem samostanu ima vrlo otmjenih djevojaka, gospođa, plemkinja i velikašica.

- Čuo sam.

- Mi smo, dakle, uredile nekoliko soba da imamo gdje primati posjete najbližih rođaka i znanaca.

- Nadstojnica vam to dopušta?

- Ona to i sama čini. I ona pripada velikaškoj obitelji kojoj su propala imanja i zato je otišla u samostan. No, izvolite okusiti malo vina. Nije loše!

- U vas je zaista sve vrlo lijepo i dobro. Recite mi, primate li vi i ženske posjete iz grada?

- Imam na Griču vrlo dobru prijateljicu, barunicu Vojnić, ako je poznajete. Ona me često posjećuje.

- Naravno da je poznajem.

Opatica ponovno natoči srebrni vrč. Meško je utažio prvu glad i žeđ. Čudio se ponašanju svoje domaćice, koja je u sivoj redovničkoj haljini, s uzetom oko pasa i bijelom kapom na glavi zamamljivo pogledavala gosta. Meško se, međutim, pretvarao da ništa ne vidi i ne shvaća.

- Nadstojnica vam, dakle, dopušta da primate vanjske posjete?

- Ona ih prima mnogo više nego mi ostale, ali to vješto krije. Ima u gradu prijateljicu koja ju je upoznala s otmjenim ljudima.

- Tko je prijateljica vaše nadstojnice?

- Barunica Lehotska.

Mešku zapne riječ u grlu. Možda je to baruničina prijateljica o kojoj je često govorila. Možda je poslala Stanku k njoj. To mu se učini vrlo vjerojatnim i Meško odluči da od opatice sazna bilo što o Stanki.

- Gdje se nadstojnica upoznala s barunicom?

- Ne znam.

- Poznajete li vi barunicu Lehotsku?

- Kažu da je lijepa.

- Niste je nikada vidjeli? Ne dolazi ovamo?

- Dolazi, ali je nisam vidjela. Svaka od nas ima svoju sobu za primanje. Ako se na hodniku sretnemo, jedna drugu ne vidi. U hodniku koji vodi ovamo vlada mrak, kao što ste i sami mogli primijetiti. Prođemo jedna kraj druge a da ne progovorimo ni riječi. Tako je i dolje, u podzemnim hodnicima.

Meško se sjeti da mu je Ružica pričala o Stanki kako je hodala vezanih očiju nekim hladnim prostorom gdje je bio zagušljiv zrak kao pod zemljom, kako ju je vodio čovjek s kojim se srela u podzemnoj tamnici, kako ju je neka gospođa pustila na ulicu vezanih očiju i zatim je nestala.

Tajnovita gospođa mora da je bila nadstojnica. Ona je Stanku vodila tim podzemnim hodnicima, a sada ju je barunica sigurno opet predala njoj da je sakrije i prisili da bude opatica. »Ali čekaj, Katarino, ja ću ti pokvariti račune«, pomisli Meško, »meni je nećeš oteti!«

Meško se čvrsto nadao da će u zidinama samostana naći Stanku i ta ga nada osvježi.

»Kolike li sreće kad bih je ovdje mogao naći i oteti! Ova mi opatica mora pomoći!«

- Recite mi, sestro - nagovori Meško opaticu koja je sjedila u naslonjaču - znate li što se vani govori o vašem samostanu?

- Ne znam - začudi se ona.

- Priča se da je ovdje, u samostanu, zatočen neki mladić iz velikaških krugova. Zove se Stanko.

- Mladić, Stanko? - reče opatica. - Ne, o tome nisam ništa čula, ali to nije nemoguće. Sestra Beata, naša nadstojnica, jednom je zgodom zatvorila nekog mladića u tamnicu, ali to je bilo prije šest ili osam mjeseci.

- Zašto je to učinila?

- Tko bi to znao! Slutim da ju je htio ostaviti, ili je bilo posrijedi nešto slično. Gdje bi mogao da bude taj Stanko?

- Ne biste li mogli pogoditi?

- Ili je u njezinim odajama ili u tamnici.

- Kako biste mogli to doznati?

- Kad bih se odšuljala gore, do njezinih soba. No zašto vas to zanima?

- Žao mi je siromaha. Ja ga, naime, poznajem. U gradu se govori i to da je došao u samostan odjeven kao novicijatkinja.

- Kada, u koje doba?

- On mora boraviti ovdje već dva dana i dvije noći.

- U to vrijeme nije došla u samostan ni jedna sestra. To znam sasvim sigurno.

- Gdje su odaje nadstojnice?

- U lijevom krilu samostana, ali ona ima i ovdje, pokraj nas, dvije sobe. Vi se odviše zanimate za našu nadstojnicu - primijeti opatica skupivši obrve. - Možda i niste slučajno zalutali ovamo? Vi ste došli k njoj? - Njezin je glas zvučao oporo i ljubomorno. Oči su se prijeteći uprle u Meška.

- Što vam pada na pamet! - reče Meško. Poštujem vašu redovničku odoru, a nadstojnicu, uostalom, nikada nisam poznavao.

Opatica pogleda Meška ljupkim pogledom i upita ga:

- Ja sam vam mnogošta povjerila, recite vi sada meni kako vam je ime?

- Zar je ime tako važno? Mislim da je važnije što sam i kakav sam.

- Svakako ste velikaš i vitez. Kakav ste, i na to ću vam odgovoriti. Vi ste takvi da sam od prvog časa kada sam vas ugledala znala da bih s vama odmah mogla ostaviti samostan.

»To mi ne bi bilo nimalo drago!« pomisli Meško i reče:

- Časna sestro, tako griješne misli nisam od vas očekivao!

- A kada bi vam se koja sestra svidjela, ne biste časili časa da je otmete!

- Nikada to ne bih učinio! Radije bih od nesretne ljubavi umro.

- Vi, dakle, ne držite da sam žena kao što je svaka druga?

- Ne bih vas mogao poniziti. Vi ste posvećena osoba, ja griješni svjetovnjak.

- Da stupite u kakav red, na primjer jezuitski, bili biste i vi posvećeni.

- Ja sam već tako opterećen grijehom da me ne bi primili.

- Bi, sigurno! Ljepše je živjeti zaređen, daleko od svijeta u kojemu su sve oči uprte u vas i gdje se svakome zamjerava svaka sitnica. Stupite u jezuite, bit će vam lijepo!

- Promislit ću - reče Meško boreći se sa smijehom što su ga izazivale u njemu riječi sestre Anastazije.

Opatici se Meško svidio kada ju je oslobodio iz ruku ljubomornoga redovnika i ona ga je nastojala osvojiti. No njega su zaokupljale druge misli.

Opatica najednom ustade i reče:

- Strpite se malo, uskoro ću se vratiti. Tada ćemo nastaviti razgovor.

Sestra Anastazija otvori jedna uska vrata u zidu, zastrta sagom, i izađe.

»Kamo je otišla? Što je nakanila?« razmišljao je Meško hodajući po sobi.

U jednom trenutku pričinilo mu se da vani čuje korake.

Nije se prevario. Dvoje ljudi išlo je oprezno hodnikom. Jasno je razabirao muške i ženske korake. Prisjetio se pričanja sestre Anastazije da i druge opatice imaju ovdje sobe u kojima primaju znance. Znatiželja ga je nagonila da prisluškuje, možda će naići na Katarinu. Otvorio je vrata samo toliko da je mogao bolje čuti, no kada ih je otvorio koraci nestadoše. Škripnula su vrata susjedne sobe. Začuo se uzbuđen poluglasan razgovor kao da se netko svađa.

Neodoljiva sila nukala je Meška da prisluškuje što se u susjednoj sobi razgovara, ali se bojao da ga ne otkriju koraci. Zbog toga se spustio na pod i otpuzao na koljenima i rukama do vrata.

U hodniku je bilo tamno. Muški glas govorio je drščući, dok je žena odgovarala glasnije i sasvim ljutito.

- Ozbiljno ti kažem da to dulje neću moći izdržati - govorio je muškarac.

- A ti me ostavi u miru! - odvrati žena.

- Ne govori tako, Beata, ja ću ubiti i tebe i sebe!

»To je nadstojnica!« pomisli Meško.

- Tada će ljudi bar imati što da pričaju o redovniku koji je ubio nadstojnicu klarisa. Pitat će kako je Anzelmo zasjeo na mjesto patra Antonija.

»Anzelmo?« uzbudi se Meško. »On je to!«

To otkriće tako je uzrujalo Meška da je gotovo prestao disati. Tu je, dakle, najveći neprijatelj velikaša koji ih je proglasio griješnicima i bezbožnicima.

Beata je uzbuđeno nastavila:

- Reci mi, nesretniče, što zapravo hoćeš od mene?

- Da me više ne mučiš! Pogledaj ovo pismo. Našao sam ga u tvojoj sobi.

- Uhodiš me?

- Gdje si se s njim upoznala?

- Zašto govoriš glasno, hoćeš li da te čuju sestre, da me kompromitiraš?
- Reci, gdje si se s njim upoznala?
- Nigdje! Vidio me u crkvi.
- Lažeš, gadno lažeš! Pismo dokazuje da si s njim razgovarala.
- Tko mi to može zabraniti?
- Beata, što radiš sa mnom? Što sam ti skrivio, zašto me razapinješ na takve muke?
- Očajavaš kao kuharica! Što sam ti učinila nažao? - upita ga ona tihim glasom.
- Sjeti se, Beata, dva-tri dana daruješ me srećom koja mi otima misli i pamet, zatim mi odjednom ne dopuštaš ni to da te bar izdaleka gledam. Zatvaraš se i ne vidim te kao da si nestala sa zemlje. Kada te ponovno nađem, nalazim kod tebe tuđa pisma. Zar nemaš toliko srca da shvatiš kako je to strašno? Zašto te ti nitkovi neprestano zovu da s njima bježiš? Zašto si me već pokušala ostaviti?
- Zašto to pitaš? Nisam li ti rekla da želim živjeti u raskoši i u svjetskoj ljepoti.
- Čuj me, Beato, sve ćeš to imati! Otkrit ću ti jednu tajnu. Ja sam poslan u Zagreb sa dvora. Gospodarit ću svim srcima i kesama. Živjet ćeš, i živiš već danas, kao kraljica. Svega imaš, i sjaja i raskoši i ljubavi; luđačke ljubavi, do smrti, Beato! Nisam li za tebe učinio sve što može učiniti smrtnik?

Svaka Anzelmova riječ gorjela je vatrom. Kada je završio, reče mu ona tiho:

- Želim otići u svijet!
- Nećeš, kunem ti se! Živa nećeš ostaviti ovaj grad, ni ti ni onaj koji bi te pokušao odvesti! Ubit ću svakoga muškarca koji prekorači prag ovih zidina!
- Svakoga muškarca koji prekorači prag ove kuće? Čuj me, Anzelmo, da nisi možda položio ruku na Stanka?

Kada je Meško čuo Stankovo ime zadrhtao je, a srce mu jače zakuca.

- Ako si mu što učinio, Anzelmo, nikada mi se više ne pokaži pred očima!
- Zašto se za njega toliko zauzimaš?
- Zato što mi ga je povjerila prijateljica, barunica Lehotska.
- Zašto baš tebi? Zašto ga je baš tebi poslala?
- Htjela je mladića sakriti.
- Zašto ga sakriva?
- To je njezina obiteljska tajna. Meni je samo do toga da barunici učinim uslugu.

- Reci mi ipak zašto ga je povjerila baš tebi?
- Zato što u mene ima pouzdanja!
- Beata, ti ga ljubiš?
- Ostavi me i ne viči! Ti si luđak kojega bi trebalo obući u luđačku košulju!
- Smiluj mi se, Beato, ne muči me više!
- Ako me ne ostaviš, vikat ću i nikada više nećeš prekoračiti prag moje odaje.

Iz sobe se čulo rvanje, zatim se nešto stropoštalo na pod. Nakon toga čula se drhtava redovnikova molba:

- Na koljenima te molim, Beato, smiluj mi se! Ljubim te luđački i ne mogu podnijeti da ti se približi drugi muškarac. Zar sam ja tome kriv? Ne odbaci me, Beato, ja sam nesretnik!
- Idi, tvoje mi je divljaštvo dodijalo!
- Nisam kriv, Beato, što mi je srce pomutilo mozak. Smiluj mi se, čuješ li, reci samo jednu blagu i milostivu riječ.
- Ogorčavaš mi život i truješ mi mladost, a ja želim živjeti u sreći, sjaju i raskoši. Želim uživati svijet i njegove slasti.
- Poći ćeš s grofom u svijet?
- Ne velim »da«, niti kažem »ne«. Ne poznajem ga još. Vidjela sam ga samo u crkvi, ali znam da je mlad i pristao. Ne ljubim ga, ali srce me vuče u svijet.
- U naručje bezbožnika koji se ruga Bogu i vjeri i svemu što je sveto, koji će se brzo zasititi tvoje ljubavi i odbaciti te kao pseto! Ti ćeš poći za čovjeka kojemu nije ništa sveto?
- Ne znam!
- On te zove da se sutra u noći s njim sastaneš.
- Ukrao si pismo?
- Poći ćeš na sastanak?
- Hoću!
- Nećeš, kažem ti, nećeš! Pazi, Beato, što radiš! Slušaš lažljiva obećanja velikaških pustolova koji su vidjeli u crkvi tvoje lijepo lice i prohtjelo im se malo zabave.
- Prestani, prestani s tim propovijedima! U četvrtak će doći barunica Lehotska po Stanka.
- Neka dođe, odavno želim vidjeti tu mrsku ženu. Ona je kriva što si ti poludjela za svijetom, ona te odmamljuje iz samostana da može prikrivati svoj razvratan život.
- Ona živi kako joj se sviđa! A sada mi reci gdje je Stanko, kamo si ga odvukao?
- To nećeš saznati!
- Pazi, Anzelmo, ako si Stanku što učinio požalit ćeš! U četvrtak ga moraš predati barunici.
- Neka samo dođe!

- Rekoh ti, govori tiše!

- Kako da govorim tiho kad bih najvolio urlikati kao lav, kad bih te najradije uhvatio oko lijepog vrata i ugušio!

- Zvijeri! - reče ženski glas.

Začuli su se brzi koraci. Netko otvori vrata i izađe iz sobe. Meško se priljubio uza zid. Kraj njega zašušti suknja. Otac Anzelmo ostao je u sobi.

Meško je odlučio da provali u sobu i s pištoljem u ruci prisili Anzelma da mu kaže gdje je Stanka i što se s njom dogodilo. Ustao je, povukao pištolj i naglo otvorio vrata. Soba je bila tamna. Meško upali mali fitilj što ga je imao u džepu i posvijetli. U velikoj i lijepoj sobi nije vidio nikoga. Sve je pretražio, ali Anzelma nije našao. Nije mogao shvatiti kamo je nestao. Pretraživao je zidove, ne bi li našao kakva tajna vrata, ali uzalud.

Vidjevši da neće moći ništa učiniti Meško odluči da se vrati u sobu iz koje je izašao. Nestanak Anzelma upravo ga je razbjesnio. Sada je, eto, mogao nešto saznati o Stanki, a čovjek je nestao kao duh.

Napipavši vrata uđe Meško u sobu u koju ga bijaše uvela sestra Anastazija. Pred njim u naslonjaču sjedila je mlada djevojka odjevena u ružičastu svilu. Lice joj je bilo lijepo i plemenito, kosa plava i bujna, začešljana unatrag. U prvi čas Meško se zbuni. Tko je ta dama i odakle je dospjela ovamo? Meško se nakloni. Dama se nasmiješi.

- Ne poznajete me?

- Zaista ne, vaša milosti, ne znam da sam vas ikada vidio.

- Vidite što od čovjeka čini odijelo! Ne biste me prepoznali ni da sam vam rođena sestra! Prije sam bila redovnica, sad sam grofica Dora Karoly.

To Meška još više iznenadi. Gdje i kako se ta opatica preobrazila? Odakle joj ta haljina?

- Zaista sam zapanjen i ne znam kako da to shvatim - reče Meško naklonivši se kao da razgovara s damom u salonu.

- Posve jednostavno! Ovdje imam komoricu u kojoj se odijevam kada odlazim u svijet.

- Vi zalazite i u svijet?

- Katkada odlazim na zabave; dakako, ne u redovničkoj haljini i ne u velikaške kuće, nego u obične krčme, u kojima se mogu lijepo proveseliti.

Meško je stajao kao da je zanijemio.

- Vi ste uzrujani, gospodine? - reče Dora.

- Nemam smjelosti da vam kažem što mislim.

- Sad bar nemam redovničke haljine koja vas je smetala!

Bila je vrlo lijepa plavuša, ali Meškove misli odlutale su daleko.

- Čujte, lijepa Doro - reče Meško - odgovorite mi na jedno pitanje: jeste li spremni nepoznatom junaku pružiti po moć i spasiti ga od smrti koja mu prijeti?

- Ako ste taj junak vi, učinit ću to!

- Ja nisam taj o kojemu govorim, on je mnogo ljepši od mene!

- Krasnijeg muškarca od vas ne mogu zamisliti! Vi, naime, niste lijepi, ali ste muževni, a to je najveća muškaračka ljepota.

- Odviše mi laskate! No slušajte me, Doro, otkrit ću vam zanimljivu pustolovinu i vi ćete mi radosno pružiti ruku.

- Zaista nisam mislila da čovjek koji izgleda kao vi može sjediti i pričati pustolovine mladoj ženi kad je s njom sam.

- Radi se o tome da smislimo važan plan!

- Zar ćemo do jutra ovdje smišljati planove?

- Zašto se ljutite na mene, Doro?

Umjesto odgovora Dora se Mešku baci oko vrata. Mešku bijaše neprijatno, no ona mu je morala pomoći da uđe u trag Anzelmu i da uhodi nadstojnicu, kako bi mogao naći Stanku živu ili mrtvu.

- Netko dolazi! - šapne Meško.

Opatica se brzo izmakne iz zagrljaja, priskoči k vratima i zaključa ih.

»Prvoga sam se zagrljaja lako oslobodio«, pomisli Meško, »no sada treba da se riješim drugih!«

Kada se Dora okrenula reče joj Meško s ljubaznim smiješkom:

- Vi, čini se, ne znate da u ovim sobama ima tajnih vrata. Mogu nas zateći!

- Zateći? Bojite se?

- Nipošto! Ako tko prodre u ovu sobu, znat ću se s njim obračunati. No moram vam priznati da su me ona dva vaša redovnika slijedila i znaju da sam ušao ovamo.

- Jao! - preplaši se Dora. - Oni mogu doći!

- Slušajte, draga grofice, ostat ću ovdje cijeli dan, do večeri, a vi se pobrinite da ne dobijemo neugodne posjete.

Ona ga pogleda plamenim pogledom.

- Gdje da vas sakrijem?

- Zasada bi bilo najbolje da me otpremite u nadstojničinu sobu, ako ona danju ne dolazi u ove sobe. Tamo me vaši prijatelji neće tražiti.

- Dođite! Pobrinut ću se, također, da ne ostanete gladni.

- Ovako ne bi bilo uputno izaći na hodnik. Donesite svoju redovničku haljinu.

- Kako? Želite se obući u moju haljinu?

- Dajte je ovamo, brzo!

Dora dade Mešku svoju redovničku haljinu. Bila je visoka gotovo kao i on, a kako je haljina bila krojena s velikim naborima i izvanredno široka, mogao ju je obući.

Kada se preobukao u opaticu ode Meško u nadstojničinu sobu i zatvori se.

Nije prošlo mnogo vremena kada je začuo na hodniku tihe korake i šaputanje. Bila je Dora i jedan muškarac. Meško se dade na posao. Najprije je pretražio svaku daščicu pokućstva, zatim zidove i pod. Htio je naći nevidljiva vrata kroz koja je utekao Anzelmo.

Nakon dugoga traženja, kada je podigao jedan sag, otkrije Meško u podu poklopac kakav se nalazi u kućama iznad podrumskog otvora. Kada je podigao poklopac pred očima mu je iskrsnula tamna rupa s ljestvama. Meško stavi pištolje u džep, uzme lojanicu i počne se spuštati u tamu. Silazio je oprezno i prisluškivao je, no posvuda oko njega bila je tiha i crna tama.

Kada je pod nogama osjetio zemlju zapali Meško lojanicu i pogleda oko sebe. Bio je u podzemnoj komorici. Na zidovima su bili pištolji i puške, u jednoj škrinji bio je barut i pribor za punjenje oružja. U prvi čas se činilo kao da komorica nema izlaza, no uskoro Meško opazi mali otvor kroz koji se mogao provući čovjek. Pokušao je izaći i začuđen se našao iza nekog oltarića. Kada ga je obišao uvjerio se da se nalazi upravo kod onoga oltara pod kojim se prošle noći sakrio. Bilo je očito da je on postavljen samo zato da sakrije otvor koji je služio Anzelmu kada je dolazio k sestri Beati.

Meško se dao na proučavanje komorice i pustih hodnika, da bi se što bolje orijentirao.

Nakon toga ispitivanja Meško se oprezno uspne ljestvama u sobu i spusti poklopac na otvor. Tek što je to učinio začuje iz dubine glasove. Brzo se pružio po podu i naslonio uho na daske iznad otvora. U komorici se čuo razgovor. Nepoznati posjetitelji razgovarali su glasno kao da su kod kuće, bez bojazni da ih tko čuje.

- Danas ne možemo ništa učiniti, časni oče, general nas je naručio - govorio je opori glas koji je Meško čuo kada je prvi put sreo u katakombama nepoznatu dvojicu.

- Dođite sutra! - rekao je Anzelmo.

- Ni sutra ne možemo, tek drugi tjedan. U nedjelju ćemo opet svirati na velikom plesu kod grofa Patačića, a poslije te zabave možemo vam poslužiti, ako nas ne bude trebao general.

- Ne mogu tako dugo čekati. Tko je vaš general? Htio bih s njime razgovarati.

- To nije moguće! On je vrlo otmjen gospodin i ne pača se u poslove koje obavljamo. To sve ide u naš džep.

- Kako se zove?

- Klemenčić. Prije Božića dospio je pod ključ, ali je opet sretno pobjegao. Razumije se on u posao kao nitko!

- Gdje je sada?

- Ne znam. Sigurno ima sjajnu palaču. Kada on uhvati kakav posao, tada padaju cekini i drago kamenje kao tuča! Malokad u posljednje vrijeme dolazi k nama, i to uvijek pod kapucom. Čuli smo da su mu u zatvoru odrezali bradu i ne želi da ga vidimo. Po nečemu ga ipak poznajem. Meško mu je zasjekao prst i malo mu je nakrivo zarastao.

- Zašto vas ovih dana treba general? - upita Anzelmo.

- Idemo u lov na grofa Meška. Jedanput smo ga već imali u spilji, ali nam je utekao. Ništa zato, past će nam opet u šake! On je najveći generalov neprijatelj. Mislim da mu je u tragu i zato želi da ga odmah makne. Za vas nećemo moći učiniti ništa dok ne svršimo s Meškom.

- Poznajete li vi barunicu Lehotsku? - upita Anzelmo.

- I ona je već bila na zabavama na kojima smo mi svirali.

- Ona je bogata, je li?

- Njezini dragulji vrijede cijeli imetak.

- Ako je možete maknuti, sve što je njezino ostaje vama!

- To nije loša pogodba, no kako ćemo prijeći preko zidova njezine palače?

- To neće biti teško - reče drugi razbojnik. - Sjećaš li se kako se Toni popeo na balkon da uhvati Meška?

- Da, ali ga je tada pogodio hitac iz Meškova pištolja.

- Evo vam predujam i počnite raditi!

- U redu! Sada treba samo da još napunimo puške i pištolje, da u slučaju potrebe sve bude spremno.

- Dakle, poslije zabave kod grofa Patačića? - upita još jednom Anzelmo.

- Da! Ako nećemo moći na balkon, morate nas voditi nekim drugim putem.

Čulo se kako dva razbojnika pripremaju oružje. Meško je ležao na pođu i razmišljao.

Meško se sjetio da se najviše krađa događalo poslije zabava i plesova. Padne mu na um da bi to mogli biti Makarovi

glazbenici. Jednom ih je promatrao i činilo mu se da su prije nalik na pandure nego na svirače. Njihov general ima odrezanu bradu i zarezan prst...

Meško se nije mogao oteti sumnji da je taj Klemenčić u stvari barun Makar. Sjetio se da je Makar doveo Klemenčića na plemićko vijećanje, kako su u njegovu džepu nađeni baničini dragulji. Nije ga doveo nikada ranije, nego upravo poslije one krađe.

Sve je govorilo o tome da je Makar Klemenčića ubio i uzeo njegovo ime.

U podzemnoj prostoriji nastade tišina.

»Dakle, sada polaze u potragu za mnom! Neka samo idu, Meška neće dobiti u ruke!« pomisli on. »Anzelmo ih unajmljuje kada želi koga ubiti! Zašto ih je trebao danas i sutra? Možda zato da ubiju onoga s kojim se nadstojnica noću želi sastati. Da će ga Anzelmo ubiti to je bilo očito, čim je bio spreman ubiti i barunicu Lehotsku zato što sestru Beatu odmamljuje u svijet i što je upoznaje s muškarcima.«

Meška je mučila misao da je možda Anzelmo razbojnike naručio i zbog Stanka. No zašto nije Beata rekla Anzelmu cijelu istinu? Meško je dolazio do zaključka da je Stanka pala u ruke dviju žena koje su je izrabljivale u svoje svrhe. Zašto Beata neće Anzelmu reći da je Stanka ona djevojka koju je on doveo k njoj? Tada joj ne bi prijetio smrću. No i Beata zna da Stanku mora predati u četvrtak barunici kada treba da bude svadba. Namjerava li slijedeće noći pobjeći s čovjekom koji je zove na sastanak? Mešku padne na um nova misao. Otvorio je poklopac na podu, uzeo sa sobom vrč s vodom što je stajao na stolu i spustio se niz ljestve u komoricu. Ispraznio je barut iz svih pušaka i pištolja, polio vodom sav eksploziv što je bio spremljen u dvije kutije, i ponovno se popeo u sobu.

»Možda ću ipak spriječiti umorstvo. Možda razbojnici neće primijetiti podvalu. Da vidim imam li sreće!«

Odavno je već svanuo dan. Meško je sjedio u sobi sestre Beate, razmišljao i stvarao planove kako će i što će učiniti. Iz misli ga prene kucanje.

- Ja sam, sestra Anastazija! - čuo se ženski glas.

Meško otvori. U sobu je ušla opatica. Nosila je na pladnju topla i hladna jela i vino.

- Čim ste otišli došao je!

- Onaj prvi ili drugi?

- Prvi! Taj mi je dodijao, ali vi mi ne biste nikada dosadili!

- Samo kad pronađemo toga mladića što ga skriva nadstojnica, tada neću više biti dosadan! Radi se o njegovu životu.

- Ako je sestra Beata na njega bacila oko i ako ga je Anzelmo našao, dragi gospodine, sve je uzalud! Ako je u Anzelmovim šakama on će ga smrviti. Mladić je sigurno već mrtav. Zašto ste problijedili? Bio je vaš rođak?

- Rođeni brat! Molim vas samo jedno: pokažite mi kako bih se sakrio negdje u blizini Beatinih odaja na takvom mjestu kojim mora proći ako nekamo odlazi, i kojim bi morao proći svatko tko dolazi k njoj.

- Evo, gledajte - odškrine opatica vrata koja vode na hodnik - proći ćete ovaj hodnik i skrenuti lijevo. Doći ćete do velikog kipa sv. Klare. Ja sam se često skrivala iza nje kada sam uhodila Beatu. Ona će sići malim stepenicama, a bude li tko išao k njoj morat će također tuda proći. A sada založite!

Opatica je Meška tetošila, davala mu najbolje komade, točila mu izvrsno vino, ali on nije mogao ni jesti ni piti. Nije imao teka.

Dok je razgovarao s opaticom sjetio se one sestre koja je plemićima prije nekoliko dana govorila da je Makarova supruga. Kada je pitao sestru Anastaziju za tu redovnicu ona mu se nasmije:

- Ta mala guska rođakinja je suca Žigrovića i nije plemićkog roda. Zove se Emilija Žigrović. Pred vama se izdavala za plemkinju.

Sestra Anastazija ponovno se bacila Mešku oko vrata i oprostila se rekavši da će doći oko ponoći. Meško je jedva čekao da lijepa opatica ode. Snebivao se:

»Nikada u životu nisam mislio da bih odbio takvu ljepoticu! Jurica, Jurica, to je kazna što si se uvijek rugao i smijao ljubavi!«

Meško se sjetio svoje prošlosti, prvoga cjelova što ga je dao Stanki i njenih mekih i toplih usta što ih je one noći u Trakošćanu pritisnula na njegovo čelo. Sjećao se sretnih trenutaka što su ih proveli u njegovoj palači kao dva druga. To sjećanje povećavalo je u njemu strah da će djevojka stradati. Neprestano je pogledavao kroz rešetke samostanskog prozora da vidi spušta li se već mrak.

Da bi skratio vrijeme stane Meško prevrtati redovničku haljinu sestre Anastazije koju je ponovno htio obući. Tada uzme i oba plašta što su ležala na stolici. Jedan bijaše njegov, drugoga je našao u grobnici. U taj plašt zagledao se sa zaprepaštenjem.

Bio je to modri plašt kojim je ubojica pokrivao žrtve pod Krvavim mostom. Taj plašt nestao je s trupla prve žrtve. Sada je ispao čovjeku koji je razbijao lijesove. Tko je to bio? Odakle njemu taj modri plašt koji je pripadao osvetniku? U mislima je Meška zatekla teško očekivana noć. Počeo se oblačiti u haljinu sestre Anastazije. Kada je na glavu stavio redovničku kapu nasmijao se sam sebi. Opatica s brkovima! Budući da nije imao britve da ih odreže morao je oba krila namjestiti tako da ih bar donekle prikrije.

Spremivši za pojas ispod haljine pištolje izađe Meško na hodnik i pođe prema kipu sv. Klare. Sakrio se u sjenu. Stajao je nepomično gotovo tri sata a da nije čuo u kući bilo kakav šum. Nakon mučnog čekanja čuo je na malom stepeništu korake. Netko je silazio. Sudeći po koracima bila je žena. Budući da gore stanuje samo sestra Beata, bit će da je ona.

Redovnica prođe kraj Meška i krene duž hodnika. Meško pođe oprezno za njom. Tako se našao u katakombama. Redovnica je hodala u tami tako odvažno i brzo kao po svojoj sobi. Meško nije vidio ništa, ali je čuo šuštanje njezine suknje i odvažne korake.

Dok se šuljao tamnim podzemljem za redovnicom Meško je bio uvjeren da će na sastanku s Beatom naći barunicu ili Stanku.

Najednom Beata stade. Meško požuri bojeći se da će opatica nestati. Našao se pred uskim stepeništem koje se spuštalo u podzemlje. U prvi trenutak mislio je da se nalazi kod barunice, no kada je ušao u neki uski prostor vidio je da je negdje drugdje i da se uspinje u neku zgradu. Koračao je oprezno i tiho. Rukama se pridržavao zida. Kada se prolaz proširio Meško je zastao i prisluškivao. Sve je bilo tiho. Tada segne u džep i zapali lojanicu. Razabrao je da se nalazi u podrumu nečije kuće iz kojega vode tamne stepenice. Penjući se po njima Meško začuje šum kao da u blizini teče voda. Kada je pogledao kroz mali otvor ugledao je komadić neba i zvijezde.

Kroz taj otvor dopre do Meška svježi zrak. Bilo mu je ugodno pri duši. Odlučno se popeo uz nekoliko preostalih stepenica. Voda zašumi još jače.

»To su mlinovi!« klikne Meško. »Medveščak! Nalazim se u nekoj kući kraj mlinova!« Još časak slušao je Meško ugodan šum, zatim otvori neka vrata i nađe se u komorici u kojoj nije bilo ničega do praznih, pljesnivih polica. Kroz neka velika vrata ušao je Meško u uski hodnik. Činilo mu se da ga poznaje. Šuljao se upirući se o zid, kada mu ruka odjednom nekuda

propadne. Ubrzo je ustanovio da je u zidu otvor, a u njemu kip.

»Opet kip! Ako je tu i veliki ormar, tada znam gdje se nalazim!« pomisli Meško. Pošao je desno, opipao rukom zid i zaista naiđe na veliki ormar. »Makarova kuća na Krvavom mostu! Zato sam čuo šum mlinova!«

Meško odahne. Obuzelo ga je iznenađenje i uzbuđenost. Prije osam ili devet mjeseci bio je u toj kući kada je Makara prisilio da ga vodi u podrum i kada je mačem iskopao lubanju i onu kutiju koja je odavala zločin. U toj kući našao je Makara onesviještenoga kada se prestrašio neke prikaze s modrim svjetlom. Tu prikazu vidio je Matijak i drugi ljudi. No što Beata traži u toj kući? Meško nije imao vremena razmišljati. Kroz tamu dopirali su prema njemu koraci. Netko silazi stepenicama. Meško se brzo popne na stalak gdje se jednom već sakrio pred Makarom i stade uza zid miran kao kip. U gustoj tami nije se moglo ništa razabrati, ali je čuo da se tihi koraci primiču vratima. Čuo je kako je zaškripala brava i kako su se otvorila velika kućna vrata. Zvjezdana noć proviri u kuću i Meško opazi sjenu opatice.

»Beata! Što ona traži ovdje?« Tada se pojavi muškarac, uđe bez riječi i oboje se uspnu stepenicama u gornje prostorije.

Meško izađe iz svoga skrovišta i pođe stepenicama. Poznavao ih je. Oprezno se popeo i prisluškivao je. Kroz jedna vrata vidio je modro svjetlo. Kraj prozora stajala je Beata u bijelom velu i zamahivala svjetiljkom gore i dolje, lijevo i desno, kao da u zraku crta križeve.

Mlinovi su kloparali, a čitavu je kuću prožimao glas vode, prigušivši sve druge zvukove. Meško se kroz poluotvorena vrata ušulja u sobu u kojoj je bio s barunom Makarom i sakrije se za ormar.

NA TRAGU TAJNE

Kada se Beata sa svojom modrom svjetiljkom odmakla od prozora sjeti se Meško prikaze što su je purgari viđali u Makarovoj kući. »To je ta vještica! Zašto to radi?« Na to pitanje Meško nije mogao odgovoriti. Beata je u međuvremenu ugasila modru svjetiljku i zaključala vrata na koja je Meško ušao.

»Sada sam s njom pod jednim ključem! Zašto se zatvara?« Meško je znatiželjno gledao u tamu kojom se kretala sestra Beata kao sjena, ali se uskoro izgubila iza zavjese druge sobe. Meško se nije usudio izaći.

- Kako sam sretan! Kako sam neizmjerno blažen! - čuo se glas muškarca koji bijaše maločas ušao u kuću.
- Nije dobro kada je čovjek opijen svojom srećom! - reče ona.
- Nisam se nadao tolikoj milosti, nisam mislio da su me vaše lijepe oči uopće opazile. Oh, bježimo u svijet, daleko od svih!
- Dokle ćete me ljubiti?
- Dovijeka! Do smrti!
- Ha-ha! U prošlosti baš niste pokazali da ljubite tako dugo!
- U prošlosti? - reče muškarac.
- Gledate me kao da ste dosada uvijek vjerno ljubili.
- Ne znam na što mislite.
- Niste nikada izdali koju od obožavanih žena?
- Zar sam zato došao da mi spočitavate ljubavne pustolovine?
- To su bile samo pustolovine, gospodine grofe? Lijepo je da to priznajete.
- Zaboga, o čemu vi govorite?
- Ničega se ne sjećate?
- Čega ili koga bih se morao sjećati?
- Prije petnaest godina ponizili ste se, gospodine, od male guske koja je došla u Zagreb iz Mletaka. Istina, nije bila otmjenog roda, ali je bila udata za baruna Makara.
- Julija - reče muškarac glasno.

Mešku se činio taj glas poznatim i još jače napregne sluh. Smetala mu je i zavjesa druge sobe.

- Da, ona! - potvrdi Beatin glas.
- Zašto mi baš nju spominjete?
- Zato što ste mladoj ženi govorili slatke riječi i što ste umjeli zamamiti vruću talijansku krv, a kada je s vama izmijenila nekoliko cjelova, napustili ste ju.
- Ona se bacila u naručaj drugoga!
- Koji joj je govorio još ljepše od vas! Bijaše to jedina utjeha u njezinom braku sa čovjekom koji ju je mrzio.
- Nisam, dakle, ništa skrivio!
- Skrivili ste, i to mnogo! Kada je barun Makar sazvao plemiće da odredi što će učiniti sa svojom nevjernom i razvratnom ženom, vi ste je sudili da bude zatočena u samostanu.
- Zar je žena koja se sama bacala iz naručja u naručaj i sramotila velikaški rod zaslužila nešto drugo?
- Sramotila je velikaški rod, ona, a ne vi koji ste svaki novi dan dočekivali besvjesno pijani?

- Nadam se da me niste pozvali ovamo da preda mnom branite Juliju?

- Ne, pozvala sam vas da je osvetim!

- O-sve-ti-te?

- Jest, gospodine grofe!

Meško se trgne. Bio je to glas Janka Oršića.

- Ali tko ste vi da je branite, gospođo? - reče iznenađeno muški glas.

- Ja sam Julija!

U sobi nastade tišina.

- I sada vas čeka moja osveta, strašna osveta!

Na vratima sobe u kojoj je bio sakriven Meško netko je počeo lupati.

- Čujete li? - naceri se opatica. - Čujete li, to kuca smrt!

Kucanje se ponovi a usopljeni muški glas zagrmi.

- Otvorite!

Meško prepozna glas oca Anzelma.

- Čujete li? To dolazi smrt, dolazi moja osveta!

Opatica podigne zavjesu i zaogrne se plaštem. Meško se brzo povuče za ormar. Lupnjava na vratima bila je sve bučnija i začas su bila provaljena. U sobu je ušao Anzelmo. Soptao je kao gladan vuk. Meško trgne pištolj, skoči za redovnikom, no on je već nasrnuo na grofa Oršića. Meško se baci na napadača i snažnim ga trzajem povuče natrag. Grof Oršić je pao. U Anzelmovoj ruci ostade duga, tanka igla.

Anzelmo se branio kao zvijer. Grizao je, udarao nogama i nastojao iglu zabosti u Meška, ali njegove su ga ruke držale kao željezni okovi. U tome rvanju Meško je uspio jednom rukom stegnuti redovnika tako da je drugom iz hlača mogao izvući remen. Zatim ga je vezao, stegnuvši mu zglobove da mu je iz lica nestala krv.

- Ako pokušate raskinuti remen nećete se maknuti s ovoga mjesta! - zaprijeti Meško pištoljem.

U divljoj želji da se oslobodi Anzelmo nije pokazivao ni trunke straha.

Meško priđe Oršiću.

- Što se to sa mnom dogodilo? - šaptao je ranjenik.

- Boli li te štogod, Janko?

- Boli, grozno boli! Pogodio me u rebra! Krvarim!

- Živ je? Zar mi nije uspjelo? - hripao je Anzelmo. U njegovim očima sijevala je mržnja i osvetnička žeđ za krvlju.

S mnogo napora Oršić je ustao. Anzelmo je gledao u njega kao da bi ga htio ubiti pogledom.

Meško reče Oršiću da sjedne u naslonjač. Zavezao mu je ranu da zaustavi krvarenje. Zatim se okrenuo prema Anzelmu koji je stisnuo usta kao zvijer kada drži plijen.

- Što vam je skrivio? - reče Meško.

- Pitajte njega, bezbožnog zavodnika! - plane Anzelmo.

- Kakvog zavodnika? Koga sam zaveo? - reče Oršić.

- Huljo! - cikne Anzelmo.

- Bezbožniče, htio si odmamiti iz samostana dobru, posvećenu dušu. Znam vas ja dobro, plemenita gospodo! Želite uništiti ugled samostana, uništiti nas, osramotiti nadstojnicu!

- Ne razumijem što hoće od mene taj čovjek.

- Sotono! - vikne Anzelmo. - Dolje s tim sponama, smrvit ću ga, zdrobit ću mu kosti!

Anzelmo počne mahnitati. Grizao je zubima remen, ali vez nije popustio. Oršić ga je zapanjeno gledao, zatim reče:

- Ne razumijem što hoće od mene taj čovjek.

- Ubit ću te, poganine!

Meško se sagne k Oršiću i šapne mu:

- Taj voli sestru Beatu!

- Sestru Beatu, koju sestru Beatu?

- Onu opaticu s kojom si imao ovdje sastanak. Zbog nje te htio ubiti.

- Zbog opatice? - zapanjio se grof.

- Teško si ranjen, moraš mirovati! Pobrinut ću se za tebe čim nešto obavim s ovim čovjekom - umirivao ga je Meško.

Začuđenim očima zurio je Oršić u prijatelja.

- Zašto me tako gledaš, Janko?

- Zašto mi govoriš o opatici?

Meško mu tiho odvrati:

- Anzelmo je njezin ljubavnik, luduje za njom, a ti si je htio odvesti iz samostana. Saznao je za vaš sastanak i iznenadio vas je.

- Ja sam poludio, ne znam što se danas i jučer dogodilo. Zamjenjujem ljude! To je grozno! - očajavao je Oršić.

- Sjedi mirno i nasloni glavu! Gubiš krv i onesvijestit ćeš se - upozoravao ga je Meško.

Meško uzme oba plašta što ih je donio sa sobom i pokrije Oršića.

- Jurica, ili si lud ti ili ja! Jurica, ja sam svršio...

U taj čas vikne Anzelmo užasnim glasom:

- Svemogući, gdje ste uzeli taj plašt?

Meško se okrene, pogleda redovnika i upita ga:

- Zašto vas to zanima?

- Gdje ste ga uzeli, pitam vas? - poviče Anzelmo na Meška kao da mu je oteo svetinju. - Amo ga dajte! Tko mi ga otme, pogazio je volju Svevišnjega! - reče Anzelmo i pogleda u strop pogledom punim počitanja.

- Taj plašt pripada vama?

- On pripada slavi Božjoj! - reče Anzelmo svečano.

Glas kojim je to rekao i pogled kojim je popratio te riječi pobudi u Mešku uvjerenje da je Anzelmo luđak ili sve to glumi.

- Čujte, prečasni gospodine, ja vas zaista ne razumijem! Mislim da ovaj plašt nije baš u Božjoj volji! - reče Meško. - Njime su, naime, bile pokrivene žrtve pod Krvavim mostom.

- Ako mi ga ne vratite stići će vas osveta.

- Vi ste ga izgubili u grobnici pod Markovim trgom?

- Kako ste vi to saznali?

- Možda mi je to objavio sv. Marko!

- Vrijeđate svece! Stići će vas strašan gnjev s Božjih visina!

- Recite mi odakle vam taj plašt i tko je njime pokrivao žrtve koje smo nalazili pod Krvavim mostom?

- Da budem izdajnik Božji? Nikada!

Meško posegne za pištoljem.

- Uzalud podižete oružje! Ustrijelite me, ali ja ću ipak ostati nijem u slavu Božju!

Anzelmovo je lice odražavalo luđački fanatizam i Meško je bio uvjeren da zaista nema posla s normalnim čovjekom. Vidjevši da ne može ništa saznati obratio se grofu Oršiću:

- Janko, ostani miran, pobrinut ću se da ti se što prije pruži pomoć. A vi, prečasni gospodine, poći ćete sa mnom da razgovaramo u četiri oka.

Meško otvori pokrajnja vrata i pođe s redovnikom kroz dvije sobe. Koračali su kao da lebde u zraku. Nije se čuo nijedan korak. Pod je bio pomno pokriven sagovima, kao da je u tim prostorijama boravio netko tko nije htio da ga oda i najmanji štropot. Meško je podigao svjetiljku i vidio da tu zaista netko boravi.

Cijeli grad znao je da Makar nije prešao prag svoje kuće od onoga dana kada je u njoj zatekao svoju lijepu suprugu u nevjeri. Ljudi su mislili da nije odlazio u kuću zato što ga sjeća na nesreću, no Meško je bio uvjeren da se ne usuđuje ući zato što u podrumu leži leš ubijene žene. No možda je barun ipak dolazio ovamo? Ali kako bi tada zalazila u kuću sestra Beata, koja kaže da je Julija? Meško je držao svjetiljku tako da može paziti na Anzelma koji je morao ići pred njim. Nestrpljivo je čekao da od njega sazna gdje je Stanka.

- Što tražite od mene? - reče redovnik mrko.

- Vi znate gdje se nalazi nećak barunice Lehotske, mladi barun Stanko?

- Ne znam!

- Vi to znate, i ako vam je život drag recite mi gdje je! - reče odlučno Meško i upre Anzelmu pištolj u prsa.

- Zašto vas toliko zanima gdje je ona hulja?

- Zašto ga tako zovete? - upita Meško.

- Zato što se i on uvlači u samostan da obeščašćuje naša sveta mjesta. Zatekao sam ga kad mu je Beata gladila kosu. U njezinim odajama pao mi je u šake.

- Ubili ste ga? - prestrašeno će Meško.

- Ha-ha! - nasmije se Anzelmo. - To nećete saznati!

- Oče Anzelmo, shvaćam vašu ljubomoru, ali Stanko je u muško preodjevena djevojka! Redovnik raskolači oči.

- Djevojka? Ne, to je laž!

- Sjećate se, Anzelmo, onoga dana kada ste se našli u samostanskoj podzemnoj tamnici? Tada ste se sastali s djevojkom koja vas je pustila iz željeznog kaveza.

- U koji me zatvorio gvardijan Antonio!

- Vi ste tu djevojku vodili vezanih očiju podzemljem i doveli ste je k sestri Beati.

- Kako ste to saznali? - zaprepasti se Anzelmo.

- Djevojka mi je to sama pričala. Sestra Beata obukla ju je kao muškarca i poslala k svojoj prijateljici, barunici Lehotskoj, a ona ju je prikazivala kao svoga nećaka, da bi nesmetano mogla u kući primati gospodu.

Anzelmovo se lice ukočilo.

- Zašto je Beata to meni tajila kada je vidjela da me ubija ljubomora? - reče kroz zube Anzelmo. - Ne, vi ne govorite istinu! Želite me prevariti i izmamiti od mene priznanje.

- Kunem vam se da govorim istinu!

- Ne vjerujem vam! To nije moguće! Zašto bi Beata lagala? Zašto mi ne bi rekla, da djevojku spasi od moje osvete?

- Htjela je učiniti uslugu barunici Lehotskoj koja je Stanku sakrila u samostan i voljela bi da nestane.

- Zašto bi je mrzila? Zašto bi je sakrivala?

- Zato što djevojku ljubim ja!

Anzelmo pogleda Mešku u oči.

- Shvaćate li sada zašto želim saznati gdje je ta sirota i što se s njom dogodilo?

- Dobro, grofe, pokazat ću vam mjesto gdje se nalazi, ali za dobru nagradu.

- Što tražite?

- Da me pustite na slobodu!

Meška zaokupi misao: »Ne bih li ga mogao privoliti da mi pokaže Stankino boravište a da ga ne pustim iz ruku, kada sam ga našao na zločinačkom djelu? Da mi zauvijek ne pobjegne s tajnom modroga plašta?« U isto vrijeme Meško je osjećao neobuzdanu želju da što prije vidi Stanku. Možda je svaki trenutak dragocjen.

- Znam o čemu razmišljate - prekine šutnju Anzelmo. - Predat ću vam je, bila živa ili ne!

- Zar bi mogla biti mrtva?

- Ne znam!

Meško osjeti neku težinu u nogama. Pomisao da bi je mogao naći mrtvu sleđivala mu je zglobove.

- Dođite, idemo! - izlane napokon, pogledavši očajno Anzelma.

- Zadajte mi riječ da ćete me pustiti na slobodu nađemo li je živu ili mrtvu?

- Da, zadajem!

- Ako želite da vam vjerujem, oslobodite mi ruke!

Meško bez riječi odveže remen i oslobodi Anzelmu ruke, na kojima se vidio krvavi trag. Anzelmo uzme svjetiljku.

- Vi ćete naprijed, da me vodite! - reče Meško.

- Ne bojte se! - odvrati Anzelmo. - Kunem vam se da ću pošteno izvršiti pogodbu!

Anzelmo je izašao na hodnik. Hodali su nečujno kao duhovi. Meško je držao u ruci jedan pištolj, dok mu je drugi bio za pojasom. Hodao je gotovo slomljen. Crne misli u njegovoj mračnoj duši stvarale su pravi užas. Za koji čas saznat će možda groznu istinu.

Pred jednim vratima u razizemlju Anzelmo izvadi iz džepa ključ. Vrata su se otvorila.

- Zar je u ovoj kući? - klikne Meško iznenađen.

- Da, gospodine!

Kada su se vrata otvorila pred njima su bile stepenice koje se spuštaju u tamnu dubinu. Meško se uhvati za zid. Pomisao da je ona tu, negdje dolje, oduzela mu je svaku nadu. Nježna i slaba, izmučena, kako bi mogla podnijeti taj pljesnivi zrak i tamu? Anzelmo vikne u dubinu:

- Stanko!

Nitko se nije odazvao.

- Zovite je vi jednom, možda se boji mojega glasa.

- Stanka! Gdje si? Zove te Jurica! - vikao je Meško.

Posvuda je vladala tišina. Mešku se stislo srce.

Obojica su se spustila u podrum. Pri svjetlu uljanice primijetio je Meško na podu nešto tamno. Pred njima je na

zemlji ležalo tijelo u baršunastom odijelu muškoga kroja. Ruke su bile vezane na leđima, noge sputane uzetom, a oko pasa stisnuo se lanac pričvršćen željeznom karikom o zid.

Stanka je ležala nepomično i ukočeno. Ruke su joj bile ledene. Meška oblije hladan znoj. Pao je na koljena i uhvatio se za sljepoočice.

- Mrtva, mrtva! - krikne očajno.

Redovnik je stajao nijem. Zdvojan krik iz grudi odvažnog čovjeka dokazivao mu je da je pred njim uistinu djevojka.

- Beata me i u tome varala! - reče redovnik stišćući pesnice. No on nije osjećao samilost ili kajanje. Za tuđe boli njegovo srce nije imalo samilosti. Taj čas mislio je samo na to kako će stajati pred Beatom i tražiti da mu objasni zašto mu nije priznala da je to djevojka.

Meško oslobodi Stanku i pogleda joj kod svjetla u lice. Činilo se da je iz njega iščezla posljednja kap krvi. Oči su bile sklopljene, usta stisnuta.

- Morate me otpratiti do mlinara Matijaka! Kada ste već počinili toliko grozota, pomozite bar sada! Možda ipak nisu izgubljene sve nade.

Nježno, kao da uzima u ruke dijete, podigne Meško djevojku sa zemlje, privine je na grudi i reče Anzelmu:

- Pođite naprijed i svijetlite mi!

Kada su ušli u hodnik zapovijedi Meško:

- Otvorite kućna vrata i idite preda mnom! Ne oklijevajte, to morate učiniti!

Ili je tako djelovao Meškov glas, ili je redovnik sam htio da što prije izađe na slobodu, no odmah je otvorio teška vrata i izašao sa svjetiljkom na ulicu.

- Ugasite svjetlo! - zapovijedi Meško.

Mešku se gotovo zamaglilo pred očima kada je udahnuo svjež noćni zrak i kada je nad sobom vidio visoko nebo. Dugo je bio u podzemlju. Često je slušao pričanja o tim hodnicima kojima šeću gospoda, samostanci i sestre klarise, no držao je da je sve to samo bajka. Sada se uvjerio da je priča o hodnicima pod Gričem strašna istina. Žrtvu te strahote nosio je u svome naručju.

Mlinari su već bili na poslu. Svjetlo što je virilo kroz prozor Matijakova mlina odavalo je Mešku da je i on već na nogama.

Anzelmo otvori vrata Matijakova mlina. U kutu je sjedilo nekoliko mlinara, kovač Klement i postolar Boltek. Matijak im je točio komovicu za jutarnju okrepu. Kada je Meško ušao u mlin sa Stankom u naručju, svi su ustali.

- Što se dogodilo s mladim gospodinom? - upita Matijak.

- Zlo je, dragi majstore!

- Uđite u moju sobu! - ponudi Matijak i brzo otvori vrata. - Oprostite - izvinjavao se - nije još sve u redu.

- Samo da ga mogu položiti na krevet! - reče Meško.

Matijak učini što mu je rečeno. Meško položi Stanku na krevet, sagne se i pogleda joj u lice. Na veliku radost opazi da su oči napola otvorene.

- Zaboga, valjda nije tako zlo da su već pozvali vas, prečasni? - reče Matijak Anzelmu.

- Ne, gvardijan mi je samo pomogao da dopremim mladića ovamo - odvrati Meško.

- A kako se to zbilo, gospodine grofe?

- Pao je i onesvijestio se! - reče Meško.

- A sada, prečasni, hvala vam za vaš trud - obrati se grof Anzelmu. - Pričekajte me u drugoj sobi, još ću vam nešto važno reći.

Anzelmo otiđe u drugu sobu u kojoj su purgari uzbuđeno razgovarali.

- Majstore, trebam vašu pomoć - šapne Meško Matijaku kada je Anzelmo izašao.

- Povedite sa sobom Klementa i Bolteka. Evo vam mojih pištolja i pođite u kuću baruna Makara. U njoj ćete naći ranjenoga grofa Oršića.

- U kuću u kojoj se sastaju vještice?

- Nema tamo vještica! Sve ću vam kasnije razjasniti.

Donesite grofa ovamo. Naći ćete ga na prvom katu lijevo, ali ne pustite u kuću ni žive duše. Vi ste hrabar i pametan čovjek, učinite mi to! Vrata ćete naći otvorena, jer sam maločas izašao iz kuće. Kada se budete vraćali zatvorite ih i donesite mi ključ.

Matijaku nije bilo ugodno poći u omraženu i žigosanu kuću, ali znatiželja pobijedi i on se odluči da učini što mu je rečeno.

- Ponesite svjetiljku! I još nešto, majstore. Naći ćete kod grofa dva plašta. Oba donesite ovamo.

- Rekao sam vam jednom da bih pošao za vas u vatru i vodu, a poći ću i u tu kuću, iako je to mnogo gore.

- Netko od purgara treba da ode po liječnika.

- Sve će biti kako rekoste!

Matijak ode u drugu sobu u kojoj su se purgari i znatiželjni mlinari okupili oko Anzelma. Pozvao je Klementa i Bolteka da pođu s njim, a jednoga purgara poslao je po liječnika.

Meško je sjeo na rub kreveta, primio Stanku za ruku i zvao je nježnim glasom:

- Stanka, dijete moje drago, čuješ li svoga Juricu?

Stanka se nije odazivala. Poluotvorenim očima gledala je kao da ništa ne shvaća i ništa ne raspoznaje. U sobu je ušao Anzelmo i rekao da odlazi.

- Recite mi, prečasni, kamo je onaj čas kada ste vi ušli u sobu nestala sestra Beata?

- Kamo? Sigurno je pobjegla u samostan, ali ja ću je već dostići!

- Shvaćate li kako vas je podlo varala?

- Na žalost! Ona je u svojim odajama sakrivala tu preodjevenu djevojku kao da je mladić i sastajala se s drugima.

- Kako ste saznali da ima sastanak s Oršićem?

- Našao sam na stolu njegovo pismo.

- Čudan neoprez! A znate li vi, Anzelmo, tko je ta sestra Beata po svome rodu?

- Kći talijanskog grofa koji je propao. Bila je naučena na raskošan život i zato teži za svijetom i sjajem kao osuđenik za slobodom.

»Anzelmu je rekla da je kći propaloga grofa, Oršiću da je Julija, Makarova žena! Zašto? Što se krije iza svega toga?« pitao se Meško.

- Odlazim! - reče otac Anzelmo.

- Mi ćemo se još sastati, gvardijane! - odvrati Meško.

Redovnik se nasmije.

- Dok je modri plašt u mojim rukama, dotle me štiti nebo!

- Ostavite, prečasni, nebo! Nama trebaju drugi zaštitnici.

Anzelmo se iz mlina uputio prema Makarovoj kući u nadi da će još uvijek naći izgubljeni plašt. Na putu se sreo s Boltekom, Klementom i Matijakom, koji su pod ruku vodili grofa Oršića. Matijak je držao smotane plašteve. Anzelmo u tami nije primijetio što mlinar nosi pod pazuhom i prođe kraj njega.

Kada je Oršić dopremljen u mlin liječnik Müller bijaše već stigao.

- Uzalud se trudite, mladić je izgubljen! - reče on.

Meško pogleda liječnika bijesnim pogledom.

- Vi se baš ne brinete osobito za bolesnika! Niste ga pravo ni pogledali!

- Čemu? Ionako je uzalud! U prvi mah Meško se prestrašio liječnikovih riječi, ali još nije izgubio nadu. Doktor Müller je povezao Oršiću rane i naredio da ga otpreme kući.

Meško reče Matijaku:

- Matijak, mladića ću prenijeti u svoju palaču.

- Ne, mi ćemo ga odnijeti!

- Nipošto, dragi prijatelju! To ću učiniti sam, ali vas molim, da pođete sa mnom.

- Hoću gospodine, no recite mi što to znači? Ranjen je taj mladić, ranjen je grof Oršić, a vi ste došli iz Makarove kuće.

- I sam još ne znam, majstore, što sve to znači!

- Mene je podilazila jeza kada sam ulazio u tu prokletu kuću. Čovjek hoda po njoj kao po jastucima. To nije čist posao! Našao sam na ulazu u hodnik i haljinu neke duvne. U nju se sigurno oblačila ona vještica što smo je viđali na prozoru.

- Ne, dragi Matijak, tu sam haljinu ja skinuo. Ušao sam u kuću kao opatica!

- Nemoguće! Što biste vi ondje radili?

- Čut ćete sve kasnije. Sada pođite sa mnom.

Meško razmota plašteve. Modri plašt povjerio je Matijaku da ga sakrije pod kaput, a svojim zaogrne djevojku. Zatim podigne Stanku na ruke i s Matijakom izađe iz mlina.

Nad Gričem se naziralo praskozorje. Ulice su bile puste, zrak hladan. Meško je žurio. Nježno i oprezno kao da nosi usnulo dijete privinuo je djevojku na grudi u kojima je svaki kucaj vapio za njezinim životom. Vapaji ljubavi molili su i nebo i zemlju da to izmučeno srce što ga nosi na svojim grudima snažnije zakuca, da slabašne grudi dišu jače i da se probude u život.

Meško je nosio svoj teret brzim ali opreznim koracima po snijegu i poledici. Matijak ga je pratio. Kada im je sluga otvorio vrata, prestrašio se.

- Što ti je Joško, zašto si tako iznenađen?

- Vaša milosti, bili smo u velikoj brizi! Već smo mislili da su vas opet ugrabili razbojnici. A tko je to, mladi gospodin?

- Šuti! Otvori brzo njegovu sobu i dobro naloži peć. Matijak, pođite sa mnom!

Meško požuri uz stepenice. Sluga brzo otvori vrata sobe u kojoj je Stanka provela mnogo vremena kao Meškov drug i prijatelj. Meško ju je položio na krevet i pokrio je istrljavši joj sljepoočice. Zatim reče Matijaku:

- Majstore, vi ste čestit građanin. Vi ćete paziti na ovoga mladića. Ne udaljujte se ni na trenutak, ne pustite k njemu ni koga dok se ja ne vratim.

- Gospodine grofe, pazit ću na njega kao na svoje oči!

Meško pozove sluge i strogo im naredi da o boravku mladoga gospodina ne smiju nikome reći ni riječi, pa ni gospođi barunici i njezinoj služinčadi.

- Gospođa barunica dolazila je svaki dan da pita za gospodina grofa. Smijem li joj reći da se vaša milost vratila? - upita Joško.

- Ja ću joj to već sam javiti.

Meško pokri glavu Matijakovom šubarom, zaogrne se nekim starim plaštem da ga ljudi na ulici ne prepoznaju i krene prema palači Ružice Vojnić. Sobarica mu je kazala da je Ružica otišla k svojoj kumi, grofici Erdödy. Za nekoliko časaka Meško je pokucao na grofičina vrata. Sobarica probudi Ružicu.

- Ružice, našao sam je!

- Stanku? Što je s njom? Ruke vam dršću!

- Živa je, ali ne znam nisu li joj to posljednji trenuci. Po zvao sam doktora Müllera i on mi je oduzeo nadu.

- Taj se često varao! Čekajte, nečega sam se sjetila! Jučer je k bolesnoj banici došao liječnik iz Beča. Pozovite njega!

- Pozvat ću ga! No, čujte me, Stanka je u mojoj kući. Sada je čuva Matijak, ali ona treba ženske ruke i samo vi možete pomoći. Nitko živ neće saznati tko je Stanka i da je kod mene. Moja služinčad čuva tajnu, a ja kućna vrata. Žrtvujte se za nju, Ružice, dođite k njoj. Vaš glas neće stradati. Đuro i ja ćemo vas štititi.

- On nema prava da me štiti! - odvrati Ružica ponosno. - Poći ćemo čim se odjenem.

Za pola sata bila je Ružica kod Stanke, razodjenula se i čekala liječnika, dok je Matijak stražario pred vratima.

Meško je prispio s bečkim liječnikom i ispričao mu sve što se sa Stankom dogodilo. Zamolio ga je da o tome ne govori nikome. Liječnik je pažljivo pregledao bolesnicu dok je Meško čekao u susjednoj sobi.

- Djevojka je oslabila zbog gladi, žeđi i pomanjkanja zraka. Mislim da je blizu smrti.

- Možete li joj pomoći, gospodine? - reče uzbuđeno Meško.

- Ne znam! Ako tijelo ima još malo snage, možda ćemo uspjeti. Odredit ću odmah sve što treba učiniti, jer sutra odlazim u Beč.

- Meni je do života ove djevojke stalo više nego do čitavoga svijeta! Ostanite, gospodine doktore, još dan-dva i učinite sve što možete. Tražite za to koliko vas volja!

Nakon kratkog razmišljanja stari liječnik pristane.

U kući grofa Meška zavlada tišina. Svi su hodali na prstima, govorili su samo šapćući. Tako su zapovijedili liječnik, Ružica i Meško.

Meško nije izlazio iz kuće. Tihim koracima hodao je po sobama, dijelio naloge i nadao se da će djevojka ipak

ozdraviti. Oko podne poslao je po grofa Ottenfelsa. Mladi grof stigao je još prije ručka. Meško ga je dočekao u onim sobama u kojima je stanovala tetka Lidija i u kojima je nekada boravio njegov otac. Cijeli prvi kat prepustio je Ružici da bude sama s bolesnicom i liječnikom.

Ottenfels je klicao:

- Jurica, ti si to! Grad je uzbuđen zbog tebe! Kada mi tvoj sluga nije znao ništa reći, bio sam se prestrašio.

- Sjedni, dragi Đuro, jer ćeš se još nekoliko puta prestrašiti.

- Gdje si bio uoči ženidbe?

- Da ti pričam gdje sam bio ne bi mi vjerovao, no zvao sam te zbog drugih stvari.

- Zbog onoga zbog čega si me zvao u nedjelju ujutro?

- I zbog toga. Čuj me, Đuro, nešto se neobično dogodilo. Moram ti o tome pričati zbog tebe, zbog sebe i zbog Ružice.

Ottenfels je šutio.

- Baronesa Ružica je u mojoj kući.

Grof Đuro upita:

- Što to znači?

- Sjedni i ne uzrujavaj se dok ne saznaš razlog. Kasnije možeš reći što te volja.

- Ti uživaš u tome da zaluđuješ naše djevojke! To je nečuveno, to je...

Meško uhvati grofa za glavu i začepi mu rukom usta. Đuro odgurne ruku, no Meško će mu blago:

- Ne budi baba! Slušaj pametnu i prijateljsku riječ! Gore, u prvom katu, leži na samrti djevojka nad čijim životom dršćem.

Ottenfels otvori široko oči i zabezeknuto se zagleda u Meška.

-Ti? A...

- Znam, pitao bi me za barunicu. Ostavimo to! Ružica je najbolja prijateljica te djevojke, razumiješ li? Našao sam je na pola mrtvu. Bila je žrtva osvete moje bivše zaručnice. Shvaćaš li sada? No, dakle, ja sam djevojku neopaženo doveo u kuću i zamolio Ružicu da je njeguje. Kod nje je i bečki liječnik.

- Mene ostavlja pamet!

- Kad bih ti sve rekao pamet bi te sasvim ostavila! Zato ću sada radije govoriti samo o tebi. Slušaj me, Đuro, svi smo mi muškarci na jedno brdo tkani. U svakoj dobroj prilici skačemo u vodu kao žabe. Razlika je samo u tome što jedni osjete kada voda nije bistra, pa u nju ne skaču. Ako si, dakle, i ti kojom prilikom skočio u takvu baruštinu, priznaj mi. Pomoći ću ti da se izvučeš.

- Ne shvaćam te!

- Đuro, jesi li ikada imao bilo kakve odnose s Ružičinom majkom?

- Ja? S njezinom majkom? Ti si poludio!

- Ne mislim sada, nego prije, dok Ružica još nije bila tvoja zaručnica.

- Jurica, ti mi u lice govoriš da sam hulja!

Ottenfels je pocrvenio i Meško bijaše siguran da je njegovo uzbuđenje iskreno.

- Smiri se, Đuro! - reče Meško. - Ti se vrlo dobro sjećaš kako se Ružica, koja te zaista voljela, odjednom promijenila i zaljubila u poručnika Stanka. Znaš li tko ju je na to potaknuo? Njezina mati!

Grof Ottenfels problijedi.

- Ona je Ružici dan i noć bajala o poručniku: kako je lijep, kako krasno pjeva, kako se djevojke za njega otimlju, a on uzdiše samo za Ružicom. Mati ju je sasvim zaludila, a kada se ta ljubav rasplinula Ružica se u srcu opet vratila k tebi.

- To nije istina, tada se zaljubila u tebe.

- Nije Đuro! Za to ćeš dobiti dovoljno dokaza. Ljubila je tebe!

- Jedne noći u lovačkom dvorcu našao sam je s tobom.

- I to će se razjasniti. No kada je majka primijetila da se Ružičino srce vraća k tebi, otvoreno joj je rekla da si s njom, njezinom majkom, imao ljubavne odnose.

Grof Ottenfels laganom kretnjom segne u džep kaputa, izvadi dva pisma i preda ih Mešku. Meško ih je pročitao i zapanjio se. Nekoliko puta čitao je iznova ove izreke:

»Vi ste mene zato odbili, lijepi mladi grofe, jer mislite da vas Ružica ljubi? Varate se! Ona je zaljubljena u poručnika. Dakle, dođite!« U drugom pismu stajalo je:

»I sada ste me odbili, gospodine! Dobro, ali dok budem živa osvećivat čuvam se!«

- To ti je pisala barunica Vojnić? Ona se nudila tebi? Sada mi je sve jasno! Da te osvoji odvratila je od tebe djevojku. Ona je bolesna!

- Znao sam da će mi ova pisma trebati i zato sam ih čuvao.

- Shvaćaš li zašto se Ružica odjednom promijenila i govorila tako lakoumno da smo je uspoređivali s majkom.

- Slušaj, Jurica, kada sam ono htio pucati u nju, i kada sam pucao u sebe, zar ti pamet nije govorila da to nisam činio od šale nego zbog nje?

- One noći uvjerila se da je ipak ljubiš, ali je još uvijek vjerovala da si imao ljubavne veze s njezinom majkom. Kada joj je to sama mati rekla, morala je vjerovati!

- A zašto je sada otišla od kuće?

- Zato što je odlučila da te prisili da se vjenčaš s njezinom majkom. Barun je mrtav.

- I ja da se vjenčam s njezinom majkom? Kada ti je to rekla?

- Vidio sam samo da je vrlo nesretna. Vjeruj mi, djevojka je žrtva svoje majke, jer da je tako lakoumna kao majka, već bi se davno bila s kim utješila. U nje je pošteno srce, ali je tvrdoglava. No daj mi ta pisma!

Đuro se zamislio.

Na vratima se pojavio sluga i rekao Mešku da ga zove baronesa Ružica.

- Da joj nije gore? - upitao je svaki put kad ga je tko zvao.

Trčao je preskačući po tri stepenice i začas se našao u blagovaonici. Pitao je Ružicu kako je Stanki, no nije bilo promjena. Ružica ga je pozvala zbog običnih kućnih stvari. Kada su se dogovorili, reče Meško:

- Imam nešto za vas! Kao prijatelj moram vam to predati, a vi sudite. Evo vam dva pisma koja je pisala vaša majka jednom mladiću, a iza naslova ćete razabrati o kome se radi. Čitajte! Ako vam ustreba razjašnjenje, ja sam dolje.

Meško se vratio u sobu u kojoj je još uvijek u naslonjaču sjedio grof Ottenfels. Osjećao je svojom dužnošću da mu kaže cijelu istinu o Stanku.

- Sada znaš sve, Đuro, i vidiš da je Ružica sve ono radila za svoju prijateljicu. Sada je možeš mirno ostaviti kod bolesne sirote koju nema tko njegovati.

- Zašto mi nije rekla bar ono o majci? Toliko sam iskrenosti zaslužio.

- Još uvijek, čini se, nisi upoznao njezinu tvrdoglavost. Napokon, tko ne vjeruje onome što mu kaže majka?

Dok su tako razgovarali uđe u sobu Ružica. Kada je opazila Đuru htjede pobjeći, ali Meško pođe prema njoj.

- Recite mi, Ružice, kako joj je? Zar još uvijek ne pokazuje znakove svijesti?

- Sada spava. Liječnik kaže da će je san okrijepiti.

- Nećete pozdraviti Ottenfelsa? - reče Meško Ružici.

Ružica podigne prema Ottenfelsu svoje lijepe oči. On joj nijemo poljubi ruku. Meško je iskoristio pogodan trenutak i otišao u susjednu sobu.

- Ne čudite li se što sam ovdje? - upita Ružica Đuru.

- Znam sve, baš sve! - toplo će on, smeten osjećajima koje nikada nije mogao ugušiti.

- Svojoj kumi, grofici Erdödy, ostavila sam pismo - nastavi djevojka - kojim joj javljam da sam otputovala u Zagorje. Ona

će to, naravno, vjerovati, jer zna kakva je moja ćud, no doznaju li za to ljudi proglasit će me kćerkom moje majke.

- Tko se to usudi reći, zauvijek će izgubiti govor! To vam jamčim!

- Hvala, Đuro!

Ottenfels je poljubio pruženu ruku smjelije nego prije. Ružica mu tiho reče:

- Dođite opet! Strašno je u toj samoći, u kojoj svi neprestano gledamo smrt.

- Hoću, rado ću doći! - promuca zaljubljeni nesretnik.

Ružica žurno izađe iz sobe.

Poslije podne pričao je cijeli grad da je grof Oršić ranjen, da ga je Meško našao kod Krvavog mosta i spasio iz ruku ubojice. Tko je ubojica nitko nije znao, ali su svi jednoglasno zaključivali:

- Klemenčić! Onaj koji je pobjegao iz zatvora, on je ubojica!

Pričale su se cijele legende kako je spašen grof Oršić. Meška je svatko poznavao. Njegova visoka pojava, odvažan hod i strogo lice izazvali su fantastična pričanja o snazi. Po gradu se od ranije govorilo o tome kako se Meško spasio iz razbojničke spilje, kako je spasio gospodu od pobune kmetova i kako je uhvatio razbojnike, a sada je u očima građana postao nepobjedivim junakom. Žene i djevojke, kada htjedoše bockati svoje muževe i odabranike, rado su govorile:

- Nisi Mešku ni do ramena!

Matijak i Klement nisu nikome rekli gdje su našli ranjenika, ali purgari koji su bili u mlinu kad se to dogodilo raznosili su po gradu tu veliku novost.

Plemići su se okupili kod Oršića da ga vide i da čuju što se dogodilo. Međutim, kod njega je već bio Meško i zapovijedio mu da nikome ništa ne kaže. Oršić nije nikoga primao, a Meško je gostima govorio da je grof odviše slab za razgovor. Kada su ga podrobnije ispitivali, Meško je odvraćao:

- Danas još ne mogu ništa reći! Prije svega moram uhvatiti krivce!

- Mi ćemo vam pomoći! - ponudi se barun Makar.

- Hvala, gospodine barune - reče Meško - zasada još ne trebam vašu pomoć. Kada bude za to vrijeme, javit ću vam se, vjerujte mi!

Kada su se plemići razišli povede Jurica Meško Pavla Draškovića i Patačića u svoju palaču, u kojoj bijaše ostavio Ottenfelsa. Nešto mu je govorilo da kuću ne ostavlja bez paske. Još se uvijek bojao baruničine osvete. Premda je pomno pazio da nitko ne sazna da je Stanka kod njega, bojao

se da bi to barunica ipak mogla saznati. Svoje najbolje drugove pozvao je Meško da im ispriča što je doživio.

- Dragi prijatelji - reče Meško kada su sjeli u njegovoj sobi - odat ću vam sve što sam ovih dana doživio i čuo. Slušajte me pomno i sudite.

Plemići su gledali u Meška kao djeca u čovjeka koji im priča strašne priče. No, osjećali su da se radi o spletki koja svima ugrožava život. Meško je redom pripovijedao što je sve otkrio, a oni su ga prekidali pitanjima i nadopunjavali ga svojim primjedbama.

- Znam za podzemne hodnike još iz vremena gvardijana Antonija - reče Franjo Patačić kada je Meško počeo pripovijedati o svome prvom koraku u podzemlje. - Nikada mi, međutim, nije palo na um da ih pođem istraživati.

- Čudnovato je da su ti hodnici spojeni s Makarovom kućom!

- S Makarovom kućom? - upita Pavao.

- Palača u kojoj stanuje barunica Lehotska, odakle je Meško ušao u podzemlje, pripada Makaru - reče Patačić.

- Kada je ona prije dvije godine odjednom osvanula u Zagrebu unajmila je Makarovu kuću u kojoj je ranije sam stanovao, no prije tri godine preselio se on u onaj lijepi dvorac kod Mesničkih vrata iznad Griča.

- To je zanimljivo! - reče Pavao.

- No reci nam kako si hodao podzemnim hodnikom? Meško nastavi. Najednom ga prekine Patačić:

- Modri plašt u grobnici Markove crkve?

Lica velikaša izobličila su se od strepnje.

- Da, onaj plašt - reče Meško - koji je nestao u sakristiji Markove crkve s prve žrtve Krvavoga mosta. Sjećate li se da smo našli truplo preokrenuto?

- Kada smo čuvali grofa Keglevića plašt je ponovno nestao!

- Da, Kukmica je ostao sam kod mrtvaca. Kada smo se vratili našli smo ga vezanog u kutu, a preko njegove glave bila je navučena crna vreća. On je pričao da je vidio sjenu koja kao da je iznikla iz zemlje - prisjećao se grof Ottenfels.

- Ta je prikaza došla onim ljestvama kojima se Anzelmo uspinjao u toranj Markove crkve. S ljestava mu je pao plašt u grobnicu.

Plemići su bili iznenađeni kada su saznali u kakvim je vezama Anzelmo s nadstojnicom klarisa Beatom.

- Je li bar lijepa ta opatica? - upita Patačić.

- U tami joj nisam vidio lice - odvrati Meško i nastavi:

- U nedjelju svirat će ti razbojnici na tvome plesu, dragi Francek!

- Na mome plesu? Ti nas povlačiš za nos! Ja sam naručio onu glazbu koja uvijek svira kod baruna Makara - branio se Patačić.

- Jesu li vam ti ljudi nekad bili sumnjivi, gospodo? - reče Meško. - Ne čini li vam se da su ti glazbenici odviše plećati i odviše grabežljivih lica?

- Jurica vidi svašta!

- Razbojnici zovu svoga vođu generalom, kažu da je otmjen gospodin.

- Zar ti nije jasno da je to Klemenčić?

- Sada to više nije jasno, jer je mnogo jasnije da je taj general netko drugi, koji je vrlo otmjen, sasvim obrijan i ima nakrivo srašten prst. Ja ću vam toga razbojnika, uostalom, pokazati!

- Gdje? - upitala su sva trojica.

- Na tvome plesu, Francek!

- Ti si sasvim poludio, Jurica!

- Nisam kriv što si ga ti pozvao na svoj ples!

- Ja? Tada mi bar reci odmah tko je!

- Reci, to je važno da saznamo što prije! - nukali su Meška Pavao i Ottenfels.

- Ako vam kažem, nećete mi vjerovati!

- Možda je ipak moguće da se na mojem plesu nađe razbojnik. Reci, na koga sumnjaš?

- Razbojnički general nije nitko drugi nego barun Makar!

- Što ti pada na um?

- Taj bogomoljac?

- Zar Anzelmo nije bogomoljac?

- Barun je otmjen čovjek!

- Znao sam da mi nećete vjerovati! Obećavam da ću na Patačićevu plesu zaplesati takav ples da se sam mora odati. U tome će mi pomoći upravo tvoji glazbenici!

Meško nastavi pripovijedati o napadaju na Oršića i o Juliji.

- Eto - reče Patačić

- Julija je ipak živa, a ti si rekao da ju je barun ubio!

- Čekaj samo, Francek, najprije moramo doznati da li ona govori istinu. Ako je zaista Makarova supruga, tada ćemo saznati odakle je ona lubanja što je bila zakopana u podrumu. Prvo i glavno jest da osim nas četvorice o tome nitko ništa ne sazna. Ako nam bude trebalo pomoći, pozvat ću svoga prijatelja Matijaka. Između tih razbojnika i Anzelma postoji veza, ali samo utoliko što ih Anzelmo plaća kada želi koga ubiti. Zato ih je, kao što već rekoh, pozvao da poslije

Patačićeva plesa ubiju Lehotsku. Sada valja da se dogovorimo kako ćemo početi.

- Ti odredi sve što misliš da je potrebno - reče Patačić. - Ja nisam dorastao tome da izmudrujem takve stvari.

Kada je sve ugovoreno oprosti se Meško s prijateljima i pođe u prvi kat. Bijaše već pao sumrak. U bolesničkoj sobi gorjela je mala uljanica. Ružica je sjedila kraj Stankina kreveta.

Meško je hodao oprezno i tiho. Pod baldahinom Stanka je već prirodnije disala. Oči su joj bile sklopljene kao da spava. Meško je šuteći gledao blijedo lice koje kao da je već pomilovala smrt. Svaki kutić u toj sobi sjećao ga je sretnih trenutaka što ih je proživio sa Stankom, svojim mladim prijateljem. Te uspomene u sumračnoj tišini sobe, kraj Stankina kreveta, izazivale su u njemu očaj.

U susjednoj sobi čuli su se koraci. Ružica izađe da vidi tko je. Meško se sagne i uhvati Stankinu malu mršavu ruku. Dušu mu obuze tjeskoba. Ako umre činilo mu se da neće moći više živjeti u tim sobama, u toj kući. Pobjegao bi nekamo da nikada ne čuje tu strašnu vijest.

Ružica se vratila.

- Znate li tko vas je tražio? Barunica!

- Neka mi ne dolazi pred oči!

- Poslala je slugu da pita za vas. Kazala sam Jošku neka joj javi da niste kod kuće.

- Pametno ste učinili!

Meško se vrati u svoju sobu i baci se na krevet. Nakon svih napora i neprospavanih noći što ih je proveo u podzemlju i samostanu nije osjetio umor sve do trenutka kada ga je svladala duševna bol. Osjećao je da mu na oči naviru suze, suze kakvima je plakao davno na grobu svoje majke. Sjećao se onih dana kada je kao dječak hodao po sobama ove kuće i tražio majčicu. Kako mu je tada sve bilo prazno, tjeskobno i bolno. U svakoj je stvari vidio majčinu sliku i osjećao da je nema i da je nikada više neće biti.

Tada se stisnuo u kut i potajice plakao.

Kada mu se javila misao da bi i Stanka mogla zauvijek zaspati Meško se osjećao kao nekoć, kada je bio dječarac, premda je sada suze potiskivao.

»Ne, to su lude misli!« pomisli Meško, ustane i vrati se k bolesnici. Sjeo je ponovno kraj nje i šaputao joj, kao da razgovaraju.

- Ne dam te, ne dam te, mi ćemo zajedno živjeti! Sjedeći kraj kreveta Meško je cjelivao tanke prstiće i gledao kako to tijelo

leži pred njim bez snage, bez svijesti, i ne zna da on strepi za njezin život.

U tim mislima prekine Meška Ružica, javivši mu da ga čeka otac Anzelmo.

Gvardijan Anzelmo čekao je u dvorani za primanje. Bijaše blijed i drhtao je kao da ima groznicu.

- Beata je napustila samostan! - govorio je Anzelmo. Pobjegla je k barunici Lehotskoj. Bio sam ondje, ali barunica je slugama zapovijedila da me izbace van. Vaša zaručnica bit će mrtva! Ako se Beata ove noći ne vrati u samostan, barunica Lehotska neće dočekati jutro!

Izrekavši te riječi u grozničavoj uzbuđenosti Anzelmo upravo istrči iz kuće.

- Beata je kod nje? Sada je pogodan trenutak da ih iznenadim! - reče Meško sam sebi, uzme plašt i klobuk te ode k barunici.

PREZRENA LJEPOTA

- Vaša milosti, najavit ću vas! - reče lijepa crnooka sobarica barunice Lehotske kada je Meško ušao u palaču.

- Nije potrebno, sam ću poći gore! - reče Meško.

Sobarica se povuče u kut s ironičnim smiješkom. Meško se penjao stepenicama kada je najednom na hodniku začuo muške korake. Sklonio se i vidio kako je prošao sudac Žigrović. Tada je shvatio zašto ga je Ana htjela najaviti.

Meško pričeka trenutak u svome zaklonu iza vrata, zatim se uputi ravno prema sobi u kojoj je barunica najčešće boravila. Kada je pokucao u isti je trenutak otvorio vrata.

U bijeloj kućnoj haljini pohiti barunica prema Mešku i reče:

- Jurica, napokon si došao!

Meško podigne ruku, odbije odlučnom gestom zagrljaj i reče ledenim glasom:

- Varate se, gospođo barunice. Jurica nije došao, već samo grof Juraj Meško, i to jedino zato da vam saopći neke važne stvari.

Katarina ga pogleda svojim velikim crnim očima, nasmije se srebrnim smijehom i stade čavrljati kao djevojčica:

- Ti, zlobni čovječe, takve šale neću slušati! Dugo sam te nestrpljivo čekala! Čekam i strepim da ti se nije što dogodilo, a ti se ovako šališ! Ljudi su već mislili da sam umrla. Tvoji su me prijatelji tražili da čuju nešto o tebi i da me tješe, ali ja sam se zatvorila i zaklela da moj prag neće prekoračiti muška noga tako dugo dok ti ne dođeš!

Te riječi izgovarala je tako iskreno i toplo kao da svaka dolazi iz dna srca.

- Kako sam te teško čekala! A znaš li da je danas četvrtak, Jurica? - nastavi čavrljati barunica. - Danas treba da se vjenčamo. Sve je već spremno!

- A Stanka? - upita grof.

- I Stanka je bila ovdje! Čekala te cijeli dan.Podvečer se vratila k mojoj prijateljici pa su zajedno otputovale u Milano. Ona je kod moje prijateljice vrlo sretna. Ako mi ne vjeruješ, Jurica, odmah ću poslati nekoga k njoj. Možda još nije otputovala pa će doći. Ti, naime, ne znaš da je ona bila zaručena s rođakom moje prijateljice. On se vratio iz vojske, uzet će se i nastaniti u Milanu.

Barunica je tako govorila srdačno i popraćivala svoje riječi takvim smiješkom da bi se svatko zakleo u istinitost.

- Dakle, ako želiš, poslat ću slugu k prijateljici, možda još nije otišla!

- Sluga će ionako javiti da je već otputovala! - ironično će Meško.

- Ne shvaćam tvoje riječi!

- Vaša milosti, ja sam se često prekoravao što sam bio tako lud i što sam dozvolio da me obmanjujete. Sada se moram sam pred sobom opravdati. Vi biste mogli i svoju majku uvjeriti da vas ona nije rodila. Čestitam vam! Majstor ste u laganju! Sve što rekoste gola je laž, sve! Izvolite ovamo pozvati nadstojnicu klarisa, sestru Beatu, neka mi ona kaže gdje je Stanka, kamo ju je zatvorila po vašoj želji. Pitajte Anzelma!

Lice barunice Lehotske problijedilo je, ali nije trepnula okom, niti je trzajem koje žilice pokazala uzbuđenost.

- Govorila sam istinu! - reče ona mirno. - Anzelma ne poznajem, niti ga želim vidjeti. On je luđak, ali Beata je moja dobra prijateljica, zašto da to tajim? Nije zadovoljna životom u samostanu i želi otići u Milano. Luđak Anzelmo je progoni. Ona, pobožna i poštena opatica, radije bježi.

- A Stanku je prepustila Anzelmu?

- Sveti Bože! - reče barunica i sklopi ruke, dok joj se na licu odražavao užas. - Stanka je u šakama toga luđaka koji ne zna da je djevojka! Bože, to je užasno!

Barunica je prestrašeno gledala u Meška. Glas joj je drhtao.

- Ako se sjećate, čas prije rekli ste mi da je Stanka bila kod vas. No sve i da nemam toga dokaza vaše podlosti i laži, u mojim je rukama toliko drugih dokaza da je suvišno o tome raspravljati. Vidio sam vas na vrhuncu vaše zmijske himbe,

plemenita gospođo, i to mi je vrlo drago. Nakon svega, gospođo, mislim da vam ne trebam reći da smo se nas dvoje rastali.

- Jurica! - klikne barunica, uhvati ga za ruku i pogleda zapanjeno. - Ti nisi kod svijesti, tebe je netko obmanuo, tebe je netko odvratio od mene!

- Jest, u pravu ste! Odvratila me od vas ljubav!

- Ljubav! Ti ljubiš drugu a mene ostavljaš, i to tako lako kao da se ništa nije dogodilo? Je li moguće da si to kadar učiniti ti, najpoštenija duša što sam je srela u životu?

- Nas dvoje nemamo si što spočitavati! Ja sam ljubio vašu ljepotu, vi moje ime i novac. Zato ste i učinili sve tako da u mome srcu doista nije bilo mjesta za pravu ljubav.

- Sve mi je jasno! Ti voliš Stanku!

- Da! - odvrati Meško.

- Ha-ha-ha! - nasmije se barunica prezrivo. - Voliš moju služavku i prostu kradljivicu! Čestitam!

- Gospođo, budete li još jednom izustili preda mnom te riječi, ili pred nekim drugim, pobrinut ću se da nađem onu bijelu damu koja je u Trakošćanu imala ljubavne sastanke s grofom Pavlom i koja je ukrala dragulje da bi zatim okrivila Stanku.

Barunica se uspravila, pogledala Meška ponosno, i rekla mu ironično:

- Vidim da vas je ta djevojka sasvim omamila. To sam, napokon, i slutila. Živjela je s vama pod jednim krovom i u jednoj sobi, kao vaš prijatelj, i nije se moglo drugo očekivati - nasmije se barunica i okrene Mešku leđa.

- Da ste vi, gospođo barunice, bili na Stankinu mjestu, bili biste se pobrinuli da ne ostanete tako čisti kao što je ona!

Barunica Lehotska suzdrži bijes.

- Vi meni tako govorite! Jesam li vam bila ljubavnica?

- Niste, jer ste htjeli postati mojom ženom, no ima gospode koja ne mogu reći da niste bili njihova ljubavnica.

- Tko to smije kazati?

- Možda ih danas ne možete sve napamet izbrojiti. Jednoga sam maločas sreo na stepenicama. Međutim, vjeruj te da im nisam nimalo zavidan. Ali, kao što vidim, i sestra Beata je ovdje! - pokaže Meško na stolicu u kutu sobe, na kojemu je bila redovnička haljina.

Katarina pogleda stolicu i odvrati:

- Da, bila je ovdje!

- Anzelmo je zaprijetio vama i njoj smrću ako je još danas ne vratite u samostan. Ne bih li mogao s njom razgovarati?

- Htjeli biste od nje dobiti Stanku, je li? To vam neće uspjeti! Nikada!

- Stanka je već pod mojim okriljem, gospođo barunice! Anzelmo mi je predao djevojku živu. Tješite se, dakle, sada je ja štitim!

Barunica je počela osjećati da je izgubljena.

- Gospodine, mi se još nismo konačno obračunali!

- Što se mene tiče, jesmo! Moj smjerni poklon!

Meško ode iz baruničine ložnice u dvoranu za primanje. Kako je poznavao dobro sve sobe izašao je na stepenice i spustio se u prizemlje gdje ga je dočekala Ana i otvorila mu kućna vrata. Uputio se kući.

Kada je Meško otišao, Katarina zovne sobaricu Anu u svoju sobu i upita je:

- Reci mi što ima novo u gradu?

- Ništa, vaša milosti!

- Baš ništa? Nisi li čula da je mladi gospodin Stanko kod grofa Meška?

- Ne znam ništa o tome, vaša milosti.

- Saznaš li gdje se nalazi mladi gospodin, dobit ćeš od mene ove dragulje - podigne barunica iz sanduka krasnu ogrlicu i pokaže je djevojci.

- Učinit ću sve što želite, vaša milosti!

- Propitaj se dobro je li bolestan ili zdrav, gdje je, što se s njim zbiva i kako se najlakše može doći do njega.

- Hoću, vaša milosti! - odvrati sobarica i ode.

Tada je već Meško bio u Stankinoj sobi i bdio nad njom, dok je Ružica izašla da zovne liječnika.

Noć je bila odmakla. Meško je sjetan gledao kako je po prozorima počela pljuštati kiša. U sobi je bilo toplo. Uljanica je prosipala blijedo svjetlo po još bljeđem licu djevojke koja je ležala u dubokom snu. Meško je ljubio Stankinu slabašnu ruku i slušao kako tiho i odmjereno diše. Gledao ju je pogledom punim nade, ljubavi i čežnje. Želio je da otvori oči, da ga pogleda i da mu kaže riječ što je nikad još nije čuo iz njezinih usta.

Liječnik mu nije pružao obećanja, ali Meškovo se srce nadalo da će se Stanki snaga vratiti, da će njezine lijepe modre oči ponovno gledati onako vjerno, toplo i iskreno kao one večeri kada ju je prvi put poljubio.

Dugo je tako Meško razmišljao kraj kreveta, kada uđe u sobu Ružica.

- Još uvijek nije ni na trenutak došla k svijesti - uzdahne on.

- Liječnik se nada da će sve dobro svršiti - reče Ružica.

- Kako je čovjek velika luda! - reče Meško. - Nehajno prolazi kraj svoje sreće i primjećuje je tek kada je već otišao tako daleko da je više ne može dostići. Gospođice, ako mi ovo djevojče sudbina doista otme, neće biti dobro!

- A ako ostane u životu?

- Tada će i moj i njezin život tek početi!

- A barunica? Ona je odviše lijepa i pogibeljna.

- Njezina je ljepota za mene mrtva! U to sam je danas sam uvjerio. No zar nije i Stanka lijepa? Sjećate li se onih očiju, modrih kao različak u polju, onoga vitkog, nježnog stasa? Nisu naše gospođe ni zbog čega ludovale za dražesnim poručnikom u kojega sam i ja bio tako zaljubljen da su mi prijatelji često govorili: »Ti si na toga dečka ljubomoran kao da je žensko!« Ružica je slušala te riječi iznenađena i sretna. Uto uđe u sobu stari liječnik da prije nego što ode spavati još jednom pogleda bolesnicu.

- Hoćete li uspjeti, gospodine doktore? - upita Meško.

- Još uvijek ne znam, ali budite strpljivi!

Meško je bio strpljiv. Bdio je i čekao.

OSVETA PRAVDE

Stari je liječnik malo kasnije došao k Mešku ozbiljnog lica.

- Što mi nosite, gospodine?

- Došao je čas kada moram s vama ozbiljno razgovarati.

Meško problijedi.

- Sada se već čvrsto nadam da će bolesnica ozdraviti. Polako joj se vraća svijest - govorio je liječnik.

- No kada sasvim dođe k svijesti, kada shvati gdje se nalazi, to će je uzrujati. Trebalo bi u sobi nešto promijeniti, urediti je tako da ne primijeti da je u vašoj kući. Neka joj baronesa kaže da je kod nje.

- Dobro, gospodine doktore!

- Moramo odstraniti sve što bi je moglo uzbuditi. Zato od danas ne smijete dolaziti u sobu. Kada bi vas nenadano ugledala to bi je potreslo.

- Učinit ću sve što mi zapovijedite, pa i to da je svaki dan ne vidim.

Liječnikov pogled ohrabri Meška. S Ružicom se dogovarao što će učiniti i što će ona govoriti bude li je Stanka što pitala. Ružica se već pobrinula za Stankinu kućnu haljinu, budući je imala samo muško odijelo.

- Haljina će biti bijela - reče Ružica Mešku. - Ona voli bijelu boju. Metnut ćemo joj u sobu katarinčice. To je njezin cvijet.

Sjećate se one lijepe bijele maske kod Uršule Erdödy? Vi ste mislili da sam to ja, a bila je ona!

- Ona bijela, krasna djevojka što mi je pružila pregršt katarinčica?

- To je bila ona! Dala sam joj svoju haljinu, a ja sam uzela odjeću dvorske lude.

- To je, dakle, bila ona! Kako sam bio lud!

- Kada smo odlazili iz Cesargrada zamalo sam vam sve priznala. Bila sam ganuta kada sam vidjela što je sve Đuro učinio za mene.

Sluga javi da s domaćinom želi razgovarati neki starac. Ružica ode k Stanki. Sluga dovede starca u sobu. Bio je pustinjak Adam.

- Odakle vi, dragi Adame? - začudi se Meško. - Nestali ste kao da ste propali u zemlju. Sjednite i recite mi zašto niste ranije došli k meni?

- Gospodine, nisam htio dolaziti u Zagreb. Pustili su na slobodu onoga lopova, i otada mrzim ovaj grad.

- Vi znate da ga je netko pustio? Razglašeno je da je pobjegao!

- Ne, gospodine, njega su pustili iz tamnice, jer je kriv, a nedužnoga su osudili, oteli mu plemstvo i imetak, zatim su ga prognali da luta po svijetu kao luđak.

- Mislite na Klemenčića?

- Jest, gospodine! Nadao sam se da ćete vi otkriti pravoga krivca i uhvatiti za grkljan onu hulju, suca Žigrovića.

- Bio sam tako zaokupljen svojim brigama da to nisam dospio učiniti, ali sada sam se ponovno prihvatio posla. Već sam lopovu u tragu!

- Zaista? No jeste li, gospodine, ikada razmišljali o tome zašto je upravo sudac Žigrović dobio Klemenčićevo plemstvo i njegova imanja?

- Naravno, to je napadno!

- Zašto upravo onu večer dovedoše Žigrović i Makar Klemenčića među velikaše kada je u Klemenčićevu džepu nađen đerdan banice Nadaždi?

- Da, ranije Klemenčić nije dolazio k nama. On je sam tvrdio da mu je đerdan netko podmetnuo, ali tada u to nisam vjerovao.

- Evo, pogledajte! - izvadi pustinjak iz džepa mali niz od dragoga kamenja koji je potjecao iz znamenitog nakita banice Nadaždi.

- Odakle vam to?

- To sam našao kod vaše lijepe spasiteljice i ljubavnice onoga razbojnika, Elvire. To joj je on poklonio.

- Da, to je jedan niz onoga velikog nakita. Nije li Elvira ponovno zatvorena? - upita Meško.

- Bila je, ali je ponovno puštena na slobodu i otišla je u dvorac koji ste joj darovali. Ja sam je potražio, ali je nađoh mrtvu.

- Adame, što to govorite?

- Jest, ubijena je u vašem dvorcu! Ubili su je oni koji su se bojali svjedočenja. Ili je to učinio sudac, ili onaj otmjeni razbojnik.

- To sam slutio i zaprijetio sam Žigroviću da će mi odgovarati ako joj se što dogodi.

- Ali on ju je pustio na slobodu, shvaćate li?

- Pustio ju je, prokleta hulja, da bude ubijena!

- Među njezinim stvarima našao sam taj đerdan i ova pisma. Izvolite! Jedno pismo bilo je uprljano i žuto.

Slova su se teško raspoznavala i Meško je s mukom pročitao ovih nekoliko redaka:

»Neka, dakle, krčmarica uzme malu Elviru pod svoje. U to ime šaljem vam deset tisuća forinti da joj predate. Moram to učiniti. Lidiju sam prognao iz kuće i neću da znam za njezino dijete...«

Na kraju je bilo još nekoliko izreka, ali se nisu mogle pročitati. Vidio se još jedino potpis: »Adam Meško«.

- Pismo moga roda! - usklikne Meško. - Elvira je, dakle, bila dijete moje nesretne tetke Lidije! To je strašno!

- Znate li tko je tome djetetu otac?

- Po mome uvjerenju bio je Klemenčić.

- Kako ste došli do toga uvjerenja?

- Tetka Lidija rekla mi je da je njezin zavodnik bio čovjek koji je provalio u moju kuću. Taj provalnik izgubio je bodež za koji je Klemenčić priznao da je njegov. Priznao je i to da je volio moju tetku.

- Nije li Klemenčiću mogao taj bodež netko ukrasti? Taj netko mogao je biti pravi Lidijin zavodnik.

- Jest, to je moguće! No zašto bi on ukrao Klemenčićev bodež?

- Da svali krivnju na njega i time lakše u njegovo ime počinja svoja zlodjela! Zar ste vi još uvijek uvjereni da su žrtve što su nađene pod Krvavim mostom pale od Klemenčićeve ruke?

- Prije nekoliko dana našao sam novi trag, ali ne znam ne vodi li i taj put ipak do njega.

- Zašto bi Klemenčić ubijao velikaše?

- Iz osvete! Zato što su mu devetorica plemića zatvorila vrata svojih kuća kada nije htio dati zadovoljštinu. Ubojica se grozio smrću upravo devetorici, pa je posve vjerojatno bilo da se radi o Klemenčiću. No otkada sam našao drugi trag sumnjam da je on zaprijetio smrću velikašima. Da je on zavodnik, u to sam uvjeren i zato što sam u dnevniku svoga djeda našao mjesto u kojemu jasno kaže da ga je kao zavodnika izbacio iz kuće. Djed, doduše, ne spominje ime zavedene žene, ali ja sam uvjeren da nisam u krivu.

- Jest, ta žena bijaše Lidija, ali je nije zaveo Klemenčić već netko drugi, čije je ime uporno tajila. Na Klemenčića je pala sumnja. On je nekoga dana pisao Lidiji pismo u kojem ju je za molio za sastanak. To pismo našao je stari grof. Kako on nije ni za koga drugoga znao da udvara Lidiji, već samo za Klemenčića, okrivio je njega.

- Zašto ga Lidija nije branila?

- Nju su poslali u inozemstvo i nije znala što se dogodilo. Kada se vratila kući, protjerali su je u samostan. Klemenčić je živio osamljeno, radio je i podigao svoje imanje. Jedne noći provalili su k njemu razbojnici. Nije bio kod kuće i razbojnici su odnijeli novac, dragulje, vrijedno oružje, i onaj bodež što ga je u vašoj kući izgubio provalnik u kojemu je Lidija prepoznala svojeg zavodnika.

- Recite mi, ako Klemenčić nije bio taj provalnik i Lidijin zavodnik, zašto je pobjegao iz zatvora? Iste noći kada je pobjegao navalili su na nas purgari. Ustrijeljen je kaštelan grofa Draškovića, koji je također bio među onom devetoricom što su Klemenčiću zatvorila vrata svojih kuća. Svi velikaši koji su dosada ubijeni bili su među njima, ili su sinovi stradali zbog očeva.

- To je nesretan slučaj! Pitate me zašto je Klemenčić pobjegao? Jedne su noći ušli u tamnicu ljudi u crnim kapucama i rekli mu da su ga došli spasiti prijatelji. Jedan mu je šapnuo: »U tvome dvorcu čeka te Lidija, ona nas je poslala da te izbavimo!« A on? Niti je pitao kako ni zašto, već je pošao s tim ljudima. Odveli su ga iz zatvora, no na ulici jedan od njih reče drugome njemačkim jezikom neka Klemenčića odvede u šumu iza Griča, neka ga ubije i zakopa. Taj čovjek je otišao i ostavio Klemenčića s pratiocem. Klemenčić je srećom znao njemački. Kada su zašli u šumu bacio se iznenada na svoga krvnika i stao ga gušiti. Zatim je pobjegao. U svome dvorcu, naravno, nije našao Lidiju. Tada je znao da je prevaren.

- Tko su bila ta dvojica što su ga odvela iz tamnice?

- Tko? Nitko drugi nego onaj razbojnik koji je pod njegovim imenom pljačkao i vršio razbojstva. Da su Klemenčića tada ubili, ne biste vi nikada bili dobili u ruke onoga čovjeka na Židovskom brijegu.

Meško pogleda začuđeno pustinjaka i upita ga:

- Recite mi, Adame, kako ste se vi odlučili tada da nam predate razbojnike?

- Htio sam pomoći nemoćnom čovjeku - reče pustinjak i zakopča zobunac koji je pokrivao zgureno tijelo.

- Govorite kao da Klemenčića poznajete.

- Jest, sprijateljili smo se u šumi. Pružio sam mu ruku pomoćnicu, jer vjerujem da je nedužan.

- Zašto ste šutjeli?

- Čemu da vam govorim o njemu kada ste mu radili o glavi?

- A ne biste li znali kazati gdje je sada Klemenčić?

- Dok se ne dokaže njegova nevinost to vam ne smijem reći, pa da me baš stavite na muke ili bacite u tamnicu.

- Jedino bi Lidija mogla dokazati da je nedužan, kada bi rekla tko je njezin zavodnik. No ja sam već potpuno izgubio nadu da ću je ikada vidjeti.

Pustinjak priđe Mešku.

- Još vam nešto moram reći. Hoćete li me saslušati?

- Recite mi sve što god želite.

- Kada ste vi otišli u Varaždin lutao sam okolicom. Često sam posjećivao Elviru da od nje što više saznam o razbojniku. Kada sam jedne večeri našao djevojku ubijenu obuzeo me silan bijes. Tumarao sam šumama da se rashladim. Zalutao sam. Htio sam krenuti u Zagreb ali sam odlučio da noć prospavam u šumi. Tada sam primijetio najednom brdu svjetlo. Mislio sam da ću naići na nekog pustinjaka. Uspinjao sam se kroz gustu šumu i nakon mukotrpnog hoda došao sam do ruševina starog dvorca. Dio te zgrade još se nekako držao. Tu je netko stanovao. Svjetlo je dopiralo kroz mali prozor. Popeo sam se ruševnim stepenicama i pokucao. Kreštavi glas pitao me tko sam. Rekao sam da sam pustinjak koji luta svijetom i moli za prenoćište. Otvorila mi je vrata stara koštunjava žena. Bila je vračara. Primila me i dala mi mlijeka i kruha. Rekla mi je da bi mi rado dala mjesta u svojoj komorici, ali da cijelu noć vari lijekove za ljude koje liječi i odvela me dugim hod nikom u neki već gotovo sasvim razrušen kut. Prostrla mi je slamu i ja legoh.

Upravo sam htio usnuti - pričao je pustinjak - kad mi se pričinilo da sam čuo uzdisanje. Isprva sam mislio da je to vračara, no uzdasi su dopirali odozgo, kao da je netko nada

mnom. Ustao sam i pažljivo slušao. Noć je bila tiha, uzdisaji sve glasniji.

»Jest«, rekoh u sebi, »to je čovjek! No tko je, gdje je i zašto uzdiše?«

Nisam mogao dulje mirovati. Tiho sam se izvukao iz svoje rupe u mračni hodnik. Osluhnuo sam opet, ali sve bijaše tiho. Kada sam se vratio na svoj ležaj, uzdasi su se opet ponovili. Tapkao sam uokolo, ali nigdje ništa. Tama kao u rogu. No kada su se razmaknuli oblaci ruševine je osvijetlila mjesečina. Pri tom svjetlu vidio sam uske stepenice od kamenja koje su se strmo penjale. Nisam gubio vrijeme. Šuljao sam se kao mačak. Našao sam se u tornju dvorca. Oko mene razrušeni zidovi, na ruševinama korov i trava. Tada sam čuo kako se nešto miče i uzdiše. Glas je dopirao iz neke rupe u zidu. Zavirio sam unutra i vidio nešto strašno. Među četiri okrnjena zida ležala je na slami žena, duh, što li. Mjesečina je otkrivala njezino dronjcima pokriveno tijelo i ja se doista uvjerih da je ljudski stvor.

- Zašto uzdišeš, ženo? - pitao sam je šaptom.

Kada nije odgovarala rekao sam joj:

- Ne boj se, reci mi što radiš ovdje?

Žena se polako pridigla. Bila je strašno mršava, kosa joj je bila neuredna, lice posve upalo i blijedo.

- Tko si? - upita me.

- Pustinjak koji je zalutao u šumi. Vračara mi je dala konačište i čuo sam tvoje uzdisaje.

- Ne, ne! - šapne ona. - Ti si vrag koji je došao da me muči, da me ubije!

- Pogledaj me izbliza, pogledaj moju sijedu bradu, ja sam pustinjak. Reci mi što radiš ovdje?

- Čovjek si, nisi razbojnik? Imaš li ti srce?

- Reci slobodno što želiš.

- Spasi me, čovječe, iz te grozne tamnice.

- Kako?

- Uzidana sam! K meni možeš samo ako porušiš zid!

- To ne mogu učiniti sam, a vračara bi me čula. Imaš li koga tko bi ti pritekao u pomoć? Požurit ću da mu javim. Reci koga imaš od svojih?

Žena gorko zajeca.

- Reci brzo, da me tko ne zateče!

- Onaj kojega sam voljela zakopao me ovdje živu! Poznaješ li dvorac Hijacintovo? U njemu živi plemić Klemenčić. Otiđi do njega i reci mu da jedna nesretnica traži njegovu pomoć.

- Hoću - rekoh ja - učinit ću to! Povukao sam glavu iz otvora, spustio se u svoju rupu i pretvarao se da spavam. Čekao sam zoru. Da sam otišao noću, vračara bi bila posumnjala. Kad je izašlo sunce zahvalio sam se na konačištu. Trčao sam što su me noge nosile i evo me ravno k vama. Dođite, spasite onu ženu!

- Ja? Zašto si došao upravo k meni?

- Kome ću inače? Imam li koga na svijetu da mu sve to mogu reći?

- A Klemenčić? Zašto nisi pozvao njega?

- Gdje da ga nađem u šumi? Nesretnica ne zna da je on bijednik i prosjak, osuđenik.

Meško primijeti da pustinjak teško svladava uzbuđenje. U prvi mah činilo mu se da priča bajke koje je dogovorio s Klemenčićem, kako bi ga namamili u stupicu da mu se Klemenčić osveti. No zatim tu misao odbaci. Pustinjakove oči gledale su iskreno; ali da su nešto krile, to nije izmaklo Meškovu oku.

- Tko je ta žena - upita Meško. - To ne znaš?

- Ne, gospodine, ali treba da je spasimo!

- U redu, kada zađe sunce krenut ćemo na put.

Meško pođe u lijevo krilo prizemlja, u kojemu je stanovala služinčad. Bilo je već vrijeme ručka. U uskom hodniku opazi svoga kočijaša i neku djevojku. Nešto su tiho razgovarali. Kada je naišao Meško zbunili su se. Djevojka je bila komorkinja barunice Lehotske.

- Što radiš ovdje? - strogo je upita Meško.

Djevojka obori oči. Meško je dovuče u sobu i strogo joj reče:

- Ona te poslala ovamo?

- Neka mi vaša milost oprosti, nitko me nije poslao. Vaš kočijaš i ja dobro se poznajemo.

Meško nije bio zadovoljan s odgovorom. Navalio je na slugu s pitanjima i on mu reče da je u sobaricu zaljubljen. Pozvao ju je da se u hodniku porazgovore. Meško zaprijeti kočijašu da će ga otpustiti bude li još jednom vidio djevojku u kući, zatim zapovijedi da se odmah udalji.

Meško je sumnjao da je Anu poslala barunica Lehotska ne bi li štogod saznala o Stanki i zato pozove Ottenfelsa. Zamolio ga je da ostane u njegovoj palači dok se on vrati. Grof Đuro obeća da će budno paziti na kuću.

Poslije podne dođe k Mešku Ružica, crvena u licu, i priopći mu:

- Pri svijesti je!

- Je li što pitala?

- Kada joj se vratila svijest dugo me gledala nijemim pogledom. Zatim je zaokružila očima po sobi, uhvatila me za ruku i pitala:

- Jesu li se već vjenčali?

- Tko? - upitam ja.

- On i barunica.

- Ne, draga, on se s njom neće nikada vjenčati! Razvrgao je zaruke!

- Oh, spasenje! - reče ona i zaklopi oči.

- Zar ona zaista ne sluti što se zbilo u meni? - upita Meško.

- Hoćete li da joj štogod kažem?

- Ne, još ne!

Meško je Ružici rekao da mora otići i zamolio ju je da pazi na Stanku, upozorivši je da Ani ne dozvoli prijeći prag palače. Osim toga zamolio je Pavla da i on bude na straži.

KOBAN SUSRET

Pod Gričom izvan grada čekali su Meška mlinar Matijak, pustinjak Adam i još četiri momka. Svi su bili na konjima, naoružani pištoljima i zidarskim alatom. Suton se spuštao kada su krenuli prema Bistri.

Nakon trosatnog jahanja kroz gustu šumu ugledali su na brdu malo svjetlo. Bijaše to podrtina u kojoj je stanovala vračara. Odmah su okrenuli konje i počeli se penjati.

Nebo su zastirali tamni oblaci. Konjanici su se neopaženo uspeli do ruševine, vezali su konje i oprezno došli do vrata vračarina stana.

Pustinjak je pokucao.

- Dobra ženo, pustinjak te moli da mu i danas dadeš konačište!

Vrata su se otvorila. Kada se na njima pojavila vračara nije stigla kriknuti a već su je uhvatili Meškovi momci, začepili joj usta, vezali joj ruke i noge i zatvorili je u komoricu. Ugasili su svjetlo. Zatim su pošli za pustinjakom koji ih je vodio u toranj. Pustinjak se popeo na zid, gurnuo glavu kroz otvor i rekao:

- Jesi li živa, ženo? Donosimo ti spas! Ne boj se, rušit ćemo zid!

Slab jecaj bijaše jedini odgovor.

Meškove sluge prihvatile su se posla i kamen za kamenom, opeka za opekom rušila se niz zidine. Probijanje, međutim, nije napredovalo brzo i Meško ostavi s momcima Matijaka a sam se zaputi da razgleda ruševine.

Obilazeći zidine Meško primijeti da jedan srušeni zid vodi u brdo. Penjao se po kamenju i kada je bio sasvim pri vrhu brda na koje se zid naslonio primijetio je neki otvor. Razgledao je taj čudni ulaz i zapanjio se kada je iz zemlje začuo ljudski govor. Jasno je razabrao pijane glasove muškaraca.

- Ti si generala vidio? Lažeš! Otkada su ga ono na sudu obrijali nitko nije vidio njegovo lice.

- Oslijepio na oba oka ako ga nisam vidio!

- Kada si ga mogao vidjeti?

- Jučer, kada je izlazio iz naše spilje pod Gričem. Išao sam s njime. Kada smo se penjali zapela mu je kapuca o jednu granu. Na mjesečini sam mu dobro vidio lice iako se brzo okrenuo. Pretvarao sam se kao da nisam ništa vidio, ali sam ga pogledao dobro. Prepoznao bih ga među tisućama ljudi.

- Kako izgleda?

- Obrijan je, nema brkova ni brade.

- Ha-ha-ha, izgleda dakle kao baba!

- I to fina baba! Lice mu je otmjeno i bijelo; kažem vam da je pravi gospodin, ni više ni manje nego barun.

- Barun? Ha-ha! - nasmijali su se pijani glasovi. - Mi smo, prema tome, barunska četa!

- Bit ćemo banova! On će postati banom!

- Čuješ, mrcino, ako se budeš s nama ovako šalio, poškakljat ću ti rebra!

- Grom me ubio ako lažem! Evo, reći ću ti. Kada sam da nas prije podne malo njuškao oko kuće grofa Meška vidio sam na ulici gospodina u velikaškoj odori. Gledam ja i, poštenja mi, on je! Glavom naš general kojega sam prošle noći vidio.

Pitao sam nekoga čestitog purgara tko je taj gospodin i on mi je rekao da je barun Makar, budući hrvatski ban.

- E, kada nam je ban vođa, tada živio ban! Iz tame je dopirao smijeh i zveket vrčeva.

- Ali, čuješ, to je zlo za nas! Vođa nam se pogospodio, imat će stražu i vojsku. Nama će reći: »Sada vas ne trebam, lopovi, sada imam drugu bandu, mogu i bez vas haračiti, zatvarati u tamnicu i vješati! Sada mi ne trebate!« A što tada?

- Kao da mi ne možemo i bez njega raditi svoj posao!

- Ako nam to onemogući? On je lakom i htjet će sve sam požderati!

- Ne boj se, dragi Florijane, ima u toj zemlji još uvijek dovoljno svega i za nas i za njega.

- Ali ja bih ga ipak rado vidio.

- Pokazat ću ti ga sutra na plesu kod Patačića.

- Gdje je, do vraga, taj lopov Žutak?

- Da ga nije putem tko uhvatio? Bilo je glupo što smo ga poslali po oružje.

- Ti si budala! Ako smo siromašni muzikaši, tada nitko ne smije kod nas vidjeti puške.

- Ja sam za to da ostavimo danas lov na trgovce.

- Neću odustati! Poslali smo po oružje i dočekat ćemo trgovce kada se budu vraćali sa sajma. Ionako već osam dana nismo bili u lovu. Puške su pod Gričem već zarđale.

- Florijane, cijelo selo nas je vidjelo kada smo svirali na svadbi. Ako posumnjaju?

- Šuti, blebetalo! Cijelo selo bilo je pijano, vrag će se sjetiti nas! Pij!

Meško htjede otići po svoje ljude koji su ostali podno ruševine, no u taj tren osjeti kako su ga s leđa uhvatile dvije snažne ruke, a hrapavi glas je viknuo:

- Braćo, izdaja! Izdaja!

Meško se opirao i pokušao je dohvatiti pištolj, no čovjek ga je odviše čvrsto držao preko ruku. Meško prikupi svu snagu, sagne se i ugrize napadača do kosti. Razbojnik popusti, no već su priskočili njegovi drugovi. Jedan razbojnik upalio je fitilj i šest glasova vrisne luđačkom radošću:

- Hura, to je naš Meško! Naprijed, dječaci, pao nam je u ruke!

- Doletjela je ptičica u naše gnijezdo!

- Pečeni vrabac pao nam je ravno u usta!

- Čekaj, ne ide to tako! Stani, nećeš ti sam pobrati vrhnje!

- Ja sam ga uhvatio!

- Ja ovdje zapovijedam i tko se opre krepat će kao pas!

- Ja sam ga prvi pograbio! Donio sam, eto, i oružje. Kada sam htio ući u spilju našao sam ga na ulazu. Pripada mi nagrada!

- Udarit ću te po gubici i zanijemit ćeš kao krepano marše[10]. General je obećao deset tisuća onome tko ga ubije. Svi smo ovdje i svaki će dobiti svoj dio. Vežite ga i dajte amo puške! Svi ćemo pucati, a nagradu ćemo pošteno podijeliti.

Meško se pokuša još jednom spasiti i poviče iz svega grla u tamnu noć:

- U pomoć! U pomoć!

- Ha-ha-ha! - odgovori mu razuzdani smijeh pijanih razbojnika.

- Samo ti zovi, slavni Meško! Zovi još malo, možda će ti noć pomoći! Ili možda misliš da će ti priteći u pomoć vračara? Lijep

[10] Marše - marvinče, živinče.

si, junak si, ali sada je svemu kraj! Nebo je visoko, šuma je gusta, selo daleko! Ovaj put nećeš pobjeći!

Vidjevši da su razbojnici temeljito pijani Meško odluči da će bar pokušati odgoditi smrt. Možda će u međuvremenu doći njegovi ljudi.

Razbojnici su ga vezali remenjem koje su otkopčali s hlača, no Meško prikupi snagu i počne se rvati kao lav.

- Prokleti lopov, snažan je! - bjesnio je Florijan.

Uzalud se Meško borio, sedmorici nije mogao odoljeti.

Vezali su mu noge i ruke i prislonili ga uz ruševinu. Hladni znoj oblio mu je čelo. Krv mu se ledila u žilama. Mislio je o Stanki.

Iz razmišljanja zarobljenika trgne poklik razbojnika:

- Amo puške! Jeste li ih napunili?

- Napunio sam ih prije osam dana. Nadam se da nisu zarđale.

Razbojnici pograbe oružje i u tili čas okrenulo se sedam cijevi prema Meškovim grudima. Hici su odjeknuli. Meško je trenutak dva ostajao uspravno, zatim se bez glasa srušio na zemlju. Razbojnici mu priđoše.

- Ne miče se, mrtav je! Hura, dječaci, dajte vina da mu otpjevamo opijelo!

- Vina amo, donesite vrčeve! - vikao je Florijan.

- Čekaj, kao da sam nešto čuo!

Svi ušutješe. Čuli su se neki glasovi.

- Tko je to?

- Neki ljudi! Da nisu seljaci?

- Dajte pištolje ovamo! Začulo se nekoliko hitaca.

- To je cijela četa! Bježite, sakrijmo se! Razbojnici potrče u tamu i u tren oka se izgube. Tek što su pobjegli, došli su Meškovi ljudi.

- Nigdje nikoga! - čuo se Matijakov glas.

- Našao sam puške, ali što je to? Pazite, netko je u blizini!

- Sveti Martine, Meško leži na zemlji! - vikne Matijak.

- Ubili su ga? Što se to dogodilo? - reče netko.

- Ne viči, radije me odveži! - reče Meško.

Ljudima klone oružje. Međutim, kada je Meško podigao glavu mlinar je posegnuo za nožem i prerezao remenje. Matijak je očekivao da je Meško ranjen, no on je brzo ustao i rekao glasom koji je malo podrhtavao:

- Uzmite ovo oružje, drugoga nemaju!

- Pođimo za njima!

- Ne, čemu tratiti vrijeme da ih tražimo u planini koju oni poznaju bolje nego mi. Sutra ću ih pohvatati kao miševe - reče

Meško Matijaku. - Ispalite nekoliko hitaca u zrak i možemo otići.

- Mogli bismo ih sada poubijati.

- Neka žive. Jedan svakako treba da ostane živ, samo ne znam koji. No, sada pođimo! Gdje ste ostavili ženu i pustinjaka?

- Dolje u tornju. Kada smo čuli prasak požurili smo ovamo.

Meškovi ljudi ispališe nekoliko hitaca a on uhvati Matijaka pod ruku da se osloni.

- Malo sam oslabio! Ne znam još uvijek jesam li uistinu živ ili sanjam!

- Gospodine, niste ranjeni?

- Matijače, ja imam sreću! Pomisli: jedne noći prije šest dana, kada sam lutao pod Gričem, nađoh razbojničko spremište. Izvadio sam iz njihovih pušaka zrna i mislio kome će to dobro doći! Sreća je htjela da lopovi prošlih dana nisu trebali oružje i da su ga tek danas donijeli ovamo da ustrijele mene. Kada sam čuo razbojnika kako je rekao da je punio puške pri je sedam dana, bio sam siguran da su to one puške iz kojih sam izvadio tanad. Gledao sam u cijevi i vidio sam plamen. Ništa nisam osjetio. Pao sam, pritajio dah i opružih se kao da sam mrtav. Pijani su razbojnici vikali kao pomamni: »Mrtav je! Mrtav je!« Htjeli su mi pjevati opijelo. Slušao sam ih i pitao se jesam li zaista živ. No srce je kucalo. - Meško zastade u pričanju. - Čekaj malo da se odmorim! Teško je u nekoliko trenutaka biti živ, zatim mrtav i opet živ. Teško je gledati u puščane cijevi kada bi tako rado živio.

- Kada sam čuo prasak slutio sam da vam se nešto dogodilo - reče Matijak.

- Vjeruj mi, majstore, nije šala gledati smrti u oči, pogotovo ako je srce žedno ljubavi. Imaš li komovice?

Mlinar izvadi iz džepa bocu i Meško potegne dva-tri puta. Ostali su išli s naperenim puškama i neprestano se oprezno ogledavali neće li gdje primijetiti razbojnike.

Podno tornja čekao je pustinjak sa spašenom ženom koju je zaogrnuo svojim dugim ogrtačem. Jedan momak uzjaši konja, uzme ženu u sedlo i svi krenuše za Meškom koji je otišao s Matijakom u obližnje selo da nađu konačište.

NA RUŠEVINAMA ŽIVOTA

U seoskoj krčmi zatekli su krčmara kako dvori nekoliko svatova iz susjedstva. Meško zatraži od krčmara da mu nekoliko sati iznajmi toplu sobu u koju bi smjestio bolesnu

ženu. Krčmar ih uvede u seosku sobicu koju je grijala velika peć. Momci su unijeli ženu, položili je na krčmarov krevet i odoše da večeraju.

Pustinjak se zgurio kraj peći. Krčmarova žena učinila je sve da iznemoglu ženu dovede k svijesti i da je nahrani. Meško je šetao po sobi duboko zamišljen i još uvijek uzbuđen opasnošću koju je proživio. Mučila ga je, također, zagonetka tko je žena što su je našli zazidanu.

Čim je žena pokazala znakove svijesti Meško joj priđe i upita je:

- Tko ste? Kako ste dospjeli u onaj toranj?

Mršavo, zelenožuto lice okrenulo se k njemu.

- Zar tako izgledam da me više ne poznaješ?

Taj uzdah potrese Meška. Prinio je svjetiljku k licu, ali ga nije mogao prepoznati.

- Jurica, više ne možeš prepoznati Lidiju?

- Ti da si Lidija? Zar je nada mnom zagospodario pakao?

- Da, ja sam sjena, kostur, ruševina u duši i tijelu, a sama sam to skrivila!

Meško je zapanjeno gledao u ženino lice. Da, to bi mogla biti njegova tetka Lidija. Kosa je sada prosijeda, a još prije nekoliko mjeseci bila je smeđa.

- Što se dogodilo s tobom? - upita Meško.

- Morala sam podnijeti kaznu. Nisam ti htjela reći ime svojeg zavodnika i onoga provalnika.

- Tvoja tvrdoglava šutnja nanijela je i meni i svima veliko zlo.

- Bila sam luda i povjerovala sam, jer se zakleo da će me vjenčati čim odem od tebe. Rekao je da si ti njegov najveći neprijatelj i da nikada nećeš dozvoliti da budem njegova žena. Ako zatajim njegovo ime i pobjegnem s njim, obećao je, vjenčat će me istoga dana. Zakleo se na križ!

- Zašto ga nisi pitala kako opravdava provalu u moju kuću?

- I to je opravdao! Htio je ukrasti dnevnik moga djeda i ništa drugo, a ona dvojica što su ga pratila krala su dragocjenosti i novac kada on nije vidio. Dakako, bila je to laž! Ja sam vjerovala u zakletvu i rekla sam ti one večeri da ću njegovo ime odati sutradan. Čekao me u ranu zoru kada su svi spavali. Pobjegli smo. Kada smo već bili u Zagorju, u blizini one ruševine, doznala sam da me prevario. Vikala sam, ali su mi začepili usta njegovi razbojnici koji su čekali na ugovorenom mjestu i odmah su me vezali. On im je dao nalog da me uzidaju tako da ne mogu pobjeći i rekao im da treba moj život kako bi tebi postavio zasjedu. Ostavili su mi toliko mjesta da mogu ležati i disati kroz rupu u zidu. Tuda su mi davali toliko

jela da ne umrem. Bilo je užasno! Živa u grobu! Jednoga dana vidjela sam kroz rupu njegovo prokleto lice. Molila sam ga sklopljenih ruku da me ubije, da me više ne muči. Tada mi je rekao: »Ispunit ću ti molbu, ali moraš svojom rukom napisati: »Kada me nađete mrtvu, ubijenu, znajte da me već dva puta pokušao ubiti moj nećak Jurica Meško koji se htio domoći imetka.« Tako je glasila njegova želja, ali nisam htjela napisati to pismo. Tada sam osjetila želju da živim i da se zločincu osvetim. U onoj ruševini i moj je život postao ruševinom. U meni je živjela još samo osveta.

Lidija je teško disala. Složila je ruke na prsima. Izgledala je kao živi mrtvac. Meško je stajao kraj kreveta i lomio prste.

- Ime, ime mi reci!

- Ne slutiš, Jurica, ne možeš naslutiti? Barun Makar!

Meško gotovo krikne:

- Makar? Dakle, Makar! Sumnjao sam u njega onaj dan kada mi je došao u susret i rekao ljubazno da te želi posjetiti, jer da si ti jedina žena koju bi htio nazvati svojom. No kada sam pred sucem okrivio Klemenčića da te oteo, Makar je planuo takvim gnjevom da sam počeo sam sebi spočitavati što ga sumnjičim. Okrivio sam za ovaj zločin Klemenčića!

Lidija se uhvati za raščupanu kosu i jaukne:

- Što si učinio! Što se s njim dogodilo?

- S Klemenčićem? Dospio je u tamnicu i čudom utekao. Zatim je nad njim izrečena smrtna kazna. Oteto mu je i imanje i plemstvo. O njemu samome ne zna se ništa.

Sobu ispuni plač i jauk žene što je ležala na krevetu.

- Što ste učinili od njega? Znaj da nikada poštenija duša nije disala ovaj zemaljski zrak! Zašto si sumnjao baš u njega?

- Zato što su ga razbojnici nazivali svojim vođom, a podvostručio je moju sumnju kada je priznao da je volio tebe.

- On je jedini ljubio mene, lakoumno stvorenje, a ti si pomogao da bude tako strašno osuđen.

- Ja sam tome najviše pridonio, jer sam ga smatrao tvojim zavodnikom koji je došao da provali u moju kuću.

- Prokleta moja usta kada su prešutjela ime zločinca!

Iznemogla žena ponovno zajeca. Činilo se da plače nad ruševinama života, svoga i onoga čovjeka koji ju je ljubio i zbog te ljubavi stradao.

Meško je sjedio poguren na maloj klupi. Glavu je naslonio na ruke. Njegovo snažno tijelo zadrhtalo je pod teretom tolikih nesreća, a savjest ga je mučila što je učinio krivdu onome nad kojim sada Lidija plače. Trebalo je mnogo vremena da podigne glavu i prozbori riječ. Lidija je neprestano plakala. Mešku se

činilo da netko ulazi i izlazi iz sobe, da se ljudi kreću oko njega, ali mu je glava bila odviše teška da ih pogleda. Tada se neka ruka dotakne njegova ramena. Meško začuje pustinjakov glas:

- Ne biste li možda pogledali mojega druga kojega sam sakrivao? Stoji ovdje već četvrt sata i sluša vaš razgovor. Srce mu je puno tuge. Evo ga, živio je sa mnom u šumama. Patio sam s njime. K meni se sklonio nakon smrtne osude. I one noći kada sam vas primio pod okrilje bio je u mojoj kolibi. On me vodio i davao mi upute kada sam pošao u potragu za razbojnicima. Htio je da nade onoga koji se izdaje za Klemenčića. Želio je da ga uhvati i da ga sam kazni.

Meško okrene glavu. Kraj Adama je stajao visoki muškarac sijede kose, oštrih crta lica, visokog čela i pogleda koji ulijeva povjerenje.

- Vi, Klemenčiću, vi ste ovdje? Rekli su da ste pobjegli.

- Bio je sa mnom da traži zlotvora i da ga kazni - ponovi pustinjak Adam. - Na to ću priseći pred svakim i ja i oni koji su ga vidjeli kod mene.

- Da, ja sam vam mnogo skrivio - primijeti Meško - i vi ćete mi suditi kako se dolikuje. Spreman sam vam dati svaku zadovoljštinu.

Lidija se spusti s kreveta i pade pred Klemenčićem na koljena.

- Ivo - reče ona - to je vaš glas, vaše oči! Da, poznajem ih, dobro poznajem te vaše vjerne, dobre oči!

- Zašto ih nekada niste tako dobro pogledali, nesretna moja Lidijo?

- Ja sam vas uništila, samo ja, ali vi ste već osvećeni! Pogledajte me, nije li osveta bila strašna? Jeste li zadovoljni?

- Nisam, Lidijo, odviše ste kažnjeni, odviše!

- Razorila sam vaš život, i svoj, a sve sam to spoznala tek na ruševinama.

Mešku se činilo kao da je na pogrebu mladosti i sreće. Bilo mu je da skine klobuk, da poklekne i da se pokloni pred tom boli. Prišao je Klemenčiću i tiho mu rekao:

- Neću se braniti! Vi znate kako je do toga došlo. Neću vas moliti za oproštenje. Što bi vam to koristilo? No prisežem da ću vam vratiti sve što ste izgubili!

- Dragi moj, što sam izgubio? Izgubio sam imanje, ime i čast. To je mnogo. Ali mladost i sreću, to mi ne može nitko vratiti. Sve su to ruševine, propali, razrušeni dvori, ali njih niste razrušili vi.

- Možda ipak nije sve razrušeno. Možda bi se nešto dalo popraviti, pokrpati, izgraditi, obnoviti?

Klemenčić pogleda Lidiju.

- Ne, ne! Ništa se ne da popraviti, sve je razoreno! - zaplače ona.

- Ali je ljubav ostala netaknuta! - reče pustinjak. - Vi to dobro znate. Kada sam vas jučer u tamnici pitao imate li koga svoga, rekoste mi da pođem u dvorac Hijacintovo i da kažem Klemenčiću kako jedna nesretnica traži njegovu pomoć. Zašto ste se baš njega sjetili?

- Zato što sam od onoga dana kad me zlotvor utamničio mislila samo na njega. U meni je rasla odvratnost prema čovjeku koji me mladu prevario, a srce se obraćalo Klemenčiću kojemu sam učinila mnogo zla. Davala sam mu nekoć nade, ali sam zatim slušala slatke riječi zlotvora. U bijedi sam se obratila, no prekasno.

Klemenčić uhvati Lidiju za mršave ruke i reče:

- Nije kasno, Lidijo!

- Ne, Ivo, pustite me! Vi znate što se sve sa mnom dogodilo. Toliku dobrotu od vas ne mogu primiti.

- Nije to dobrota, to je nešto drugo, što ne pristaje srebrnim nitima u mojoj kosi, ali je ipak u srcu i ne može se za tajiti.

- Nakon svega što sam sagriješila?

- Jest, nakon svega!

Prije no što je to mogao spriječiti Lidija poljubi Klemenčiću ruku. On istrgne ruku i zagrli je.

U sobu je ušao krčmar. Donio je kuhano vino. Lidija se okrijepila i legla, dok Meško i Klemenčić izađoše pred kuću. Vani se danilo. Hodali su dugo šuteći. Napokon Meško prekine šutnju:

- Vi ste je prepoznali jučer, kada je otkrivena u zidu?

- Čim mi je pustinjak Adam rekao što je vidio kod vračare pošao sam s njime odjeven kao pustinjak i prepoznao sam Lidiju. Bio sam strahovito potresen. Pustinjak je odmah otišao k vama, ali se nije usudio kazati sve. Sada vidite što sam pretrpio. Uništio sam mladost zbog jedne jedine ljubavi koja mi je bila nevjerna. Kasnije, kada sam saznao za neku razbojničku bandu koja nosi moje ime, zakleo sam se da ću je otkriti i osvetiti se, ali sam vas smatrao glavnim krivcem. Kada ste zatražili od pustinjaka zaklonište, zamalo sam vas ubio. No iznenada se stvorio kraj mene onaj momak što je bio kod pustinjaka i uhvatio me za ruku. Od te namjere odvraćalo me također sjećanje na Lidiju.

- Vidim, dragi Klemenčiću, zbog mojega roda zatekla vas je teška nesreća. Mnogo sam kriv i u vašoj osudi koju je proveo ban. No zadajem vam riječ da ću vam dati, kao što rekoh,

svaku zadovoljštinu koju zatražite i nadoknaditi sve što ste izgubili.

- Moju izgubljenu mladost i ljubav ne može nitko vratiti, pa ni sama Lidija. Oboje smo ruševine.

- Bit ćete makar osvećeni!

- Osveta, da, osveta je bila moja religija, no sada, kada sam vas uvjerio da nisam razbojnik i njihov vođa, kada ona to zna i priznaje da nisam ja taj zavodnik, kao da je osveta u meni zamrla. U ovom času nemam želje da ubijem neprijatelja, ali bih ipak htio znati tko se krije pod mojim imenom. Zato ću ostati pustinjak. Mi neprestano idemo za razbojnicima, a oni su uvjereni da smo obojica samo siromasi.

- Ja ću vam pomoći! Odavno imam neke sumnje. Sada su već napola potvrđene i znam gdje treba tražiti onoga koji je uzeo vaše ime.

- Znajte - primijeti Klemenčić - one večeri kada sam se našao kod vas nakon velike krađe u kraljevskom dvoru na Griču, Makar me upravo dovukao zajedno sa Žigrovićem. Vjerujem da mi je jedan od njih gurnuo u džep one dragocjenosti. Bit će da su skovali urotu da me pred svim velikašima prikažu kao pravog kradljivca i razbojnika. Danas mi je to posve jasno.

- I meni, ali sada treba da se vratim i da nađem krivca. A vi, što kanite učiniti?

- Najprije se pobrinite za Lidiju. Odvedite je k sebi, možda joj se može pomoći toliko da joj se vrati snaga.

Dok je Lidija spavala, Meško, Klemenčić i pustinjak potiho su kovali svoj plan.

KRINKE DOLJE!

Bila je tamna noć kada se Meško sa svojim ljudima vratio na Grič. Bolesnu tetku Lidiju prenio je u svoju kuću. Nitko je od služinčadi nije prepoznao. Klemenčić se prema dogovoru povukao k Matijaku, koji također nije drugo znao o njemu nego da je jedan od pustinjaka. Adam je ostao u Meškovoj kući. Đuro Ottenfels i Pavao Drašković vjerno su držali stražu. Ni oni nisu prepoznali Meškovu tetku.

Meška je zabrinjavalo kako je Stanki.

- Ne boj se - tješio ga je Ottenfels - jučer poslije podne mogla je malo ustati. Ružica je neprestano kraj nje, a mi stražarimo.

- Je li pitala za mene?

- Zna već i to da je u tvojoj kući. Prepoznala je svaki kutić i svaku stvar.

- Je li bila vesela?
- Ružica kaže da je sjetna i tiha.
- Kada bude ozdravila sve ću joj kazati sam.

Te večeri pošalje Meško po liječnika i sasluša njegovo mišljenje o Stankinu zdravlju. Izvještaj je ohrabrivao. Meško je zatim odveo liječnika k Lidiji. Nije bilo bojazni da će umrijeti, ali je tako iznemogla da će trebati mnogo vremena da se oporavi.

Kada su trojica prijatelja ostala na samu reče Đuro Ottenfels Mešku:

- Dogovorili smo se da ćemo večeras na Patačićev ples i povest ćemo hajku na razbojničke glazbenike.
- Dragi moj, ja sam se s njima sreo sinoć. Susret je za mene bio zamalo koban, no sada će biti za njih. Saznao sam sve što trebam znati da bih skinuo krinku s lica baruna Makara.
- Zato se i uzrujavam što je ta zamisao pala u vodu. Danas, naime, neće kod Patačića biti ples.
- Zašto?
- Grofica je iznenada obolila i ples je odgođen. Sve pripremljene stvari preuzela je njezina prijateljica, barunica Lehotska. Umjesto kod Patačića ples će se održati kod barunice. Svi gosti koji su bili pozvani k Patačiću, pozvani su k Lehotskoj. Evo ti pozivnice!
- To mi zaista nije drago! Ti znaš kako sam se s njom razišao i sada da idem pod njezin krov?
- Evo, ovdje je i njezino pismo.

Grof otvori pismo u kojemu je barunica pisala:

»Molim vas da mi učinite viteško uslugu i da svakako dođete na ples. Neka ljudi još ne saznaju što se dogodilo. Za dva dana putujem ponovno u Poljsku i tada možete objaviti da ste raskinuli zaruke. Ne tražim ništa drugo nego samo to da dođete s prijateljima i da zabavljate gospođe.«

- A hoće li Makarovi razbojnici svirati kod nje? - upita Meško.
- Hoće, to sam saznao od Patačića.
- Idemo k Lehotskoj! Danas ću pohvatati razbojnike, na to sam se zakleo, pa morao baš poći još jednom k toj ženi!

Meško pošalje odmah po Patačića a Đuro mu saopći:

- Znaš li da te danas tražio gvardijan Anzelmo?
- On je još uvijek na slobodi? To je nečuveno! Prijavio sam sucu što se dogodilo s Oršićem, a on još uvijek nije ništa učinio. Što kažeš na to?
- Da je on lopov kao i Anzelmo!
- Kako je Oršiću?

- Groznica je popustila. Danas je poslao po tebe i ja sam mu poručio da nisi kod kuće.

Dok je začuđenom Ottenfelsu pričao kako je našao Lidiju dođoše Pavao i Patačić.

- Tvoja je žena ozbiljno bolesna? - upita Meško Patačića.

- Ozbiljno. Dobit ću sina, dragi Jurica i otkazao sam ples. Zašto da ženu mučim kad joj nije dobro, a bez nje neću održavati zabavu.

- Unaprijed ti čestitam na novoj lozi Patačić, ali pouči sina da bolje štedi nego njegov tatica! Ujedno te moram zamoliti da unatoč svim radosnim očekivanjima pođeš s nama k Lehotskoj. Razbojnici i njihov vođa posve su u mojim rukama!

Patačić se nećkao da se kod Lehotske izazove sablazan jer je grofica Patačić s njom prijateljevala, ali je na kraju pristao.

- Ne mogu - reče Patačić - dopustiti da nam sviraju glazbenici koji nas robe! No moram priznati da nisam uvjeren da su to glazbenici koje tražiš. Makar ih preporuča, a on valjda zna tko su.

- Naravno da ih poznaje! Vidim da sam vam uzalud govorio o tome čovjeku. Sad ću vam to i dokazati! Dakle, hoćeš li s nama?

- Doći ću, evo ruke!

Kada su gosti otišli došao je ponovno k Mešku gvardijan Anzelmo, uzrujan i blijed.

- Gospodine gvardijane - reče Meško - ja sam bio jedini svjedok kada ste htjeli ubiti čovjeka, a vi dolazite k meni bez ikakva straha.

- Nitko me ne može progoniti ako ubijem tijelo čovjeka za spasenje jedne duše.

- Za čije spasenje ste htjeli ubiti grofa Oršića?

- Za spasenje Beatine duše, gospodine! Nesretna griješna duša, eto, opet je nestala iz samostana!

- Ona je to često činila?

- Zatvarala se u svoje odaje zbog pokore. Nisam je vidio po čitave tjedne, ali ona je bila pobožna i uistinu je činila pokoru, ili je putovala da pregleda druge samostane. Ali u ovaj griješni svijet nije nikada zalazila. Sada ju je, međutim, odmamila ta prokleta Lehotska. Upoznala ju je s kujama koje su je odvratile od mene.

Meško je časak šuteći razmišljao. Ako se Beata često zatvarala, tada je očito ostavljala samostan i zabavljala se kod barunice Lehotske. On ju je morao vidjeti.

U taj mah sine Mešku misao kako bi bilo da toga redovnika danas odvede u baruničinu kuću i da uđe u trag Beati? Jest, to

će biti dobro! Htio je od nje saznati je li ona doista Julija. Ako jest, šta znači ona lubanja i napis što ga je našao u Makarovoj kući?

- Čujte me, gvardijane, da li biste vi prepoznali Beatu da se preodjene u gospodske haljine i da stavi vlasulju?

- Prepoznat ću je među tisućama žena!

- Vi mislite da bi Beata ostala u samostanu, da bi bila dobra i pobožna, kada ne bi bilo barunice koja joj pruža priliku da uživa u svijetu?

- Jest, samo je ona kriva što je Beata postala zla! Smije li takva zmija još živjeti i trovati ljudske duše? Grofe, vi ne ljubite Lehotsku nego onu djevojku koju je ona odijevala u muško. Zar ta žena nije na putu vašoj sreći?

- Jest, tako je, meni je barunica zaista zapreka!

Meško je znao što mu je Anzelmov pogled taj čas predložio, no šutio je i čekao.

- I moju sreću ubija samo ona - reče Anzelmo. - Kada biste vi htjeli, mogli bismo se nas dvojica te žene osloboditi.

Meško se sjeti kako je Anzelmo u podzemlju naručio razbojnike da poslije Patačićeva plesa nekoga ubiju i reče mu:

- Spreman sam! Predložite mi kako da to izvršimo?

- Pozvao sam za danas dva čovjeka koji bi mogli barunicu ubiti.

- Dogovorili ste to s razbojnicima?

- Da, samo ne znam kako da to provedem. Barunicu Lehotsku ne poznajem, niti sam ikada bio u njezinoj kući.

- Ja imam ključeve od malih stepenica kojima prolazi samo barunica. Razbojnici mogu posve neopaženo ući u palaču i obaviti svoj posao. No gdje su ti ljudi, morao bih razgovarati s njima.

- To nije moguće! Oni su danas navečer zaposleni, ali poslije dva sata noću, kada završi ples, bit će na dogovorenom mjestu.

»Dakle, sviraju na plesu!« pomisli Meško. »Čekaj, gvardijane, prevarit ću te!«

- Glavno je da budu u pravi čas na pravome mjestu! - reče Meško. - A sada čujte naš plan: vi ćete u svećeničkom odijelu doći oko jedan sat noću u dvoranu. Ući ćete stepenicama koje vam budem pokazao. Ako bi vas tko od slugu za ustavio, evo vam moje pozivnice i recite da ste moj gost. To ću kazati i ja. Kada bude za to vrijeme uvest ću vas među goste. Vidjet ćemo tada da li je među njima Beata. Reći ću barunici Lehotskoj da ste moj prijatelj koji mi je noćas stigao u goste. Poslije plesa udesit ćemo ono drugo.

- Držat ću se dogovora! - reče Anzelmo.

* * *

Oko deset uđu Patačić, Meško, Pavao Drašković i Ottenfels u svečanim odorama u dvoranu u kojoj je barunica Lehotska primala goste sa čarobnim smiješkom na usnama. Imala je haljinu od ljubičaste svile, urešenu ljubicama i zelenim rupčićem. Kod gospođa je izazivala udivljenje i morale su same sebi priznati da je najljepša. Meško ju je s prijateljima pozdravio ljubazno kao da se ništa nije dogodilo. Zatim obiđoše sve dvorane. U jednoj su se okupile gospođe i gospoda, u drugoj mladež, u trećoj su se oko prostrtih stolova vrzmali gladni gosti. Njima je, naravno, predsjedavao barun Kukmica. Meško je sa svojim prijateljima sjeo u sobu, koja je bila najudaljenija od plesne dvorane. Iz te se prostorije moglo stepenicama doći u tornjić dvorca i uživati u svježem zraku što je dopirao iz šume podno Mesničke ulice. Zimi su stepenice bile odvojene zastorima od grimiza. Dvorana je služila na svečanostima onima koji su se povlačili u samoću da porazgovore, da igraju šah ili da se kockaju.

- Ova soba bit će za naš posao osobito prikladna - reče Meško šaptom. - Evo, pogledajte, iza ovih zastora možemo se skloniti, a možemo se uspeti i gore, u tornjić. Glavno je, međutim, ovo. Pogledajte lijeva vrata. Iza njih su male stepenice kojima silazi i ulazi u kuću samo barunica.

- Čini se da ih vrlo dobro poznaješ - podraška ga Patačić.

- Prošao sam ovuda samo dva puta!

- A ključevi?

- Evo ih kod mene. Ja ću odmah otključati vrata da može ući Anzelmo. Ti, Francek, pođi glazbenicima i dovedi ih ovamo kao da ih, tobože, želimo naručiti za neku našu svečanost.

Patačić ode u plesnu dvoranu u kojoj je upravo bio odmor i dovede dva glazbenika odjevena u bogata narodna odijela. Meško je stajao iza zastora. Nije htio da ga vide.

- Koji je od vas vođa? - upita Patačić glazbenike.

- Ja - reče ljudeskara.

- Kako ti je ime?

- Florijan Mikulić.

»Dakle, ti si taj Florijan!« pomisli Meško. »To sam htio znati!«

- Trebat ću vas za svadbu. Kada, to ću vam kasnije reći. Ti, Florijane, dođi sutra k meni na pogodbu.

- Hvala, vaša milosti! - odvrati Florijan i ode sa svojim drugom.

- Sada me zanima jesu li Makaru već rekli da su me ustrijelili - reče Meško Patačiću kada su ostali sami.

- Zar zaista još uvijek misliš... - reče Patačić.

- Dobro, dobro! Tebe je opet netko preparirao, opet si Makarov! Od tebe ništa drugo i ne tražim nego da budeš ovdje i da otvoriš uha kada bude potrebno. A ti, Đuro - obrati se Meško Ottenfelsu - pođi k barunici i reci joj da ćemo na kraće vrijeme zatvoriti ovu sobu, jer imamo s velikašima dogovor zbog bana.

U malom salonu počela su se okupljati gospoda i velikaši da igraju šah i da se kockaju. Meško je namignuo Pavlu i on ustade. Izašao je na lijeva vrata. Patačić je to primijetio i upro u Meška upitni pogled. On se neprestano bojao da će Meško izazvati sablazan.

Umjesto igre razvio se razgovor o Nadaždiju koji je predao bansku čast i o preseljenju banskoga sjedišta iz Varaždina u Zagreb.

- Da nije Varaždin izgorio - reče grof Erdödy - ban se ne bi selio.

- Tada banovo sjedište ne bi bilo u mojem dvoru - reče Patačić - a ja se ponosim upravo time što će moja palača vjekovima biti banski dvor.

- Ali se mi ne možemo ponositi što će prvi ban koji bude stanovao u toj palači biti na sramotu i nesreću naše zemlje - reče Meško. - Lijepo će nam posvetiti banske dvore!

- Što time kanite reći, gospodine grofe? - reče jedan velikaš.

- Da ste svi zavedeni! Vaš Makar nije plemić po duši i poštenju, on je pustolov!

Velikaši se uzvrpolje.

- To je nečuveno! Kako smiješ tako govoriti? - reče Erdödy.

- Imam za to dokaze! - odgovori odlučno Meško.

- Kao što je i ona lubanja, je li?

- Hoćeš li ti da budeš ban?

Nastade buka. U tom času pojavi se barun Makar. Patačić je iza njega zatvorio vrata i zabrinuto pogledao Meška i drugove.

- Što se događa? - upita Makar.

Meško korakne prema njemu. Makar ga je gledao mirnim pogledom, ali su se na njegovu licu trzali mišići.

- Dobro veče, gospodine barune! Kao da se niste nadali da ćete danas ovdje sresti i mene?

- Zar bi se bez vas mogao održati ples kod vaše zaručnice - primijeti barun sa smiješkom.

U sobu uđe Đuro i značajno pogleda Meška.

- Recite nam, gospodine barune - oštro će Meško - držite li još uvijek da ste zaslužili bansku čast?

Makar je stajao ponosan, miran i otmjen, u finom odijelu francuskog kroja, s prslukom od narančaste svile. Izazovno je pitao:

- Ne znam da li je ovo pitanje trebalo pogoditi mene, ili gospodu velikaše koji su mi iskazali takvo povjerenje?

- Poklonili su vam povjerenje, jer nisu znali ono što znam ja!

- A što zna vaša milost - upita Makar.

- Da ste vi, gospodine barune, nedostojni da stojite ovdje među nama, da ste besprijekorni samo naoko, a u stvari ste zavodnik i ubojica.

- Gospodine, vama je očito izvanredno prijao pjenušac!

- Ne gospodine barune, već mi je samo odviše poslužila sreća, pa sam otkrio tajne uzlove kojima ste vezali krinku što je nosite na obrazu. Odlučio sam je skinuti!

- Preuzvišena gospodo, vi ovo slušate šuteći? - reče Makar velikašima kao da je već njihov ban.

Neki su mladi velikaši počeli prosvjedovati protiv Meška, dok su se prijatelji okupili oko njega.

- Hoćemo dokaze! - poviče nekoliko glasova.

- I ja hoću dokaze! - uspravi se Meško.

Tada Đuro Ottenfels otvori vrata malog stepeništa i uvede u sobu bijednu napola sijedu, mršavu Lidiju. Prisutni velikaši zapanjeno su se zagledali u lik koji ih je podsjećao na lijepu i svježu ženu od prije nekoliko mjeseci.

Meško upita Makara:

- Poznajete li ovu ženu?

- Poznaješ li me, huljo, zavodniče? - reče Lidija.

Makar je bio miran, ali je bljedilo otkrivalo da ga obuzima strava. No ipak je odgovorio s ironičnim smiješkom:

- Ne znam da sam kada imao čast poznavati damu ovako prostačkih manira.

- Svi ste je, gospodo, vidjeli - upozori Meško plemiće - s vama se zabavljala cijelo veče. Tko ju je natjerao u bijeg i tko je nesretnicu zazidao u ruševinu, to će posvjedočiti pustinjaci pred sudom.

Velikaši su šutjeli. Lidija se nije mogla svladati i stade vikati Makaru:

- Rugaš mi se, huljo, zavodniče prokleti! Ne poznaješ me? Ne poznaješ zavedenu i odbačenu Lidiju? Znaš li, kukavice, kako si klečao preda mnom i molio da ne odam ocu i majci da si ti moj zavodnik; kako si pobjegao u svijet a mene si ostavio? Ne sjećaš li se, crna huljo, kako si provalio u Meškovu kuću i krao

cekine, kako si stajao pred mojim krevetom s bodežom u ruci, kako si pobjegao odmamivši me sa sobom? Kada sam, nesretnica, poslušala, zatočio si me u toranj da ne bih mogla kome kazati da si provalnik.

Velikaši su bili tako osupnuti da nitko nije pokušao spriječiti Lidiju da govori.

- Pogledajte, gospodo, što je učinio od mene čovjek koji ovdje pred vama nosi plemićku sablju, a vani razbojnički bodež!

Makar je bio blijed ali miran. Prezirno se smješkao. Zatim se okrenuo prema velikašima i rekao mirno:

- Gospodo, mislim da vam je sada jasno kako se Meško poslužio protiv mene sirotom luđakinjom koja me drži nekakvim svojim zavodnikom i provalnikom. I sami vidite da je sirota luda.

- Sotonski sine, nećeš više varati svijet! - vikne Lidija. - Gospodo, nisam luda! On je varalica, on je vođa razbojnika!

- Govorite sada, barune! - reče Meško. - Recite da niste vođa razbojničke čete koja robi, pali i ubija. Evo suca Žigrovića, on vas je pustio iz zatvora u koji sam vas dopremio.

Žigrović je stajao kraj zida i jedva se držao na nogama. Bio je u strahu da Meško ima i drugih dokaza.

Makar se obratio sucu mirnim ali strogim glasom:

- Mi smo ovdje gosti odlične dame i zato ne mogu dozvoliti da se izaziva sablazan. Gospodine suče, vi morate vršiti svoju dužnost gdje god bili. Meško je počinio kažnjiv čin, oklevetao je bana!

- Lažete, vi još niste ban!

- Nalažem vam - nastavi Makar - da ga uhapsite i da ga panduri odvedu u zatvor!

- Mene? Vi? - reče Meško. - Nikada!

Neki su plemići šutke povlađivali Makaru, dok su drugi bili spremni da Meška brane.

- Kojim pravom određujete da se zatvori velikaš? - upita Meško.

- Pravom najviše vlasti u zemlji, pravom bana!

- Gdje vam je dekret? - reče Meško. - Pokažite ga!

- Oprostite što dekrete ne nosim na plesove.

- Gospodine barune - javi se Patačić - ne možete Meška zatvoriti kao da je vaš sluga!

- Grofu Patačiću ne dolikuje da brani klevetnika!

- Izvolite se opravdati! - reče Pavao uzrujano.

- Odvedite ovu ženu! - zapovijedi Makar.

- Ja sam je doveo, ja ću je i odvesti! - poviče Ottenfels.

- To je urota? - nasmije se Makar. - Baš vam pristaje, mladi gospodine!

- Urota protiv razbojnika koji nosi krinku poštenoga čovjeka! - reče Meško. - Svi vidite da ova žena nije luda, ali se ne usuđujete to priznati!

- Nisam luda, gospodo - upadne u riječ Lidija. - Ovaj je čovjek provalnik, on je vođa razbojničke družine koja je mene zazidala.

- Gospodine suče - strogo će Makar - pozovite gospodina Meška u ime kraljičinih zakona da napusti ovu kuću!

- A vi, gospodo velikaši, vi šutite? - reče Meško.

- Nećemo šutjeti! - poviče Patačić.

- Nismo krivi ako je Meško prevršio mjeru! - suprotstavi se Erdödy. - Neka radi što zna!

- Stid vas bilo! - plane Meško.

Velikaši se uzbune i Meško je morao vikati iz svega glasa:

- Hoćete da me ubijete zato što vas želim osloboditi ove razbojničke vlade? Poniknuli ste pred čovjekom zato što vam ga šalju iz Beča i ne pitate je li dostojan te časti. Gospodo, neka vam bude banom razbojnik koji će robiti i vas i narod! Evo, ja se pred svima predajem, neka me vodi sudac koji obeščašćuje zakone zajedno s razbojnikom! Bio vam na čast takav ban!

Velikaši planuše. Meško im dovikne:

- Stanite, tko želi neka me pozove na red! Za svaku svoju riječ odgovaram dokazom i mačem!

Iz druge prostorije začuje se u taj čas baruničin glas. Ona je kucala na vrata i zabrinuto pitala što se događa. Velikaši su se uzvrpoljili.

- Neka domaćica i gosti ne saznaju što se dogodilo! - reče Makar.

Svi prisutni pristadoše na taj prijedlog.

Ottenfels odvede Lidiju iz sobe malim stepeništem, Makar ode do vrata da otvori domaćici. Ostali su se velikaši okupili u grupama i uzbuđeno potiho raspravljali.

Sa smiješkom na usnama reče Makar barunici:

- Evo nas, vaša milosti, malo smo mučno vijećali! Državni poslovi uvijek uzrujavaju naše velikaše! - Makar ponudi barunici ruku i reče joj galantno: - Smijem li vas zamoliti za jednu gavotu?

- Vrlo rado! - odvrati ona i ode s barunom u plesnu dvoranu.

Velikaši su to jedva dočekali. Manjina pristane uz Meška, dok su ostali otišli za Makarom.

- Idite samo! - reče Meško onima koji su ostali. - Mene, evo, čeka gospodin sudac. Pokoravam se nalogu bana!

Meško se okrene k Pavlu i Patačiću te im značajnim pogledom dade znak da ostanu.

Kada su velikaši otišli stade sudac pred Meška.

- Oprostite, vaša milosti, ali ja moram vršiti nalog u ime zakona koje je posvetila kraljica. Molim vas da me slijedite!

Meško je očito samo na to čekao, jer je krenuo prema sucu i strelovitom ga brzinom zgrabio za vrat, stisnuvši ga tako da je zapiskutao. Zatim naredi Patačiču i Pavlu:

- Zatvorite vrata i vežite mu usta! U toranj s njime! Patačić brzo zatvori vrata da nitko ne može ući u dvoranu i ostade da ih čuva. Pavao izvadi svoj svileni rubac i zaveže sucu usta. Zatim obojica pograbe debelog čovjeka i odnesoše ga drvenim stepenicama u toranj.

Sve se to odigralo u nekoliko trenutaka. U uskoj sobici vezali su sucu noge i ruke. Zatim zatvore vrata.

Toranj se uzdizao visoko nad krovom. Oko njega bio je mali hodnik s ogradom odakle se silazilo stepenicama dolje u dvoranu. Na hodniku tornjića sjeli su Meško i Pavao.

- Jesi li ih vidio? Svi su me ostavili na cjedilu! Da je to naš čovjek znali bi trgnuti sablje, ali pred tim lopovom, zato što je tuđinac i što im je umio zamazati oči, šute!

- Ne vjerujem da je moguće ono što govoriš! Sada smo u vrlo neugodnom položaju, dragi Jurica. Suca smo, doduše, za danas odstranili, ali što će biti sutra?

- Ne pitaj za sutra! Danas se može još mnogo šta dogoditi!

- Što ćemo učiniti? Svi su protiv tebe, a još si ih k tome uvrijedio.

- Zaslužili su to! Bio sam uvjeren da će vjerovati Lidiji.

- Makar se umije izvanredno izvući, a Lidija je tvoja tetka i velikaši misle da zato govori tebi u prilog.

- Dobijem li u šake razbojnika Florijana, Makar mi više neće izmaći. Zato te molim da mi sada pomogneš.

- Netko ide stepenicama!

Uspinjali su se grofovi Patačić i Ottenfels.

- Da ni Lidija neće uspjeti uvjeriti gospodu ne bih bio nikada sanjao - reče Đuro stigavši do Meška.

- Imam još jednu kocku i bacit ću je. Neka se odluči: ja ili Makar!

Gotovo čitav sat ostala su sva četvorica na hodniku. Dogovarali su se kako će sve udesiti. Napokon Meško predloži:

- Ponoć je odavno prošla, moramo sići da dočekamo Anzelma. Vi idite u dvoranu, ja ću se sakriti na malim stepenicama da čekam gvardijana i razbojnike.

- Zar on zaista vjeruje da želiš ubiti Lehotsku?

- On je zločinački fanatik, s njim možeš učiniti sve što želiš. Uputit će razbojnike da se popnu malim stepeništem, ući će u ovu dvoranu i sakriti se u tornju. Čekat će dok ne odu gosti i dok služinčad ne zaspi. Ali ne slute da smo mi ovdje!

- Kada ćemo ih uhvatiti, u tornju ili odmah u dvorani?

- Čim uđu ovamo!

Prijatelji su pošli u dvoranu kada preko ograde primijete da je dolje barunica s Makarom. Zbog toga nisu mogli sići. Sjeli su na stepenice iza grimizne zavjese da pričekaju dok barunica i barun odu.

ZLO SE PROŽDIRE SAMO

Barunica je sjela u naslonjač, mahnula slugi rukom da izađe i rekla:

- Ostani pred vratima da me nitko ne smeta!

Makar je sjeo nasuprot lijepoj ženi. Između njih bio je stolić na kojemu se ljeskala boca pjenušca.

- Gospodine barune - reče barunica Lehotska - vama je očito neobično što sam vas pozvala ovamo upravo u času kada ste se oprostili s gostima i pošli kući.

- Nipošto, vaša milosti! Ako mogu čime poslužiti krasnoj gospođi, ostat ću još neko vrijeme.

- Znam, gospodine barune, vi ne želite da vas poslije ponoći tko vidi ovdje.

- Sutra idem na ispovijed i pričest, da prije nego što nastupim bansku čast ispunim kršćansku dužnost.

- Znam - reče barunica. - Međutim, možete izaći posve neopaženo malim stubištem. Vi ga bar poznajete!

- Nadam se da nisam zaboravio kako izgleda moja vlastita kuća. Želite sa mnom razgovarati o zakupu?

- Ne, dragi barune, ono što vam želim reći mnogo je važnije. Radi se o mome zaručniku Mešku i o vama.

- Vi znate...

- Znam da se vas dvojica mrzite i htjela bih da to izgladim.

- To nije moguće!

- Reći ću vam neke važne stvari, barune, i vidjet ćete da je to ipak moguće. Ali, ne osjećate li da je malo hladno? Odmah ću staviti drva na vatru, neću da zbog toga zovem slugu.

- Nipošto, vaša milosti, to mogu učiniti i ja!

Makar ustane, priđe kaminu, uzme nekoliko kladica i stavi ih na žar. Dok je to radio bio je leđima okrenut prema barunici. Ona uzme iz njedara neku bočicu i spusti nekoliko kapi u čašu što je bila na srebrnom poslužavniku. Zatim napuni dvije čaše pjenušcem.

Barun je obavio svoj posao i vratio se domaćici.

- Dakle, što mi želi reći vaša milost?

- Najprije se sa mnom kucnite!

- Vaša milost zna da ne pijem!

- Ali kad vas ja molim, zar niste kavalir?

- Kada je tako, naravno, moram slušati!

- U vaše zdravlje, gospodine barune, i u čast vašega imenovanja! Takvoga bana sigurno još nisu imala hrvatska gospoda!

- Pijem u čast vaše ljepote! Tako krasne gospođe nikada još nije imao Grič!

Barunica ispije čašu do dna. Povevši se za njezinim primjerom Makar iskapi svoju. Četvorica što su se sakrila iza zastora vidjela su da mu to nije bilo teško.

- Vi biste, dakle, htjeli da me izmirite s grofom Meškom? - reče Makar.

- Da, gospodine barune!

- To zaista nije moguće!

- Ja sam se, gospodine barune, uvjerila da ništa nije nemoguće!

- Vaša je ljepota tolika da možete učiniti sve što želite!

- Možda se varate! Koliko znam, Meško vas okrivljuje da ste ubili svoju suprugu.

- Jest, gospođo barunice, no on mi je osim toga dobacivao i druge luđačke uvrede. Sve bi to morao opozvati. Uostalom, ja sam već dokazao da moja žena živi.

- U samostanu, je li? Zar vam nije bilo žao da siroticu osudite na doživotno tamnovanje? To je strašno!

- Sama je to skrivila! Nemirna i lakoumna krv najprije mi se u slabom času nametnula, zatim me iznevjerila sa svakim tko je bio mlađi od mene. Zbog toga sam sazvao sud devetorice plemića. Oni su potvrdili mišljenje da nije drugo zaslužila nego da bude zatvorena u samostanu. Osramotila je ugled velikaškog staleža i neka trpi za svoj grijeh!

- Mora da je sirotici ipak strašno živjeti u samostanu. Mlada je, lijepa i željna života.

- Već se pomirila sa sudbinom.

- Varate se, gospodine barune! Ona sada jače čezne za životom nego ikad!

- Vi, barunice, to ne možete znati.
- O, ja to vrlo dobro znam! Ja je poznajem!
- Nikada mi niste o njoj govorili.
- Mislila sam da bi vam to bilo neugodno, ali ja sam joj prijateljica. To vam se čini nevjerojatnim?
- Ne znam kako biste se bili upoznali s opaticom? Ona je, uostalom, u Milanu.
- I ja sam bila u Milanu.

Barun dohvati prstima čipke svojih rukava i počne ih cupkati. Licem mu je preletio izraz sakrivenog straha i zabune.

- Sada je mnogo ljepša nego što je bila kad ste je uzeli - nastavi barunica. - Od one male petnaestogodišnje Julije postala je krasna, visoka žena, za kojom luduju muškarci. U petnaest godina izrasla je djevojka u ljepoticu koju više ne biste prepoznali kada svoju čuvenu crnu kosu pokrije bijelom vlasuljom gospodske mode. No vi ste, barune, mojim pričanjem očito iznenađeni?
- Moram priznati! Nisam više ni mislio na nju!
- Ali je ona tim više mislila na vas! Ona, dapače, smišlja osvetu, jer tvrdi da vam je silom postala ljubavnicom, a kada vas je njezin zaručnik oružjem prisilio da je vjenčate, vi ste je napustili i ona se bacila u naručaj drugome.
- Takva bijaše njezina ćud. Tome ja nisam kriv!
- Da je niste napustili možda ne bi tražila ljubav drugih!
- Varate se! Ona je u Mlecima sama došla u moj stan!
- Ali nije imala zle namjere. Začarao ju je sjaj vaše prekrasne gondole za kojom su se otimale oči lijepih žena. Željela je vidjeti sjaj vaše palače i prihvatila je ponudu. Morali ste se tom prilikom poslužiti? Konačno, kada ste je već morali oženiti, zašto ste je odbacili? Zar ne bi mogla postati vrlo otmjena dama?
- Vi me korite, gospođo?
- Ja sam joj prijateljica i posestrima, njezina slika i prilika!

Barunica podigne gole oble ruke, skine bijelu vlasulju i po ramenima se prosu šuma uvojaka, crnih poput noći.

- Poznaješ li, barune, ove uvojke? Poznaješ li ovu crnu kosu? Gdje je žena koja je imala takve pramove?
- Julija? - reče barun prigušenim glasom i ustade iz naslonjača. - To nije istina!
- Jest, Julija, gospodine barune! Sjećaš li se još naše krvave svadbe? Nad truplom moga brata, kojega si one noći ubio, obavljeno je vjenčanje. One noći, kada si me zaveo! Nije bilo teško zavesti lakoumnu djevojku koja je bila željna da vidi sjaj i zato je došla u tvoj stan, ali vjenčati si me morao jer te

prisilio moj zaručnik. Pištolji su bili svjedoci našega vjenčanja! Sjećate li se toga, gospodine barune?

Pred Makarovim očima uskrsnuše Mleci, palače, njegova gondola sa zlatnim labudom što je sjao jače od sunca i imao oči od dragulja koji su blistali jače od zvijezda. Vidio je u duhu prodavačicu cvijeća koja mu je postala ženom zbog osvete njezina zaručnika. Ono malo krasno djevojče sada stoji pred njim kao razvijena krasotica, posve promijenjena i strašna.

- Nemaš riječi, huljo! Mislio si da već odavno ležim u podrumu tvoje kuće na Krvavom mostu? Kada su me devetorica plemića osudila na samostan, ti još uvijek nisi bio zadovoljan. Dao si me Žigroviću da me ubije. Tvoj sluga, koji je trebao da ti pomogne, smilovao se prošnji i nije izvršio osudu. Prevario je suca i tebe. U podrumu je ostavio kutiju s nečijom lubanjom i nadgrobnim natpisom, a ja odoh u Milano. Tvoj sluga, koji mi je poklonio život, pisao ti je u međuvremenu pisma što si ih naručio kao da ih, tobože, pišem ja. Jest, vidjela sam ta pisma kojima si htio svijetu dokazati da ja zaista živim u samostanu.

- Pošto si došla ovamo? - reče Makar zaškripivši zubima od bijesa. - Zašto si došla? Što tražiš ovdje?

- Želim uživati bogat život i osvetiti se, supruže moj!

- Kome se kaniš osvetiti?

- Tebi i onima koji su ti pomogli da me odstraniš. Sjaja, svjetla i života bila sam željna, a ti si, huljo, pozvao devet sudaca da mi sude! Oni isti koji su me u tvojoj kući cjelivali nazvali su me preljubnicom i osudili su me. Ali u meni ne teče riblja krv, ja se osvećujem! Krvlju neka mi plate što su mi oduzeli ime, sjaj i čast! U onoj istoj tvojoj kući u kojoj su me cjelivali i sudili, u onoj je kući venecijanska igla od čistoga zlata prekinula kucaje opakih i kukavnih srdaca!

- Ti si ubojica plemića? - prestrašeno će Makar.

- Ja sam osvetnica, ali ubojica nisam! Moja ruka dotakla se samo njihove kose kada sam ih grlila i cjelivala cjelovom kojim sam ih odmamila u smrt.

- Pod Krvavi most.

- Da, iz tvoje vlastite kuće!

- To nije moguće, ti nisi mogla zalaziti u moju kuću!

- A podzemni hodnici? Zar misliš da nisam poznavala tamne putove što spajaju tvoju kuću sa samostanom klarisa? Misliš li da ne znam da je vaša milost provodila raskošne orgije u naručju lijepih redovnica?

- Ti si boravila u mojoj kući?

- Kada mi je to bilo potrebno!

- Ti si, nesretnice, moju kuću prikazala sjedištem vještica.

- S modrim svjetlom! Ha-ha-ha, dragi barune, znala sam da si kukavica koja dršće pred dusima! Jest, ja sam pokazivala svijetu modru svjetiljku na prozorima tvoje kuće, ja sam pod tvojim prozorom nacrtala tri križa da uplašim tebe i ljude. Zbog toga se ti ni bilo tko drugi nije usudio prijeći prag te kuće. To sam i htjela. Uredila sam ti kuću tako da nitko nije mogao čuti nijedan moj korak. Samo jedanput, bio si i ti ondje...

- Da, jedne noći osjetio sam da su pokraj mene zašuštale haljine.

- Od užasa si se onesvijestio, je li, kukavice? Jesi li možda osjetio da je ona kuća bila poprište moje osvete?

- Prokleta ona hulja koja ti nije zakrenula vratom! Mislio sam da truneš u podrumu kao otrovni korov.

- A ja živim i osvećujem se; svaki dan, svaki čas!

- Prokletstvo si bacila na mene!

- Nije trebalo da dođeš na mletačko sunce! Moja krv je vruća, gospodine barune, ja ljubim žarko i osvećujem se kao tigar!

- Prokleta ženo! No nećeš mi dulje trovati život! Što nije učinila ona hulja, učinit ću danas ja! Dozrela si za oštricu bodeža!

- Ha-ha-ha! - nasmije se barunica glasom koji je zvučao tako neprijatno da je barun osjetio kako su ga proželi hladni srsi.

Barun se sjeti onoga dana prije dvije godine kada se pojavila u Zagrebu lijepa barunica i unajmila njegovu kuću na Griču. Taj dan kao da se isto tako nasmijala.

- Gospodine barune, zakasnili ste! - reče barunica kroz smijeh. - Sutra ću postati bogata i ugledna. Najljepši mladi vitez bit će moj muž. Postat ću grofica Meško, dragi barune, a vi ćete se maknuti da mi ne smetate!

- Ja tebi? Glupačo! Pođi odmah sa mnom! Zapovijedam ja, ban ove zemlje!

- Znam, želio bi me povesti na tvoje tajno stepenište i ugušiti me. Htio bi odgurnuti ona mala vrata i strovaliti truplo u podrum, u nepovrat! Ha-ha! Ovaj čas, gospodine barune, učinit ću to ja s vama!

Makar izbulji oči, ogleda se po sobi kao da mu se čini da se negdje netko sakriva i da će navaliti na njega.

- Čuješ li glazbu? U dvorani još plešu. Ti si se oprostio i svi vjeruju da si otišao. Ali ti stojiš ovdje, na svome stratištu. Nestat će iz tebe života i nestat će iz ove sobe tvojeg trupla.Sutra će Hrvatska tražiti svoga bana. Ha-ha-ha!

Makar zgrči pesnice, baci se prema barunici, no ona je već držala u ruci pištolj. Makar nije imao oružje i zastade. Bio je poražen, blijed i zatečen. Osjećao je da će ga pogoditi hitac ako se samo makne i klonuo je na stolicu.

- Ej, gospodine barune, sada je vaš život u mojoj ruci!

Makaru zadršću koljena. Znoj ga je oblio.

- Lažeš, ti nisi Julija! Lažeš!

- Prekasno je, dragi supruže! Smrt je već ušla u tvoje žile, jer si u čaši pjenušca ispio otrov. Preostaje ti još samo pola sata! Te riječi pogode Makara kao da mu je na glavu pao strop. Naslonio se na stol. Tijelo mu je drhtalo. Buljio je u osvetnicu. No ona je odjednom klonula, spustila pištolj i prestrašeno se zagledala u stepenice koje vode u toranj.

Drvene stepenice su zaškripale pod brzim koracima Meška, Patačića, Pavla i Ottenfelsa koji su dotada slušali razgovor iza zavjese. Barunica Lehotska posegne rukom u kosu da je poravna i podigne vlasulju da je brzo metne na glavu, no bijaše prekasno. Meško je već stajao pred njom. Bila je zatečena, ali je prikupila posljednju snagu da ponovno podigne krinku na lice i ljupko reče Mešku:

- Nisam namjeravala baruna ustrijeliti! Htjela sam se samo našaliti s vlasnikom ove kuće zato što želi raskinuti ugovor o zakupu.

- Laže! - reče barun Makar.

- Mi smo, gospođo, čuli sve što ste razgovarali s barunom - reče Meško.

Barunica pognu glavu. Prvi put vidio ju je Meško klonulu.

- Tada ste čuli - reče Makar pridigavši se - da mi je ulila u čašu otrov. Pomozite, pošaljite po liječnika - molio je Makar Meška sklopivši ruke.

- Otrovala ga je! Ovaj čovjek ne smije umrijeti! - reče Meško Ottenfelsu. - Neka moj sluga otrči po liječnika!

Barunica se sabrala i reče odlučno:

- Nije istina, nisam ga otrovala! Sam se otrovao! Zaprijetila sam da ću odati kako je prije petnaest godina potplatio Žigrovića da me ubije, kako mi je sluga poklonio život i za varku ostavio u podrumu njegove kuće kutiju s lubanjom. Kada je vidio da ću ga odati, ispio je otrov.

- Prokleta, himbena laž! Ona me otrovala! - vikao je Makar.

- Da sam to i učinila, imala bih pravo da te kaznim. Ja ću za to odgovarati!

- A za one ubijene pod Krvavim mostom?

- Nisam ih ubijala ja, već čovjek koji me ljubi luđačkom strašću. On se htio osvetiti devetorici kukavica.

Makar se spustio u naslonjač i upro u Meška prestrašen pogled.

- Liječnika! Liječnika!

- Beata, Beata! - kliknuo je u taj čas glas u dnu dvorane. - Ti si ovdje!

Na vratima što su vodila s malog stepeništa stajao je otac Anzelmo. Patačić, Pavao i Meško gledali su ga iznenađeno.

- To je Beata, nadstojnica samostana klarisa?

Na to je Meško prvi put pomislio maločas, kada je od Makara čuo da je barunica Lehotska njegova supruga. To je Beata rekla i grofu Oršiću. No Meško nije imao vremena za razmišljanje. Uhvatio je Anzelma za rame, pokazao ga barunici i upitao:

- On je ubijao žrtve što su nađene pod Krvavim mostom?

- Da! - odvrati ona hladno.

- Vi ste u slijepoj strasti za ovom ženom po nalogu ubijali njezine ljubavnike?

- Nije istina! - vikao je Anzelmo. - Ona nije imala ljubavnike. Beata je čista, gospodine grofe, ona je dobra i pobožna, ali je nečisti posegnuo za njezinom dušom i odmamio ju je u griješni svijet. Zato je dovedoh iz Milana i postavih je za nadstojnicu samostana. Ondje joj se jedne noći u snu pri kazao sv. Francisko i rekao joj: »Devet velikaša pokušat će da te otme svetim zidinama samostana, no Anzelmo je tvoj spas. Neka ti se zakune da će im griješno tijelo vratiti u prah i tvoja će duša biti spašena!«

- Anzelmo, vi ste prevareni! Taj je san izmišljen da vas zaludi. Ona vas je đavolski prevarila!

- Ne griješite duše! U njezinoj ćeliji nađoh toga jutra znak triju križeva. Na taj znak zakleo sam se da ću izvršiti svoj zavjet.

- Grof Mernay bio je prva žrtva.

- Da, jedne burovite noći našao se na Krvavom mostu pod mojim modrim plaštem.

- A zašto ste otimali plašt s mrtvaca i pokrivali njime svaku svoju žrtvu?

- Taj plašt bijaše moja sreća. Nađoh ga jednom u crkvi i znao sam da će venecijanska igla uvijek pogoditi onoga kojeg njime omotam.

- Oče Anzelmo, vi kao da zaboravljate - reče Patačić - da su žrtve uvijek bile orobljene. Grof Keglević trebalo je da na svoj smrtni dan pobjegne s tom ženom i uzeo je sa sobom deset tisuća talira.

- Taj novac dao sam Beati.

- A trošila ga je Lehotska! - reče Meško i s odvratnošću pogleda barunicu.

- Zašto ste ustrijelili kaštelana Marka?

- I on je posegnuo za Beatom.

- Ne, on je ljubio Lehotsku!

- Lehotska! - vikne Anzelmo. - Ona je svemu kriva, ona je zavodila Beatu. Pustite me k njoj, hoću je ugušiti!

- Evo vam je! - reče Meško i pokaže barunicu koja je sve to slušala okrenuvši lice.

- Vi ste poludjeli! Ovo je Beata, nadstojnica samostana! - reče Anzelmo.

- Ali se u ovoj kući i u svijetu nazivala barunicom Lehotskom! A zapravo je barunica Makar! Njezinu prošlost već znate.

Anzelmo je stajao kao da ga ostavlja pamet.

- Beata, čuješ li čime te okrivljuje ovaj čovjek? - reče Anzelmo gotovo očajno.

Barunica je šutjela.

- Sada vidite da ste bili samo oružje u ruci ove žene. Kao barunica Lehotska osvajala je nevjerne ljubavnike nekadašnje barunice Makar, a kao Beata izazivala je u vama ljubomoru i pričala vam gluposti o devetorici napasnika, da izvršite osvetu nad onima kojima se ona htjela osvetiti. Vi, sveti Anzelmo, koji se postavio nama za suca, vi ste ubijali i pljačkali za ovu ženu. Vi ste s propovjedaonice bunili narod, crtali ste po javnim zgradama križeve da uzbuđujete ljude. Vi ste se preodjenuli u Bartola i vodili purgare na velikaše. Vi, pobožni Anzelmo, vi ste naručili razbojnike kada vam pobožna krinka nije dopuštala da ubijate.

Anzelmo nije slušao Meška. Drhtao je i gledao barunicu koja je stajala nijema i nemoćna da se brani, grčio je pesnice i škripao zubima kao da ga obuzima ludilo. Tada je stao govoriti prigušenim glasom:

- Ti si Lehotska? Ti si me varala, ti si mi lagala! Zbog tebe sam toliko trpio, zbog tebe dadoh ubiti gvardijana Antonija, zbog tebe sam ubio četvoricu velikaša, zbog tebe sam pljačkao svoje žrtve i obasuo te novcem iz samostanske blagajne, a ti si živjela u svijetu. Preda mnom si se pretvarala da činiš pokoru i odlazila si tobože u Milano, a zapravo si bila u Trakošćanu i zaručila si se ondje s drugim. Beata, to mi moraš platiti, prokletnice!

Anzelmo se bacio kao pobješnjela zvijer. Patačić i Meško priskoče da je otmu iz šaka napola ludog čovjeka. Barunica je izgubila snagu. Njezin krik zvučao je kao da pod Anzelmovim rukama umire.

Patačić i Meško teško su svladali pomahnitalog gvardijana u čijim je rukama ostao komad svile baruničine haljine.

Makar je za to vrijeme blijed kao smrt sjedio u naslonjaču. Nitko se na njega nije obazirao, svi su slušali Anzelma. Odjednom ustade Makar i htjede poći prema Lehotskoj, ali ga svlada slabost.

- Prokletnice - dahne Makar - ne zgražaš li se sama pred sobom?

- Ne, gospodine barune, uživam u osveti! Ona mi pruža neizrecivu slast. Svaki dan kada sam vidjela kako ljudi dršću pred onom pergamenom na grudima ubijenih velikaša, kako vitezovi strahuju pred znakom triju križeva, osjećala sam užitak.

- Zvijeri! - reče Pavao.

- Vi ste još ovdje, mladi gospodičiću? - prezirno će barunica Pavlu. - Vama ne moram polagati račune!

- Bili ste moja ljubavnica i zaručnica ovoga poštenjaka!

- Grlila sam vas, a mislila na njega! Što još hoćete od mene? Dugujem li vam štogod?

- Kako vam je lijepo tijelo, tako vam je trula duša!

Barunica se raskalašeno nasmije i okrene Pavlu leđa.

- Glupane, još govoriš o duši! Otvorila su se vrata malog stepeništa i u sobu banuše dvije crne prikaze pod plaštevima, s kapucama na glavi. Pavao ih je prvi opazio i poviče:

- Evo ih, Jurica!

Barunica vrisne od straha. Meško i Patačić puste Anzelma.

Patačić, Pavao i Đuro znali su da je razbojnike naručio Meško u dogovoru s Anzelmom da tobože po gvardijanovoj želji ubiju barunicu. Odmah su ih razoružali i vezali, dok je Pavao Drašković otišao u dvoranu i pozvao sve velikaše i plemiće da prisustvuju onome što će se dogoditi.

Jurica Meško sa zabrinutošću je promatrao Makara. Izgledao je kao da je zaista popio otrov. Sluge su dovele liječnika koji mu je dao neki lijek i činilo se da je barunu bolje. Nastojao je da bude ironičan i da zadrži dostojanstvo.

Meško skine kapuce uhvaćenim razbojnicima i zapita ih:

- Koji je od vas Florijan? Neka smjesta kaže, jer ćete inače obojica poginuti od mojega pištolja!

- On je! - reče jedan razbojnik i pokaže na svoga druga. - Njega zovemo Florijan!

- Ne boj se - umiri Meško čovjeka koji je drhtao - već mi kaži poznaješ li ti ovoga velikaša? - pokaže Meško baruna Makara.

- Objesit će me ako kažem!

- Ne može ti on ništa učiniti!

- Bit će ban! - drhtavo će razbojnik.

- Tebi i tvojoj bandi možda, ali ne ovoj zemlji! Govori što znaš!

- Sve je gotovo - reče drugi razbojnik - moramo priznati!

- Bili smo siromašni glazbenici kada nas je jednoga dana u šumi pod Gričem zaustavio neki gospodin vrlo otmjeno obučen, ali zaogrnut plaštem i pokriven kapucom. Nagovarao nas je da sklopimo s njime savez. Mi ćemo svirati na svim zabavama bogataša i kada se gosti opiju moći ćemo krasti zlato i bisere. On, general, kako se nazivao, dobit će polovicu, a drugu ćemo polovicu dijeliti mi.

- Koga ste sve orobili? - upita Meško.

- Krali smo gdje god smo svirali. Uvijek je bilo mogućnosti da se ušuljamo u sobe domaćina i da ukrademo novac, zlato, srebro ili drago kamenje. Kada je bila velika svečanost ukrali smo dragulje gospođe banice i neki krasan banov mač. Bilo je to lako jer smo glazbenici i morali smo prolaziti dvoranama. General je otišao s dragocjenostima u Beč i tamo ih je prodao.

- Zašto ste generala zvali Klemenčić?

- Tako nam je zapovijedio. Rekao nam je da je Klemenčić. Svi smo to prihvatili, ali kada sam bio zatvoren u sobi pokraj koje je sudac Žigrović saslušavao generala čuo sam da ga je oslovio s »vaša milosti«. Donio mu je iz njegove palače odijelo. Ja sam tako dugo čekao na prozoru iza rešetki dok je njegova milost izišla iz zgrade. Tada sam mu vidio lice - reče razbojnik i pogleda u Makara.

Meškov glas zadrhtao je od zadovoljstva što je raskrinkao Makara. Pitao je:

- Vi ste jednom bili u Klemenčićevu dvorcu?

- Jesmo. General nam je naredio da ga okrademo, kako bi ljudi mislili da Klemenčić time želi prikriti svoj grijeh. Mi smo to vjerovali. Uzeli smo tada njegov bodež s draguljima.

- S tim ste oružjem zatim ubijali druge. Taj bodež izgubio je netko kada ste s generalom provalili u moju kuću.

- Jest, putem je psovao misleći da mu je ispao negdje u vrtu ili na cesti.

- A jeste li ikada pomislili da bi odnekud mogao iskrsnuti pravi Klemenčić?

- Kada smo bili zatvoreni naredio je general da se Klemenčić ubije, ali je Klemenčić onesvijestio napadača i pobjegao netragom. Znao sam to, no bojao sam se generala. S njim se nije smjelo govoriti ni o čemu osim o tome kako ćemo i koga orobiti, gdje ćemo dočekati trgovce, gdje ćemo svirati i što ćemo ukrasti. Ovaj gospodin ovdje nazivao se Klemenčićem.

- Gdje vam je sada smiješak i dostojanstvo, gospodine barune? - reče Meško Makaru.

Oholi, ponosni Makar sjedio je u naslonjaču potišten. Meško se obratio velikašima:

- Evo vam, gospodo, bana! Rekao sam da za svoje riječi odgovaram mačem i dokazima!

Nastade zaprepaštenje. Svima neupućenima činilo se sve to kao neka namještena igra. Barun Makar je šutio. Meško mu je prišao da mu dade lijek protiv otrova. Rekao mu je:

- Bit ću neizmjerno sretan ako vas budem mogao spasiti od tako lake i lijepe smrti! Ne želim da izbjegnete kazni!

Barun je pohlepno popio pruženi lijek, dok su ostali velikaši tražili suca Žigrovića.

- Mi smo ga već pripremili da bude spreman za tamnicu! - reče Patačić. – Vezan je gore u tornjiću: dovest ćemo ga.

Meškovi prijatelji dovukli su suca Žigrovića. Odvezali su mu samo noge, na rukama je još uvijek imao spone.

- Sada ćemo mi vas saslušavati, gospodine suče! - primijeti Meško. - Pustili ste na slobodu baruna Makara, dali ste mu svoju britvu da se prije toga obrije, donijeli ste mu odijelo da može odšetati kao poštenjačina dostojna banskog naslova i časti! Vi ste Klemenčiću zajedno s Makarom gurnuli u džep ukradene dragulje na dan svečanosti u kraljevskoj palači na Griču. Vi ste bili desna ruka razbojničke bande!

Dostojanstven i mnogorječiv sudac izgubio je potpuno dar govora. Samo bi se rukom doticao čela i očiju, kao da mu se magli.

- Sada treba pohvatati ostale glazbenike. Možda i nisu svi razbojnici, ali svakako ih valja dovesti pred sud - savjetovao je Patačić i nekolicina velikaša požuri u plesnu dvoranu, gdje su još uvijek plesali mladi parovi ne sluteći što se događa u posljednjoj sobi ispod tornjića.

Dok je Meško sretan skidao krinku Makaru, saslušavao Florijana i Žigrovića, svi su bili zaboravili na Katarinu. Ona je neopaženo nestala. Velikaši su mislili da se povukla u spavaonicu i naredili su sobarici da je potraži. Međutim, djevojka se vratila s viješću da barunice nema ni u spavaonici ni u salonu. Pretražena je čitava kuća, ali Lehotska je nestala netragom. Meško se sjetio onih vrata što vode u hodnik koji je spajao samostan s Makarovom kućom. Ispričao je zatim gospodi svoju pustolovinu one noći kad mu je Matijak napravio ključ kako bi mogao krenuti za barunicom.

- I Anzelmo je nestao! - reče Đuro Ottenfels Mešku.

- Razumljivo! Dok smo mi svu pažnju obratili na Makara, oni su umakli. Dvoje zločinaca pripada jedno drugome, ali ćemo ih otkriti! Sigurno su se povukli u svoje samostane, dakle nisu daleko.

Gosti su počeli bježati iz kuće u kojoj se dogodila sramotna sablazan.

Sluge su odvele suca Žigrovića u sudnicu.

* * *

Turobnog zimskog jutra našao se Meško u svojoj kući. Pratili su ga Patačić, Đuro i Pavao. Meško je protrnuo od straha vidjevši da mu Ružica dolazi u susret. To bi mogao biti znak da se Stankino stanje pogoršalo.

- Strah što ste u kući barunice Lehotske i što se dugo ne vraćate tako je uzbudio Stanku da cijele noći nije mogla zaspati. Bdjela sam kraj nje. Vrlo je blijeda i izmučena - reče Ružica.

- Bit će najbolje da odmah razgovaram s njom - reče Meško i prepusti prijatelje Ružici.

Stanku je zatekao u sobi blijedu i zastrašenu.

- Došao sam da ti kažem što osjećam - reče Meško poljubivši joj ruku.

- Ne, ne - odvrati Stanka - bila sam svjedokom da si je ljubio!

- U toj ljubavi više sam mazio i volio svoga prijatelja Stanka nego njegovu tobožnju tetku. Toga sam prijatelja toliko volio da su mi se drugovi izrugivali. Sjeti se Trakošćana. Sjeti se da je barunica zahtijevala da već sutradan budu javne zaruke, ali ja sam ih odgodio zato što sam mislio da Stanko voli barunicu. Morao sam birati između tebe i nje. Odabrao sam tebe, odgodio sam zaruke i dopustio da se ona zabavlja s drugima. Mučile su me sumnje, ali nisam htio da tebi nanesem bol. Čini li to prijatelj za ljubav prijatelja? Sjećaš li se, zatim, varaždinskog požara? U času pogibelji nisam se sjetio svoje ljubavi i zaručnice, mislio sam na tebe, svoga prijatelja! Kada sam otkrio da se u onom ruhu krije žena, zadivljeno sam se pitao zašto sam mislio baš na tebe. Sada mi je ta zagonetka jasna! Onaj strašan požar osvijetlio je meni Meška i njegovu ljubav! Sad znam, ona je zavodila i obmanjivala svojom ljepotom samo moju mladost. Osjećaji su nesvjesno pripadali tebi. Da sam znao tko je taj moj lijepi i dragi momčić, nikada ne bih pao u mrežu pustolovke. Bio bih svjestan da onaj osjećaj koji se u meni rađa, ima začetak u slutnji da si ti žena koju ću ljubiti do kraja života. Danas znam da te ljubim svom svojom sviješću i svakom svojom misli. Zabrinjuje me samo

jedno, da li tvoje srce još uvijek čuva one osjećaje zbog kojih je patilo? Moja će ljubav biti za to bezgranična nagrada!

Stanki se činilo da sanja i da pred njom ne stoji Jurica kojega je beznadno ljubila. Riječ nije mogla na njena usta, a na oči su potekle suze. Naslonila je glavu na njegove grudi. Osjetila je kako mu srce burno kuca.

Tada uđe Ružica. Meško joj se obrati:

- Dođite, molim vas! Bili ste svjedokom naših patnji, budite sada svjedokom naše sreće!

U blagovaonici bijaše postavljen zajutrak. Još je uvijek bilo mračno i prijatelji su kraj svijeća obnavljali događaje što su se zbili prošle noći. Svi su bili blijedi i umorni, samo Meško kao da bijaše preporođen.

- Sve mi je donijela ova noć, sve što sam do danas želio! Skinuo sam krinku laži i našao svoju sreću, ali o tome vam neću danas pričati. Tu sreću neću spojiti s onom grdobom što smo je proživjeli prošle noći. Eto, ja sam davno slutio da je Makar zločinac, samo što nije suprugu ubio svojom rukom već je to povjerio sluzi. Sluga joj je sačuvao život. Ona je očito davno pripremala za Makara otrov, budući da uz živoga muža ne bi mogla sklopiti novi brak. To je razlog što ga je htjela ubiti.

Prijatelji su raspravljali o događajima što su ih proživjeli i već je bio dan kada Meškov sluga javi da je stigao Matijak s važnom viješću. Pozvali su ga u blagovaonicu. Čovjek je ušao blijed kao da cijelu noć nije sklopio oka.

- Recite nam, Matijak, što se dogodilo?

- Pred zoru probudio me neki povik. Ustao sam i pogledao kroz prozor. U onoj Makarovoj kući vidio sam svjetlo. Gori svjetlo ali nitko se ne pokazuje na prozoru kao onda kada smo pod Krvavim mostom nalazili mrtvace. Odjednom sam vidio kako se otvaraju vrata. U polumraku vidjeh kako se nateže dvoje ljudi. Neki muškarac vukao je ženu a ona je vikala. On ju je nemilosrdno vukao na most. Na mostu su se opet počeli hrvati. Tada muškarac udari ženu i ona klone. Sve sam to gledao u strahu kao da sanjam strašan san. Prestrašeno sam čekao što će se dogoditi. Noćobdija bijaše otišao, nigdje nije bilo nikoga. Probudio sam pustinjaka što ste mi ga dali na stan. On je vidio kako je muškarac bacio ženu pod most, ali mi je rekao da moram čekati dok dođu drugi ljudi, jer bi se još moglo posumnjati da je netko iz mojega mlina ubio tu ženu. Bilo je dobro što smo pričekali. Muškarac je otrčao prema Griču, a pola sata kasnije pojavili su se ljudi iz suda, okupili su se purgari i nastala je tolika gužva da smo jedva doprli do

žene. Bila je to ona što je prije dvije godine došla u naš grad i unajmila Makarovu kuću, barunica Lehotska. Pronašli su je mrtvu. Srce joj je bilo probodeno venecijanskom iglom, kažu oni koji su je izvukli na obalu.

- To je mogao učiniti samo Anzelmo - primijeti Meško.- On ju je kaznio. Toga zločinca valja uhvatiti!

Gričani nisu slutili da im je ta noć razotkrila tajnu Krvavoga mosta. Toga dana gotovo da se nije moglo ništa ozbiljno raditi, svi su bili zaokupljeni viješću o događajima što su se odigrali na plesu kod barunice Lehotske. Čitav dan prolazili su purgari ispred kuće Jurice Meška da vide čovjeka koji ih je oslobodio straha, oslobodio ih križeva, što su ih fanatičke lude ruke oca Anzelma risale na javnim zgradama i od razbojnika koji su se prikrivali kao glazbenici za plemićke plesove. Oko Krvavoga mosta stajale su grupice i raspravljale promatrajući uhapšenike koje su toga dana vodili po Makarovoj kući.

Poslije podne pronijela se vijest da je Makar podlegao otrovu što mu ga je ulila u čašu njegova supruga.

Saslušavanju su prisustvovali Meško i njegovi prijatelji, ali i oni plemići koji su pristajali uz Makara. Florijan i njegov uhapšeni sukrivac otkrili su, da su u podrumu Makarove kuće kraj Krvavog mosta često primali naloge da ubijaju. Jednoga dana zapovijedio im je otac Anzelmo da ubiju gvardijana Antonija. Meško se pritom sjetio jezovitog prizora što ga je čuo u podrumu.

Kada su obišli gornje odaje vidjeli su da je u tim sobama stanovala katkad Makarova žena Julija. Uski hodnik vodio je iz kuće ravno prema samostanu iz kojega je ona dolazila na sastanke s onim plemićima koje je odabrala da budu žrtve osvete. Tada je pozivala Anzelma da ih tobože zateče u zagrljaju i on ih je ubijao.

Nekoliko dana čitav grad bio je kao izbezumljen tim otkrićima. Oko Matijakove kuće na Krvavom mostu okupljali su se ljudi i negodovali.

Kada je sud pretražio kuću koju je barunica Lehotska unajmila od baruna Makara pronađena su prava čuda. Bivša supruga baruna Makara znala je pronaći nekoga Poljaka. On se u nju tako zaljubio da joj je nabavio dokumente baruna Lehotskog koji je tada bio u zatvoru bečke vlade. S tim je dokumentima htjela poći na vjenčanje s grofom Meškom, kojega je odabrala zbog bogatstva i ugleda. Pronađeno je mnogo prekrasnih dragulja i nakita iz riznice grofa Draškovića. Time je ujedno otkriveno da je ona bila bijela žena što je došla

u vitešku dvoranu kada se Stanka sakrila u oklopu srednjovjekovnog viteza i promatrala krađu.

Sudac Žigrović bio je saslušan u podne. Priznao je da se pokoravao barunici Lehotskoj, jer je u nju bio zaljubljen i jer ga je zakletvom prisilila da zatvori i ubije njezinog nećaka Stanka. Makaru se pokoravao kada je saznao da će biti ban i zato što mu je obećavao plemstvo. Da umiri ljude koji su se okupili pred sudnicom sud je osudio Žigrovića na tešku tamnicu.

Dva dana poslije pogreba zločinaca objavljeno je da je Anzelmo nestao i da je samostan dobio drugoga gvardijana.

Grič se oslobodio more. Anzelmov nestanak dao je povoda građanima da svakoga upućuju neka dobro pazi tko dolazi u grad. Građani su se druge večeri nakon događaja okupili pred gradskom oblašću i tražili da se zazidaju podzemni hodnici što su prokopani u trinaestom vijeku zbog sigurnosti, a otkrili su ih i iskorištavali zločinci.

Sve je to izvršeno. Grič kao da se poslije olujne noći okupao u sunčanom jutru. Ljudi su odahnuli i smirili se.

Franjo Patačić ovako je obrazložio događaje plemstvu što se nakon burnih dana skupilo u velikoj dvorani njegove palače na Markovu trgu:

- Prava je sreća što nije došlo do ozbiljne pobune protiv svih nas, jer smo ne sluteći ništa drugovali sa zločincima, pozivali smo ih u goste i držali ih časnim ljudima. Najstrašnije je to što građani smatraju da smo mi predlagali carici da imenuje baruna Makara banom. Tu optužbu moramo oprati na lijep način. Ako su ga neki naši prihvaćali, to su se oni samo pokoravali Makarovim saveznicima u Beču gdje je on znao svojim namještenim prijateljstvom s nabožnim dvorskim savjetnicima obmanuti i dvor i nas. Makarovo imenovanje nije bilo određeno, javlja ban u pismu što ga je poslao po skoroteči! Treba da se dogovorimo i da Nadaždija zamolimo neka ostane banom. Sada bi svaka promjena pobudila sumnjičavost, jer su zločini još uvijek živi u mislima građana. No prije nego što će nam banov izaslanik objaviti svoje vijesti, moram upozoriti sve vas da smo dužni duboku zahvalnost našem prijatelju, hrabrom i odvažnom mladom mužu koji je nekoliko puta izložio život da bi otkrio zločince i da nas spasi od Makarova banovanja. To je Jurica Meško! Molimo neka oprosti svima koji su ga obasuli uvredama kada je optuživao Makara.

Velikaši su nagrnuli prema Mešku koji je sjedio posljednji do prozora. Svatko mu je posebno dao zadovoljštinu riječima:

- Oprosti mi zabludu!

Meško je primao zadovoljštinu mirno i samosvjesno. Zadovoljno se rukovao s bivšim protivnicima. Tada je Patačić zamolio grofa Draškovića da mu preda poruku Banskog vijeća.

Bansko vijeće konstatiralo je nakon strašnoga požara u Varaždinu da su izgorjele sve javne zgrade i palača u kojoj je stanovao ban, županijske zgrade i zgrade samog Vijeća. Izgorjele su također kuće i palače članova vlade. Razrušene su utvrde. Unutrašnji dio grada prava je pustoš. Stoga Bansko vijeće savjetuje da se sjedište bana i Vijeća iz Županije preseli na Grič. Vjekovima slobodni grad ne samo da ima jake utvrde, već ima i tradiciju kraljevskog dvora na Dvercima, u kojemu su stanovali mnogi hrvatski kraljevi. Na Griču su se često sazivali hrvatski sabori, a danas već mnogi plemići i velikaši imaju na Griču nove kuće.

O tome se prijedlogu dugo raspravljalo. Na kraju su svi držali da je bolje prenijeti sjedište u slobodni kraljevski grad Grič negoli na garištu u Varaždinu podizati nove zgrade. Franjo Patačić odmah je ponudio svoju palaču na Markovu trgu nasuprot crkve za banske dvore.

- Bit će mi velika čast ako povijest zabilježi da je moja kuća sjedište hrvatskih banova i drage je volje prepuštam kao dar Banskom vijeću! Jednoglasno je zaključeno da se ban sa svojim Vijećem i upravnim oblastima preseli u Zagreb na Grič.

Potkraj vijećanja zaključeno je da se Beču smjesta predloži neka se nevinom i oklevetanom Klemenčiću dade zadovoljština, neka se poništi njegova smrtna osuda i neka mu se vrati imanje i plemićki naslov, te da bude svečano uveden u posjed.

Nadaždi je prihvatio prijedlog da ostane banom, ali je zadržao pravo da dio godine živi izvan Griča.

KADA SU PROCVALE ĐURĐICE

U kući Jurice Meška na Griču bila je prava strka. Sve što je živo nosilo je vijence i cvijeće. Sobarice su pripremale vjenčanu haljinu za nevjestu. Ružica Ottenfels, već dva mjeseca sretna Đurina supruga, hodala je po kući kao gospodarica. Spremalo se svečano vjenčanje. Sa svojega imanja pisao je Meško Đuri Ottenfelsu:

»Želim svečano vjenčanje da pokažem visokom plemstvu kako mora stajati usporedo s mojom Stankom, plemenitost koja nije od titula i od roda, nego od plemenštine srca i duha!«

Kada su pripreme završene stigao je na svome vrancu Meško. Dočekala ga je zaručnica, svježa, rumena obraza, čvrsta i jaka. Svemu je tome mnogo pridonijela ljubav i briga koju joj je posvetila Ružica, vezana s njom dubokim prijateljstvom još iz dana patnji i nevolja. Meško bi dolazio s imanja na kojemu je radio kao da nikada nije trošio vrijeme u gozbama i vinu.

Na Markovu trgu okupio se cijeli grad. Građani su pozdravili mladence sjećajući se Meškove prijaznosti i hrabrosti. O njegovim podvizima u borbi s razbojnicima i njihovim vođama govorilo je mlado i staro. U Matijakovu mlinu u koji su dolazili građani da gucnu malo vina i rakije prozvan je Meško »purgarskim grofom«.

* * *

Zabijelila se kuća usred vrta u kojemu su procvale đurđice. Sve što je zaposleno u kući čeka dolazak novovjenčanog para. I sela su se okupila da vide svojega Juricu kojega smatrahu čudom plemićkog roda zato što zna i sam prihvatiti lopatu i s njima raditi, što zna s njima pričati i pogostiti se, što postupa s njima kao brat s bratom. Seljaci su njegovi uzvanici. Oni rado pričaju čudnu priču o njegovoj supruzi i o njezinoj vjernoj ljubavi, ženi koja je nosila muško odijelo ne iz obijesti nego da zasluži svoj svagdašnji kruh i krov. Nestrpljivo su čekali da je vide.

Pred svima je stajao špan Jurice Meška Tenšek i uzbuđeno gledao na cestu.

Popodnevno proljetno sunce bilo je nad tornjićem kuće kada je kočija s mladim parom ulazila u vrt. Meško je držao svoju Stanku oko struka i šaptao joj:

- Gledaj, Stanka, vrt je pun đurđica! Naš je cvijet katarinčica, ali nisam mogao čekati dok katarinčice procvatu! Čekat ćemo ih zajedno pod ovim mojim krovom. Bit će nam lijepo. Ja sam neizmjerno sretan! Kada sam kroz ove prozore svake večeri gledao prema Griču i mislio na tebe, proljetna mi je zemlja šaptala: »I ja sam živo biće, imam srce i dušu i sve dajem vama koji me znate cijeniti i koji znate osjećati da vašem tijelu pružam hranu a srcu sreću!«

- Kako lijepo zvuče tvoje riječi, Jurice!

- Znam, misliš na one godine što sam ih izgubio u orgijama i u gozbama. Da toga nije bilo, zar bih našao tebe? Ti si mi bila najprije prijatelj, zatim tek ljubljena žena. Tako je mene ova krasna moja zemlja plemenito nagradila za moju dvogodišnju nevjeru!

Đurđice su mirisale na proljetnom vjetru. Tornjić Meškova dvorca bio je pozlaćen sunčanim svjetlom i odavao je toplo gnijezdo.

Bake i djedovi još su više od stotinu godina pričali svojoj djeci o Jurici Mešku i njegovoj ženi Stanki, a mnoge velikaške biografije čuvale su uspomenu o tome neobičnom paru i burnom životu njihovih suvremenika.